ROMANUL SECOLULUI XX

GONZALO TORRENTE BALLESTER

bucurii și umbre

* * *

UNIVERS

GONZALO TORRENTE BALLESTER

Traducere
de
MIRUNA IONESCU

Bucurii și umbre

III. Sărbători triste

Editura
UNIVERS
București, 1989

Gonzalo Torrente Ballester
LOS GOZOS Y LAS SOMBRAS
vol. III, *La Pascua triste*

c) Gonzalo Torrente Ballester
c) Alianza Editorial, S. A. Madrid. 1972. 1979

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

ISBN 973—34—0027—0
ISBN 973—34—0024—6

III.
Sărbători triste

Mariei Fernanda

PRIMĂVARA PLOUĂ PUȚIN ; VARA, NICI MĂCAR O picătură. Porumbul e pipernicit, iar via tînjește. Cînd suflă vîntul dinspre nord, prafu cotropește Pueblanueva, o înfășoară într-un nor, o întunecă. Apoi, pare că toate muștele din lume și-au dat întîlnire aici. Muște pe stradă și în casă, muște turbate, furioase, care înțeapă ca viespile, care zumzăie toată ziua, care nici măcar noaptea nu se liniștesc. La Cazinou, jucătorii de cărți s-au pus de acord să înainteze conducerii o petiție în toată regula, în care se cerea să fie cumpărată hîrtie cu lipici și să fie atîrnată ici și colo, poate că așa scăpau de ele. Conducerea i-a dat curs și s-a cumpărat en gros *hîrtie contra muștelor. În fiecare dimineață, băiatul de la bar dă jos fîșiile lungi și galbene pe care sînt îngrămădite muștele moarte : le duce în curte să le ardă, iar apoi pune altele noi, cărora de-ndată le piere strălucirea, împroșcate de muște care se prind cu sutele. Cu toate astea, în aer, pe pereți, alte muște iau locul celor moarte, ca o armată nesfîrșită care nu se-nspăimîntă de cei căzuți. Sînt unii care își petrec ore întregi urmărindu-le cu privirea și, cînd văd cîte una care rămîne lipită, scot un strigăt de triumf și notează : „Trei sute șaizeci și opt !". Fîșiile lipicioase dau salonului un aspect sărbătoresc : dar cum ele nu-s de-ajuns, au fost aduse niște recipiente de sîrmă, în formă de trunchi de con, cu partea îngustă în sus. Se deschid, se pune înăuntru o bucată de zahăr și se lasă prin colțuri ; muștele intră printr-o crăpătură ca să mănînce dulcele și nu mai știu să iasă : rămîn acolo înăuntru, se string mereu mai multe și mai agitate și fac un zgomot surd. Cînd recipientul e plin, băiatul de la bar îl ia, îl leagă cu o sforicică și-l duce la mare, unde înecă muștele : apoi îl curăță, pune din nou*

zahăr în el și continuă să înmagazineze insecte. Se spune că a adus Cayetano din Anglia un lichid care omoară numai cu mirosul și că în birourile șantierului, datorită lui, nu sînt muște și se poate lucra în liniște.

Cum nu se putea să toarne numai cu nenorociri, sezonul de pescuit a fost bogat. Mai ales despre sardele se zice că-s potop : doar să bagi năvodul, și e plin. Vin camioane din afară ca să încarce peștele : îl pun în cutii cu gheață și-l duc, se spune că la Madrid. Dar cum e atît de mult, e ieftin, iar prețul nu acoperă cheltuielile. Tot așa se-ntîmplă și-n Vigo și în alte porturi pescărești. Într-o zi, au sosit niște indivizi, s-au reunit cu comitetul Sindicatului și s-au pus de acord să pescuiască mai puțin pentru ca marfa să crească la preț. Cayetano zice că dacă în Pueblanueva ar exista o fabrică de conserve, n-ar mai avea nici o importanță că peștele ar fi ieftin, pentru că măcar ar avea femeile de lucru. Dar nimănui nu i-a dat prin cap să construiască în Pueblanueva o fabrică de conserve. Din cauza asta Sindicatului nu-i prea bate vîntul în pînze, iar Carlos Deza a trebuit să facă unul sau două împrumuturi în bani ca să plătească facturile pentru ițele de nadă.

Pentru că don Carlos Deza n-a plecat. Întîi a spus c-o să întîrzie cîteva luni ; apoi nu s-a mai vorbit despre asta. Se presupune că așteaptă venirea franțuzoaicei, care într-o zi tot o să vină, dar nu știm cînd. Cîteodată se mai vorbește despre ea la Cazinou, dar fără interes. Adevărul e că la Cazinou se vorbește puțin. Nici măcar în timpul jocului : partidele sînt mute, strepezite. Adeseori cîte un jucător, scoate deodată o înjurătură, dă cu pumnul în masă și strigă că nu se mai poate cu atîta căldură și că, și căldură și muște, nervii nu mai pot suporta. Dar cum nu-i nimic mai bun de făcut în orele de siestă sau la căderea serii, jocul continuă.

Pe la jumătatea lui iulie, don Carlos Deza a apărut pe la Cazinou și a zis că s-au terminat lucrările la biserică și că dacă doream, să mergem să le vedem, pentru că erau foarte valoroase. Soarele ardea atît de tare că nimeni n-avea poftă să se miște ; dar don Lino, din cauza chestiei aleia cu cultura, de care vorbea mereu, s-a ridicat și a plecat cu don Carlos. Străbătură biserica, eliberată de schelăria de dinăuntru și de afară, și se întoarseră. Don

Lino venea entuziasmat : mai mult de o săptămînă a vorbit despre stilul romanic, despre cum se construia acum şapte secole şi despre faptul că pe atunci zidarii aveau sindicate ca şi acuma şi că din sindicatele alea au ieşit masonii de azi. A explicat el cum, dar nimeni nu l-a înţeles prea bine : sînt unii care dau asigurări că în fiecare după-amiază, înainte de a merge la Cazinou, citea într-o carte tot ce trebuia să spună după aia şi că din asta i se trăgea cultura. Adevărul e că arta romanică şi masonii nu interesează pe nimeni şi că tot una e, dacă biserica e într-un fel sau altul. E o treabă care-i interesează pe popi : poate pe don Julián, cel de la Santa María de la Plata : a fost auzit protestînd de multe ori că lucrările durează atît, iar cînd, odată terminate, părintele Quiroga a intrat acolo cu alţi doi călugări şi a început să picteze pereţii, popa s-a dus să-l vadă şi să-i spună că era de-ajuns o mînă de var şi că niciodată n-au existat picturi în biserică. Dar cum Bătrîna a lăsat prin testament ca pereţii să fie pictaţi, popa a trebuit să-şi ţină gura. De atunci părintele Eugenio cu călugării lui lucrează în fiecare zi şi nimeni nu ştie ce face pentru că nu lasă pe nimeni înăuntru. A cerut să fie pus un anunţ la intrare : „Trecerea interzisă". Dintre cei din afară intră, acolo, numai don Carlos.

Clara Aldán aproape că nici nu iese din magazinul ei. Deschide porţile înaintea tuturor, cînd încă nici nu s-au aranjat tarabele în piaţă, şi stă în spatele tejghelei. Clientela ei se compune mai ales din ţărănci : se înţelege bine cu ele. Scoate mărfurile în faţa uşii, ca toată lumea, dar le aranjează în aşa fel încît par mai atrăgătoare, şi totdeauna se opresc cîteva ţărănci să le privească. Se zice că vinde mult. Cineva care a văzut-o de aproape asigură că e puţin mai slabă şi mai frumoasă. Acuma se îmbracă bine. Şi-a făcut două rochii de vară, una albă şi alta colorată, scurte şi decoltate. Dar nu dă de bîrfit. Obişnuieşte să iasă noaptea şi să se plimbe pe faleză : totdeauna singură. Don Carlos n-a fost văzut nici în magazin, nici cu ea. Trebuie că s-a stricat prietenia.

Despre don Carlos se spune că studiază mult şi că şi scrie. Continuă să trăiască în casa Bătrînei : dar cînd s-a încins căldura, le-a lăsat pe Ruchas *şi s-a dus la conac, care, cum e aşezat mai la înălţime, e mai răcoros. A pe-*

trecut acolo toată luna august, fără să coboare în sat nici măcar ca să vadă cum picta călugărul. O bună parte din vară i-a ținut acolo pe părinții și pe frații Galanei, care acolo s-au adăpostit cînd i-a alungat fata din casă, iar don Carlos le-a dat un șopron ca să se aciuiască, iar, mai tîrziu, niște încăperi la parter. Pînă cînd le-a închiriat niște pămînturi și o casă a Bătrînei, destul de departe de sat, și acolo s-au instalat Galanes cu unul dintre fii, pentru că celălalt s-a gîndit să emigreze și a plecat la Havana. Drumul i l-a plătit don Carlos. La sfîrșitul verii, cel mai mic s-a întors la șantier, cu șase pesete pe ziua de lucru. Martínez Couto a povestit că don Carlos i-a vorbit de el lui Cayetano și că din cauza asta l-a primit.

Galana e văzută foarte rar și asta numai dimineața devreme. Pielea i s-a ars puțin de soare, dar e tot așa de frumoasă și de bine făcută. Se înțelege bine cu bărbatu-său, care muncește toată ziua la fermă și tot mai are nevoie de cîțiva oameni cu ziua ca să-l ajute. Rosario coase, ca și înainte, lenjerie, dar la ea acasă, numai cînd a trebuit să aranjeze cearșafurile lui Carlos și-a petrecut toate zilele la conac. Paquito Ceasornicarul e întrebat dacă atunci Galana se culcă cu don Carlos : dar el răspunde cu un mormăit, ca fiecare să creadă ce vrea, da sau nu. E de presupus că da, că se culcă. Și că don Carlos a inventat chestia cu petrecutul lunii august la conac ca pretext ca să le fie treaba mai ușoară. În orice caz, povestea nu mai interesează, iar bărbatul Galanei trece pe stradă, cînd trece, fără să se mai uite cineva la el.

Cayetano a fost vreo cincisprezece zile în Anglia și, la întoarcere, multe s-au schimbat la șantier. A adus mașini noi, pe lîngă lichidul contra mușteior ; mult tutun de pipă, pe care o parte l-a făcut cadou amatorilor, și cravate. Mamei lui, fursecuri și dulcețuri. A povestit la Cazinou ce-a văzut, și cînd l-au întrebat cum stătea Anglia în privința femeilor, a răspuns că nu se gîndise la prostii de-astea. Drept pentru care toți au deschis gura și s-au privit unii pe alții, iar Cubeiro a zis cu voce tare : „Asta nu e Juan al meu, mi l-au schimbat". Cayetano ori n-a știut ce să răspundă, ori s-a făcut că n-aude. Cu toate astea,

în noaptea de bal din 15 august a apărut la Cazinou şi a dansat o jumătate de duzină de melodii cu Julita Mariño. Lumea nu se putea dumiri şi se şuşotea că, deşi cu întîrziere, îşi încasa dreptul pentru ajutorul pe care i-l dăduse domnului Mariño cu cîteva luni în urmă, cînd a fost la ananghie.

Toată lumea părea mai liniştită, ca şi cînd s-ar fi gîndit că din nou Cayetano redevenise acelaşi şi că în felul ăsta o să ne înţelegem mai bine. Dar ziua următoare, oricît a ieşit Julia din casă, cît a bătut ea străzile în sus şi în jos şi s-a pus la vedere, Cayetano nu a părăsit şantierul, şi nici seara, cu toată sărbătoare din piaţă, nu a apărut, iar fata lui Mariño nu s-a despărţit de maică-sa şi tot timpul a fost necăjită şi încruntată. Ziua următoare au trimis-o la Santiago, la nişte prieteni, şi a rămas acolo pînă spre octombrie. Cînd s-a întors, nimeni nu-şi mai amintea incidentul. În ce-o priveşte pe Julia, ea vorbea despre politică. În Santiago se afiliase la Tineretul Acţiunii Populare şi avea însărcinarea de a-l funda în Pueblanueva. Cu vechile cliente ale părintelui Ossorio şi cu cîteva fete în plus, a reuşit să strîngă vreo douăzeci. Ea e preşedinta.

În sfîrşit, marea noutate e cafeneaua : Marcelino el Pirigallo *avea o cafenea mare şi dărăpănată, la care nu se ducea nimeni. A murit taică-său, a moştenit niscaiva bani şi a renovat-o. Dar lumea continua să nu vină. Atunci a avut o idee genială : a pus să se facă o scenă, şi-a cumpărat un pian vechi şi a angajat ca pianist pe unul care ieşise din Seminar şi care n-avea nici pe ce să-şi pună capul. Cîntăreţele de cuplete care merg de la Coruña la Vigo şi cele care merg de la Vigo la Coruña fac un ocol prin Santiago şi petrec o săptămînă la Pueblanueva. Sînt de toate felurile, de la cele care ies dezbrăcate, pînă la modeste şi sentimentale. Una dintre astea a venit la inaugurare ;* Pirigallo *a invitat pe toată lumea ; artista a fost foarte aplaudată, iar în ziua următoare, după ora prînzului, cafeneaua era plină vîrf. Dă trei spectacole : după-amiaza, pentru familii, şi atunci artistele se poartă cu măsură. Dar mai ales noaptea şi cînd e vreun zaiafet în cafenea se dez-*

lănţuie toată tinerimea. Popii predică din amvon împotriva cafenelei. La Tineretul Feminin al Acţiunii Populare s-au împărţit manifeste două duminici la rînd. Inutil. Ne-am şi obişnuit, nimeni nu protestează şi se-ntîmplă de multe ori să se suspende partide de cărţi la Cazinou şi jucătorii să se ducă la cafeneaua lui Pirigallo *ca să vadă picioarele balerinelor. Intrarea e o pesetă şi şaptezeci şi cinci.*

I

PRIMELE RAFALE PUTERNICE VENIRĂ LA SFÎRȘITUL lui octombrie. Urmă apoi o ploaie deasă, neobosită. Pietrele se înnegreau, iar varul de pe pereți se murdărea. Încetul cu încetul, aerul s-a răcit. Pe deasupra petei întunecate a pinilor se îngălbeneau castanii singuratici. Pe la San Martín sosise iarna.

Părintele Eugenio a încetat să mai facă drumul pe picioare, de la mînăstire, în fiecare dimineață. Încăleca pe catîrcă și se acoperea cu umbrela. Catîrca rămînea priponită de un belciug în ograda unui cîrciumar care avea grijă de ea și-i dădea nutreț pe socoteala lui Carlos Deza.

Părintele Eugenio urca strada grăbit, luptîndu-se cu vîntul. Se înfășura în capa cenușie și mergea cu pași mari. Negustoresele de mărunțișuri îl vedeau trecînd și se închinau. Cîte una zicea :

— Are pe dracu' în el. Se zice că în ochi i se vede.

Părintele Eugenio intra în biserică pe ușa laterală, își scotea capa și-și sufleca mînecile. Carlos obișnuia să-i lase tutun. Aprindea o țigară și aranja masa și culorile. De mai multă vreme lucra singur. Fuma prima țigară, se plimba, privea picturile neterminate. Deodată, își ieșea din fire, urca schela și începea să picteze cu furie : spatule aruncate nervos, tușe repezi și lungi. Furia îl ținea cîteva minute, un sfert de oră. Apoi cobora, se plimba, fuma din nou. Aprindea sau stingea luminile, se retrăgea spre fundul bisericii sau spre un colț, ori se urca la cor. Lua note, rectifica profile sau închipuia altele noi.

Cîteodată strica ce făcuse : cu calm, cu atenție, cu conștiinciozitate, și strivea cu picioarele fragmentele colorate pînă le reînapoia pămîntului. Atunci, descurajat, se așeza pe o bancă, aștepta sosirea lui Carlos, spre unsprezece,

care-i aducea o gustare ușoară și niște țuică, să-l încălzească puțin : părintele Fulgencio îi dăduse voie să mănînce între mese și să bea, dacă frigul din biserică i-o impunea. Avea nevoie, în timp ce mînca, să-l asculte pe Carlos, ca să cîștige din nou încredere în el însuși.

Carlos își spunea părerea, totdeauna elogioasă : cîteodată chiar entuziastă.

— Dumneata mă păcălești, don Carlos. Nu-i încă bine. Mă lauzi ca să nu mă descurajezi.

Fără să mai spună nimic, urca din nou pe schelă, picta, uita de Carlos, care rămînea singur, acolo jos, înțepenit de frig. Ca să nu înghețe, Carlos străbătea navele cu pași repezi, care răsunau, trosc, trosc, în aerul umed. Pînă cînd obosea.

— Bine, părinte, o să mă întorc la ora prînzului !

Carlos dădea un ocol pe la Cazinou, citea ziarele, privea jocul și se întorcea să-l ia pe călugăr. Îl ducea la casa doñei Mariana. *La Rucha* servea mîncarea. Beau cafea, iar părintele Eugenio se retrăgea ca să-și facă rugăciunile. Spre ora trei se întorcea la biserică, se închidea acolo, lucra pînă tîrziu. Apoi lua catîrca și pleca la mînăstire, pe întuneric, prin vînt și ploaie.

Dacă pe drum îl întîlneau femei, se dădea în lături.

— Se zice că are pe dracu' în el.

Părintele Eugenio continua să meargă drept înainte, se lupta cu vîntul și cu umbrela.

Părintele stareț îl aștepta, cîteodată.

— Ei ? Progresează ?

— Progresează.

— O să fie gata de Crăciun ?

— Așa sper. Puțin înainte, chiar.

— A și început să se vorbească în sat despre picturile astea.

— Și ce spun ?

— Lucruri ciudate.

— Nu le-a văzut nimeni altcineva decît doctorul Deza, iar doctorului Deza îi plac.

— Totdeauna se fac ipoteze. Sau s-o fi uitat cineva prin crăpături.

Preotul împinse uşiţa şi o găsi deschisă. Se strecură fără zgomot şi o închise după el. Biserica era luminată şi tăcută. Preotul înaintă cîţiva paşi, ascultă, întinse capul ca să privească : pe schelă părea să nu fie nimeni, şi nici în biserică vreun suflet viu. Se ascunse după o coloană, spionă locul unde nu ajungea lumina. Cu precauţie, începu să meargă prin nava laterală, spre absidă.

— Cine-i acolo ?

Vocea venea dinspre cor.

— Sînt eu, părinte Eugenio. Don Julián.

— Şi cine ţi-a dat voie să intri ?

Preotul ieşi în nava centrală. Părintele Eugenio, cu jumătate de trup aplecat peste balustradă şi cu braţul întins spre uşă, îl ameninţa.

— Coboară de-acolo, părinte, strigă don Julián.

— Eu am întrebat cine v-a dat dreptul să intraţi ?

Se auziră paşii repezi ai călugărului pe scara în formă de melc. Silueta sa grăbită, disproporţionată, apăru înaintînd, prin centru. Părea furios.

Preotul îi ieşi înainte, zîmbind. Nu-şi scosese pălăria iar prin pulpana, cam căzută, scotea o mînă, lămuritoare

— Doar n-o fi nici un rău că vin să-mi văd biserica

— Biserica dumitale ? Ştii că biserica asta nu e a dumitale.

— Aşa-i, din nenorocire, dar niciodată n-am crezut că dumneata o să te pui de partea unor asemenea legi.

— Am interzis intrarea. Interdicţia e pentru toată lumea, inclusiv dumneata. Pînă cînd biserica va fi binecuvîntată, n-ai ce căuta aici. Iar binecuvîntarea, o ştii bine, o va da starețul. Aşa scrie în autorizaţie.

Preotul continua să zîmbească.

— E doar din curiozitate, ca să văd picturile Atîta se vorbeşte despre ele...

Părintele Eugenio trecu, repede, pe lîngă el. Urcă în prezbiteriu şi se dădu pe după o coloană. Se auzi un ţăcănit şi biserica rămase în întuneric.

— Ceva tot am putut vedea..., spuse preotul cu viclenie. Şi nu-mi place.

Părintele Eugenio reapăru.

— Şi ce ?

— O să-i scriu domnului arhiepiscop. Figurile astea nu sînt de creştini.

— Domnul arhiepiscop a văzut la timpul cuvenit schiţele şi le-a aprobat.

— Cu toate astea, o să-i scriu.

— Treaba dumitale.

Începu să urce schela. Vocea preotului îl opri în loc.

— Aşteaptă, părinte.

Preotul înaintă spre el.

— Aici lumea vine să se roage la Sfînta Rita, la Fecioara Îndurerară şi la Inima lui Isus. Nu-i văd pe nicăieri.

— Aici o să fie Preacurata : e aproape gata. Iar figura asta mare va fi a Domnului. N-o ghiceşti ?

— Domnul ? Ce văd eu e o mîzgălitură enormă. Iar lumea n-o să vină să se roage la ăsta. Aşa că, dacă nu-mi pui sfinţii pe care-i cer, o să-mi dau demisia.

— Fă ce crezi.

— Dar mai înainte o să-i scriu domnului arhiepiscop. Ţi-am spus-o.

Părintele Eugenio urcă pe platformă şi începu să amestece varul.

— Niciodată n-am înţeles de ce se cheltuiesc atîtea parale pentru asemenea prostii. Mai mult de o sută de mii de pesete, se spune, că ia mînăstirea pentru asta ! Şi pe deasupra, şi alegerile. O să vedem noi dacă dau şi pentru alegeri tot atît.

Părintele Eugenio se apropie de adîncitura absidei. Aprinse o luminiţă şi apăru o bucată de perete gol. O acoperi cu mortar, o netezi şi începu să picteze. Preotul, fără să facă zgomot, urcă schela. Părintele Eugenio picta contururile unei cărţi, liniile unor degte care o ţineau, literele unui text :

Qui sequitur me non ambulat in...

— Plăcerea de a complica lucrurile. Lumea n-o să le înţeleagă.

— Dumneata nu de-aia eşti pus aici, ca să le explici ?

— Chiar şi-aşa...

Părintele Eugenio lăsă jos pensulele.

— Pleacă, te rog. Nu pot nici să mă ocup, nici să discut cu dumneata. Dacă mi se usucă mortarul, va trebui să stric tot ce-am făcut.

Preotul o luă înapoi cu atenţie.

— Mare lucru s-ar mai pierde... !

Părintele Eugenio se uită la el cu mînie. Preotul zîmbea ; coborî încet, cu grijă, fără să-şi descopere faţa. Spuse : „Bună ziuă", şi dispăru. Îi răsunară paşii ; apoi, zgomotul uşii.

Părintele Eugenio se întoarse şi lumină figura. Puse lampa jos, se aşeză pe o banchetă şi-şi ascunse capul în mîini.

Terminară masa. Părintele Eugenio era tăcut şi morocănos. Spuse că se retrăgea să-şi facă rugăciunile.

— Aşteaptă, părinte. Nu ţi-am spus că avem veşti de la Paris.

Călugărul tresări.

— Vine Germaine ?

— În sfîrşit, catadicseşte să vină.

Carlos căută scrisoarea în buzunar şi i-o întinse părintelui Eugenio.

— Citeşte-o.

— De ce ? E de-ajuns să-mi spui dumneata.

— O să vină împreună cu taică-său : nu-l poate lăsa singur.

— E firesc.

— Şi cere bani pentru călătorie. Şi asta e firesc.

— Dar vine ca să rămînă aici ?

Carlos împături scrisoarea şi o puse bine.

— Despre asta nu pomeneşte nimic. Doar că vine ; e-o să fie aici de Crăciun şi că o să asiste la sfinţirea bisericii.

Părintele Eugenio îşi făcea de lucru cu cuţitul.

— Gonzalo Sarmiento trebuie să fi îmbătrînit de tot. Era mai mare ca doña Mariana.

— Mai degrabă decît bătrîn, fleşcăit, moale. Mi-a făcut o impresie proastă cînd l-am văzut, acum un an.

— Măcar memorie o mai fi avînd ?

— Asta te neliniştește pe dumneata ?

Călugărul puse cuţitul jos.

— Nu. De ce m-ar neliniști ?

— Există amintiri neplăcute.

— Da. Cine se îndoiește ? Sînt neplăcute, mai cu seamă cînd se vor uitate și nu-i cu putință. Dar cînd le vrei prezente cu tot dinadinsul, cînd sînt chiar viața de toate zilele, forma de viață pe care ai ales-o, atunci nimeni nu se mai poate plînge de ele.

Călugărul se ridică și luă cartea de rugăciuni.

— Chiar dacă n-aș fi dorit-o, chiar dacă aș fi făcut imposibilul ca să le ocolesc, pictînd din nou, amintirile trebuiau să se întoarcă. Au trecut douăzeci și trei de ani. O mie nouă sute treisprezece, o mie nouă sute patruspre-zece... Eugenio Quiroga nu bănuia că ar putea să se călugărească. Eugenio Quiroga era, în realitate, un alt bărbat, bărbatul bătrîn pe care am dorit să-l înmormîntez, după sfatul Sfîntului Pavel. Înmormîntat a rămas, dar nu mort. Pentru că, amintindu-mi-l, înseamnă că-l fac să trăiască din nou.

Se ridică și Carlos. Se apropie de părintele Eugenio și-l bătu pe umăr.

— Nu uita că temelia științei mele este de a-l face pe pacient să-și amintească și să povestească ceea ce-și amintește.

— Ca la spovedanie. Acolo mi-am predat amintirile, acum douăzeci de ani.

Carlos rîse.

— N-au fost bine înmormîntate.

— Cine le-a ascultat, e mort.

— Dar, după cîte văd, a uitat să ia și cheile.

Părintele Eugenio ridică din umeri.

— Mă duc să mă rog.

Cînd ajunse la ușă, se întoarse.

— Ai ceva de făcut în după-amiaza asta ? Vrei să urci cu mine la biserică ?

— N-o să te deranjez ?

— Nu. Vino cu mine.

Ieși. Carlos băgă mîinile în buzunare și se îndreptă spre fereastră. O perdea de ploaie tulbura aerul, iar pe mare o bărcuță se lupta cu valurile. Cerul era întunecat, străbătut de pescărușii. Trecu în fugă un marinar, aplecat împotriva ploii. Cineva striga de pe dig.

Intră *Rucha* și începu să strîngă masa.

— Mai fă niște cafea.
— Da, stăpîne.
— Și lasă coniacul afară.
— Da, stăpîne.
Carlos se așeză la birou, îl deschise și începu să scrie.

„D-ra Germaine Sarmiento
Paris

Draga mea prietenă, am primit scrisoarea dumitale și mă bucur că, în sfîrșit, te-ai decis să vii. Începea să mi se pară inexplicabil dezinteresul dumitale pentru niște probleme care te privesc și pe care eu am obligația să le apăr ca să mă supun unei voințe pentru mine mai demnă de respect decît oricare alta.

Mă bucur și pentru alegerea datei.

Chiar mîine o să aranjez trimiterea banilor. Am să încerc să fac astfel încît suma să fie suficientă pentru ca dumneata și tatăl dumitale să faceți o călătorie comodă.

Trebuie să ai în vedere că aceste trimiteri sînt limitate, și că e dificil să ocolești dispozițiile care le îngreunează. O să fiu cît mai aproape de suma solicitată.

Mergeți direct la Madrid. Acolo vă voi aștepta și vă voi pune la dispoziție tot ce va fi necesar ca să faceți cumpărăturile trebuincioase. Cum dumneata poți bănui, limitările legale nu au în vedere interiorul țării.

Aș putea să pun o sumă și la o Bancă din Irún. Telegrafiază-mi în legătură cu asta. Și anunță-mi din timp data exactă a sosirii dumitale la Madrid.

Salutări cordiale,

CARLOS DEZA."

Închise plicul, scrise adresa și-l lipi. O chemă pe *Rucha*.
— Du-te la poștă și trimite scrisoarea recomandat.
— Da, stăpîne. Nu doriți cafeaua ?

— Da. S-o aducă maică-ta.

Examină scrisoarea, se uită din nou dacă-i bine lipită. Făcu un gest.

— Oricum, or s-o desfacă...

Părintele Eugenio aprinse luminile. Biserica se umplu de strălucire, fără umbre, fără contraste : ca şi cînd lumina ar fi izvorît din pietre sau le-ar fi cuprins cu totul.

— Vreau să vezi mai întîi absidele laterale. Mai ales cea a Evangheliei. Ca întreg, e cea care-mi place mai mult.

Îl luă de braţ. Traversară navele. Părintele Eugenio se opri în faţa unui altar acoperit cu pînză de sac. Întinse braţul şi ţinti spre picturi cu degetul său lung.

— Ţi-am explicat la început că dimensiunile bisericii nu vor permite să urmez regula bizantină. Din cauza asta am pictat-o aici pe Fecioară. Cu toate astea, există precedente. Priveşte-o. Fecioara şi Sfîntul Ioan Botezătorul. De cealaltă parte sînt, aşa cum ştii, cei patru Evanghelişti. N-am putut ocoli amintirea lui Dürer, cel puţin în ce priveşte culoarea ; dar sînt cu totul altceva.

Arătă spre figura Fecioarei : alungită, cu pelerină albastră, cu braţele ridicate şi cu o stea pe frunte.

— Îţi place ?

— Ştii că da. Ţi-am spus-o de zeci de ori.

— Înţelegi că azi am nevoie s-o mai aud o dată. După vizita preotului...

Arătă spre adîncitura absidei.

— Nu vreau să vorbesc acum despre valoarea ei artistică. Dar, din punct de vedere liturgic, este o imagine ireproşabilă.

— Mai e, pe lîngă asta, o figură frumoasă. Are graţie şi farmec.

Părintele Eugenio lăsă braţul în jos.

— Dar îi lipseşte misterul.

— Cine ştie, poate că-l are, pentru cine crede în el, ca dumneata. Nu uita că eu încă fac parte dintre ceilalţi.

Călugărul nu răspunse. Îl împinse pe Carlos către absida centrală.

— Urcă pe schelă.

— Îmi dai voie ? îl întrebă Carlos rîzînd. Ridici interdicţia şi blestemele ?

— Azi, da.

— Şi cu adevărat o să mă laşi să te văd pictînd ?

— Nu sînt sigur că în după-amiaza asta. Dar de acolo de sus o să vezi mai bine.

Urcară pe platformă. Călugărul puse pelerina pe o banchetă.

— Îndepărtează-te cît poţi. E nevoie măcar de o minimă perspectivă.

— Înţeleg.

— Atenţie. Să nu cazi.

Carlos, chiar pe marginea schelei, privi forma ce-l înfăţişa pe Domnul. Călugărul, puţin mai încolo, cu ochii întunecaţi sub boltă, se uita la el.

— Cum e ?

Carlos întîrzie cu răspunsul.

— Nu pot spune nimic. Fără chip, silueta asta dă impresia de vid. Dacă vrei neapărat, de un vid înspăimîntător. Ca şi cînd l-ar fi decapitat.

— Înţeleg. E tocmai ce aşteptam. Acum, poţi să stai jos.

Arătă spre figură.

— Cînd o să termin braţul ăsta şi cartea pe care-o ţine, o să mă instalez în biserică, o să dorm aici, n-o să ies pentru nimic în lume pînă nu voi termina capul şi chipul. Atunci o să-ţi fiu recunoscător dacă n-o să vii.

Carlos rîse.

— Va trebui, cel puţin, să mănînci.

— O să-mi fac eu însumi de mîncare. Ca acum douăzeci şi trei de ani. Şi atunci...

Se opri. Carlos ridică încet privirea. Faţa călugărului se întunecase. Ochii îi străluceau, strîngea din buze, pumnii strînşi apăsau pulpele.

— Cum dumneata trebuie să fi bănuit de mult, atunci am dat greş. Am ajuns la convingerea că eram un artist mediocru, iar orgoliul meu nu suporta asta.

— Cunosc o pictură a dumitale datînd de atunci. Nu e un tablou mediocru.

Călugărul se aşeză. Îşi prinse genunchii cu palmele, scutură din cap, respiră adînc. Apoi se uită la Carlos.

— Un tablou plăcut, un tablou ca multe alte mii de tablouri. Sigur, bine pictat. Înainte de-a avea treizeci de

ani atinsesem măiestria. Dominam profesia, dar asta nu-i de-ajuns.

Suspină din nou, înclină capul, vorbi cu voce înceată, ca pentru sine.

— Nu-i de-ajuns să cunoşti meseria, s-o cunoşti minunat de bine. Arta modernă nu îngăduie decît pe artistul genial, n-are nevoie decît de genii. Se poate lipsi de pictorul bun, ca şi de scriitorul bun. Arta modernă este vorace pînă la cruzime, pînă la satanism. Fiecare nou venit trebuie să continue arta de unde au lăsat-o antecesorii şi să meargă pe acelaşi drum, dacă drumul nu e bătătorit, sau să se arunce în vid. Arta modernă e o istorie tragică. Încă de acum douăzeci şi cinci de ani, noi, pictorii, o ştiam deja. Unii, din proprie experienţă sau din intuiţie ; alţii, pentru că o auzeau. Eu am fost dintre aceştia din urmă. Maeştrii mei îmi împărtăşiseră secretele tehnicii, şi chiar şi trucurile, dar nu-mi spuseseră că asta nu era decît un punct de plecare, ci că era un punct de sosire şi că nu mai era nevoie decît să te apuci să pictezi liniştit, să cîştigi medalii şi bani. Dar eu nu m-am dus la Roma, ci la Paris, şi am descoperit o altă lume, lipsită de linişte, sinceră pînă la brutalitate : frenetică, dezorientată, dar vie, poate diabolic de vie. Îţi vorbesc de acum douăzeci şi cinci de ani.

Căută ţigările, îi oferi una lui Carlos. Le aprinseră.

— Poate că dumneata nu-ţi poţi închipui ce înseamnă în viaţa unui om deja format să descopere că trebuie s-o ia de la capăt şi că tot ce a făcut pînă atunci nu-i bun la nimic. A fost cazul meu şi al multor altora. Prima impresie, a mea cel puţin, era că toată lumea a înnebunit. Nu înţelegeam absolut deloc ce vedeam. Am ajuns să rîd şi să cred că toţi aceia nu ştiau să picteze şi că făceau mîzgăleli. Pînă cînd am înţeles că da, că ştiau să picteze, şi că lucrurile acelea, ceea ce nu înţelegeam eu, erau pictate deliberat şi că aveau o raţiune de a fi, o raţiune de a fi necesară şi profundă, raţiunea vieţii înseşi. Ei erau pictura vie, iar eu eram mort, cu toată ştiinţa mea, cu tehnicile mele pentru care nu existau probleme.

Se ridică, se duse pînă în fundul absidei, luă o pensulă şi îndreptă o linie. Rîse.

— Vezi ? Ceea ce am făcut eu acum nu se face la o frescă, dar şi Goya a făcut-o. E un truc.

Lăsă pensula jos.

— Dumneata, ca atîţia alţii, cunoşti procesul din afară : un capitol ciudat în istoria picturii. Simţiţi interes pentru unele tablouri, pentru unii pictori, citiţi cărţi, mergeţi la expoziţii. Apoi, judecaţi. Dar în fiecare moment al procesului e la mijloc viaţa celui care a reuşit să facă un pas înainte, a celui care a reuşit să inventeze şi să descopere ; e o inimă care suferă şi speră, care se entuziasmează şi se descurajează, şi a multor altora care n-au putut merge mai departe. Drumul artei moderne e unul plin de cadavre, pe care numai cîţiva se menţin drepţi şi în mişcare. Artistului din vechime nu i se cerea genialitate, ci măiestrie. Învăţa să picteze, continua să picteze, din ce în ce mai bine sau nu, adăuga ceva artei sau trăia din ce dobîndise.

— Dar şi arta veche e un proces, îl întrerupse Carlos. Iar etapele ei sînt marcate clar de genii şi de cadavre.

— Cine se îndoieşte de asta ? Dar eu nu mă refer la artistul genial, ci numai la cel care-şi cunoaşte meseria. Atunci avea ceva de făcut, îndeplinea o misiune nobilă ; acum, nu. Astea sînt cadavrele la care mă refer.

Zîmbi.

— Te afli în faţa unuia dintre ele.

— În orice caz, dumneata o să fii un cadavru care încearcă să învie.

— Şi care încearcă să se amăgească. Mai ştii ? Poate pentru a doua oară.

Se întoarse încet, se aşeză din nou, îşi apropie scaunul de cel al lui Carlos şi-l bătu pe umăr.

— Nu ţi-e frig ?

— Mărturisesc că da.

— Aşteaptă. O să aprind soba.

O făcu. Carlos întinse mîinile spre căldură.

— Există un moment, continuă părintele Eugenio, în care omul trebuie să aleagă între adevăr şi minciună. Ceea ce-i comod, liniştit, este totdeauna minciuna, pentru că adevărul e numai unul, iar minciunile sînt multe şi se poate alege cea care convine. Odată ţi-am spus că Gonzalo Sarmiento era, pe atunci, o minciună vie. Poate tocmai

exemplul lui să mă fi făcut să mă decid : am ales adevărul pentru că Sarmiento îmi făcea scîrbă și milă și asta mă umilea. Mi-am propus să studiez serios arta modernă, să-i descopăr rațiunea de a fi și drumul. Am putut s-o fac fără mari greutăți materiale : primeam cîteva pesete, rentele de la moștenire, și cu astea mă descurcam. Te pot asigura că trăiam mai bine decît mulți alții. Nu sărăcia e vinovată de eșecul meu. Oh, dacă n-ar fi fost așa ! Acum aș fi putut să apelez la toate locurile comune despre artistul neînțeles, despre societatea crudă, despre nemiloasa necesitate care te obligă la trădarea cea mai înaltă. Dar nimic din astea nu mi s-a întîmplat. Nu m-a dus la eșec nici o viață de viciu. Eram sănătos și bun. Niciodată nu m-am îmbătat, iar femeile nu mă tulburau mai mult decît era normal — îl privi pe Carlos pe furiș. Trăiam modest, munceam. Munceam mult, cu metodă, cu rigoare, îndrăznesc să spun, cu inteligență și încăpățînare.

— Te închideai în atelier fără să vrei să vezi pe nimeni, și-ți făceai singur mîncarea, spuse Carlos, rîzînd.

— Asta a venit mai tîrziu. Asta s-a întîmplat cînd am început să bănuiesc că-mi lipsea talentul.

Se ridică furios.

— Ai încercat asta vreodată, don Carlos ? Cunoști situația omului care ajunge să cunoască cît de strîmte îi sînt limitele, cînd ar fi dorit să fie nesfîrșite ? Știi ce înseamnă să înțelegi, zi cu zi, judecînd zi de zi cu mintea clară, și să crezi că ai fi putut face totul și chiar mai mult și să-ți dai seama deodată de cea mai absolută neputință ?

— Da. *Noi nu avem talent creator.* Am ajuns să fiu un bun tehnician al psihanalizei, dar mă limitam să aplic metodele altora. Îi înțelegeam defectele, dar mă simțeam incapabil să le corectez sau să le îmbunătățesc. *Noi* avem inteligență critică.

— Și te-ai resemnat ? Nu aspirai la altceva ?

— Iată-mă-s.

— Eu nu m-am putut resemna. Măiestria pe care-o aveam m-a făcut să am o părere exagerată despre mine. Eram ambițios și orgolios.

— Și eu.

— Mi-a venit ideea că vina propriilor mele limite o avea modul meu normal, mai degrabă vulgar, de a trăi ;

o viață regulată, metodică, plină de eforturi, care-mi permisese să asimilez într-un an de studiu efortul a treizeci de maeștri de-a lungul a treizeci de ani. Evident talentul lui Van Gogh era strîns legat de anormalitatea persoanei lui. Știam cu toții că multe dintre marile cuceriri ale artei moderne se datorau vinului, drogurilor, oricărui procedeu artificial care permitea, ușura, saltul către nebunie. Sensibilitatea, în starea ei normală, nu mai era utilă. Trebuia forțată, întinsă la limită, chiar ruptă. Eu am ales vinul.

— Tocmai ai spus că nu te îmbătaseși niciodată.

— E adevărat, mai puțin, însă, în perioada de experiențe la care te refereai înainte. M-am închis în atelier, m-am îmbătat. Prima oară, excesiv. Nu mi-a folosit la nimic. M-am deșteptat pe jos, cu dureri de cap și cu stomacul pulbere.

Izbucni într-un rîs puternic, un rîs întunecat, cavernos.

— Îți închipui asta, don Carlos ? M-am îndopat cu vin ca să descopăr secretul galbenurilor, și m-am trezit în patru labe !... Pe pînză erau cîteva pete anodine : nu trecusem mai departe de asta. Și în loc să-mi rîd de mine însumi, am decis să repet experiența, dar cu metodă, să raționalizez beția : să beau suficient pentru ca spiritul să rupă propriile sale frontiere, dar fără să mă părăsească conștiința — rîse din nou, dar cu un rîs mai liniștit și mai puțin trist. Vinul îmi excita, într-adevăr, imaginația. Mi se năzăreau lucruri noi și le pictam. Dar, știi ? nu era imaginația picturală, ci cea literară care se excita. Inventăm întîmplări. Nu-ți vine să rîzi ? Inventam întîmplări cînd pictura se eliberase de poveste.

— Picasso nu s-a eliberat de întîmplare, îl întrerupse Carlos.

— Să-l lăsăm la o parte pe Picasso. Nu știu ce pictează acum, nici cum pictează. Stau de douăzeci de ani deoparte, don Carlos ! Pictura o fi ajuns la concluzii pe care eu nici nu mi le pot închipui. Nu știu dacă nu s-o fi autodistrus sau dacă nu o fi renăscut din ea însăși. În orice caz, e o poveste în care eu n-am putut interveni. Cu toate pensulele mele îndemînatice și cu toate cunoștințele mele despre trucuri. Cu toată luna aia de beție sistematizată, în care vinul trebuia să-mi folosească la

cucerirea unor noi galbenuri. Cu tot ce s-a întîmplat atunci.

Se opri brusc şi rămase tăcut un moment, cu privirea pierdută în adîncul bisericii. Apoi se ridică, ajunse la peretele absidei şi lovi în el, într-un loc uscat.

— Puţini ar fi în stare să picteze o frescă atît de solidă pe cît e pictată asta. Îţi pot garanta că o să cadă mai întîi biserica... Vor trece secole ca să se scorojească. Credincioşii din Pueblanueva au picturi pentru mai multe generaţii. De asta, cel puţin, sînt sigur. Şi dacă reuşesc să nimeresc capul...

Se întrerupse.

— Dar asta nu mai e o problemă de pictură, ci de teologie. O să le pictez un Crist cum li l-am predicat în zadar de ani de zile. O să le vîr prin ochi Figura lui, dacă nu am reuşit să le-o introduc în inimă. Pentru asta nu e nevoie să fii un geniu al picturii. Cu cît ştiu, mi-e mai mult decît trebuie. Dacă nimeresc să traduc în formă şi culoare imaginea pe care o port în mine...

— Care nu e o imagine.

— Asta-i rău. E o idee. Dar ideile pot fi traduse. Cei mai mari Crişti ai picturii sînt idei traduse în imagini.

Carlos se ridică şi se apropie de părintele Eugenio.

— Nu ai terminat să-mi povesteşti cum ţi-ai sfîrşit experienţa. Ai lăsat povestea în momentul cel mai important.

Părintele Eugenio îşi dădu capul într-o parte şi-şi ridică privirea spre cartea pictată pe jumătate.

— Nu mă vezi aici ? Experienţa s-a terminat intrînd la călugărie.

— Un călugăr care niciodată n-a renunţat la pictură.

— Adevărat. Dar într-un alt fel. Părintele Hugo m-a ajutat să-mi rezolv problema personală şi mi-a oferit noi perspective. „O să vezi, părinte. O să fundăm în mînăstire o mare şcoală de pictură religioasă. Iar pentru asta, lucrul de care ai nevoie e să ştii teologie." Dar părintele Hugo a murit, iar pe părintele Fulgencio marea şcoală de pictură religioasă nu l-a interesat niciodată. Dumneata ştii prea bine că dacă pictez asta, este pentru că aduce un cîştig mînăstirii. Pe părintele Fulgencio nu-l interesează dacă-mi reuşeşte sau nu. Îi e de-ajuns să ia bani.

Se îndepărtă cîțiva pași și contemplă spațiul gol unde ar fi trebuit să se afle capul lui Cristos.

— Domnul este Dreptate și Dragoste ; este Frumusețe și Rațiune ; este Forță și Blîndețe. Cum să exprimi toate astea cu niște ochi, niște buze, cu părul și fruntea ? Domnul este, mai întîi de toate, Mister. Numai pătrunzînd în Mister te poți apropia puțin de Realitatea Domnului. Dar misterul este de nepătruns.

Se întoarse brusc.

— Și apoi trebuie să convingi lumea că acesta e Domnul. Trebuie convins preotul, care preferă un Isus frumos. Îți dai seama ? Cîteodată îmi pierd speranța și-mi vine poftă să las totul baltă și să dau cu niște var deasupra și să facă ce-or vrea.

— Asta e ce-ai vrut data trecută ? Să lași totul baltă ?

— Ți-am spus ce-am făcut : am intrat la călugărie.

Carlos făcu încetișor cîțiva pași, pînă lîngă el, foarte aproape de el, aproape lipit de el.

— Bănuiesc că nevoia de a spune adevărul nu e satisfăcută doar cu o parte din adevăr.

— De ce spui asta ?

Carlos ridică din umeri.

— Trebuie să fi avut un motiv ca să-mi povestești istoria asta. Și vei fi avînd unul și ca să nu mi-o spui pe pe-a-ntregul. Ca prieten al dumitale, trebuie să-ți respect tăcerea.

Părintele Eugenio stinse brusc luminile.

— Să mergem. S-a făcut tîrziu. Vom mai vorbi și-n altă zi.

Aprinse lanterna și lumină drumul.

— Atenție. Scara e aici. Să nu cazi cumva.

Știrea că Germaine va sosi pe la Crăciun, o duse la Cazinou Cubeiro. O auzise la frizerie în timp ce se bărbierea, iar la frizerie clienții se dovediseră foarte interesați și făcuseră tot felul de presupuneri.

Dintre toți cei prezenți, numai don Baldomero văzuse portretul.

— Hai, omule, spune-ne cum e !

— Prea puțin poți să vezi într-o fotografie.

— Cînd eram băiat tînăr, nici de o fotografie întreagă n-aveam nevoie... — lui Cubeiro i se măriseră ochii —. Cred şi eu.

— E o fată frumoasă, e clar. Şi foarte înfloritoare.

Rîseră. Cubeiro băgă mîinile sub jerseu şi-şi aranjă nişte sîni.

— Rotunzi ?

— Ascuţiţi.

— Hopa ! Asta-i ceva. Şi şoldurile ?

— Fotografia e din faţă şi stînd.

— Dar faţa ? Nu se citeşte nimic pe faţă ?

— Ce ?

Cubeiro făcu cu ochiul.

— Ceva din obiceiuri.

— N-oi fi vrut ca fata să se pozeze cu o placă de gît, pe care să scrie ce face.

— Păi, trebuia s-o fi avut. Deşi, cum e franţuzoaică...

Făcu din nou cu ochiul şi începu să rîdă.

— Bănuiesc că şi în Franţa vor fi existînd femei onorabile, spuse, deranjat, don Baldomero.

— Da, dar nu le exportă.

— Doar n-o să-mi spui că aici nu sînt curve.

— Nu-i acelaşi lucru.

— Care-i diferenţa ?

— E una, crede-mă.

Don Baldomero bătu cu pumnul în masă.

— Uite ce-i, Cubeiro, chiar dacă nu ne convine, aşa ceva există peste tot, aici şi la Havana, şi-i tot aia aici ca acolo.

Cubeiro îl privi cu dispreţ.

— Cum se vede că n-ai fost niciodată la Havana ! Pentru că la fiecare mulatră...

Intră într-o explicaţie detaliată a virtuţilor, proprietăţilor şi bunelor obiceiuri ale mulatrelor. Fusese în tinereţe în Cuba şi cunoştea treaba. Ce vremuri ! O întinseseră cînd cu dezastrul de la Santiago de Cuba. Şi era mare păcat, mai ales pentru tineri, pentru că în Cuba erau mai multă libertate şi mai multe posibilităţi. Sigur, nu cu albele, ci cu femeile de culoare, mulatre, metise...

— Să te bucuri cu adevărat, ceea ce înseamnă să te bucuri, niciodată nu s-a mai întîmplat cum a fost cu ser-

vitoarea de la pensiunea mea, care a terminat într-un teatru, dansînd rumbe. Ce corp, mamă, şi cum se mai mişca ! Astea de pe aici, chiar şi franţuzoaicele, sînt simple amatoare.

— Ce, te-ai culcat şi cu franţuzoaice ?

— Omule ! Totul trebuie încercat în viaţă.

— Dumneata n-ai fost în Franţa.

— Ei ! Dar Franţa e peste tot. În Vigo, ca să nu mergem mai departe : strada Cruz Verde, şapte. N-ai auzit vorbindu-se de Renée ? E o femelă de pus în ramă şi dintre cele mai învăţate de pe aici. Pentru o sută de pesete...

Intră Cayetano cu pipa în gură. Atîrnă impermeabilul în cuier şi întrebă dacă nu jucau o partidă.

— Stăm de vorbă. Don Baldomero a adus o ştire bună.

Don Baldomero protestă :

— Nu. Ştirea ai adus-o dumneata.

— Tot aia-i.

Cubeiro îl privi pe Cayetano cu ochii mijiţi de rîs.

— Nu ştii că de Crăciun o s-o avem aici pe franţuzoaică ?

— Ba ştiu. Şi ce-i cu asta ?

— Păi am început să ne gîndim cam cum o fi. Şi tot vorbind am ajuns la Renée, o fufă din Vigo pe care trebuie s-o cunoşti şi dumneata.

Cayetano se aşează şi ceru pachetul de cărţi de joc.

— N-ai poftă de vorbă ?

— De prostii, nu.

Cubeiro continua să rîdă.

— Prostii, da, da. Să-ţi spună acum don Baldomero ce sîni are franţuzoaica. Şi-o să vezi dacă sînt prostii.

Se apropie de urechea lui Cayetano.

— Don Baldomero a văzut portretul. E o femeie superbă. Şi acum, că eşti liber...

Cayetano îl privi cu dispreţ. „Stai jos şi joacă, dacă vrei, îi spuse, şi nu mai fi tîmpit". Cubeiro se îndepărtă ca şi cînd l-ar fi scuipat.

— Tîmpit ! Nu te mustră conştiinţa ?

Don Lino, directorul Grupului Şcolar, intră în salon cu solemnitate. Îşi scoase pălăria, o aruncă pe canapea şi

întinse o mînă ca şi cînd ar fi vrut să impună tăcerea.

— Aduc două ştiri importante, domnilor. Două ştiri din cea mai bună sursă, garantate. Prima, că or să fie alegeri.

Cayetano amesteca, fără grabă, cărţile. Ridică ochii.

— Şi cealaltă ?

— Că pe la Crăciun o să vină franţuzoaica. Şi sînt două lucruri care aveam poftă să se-ntîmple odată, ce dracu. Pentru că ne-am săturat de cei de dreapta şi pentru că în satul ăsta, de cînd a murit Bătrîna, n-ai despre ce să vorbeşti. Înainte, cel puţin, cînd dumneata aveai amante, era cîte o istorie la fiecare două luni. Dar de cînd ni te-ai făcut cast...

Se aşeză şi puse mîinile pe masă.

— Pe lîngă asta şi joc, dacă se face partidă.

Cayetano dădu drumul cărţilor şi i se adresă învăţătorului :

— Spune-mi, don Lino, ce-ai prefera : să ieşi deputat pentru *Cortes* sau să te culci cu franţuzoaica ?

Don Lino îşi descheie jacheta şi-şi lăsă liberă burta umflată. Avea o cămaşă cu dungi albastre, fără cravată. Dungile cămăşii se bombau, urmînd curba burţii. La capăt, sub curea, juca monoclul.

— Ar trebui să mă gîndesc.

— Presupune că ambele lucruri sînt în puterea mea şi că-ţi dau să alegi.

— În cazul ăsta, şi venind de la dumneata...

Se lăsă pe spetează scaunului, privi la cei din jur, unul cîte unul.

— Deşi aceşti domni mă iau drept idiot, aş prefera să ies deputat. Pentru că, dacă te gîndeşti bine, ce cîştigi dacă te culci cu o femeie, mai mult decît puţină plăcere ? În schimb, să fii deputat...

Lămuri brusc :

— De stînga, desigur.

— Se subînţelege.

— Să fii deputat...

Se îndreptă, îşi umflă pieptul, închise ochii, întinse braţele cu palmele deschise.

— ...e ceea ce am visat dintotdeauna fără să îndrăznesc să mă gîndesc.

Cayetano îi dădu o lovitură în burtă. Don Lino se ghemui imediat.

— Orice cetăţean are dreptul să fie.

— Chiar şi dumneata. Cine ştie ? Nu e foarte sigur că aş putea să-ţi ofer franţuzoaica pentru o noapte : dar, poate, îţi fac cadou un scaun.

Don Lino îl privi pe Cayetano stupefiat. Se îndreptă din nou, îşi scoase pieptul în afară. Întinse mîna dreaptă şi o ţinu în sus.

— Apăi eu, spuse Cubeiro, aş prefera să mă culc cu franţuzoaica. Pentru că, să fii deputat nu-i decît o bătaie de cap.

— Dumneata eşti un degenerat, zise Cayetano fără să-l privească.

După cină, don Lino rămăsese tăcut şi distrat. Aurorita se apropie să-l sărute şi să-i spună noapte bună. Băiatul învăţa într-un colţ şi spuse că va mai sta, nu se va culca imediat.

— Noapte bună, fata mea.

Aurorita privi spre maică-sa, care strîngea serviciul de pe masă. Mama îi zîmbi. Ieşiră împreună. Aurorita îi spuse, încet :

— O să-i vorbeşti azi ?

— Da. În seara asta.

Don Lino fuma o ţigară. Băiatul îl întrebă ce însemna „Sucre (a) Charcas, capitala constituţională a Boliviei"; timp de cîteva minute îi explică. Mama continua să intre şi să iasă.

— Te duci la Cazinou sau mergem la culcare ?

— Nu. Nu mă duc la Cazinou. Azi...

Maria ieşise. Cînd se întoarse, se uită atent la ea. Continua să fie drăguţă, dar zbîrciturile îi urîţeau ochii. Avea gesturile resemnate şi triste.

— Cînd vrei, mergem la culcare.

Scoase cinci pesete din jachetă şi le puse pe masă.

— Ia-le. Atît am cîştigat azi. Bine, adevărul e că au fost şase şi douăzeci şi cinci ; dar una şi douăzeci şi cinci, cît lipseşte, îmi trebuie mie.

Maria luă banii.

— Mulțumesc. Vin la timp.
— Oricînd banii sînt buni.
— Mie-mi spui !
— Dar nu totdeauna spre bine. De jumătate, cel puțin, din relele din lume sînt vinovați banii. Sînt otrava conștiințelor, tentația pentru cei drepți, apărarea decăzuților, pedeapsa bogatului și disperarea săracului. Banii...

Băiatul ridică ochii de pe carte, îl privi o clipă pe taică-său, zîmbi și continuă să învețe. Maria curăța firimiturile de pîine căzute pe fața de masă de mușama.

— Du-te să te culci. Termin și eu îndată.
— Da.

Don Lino se ridică, îl sărută pe băiat și plecă pe coridor. Înainte de a intra în dormitor, întinse o mînă și aprinse lumina. Patul era făcut. Își scoase jacheta și o puse pe scaun. În dormitorul alăturat, Aurorita lălăia încet o melodie. Cînd îl auzi pe taică-său, tăcu.

Cînd veni Maria, don Lino tocmai se băga în pat. Prin maioul deschis i se zăreau fire de păr gri, aspre, crețe.

— Vroiam să-ți vorbesc despre Aurorita, zise Maria ; iar don Lino se uită spre ea cu neliniște.

— Se-ntîmplă ceva cu fata noastră ?
— Se pare că are un logodnic.
— Logodnic ?
— Mă rog. Un pretendent. Îl cunoști : l-ai avut la tine la școală. Ramiro, fiul lui Benito, cel cu mașinile de închiriat.
— Nu-i băiat rău.
— Fata vrea ca tu să știi.
— Asta-i semn bun.

Maria, în cămașă, își scotea ciorapii. Fața-i era aceeași, poate cevă mai rotundă și mai molatecă. Încă atrăgătoare.

— Și eu am ceva să-ți spun.

Maria ridică privirea, iar mîinile — trăsese ciorapul în jos — îi înțepeniră.

— Vreo veste rea ?
— O veste bună. Mai degrabă decît o veste, o speranță, o promisiune și, poate, o iluzie. Și n-am cui altcuiva s-o povestesc decît ție...

Maria lăsă capul în jos şi-şi scoase ciorapul.

— ...ţie, care m-ai deziluzionat, dar care continui să fii tovarăşa mea. Chiar dacă nu crezi, cînd simt nevoia să povestesc cuiva bucuriile mele, încă mă mai gîndesc la tine, ca în anii fericiţi, ca în anii în care încrederea dintre noi nu se sfărîmase. Ceea ce, corect interpretat, înseamnă că încă te consider ceea ce ai fost întotdeauna şi ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

O auzi pe Maria plîngînd şi se ridică.

— Nu intenţionam să-ţi trezesc amintiri neplăcute, şi-ţi cer iertare. Vroiam doar să-ţi explic...

Ea dădu din cap, fără să-l privească. El făcu cîţiva paşi înapoi, pînă cînd rămase sprijinit de marginea patului.

— Totdeauna e nevoie de cuvinte pregătitoare pentru a înţelege situaţia. Exordiul. Pentru că eu vroiam să-ţi povestesc... Mă asculţi ? Vroiam să-ţi spun că după mulţi ani lipsiţi de iluzii, nişte cuvinte, poate aruncate în vînt, au făcut ca ele să renască. Ştii că... ? — se apropie de Maria, o mîngîie. Ştii că mi-au propus să mă prezint pentru deputăţie ?

Maria se uită la el şi-l privi printre lacrimi.

— Deputat. Îţi dai seama ? Deputat în *Cortes* !

Ea-şi şterse ochii cu dosul palmei.

— Şi atunci o să se termine cu sărăcia ?

Don Lino negă cu capul.

— Sînt om de onoare şi condamnat la modestie pentru toată viaţa. Deputăţia n-o să ne scoată din sărăcie, dar o să-mi dea demnitate. Şi asta-i de mare valoare.

Maria plîngea din nou, dar încetişor. Don Lino continuă să vorbească.

Clara tocmai voia să închidă uşa cînd apăru Carlos. Ploua tare, iar pavajul de sub colonade era umed, plin de urme de paşi. Clara dăduse cu nişte apă în faţa uşii, iar apoi îl măturase, iar acum strălucea. Tocmai îi arunca o ultimă privire din dreptul tejghelei, cînd umbra lui Carlos îi întunecă strălucirea. Clara recunoscu umbra şi-l văzu că şovăie. Ea însăşi şovăi. Carlos apăru îndată, cu un zîmbet timid în colţul gurii. Rămase în prag, nehotărît.

— Vin de acolo, de la biserică, şi cum era deschis...

— Intră.

Clara puse coatele pe tejghea şi-l aşteptă pe Carlos să urce treapta, să caute cu privirea un loc unde să se aşeze : greoi în mişcări, mai mult decît de obicei, şi zîmbind tot timpul. În sfîrşit, dădu de banchetă, şi o trase spre el, dar fără să se aşeze pe ea.

— Şase luni, zi de zi, fără să te văd, spuse Clara. Dacă n-aş fi auzit tot felul de poveşti despre tine, te-aş fi dat mort.

— Poveşti ?

— Sigur că da, omule ! Faci parte dintre persoanele din sat despre care se povestesc lucruri.

— Şi ce ţi-au povestit ?

— Am uitat.

Arătă spre banchetă.

— Dacă nu te grăbeşti, ia loc. Mă bucur că te văd. Şi nu-ţi fac nici o vină că n-ai venit : eu ţi-am cerut-o...

Carlos îşi scoase pălăria şi o puse pe tejghea. Apoi se aşeză.

— Cum îţi merge negoţul ?

— Nu mi se vede pe faţă ?

— Eşti frumoasă, dar asta nu-i o noutate.

— Mulţumesc.

— Vrei să spui că-ţi merge bine ?

— Cel puţin, nu-mi merge rău. Muncesc toată ziua şi cîştig cît să trăiesc.

Carlos nu mai zîmbi. Ceva îl deranja la şiretul pantofului. Se aplecă şi pipăi podeaua cu mîinile.

— Mă amuză să te aud vorbind aşa.

— Sînt negustoreasă şi vorbesc ca o negustoreasă.

— Mă bucur că ai succes. Şi Juan ?

— Cîteodată scrie. Mereu zice c-o să facă tot felul de lucruri, dar niciodată nu le face.

— Trebuie să-mi dai şi mie adresa.

— O să-i scrii ?

— Probabil o să mă duc să-l văd. Într-una din zilele astea o să plec la Madrid.

Clara vedea capul lui Carlos, părul roşu, drept, ca o perie, ca de copil nepieptănat. Întinse mîna spre el, pe deasupra tejghelei, se opri la margine, şi-o retrase.

— Pentru totdeauna ?

— Mă duc ca să mă-ntorc.

În sfîrșit, Carlos făcu nodul la șiret. Adăugă, fără să ridice capul :

— Pentru că... Vine nepoata doñei Mariana. Trebuie să mă duc s-o aștept.

— În sfîrșit... !

Carlos se îndreptă încet și repetă :

— În sfîrșit.

— Și după aia ?

— Poate c-o să pot pleca. Sigur, dacă ea ia totul în primire.

— N-o fi atît de idioată să arunce o avere.

— Asta sper și eu.

— Deși nu m-ar mira deloc să plece din nou. Și să ia cu ea toți banii Bătrînei...

— Testamentul...

— Ce importanță are testamentul ? Testamentul ești tu, iar de la tine o să scoată ce vrea, dacă asta-și propune. Uite-o pe *Galana*.

Mîinile lui Carlos schițară în aer o mișcare de protest.

— Nu-i același lucru. *Galanei* i-am dat ce-i al meu. Și am avut motivele mele.

— Atunci dacă franțuzoaicei o să-i dai ce nu-i al tău, c-așa o să faci, nu motivele ca să te justifici or să-ți lipsească. Dacă nu, toate la vremea lor.

— O să vină și tatăl ei.

Clara începu să rîdă.

— De ce-mi spui asta ? Ca să fiu mai liniștită ?

— Pentru că face parte din veste. Un bătrîn destul de ramolit. Îl cunosc.

— Nu cred ca bătrînul să fie o piedică ca să te ducă de nas. Dimpotrivă. Ce poate să vrea mai mult pentru fiică-sa, oricît de frumoasă ar fi ea ? Chiar o s-o sfătuiască...

— De ce-ar face-o ? Ce doresc eu e să mă văd eliberat cît mai repede de treaba asta. O să-i dau toate înlesnirile.

Clara rise din nou. Îl privi pe Carlos în față, dar el îi ocoli privirea.

— Dar cum, fără ca ea să pună nimic de la ea ?

— Ce vrei să spui ?

— Omule ! În afacerea asta, tu duci taurul de coarne. Trebuie să te lași mai greu. Dacă de la început aranjezi ca totul să-i fie ușor...

— O să-i dau totul de-a gata.

Clara se așează pe tejghea.

— Spune-mi, Carlos : nu ți-e puțin frică de fata asta ?

— De ce mi-ar fi ?

— Mi se pare că ți-e frică de orice femeie care nu ți-e la îndemînă.

— Te înșeli. Nu mi-e nici urmă de teamă. Îți închipui ce metode s-ar putea folosi cu o fată ca asta ? Din scrisori, mi se pare destul de ingenuă.

Se ridică, se apropie de tejghea, vorbi încet.

— E o fată de oraș, care a trăit modest. Mi se pare firesc să fie atrasă de bani, dar eu trebuie să încerc s-o fac să se simtă atrasă și de celelalte lucruri. Măcar să încerc, din loialitate față de Bătrînă. Ea dorea ca nepoata ei să moștenească, odată cu bunurile, spiritul : dorea să ajungă să iubească lucrurile așa cum le-a iubit ea și să trăiască printre ele cum a trăit ea. N-o să-mi fie ușor, dar e o sarcină plină de interes. N-o să mă plictisesc.

— O să se îndrăgostească de tine.

— Asta nu mai e așa de sigur. Și nici n-o vreau.

Clara rămase pe gînduri. Lumina îi desena profilul pe un fond de cutii și pachete puse în ordine. Carlos își dădu atunci seama că avea părul mai scurt, și că jerseul roșu, cu care era îmbrăcată, era nou și că o strîngea peste piept. Clara pusese picior peste picior, spre interiorul magazinului, iar mîinile i se odihneau în poală. Le avea mai albe și mai fine : pe încheietura stîngă, sub mîneca jerseului, se ghicea o brățară fantezi. Carlos îi luă mîna și privi curios brățara. Clara îl lăsă, fără să se-ntoarcă, apoi spuse :

— Te gîndești să mi-o prezinți ?

— De ce nu ? Sper chiar să deveniți prietene.

Clara se smuci, iar Carlos îi dădu drumul. Ea se întoarse brusc spre el.

— Asta nu.

— De ce ? Ar fi firesc.

— N-o pot iubi, nu înțelegi ? Și dacă nu pot s-o iubesc, nu mă pot preface prietenă. O s-o invidiez, o și în-

vidiez. Şi mor de ciudă că ei i se dă de-a gata ceea ce mie îmi cere multă muncă să am.

Îl luă pe Carlos de un braţ şi-l privi în ochi.

— Iar dacă o să ajungi să te îndrăgosteşti de ea, o s-o urăsc de moarte.

— Motiv suficient ca să nu mă îndrăgostesc.

Clara dădu drumul braţului, rămase tăcută şi, în tăcere, se dădu jos de pe tejghea. Rămase o clipă cu spatele la Carlos. Apoi se duse spre raftul din fund, luă nişte cutii, le puse la locul lor, aranjă ceva ce căzuse, tot timpul cu spatele şi fără să privească înapoi. Carlos bîjbîia cu un picior căutînd bancheta ; o găsi şi se sprijini cu genunchii de ea. În piaţă, ploaia se înteţise.

— Cum vei fi înţeles, spuse Clara, deodată, eu nu-mi fac iluzii. Ultima oară cînd ai fost aici am făcut tot ce poate face o femeie şi nu mi-a folosit la nimic. Dar mi-ar plăcea ca, cel puţin tu, să-ţi aranjezi viaţa. Fata asta îţi convine. Îţi cer numai ca, dacă e posibil, să ţi-o iei de aici. Dacă nu, o să plec eu.

Carlos făcu o figură stupefiată.

— Ai fi în stare... acum ?

— De ce nu ? M-am gîndit mult la asta toată vara şi continui să mă gîndesc.

Carlos dădea din cap şi zîmbea.

— De ce crezi că nu ?

— Pentru că tu, ca şi mine, sîntem amestecaţi în asta, iar de aici, dacă nu ne scoate Destinul, n-are cine să ne scoată.

— Şi cine-ţi spune că Destinul nu e franţuzoaica ?

— Asta a încercat doña Mariana : să facă din nepoata ei un Destin pe care să-l stăpînească din mormînt prin clauzele testamentului. Dar n-a ţinut seama nici de ea, nici de mine, iar ea o fi avînd voinţa ei, iar a mea, îţi jur, nu va mişca nimic pentru a schimba lucrurile. Dacă copila vrea să rămînă, să rămînă, că doar n-o s-o împiedic eu ; dar dacă vrea să plece, o să-i aştern drumul cu argint. O situaţie asemănătoare l-a nenorocit pe taică-meu, dar lucrul acela nu se poate repeta, pentru că nici eu nu sînt taică-meu, nici Germaine n-o fi doña Mariana.

Se întrerupse, aşteptînd răspunsul Clarei.

— Înainte, continuă, glumeam cînd ţi-am spus c-o să fac aia şi ailaltă. Nu mă gîndesc să fac nimic.

Tăcu din nou şi din nou aşteptă răspuns. Atunci îşi dădu seama că Clara îşi ascunsese faţa.

Se auziră nişte lovituri în uşa chiliei. Părintele Eugenio deschise.

Un frate mirean aştepta.

— Din partea stareţului, să vă duceţi la el înainte de a pleca.

— Îndată.

Mireanul se retrase. Părintele Eugenio lăsă uşa deschisă. Îşi puse pelerina, se închină şi ieşi.

Rafale reci măturau claustrul. Se apropie şi privi cerul : nori întunecaţi zburau dinspre sud-vest, răsuciţi, furioşi.

— O să plouă din nou.

Intră în chilie şi luă umbrela. Cu ea atîrnată de braţ, se duse în chilia stareţului. Era deschisă.

— Intră, părinte, şi aşteaptă puţin.

Stareţul dădea nişte instrucţiuni unui călugăr tînăr, în legătură cu nişte slujbe. Cînd termină, îl conduse pînă la uşă şi o închise.

— Scandalul s-a şi pornit, părinte Eugenio.

Se aşeză în dreptul mesei şi ceru călugărului să ia şi el loc.

— Ieri a venit aici capelanul de la Sfînta Maria. Nu ştii cum era ! Că o să scrie arhiepiscopului, că picturile alea sînt de netolerat...

— O ştiu. Şi pe mine a venit să mă vadă.

— Iar dumneata, ce crezi ?

Părintele Eugenio desfăcu mîinile, deznădăjduit.

— Ce-ai vrea să cred ? Să continui şi cu Dumnezeu înainte. Dar dumneata ştii că au fost aprobate de arhiepiscop. N-am introdus nici o schimbare, cît despre biserică în întregimea ei, toate modificările sînt în acord cu Memoriul care însoţea schiţele. Dumneata l-ai citit.

Stareţul răspunse distrat.

— Da.

Privea cerul prin fereastra deschisă.

— E o zi urîtă, nu ?

— Vînt puternic. O să plouă.

— Cu toate astea, trebuie să merg la Pueblanueva să văd picturile. Chiar în dimineaţa asta. E nevoie, înţelegi ? Preotul e înfuriat rău şi în spatele lui trebuie că se află cineva care pune lemne pe foc.

Părintele Eugenio se ridică în picioare.

— Vă pot lăsa catîrca.

— Nu, părinte ; nu. De catîrcă ai nevoie dumneata. Dar îi poţi spune prietenului dumitale, doctorul Deza, să-mi trimită trăsura. Pentru că are o trăsurică, nu-i aşa ? M-a luat odată cu ea. Sau, dacă nu...

Se ridică, zîmbind, şi se apropie de fereastră. Vîntul îi ciufuli părul.

— Ce-ai zice dacă i-am cere automobilul doñei Angustias ? Ar fi de mare efect.

Părintele Eugenio lăsă capul în jos.

— Cum i se pare mai bine Sfinţiei tale.

— M-am hotărît. O să-i facă plăcere să i-o cer. Cum ajungi la biserică, îi telefonezi şi o rogi, din partea mea, să-mi trimită automobilul pe la unsprezece. Nu trebuie să spui că eşti dumneata, ci un călugăr oarecare.

— Înţeleg.

Puse mîna pe umărul părintelui Eugenio.

— În felul ăsta, dacă ea este cea care mişcă labirintul, o să ştie că vizita preotului n-a fost zadarnică şi că sînt preocupat de problemă. Cît despre dumneata, pictează înainte.

Părintele Eugenio îl privi cu tristeţe, salută şi se îndreptă spre uşă.

— Nu face figura asta, părinte Eugenio. Fii puţin mai vulgar. Ţi-ar fi de folos. Ştii că în sat se spune că l-ai avea pe diavolul în dumneata ?

Părintele Eugenio se întoarse brusc.

— Asta se spune ?

— Da, şi e vina dumitale. Un călugăr nu trebuie să treacă prin lume cu faţa asta dramatică pe care o ai dumneata, mai ales de cînd ai început să pictezi. O asemenea faţă trezeşte neîncrederea faţă de cel care o are şi faţă de ceea ce reprezintă.

Se apropie încet de călugăr, îl ţinti cu degetul:

— Iar dumneata reprezinți Biserica și speranța într-o salvare viitoare.

Carlos sosi în fugă, la unsprezece fără un sfert. Părintele Eugenio nu se suise pe schelă. Străbătea nava în lung și-n lat, cu capul plecat și mîinile la spate.

Biserica de-abia dacă era luminată de lumina gri a dimineții. Carlos împinse ușa. În fund, sunau sec, repezi, pașii călugărului.

— Părinte Eugenio !

Înaintă în biserică. Părintele Eugenio îi ieși în întîmpinare.

— Se-ntîmplă ceva ? întrebă Carlos.

— Poate. Vreau să fii aici cînd o veni starețul. O să am nevoie de sprijinul dumitale.

Povesti în două vorbe conversația de dimineață.

— Și dumneata crezi că starețul o să se pună de partea preotului ?

— Ce știu eu ? Dacă nu-i plac picturile, și cel mai sigur e că n-or să-i placă...

— Dar dumneata te sprijini pe arhiepiscop.

— Da. Și ce ? Dacă protestează cineva, or să țină seama la arhiepiscopat.

— În orice caz, asta e o biserică particulară, iar eu reprezint drepturile proprietarului. Pot face în așa fel încît să prevaleze opinia mea.

— Cine se-ndoiește ? Dar biserica va rămîne goală. Iar eu nu am pictat pentru ca dumneata și cu mine să venim din cînd în cînd să ne recreem cu picturile și să ne lamentăm că lumea nu le înțelege. Ieri ți-am spus că vreau să le introduc prin ochi credincioșilor o anume idee despre Cristos pe care n-am reușit să le-o inculc prin cuvînt...

Ridică pumnii strînși.

— Te asigur, don Carlos ! Picturile astea nu sînt o operă de artă, nu vor să fie asta, ci o rugăciune pentru iertare, o răzbunare și în același timp o lecție de teologie... !

Se așeză obosit pe colțul unei bănci. Călugărul avea capul plecat și el, cu totul, părea căzut, dărîmat.

— Ceea ce vrei dumneata să fie, poate eu nu descopăr, dar ca opere de artă le înțeleg și-mi plac.

— Dacă creștinii le resping, voi crede că însuși Domnul îmi respinge rugăciunea.

Carlos rîse.

— De ce-l amesteci dumneata pe Dumnezeu în toate? În încurcătura asta, eu nu reușesc să-l văd pe nicăieri, crede-mă, și ți-o spun fără cea mai mică intenție de blasfemie. Preotul acționează mișcat de cineva, e evident; dar, de ce să te gîndești că acest cineva acționează împins de Dumnezeu? Sau poate Dumnezeu obișnuiește să se folosească de preacredincioasele lui ca să-și exprime opinia?

Se ridică.

— Haide. Lasă elucubrațiile de o parte, și să începem să aranjăm frumos, ca să-i facă starețului impresie bună.

Îl luă pe călugăr de braț și-l împinse să se scoale.

— Deși..., am început picturile astea cu tot atîta suflet cît se punea în Vechea Lege cînd se dăruia Sacrificiul, și am cerut Domnului un semn dacă acceptă sau nu.

— Dar cui îi trece prin minte să-l amestece pe Dumnezeu în chestia asta?

— Asta pentru că eu am nevoie să știu dacă am fost iertat.

Carlos rîse din nou.

— Iertat pentru ce? Pentru luna aceea pe care ți-ai petrecut-o beat, în tinerețe, căutînd un nou galben?

Călugărul îl privi scurt, își ascunse capul între umeri și o luă la goană prin nava din față. Se auzi un zgomot și biserica se ilumină.

— Ia dumneata prelatele alea de pe altare și mătură puțin. Eu o să aranjez acolo, sus.

Călugărul urcă pe schelă și se pierdu în fundul absidei. Carlos dezveli altarul Epistolei și al Evangheliei și curăță mesele.

— Oricît de needucat ar fi starețul, asta trebuie să-i placă, strigă.

Auzi, îndepărtat, răspunsul părintelui Eugenio:

— Starețul nu e lipsit de educație.

Sosirea stareţului fu anunţată de un zgomot de automobil care se opri în faţa bisericii. Carlos aruncă mătura cu care făcea curat.

— A şi venit !

Alergă la intrarea laterală, o deschise şi aşteptă. Începuse să plouă, şi un şuvoi mare de apă stropea tinda. Stareţul apăru după colţul bisericii, în fugă, şi-i făcu un gest de salut. Carlos îi ieşi înainte să-l primească. Stareţul avea umbrela deschisă şi-l adăposti şi pe el.

— Trebuia să-mi fi închipuit că părintele Eugenio o să vă bage în labirintul ăsta. E incorijibil.

Întinse mîna lui Carlos.

— Trebuie că sînteţi de acord cu el şi împotriva preotului, bănuiesc.

— Sigur, apoi sînt primul interesat. Cred că părintele Eugenio a făcut bine că m-a anunţat. Picturile au fost dintru început treaba mea.

— Poate, poate...

Intrară. Carlos închise uşa şi puse zăvorul. Umbrela stareţului rămase într-un colţ, cu apa curgînd din ea.

Stareţul înaintase cîţiva paşi şi privea în toate părţile.

— Trebuie să fi cheltuit ceva bani cu iluminarea.

— Doar nu era să lăsăm picturile în beznă.

— E firesc. Dar cu atîta lumină, nu credeţi că biserica pierde din mister ? Eu aş lumina numai absidele şi aş lăsa restul în penumbră.

Nu aşteptă răspuns. Coborî spre fundul bisericii, se sprijini cu spatele de uşă şi privi. Părintele Eugenio, pe marginea schelei, aştepta, cu pensulele în mînă. Stareţul îi strigă :

— Continuă să pictezi, părinte, să nu-ţi scape inspiraţia ! O să urc eu acolo.

Se întoarse spre Carlos.

— Ştii că-i bine ? Îmi place.

Faţa i se îngusta ca o muchie de cuţit, iar ochii, maliţioşi, i se micşorau. Avea mîinile încrucişate pe piept şi tichia uşor lăsată pe fruntea înaltă. Cînd privea, întindea faţa nemişcată, palidă, puţin întunecată de barbă.

— Cred şi eu că-i bine, spuse Carlos.

— Da, dar să n-o repeţi de multe ori. Nu trebuie să-i dai aripi părintelui Eugenio. În treburile astea e totdeauna

nevoie să cedezi puţin ca să poţi cîştiga, iar el, dacă ştie că e sprijinit, n-o să cedeze.

Se apropie de absida Evangheliei, contemplă pictura, trecu mîna peste piatra altarului. Apoi traversă biserica şi se opri în dreptul lespedei doñei Mariana.

— Aşa că aici a vrut să se înmormînteze doamna ? Şi cît de bine ar sta într-o nişă din cimitir !

Îl luă pe Carlos de braţ.

— Dumneavoastră probabil că sînteţi de acord cu ea, dar eu nu cred că trebuie să se facă atîta tevatură. De ce i s-o fi năzărit să se înmormînteze aici, ca să calce toţi peste ea ?

În dreptul absidei Epistolei, dădu drumul braţului lui Carlos şi se îndepărtă cîţiva paşi.

— Preotul e un mîrlan, spuse cu voce joasă. Şi adăugă : Să mergem să vedem ce face călugărul. L-aţi văzut pictînd ?

— Nu-i place.

— Pudoare de artist, nu ?

Vorbea cu un fel de zîmbet uşor, cu un ton de vagă bătaie de joc.

— Mie mi se pare că se poate foarte bine picta fără atîta teatru.

Părintele Eugenio, urcat pe o scîndură, trăgea liniile umărului lui Cristos. Întoarse capul pe jumătate.

— Îţi cer iertare, părinte, dar trebuie să pictez... Dacă se usucă peretele...

Stareţul îi făcu semn cu cotul lui Carlos şi spuse încet :

— Vezi ?

Soba era aprinsă. Se aşezară. Stareţul îl privea pe părintele Eugenio, iar Carlos pe stareţ.

— Fumaţi, părinte ?

— Nu, mulţumesc. E un obicei pe care nu mi-l pot plăti.

Părintele Eugenio lăsă pensula să-i cadă. Coborî de pe scîndură. Vroia să-şi ascundă neliniştea. Stătea în plină lumină.

Stareţul se ridică.

— Poate fi privit, părinte ?

Părintele Eugenio dădu din cap.

— Dar asta nu-i încă gata. Îi lipsește ce-i mai important.

— Da. Ce-i mai greu.

— Și ce te gîndești să faci ?

— Nu pot să explic.

— Înțeleg. Vrei să pictezi inexplicabilul. E bine.

Carlos se gîndi că dacă n-ar fi avut tonul ăla morocănos, starețul ar fi putut fi simpatic.

— Sînt pentru prima oară de acord cu dumneata, părinte Eugenio. Îmi place. Și o să te apăr, nu-ți face griji.

Capul, umerii părintelui Eugenio se îndreptară, iar fața îi străluci.

— Cu adevărat ?

— Ce-ai crezut ? Că o să te las baltă ? Sînt tot atît de răspunzător ca și dumneata. Dar, pe lîngă asta, îmi și place. Și trebuie să placă tuturor.

Carlos rămăsese în spate. Starețul îi făcu semn să se apropie.

— Vă gîndiți să faceți o sărbătorire la binecuvîntarea bisericii ? Pentru c-ar fi bine să fie văzută. Canonici din Santiago, lume din asta. Sînt multe biserici de pictat, iar părintele Eugenio ar putea s-o facă, sînt sigur. Deși...

Schițele se aflau la vedere, pe niște pupitre. Starețul le examină.

— O să fie un mare sacrificiu pentru părintele Eugenio să facă unele concesii ; dar eu, în locul lui, le-aș face. Fecioara puțin mai frumoasă, Isus cu părul bine aranjat. Asta atrage lumea. Iar dumneata ți-ai putea face plăcerea să umpli cu figuri ca astea absidele în stil galeg. Cred și eu ! Ar fi foarte bine pentru mînăstire. Iar dumneata ai fi fericit.

Începu să rîdă.

— Azi-dimineață i-am spus părintelui Eugenio că fața sa e prea dramatică. Măcar fă-o mai puțin pe cea a lui Cristos.

Îi luă de braț pe Carlos și pe părintele Eugenio și-i împinse spre scăriță. Zîmbea amabil.

— Chiar mîine o să mă duc la Santiago, la arhiepiscop. Trebuie evitat ca don Julián să încurce lucrurile. Ar fi bine să vină cineva să vadă totul, cineva dintre sus-puși. Ați fi dispus, don Carlos, să suportați cheltuielile ?

Carlos se trezi devreme. Bătuseră în uşă şi strigaseră : „E şapte, stăpîne !". Iar el răspunsese : „Bine, îndată !". Dar adormise din nou. După ora opt, casa se umpluse de zgomote : nişte femei, contractate de *Rucha* mama — „de toată încrederea" —, începuseră să cureţe, să dea totul peste cap, să facă totul să strălucească, fără să rămînă vreun obiect neşters de praf sau vreun covor nescuturat. Ceară pe podele, lumînări noi în lămpi şi sfeşnice, rezervoarele de petrol împrospătate. În legătură cu ele, *Rucha* fiica obiectase.

— Dar, stăpîne, acum că vine domnişoara, de ce nu instalaţi lumină electrică ? Nimeni nu mai are lumînări, iar pe ea or s-o întristeze.

— Crezi tu ?

— Sigur, stăpîne Nouă, tinerilor, nu ne place întunericul.

— În orice caz, o să spună ea cînd va sosi.

— Sigur. Cînd casa o să fie a ei, o să facă ce-o să vrea ea.

Chemă şi ceru să i se aducă micul dejun. Fuma o ţigară cînd fata veni cu schimburi curate şi călcate şi o grămadă de cămăşi.

— N-ar fi rău dacă v-aţi face un costum cum are toată lumea, pentru că în jacheta asta nu păreţi a fi un domn.

Se ridică. După ce se primeni, străbătu casa. Întorseseră totul cu susu-n jos. În salon, două femei răsuceau covorul. Alta freca bronzurile şi alămurile. O fetiţă foarte răsărită şi îndrăzneaţă spăla ramele uşilor.

Ceru să i se ducă geamantanul jos şi să fie pus în maşină de cum o veni.

— Dar ce, nu luaţi decît asta ? De-asta am pierdut eu atîtea ore ca să calc cămăşile ?

Clar, nimic nu era pe gustul *Ruchei* fiica. O pofti cu un gest să se resemneze.

— Spune-i maică-ti să vină.

Rucha, bătrîna, ieşi din bucătărie ştergîndu-şi mîinile de şorţ. Carlos îi dădu nişte bani.

— Să aranjaţi două încăperi. Cea care a fost a stăpînei, pentru domnişoara, şi cea pe care o ocup eu acum, pentru domnul.

— Dumneavoastră n-o să mai dormiți aici ?

— Probabil că nu.

Scînteia de lumină care scapă din ochii *Ruchei*, bătrîna, putea foarte bine să fie interpretată ca de bucurie.

— O să ne pară foarte rău, domnișorule. Ne obișnuisem cu dumneavoastră. Două persoane noi... ! Și străine ! Fiecare cu gusturile ei.

— O să trimit o telegramă cu ziua și ora sosirii. Ca să aveți pregătită mîncarea.

— O să vadă domnișorul ! O să-și lingă degetele...

Mașina venise. Carlos făcu din nou ocolul casei, făcînd cîte-o observație. Se oprise în fața portretului doñei Mariana.

— Și tabloul ăsta, o să-l trimitem la conac ? Pentru că am înțeles că e al stăpînului.

— Încă nu. Pînă cînd o să găsim altul să punem în loc.

— Sigur. Ar rămîne căminul golaș fără tabloul ăsta.

Era frig. Ceru să fie închise geamurile la mașină. Oferi țigări șoferului. Cînd ieșiră din Pueblanueva, începu să plouă.

— Dumneata crezi c-o să ajungem la expresul de Madrid ?

— Cu puțin noroc, domnule, cred c-o să ajungem.

II

COSEAU ÎN CAMERA MARE, UNDE SE LUA ŞI MASA şi se primeau musafirii. Scaunele lucrătoarelor — patru, cinci cîteodată — înconjurau fereastra în semicerc. În dimineţile cu soare, dădeau scaunele puţin în spate, ca să-şi încălzească picioarele fără să-şi supere ochii.

Pili şi Nati cîntau tot timpul. Pili învăţa melodiile la modă — avea radio — şi i le fredona lui Nati în timp ce coseau, pentru că ea n-avea radio. Lola şi Reme rămîneau tăcute. Lola se gîndea la logodnicul ei care era în Africa, iar Rame, şi ea se gîndea la logodnicul pe care încă nu-l avea.

— Să vedem dacă-ţi găseşti vreunul zilele astea, fato, ca să mai prinzi curaj.

În camera de alături, care şi ea avea o fereastră ce dădea în curte, se făceau probele. Divanul, noaptea, se transforma în pat, iar pe el dormea patroana.

Înainte de a pleca, după-amiaza, lucrătoarele strîngeau şi puneau totul în două şifoniere. Scaunele erau puse în debara, iar atunci fratele patroanei îşi putea aduce prietenii.

— Cum îl ai la-ndemînă, n-ar fi rău. E mai mare cu cincisprezece ani ca tine, dar arată bine.

— Taci, tu, cu nasul ăla şi cu pistrui ! Apoi, nu vreau să am nimic de-a face cu anarhiştii.

— Ştiu eu că tu tragi spre dreapta.

— Şi sînt mîndră de asta.

— Păi o să vezi ce tămbălău o să iasă la alegeri.

Vorbeau încet. Patroana ieşise după cumpărături, dar nu puteai şti niciodată pe unde e, că nici n-o simţeai cînd umbla.

— Cînd te gîndeşti mai puţin, te trezeşti că te fixează doi ochi ca doi tăciuni.

— Doar n-o să spui că-i rea.

— Dar ciudată, este.

— Am auzit că-i cam săracă cu duhul.

Sună soneria de la intrare. Nici una dintre cele patru nu ridică măcar capul.

— Deschide tu, Reme, şi lasă-ţi pe coridor cîte suspine poţi, că aici ne sînt de-ajuns ale Lolei.

Reme puse deoparte lucrul şi înfipse acul în reverul bluzei.

— Vă folosiţi de cîte una la toate cele...

Ieşi şi deschise uşa. O auziră vorbind cu cineva. Se întoarse.

— E unu' care întreabă de patroană sau de frate-su. Trebuie să fie vreo rudă.

— Şi l-ai lăsat la uşă ? Parc-ai fi de la ţară !

Pili se ridică imediat. Cînd trecu prin faţa oglinzii, îşi aranjă părul. Reme-i spuse :

— Ar putea fi taică-tău.

— Niciodată nu strică unul.

O luă pe coridor, legănînd din şolduri. Tipul care aştepta la uşă era un bărbat înalt, ca şi fratele patroanei ; dar aşa, cu spatele la lumină, nu se vedea prea bine. Pînă cînd fu aproape de el.

— Patroana o să vină îndată. Dacă vreţi să intraţi...

— Bine.

Carlos intră şi aşteptă ca Pili să încuie uşa.

— Poftiţi. Sper să nu vă deranjeze c-o să staţi cu noi. Sînteţi văr cu patroana ?

— Cam aşa ceva.

— Sînteţi sau nu sînteţi. Dar cum semănaţi aşa de bine cu fratele...

Îi arătă un scaun lîngă cercul lucrătoarelor.

— Luaţi loc şi aşteptaţi. Nu vă deranjează c-o să cîntăm, nu ? Aşa facem totdeauna.

Carlos îi zîmbi. Pili îşi luă din nou lucrul. Nati se uită cu coada ochiului şi rîdea.

— Ce individ urît !

— Dacă nu i-ai dispreţui pe toţi...

Pili începu să cînte, dar Reme se înțepă într-un deget. Era cît pe-aci să murdărească pînza.

— Dacă ți-ai folosi toate cinci simțurile în ce faci... !

— Ca și cînd tu nu te-ai fi înțepat niciodată... !

Carlos încerca să-și treacă timpul cu o revistă de modă. Se aplecă puțin de spate ca să nu-l vadă că rîde.

Cineva strigă din curte :

— Domnișoară Inés... !

— Uite-o pe-aia c-a venit din nou, zise Nati. O fi vrînd bluza.

Pili se ridică și deschise fereastra. Spuse că patroana o să vină repede și că la bluză mai erau de cusut doar nasturii.

— Imediat după masă, eu însămi o să v-o aduc.

Se auzi o ușă deschisă și apoi închisă. Dar Inés nu intră în camera de lucru.

— Să-i spunem că e un domn aici...

— Du-te tu, Reme.

Reme ieși și se-ntoarse în fugă.

— Zice că să plecăm toate și să venim la ora stabilită. Iar dumneavoastră, domnule, așteptați puțin.

Strînseră totul cît ai zice pește. Salutară una cîte una.

— Bună ziua, domnule.

— Bună ziua.

— Distracție plăcută.

Pe coridor, rîdeau pe-nfundate. Doamna din curte o strigă din nou pe Inés și, o clipă mai tîrziu, pe un copil care se numea Felipe.

— Felipe, Felipin !

Carlos continua să răsfoiască revista. Nu-și dădu seama că Inés intrase, pînă cînd nu-i auzi vocea.

— Carlos !

Răsturnă scaunul cînd se sculă. Rămase rușinat și puțin încurcat. Inés se aplecă să-l ridice. Apoi îi întinse mîna. Se priviră lung, cu mîinile strînse, fără să spună nimic. Carlos zîmbi.

— Ei, bine. Am venit...

— Mă bucur mult să te văd... Mă bucur cu adevărat. Te-ai îngrășat.

— Și tu pari alta. — Inés îl privi satisfăcută. — Și așa de bine îmbrăcată...

Se așezară pe niște scăunele joase, cu picioarele întinse la soare. Vecina chemă din nou. Inés nu-i dădu atenție.

— Vorbește-mi despre Clara și despre magazinul ei. E adevărat că-i merge bine ? Dar maică-mea ?

Carlos vorbi îndelung, îi răspunse la întrebări. Inés era curioasă să afle tot. Asculta cu un entuziasm de exilată.

— E adevărat că ne-au dărîmat casa ? Și că repari biserica Sfintei Marii ? Povestește-mi cum a murit Bătrîna... !

În scrisorile ei, Clara povestea tot, dar fără să intre în detalii.

— Ne place să știm ce se-ntîmplă acolo, deși n-o să ne mai întoarcem niciodată. Pentru că n-o să ne întoarcem, știi asta. Nici Juan, nici eu. Eu...

Ridică puțin o mînă și începu să rîdă.

— Eu o să mă mărit. Încă nu i-am spus Clarei.

Juan nu obișnuia să mănînce acasă. Carlos propuse să iasă și să caute o cîrciumă. Inés preferă să rămînă : lucrătoarele trebuiau să se-ntoarcă repede.

— Dacă nu ești prea pretențios, fac eu mîncare pentru amîndoi. Și putem vorbi. E prima oară că sîntem singuri și vorbim atîta, nu ? Cu toate astea, mi se pare că mi-ai fi prieten de toată viața.

În timp ce Inés gătea, Carlos coborî în stradă și cumpără fructe și vin. Era o dimineață strălucitoare și rece. Cu pachetul în mînă, Carlos se duse pînă în Rosales. Cît de schimbat era totul față de vremea cînd era el student !

Inés aranjă masa. În timp ce mîncau, Carlos îi explică motivul călătoriei. Inés nu păru interesată de Germaine.

— Dar Juan, ce face ?

Inés nu mai zîmbi.

— Poți ști vreodată ce face Juan ? Nici măcar nu se poate ști ce vrea.

— Muncește ?

— Toată ziua, dar nu cîștigă nici o centimă. Avocat, ca totdeauna, al unor cauze pierdute.

Vorbea cu amărăciune. Ochii i se întristaseră.

— Tu ții mult la el, nu ? spuse Carlos.

— Da, dar... nu mai sînt aceeaşi.

Curăţa un măr. Îl tăie în bucăţele.

— Cum să-ţi spun ? Azi sînt mai aproape de Clara decît de mine însămi. M-am înşelat. De multe ori Clara avea dreptate. Iar eu, acum, că văd lucrurile aşa cum sînt, o înţeleg.

— Cîteodată l-am apărat pe fratele tău de acuzaţiile Clarei.

— Nu mai mult decît mine. Poate că, în fond, ştiam că ea, şi nu eu, era de partea adevărului ; dar, atunci... îl adoram pe Juan şi n-o iubeam pe Clara. Tu, sigur, ştii de ce — Carlos dădu din cap că da. Acum sîntem de cîteva luni singuri, eu nu mai sînt aceeaşi, repetă. Pe de altă parte, acolo, Juan şi cu mine formam un grup împotriva Clarei şi a tuturor : dar acum nu mai avem duşmani declaraţi, nimeni nu se ocupă de noi şi nici nu trebuie să ne apărăm. Nu sîntem dezbinaţi, iar eu îl iubesc ca totdeauna ; dar nu mai sînt oarbă. Îmi dau seama că de mai mulţi ani Juan face tot ce-i stă în putinţă ca să-şi disimuleze incapacitatea şi chiar să se convingă că nu e un neputincios.

Luă cu vîrful cuţitului o bucăţică de măr şi se uită lung la ea.

— Am luat casa asta, am mobilat-o şi am împărţit banii care au rămas. Casa o ţin eu, prin munca mea, şi tot îmi prisosesc. Juan îşi cheltuieşte banii şi-i aruncă fără rost, ca şi cînd l-ar împiedica. Cîteodată mă înspăimînt cînd îmi amintesc cît de austeră îi era viaţa în Pueblanueva. Cum pot cîteva mii de pesete să schimbe un om în aşa hal ?

Mestecă mărul pe îndelete. Dinţii îi erau fini, mici : gura, mare şi cărnoasă, ca a Clarei. Acum purta părul scurt şi frumos pieptănat, şi se machia puţin. Îşi făcea şi unghiile. Pieptul şi-l încingea cu discreţie, iar decolteul foarte ascuţit al bluzei lăsa să i se ghicească locul de unde începea.

— Mi-e teamă pentru Juan. Acum stă puţin pe-acasă, merge cu prietenii, se îmbracă bine. Ce-o să facă atunci cînd or să i se termine banii ? O să se închidă aici, o să se chinuiască şi o să mă chinuiesc numai văzîndu-l, deşi

n-o să se vaiete ? Nu știu dac-ai încercat vreodată durerea de a iubi cu patimă pe cineva pe care nu-l mai respecți.

Își lăsă mîinile să cadă pe fața de masă și capul în jos se ridică deodată, brusc, și-l țintì pe Carlos cu o privire înfocată. Șuvițe negre îi căzură pe frunte.

— Eu nu mai sînt o resemnată, înțelegi ? Ți-am spus că m-am schimbat mult ; e ca și cînd înainte aș fi fost o fetiță, iar acum o femeie cu adevărat. În viață sînt multe lucruri frumoase, și nu văd motivul pentru care să renunț la ele din cauza lui Juan. Pot încă avea copii.

Rise, iar Carlos rămase surprins.

— Ți se pare ciudat, nu ? Cu toate astea, mie mi se pare firesc. Aveam un văl pe ochi și, într-o zi, mi-a căzut.

Începu să strîngă farfuriile de desert.

— Să sperăm că Juan n-o să te acapareze ca să se laude cu tine peste tot și c-o să ne rămînă o clipă liberă ca să-mi cunoști logodnicul. El știe despre tine. Cum să nu știe ? Juan nu-i vorbește decît despre tine. Pentru Juan ești geniul familiei Churruchaos.

Avea după-amiaza liberă. Bagajul — un geamantănaș — îl lăsase într-o cafenea înainte de a se duce să caute casa lui Juan. Acum trebuia să se îngrijească de locuință. Încercă în zadar să-și amintească nume de hoteluri decente : îi venea în minte numai cîte unul de mare lux.

Intră într-o cafenea din Puerta del Sol, ceru o cupă de coniac. Cafeneaua începea să se golească, iar chelnerul avea poftă de vorbă. Îl trimise la un hotel din strada Echegaray.

Era aproape. Se înnoura și bătea un vînt rece, pătrunzător. Își ridică gulerul pardesiului.

— O să trebuiască să-mi cumpăr un palton.

La hotel, ceru trei camere : una ca s-o ocupe imediat și două rezervate pentru doi călători care or să sosească de la Paris ziua următoare, cu trenul de dimineață. Tatăl și fiica.

— Cu baie ?

— Da.

Tipul de la hotel spuse : „Or să coste atîta", iar Carlos îi răspunse că bine. Dar simți că e privit cu neîncredere.

— O să vin mai încolo să-mi aduc bagajul. Mai nimic, un geamantănaș. Dar am la mine ceva bani și-aș vrea să-i las în păstrare la hotel.

Funcționarul îi zîmbi mai amabil.

Îi dădu două mii de pesete în hîrtii și un cec de cincisprezece mii. Completă o hîrtie pentru poliție, îi semnară o chitanță.

— Cînd o să vă întoarceți, domnule doctor, o să găsiți camera aranjată și-o să puteți vedea dacă celelalte două vă sînt pe plac.

Începu să se plimbe pe străzi. Îi fu frig, intră într-un magazin și cumpără un palton gri și un fular. Spuse ca pardesiul să-i fie trimis la hotel, și-și dădu numele și adresa. Apoi continuă să bată străzile. Se gîndea la Inés și-i era teamă de întîlnirea cu Juan.

Pe la șase își luă geamantanul și se întoarse la hotel. Îi dăduseră o cameră mare, cu balcon la stradă. Un pat enorm, mobile de mahon, oglinzi și covoare groase. A lui Germaine era mai mică și mai luxoasă.

Se spălă și se bărbieri, își schimbă cămașa și ieși din nou. Era aproape șapte. Luă un taxi și dădu adresa lui Juan : Altamirano, 33. Cînd traversă Gran Vía, taxiul fu oprit cîteva minute : niște studenți se băteau cu gărzile de Asalt. Strigau și fugeau.

Într-un taxi învecinat, un domn gras discuta cu taximetristul și dădea asigurări, vociferînd, că studenții trebuiau ținuți în frîu și că el știa cum ar trebui făcut, și c-ar face-o dacă l-ar lăsa pe el să conducă.

— Și pe ăia care se află în spatele studenților, pe ăia care-i asmut, pe ăștia, în Guineea cu ei, fără milă, ce-or fi, fasciști sau comuniști.

Taximetristul era de altă părere. Cînd drumul rămase liber, bătălia părea că se repetă înlăuntrul taxiului.

Inés îi deschise ușa. Era pusă la punct și gata să iasă. Rămase în prag.

— Mergem la o cafenea, aici, în cartier. Juan a venit pentru cîteva minute, i-am spus că ai sosit, și-o să ajungă și el acolo. S-a bucurat mult.

Cafeneaua era aproape. Era un local mare, bine încălzit, cu multe oglinzi. Inés o luă înainte și-l conduse pînă la o masă din fund.

— Aici obişnuim să ne întîlnim. Cafeneaua nu e frumoasă, dar e cald.

Ceru o ciocolată cu friganele şi i-o recomandă şi lui Carlos. Încă nu-i fuseseră servite cînd sosi Gay, zîmbi de departe, şi în timp ce dădea mîna cu Inés, spuse :

— Trebue să fiţi doctorul Deza. În nici un caz altcineva.

Se aşeză lîngă Inés şi o luă de braţ.

— Juan zice că l-aţi cunoscut pe Freud.

— Da.

— E cu putinţă ? Aţi studiat cu el ?

— Nu chiar cu el. I-am audiat multe cursuri şi conferinţe şi am lucrat cu discipoli ai lui. Odată mi l-au prezentat şi-am dat mîna cu el.

Paco Gay privi cu respect la mîna dreaptă a lui Carlos.

— Eu o să plec în curînd în Germania.

— Medic ?

— Nu. Nu v-a spus Inés ? Studiez filologia romanică. Cînd ne vom căsători...

Deodată, faţa veselă a lui Gay se adumbri şi o luă din nou pe Inés de braţ.

— Ştii ? Azi am primit scrisoare de la mama. Zice c-o să vină la nuntă.

— E firesc.

— Dar... dacă vine mama... va trebui să ne căsătorim la biserică. Ar fi tare nefericită dac-ar şti că...

Părea încurcat. Îi explică lui Carlos :

— Fac parte din partidul socialist, şi dac-o să ne căsătorim la biserică, o să am neplăceri. Nici lui Juan n-o să-i convină.

— Fratele meu nu contează.

— Chiar dacă se-mpacă cu asta...

— Ajunge să le explici prietenilor tăi despre ce-i vorba...

— Şi dacă le vine pofta să mă pună la index ?

Privi din nou spre Carlos.

— Mama are şaizeci de ani şi e foarte bisericoasă. Ar suferi îngrozitor.

— Mama dumitale e o persoană concretă, iar partidul, o entitate abstractă.

Paco deschise larg ochii.

— Ia uite ! Nu-mi dăduse prin minte. Ar putea fi un motiv.

— Depinde cît de exigente sînt entităţile abstracte. Inés propuse :

— Totdeauna există o posibilitate de a o face în mod discret. N-au de ce să afle nici Prieto, nici Largo Caballero. Nici nu cred că-şi fac griji cu noi, nici c-au auzit vreodată numele nostru.

Gay rîse din nou.

— Sigur ! Ei sînt capete sus-puse şi nu se ocupă cu asemenea nimicuri. Ce-i mai rău, sînt camarazii mei. Ştiţi ? Eram cinci aspiranţi pentru bursă şi mi-au dat-o mie. Ceilalţi patru sînt furioşi, iar doi dintre ei sînt tot socialişti.

— La asta trebuia să vă gîndiţi înainte de a intra în partid.

— Să nu credeţi că nu m-am gîndit. Bursa mi-au dat-o pentru că sînt socialist, şi poate mi-ar fi dat-o şi dacă aş fi fost de dreapta. Cu unii sau cu alţii, dar totdeauna cu cineva, dacă vrei să faci carieră.

Gay luase mîna lui Inés şi o mîngîia. Inés părea că nici nu-şi dă seama sau, poate, nu-i da importanţă.

Juan sosi puţin mai tîrziu. Era îmbrăcat în gri, cu costum de stofă bună şi bine croit, dar fără cravată. Îl îmbrăţişă cu putere pe Carlos. Ceru bere, se aşează alături de Carlos şi cu faţa la Gay.

— Iată-l pe doctorul Deza, omul care şi-a înmormîntat înţelepciunea în Pueblanueva del Conde. Un tip care, în afară că-i mare medic, cunoaşte artă, înţelege literatură şi e la curent cu tot ce se petrece în lume. Ca mulţi alţii pe care eu îi cunosc, Gay, şi pe care şi tu îi cunoşti, pictori şi poeţi, care nu fac altceva decît să-şi strige amarul prin sate. Pămîntul nostru înghite bărbaţii, îi dizolvă în suc propriu, le anulează voinţa. Celui care rămîne acolo i se închid toate drumurile, mai puţin mediocritatea şi beţia. Trebuie să vii la Madrid, Carlos. Aici e altceva. Aerul rece trezeşte. Şi trebuie să lupţi zi de zi ca să rămîi pe locul tău, căci mereu sînt în spate alţi zece ca să ţi-l ia. Asta-i ţara invidiei şi a uitării ; dacă nu eşti atent, te strivesc ; dacă nu produci, mîine nimeni nu-şi

mai aminteşte de tine. E ca şi cînd ai trăi într-un permanent război.

— O să vin cînd o să rezolv problemele doñei Mariana.

— De ce-ţi faci griji cu ele ? Problemele doñei Mariana se vor rezolva ele singure : adică, n-au nevoie să fie rezolvate. Lucrurile astea sînt pe punctul de a se schimba. Se anunţă alegeri în curînd, şi atunci problema va consista în a-i da Spaniei o structură socialistă sau anarho-sindicalistă. Dar chestia cu proprietatea particulară, oricum se va rezolva. Nu-ţi mai pierde vremea cu testamentele.

Îl bătu din nou pe Carlos pe spate.

— Avem nevoie de oameni ca tine, persoane fără prejudecăţi, care ar putea colabora la edificarea unei noi societăţi. Locul tău e aici. În Spania, totul e pe cale de a se înfăptui ; dar nimic nu se va face dacă nu va porni de aici, de la cap. În privinţa asta, sînt de acord cu comuniştii. Defectul anarho-sindicalismului stă în conţinutul lui provincial. Poate ar fi necesară mai întîi o dictatură centralistă, înainte de a ajunge la adevărata organizare liberă. Dacă n-ar fi fost nişte doctrinari, camarazii mei ar fi înţeles asta ! Dar anarho-sindicalismul nu a evoluat. În chestia asta se aseamănă cu carliştii. Trăiesc în plin secol trecut.

Vorbea cu calm, marca pauzele şi mişca mîna dreaptă încet, frecîndu-şi arătătorul de degetul mare. Carlos şi-l aminti vorbind pescarilor în cîrciuma lui *Cubano*. Ca orator, progresase.

— Eşti un visător, Juan, spuse Gay. Societatea burgheză va dura la noi mulţi ani. Crezi c-o să fie uşor să dezmembrezi forţele tradiţionale, clerul, armata, pe latifundiari ? O evoluţie lentă şi anevoioasă, condusă de un partid socialist...

— Nu, nu ! O revoluţie. Spania e un trup bolnav, asupra căruia trebuie intervenit fără întîrziere. Chiar dac-ar fi în mod crud. Cît despre socialişti...

Rîse retoric.

— ...cel mai mare capitalist din satul meu, adevăratul opresor al proletariatului, face parte din partidul socialist. Cum o să am încredere într-o echipă care admite ase-

menea indivizi ? Carlos îţi poate spune despre cine-i vorba, deşi cred că ţi-am explicat odată. Într-adevăr, Carlos : ce mai fac pescarii mei ? Ştiu că, datorită ţie, vasele doñei Mariana practic sînt ale lor.

— Au greutăţi financiare. Au trebuit ipotecate mai multe bărci, şi chiar şi aşa tot mai sînt greutăţi.

— Iar Cayetano Salgado trebuie că e la mijloc sau în spatele a tot ce se-ntîmplă, ca să strice totul.

— Cayetano nu s-a băgat deloc. Am făcut un pact.

— E cu putinţă ? Să nu te-ncrezi în Cayetano ! Dacă nu s-a băgat, o fi pentru că-i convine, şi numai atîta vreme cît îi convine. Eu aş fi cu ochii-n patru.

Îşi împreună mîinile şi lăsă capul în jos.

— Citeodată simt remuşcări că i-am abandonat. Eu n-aş fi făcut nici un pact : aş fi continuat lupta pînă la final...

— Şi-ai fi pierdut, interveni Inés.

— Poate. E cu putinţă ca din punct de vedere politic să fi fost necesar pactul. Este tocmai ceea ce mă justifică în faţa mea însumi. Sînt prea intransigent, iar intransigenţa mea ar fi prejudiciat o mînă de muncitori neajutoraţi. Oameni ca mine...

Îl privi pe Carlos pe furiş : privirea îi tremură.

— ...putem vedea cu claritate liniile generale ale unei politici, dar ne lovim de realitatea concretă. De aici vin divergenţele mele cu anarhosindicaliştii. Ei ştiu să conducă o grevă sau un sindicat, dar nu înţeleg că acţiunea revoluţionară nu se termină aici şi nici în fidelitatea faţă de nişte idei depăşite. Anarhosindicalismul trebuie să evolueze, trebuie să ia în considerare realitatea de necontestat a marxismului şi a revoluţiei lui, care, iat-o, e evidentă, chiar dacă nu ne place.

Arătă spre Gay.

— Adevărul e împărţit între voi şi noi. Dacă ne punem de acord şi ne ţinem de el, vom face faţă revoluţiei. Dacă nu...

Lăsă să-i cadă o mînă descurajată pe marmura mesei.

— ...viitorul revoluţiei va fi o necunoscută.

Inés şi Gay plecară să cineze şi apoi la film. Luară un taxi din uşa cafenelei. Carlos şi Juan coborîră, fără grabă, pe strada Princesa. Carlos îi explică motivul călătoriei.

— O cunoşti pe fata asta ? întrebă Juan.

— Numai pe taică-său. Cred că ţi-am vorbit odată despre el.

— Mi-ar plăcea să te însoţesc mîine la tren. Din pură curiozitate. Respectul meu pentru doña Mariana, cum prea bine ştii, a fost una dintre slăbiciunile mele. Va fi în stare fetiţa asta să menţină prestigiul în Pueblanueva, aşa cum a făcut Bătrîna ?

— Dacă, după cum spui, lucrurile se vor rezolva de la sine, ce importanţă mai are ? În ziua în care se vor aranja, va trebui să se întoarcă în Franţa. Dacă o să-i lăsaţi cu ce să-şi plătească biletul.

— N-o să fie nici atît de uşor, nici atît de repede. Vorbesc aşa în faţa lui Gay, care e socialist şi habar n-are de politică. La viitoarele alegeri, or să cîştige cei de stînga : asta, cu siguranţă. Dar stînga nu e un grup omogen. Fac parte de la burghezii lui Azaña la comuniştii *Passionariei*. Noi, anarhosindicaliştii, vom rămîne pe dinafară, ca şi fasciştii. Probabil că dreapta se va grupa în jurul lui Gil Robles, dar nu cred că Azaña va reuşi acelaşi lucru cu stînga. Sînt comuniştii şi mai e şi Largo Caballero. Aşa că, deocamdată, o să existe proprietate particulară.

— În orice caz, va trebui s-o ajut pe Germaine, iar asta o să mă mai reţină cîteva luni în Pueblanueva.

— Asta, şi faptul că-i frumoasă viaţa acolo. Recunosc : e frumoasă şi supărătoare. Pe tine nu te pot minţi : de multe ori mă cuprinde nostalgia. Aş da tot prezentul ăsta pe o cană cu vin în cîrciuma *Cubanezului* sau pentru o plimbare pînă la mînăstire.

— Iar prezentul, ce înseamnă ? Scrii ?

— Nu. Nu scriu.

Carlos avu impresia că pusese o întrebare indiscretă. Făcură cîţiva paşi în tăcere. Deodată, Juan zise :

— Nu e moral să te dedici poeziei atîta vreme cît există oameni oprimaţi. Nici măcar poeziei politice. Mai deunăzi, la Ateneu, cineva îl apăra pe Alberti, care s-a făcut comunist şi scrie poeme sociale. E o scamatorie. Ce

importanţă are dacă cînţi revoluţia sau trandafirii ? Momentul nu e pentru cîntec, ci pentru faptă. Eu am ales acţiunea.

Tăcu din nou şi-l privi pe Carlos : dar Carlos continua să meargă cu paşi mari, cu privirea drept înainte şi cu fularul mult ridicat.

— Lucrez printre intelectuali. Pe lîngă asta, lucrez pe socoteala mea. Sînt un anarhist printre anarhişti. Mă deosebesc de ei puncte de vedere diferite asupra tacticii politice ; dar, în fond, coincidem în problemele esenţiale. Nu neg că poate unii dintre ei n-au încredere în mine : mă iau drept un domnişor. Dar tocmai această neîncredere îmi dă o libertate de acţiune pe care altfel n-aş avea-o. Şi printre anarhişti există o anume ortodoxie şi dogme. Un franctiror ca mine îşi poate permite luxul ereziei care, pe de altă parte, e necesară în mediile în care mă mişc eu. La Ateneu, mai ales cînd se discută cu studenţii, trebuie să posezi o flexibilitate mentală, o dialectică amplă, incompatibile cu orice dogmă.

Ajunseseră la capătul străzii Princesa. Carlos se opri în loc.

— Încotro mergem ?

— La o cîrciumă, aici aproape.

Îl împinse.

— Pe aici.

Coborîră în Plaza de España şi intrară în Gran Vía.

— E aici, lîngă piaţa Mostenses. Ţi-o mai aminteşti, nu ?

Carlos şi-o amintea vag. Mirosea a peşte, a verdeţuri putrede. Strada era ocupată de camioane care încărcau sau descărcau.

În tavernă, Juan comandă mîncarea.

— Ştii, comuniştii mi-au şi trimis vorbă de cîteva ori. Au nevoie de oameni ca mine. Dar am respins invitaţia. Mai întîi, ca să nu-mi pierd libertatea ; dar, pe lîngă asta, din incompatibilitate morală. Comuniştii admit pe toată lumea. Pînă şi călugărul ăla din Pueblanueva lucrează pentru ei !

— Părintele Ossorio ?

— Da. Cred c-aşa se numea.

Juan îşi puse vin în pahar şi-l bău.

— Bintuie pe aici. Îl văd cîteodată şi i-aş fi arătat eu dacă nu i-ar fi avut ca sprijin pe comunişti. S-a dus la ei ca să-l protejeze. De-asta sînt sigur.

— Mi se pare că Inés l-a uitat.

— Bănuiesc că în străfundul sufletului chiar îi mulţumeşte. Datorită acelei întîmplări nu s-a mai gîndit nici la Dumnezeu, nici la toţi sfinţii lui. Şi uite-o acuma : o tînără puternică, şi care ştie să se lupte cu viaţa. Cu spirit larg şi robust. O să se mărite cu un socialist ! Cine ar recunoaşte în ea pe Inés de acum un an ?

Băiatul le servi nişte calamari.

— Eu am sfătuit-o, eu am condus-o. Chiar am scos-o în lume. Ştii că nu-i deloc grea de cap ? Acum citeşte cărţi şi e în stare să discute şi să poarte o conversaţie. Cît despre căsătorie..., tot eu am fost la mijloc. Nu pot nici să sper, nici să doresc să trăiască pentru totdeauna lîngă mine. Ar fi ajuns chiar să mă stînjenească. Pentru că în ziua în care politica-mi va cere acţiune directă, să fiu în pericol, cum m-aş mai putea angaja dacă ea stă acasă şi mă aşteaptă şi e îngrijorată pentru mine ? O iubesc prea mult, ştii bine. Iar Gay e un băiat bun, care.o adoră, destul de isteţ ca să facă o carieră bună şi îndeajuns de prost ca să fie un soţ bun. O las în cele mai bune mîini.

Îşi şterse buzele murdare cu şervetul.

— Bine. Acum spune-mi ceva despre tine.

Carlos ridică din umeri şi privi în gol.

— Eu continui să observ cum trăiesc alţii.

Tocmai termina să se bărbierească, cînd îl anunţară că-l aştepta domnul Aldán. Ridică perdeaua şi se uită la cer : soarele nu ieşise, şi o lumină gri învăluia strada.

Juan avea pe el un palton închis la culoare şi pălărie neagră. Aştepta în vestibul.

— Dacă vrei, să luăm mai întîi micul dejun.

Trecură în sufragerie. Juan îşi scoase paltonul. Era cu cravată.

— Ai văzut ziarele ?

— Încă nu.

— S-a terminat cu toate astea.

Începu să explice situaţia politică, eşecul dreptei. Carlos se uita la sculpturile, frumos lucrate în mahon,

ale unui bufet de alături. Puțin mai încolo, chelnerul îl asculta pe Juan, gata să intervină în discuție.

— Rămîne o necunoscută ce vor face militarii.

Luară un taxi, pe care Juan se încăpățînă să-l plătească el. Trenul de Irún era în întîrziere. Se plimbară pe peronul gol, cu aerul înghețat și umed dinspre Manzanares venindu-le din față. Deodată, Juan spuse :

— Tu ar trebui să te însori cu fata asta. E justificat ca un intelectual să facă o căsătorie din interes. Apoi, sînt sigur că ar fi fost pe placul doñei Mariana.

— Da, numai că doña Mariana n-a avut în vedere nici voința interesatei, nici a mea.

— Bărbații ca tine comit o eroare rămînînd burlaci.

— Asta e, mai mult sau mai puțin, părerea surorii tale Clara.

Apăru locomotiva. Se opriră.

— Și acuma, cum o s-o recunoști ?

— Seamănă cu Bătrîna și vine la vagon-lit. În orice caz, îl cunosc pe taică-său.

— Ah, taică-său ! Uitasem de el. Un bătrîn ratat, nu ?

Vaporii frînelor ajunseră pînă la ei : un aer lipicios și cald. Trecură două sau trei furgoane, mai multe vagoane. Carlos întrebă un hamal pe unde venea vagonul de dormit.

— În spate, cam la coadă.

Merseră puțin. Trenul se opri. Carlos examina fețele de la ferestre. Juan, puțin mai în urmă, părea să nu se uite la nimic.

Germaine nu era la geam, dar Carlos o descoperi cu fața lipită de o ferestruică. Era în doliu, și de sub pălăriuoara neagră îi ieșeau cîteva șuvițe roșietice. Carlos îi făcu semn, iar ea zîmbi și-l salută cu mîna. Intră în compartiment și ieși de-ndată însoțită de tatăl ei. Arătă spre Carlos, iar don Gonzalo îl salută cu mîna înmănușată.

— Vezi de bagajul domnilor.

Băiatul urcă în vagon. Carlos aștepta la scară. Juan nu se mișcase din loc.

— Apropie-te. Ai văzut-o ? Asta e...

— Da. O văd. Frumoasă, nu ?

Germaine coborî cu o săritură, dar pe taică-său au trebuit să-l ajute. Își tîrîia picioarele și tușea.

— A fost o nebunie să te iau cu mine, papá, îi spuse Germaine în franţuzeşte.

Şi adăugă în spaniolă :

— Ei bine, am venit.

Îi întinse mîna lui Carlos, în timp ce privea spre Juan. Carlos îl prezentă.

— Alt Churruchao ? Germaine rîse cînd îi întinse mîna. E cu neputinţă o confuzie.

Era îmbrăcată cu un palton gros şi avea în mînă un fel de fular din blană.

Tatăl îi zise :

— Înfăşoară-ţi gîtul, fata mea. Clima din Madrid e dură.

— Da, papá.

Ea-şi puse blana în jurul gîtului, scoase un inhalator, îl apropie de gura deschisă şi apăsă de mai multe ori para de cauciuc : Puf, puf, puf... ! Bătrînul explică :

— O răceală i-a răpit mamei ei tezaurul cel mai apreciat, şi e firesc să am grijă de gîtul fiicei ei.

— Şi noi ne păzim, să nu credeţi. Aerul Madridului pătrunde ca un cuţit.

— Dar poate dumneavoastră nu aveţi, ca ea, un gît de care trebuie avut grijă. Un gît minunat. Un adevărat tezaur !

Îşi dădu ochii peste cap. Germaine îl luă de braţ.

— Hai, tată. Tu eşti cel de care trebuie să avem grijă. Vrei să-l iei de braţul celălalt ?

I se adresa lui Juan, iar Juan se grăbi s-o asculte. Băiatul pusese într-un cărucior două geamantane mari, noi. Carlos merse alături de el pînă la ieşire. Din cînd în cînd, întorcea capul. Ceilalţi trei rămîneau mereu mai în urmă. Juan mişca mult braţul rămas liber, iar Germaine părea că rîde.

Îl urcară pe don Gonzalo în ascensor, iar Germaine intră cu el.

— E o femeie extraordinară, spuse Juan.

Rămăsese cu privirea aţintită la uşa de mahon cu sticlă ce închidea ascensorul. Carlos îl prinse de butoniera paltonului şi trase.

— De acord, dar gata, s-a retras. Să ne aşezăm.

— Trebuie să plec.

Dar îl urmă pe Carlos şi se aşeză lîngă el.

— Te invidiez. Mi-ar plăcea să ocup lîngă ea locul pe care o să-l ai tu.

— Cel de sperietoare ?

Juan îl privi cu gravitate.

— O să-i fii prieten.

— Mi-ar plăcea. Dar sînt obligat să fac să fie respectată voinţa doñei Mariana. Şi-o să-mi fie greu.

— Dar ce, o să pretinzi ca femeia asta să se înmormînteze în Pueblanueva cinci ani ? Ar însemna să-i distrugi cariera !

— Doña Mariana n-a avut în vedere că nepoata ei posedă o frumoasă voce de soprană, probabil pentru că nu ştia. Nici ea, nici tatăl ei n-au spus niciodată c-ar fi studiat Conservatorul, nici că ar fi aspirat să cînte la operă. Pe mine, taică-său m-a înşelat, pentru că mi-a spus că era internă la un colegiu din Normandia.

— Bine, dar acum ştii.

— Nu pot schimba termenii testamentului.

— Poţi face tot ce vrei. Nimeni n-o să protesteze, nici n-o să te dea în judecată. Iar obligaţia ta este s-o ajuţi pe Germaine, asta-i clar. Are un viitor strălucit. Poate, fi atent, poate să se prezinte la Opera din Paris, să cînte *Carmen*. Ai auzit ?

— Nu. Eu n-am auzit.

— Sigur. Cum puteai auzi ? Erai ocupat cu bagajele cînd a spus-o. La Opera din Paris, Carlos ! N-are nevoie decît de bani !

— Eu credeam că pentru asta e nevoie doar de voce.

Juan îi oferi o ţigară.

— Nu lua testamentul în serios, Carlos. Ce te interesează pe tine, dacă nici nu pierzi, nici nu cîştigi nimic ? În schimb ea... Dac-ai vedea cît îi e de frică ! Testamentul i se pare absurd, şi mai absurd faptul că Bătrîna a pus totul în mîinile tale. Bineînţeles că eu i-am spus că eşti cel mai bun om din lume.

Carlos se juca cu ţigara, fără s-o aprindă. O duse la gură, o lasă apoi jos.

— Asta o fi liniştit-o, nu ?

În sfîrșit, o aprinse. Juan se ridicase în picioare și-și punea mănușile.

— Nu mai pot aștepta, dar o să vin s-o caut. La douăsprezece. O să mergem la Muzeul Prado. Doar n-o să-ți pară rău c-am invitat-o, nu ? O să mergem toți trei.

Își trase pălăria și-și înfășură fularul în jurul gîtului.

— Gîndește-te la ce ți-am spus. Să cînte *Carmen* la Opera din Paris, trebuie să fie pentru ea ca pentru tine să moștenești catedra lui Freud.

— Niciodată nu m-a interesat, crede-mă.

Urcă în cameră, se trînti pe pat și se acoperi cu o pătură. Țigara rămase uitată pe marginea măsuței de noapte : trimitea în aer o coloniță de fum albăstriu, o coloniță foarte dreaptă care la capăt se desfăcea în volute. Apoi se stinse.

Carlos închise ochii. Îi era somn și adormi. Îl treziră niște lovituri în ușă : băiatul venea să-l anunțe că-l aștepta domnișoara. Privi ceasul : trecuse aproape o oră. Se pieptănă puțin și coborî în fugă. Trebui ca la jumătatea scării să se întoarcă, pentru că uitase ceva.

Germaine avea pe ea un palton de blană care mai mirosea încă a magazin, iar în mînă pălăria. Era înaltă cît doña Mariana, aproape cît el. Poate cînd era mică avusese pistrui. Părul roșu îi cădea pe spate, iar nasul era ușor coroiat.

O privi în timp ce cobora ultimele trepte. Ea îl aștepta sprijinită de tejgheaua recepției, stînd de vorbă cu funcționarul. Cînd îl văzu, zîmbi.

— Iertați-mă. Adormisem.

— Ce-ar fi să ne vorbim cu tu ? Cred c-așa e obiceiul în Spania.

— Mulțumesc.

Carlos luă cecul. Funcționarul era în mod special atent cu Germaine. Îi explica tot felul de lucruri despre Madrid. Cînd plecară, o salută foarte amabil. La Carlos nici nu se uită.

— Banca e foarte aproape. N-avem nevoie de taxi.

Așteptară mai mult de un sfert de oră ca să ridice banii. Cînd îi avu în mînă, îi dădu lui Germaine.

— Cincisprezece mii de pesete.

— Ce mulți sînt !

Îi puse în geanta mică pe care o purta.

— O să-mi ajungă să cumpăr îmbrăcăminte. Cred şi eu ! Chiar o să-mi prisosească.

— Îmbrăcăminte ? Pentru ce ?

— N-am la mine decît strictul necesar.

— Nu ştiu ce vei fi înţelegînd prin strictul necesar, dar te avertizez că Pueblanueva nu e oraş, nici măcar un tîrg mai mare, unde să fie nevoie să-ţi schimbi rochiile. Acolo, strictul necesar înseamnă foarte puţin.

— Credeam că poziţia mea o să mă oblige să fiu foarte bine pusă la punct.

Ieşiră din Bancă.

— Vrei să intrăm într-o cafenea ?

Traversară strada. Carlos şovăi între două cafenele alăturate. Alese la întîmplare. Intrară. Dintr-un colţ îi salută vocea lui Aldán. Era cu încă vreo patru-cinci, şi vociferau.

În fund, în grădină, găsiră un colţ liniştit.

— Ce fel de imagine ai despre Pueblanueva ?

— Nu ştiu. Papá mi-a vorbit de multe ori despre ea, dar nici el nu-şi mai amintea. Era doar un copil.

— Dar despre poziţia ta acolo ?

— O imagine greşită, după cîte văd.

— Şi mătuşa ta avea una greşită despre tine. De ce i-ai ascuns că studiai canto ?

Germaine se înroşi.

— Aşa a crezut de cuviinţă tata. Eu n-am nici o vină.

— Tatăl tău ştia că ea n-ar fi admis asta.

— Cu toate astea, n-avea nici un drept să mă oprească.

— Poate. Dar înţeleg că...

Dintr-o dată se simţi încurcat. Germaine zîmbi.

— Nu continua. De mulţi ani, eu şi tatăl meu trăim pe socoteala ei. Foarte modest, ştii ? Niciodată n-a fost generoasă.

— Bănuiesc că din cauza asta totdeauna s-a simţit puţin stăpînă pe destinul tău şi că niciodată nu l-a iertat pe tatăl tău că te-a ţinut departe de ea. Se gîndea la tine ca la moştenitoarea ei, şi, într-un anume fel, e firesc să fi dorit să te modeleze după chipul şi asemănarea ei.

— Noi nu credeam acelaşi lucru. De-asta a trebuit s-o păcălim.

— Nu sînt sigur că ați reușit.

Germaine îl privi neliniștită.

— De ce spui asta ?

— Condițiile din testamentul ei sînt, în realitate, precauții.

— Testamentul e o aiureală.

— Da. În opinia majorității, iar eu o împărtășesc. Cu toate astea, din punctul de vedere al doñei Mariana, era rezonabil. Nu gîndea ca noi. Nu credea că bogăția trebuia să fie în serviciul nostru, că era bună să facă sau să desfacă destine. Nu credea nici că destinul ar fi fost ceva ce putea fi ales, acceptat sau respins, ci ceva care ne era dat, ca o datorie pe care trebuie s-o îndeplinim. Din punctul său de vedere, eu sînt un trădător al destinului meu, și tu la fel. Ca să nu mai vorbim de taică-tău. Pentru el n-avea nici un fel de stimă. L-a ajutat gîndindu-se la tine.

Germaine lăsă capul în jos. Amesteca restul de cafea cu linguriță.

— Cred că trebuie să-ți vorbesc fără ocolișuri, adăugă Carlos.

— Tata e tot ce iubesc mai mult pe lume.

— Știi că mătușa ta avea un fiu ?

Germaine dădu drumul linguriței, ridică brusc capul. Îl privi pe Carlos.

— Un fiu natural. E o poveste veche pe care o să ți-o povestesc, și dacă nu eu, or să ți-o povestească în Pueblanueva. Acest fiu trăiește. E în America, are o meserie și nu cred să aibă nevoie de bani. Acum cîțiva ani, mătușa ta l-a pus să aleagă între a-l recunoaște ca fiu din flori și ca fiu al său, cu toate consecințele, sau să-și păstreze numele de împrumut pe care-l avea, legalitatea falsă. El a preferat să-și ascundă condiția, și ca s-o facă mai bine, a plecat în America. Mătușa ta nu a refuzat să-l ajute, dar de atunci l-a disprețuit, și nu cred să fi simțit pentru el vreo afecțiune. El este cel căruia-i lasă în testament o anume cantitate de bani.

— Mătușa mea era un monstru, spuse Germaine.

— Nu. Doar că era altfel. Poate nu era ușor s-o iubești, dar era cu neputință să n-o admiri.

— Îl prefer pe tata. A fost un om slab, un ratat, dacă vrei, dar a iubit-o pe mama, mă iubește pe mine, a fost

pentru mine tată și mamă. N-a știut să facă nimic important pe lumea asta, doar să iubească, iar pentru persoana pe care a iubit-o, mai întîi pe mama, apoi pe mine, a fost în stare de toate sacrificiile și de toate umilințele. Eu știu că atunci cînd m-am născut, cînd a murit mama, tata încă nu primea nici o centimă de la doña Mariana. Niciodată n-am reușit să aflu ce-a făcut atunci ca să mă crească : dacă l-am întrebat vreodată, mi-a răspuns că uitase, dar bănuiesc c-au fost ani îngrozitori, în care a făcut munciile cele mai de jos, poate chiar degradante. Iar apoi...

— Da. Cînd am fost la tine acasă, acum un an, l-am surprins gătind...

— Acum n-o mai poate face. E bolnav, și a trebuit să luăm o servitoare. În Franța, asta e un lux. De-asta avem nevoie de mai mulți bani.

Se uită în lături. Acum, mîna i se juca cu mănușile.

— Totdeauna am trăit în sărăcie. Cînd ne aflam la ananghie, ne aminteam de doña Mariana. Atunci, tata îmi povestea că locuia într-un palat și că era un fel de stăpînă feudală. „Vrei să lăsăm totul și să mergem acolo ?“ Cîteodată mă simțeam atît de nenorocită, atît de fără speranță, că eram gata să-i spun : „Să mergem“. Iar tata înțelegea tot, și ca să mă încurajeze să rezist, îmi amintea că doñei Mariana nu i-ar fi plăcut ca eu să cînt operă. Eu strîngeam din dinți și suportam, pentru că visul tatălui meu a fost ca eu să fiu cîntăreață.

— În cazul ăsta, nu tu ți-ai ales destinul, ci tatăl tău te-a îndreptat spre el.

— Nu-i același lucru. Mie-mi place să cînt. Aș fi foarte nefericită dacă n-aș reuși, și nimic pe lume nu m-ar răsplăti.

— E ceea ce tatăl tău te-a învățat de copil să iubești. Ca pe mine. Numai că eu...

— Tu ce ești, Carlos ?

— Un fel de medic de țară.

Cînd ajunseră la hotel, Germaine urcă să-l vadă pe taică-său. Juan încă nu sosise : trecuse pe la cafenea și le lăsase vorbă c-o să vină îndată să-i ia. Carlos se așeză în hol. Pe o canapea era o pisică neagră : o privi cîteva

clipe, şi deodată începu să rîdă. Pisica întoarse capul solemn, sări de pe canapea şi plecă leneşă.

— Asta nu-i doña Mariana.

Juan veni însoţit de un tip neglijent îmbrăcat, care avea o servietă şi umbrelă. Discutară în uşă cîteva minute : Carlos privea cum Juan da din mîini convingător, elocvent. În sfîrşit, celălalt plecă.

Juan se aşează lîngă el. Nu-şi scoase paltonul. Din buzunar se vedeau ieşind nişte mănuşi galbene. Le scoase şi începu să-şi facă de lucru cu ele.

— E o dimineaţă cîinească. O să ningă.

Întrebă de Germaine.

— Bănuiesc c-o să vină îndată.

— Aţi aranjat ceva ?

— Am vorbit, pur şi simplu.

— Trebuie să ai în vedere că aici, în Spania, nu peste mult timp o să iasă scandal mare. Ştirile nu-s deloc bune. Tipul cu care vorbeam e foarte la curent cu situaţia. E foarte cu putinţă ca armata să nu accepte eventualul triumf al stîngii. Ar fi de neiertat ca, din cauza ta, fata asta să se vadă tîrîtă în mijlocul unei revoluţii.

— Nu eu o s-o ţin pe loc.

— Nu se poate întoarce la Paris cu mîinile goale.

— Tu ştii, Juan, că este interzis exportul de bani. Sînt sigur că odată chiar tu ai răcnit împotriva burghezilor care-şi trimit clandestin capitalul în Elveţia.

— Nu-i acelaşi lucru. În cazul ăsta, contrabanda e un lucru drept. Germaine nu are fabrici în stăpînire, nu pune la mezat sîngele proletariatului. E o artistă. Absurda organizare a societăţii o face să aibă nevoie de bani ca să poată triumfa.

— Dar de ce trebuie să triumfe ? Doña Mariana nu a lăsat-o moştenitoare ca să poată cînta la Opera din Paris. Asta-i foarte clar. E o moştenire condiţionată : îţi las asta, dacă faci aşa ; dacă nu vrei să faci, nu mai există nici o moştenire. Iar apoi, condiţiile puse de doña Mariana sînt omeneşti. N-o obligă să se lupte cu Cayetano, nici altceva asemănător, ci-i impune numai respectul pentru un spirit reprezentat de anume lucruri.

Juan îl privi pe Carlos drept în ochi.

— Vrei să fie o ratată ca noi ?

— Nu mă interesează. Apoi, e stăpînă să decidă dacă acceptă sau lasă baltă moştenirea. Dar dac-o acceptă, nu e firesc să se supună destinului a ceea ce moşteneşte ?

Pe Juan îl pufni rîsul.

— Ştiu că nu eşti nici crud, nici rău, Carlos. Ştiu că nu ai mentalitate de proprietar. Din cauza asta e comic ceea ce spui. Dă impresia că altul e cel care vorbeşte.

— Da. Poate doña Mariana, sau sufletul ei, care a luat locul sufletului meu.

Rîse şi el.

— Adevărul e că nu recunosc aceste idei ca fiind ale mele. Dar asta nu înseamnă că le resping. Şi, cu toate astea, odată am spus că erau nedrepte.

Germaine cobora scara, cu paltonul pe braţ şi cu pălăria în mînă. Carlos se ridică. Juan alergă s-o întîmpine.

— Papá nu se simte bine. I-am zis să stea toată ziua în pat.

Îi luă de braţ, îi conduse pînă la canapea şi se aşeză între ei.

— Îmi pare rău. Va trebui să amînăm pentru mîine vizita la muzeu.

Atîta tristeţe se citi pe faţa lui Juan, încît Carlos se oferi să stea cu don Gonzalo.

— Apoi, sînt destul de obişnuit să ţin de urît bolnavilor din familia Churruchaos. Pe mine mă amuză, iar el, poate, n-o să se plictisească cu mine.

Germaine îl luă de mînă.

— Eşti foarte amabil, Carlos, dar nu pot accepta asta. Compania tatălui meu e destul de dificilă pentru oricine, în afară de fiica lui. Vă mulţumesc mult. Apoi, o să mă odihnesc şi eu puţin şi — întoarse capul spre Carlos şi-i zîmbi — o să mă gîndesc.

Se despărţi de ei pînă pe după-amiază sau, poate, pînă seara.

— Mîine, tata o să fie mai bine şi-o să petrec cîteva ore cu voi. Vă promit.

O însoţiră pînă la ascensor.

— Şi acum ? întrebă Juan.

— Eu, la mine în cameră, iar tu, la revoluţiile tale.

— De ce nu vii să iei masa cu mine ?

— Pentru că o să-ţi petreci timpul încercînd să mă convingi să-i vînd lui Cayetano Salgado bunurile Bătrînei şi să-i dau banii lui Germaine.

— Îţi jur că n-o să-ţi vorbesc despre asta.

— Atunci, vin cu tine ; dar, în clipa în care o să rosteşti numele lui Germaine, te las şi plec.

— Nu. Cum să nu vorbesc despre Germaine ? În realitate, ceea ce vreau este să vorbesc cu tine despre ea ; dar nu-i neapărată nevoie să zic ceva despre moştenire.

— Îţi place ?

Juan nu răspunse.

Se duseră să mănînce la o cîrciumă în apropiere de piaţeta Bilbao. Erau vreo cincisprezece sau douăzeci de persoane cu înfăţişări deosebite. Juan explică :

— Aici nu vin decît zidari şi intelectuali. Zidarii mănîncă o ciorbă de cinci reali. Pe noi, intelectualii, ne costă ceva mai mult, pentru că nu obişnuim să luăm ciorbă, dar niciodată peste trei pesete.

— Şi fraternizează ?

— Cine ?

— Zidarii cu intelectualii.

— Nu.

Se apropie un picolo. Juan comandă două supe şi două fripturi de porc cu cartofi.

— Şi vin. Adu jumătate de litru din vinul casei.

Băiatul ceru comanda cu voce tare, cîntată.

— Societatea spaniolă are o totală neîncredere în intelectuali. Nici măcar Republica noastră de profesori universitari şi magistraţi nu a reuşit să şteargă neîncrederea, ci mai degrabă a mărit-o. Iar zidarii, chiar dacă nu pare, fac parte din societatea spaniolă.

Îşi descheie jacheta. Băiatul servi vinul. La masa vecină, doi muncitori vorbeau despre plăţile pe ziua de lucru.

— Ce fel de minciună trebuie să spună cineva pentru ca ceilalţi să aibă încredere în el ?

— Poate că dac-ar spune adevărul...

— Nu în Spania. Tu nu ne cunoşti prea bine. Noi, intelectualii, nu sîntem populari pentru că, fiecare în felul lui, spunem sau încercăm să spunem adevărul. Ştii că pe Quevedo l-au băgat la închisoare pentru asta, iar mai tîr-

ziu pe Javellanos. Ne lipseşte tăria morală necesară pentru a face faţă adevărului şi a muri pentru el, dacă e nevoie.

— Îi ineluzi şi pe anarhişti ?

— Aştia mor pentru marea minciună a Nimicului.

Cei doi muncitori ridicaseră tonul. Cineva strigă : „Mai încet". Unul dintre ei răspunse cu o înjurătură. Celălalt îi zise să tacă.

— Niciodată nu te-am auzit vorbind aşa, spuse Carlos.

— Pentru că azi sînt sincer, simt nevoia să fiu, iar cu tine pot, fără să risc ceva.

Băiatul aduse supa. Juan luă trei sau patru linguri, una după alta. Apoi lăsă lingura în farfurie şi începu să mănînce pîine.

— Îţi petreci an după an mîntindu-te în toate felurile, cu minciuni proprii sau ale altora, tot aia e, care-ţi permit să-ţi duci zilele. Dar, deodată, totul se duce de rîpă, şi nu pentru că le-ai analiza şi le-ai respinge, ci pentru că o întîmplare oarecare şi fără importanţă le face să nu mai aibă nici un sens, le face cu neputinţă de folosit.

Nu mişca braţele, nici nu făcea pauze strategice. Degetele-i nervoase îşi făceau de lucru cu ce găseau la-ndemînă : tacîmul, o bucată de pîine.

— Întîmplarea oarecare şi neînsemnată e sosirea Germainei ?

Înainte de a răspunde, Juan îl privi îndelung pe Carlos. Carlos lăsă ochii în jos şi luă o lingură de supă.

— Da.

— Te-ai îndrăgostit de ea ?

— Nu. Dar ştiu că m-aş îndrăgosti dac-aş mai vedea-o de cîteva ori. E un noroc c-am plecat din Pueblanueva.

Bău jumătate de pahar de vin şi dădu farfuria deoparte. Perechea de muncitori striga din nou.

— M-am gîndit la asta. Să presupunem că mă îndrăgostesc. Un bărbat se îndrăgosteşte de o femeie ca să trăiască împreună cu ea, căsătoriţi sau cum o fi, dar împreună. Iar a te îndrăgosti, cred eu, e ceva mai mult decît dorinţa de a dormi cu o femeie : înseamnă, bănuiesc, a fi găsit o persoană alături de care poţi fi cel adevărat. Pentru că a găsi o femeie care să fie spectatoarea minciunii pe care ai inventat-o, e un risc ; nu există minciună

care să suporte convieţuirea. Ei bine, ce fel de adevăr i-aş putea oferi eu unei femei ca Germaine ? Am ajuns la o concluzie dezolantă.

— Nu mai mult, poate, decît oricare altul. Iar ceilalţi se însoară, sau cel puţin se îndrăgostesc şi-şi cultivă minciuna cu artă şi perseverenţă. Cîteodată, toată viaţa. Şi există cazuri în care femeia nu o descoperă, deşi, de cele mai multe ori, o descoperă şi se resemnează.

— Minciunile celorlalţi nu-mi folosesc drept consolare, dacă acest fapt elementar şi omenesc de a iubi o femeie şi de a convieţui cu ea îmi este interzis. Eu însumi sînt, cu totul, o minciună, şi puţinul adevăr care există în mine e atît de sărac, atît de mizerabil, că este încă şi mai trist decît să continui să mint. Am poftă să-l distrug.

Băiatul se apropie cu fripturile de porc. Lăsă farfuriile pe masă şi arătă spre supa lui Juan, aproape neatinsă.

— Iau asta, don Juan ? Nici n-aţi gustat-o.

— Da.

— Nu vă place ?

— E foarte bună, Pepe, nu-ţi face griji. Eu n-am poftă.

Carlos luă cu mîna un cartof prăjit şi muşcă din el. Băiatul se îndepărtă cu farfuriile de supă.

— Îi înţeleg pe sinucigaşi, continuă Juan. Trebuie că încearcă pînă la durere dorinţa asta de a se autodistruge, şi trebuie c-o trăiesc ca pe o plăcere şi ca pe o dreptate. Azi-noapte...

Se dădu înapoi pe scaun, îşi rezemă spatele de perete. Muncitorii de alături făceau socoteala cu băiatul.

— ...azi-noapte am întîrziat mult pînă să mă duc acasă. M-am plimbat singur pînă spre dimineaţă, cu toate că era frig. La început, mă înşelam pe mine însumi, dar numai la început. Încetul cu încetul, adevărul s-a impus, şi cu cît îl vedeam mai clar, cu atît simţeam cum se naşte în mine alt om care mă acuza, care mă făcea să mă ruşinez şi-mi ordona să mă omor. A ajuns să-mi fie frică.

— Şi ţie ? întrebă Carlos ; iar Juan rămase surprins şi-l privi pe Carlos cu ochii larg deschişi.

— Cunosc acest sentiment, Juan. Iar faptul că l-am analizat de multe ori şi că i-am înţeles mecanismul, nu m-a făcut să mă eliberez de el. Face parte din mine, aş-

teaptă pitit în uitare ocazia de a ieşi la lumină, de a fascina şi de a înspăimînta. Cîteodată mă gîndesc că toată viaţa mea de acum e dominată, condusă de el. Pentru că, ce fac altceva decît să mă distrug zi cu zi ? Tu ieşi din tine însuţi, găseşti minciuni care te satisfac, te dăruieşti lor şi te distrugi nedîndu-ţi seama că o faci : pentru că, dacă n-ai ignora acest lucru, n-ai avea poftă să te distrugi cînd te găseşti în faţa adevărului. Asta este diferenţa dintre noi. Tu, într-o clipă de sinceritate, simţi dorinţa de a te sinucide. Eu văd clar de multă vreme. Poate tot datorită unei femei care nu ne tolerează minciunile.

Juan puse cuţitul pe masă.

— Care nu ne tolerează... ? Nouă ?

— Clara, sora ta. Este fiinţa cea mai sfîşietor de adevărată pe care am întîlnit-o, e ca un acid care corodează minciuna. Cu ea nu merg subterfugiile. Trăieşte atît de viu durerosul ei adevăr că, alături de ea, minciuna celuilalt nu rezistă.

Juan luă cuţitul, tăie o bucată de friptură şi începu s-o mestece. Îl privi pe Carlos în cîteva rînduri şi zîmbi.

— Credeam c-o să te referi la Bătrînă.

— Bătrîna putea fi înşelată, pentru că şi în ea exista o anume minciună. Dar Clara, nu. Ai petrecut lîngă ea douăzeci şi cinci de ani, fără să bănuieşti că era singura persoană pe care n-o păcăleai.

Juan lăsă capul în jos. Tăia bucăţele mici de carne şi le mînca în tăcere. Carlos prefera cartofii. Îi terminase, iar friptura rămăsese întreagă, solitară, într-o parte a farfuriei.

Juan mai ceru vin.

— Eşti îndrăgostit de Clara ?

— Eu sînt mai obosit decît tine, Juan, şi cred că dragostea înseamnă linişte. Cu Clara n-aş avea-o niciodată. Pentru că, pentru mine, liniştea nu stă în adevăr, ci într-o minciună convingătoare şi confortabilă. Nu mă simt în stare nici de cel mai mic eroism, nici măcar de eroismul intelectual de a şti cum sînt. Problema constă în a găsi modul de a amîna distrugerea, chiar de a uita că te distrugi şi de a-ţi pune toată credinţa în ceva stupid şi satisfăcător, precum ştiinţa sau succesul profesional. Dar lucrul ăsta ar fi imposibil cu Clara.

Băiatul aduse o sticlă de jumătate de vin. Juan umplu paharele.

— De acord în ceea ce privește minciuna confortabilă. Cîteodată cred că noi, bărbații, nu sîntem făcuți ca să suportăm adevărul, pentru că adevărul trebuie că este la fel de insuportabil pentru toată lumea, ca al meu, mie. Întîmplarea face că există unii care-și află minciuna potrivită și continuă cu ea toată viața, iar alții care au mai puțin noroc, ca mine, știu că minciunile lor nu durează. De exemplu, acum am bani. Am despuiat-o pe Clara de casa ei, pentru că, legal, era a ei, și nici Inés, nici eu nu aveam nici un drept asupra ei. Pentru prima dată în viață dispun de cîteva mii de pesete. Poate nu ești în stare să-ți imaginezi umilințele, suferințele, durerea pe care mi le-a provocat sărăcia. În Pueblanueva, îți amintești, o prefăceam în austeritate. Am lovit-o pe Clara pentru că vindea porumbul ca să-și cumpere ciorapi, cînd de fapt ea era adevărata proprietară a porumbului. Am ridicat steagul împotriva lui Cayetano... Știu, oare, cu adevărat, pentru ce ? N-o fi fost pentru că el era bogat, iar eu sărac ? Nu voi fi mascat, în dorința justițiară, ceea ce era doar invidie ? Pentru că azi, cînd am bani, nu-mi mai amintesc de Cayetano. Banii sînt o realitate, sînt buni ca să cumperi lucruri ; dar servesc și pentru ca, deodată, să poți s-o faci pe bogatul și să uiți de umilințe și de sărăcie. Nu mai sînt o realitate, ci în mîinile mele se transformă în minciună, pentru că ceea ce cumpăr cu ei nu e ceva real : e o iluzie de care aveam nevoie, și care nu înșală pe nimeni altcineva decît pe mine însumi. O iluzie cu scadență fixă. Cheltuiesc o mie de pesete pe lună, vezi cît de puțin îmi trebuie ca să mă simt bogat ; mai am acum șase mii. În ziua de treizeci iunie o mie nouă sute treizeci și șase o să-mi întorc buzunarele goale pe dos și-o să spun adio...

Se întrerupse și strînse pumnii cu putere.

— La ce-o să spun adio, Carlos ? Poate...

Desfăcu palmele, întinse mîinile și zîmbi.

— Nu știu. Poate că atunci o să existe vreun general rebel care va trebui omorît și mă voi oferi voluntar.

— Dorești cu adevărat să omori un general rebel ?

— Nu.

— Atunci, și această faptă eroică va fi tot o minciună.

— Da. Așa va fi. Dar după aia or să mă omoare pe mine, și sper că moartea mea nu va fi o minciună.

Carlos începu să-și răsucească o țigară. Cu calm. Căută chibriturile, aprinse unul. Cu el în mînă, cu țigara în gură, spuse :

— Cine știe ? Eu mă simt în stare să-mi falsific și propria moarte.

Don Gonzalo Sarmiento dormita în fotoliu, înfășurat într-o pătură pînă la brîu, cu o șapcă pe cap și niște mănuși de crochet. Moțăia și respira greu. Aerul, cînd îi intra în plămîni, făcea un zgomot ascuțit, ca un șuierat, iar cînd ieșea, scotea din gît niște sforăituri ușoare. Cîteodată tușea, se deștepta din cauza tusei, o vedea pe Germaine stînd lîngă el, la fereastră, și adormea din nou. Germaine citea niște hîrtii. Din cînd în cînd, ridica privirea, îl contempla pe taică-său și începea din nou să citească. Sau se ducea să-i aranjeze pătura, care aluneca și lăsa genunchii bătrînului descoperiți.

Termină lectura, îndoi hîrtiile și le puse în geantă. Se întunecase, iar mai departe de fereastră camera era în penumbră. Se apropie de geam și se uită spre stradă. Cădea lapoviță ; lumea trecea grăbită, cu umbrele, sau cu gulerul paltonului ridicat și capul aplecat. Împinsă de rafale intermitente, ploaia lovea geamurile și se scurgea în șiroaie subțiratice, tremurătoare.

Se duse pînă la măsuța de noapte, ridică telefonul și ceru o gustare și ceai. Apoi, aprinse lumina. Don Gonzalo se deșteptă.

— Cît e ora ? E foarte tîrziu ?

— Șase. Am cerut gustarea.

— Da, sigur. Șase. Ai cerut ceai ?

— Da.

— Te-or fi înțeles bine ?

— Bănuiesc că da.

Don Gonzalo încercă să se ridice. Germaine îi veni în ajutor.

— Îți spun asta pentru că aici, în Spania, nu e obiceiul să se bea ceai. După-amiaza se bea ciocolată, știi ?

Ți-oi fi spus-o vreodată. Și trebuie să-i fi mirat că cineva cere ceai.

Se ridicase în picioare și căuta ceva cu privirea.

— Nu, papá. Sîntem într-un hotel și-or fi știind că străinii nu beau ciocolată. Cauți ceva ?

— Da. Căutam... Nu știu. Am uitat. Cu toate astea, eu aș fi insistat : un ceai ca englezii. Acuma știu ce căutam...

Se îndreptă, șchiopătînd, spre ușa băii. Germaine fugi să i-o deschidă și o închise în urma lui. Apoi, apropie de fotoliu o măsuță și trase un scăunel pe care se așeză ea. Trebui să se ridice de-ndată pentru că cineva bătu în ușă. O subretă ținea o tavă cu gustarea.

— Pune-o aici, pe masă.

— E bine totul ?

Germaine inspectă tot ce era pe tavă. Pîine prăjită, fursecuri, dulceață și unt.

— Da, mulțumesc.

Subreta plecă. Germaine servi ceaiul și unse pîinea prăjită. Don Gonzalo reapăru. Nu făcu nici un comentariu. Mîncă și bău tot ce-i întindea Germaine.

— Am recitit testamentul.

— Ah ! Da ? Și ce ?

— Ar fi bine dac-aș vorbi cu un avocat. Trebuie să existe vreo soluție sau o ieșire.

Don Gonzalo, cu ceașca în mînă, ridică spre ea ochii albaștri, spălăciți.

— Sigur, un avocat. Da. Și apoi ?

Germaine mușca dintr-un fursec. Îl privi pe taică-său cu duioșie.

— Un avocat o să ne spună dacă se poate face ceva. Trebuie să fie vreun avocat pe aici, prin Madrid, și-o să trebuiască să-l consult fără să știe Carlos.

— De ce ?

— Oh, papá, e foarte clar ! Carlos e dușmanul nostru.

Don Gonzalo întinse brațul și lăsă ceașca pe masă.

— Carlos pare băiat bun. Este un Churruchaos, pe de-a-ntregul, nu ? Ca și celălalt.

Se întrerupse.

— Celălalt ! Cum se numește celălalt ?

— Aldán. Juan Aldán.

— Da, Aldán. Tatăl lui era conte. Şi el arată foarte bine, are figură de Churruchaos. Îţi dai seama ? Tu nu mă credeai cînd îţi povesteam că sîntem o rasă, o adevărată rasă. De cinci secole, toţi Churruchaos arată ca noi. Şi mătuşa ta era aşa...

Germaine se ridică.

— Papá, nu uita că am venit ca să luăm o moştenire. O să fim bogaţi. Eu o să pot să cînt la Opera din Paris cînd o să doresc. O să avem tot ce-am visat. Dar, pentru asta, trebuie anulat testamentul.

Don Gonzalo ridică o mînă şi rămase cu ea în aer.

— Da, da. Trebuie să trăim aşa cum o merităm. Totdeauna ţi-am spus-o. Şi tu eşti o Churruchaos, e de-ajuns să te priveşti. De la doisprezece ani s-a văzut... Înainte erai mititică ; dar, la doisprezece ani, ai început să te înalţi. *La concierge* îmi spunea mereu : „*Monsieur,* fetiţa o să fie înaltă, ca dumneavoastră". Încă eram săraci, dar acum s-a terminat cu sărăcia. Casa verişoarei mele e un adevărat palat, şi asta ţi-am spus-o. Tatăl ei era foarte bogat. O să trăim acolo foarte bine.

Germaine se apropie, se aşeză pe braţul fotoliului şi-l mîngîie pe don Gonzalo.

— Nu, papá. N-o să trăim acolo. Nu înţelegi că tocmai asta trebuie să evităm ? O să avem o casă într-un loc cald şi cu mult soare, cu o terasă pentru tine. Dar n-o să fie un palat, nu-ţi mai aminteşti ? Noi visam o casă mică, foarte drăguţă, casa unei cîntăreţe, unde eu să mă pot retrage ca să mă odihnesc după *tournées,* şi unde tu să mă aştepţi.

Îl luă pe tatăl ei de mîini şi-l privi în ochi.

— Ascultă-mă, papá. Aldán mi se pare om cumsecade. Mă priveşte cu simpatie. O să-i cer să mă ducă, în taină, la un avocat bun care să studieze testamentul. În taină. Carlos să nu afle. Sînt sigură că Juan o să facă asta pentru mine. Am bani cu ce să plătesc, mi-a dat Carlos.

Don Gonzalo se culcase şi era gata să adoarmă. Juan, lîngă pat, căuta în cartea de telefon.

— E un avocat mare. Tatăl meu a fost prieten cu el şi sper să nu-l fi uitat. Deşi, la sfîrşit, taică-meu n-a mai fost monarhist...

Ridică receptorul și ceru legătura. Germaine se apropiase de el. Juan întrebă de un domn, și-și spuse numele. Adăugă îndată : „Sînt fiul contelui de Bañobre. Domnul o să-și aducă aminte...". Așteptă. Germaine îi zîmbea, iar el dori, pentru o clipă, să nu vină nimeni la telefon, iar ea să continue să zîmbească. La capătul celălalt al firului se auzi un zgomot și o voce spuse : „Domnul Aldán ?" Germaine încetă să zîmbească.

— Da, da, eu sînt, Juan Aldán, fiul lui don Remigio. Vă amintiți ? Ce mai faceți ? Aș dori să vă văd pentru o consultație juridică, un testament.

Germaine auzea o voce îndepărtată, metalică, la care Juan răspundea cu mișcări din cap și cu „da, da, da" ; cîteodată, un „da, domnule" respectuos și un „mulțumesc" aproape emoționat. O privea pe Germaine cu oarecare îngîmfare, ca și cînd numai el ar fi putut obține întrevederea.

— Da. O să fim punctuali, închise telefonul —. Mîine, la patru, la el la birou. N-o să fie greu să-l păcălim pe Carlos.

Germaine întinse mîna și o puse pe a lui Juan.

— Ești un înger. Acum ar fi trebuit să te rog să mă scoți undeva, la teatru sau în orice alt loc, dar sînt foarte obosită. Iartă-mă.

Își retrase mîna cu gingășie. Juan spuse că nu-i nimic și că și lui îi era somn.

Faimosul avocat al Ilustrului Colegiu din Madrid citea copia testamentului la lumina unei lămpi care imita o lumînare de pe timpuri. În timp ce citea, mîngîie cu mîna rama de argint a unei fotografii, cu dedicație, a regelui detronat. Citea cu voce înceată și fără să accentueze cuvintele, ca pe o rugăciune spusă din obișnuință. Masa, enormă, din gorun sau castan, era acoperită cu hîrtii, coduri penale, obiecte de birou din bronz și argint : o trusă, o statuetă a lui Don Quijote, cuțite de tăiat foile, creioane, stilouri. Faimosul avocat avea o barbă albă și bine aranjată, o barbă de deputat în Parlamentul Vechiului Regim, și era îmbrăcat în culori închise. Germaine, neliniștită, îi urmărea gesturile cu privirea, mișcările

ochilor prin lentilele ochelarilor, mișcările din cap în semn de da sau nu. Aldán, stînd jos, mai în spate, examina picioarele curbe ale mesei, sculptate și împodobite cu figuri, cu capete de războinici și de grifoni, care se repetau în partea de sus a fotoliilor, pe birouaș, pe dulapurile de cărți... Pereții erau tapisați în damasc roșu. Picioarele se afundau într-un covor, și el roșu, gros, somptuos. Totul era masiv, scump, încărcat.

Faimosul avocat ridică privirea.

— Și era foarte bogată această doamnă ?

Germaine spuse : „Da" și-i transmise, cu privirea, întrebarea lui Juan. Juan explică :

— Un capital vechi, dar foarte sănătos. Nu v-aș putea spune cît ar putea valora acțiunile de la Șantierele Salgado ; dar vasele de pescuit pot fi calculate la jumătate de milion de pesete, cel puțin. Apoi, mai sînt niște terenuri la oraș, mult pămînt și ferme, palatul. Palatul trebuie să valoreze mult, poate încă o jumătate de milion. fără să fie pus la socoteală tot ce are înăuntru, care sînt lucruri de foarte bună calitate, mobile vechi, argintărie. tablouri... Înțelegeți ? Și bani lichizi care vor fi fiind în Bancă.

Faimosul avocat împături copia și i-o întinse lui Germaine. Apoi, își scoase ochelarii și-i lăsă pe masă.

— În viața mea n-am văzut o trăsnaie mai mare, dar nici mai solid fundamentată. E o minune forma în care e redactată juridic. Nu există nici un avocat pe lume care să poată obține anularea.

Luă din nou ochelarii și începu să-i curețe cu o batistă.

— Dar doña Mariana asta trebuie să fi fost nebună, dacă nu cumva...

Se uită fix la Germaine, cu ochii ca niște puncte aprinse.

— Sînteți necăsătorită ?

— Da.

— Atunci aș putea să jur că ceea ce această doamnă a încercat prin testamentul ăsta a fost să aranjeze lucrurile în așa fel încît dumneavoastră și domnul Deza să sfîrșiți prin a vă căsători.

— Dar e absurd ! strigă Germaine.

Avocatul zîmbi.

— Testamentul e așa, la prima vedere : dar, dacă admitem ipoteza, nu mai e. Eu așa cred.

Germaine lăsase capul în jos și-și privea atent mănușile și geanta. Avocatul se ridică și veni pînă în fața mesei : jacheta, descheiată, lăsa să se vadă o burtă mare, împodobită cu o vestă albă.

— Și nu e nimic de făcut ? întrebă Germaine.

— Dacă ceea ce vreți dumneavoastră este ca întreaga moștenire, fără limitări și fără nici o condiție, să vă fie dată, va fi nevoie s-o obțineți de la domnul Deza. El poate face și desface totul fără cea mai mică responsabilitate. Nu există un al treilea care ar putea reclama.

— Dar codicilul ?

Avocatul se scărpină în cap.

— Avînd în vedere felul capricios de a fi al testatoarei, ce poți ști ce-o fi acolo ? La fel de bine vă poate declara moștenitoare universală, ceea ce ar fi logic, întrucît nu mai există nici o altă rudă apropiată, sau să-și dăruiască bunurile unei mînăstiri.

— Asta, nu, îl întrerupse Juan —. Doña Mariana nu-i privea cu ochi buni pe preoți.

— Chiar și-așa... Sfatul meu este să-l convingeți dumneavoastră pe domnul Deza, și numai în ultimă instanță să cereți deschiderea codicilului. Dar numai în ultimă instanță... Și, bineînțeles, să nu faceți nici un fel de procese. Sînt pierdute din pornire.

Faimosul avocat al Ilustrului Colegiu din Madrid îi ură mult noroc lui Germaine și-i luă două sute cincizeci de pesete pentru consult, și asta dată fiind prietenia lui cu fostul conte de Beñobre, „căposul ăla".

— Pentru că dumneavoastră, dragă Aldán, n-oți fi fiind republican, nu ? Nu veți fi comis aceeași greșeală ca tatăl dumneavoastră ?

— Nu. Nu sînt republican.

Îi conduse pînă la ușă, chemă, pentru ei, ascensorul. Cînd să le dea mîna, puse pesetele în buzunarul vestei.

— Acum știți, domnișoară. Totul depinde de felul cum veți ști să cereți și să convingeți. Numai dacă nu cumva acest domn Deza n-o fi un tînăr frumos, și-o să preferați să vă măritați...

Nu spuseră nici un cuvînt pînă la portal. Atunci, Aldán propuse să intre într-o cafenea, pentru că ploua şi era încă devreme. Dar biroul avocatului era în strada Serrano, iar Juan nu cunoştea cartierul. Luară un taxi şi se întoarseră în centru. Germaine continua să fie tăcută, să stea cu capul în jos şi cu privirea pierdută. În penumbra taxiului, Juan o contempla fermecat, dar Germaine părea să nu-şi dea seama de admiraţia lui Juan.

— Ar fi mai bine să mergem pînă la Gran Vía. În cafenelele de pe Alcalá ne putem întîlni cu Carlos.

O duse într-un bar liniştit, pe o stradă lăturalnică. Mesele erau joase, iar fotoliile comode. Era puţină lume, se vorbea în şoaptă şi, de undeva, venea o muzică delicată. Era cald. Germaine îşi scoase paltonul, îşi făcu nişte inhalaţii şi ceru cafea. Juan o întrebă dacă inhala de frică să nu răcească ; Germaine îi răspunse că o răceală o lăsase pe mama ei fără voce.

— Sînt foarte îngrijorată. Mă tem că n-o să pot cădea la învoială cu Carlos. Şi dacă e adevărat că vrea să se însoare cu mine... !

Juan o privea pe furiş, îi studia mişcările feţei, ale mîinilor.

— Nu cred asta despre Carlos. Apoi...

Se înclină spre ea şi spuse cu voce foarte înceată :

— Mă bazez pe discreţia ta, da ? Carlos e încurcat foarte serios. De cînd a venit în Pueblanueva, a intrat în relaţii intime cu o femeie din sat. O treabă neplăcută, dar din cele care te leagă. Mă bazez pe discreţia ta...

Germaine întoarse capul brusc.

— Carlos e bogat ?

— Nu. Are o casă mare, dar neîngrijită, şi ceva pămînt. Nu-i ajunge nici să trăiască.

— Iar mătuşa mea ştia despre femeia aia ?

Juan şovăi.

— Nu ştiu. Nu cred. Mătuşa ta era foarte sobră în privinţa asta. Dacă ar fi ştiut-o, n-ar mai fi avut încredere în Carlos.

Germaine îi luă mîna şi o strînse cu putere.

— Sînt uluită, Juan. Nu ştiu ce să fac. Tu crezi că el o să-mi ceară să trăiesc cinci ani în Pueblanueva ? Ar

fi cu putință să nu înțeleagă răul pe care mi l-ar face asta, sau, dacă-l înțelege, s-o facă cu bună știință ?

Duse pînă la piept mîna lui Juan, iar Juan, tremurînd, nu răspunse imediat.

— Cred că trebuie să ceri, nu să cedezi. Sigur că dacă am cunoaște ce urmărește Carlos cu adevărat... Deși...

Se bîlbîi. Germaine îndepărtă, fără să-i dea drumul, mîna de pieptul ei.

— ...deși, totdeauna mai rămîne, în ultimă instanță, o soluție. Să-ți dea banii. Trebuie să fie mulți.

— Vreau tot, nu numai banii. Casa, mobilele, pămînturile. Să iau cu mine tot ce pot, și ce nu, să vînd.

O spuse cu pasiune, cu hotărîre, iar cînd o spuse, dădu drumul mîinii lui Juan. El o lăsă încă o clipă la Germaine în poală ; apoi, o retrase, puțin cîte puțin.

— Am nevoie de tot. Și nu vreau, să înțelegi bine, să las nimic în urma mea. Nu vreau să mă mai întorc în Spania, nici să știu că în Spania există ceva ce-mi aparține, abandonat...

— Sigur. Trebuie să te simți franțuzoaică.

— Nu, nici asta. Niciodată nu m-am simțit, iar Franța nu m-a făcut fericită, și nici pe tata. Vreau să plec cu el în Italia, să cumpăr o casă într-un loc însorit, în care papá să-și poată aștepta în liniște moartea — strînse din buze și-l privi cu hotărîre pe Juan. A făcut atîta pentru mine, că măcar atîta să fac și eu pentru el. Asta mă interesează aproape mai mult decît propriul meu triumf ; dar, ca să-l obțin, e nevoie de mulți bani — deschidea ochii, mari și luminoși, iar Juan se simțea învăluit în privirea ei, mîngîiat de ea.

— Da. E neplăcut s-o recunoaștem, dar trăim într-o lume nedreaptă, în care talentul, fără bani, nu-și poate face drum.

— Oh, eu mi-aș face oricum drum ! Așa cum am luptat pînă acum, aș putea să continui să lupt, și sînt sigură că în final aș triumfa. Dar e pentru papá. Papá merită să fie fericit și să se odihnească. Bine, recunosc că, pe lîngă asta, banii îmi vor înlesni triumful.

Zîmbi, iar ochii îi deveniră voioși. Lui Juan îi păru rău că se bucura, pentru că ochii lui Germaine nu-l mai priveau.

— Cît despre Italia, e visul lui tata. Dintotdeauna. Dacă mama n-ar fi murit...

Se întristă, iar tristețea ei subită se reflectă pe fața lui Juan, și ea întristată deodată.

— Papá e foarte bătrîn, nu mai poate trăi mult. Mi-e frică să nu moară fără să fi apucat să fie fericit, înțelegi ? De-asta mă grăbesc, fiecare zi contează. Pe mine, personal, banii nu mă interesează. Dacă papá ar muri, aș putea să fiu din nou săracă, fără să sufăr, pentru că sînt sigură că într-o zi n-aș mai fi.

Juan făcu un efort ca s-o întrebe :

— Iar cînd tatăl tău va muri, ce te gîndești să faci ? Pentru că o cîntăreață nu poate să bată lumea largă fără un bărbat alături. Nu vreau să spun că e neapărat nevoie de un soț, ci de un secretar, cineva de încredere. O persoană nobilă și devotată...

Ochii lui Germaine se deschiseră din nou larg, iar cei ai lui Juan clipiră și se închiseră pe jumătate.

— Vrei să spui de cineva ca tine ?

— Nu mă refeream neapărat la mine. Cum aș fi îndrăznit ?

Germaine îi luă din nou mîna.

— Și de ce nu, Juan ? Tu ești bun. Dar nu poți renunța la cariera ta ca să o urmezi pe a mea. Ar fi nedrept.

El rîse amar.

— Cariera mea ? Știi ce înseamnă în Spania cariera unui intelectual ? Durere, ratare, amărăciune și sărăcie. În cel mai bun caz, o glorie postumă. Spania nu e Franța.

— Dar nu trebuie să te descurajezi. Nu poți renunța. Crezi că greutățile tale sînt mai mari ca ale mele ? Dacă ți-aș povesti... !

Strînse cu putere mîna lui Juan și-i dădu drumul.

— Ești foarte bun. Îți doresc mult noroc, dar, dacă n-o să fie așa, o să-mi amintesc de tine cînd o să am nevoie de cineva care să-mi fie alături. O voi face cu bucurie și încredere, pentru că ești primul bărbat care s-a purtat cu mine cu noblețe.

— Să sperăm că nici Carlos n-o să se poarte rău. Chiar...

Juan se uită la ceas.

— Trebuie că ne așteaptă.

— Şi nu putem merge împreună.

Pe Germaine o pufni rîsul. „Îl înşelăm", spuse.

Juan se ridică şi scoase bani din buzunar.

— Te apăr de el, iar cînd e vorba de apărare, orice înşelăciune e admisă — o ajută pe Germaine să-şi pună paltonul. O să iau un taxi ca să ajung înainte ; tu fă-ţi de lucru, cumpără ceva dacă ai poftă, întîrzie un sfert de oră. Ai bani ?

— Oh, sigur ! Carlos mi-a dat...

Ieşiră. Continua să plouă, iar lumea trecea foarte grăbită. Germaine deschise umbrela. Juan o luă de braţ şi merseră, pînă în Gran Vía.

— Ascultă-mă. Probabil n-o să mai avem ocazia să mai vorbim singuri încă o dată. Vreau să-ţi explic ceva... Am două surori : una stă aici, cu mine ; cealaltă e la Pueblanueva. O s-o cunoşti şi, cu siguranţă, te va mira că e sora mea. Nu-i fată rea, dar din motive prea greu de povestit acum, a primit altă educaţie decît noi. Să-i ierţi asprimea. Cît despre cealaltă, pe Inés, nu ţi-am putut-o prezenta acum, dar o s-o cunoşti cînd te vei întoarce. O să-ţi placă. E o femeie care are caracter, mult caracter şi e foarte frumoasă. Pînă cînd te-am văzut pe tine, mi se părea femeia cea mai perfectă pe care o cunoscusem. O să se mărite în curînd cu un profesor de literatură şi vor pleca în străinătate. Aş dori să fiţi prieteni.

Un bărbat cu umbrelă dădu peste ei şi se scuză.

— Cu siguranţă te vei izbi de dificultăţi ca să duci banii în Franţa. Cu toate astea, cred c-o să pot aranja eu totul. Păstrează cartea asta de vizită cu adresa mea şi scrie-mi cînd te vei întoarce, sau dacă lucrurile îţi merg rău. Să nu-ţi fie jenă s-o faci pentru că, dacă va fi nevoie, voi veni la Pueblanueva şi-l voi convinge pe Carlos.

Ea continua să-l ţină de braţ şi-i mulţumea din priviri.

— În fond, Carlos e un om fără voinţă, incapabil să facă faţă unei persoane cu raţiune. Iar în relaţia cu mine..., ce să-ţi spun ?

— Tu crezi că dacă i-ai spune... ?

— Da, dar nu trebuie s-o fac decît în ultimă instanţă. Sîntem prieteni şi poate că asta m-ar obliga, dacă e încăpăţînat, să rup prietenia.

Se despărți de Germaine.

— Iau taxiul ăsta. Știi cum să faci. Peste un sfert de oră.

Taxiul opri la bordură. Germaine îi întinse mîna, iar Juan i-o strînse cu putere. Cînd mașina dădu să pornească, Germaine ridică brațul și-i trimise un zîmbet de mulțumire, complice. Taxiul o luă din loc, iar Juan închise ochii și rămase cu ei închiși tot timpul. Pînă cînd se opri. În vreme ce plătea, părea să privească spre ceva îndepărtat sau absent.

— Restul, domnule.

— Păstrează-l.

Îl găsi pe Carlos șezînd în hol, cu o mulțime de cărți pe care le deschidea și le răsfoia. Carlos îi povesti că-și petrecuse dimineața în librării și că le cumpărase.

— Încep să rămîn în urmă în meseria mea. N-a trecut decît un an și, ia uite : totul e nou și necunoscut. Și multe altele pe care nu le-am putut cumpăra !

Le împinse în lături și-i ceru băiatului de serviciu să le ducă în camera lui.

— Germaine a ieșit de dimineață și încă nu s-a întors.

— Doar nu s-o fi rătăcit.

— Ar fi ridicol să ne gîndim la asta. Mai degrabă trebuie să fie după cumpărături. Cum în după-amiaza asta plecăm...

Juan se așeză lîngă el și începu să fumeze.

— Îmi pare rău că plecați. Mă obișnuisem din nou să te văd.

— N-o fi mai degrabă vorba de Germaine... ?

Juan făcu o mișcare pe care Carlos nu i-o cunoștea, pe care o bănui ca făcînd parte din noile sale achiziții mimice : strînse puțin din umeri, ridică puțin brațele, deschise puțin mîinile și, ca să desăvîrșească totul, pocni din degete.

— Și de-asta. De ce nu ? E una dintre persoanele acelea cărora ți-ar plăcea să le fii prieten, dar a căror plecare o dorești ca pe o elementară precauție. Ți-am spus că...

— Da.

— Deși, ce vrei ? M-a mișcat puțin, mai ales pentru dăruirea pe care o are pentru taică-său. Nu vrea nimic

pentru ea. Tatăl ei reprezintă scopul tuturor ambițiilor sale. Mi se pare că-și sacrifică tinerețea pentru el, iar asta, deși e monstruos în fond, totdeauna e și mișcător.

Carlos îl privi surprins.

— Da. Și nu se întîmplă rar.

— Nu e rar ?

— Cel puțin, printre noi. Eu aș fi stat lîngă Bătrînă ani și ani, iar sora ta, Clara, uită-te la ea : legată de Pueblanueva din cauza mamei tale. Germaine, cel puțin, știe că taică-său îi mulțumește pentru ce face. Dar Clara...

Îl bătu pe Aldán pe genunchi.

— Iartă-mă dacă m-am referit la ceva ce te doare, dar mă gîndesc că și Clara are meritul ei și că și ce i se întîmplă ei e tot atît de nedrept și de mișcător.

Prin ușa de sticlă o văzură pe Germaine, cu spatele la ei, vorbind cu funcționarul de la recepție. Juan alergă în întîmpinarea ei. Carlos se ridică încet și așteptă.

III

AJUNSERĂ DUPĂ MIEZUL ZILEI, ÎNTR-O MAȘINĂ închiriată în Coruña. *Las Ruchas* fuseseră anunțate prin telegramă și transmiseră știrea la magazin, la măcelărie și la pescărie. La rîndul său, și poștașul o spusese prin cîrciumi. *Rucha,* mama, dădu detalii și despre mîncarea pe care se gîndea s-o facă. *Rucha,* fiica, luă portretul Germainei ascuns sub manta, și-l arătă oricui vroia să-l examineze. Lui don Baldomero i-o spuse băiatul de la farmacie, iar don Baldomero își petrecu o jumătate de oră deliberînd dacă trebuia sau nu să se ducă să-l întîmpine pe Carlos. Clarei îi povesti o clientă : „Azi vine verișoara aia a dumneavoastră, franțuzoaica", iar Clara rămase o clipă tăcută și nemișcată, iar apoi zise : „Să fie binevenită. Dar nu-i verișoară cu mine, nici măcar de departe".

La șantier, știrea sosi prin telefon : o primi Martínez Couto. Crezu că-i bine să-i ducă noutatea lui Cayetano. Îl căută la el în birou, dar ieșise. Îl căută printre muncitori, îl găsi — în sfîrșit — pe dane. Ploua, iar Cayetano își pusese un impermeabil. Martínez Couto, fără nimic pe el, se apropie în fugă.

— Se-ntîmplă ceva ? îl întrebă Cayetano.

Martínez Couto se adăposti sub burta vaporului în construcție.

— Da, domnule. Tocmai mi s-a spus că azi sosește nepoata Bătrînei, și m-am gîndit că dumneavoastră...

— Dar ce mă interesează asta pe mine, idiotule ? Pentru o asemenea prostie îți lași lucrul ?

Martínez Couto îl privi perplex. Murmură un : „Scuzați. Eu am crezut că...", și plecă în fugă. În birou comentă că stăpînul era prost dispus și că-l găsea foarte schimbat.

La douăsprezece şi cinci, obişnuiţii cazinoului se întruniseră în jurul mesei de joc. Nimeni nu juca. Don Baldomero veni cu puţină întîrziere. Pînă atunci nimeni nu vorbise despre Germaine.

Stăpînul cinematografului îl întrebă :

— Dar dumneata, don Baldomero, care eşti aşa de prieten cu don Carlos, ce ştii despre franţuzoaică ?

Don Baldomero se aşeză în tăcere.

— Nu ştiu nimic, şi nici n-am de ce să ştiu.

— Cum dumneata şi don Carlos sînteţi atît de prieteni...

Cubeiro ceruse un pahar de vin şi nişte scoici : înmuia în sos cîte o bucată de pîine. Se uită spre don Baldomero şi-i făcu semn cu ochiul.

— E firesc. O fi vrînd s-o păzească de pericole. Pentru că dumneata, don Baldomero, eşti un pericol pentru femei.

— Du-te dracului !

— Nu fi aşa, omule, că nu spun nimica rău. Ce-am mai vrea cu toţii să fim un pericol pentru femei !

— Pericolul va fi, spuse don Lino, ca din cauza acestei domnişoare să se strice pacea de care ne bucurăm de cînd a murit Bătrîna.

— Dar nu tocmai dumneata ziceai, mai deunăzi, că speri ca odată cu venirea franţuzoaicei să se termine cu acalmia asta ?

— Nimeni nu-i ferit de greşeală.

— Aflaţi că eu vă pot spune ce-o să se întîmple — Cubeiro dădu de o parte farfuria cu scoici, goală, şi făcu semn băiatului să mai aducă vin — : Că don Carlos n-o s-o scape din ochi pe fată şi că, dacă o să poată, o să se însoare cu ea.

— Vă asigur pe toţi că don Carlos va pleca, spuse don Baldomero. Mi-a spus-o de mii de ori.

— Dar, omule, nu fi prost. Dacă-i frumoasă, cum se spune, cum o să lase don Carlos să-i scape o ocazie ca asta ? Şi chiar dac-ar fi urîtă. I-au rămas multe parale, iar don Carlos are puţine.

— Pe mine nu mă interesează ce-o să facă don Carlos. Numai don Carlos nu-i de-ajuns ca să nască o furtună aici. Dar ce va face Cayetano ?

— Dar dumneata, don Lino, de ce-l bănuieşti pe Cayetano c-o să facă ceva ?

— Ai bănui şi dumneata dacă ai avea fruntea măcar de două degete. Pentru Cayetano, a face ceva în acest caz e aproape o chestiune de onoare.

— Să facă, ce ? — don Baldomero începea să se enerveze.

— Mă pun în situaţia lui, şi ştiţi bine cît de greu îmi e. Pentru că eu pun înainte condiţia de cetăţean, şi nu pe cea de persoană particulară. Pentru Cayetano e o chestiune de onoare să se culce cu ea.

— Cayetano e de o vreme foarte potolit, interveni Cubeiro. Practic, de cînd a murit Bătrîna, e de nerecunoscut. Poate...

Don Lino bătu cu pumnul în masă.

— Să fim sinceri, Cubeiro. Ce-ai crede dumneata despre Cayetano dacă ar lăsa fructul ăsta să se coacă fără să-i încerce gustul ?

— E interzis să spui cu voce tare ce crezi despre stăpîn. Există turnători.

— Mie nimeni nu-mi interzice nimic. Eu nu sînt plătit de stăpîn, ci de Republică. Din cauza asta îmi pot exprima liber gîndurile. Deci, ce-aş crede eu în cazul în care Cayetano n-ar îndrăzni...

— ...Sau n-ar reuşi...

— Aş crede că toate fumurile şi le dă cu ţărănci pe care le poate cumpăra cu daruri, sau cu nenorocite pe care le păcăleşte cu promisiuni. Asta aş crede.

Judecătorul rămăsese tăcut lîngă don Baldomero. Întinse mîna spre masă şi bătu cu pumnul.

— O clipă. Uitaţi că există un precedent. Don Jaime nu era un cuceritor cum e Cayetano şi, cu toate astea, i-a făcut un copil Bătrînei. Pentru Cayetano e o chestiune de onoare, cum spunea don Lino mai înainte, să-i facă un altul franţuzoaicei. Mărturisesc că, dacă dă înapoi, aş pierde respectul faţă de el, iar tot satul s-ar simţi înşelat. Pentru că, domnilor, dacă dumneavoastră, în loc de a trăncăni în jurul mesei ăstcia, v-aţi preocupa de opinia publică, aţi şti că toată lumea aşteaptă, că toată lumea doreşte, că toată lumea e sigură că odorul ăsta e

pus deoparte pentru Cayetano. Iar eu sînt de acord cu lumea.

— Să presupunem, spuse don Baldomero, că se însoară cu ea. De ce să nu admitem că, măcar o dată, Cayetano s-ar putea purta decent ? O căsătorie după toate legile lui Dumnezeu şi ale Republicii : cu popă şi cu judecător.

— Ei bine ! Asta ar fi lucrul cel mai bun care s-ar putea întîmpla. S-ar termina cu grupările. La urma urmelor, problemele de rivalitate le-a rezolvat întotdeauna patul. Chiar şi pe cele politice. Dacă Isabel Segunda s-ar fi căsătorit cu contele de Montemolín, dumneata n-ai mai fi azi carlist.

Cubeíro îl bătu uşor pe umăr pe judecător.

— Domnule judecător, dumneata eşti un ingenuu. Eu nu văd că lucrurile ar fi aşa de clare. Mai e şi don Carlos. Şi nu ştim ce poate da din el. Dar nu cred c-o să lase să-i fie suflată franţuzoaica fără să opună nici o rezistenţă.

— Don Carlos, spuse don Lino, e un visător. Mie, de multă vreme mi-a înşelat aşteptările. Ca mulţi alţii de pe aici, nu face altceva decît să vorbească, deşi cu mai multă cultură ca alţii. Încă un spaniol de cafenea şi vorbărie.

— Un visător, da, care a luat iubita stăpînului, iar stăpînul a trebuit să-nghită asta.

— Dumneata nu poţi fi sigur.

— Omule ! Măcar de-aş fi tot atît pe loteria de mîine!

— În legătură cu loteria, spuse don Baldomero. Am fost asigurat că Guvernul Republicii o să facă o înşelătorie.

— Guvernul de dreapta, nu uita ! Un Guvern care uzurpă Republica şi care face tot ce-i stă în putinţă ca s-o dezonoreze. Sînt de acord cu dumneata : mîine se va trişa. Dar poimîine, noi, spaniolii, ne vom ridica împotriva acestei şleahte de nerușinaţi.

Cubeiro lovi postavul verde cu paharul.

— Să luăm lucrurile pe rînd. Pe mine mă doare-n cot c-or să înşele la loterie, pentru că nu joc. Dar aici nu despre asta e vorba. Nu loteria o să ne îmbogăţească, dar ceea ce se poate petrece între stăpîn şi franţuzoaică e o chestiune importantă. Pentru că, ia să ne imaginăm că

lucrurile merg bine şi se căsătoresc. Ce linişte, domnilor, pentru taţii de familie, pentru soţi, pentru logodnici ! Pentru că-i de presupus că stăpînul odată însurat...

Uşa Cazinoului se deschise şi intră, îngrozit, doctorul. Se opri în dreptul mesei de joc. Îşi dădea sufletul.

— Şi voi aici, liniştiţi ?

— Ce se-ntîmplă ? A murit cineva ?

Medicul îşi şterse sudoarea de pe frunte.

— Franţuzoaica. A sosit franţuzoaica. Dumnezeule, ce femeie ! Ce-avem noi, fiecare acasă, e un rahat, şi iertaţi-mi felul de-a o spune.

Se aşeză pe scaunul pe care i-l ofereau.

— O femeie cum scrie la carte, subţire, dar plinuţă ; distinsă, şi nu ca vacile astea pe care le avem pe-aici.

— Şi Bătrîna era subţire.

— Ei, păi e ca Bătrîna, dar mai frumoasă. Tot aşa de înaltă, dar merge legănat şi i se mişcă coapsele. E o femeie ca cele din reviste. Şi cum se îmbracă ! Sigur, vine de la Paris.

— Aici ne-am pus toţi de acord că nu ne interesează.

— Ca vulpea la struguri.

— Iar pentru orice relaţie cu ea, îl delegăm pe Cayetano.

— Vă avertizez că nu vine singură. Trebuie să fie taică-său cel care o însoţeşte, pentru că are faţă de Churruchaos. Aşa că...

— A fost vreodată vreun tată obstacol pentru don Juan ? Existenţa unui tată va face treaba mai apetisantă. Dacă nu, cu vremea...

— Şi ce-a făcut de cînd a sosit ? A salutat poporul ?

— A coborît din maşină. Era o mulţime de lume. Ca şi cînd nimic n-ar fi fost : l-a ajutat pe taică-său şi, cu el la braţ, a intrat în casă. Don Carlos, văzînd atîta lume, rîdea.

— Don Carlos rîde mereu.

— O fi avînd tot dreptul, nu ?

— O fi avînd dreptul, dar pe mine începe să mă deranjeze, pentru că don Carlos rîde de sus, mă înţelegi ? iar aici, singurul care e într-adevăr sus, nu rîde niciodată — don Lino sublinie cele spuse cu o mişcare energică din mînă.

— Omule, nu exagera. Cîteodată rîde şi el.

— Şi atunci e şi mai rău. Nu. Cel care rîde de sus, rîde de cineva, iar de mine să nu rîdă nimeni.

Cayetano veni, într-adevăr, serios. Nu-şi scoase basca.

— Nu facem nici o partidă ?

— Vorbeam.

— Despre franţuzoaică, precum se vede.

— E tema zilei.

Cayetano se aşeză, îşi scoase basca şi o puse pe masă.

— Aţi merita să fiţi de-a pururi sclavi. Ca sclavii, nu vă gîndiţi decît la mîncare şi la distracţii. De rest, să se îngrijească stăpînul. Dar stăpînul e pe punctul de a se sătura de asta.

Cubeiro aruncă o ţigară pe postavul verde, spre Cayetano.

— Nu cred să fie chiar aşa. Facem ce-am făcut totdeauna. Iar dumneata, ce vrei mai mult ? Ne-am pus în dumneata toată încrederea : de-asta comanzi. Un beneficiu, cît de cît, tot trebuie s-avem de pe urma sclaviei.

Cayetano refuză ţigara şi-şi scoase pipa.

— Ştiţi că asupra tîrgului pîndeşte ameninţarea cu foametea ?

— N-o fi din cauza pescuitului.

— Tîrgul nu trăieşte de pe urma pescuitului, ci a şantierului. Cu toţii mîncaţi datorită şantierului.

— Mai puţin eu, întrerupse don Lino. Eu sînt funcţionar al Republicii.

— Bună mai e Republica asta ! Şi mult îi mai interesează pe cei ce guvernează că un tîrg întreg ar rămîne în mizerie !

Încercă să-şi aprindă pipa. Bricheta nu funcţiona. Trei cutii de chibrituri fură de-ndată aruncate pe masă. Judecătorul îi oferi foc de la bricheta lui.

— Mulţumesc.

Trase de două-trei ori la rînd. Avea o faţă serioasă, şi era încruntat. Cubeiro îi făcu un semn lui don Lino, care, la rîndul lui, schimba priviri neliniştite cu judecătorul. Lui don Baldomero i se umflase o venă de la frunte, iar ochii îi săreau de la fisele de joc la Cayetano.

— Băncile regionale tocmai mi-au respins un credit. Mie, industriaşului celui mai cinstit şi mai prosper din

provincie ! Unei firme care în tot trecutul ei nu are nici o poliță neplătită și nici un angajament neîndeplinit ! Tocmai mi-au zis : dacă aveți bani, faceți-vă treaba cu ei ; dacă nu, închideți negoțul. Noi nu vă dăm nici o centimă.

— Dar dumneata ești bogat, spuse, cuprins de spaimă, don Baldomero.

— Numai relativ. Un industriaș modern nu cîștigă ca să cîștige, ci ca să-și mărească industria. Sigur, am bani, dar nu ca să pot face față la șase luni de muncă. De-asta sînt Băncile. Dar, după cît se pare, Băncile sînt interesate ca eu să mă ruinez. Vor să mă discrediteze în fața Sindicatelor. În fond, e vorba de o manevră preelectorală. Cum se zice c-or să fie alegeri...

— Lucrurile se pot schimba, adăugă don Lino cu un ton aproape de consternare. Actualul regim bancar e ceva care nu poate dura, dumneata știi bine : există proiecte foarte bine gîndite de naționalizare. Iar, între timp, o intervenție a Statului ar soluționa cazul. Sînt deputați care ar denunța asta cu plăcere în Parlament, și nu lipsesc nici bancherii inteligenți, legați de Republică.

— Poate n-or lipsi, cine știe, și-ar putea schimba lucrurile...

Tonul lui Cayetano nu mai era mîndru ; se întoarse spre don Lino, îl privi și-i vorbi — pentru prima oară — ca unui egal ; iar don Lino se simți atît de satisfăcut, încît îi puse mîna pe umăr și-l bătu de cîteva ori cu prietenie.

— Cine se-ndoiește de asta ? Dar eu nu aștept nimic de la Parlament. Dacă n-o să măturăm șleahta asta care ne guvernează, rău o să fie de noi. Va trebui să vînd șantierul.

Cinci fețe consternate se înclinară deasupra mesei ; cinci fețe întrebătoare.

— Să vinzi ? Ai zis să vinzi ?

— Așa cum se-aude. Mi s-a declarat război pe viață și pe moarte. Și știți de ce ? Pentru că am respins amestecul din afară. Patronatul din Vigo a încercat să mă controleze. Sînt un exemplu rău pentru că-mi plătesc muncitorii mai bine decît ei ! Don Carlos Deza știe despre asta. El v-ar putea povesti.

— Mult trebuie că-l mai interesează acum pe don Carlos Deza ! Cu franţuzoaica în casă...

— Franţuzoaica, domnilor, ne-ar fi putut distra mult cu altă ocazie. Chiar şi pe mine, cine se îndoieşte ? Dar acum...

Rămase tăcut. Toţi deveniseră serioşi. Un pachet de ţigări trecu din mînă în mînă.

— Tot ce-am putea noi face..., spuse, aproape, şoptind, Cubeiro.

— Voi ? Bine aranjat ar mai fi viitorul satului, dac-ar cădea în mîini ca ale voastre !

Dădu scaunul de o parte şi se ridică.

— Am dorit s-o ştiţi, şi vreau s-o afle toată lumea.

— Ce... or să fie concedieri ?

— Nu, cel puţin pentru moment. O să suport, cît îmi va fi cu putinţă, fără să fac rău nimănui. Dar poate o să vină o zi în care voi avea nevoie ca toţi să coopereze.

Se întoarse spre don Lino. Învăţătorul tresări uşor.

— Şi dumneata, don Lino, mai ales dumneata. Se zice c-or să fie alegeri. Dacă le cîştigăm noi, o să ieşi deputat. Iar dacă o să le pierdem...

Îşi puse basca.

— ...Pueblanueva del Conde se va dedica pescuitului. O să vedeţi ce bine o să vă fie ! Iar eu n-o să mai comand, ca să comande franţuzoaica.

Îl culcară pe don Gonzalo de cum sosiră : îl luase frigul pe drum, tuşea şi avea frisoane. *La Rucha* aprinse şemineul şi încălzi patul cu sticle cu apă ; mai aduse cîteva pături şi un şal negru al doñei Mariana, pentru ca don Gonzalo să se înfăşoare în timp ce mînca. Îl servi Germaine, şi îl ajută : tăie carnea în bucăţele, coji fructele şi gustă din cafea, să vadă dacă era destul de îndulcită. Vorbeau franţuzeşte. Carlos, dintr-un colţ, asculta în tăcere şi aştepta.

— Acum o să adoarmă, spuse Germaine, şi vom putea mînca şi noi.

Rucha, fiica, se împopoţonase. Avea părul mai creţ, sînii mai ascuţiţi, iar moţul scufiei apretat de mai mare dragul. Servi masa fără greşeală. Carlos o felicită. Ger-

maine ieşise să vadă dacă tatăl ei dormea. *La Rucha* îl întrebă :

— Dumneavoastră credeţi că domnişoara o să mă ia cu ea ?

— Cu ea ? Unde ?

— La Paris, cînd o să plece.

Don Gonzalo dormea deja. *Rucha* aduse cafeaua. Germaine refuză coniacul pe care Carlos îl pusese în pahare.

— Nu pot să beau. Nu-i bine pentru voce.

Era aşezată lîngă şemineu, aproape de foc. Lemnele ardeau cu flăcări mari. Carlos, nemişcat, cu ceaşca în mîini, le privea pe ale Germainei. Ea vorbea despre Paris, despre cariera ei. Terminase studiile la Conservator, dar avea nevoie să se perfecţioneze cu un anume maestru faimos : pentru că vocea ei o necesita — probleme tehnice pe care, cînd le menţiona, Carlos făcea o figură de absolută nepricepere — şi pentru că acel profesor deţinea toate cheile de intrare la Operă.

— Ia foarte mult, o sumă inaccesibilă pentru mine, şi nu-i plac elevele modeste, elevele care se îmbracă cu rochii transformate. Pentru el, un palton frumos e tot atît de important cît o voce frumoasă, iar o raţă cu portocale la *La Tour d'Argent* e cel mai bun mod de a te recomanda. Nu-i displac nici numele distinse. Sper ca „Germana de Sarmiento" să-i fie pe plac.

— Germana ?

— Da. In Franţa e mai puţin vulgar. Eu, acolo, sînt Germana, în spaniolă.

— Şi de ce *de* Sarmiento ?

— În Franţa e nevoie de asta, cel puţin în lumea în care voi trăi eu.

— Lumea mare, sigur. Trebuie să fie foarte atractiv.

— În orice caz, trebuie să fie a mea. Lumea săracă nu merge la operă.

Mîinile lui Germaine, lungi, bine îngrijite, mînuiau ceaşca de cafea cu un fel de îndemînare simplă, cu o eleganţă uşor învechită. Carlos şi-l imagină pe Gonzalo Sarmiento iniţiind-o pe fiica lui, de foarte mică, în secretul bunelor maniere. Acel mod de a se mişca i-ar fi plăcut doñei Mariana : aparţinea vremii sale. Ca şi opera.

Atunci Carlos spuse :

— Vrei să-ţi arăt casa acum, sau preferi s-o explorezi singură ?

Germaine rîse.

— Sînt fantome ?

— Nu. A fost o neatenţie, înţeleg. Dar mătuşa ta nu credea în ele.

— În cazul ăsta, arătă-mi-o tu.

O duse în salon. Obloanele erau deschise. Germaine, rîzînd, arătă spre tablouri.

— Şi spuneai că nu sînt fantome ?

— Cel puţin nu sînt dintre cele obişnuite.

O luă de braţ şi o duse în faţa portretului doñei Mariana.

— Aşa era mătuşa ta la treizeci de ani.

— Dar tabloul ăsta, acum, e al tău, nu ?

— Da. E al meu.

Germaine îl privi cîteva clipe.

— Era frumoasă.

— E tot ce-ţi sugerează ?

— Bine. Are o rochie frumoasă, şi un colier...

— Rochia şi colierul mai există încă.

Germaine se cutremură. Ochii îi străluciră, strînse brusc mîinile.

— Există colierul ? E al meu ?

Carlos nu-i răspunse. Se apropie de un colţ, dădu într-o parte un tablou şi deschise casa de bani. Germaine îl urmă. Privea, nerăbdătoare, mîinile lui Carlos manipulînd încuietoarea cu cifru. Cînd apăru la vedere golul întunecat al seifului, suspină puternic. Carlos o luă cu mîna liberă de umăr şi o trase spre el.

— Vino.

Băgă înăuntru mîna dreaptă, scoase cutia şi i-o oferi, deschisă.

— Ia-l. Puneţi-l.

Germaine întinse mîna tremurîndă şi strînse cu putere colierul. Cutia, goală, rămase în mîna lui Carlos.

— Mi-l dai... mie ?

— Puneţi-l.

Germaine alergă la oglindă, cu colierul bine strîns în mîini.

— Vrei să aprinzi lumina ? Nu văd bine.

— Mătuşa ta detesta lumina electrică.

Germaine ţinea colierul desfăcut pe piept. Carlos i-l închise.

— Ca să cînt *La Traviata*... !

Se întoarse spre Carlos.

— E veritabil ?

— Smaralde. În montură străveche.

— Asta n-are importanţă. O să fie destul de bun ca să cînt *La Traviata*... Mă duc să i-l arăt tatii. Scuză-mă.

Ieşi în fugă. Carlos îşi văzu în oglindă propria-i faţă, palidă, deziluzionată.

— Germaine... ! murmură, şi un zîmbet strîmb îi apăru în colţul gurii.

Scoase din seif diferite cutii, o punguţă de catifea, o pelerină de mătase. Le puse pe masă : cutiile, deschise ; punguţa, goliă ; pelerina desfăcută. Cînd Germaine se întoarse, îi spuse :

— Deşi am făcut un inventar cu tot ce există în casă, toate astea nu sînt trecute nicăieri. Orice ai hotărî în legătură cu moştenirea, ce-i aici, poţi lua. Unele dintre ele îţi vor folosi, poate, pe scenă. Sînt toate giuvaerurile mătuşii tale, monedele de aur pe care le-au primit, în ziua nunţii, femeile din familia ta, şi încă altele.

Începu să închidă cutiile.

— Cît despre celelalte..., văd că nu te interesează fantomele. Poate-ţi face plăcere să afli că salonul e franţuzesc şi că se află aici de o sută cincizeci de ani, ca şi covorul.

— Ah, da ?

— Valorează mulţi bani. Iar pianul...

— Ah ! Dar ce, există un pian aici ? Nu-l văzusem.

— Nu-ţi pot spune de cîtă vreme nimeni nu mai cîntă la el. Dacă vrei...

Ridică, încet, capacul.

— Iată-l.

Germaine făcu o gamă.

— E acordat !

— Mătuşa ta te aştepta să vii de la o zi la alta. Şi cum îi spusesem că acasă la tine aveai pian...

Germaine se aşeză şi începu să cînte.

— Sună bine ! E un pian bun — făcu o pauză. Te supără să cînt ceva ?

— Trebuie să fie niște partituri pe aici.

— Nu-i nevoie. Știu pe dinafară cîteva piese. Cînt de cincisprezece ani.

Improviză cîteva măsuri. Carlos se sprijini de perete, cu fața ascunsă în întuneric.

— O să cînt la pian ceva pentru tine. Ai fost așa de bun! Sau preferi să-mi auzi vocea ?

— Cum dorești.

— Mai întîi, un vals de Chopin. Chopin a fost un compozitor polonez din secolul trecut. Poate ai auzit de el.

— Nu. La asta nu mă pricep deloc.

Germaine începu să cînte.

— E un vals, știi ?

Carlos nu răspunse. Se uita cu atenție la degetele ei, îi studia execuția. Cînd Germaine termină, zise:

— E drăguț. Acum, cîntă.

— O să cînt...

Germaine închise ochii și-și dădu capul pe spate. Cu mîna dreptă căută ceva în buzunar. Începu să-și facă inhalații. Puf, puf !

— O să cînt *habanera* din *Carmen*. Sînt sigură că o știi. O pun de multe ori la radio.

— N-am radio, dar poate am auzit-o vreodată. Mătușii tale îi plăceau cupletele de pe vremuri. Cu siguranță că se află printre discurile pe care le avea.

Cînta bine. Avea o voce aspră, dramatică.

— Ți-a plăcut ?

— Da, dar... n-am mai auzit-o altădată. Cel puțin, nu-mi amintesc. Stau prost cu memoria și cum nu sînt obișnuit...

Germaine închise pianul.

— E foarte cunoscută și foarte grea. Numai o mare soprană o poate cînta bine — privi spre colțul în care stătea Carlos : de-abia îl putea ghici, iar fața i se vedea doar ca o pată nedeslușită ; pe ea, în schimb, cădea lumina ce venea prin fereastră, o lumina din plin, iar Carlos putuse să observe cum strălucea, din ce în ce mai mult, pe măsură ce cînta. — Cu asta vreau să mă prezint la Opera din Paris.

— Doar... cu cîntecul ăsta ?

Ea rîse.

— Nu, prostule. Cu opera întreagă. O operă e o piesă de teatru.

— Ah !

— N-ai fost niciodată la operă ?

— Nu. Nu cred. Sigur c-am văzut comedii unde lumea cînta.

Ieşi din penumbră şi se apropie. Germaine îl privi în ochi şi simţi că era admirată.

— Dar tu ai ieşit şi în afara Spaniei...

— Da, dar pentru puţină vreme. Cum nu mă puteam înţelege cu nimeni, a trebuit să mă întorc. Păcat ; aş fi putut învăţa multe.

Germaine se învîrti cu scaunul.

— Juan mi-a spus că eşti foarte inteligent.

— Ei ! Totdeauna se exagerează... Nu sînt un medic rău, iar Juan mi-e prieten bun. Ţi-a vorbit şi despre surorile lui ?

— Destul de vag.

Carlos se sprijini de capacul pianului. Spuse, cu căldură :

— Una dintre ele locuieşte aici. Trebuie s-o cunoşti. Şi mai e un călugăr... Păstrezi cumva un anume portret al mamei tale ?

Germaine strînse mîinile pe piept.

— Sigur că da. E tot ce am mai scump. Îl ştii ?

— L-a pictat Eugenio Quiroga. Ştii, acum e călugăr! El e cel care a pictat biserica. A fost prieten cu tatăl tău. Acum un an, cînd am fost la tine acasă, m-a confundat cu el.

Începu să rîdă.

— A fost foarte amuzant. Asta din cauză că toţi Churruchaos semănăm atît de tare.

Arătă, făcînd un gest larg cu mîna, spre portrete.

— Îţi poţi da seama dacă te uiţi bine la fantomele astea. Deşi numai unul dintre ele îţi seamănă.

Se ridică. Portretul Marianei Quiroga se ghicea în întuneric.

— Ăsta. S-a chemat, în timpul vieţii, Mariana Quiroga şi trebuie să fie străbunica ta. Dar tu eşti mult mai

frumoasă. Mătușii tale îi făcea plăcere să-și amintească de ea. O să-ți povestesc eu istoria ei, dacă o să ai poftă, într-una din zilele astea.

Din biserică se auzeau lovituri puternice. Carlos împinse ușa și intră. Mirosea a lemn. Niște muncitori desfăceau schela. Pardoseala din navele laterale era frecată, nu mai era nici urmă de moloz, iar altarele erau împodobite. Nu se vedea prea bine, ca și cînd ceața ar fi pătruns în biserică și, acolo înăuntru, ar fi devenit și mai deasă.

Întrebă de călugăr. Unul dintre dulgheri îi zise :

— Era pe-aici, pe undeva. Uitați-vă în sacristie.

Îl găsi șezînd pe un pat vechi, de-abia vizibil în întuneric, și cu un scaun în față. Pe scaun erau resturi de mîncare și un pahar cu vin. Cînd îl văzu pe Carlos, părintele Eugenio împinse scaunul și alergă spre ușă.

— Au venit ?

— Prințesa a fost instalată în palatul ei, după ce a trecut cu succes toate probele, mai puțin pe cea a sărăciei, că n-a fost nevoie. Cît despre infante, tatăl ei, a trebuit să fie culcat : nu stă prea bine cu sănătatea. Ai ceva de băut ? E un frig de crapă pietrele.

— Îți pot face o cafea, dacă vrei.

— Văd că te-ai instalat și ai totul la-ndemînă. Chiar și o cafetieră !

— Ai văzut picturile ?

— Nu. Biserica e în tenebre.

Călugărul aprinse o lampă de spirt și pregăti cafetiera.

— Să nu le privești încă. E bine să așteptăm pînă se desface toată lemnăria, iar altarul să fie reîmpodobit. Mîine. Acum, povestește-mi.

Arătă spre pat.

— Stai aici. E mai comod.

Carlos își scoase paltonul, și-l puse pe umeri și se așeză.

— Eu m-am dus să caut să eliberez o prințesă pierdută, și am dat de Adelina Patti. Mă înțelegi ? O tînără splendidă, elegantă, în al cărei gîtlej așteaptă, ținute în frîu, minunate triluri care vor fi, dacă Dumnezeu nu le pune sfîrșit, desfătarea cunoscătorilor ! Adelina Patti sau cam așa ceva, foarte important, aproape sublim ! Trebuie să vorbești despre ea cu multă atenție, ca un om de știință

sau ca un critic. În orice caz, făcînd diverse distincţii. Cînd i-am auzit, în gară, primele cuvinte, m-am speriat : are o voce gravă, bine timbrată, patetică pînă şi cînd rîde, o voce mai atrăgătoare decît oricare alta dintre calităţile ei, dar care pe mine m-a speriat, pentru că mi s-a părut a fi vocea tuberculoşilor de laringe. Iar ea a sosit plină de precauţii, înfăşurată bine cu fularul, şi a scos un mic aparat cu care a făcut inhalaţii. M-am cutremurat, îţi dau cuvîntul ; te asigur că în viaţa mea n-am simţit o mai mare duioşie faţă de cineva. M-am gîndit că în toţi anii ăştia o fi avut nevoie, ca să se îngrijească, de banii pe care-i va avea acum şi m-am temut c-o să fie prea tîrziu. Mă gîndeam la toate astea şi mă durea pînă în străfundul inimii, în timp ce ea, cu capul dat pe spate şi cu inhalatorul în dreptul gurii, apăsa para de cauciuc cu îndemînarea pe care ţi-o dă o practică îndelungată.

Făcu o pauză care doar într-o fracţiune de secundă deveni una teatrală : arătă cu violenţă, cu degetul arătător întins, spre un loc din tavan, şi el însuşi privi într-acolo, ca şi cînd ar fi trebuit să apară invocate fantomele. Părintele Eugenio îi urmărea mişcările, atitudinile, cu o uitătură mirată.

— Germaine e un personaj care trăieşte ca să-şi bage în gură un inhalator şi să-şi mîngîie cu ceva nepreţuita ei glotă. E cea mai importantă ocupaţie a vieţii ei. Are nevoie să-şi îngrijească, să-şi protejeze vocea : trăieşte pentru vocea ei, în jurul vocii ei, îngenuncheată în faţa vocii ei.

Începu să cînte.

— Lalala, lalala, tralalala, lala, lala ! Acum mai puţin de jumătate de oră m-a cadorisit, cu totul pe gratis, cu *habanera* din *Carmen*. Foate bine cîntată, da, domnule. Frumoasă voce, caldă, puţin amară. O voce care să exprime dragoste şi durere, dragostea Margaretei Gautier şi durerea Aidei. Dar nu dragoste şi durere adevărate, ci teatrale, pe muzică de Verdi, care este cea mai îmbelşugată în aşa ceva.

Călugărul puse pe scaun serviciul de cafea.

— Era firesc. Şi maică-sa cînta.

— Trebuie ca dumneata să-mi povestești ceva despre maică-sa. Am nevoie ca să pot înțelege situația, fără să-mi scape nimic.

— Mama ei ar fi fost o mare cîntăreață, dar și-a pierdut vocea. Nu ți-am povestit niciodată ?

— Nu-mi amintesc.

— Ba da, ți-am povestit. Și-a pierdut vocea și s-a măritat cu Gonzalo Sarmiento.

— Și a murit la naștere. Ce păcat ! Lumea ar fi mulțumit mai mult zeilor dacă ar fi păstrat acel gît pentru că, atunci, proprietara lui nu s-ar fi măritat cu Gonzalo Sarmiento și n-ar mai fi existat Germaine. Deși, dacă ne gîndim bine, poate că zeii au creat-o pe Germaine prin intermediul lui Gonzalo Sarmiento, ca să compenseze lumea pentru pierderea acelui gît. Da, da sînt sigur : Germaine e o prezență pe care zeii au făcut-o ca să repare o nedreptate sau, dacă preferi, ca să rectifice o greșeală. Și iartă-mă dacă amestec zeii aici, dar dumneata m-ai obișnuit.

— De ce-ți bați joc ?

Carlos întinse mîinile.

— Eu ? Să-mi bat joc ? Să mă păzească Dumnezeu! Destinul, adică zeii sînt cei care-și bat joc. Și nu de mine. Își bat joc de Bătrînă, care a aranjat totul cu atîta scrupulozitate pentru ca, odată ea moartă, cei vii să-i împlinim voința. Dar Bătrîna nu avea în vedere că viii mint. Ea a fost leală și adevărată. Nepoata ei este o persoană mincinoasă, care și-a ascuns vocația ani de-a rîndul pentru ca nebuna bătrînă să nu-i retragă sprijinul. Cincisprezece ani studiind muzică și canto cu cei mai buni profesori, în timp ce mătușa ei o credea internă într-un colegiu aristocratic, pregătindu-se ca s-o înlocuiască în lume.

Călugărul luă cafetiera aburindă.

— Bănuiesc că fata o fi avînd dreptul să-și aleagă drumul în viață.

— Cine se îndoiește de asta ? Și să mintă. Trebuie să cînte la operă, fie ce-o fi. Să ne amintim că zeii s-au purtat rău cu mama și, dacă e nevoie, zeii trebuie înșelați. Problema e să ajungi să cînți operă, care e o profesiune onestă : mai mult, strălucitoare. Se vorbește despre tine în ziare, criticii din toate țările rămîn în pană de adjective

cu care să elogieze frumoasa voce a lui Germaine Sarmiento, iar la sfîrşitul spectacolului, învingătoarea primeşte buchete de flori : mari, imense buchete de flori. Învingătoarea ! Ca să triumfi există două drumuri : unul, aspru, greu, umilitor, dacă nu ai bani ; altul, uşor, dacă într-un colţ pierdut din lume ai norocul să-ţi moară o mătuşă bogată. Domnişoara Sarmiento a avut noroc. I-a murit mătuşa bogată. Şi acuma vine să-şi ia prada.

Puse zahăr în cafea şi amestecă încetişor.

— Şi tu, ce mai poţi face ? Prinţesa e amabilă, încîntătoare ; vorbeşte cu o voce impresionantă, o voce cu care ţi-ar plăcea s-o auzi vorbind despre dragoste ; are graţia aceea a franţuzoaicelor pe care dumneata nu trebuie s-o fi uitat, şi un farmec personal care te învăluie, care chiar te împiedică să mai gîndeşti. Nu-ţi pot spune dacă e o cochetă vicleană sau dacă încă-şi ignoră puterea de fascinaţie, dar te pot asigura că se şi consideră membră a unei caste superioare, casta divelor, şi ne priveşte pe toţi de sus, dar disimulînd-o printr-o curtoazie ireproşabilă.

— Eşti nedrept.

— Nu. Dacă i-aş putea descrie toate calităţile... Propria ei mătuşă s-ar fi înclinat în faţa lor ! Personal, te asigur că m-am îndrăgostit.

Călugărul rîse şi-şi aprinse o ţigară.

— E lucrul cel mai bun care s-ar fi putut întîmpla.

— Să nu dea Dumnezeu, părinte Eugenio ! Asta mi-ar mai lipsi ! Să mă îndrăgostesc de o divă! Mă poţi închipui urmărind-o de departe în *tournées*, cerşind ca să mănînc, furînd flori din parcurile publice ca să i le trimit în seara premierei ?

Călugărul trase mai aproape soba electrică.

— Să o aprindem. E cu neputinţă să suporţi frigul ăsta, iar dumneata..., dumneata pari că nu vorbeşti serios.

— Nici pe mine nu mă poate nimeni suporta, spune-o de-a dreptul. Nici cu însumi nu mă pot suporta.

— De ce nu încerci să te pui în locul lui Germaine ?

— Mi-e mai uşor să mă pun în al doñei Mariana. Iar pe doña Mariana, treaba cu trilurile n-ar prea fi amuzat-o. Înţeleg că e nedrept, pentru că ei îi plăcea opera, dar nu cîntată de nepoata ei. Bătrîna avea multe prejudecăţi, prejudecăţi depăşite şi de neînţeles. Ca pe regii de

pe vremuri, pe care-i distrau bufonii, dar care n-ar fi îngăduit ca cineva din propriul lor sînge să devină bufon. Şi, cum ştii, cu toată abilitatea mea dialectică, n-aş fi fost în stare s-o conving că o cîntăreaţă de operă nu face parte din sindicatul bufonilor.

— Dar dumneata n-oi fi crezînd o asemenea tîmpenie.

— Am început să descopăr, părinte Eugenio, unele variante ale ei în felul meu de a gîndi. Cîteodată mă tem că sufletul doñei Mariana s-a furişat în trupul meu, poate în locul pe care, înainte, îl ocupa diavolul. Nu cred să fi existat mari greutăţi în substituire, pentru că, din punctul de vedere al lui Dumnezeu, care-ar fi fost diferenţa dintre diavol şi doña Mariana ? Iar acum, cel cu care mă cert, pe care încerc să-l conving, de care mă apăr, nu e al diavolului, ci al Bătrînei. Dar Bătrîna e mai puternică decît diavolul sau, cel puţin, a pus stăpînire pe sufletul meu cu mai multă energie. Aşa că, învaţă să distingi cînd vorbesc eu şi cînd vorbeşte ea. Toarnă-mi cafea. Dac-ai avea şi puţină ţuică !

Călugărul căută, pe un scrin, o sticlă.

— Mai e ceva.

— Dă-mi-o. Jumate-jumate. Sînt nevoia.

Bău tot şi tuşi. Rămase sprijinit de scrin, cu cana în mînă şi cu privirea pierdută într-un loc oarecare din spaţiu. Părintele Eugenio îşi cobora şi ridica de mai multe ori capul, se uita la Carlos sau îşi ascundea ochii.

— E bună. Bătrînei îi plăceau amestecurile astea. Iar Bătrîna, dacă n-ar fi murit, şi-ar răsuci mintea şi m-ar bate la cap ca să aflu totul în legătură cu acea divă moartă a cărei voce, într-o anume zi îndepărtată, i-au înşfăcat-o zeii. Fiica trebuie să fi moştenit de la ea şi altceva decît vocea. Şi, din cîte deduc eu, din punct de vedere biologic, această doamnă a fost mai puternică decît soţul ei. Gonzalo Sarmiento reprezintă sfîrşitul unei rase într-o măsură mult mai mare decît noi. E trecut de şaptezeci de ani şi trebuie s-o fi conceput pe fiică-sa cam la cincizeci. Germaine are de la el figura, aproape întreaga înfăţişare ; dar ochii, gura, mîinile, ceea ce-i mai important, aparţin celuilalt sînge. Barba e a lui taică-său, iar bărbia asta delicată mă făcea să sper că e o fetişcană gingaşă. Poate c-o fi, dar are o încăpăţînare care înlocuieşte în mod eficace energia. De

ce nu-mi povestești ceva despre mama ei ? Dumneata ai cunoscut-o, i-ai făcut portretul, ai avut timp s-o observi. Portretul pe care i l-ai făcut este unul ca pe vremuri, o oglindă a sufletului, dacă-mi amintesc bine. Și-mi amintesc bine, pentru că tocmai l-am văzut : fiica ei l-a adus cu ea. Se numea...

— ... Suzanne.

— Suzanne. Un nume foarte obișnuit în Franța, dar care nu era o persoană obișnuită, dacă nu cumva dumneata ai idealizat-o. Mai frumoasă decît fata ei, deși mai puțin ciudată, dar... în sfîrșit, nu știu cum s-o spun. De ce n-o faci dumneata ?

— Tot ce-aș fi putut eu spune se află în tablou.

— Pictat. Vreau s-o aud în cuvinte.

— Eu sînt pictor.

Carlos se plimbă cîteva clipe în tăcere. Din cînd în cînd își scotea mîinile din buzunare și-și sufla în pumni.

— Și predicator. Dar între unul și celălalt nu există... cum i-aș putea spune ?, foarte bune relații. Dacă ceea ce dumneata ai pictat ai fi putut spune în cuvinte, ar fi fost inutil să pictezi. Și, viceversa, lucruri care s-ar putea spune, n-ar putea fi pictate. De exemplu, dacă dumitale ți-ar veni ideea să faci un portret fiicei, nimeni n-ar putea să ghicească din tablou că această domnișoară de familie bună are nevoie să se simtă membră a unei caste excepționale și privilegiate ca să compenseze umilințele, mizeria pe care le-a pătimit în sărmana și plicticoasa ei viață. E curios : redus la o schemă clinică, acest caz al Germainei Sarmiento ar coincide, de la a la z, cu cel al lui Juan Aldán. Dar Aldán și Germaine sînt persoane diferite, de neconfundat. De asta nu prea am încredere în știință. Ce vrea să însemne complex de inferioritate compensat ? Înainte, credeam că știu. Acum, încep să văd foarte neclar. Și, ceea ce-i mai grav, pe măsură ce nu mai cred în complexe, cred în păcate. Toate astea, definite ca pe timpuri, ar fi mult mai clare. Trufie, invidie, ură...

Se opri în mijlocul sacristiei și-și aranjă paltonul, care-i alunecase.

— Dar tot așa sînt de acord cu cei care spun că nu trebuie definit, ci descris. Dar se-ntîmplă că-mi lipsesc

elementele prin care s-o descriu pe Germaine. Cum era mama ei ?

Călugărul ridică din umeri.

— A trecut atîta vreme... !

— Portretul pe care l-ai pictat este al unei femei triste. Dar, cu toate astea, l-ai pictat drept cadou de nuntă, cînd ea se pregătea să se mărite.

— Cînd o operaţie chirurgicală tocmai o lăsase fără voce. Să nu uiţi asta : o boală a laringelui i-a zdrobit toate speranţele.

— Cu alte cuvinte, căsătoria nu compensa ceea ce pierduse. De ce s-a măritat ?

— Bănuiesc că... din cauza fricii de viaţă. Era săracă. N-avea familie.

— Şi s-a măritat cu milionarul Sarmiento, un ratat, incapabil să cîştige un ban.

— Ţi-am povestit cum s-a întîmplat.

— Mie, nu : doñei Mariana. Ea mi-a repetat totul, sigur, şi mi-a cerut părerea, dar nu i-am dat-o. I-ar fi servit ca să-i confirme ceea ce bănuia dinainte, şi, poate, ne-am fi înşelat.

Călugărul se rezemase de scrin, cu spatele la crucifix şi la oglindă. Carlos se mişca în jurul lui ; cîteodată îl privea, alteori, nu. Cîteodată îi vorbea direct, alteori părea că se adresează umbrelor.

— Şi ce... ce bănuia doña Mariana ?

Carlos îi aruncă o ţigară, pe care călugărul o prinse din zbor.

— Gonzalo Sarmiento era un om bun, dar prost. Îl atrăgea societatea artiştilor, dar el nu era. Cu toate astea, ce contează să nu fii, dacă poţi simula ? În acea societate erau o groază de artişti fără operă, cei care de patruzeci de ani anunţau cartea de excepţie care nu se scrie niciodată pentru că nenorocita asta de viaţă nu-ţi dă voie. Poate Gonzalo să fi fost unul dintre ei. Pînă cînd te-a cunoscut pe dumneata. Dumneata erai un artist adevărat, şi, apoi, un Churruchao, ca şi el. Gonzalo lăsă deoparte simularea, ca să se apropie puţin de personalitatea dumitale. Fără să-şi dea seama, în mod nevinovat, ca o contagiere. Proba nevinovăţiei lui este că n-a ascuns originalul. Iar originalul, pe vremea aceea, trecea printr-o perioadă

de criză, o criză gravă, profundă. Mi-ai descris-o zilele trecute.

— Şi ce ?

Carlos se opri în faţa călugărului.

— Asta zic şi eu. Şi ce ?

Întinse braţele şi-l prinse pe călugăr de umeri. Îl scuturâ cu blîndeţe.

— Să nu spui, părinte, nu-i nevoie.

Se priviră fix. Călugărul coborî ochii în jos. Carlos îşi luă mîinile de pe umerii lui şi le lăsă să alunece în jos, pînă le întîlni pe ale părintelui Eugenio.

— Bea ceva. E frig. Şi nu te mai gîndi la iertare.

— Dumneata, ce ştii dumneata !

Carlos luă sticla cu ţuică, puse puţin într-un pahar şi i-l întinse.

— Bea. Cine ar putea să nu te ierte ? Dumnezeu ? Dumneata crezi în El, în puterea unui preot de a da iertarea. Iar dumneata ai cerut iertare. Sau în privinţa noastră îţi faci griji. Un tribunal format din Churruchaos, care să te judece pentru adulter ? Bătrîna a murit şi te-ar fi iertat ; eu, cum mi-aş permite să te judec ? Cît despre Gonzalo, nu cred că-i neapărat necesar să te arunci la picioarele lui, să-i mărturiseşti adevărul etc. Ai fi cu totul lipsit de milă, în caz că el n-ar cunoaşte realitatea, sau în cazul în care fie şi numai fiica lui n-ar cunoaşte-o.

— Nu sînt tatăl lui Germaine, spuse călugărul, cu voce întunecată. Iar dumneata nu înţelegi nimic din ce se întîmplă cu mine. Niciodată n-ai putea înţelege. Pentru că dumneata vezi numai ceea ce-i omenesc...

Carlos îl întrerupse :

— Da. Iar dumneata muţi totul în cer, unde mie mi-e imposibil să te urmez.

— Nu pot face altfel, pentru că aşa simt.

Ţinea paharul cu ţuică în mînă, în dreptul pieptului. Îl întinse, iar Carlos i-l umplu din nou. Călugărul bău şi puse paharul pe scrin.

— Dumneata reduci totul la un roman-foileton, iar eu, la teologie. Dar, unde o fi adevărul ?

— Bine, depinde din ce parte te uiţi. Cîteodată romanul-foileton e mai pasionant.

— Dar teologia e mai serioasă. În ultimă instanță, nu eu sînt cel care mi-am dus păcatul pînă în fața lui Dumnezeu. Nu mi-ar fi trecut prin minte. Întîmplarea aceea s-a petrecut, exact cum ai bănuit dumneata, într-un moment de criză, și m-a ajutat să-l depășesc. Nu transformînd în pasiune durerea mea de ratat : asta ar fi avut o anume justificare omenească. Lucrul s-a petrecut la rece : ea, deziluzionată de copie, a venit în căutarea originalului, iar eu m-am gîndit că beția unei aventuri cu o femeie frumoasă m-ar scoate din disperare. Și așa a fost. Și niciodată n-am considerat c-aș fi făcut ceva rău, pentru că mi-a fost util, pentru că-mi folosise drept leac. Asta s-a întîmplat în primăvara lui 1914 ; Suzanne era în primele luni de sarcină. A venit războiul și am plecat din Franța.

— Toate astea, părinte, nu sînt teologie. Îmi pare rău să te decepționez, dar nu-s mai mult decît un foileton. Iar dumneata ai avut rolul cel mai rău, cel de trădător.

— Apoi am venit la Pueblanueva. M-am împrietenit cu părintele Hugo. Părintele Hugo m-a învățat să privesc altfel viața. Vezi cum stau lucrurile : dac-aș fi dat de părintele Fulgencio, acum n-aș mai fi avut nici o problemă. Părintele Fulgencio e un moralist, ca să nu zic jurist. E dintre cei care consideră prostituția un rău minor și condamnă adulterul pentru că distruge familia. Părintele Hugo era un om religios. Îl vedea pe Cristos în creaturile sale, atingea misterul cu mîinile, iar cuvintele lui îl dezvăluiau. Dar nu încerca să pătrundă în el, nici să-l reducă la niște termeni rațional. Îngenunchea, se anula în fața lui. Și ne învăța să-l recunoaștem și să îngenunchem și noi. Pentru părintele Hugo, cel mai profund dintre misterele ce puteau fi atinse erau oamenii, toți și fiecare în parte. „Gîndiți-vă la cei pe care-i cunoașteți, gîndiți-vă la voi înșivă. Nu e absurd că Isus a murit ca să ne mîntuie pe noi ? Aparent, nici unul dintre noi, nici viii, nici morții, nici cei ce se vor naște, nu merită sacrificiul lui Dumnezeu și, cu toate astea, sacrificiul a fost făcut. Apoi, există ceva în fiecare om pe care nu-l putem înțelege, în mod rațional. Pentru acest ceva, Dumnezeu ne-a iubit și ne-a impus obligația de a ne iubi unii pe alții. Fiți atenți : morala pe care o predica Isus constă numai din două porunci de iubire ; apoi, imoral înseamnă a nu iubi. Marele păcat con-

stă în a nu-ţi iubi semenii, iar cel mai mare dintre toate păcatele este disprețul. Desfrînatul păcătuiește pentru că se folosește de femeie ca de un instrument ; cel care exploatează muncitorii păcătuiește pentru că face din muncitor un instrument al lăcomiei lui. În ambele cazuri, ființa umană pierde în fața celeilalte condiția de om. Dar Revelația lui Cristos, în ce-l privește pe om, ne spune că toți sîntem egali pentru că sîntem făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și pentru că toți sîntem întru Cristos, pentru că El este sprijinul ființei noastre, și nici un om, oricare ar fi purtarea lui, nu poate distruge această calitate, fără a deveni neom. Deci, nu există oameni demni de disprețuit, iar cel care-i disprețuiește, desfrînatul sau exploatatorul, vrea să-i smulgă din condiția lor divină".

Începuse să cadă seara, iar părintele Eugenio, rezemat de scrin și cu mîinile întinse, era aproape o umbră. Carlos, lîngă perete, îl asculta. Înaintă cîțiva pași și-i dădu mîna.

— Iartă-mă, părinte Eugenio. Dacă în locul meu ar fi fost aici Cayetano Salgado, mi-aș fi explicat faptul că ai amintit aceste frumoase cuvinte ale părintelui Hugo. Cred și eu ! I-ar fi putut servi lui Cayetano ca să dea socialismului lui o anume culoare creștină, dacă ar fi avut poftă sau nevoie. Dar eu nu sînt reformator social, nici moral, nici măcar un om onest. Ce legătură au astea cu cazul nostru ?

— Dar n-ai înțeles încă faptul că eu m-am folosit de Suzanne ca de un instrument și că l-am disprețuit pe Gonzalo ?

— Bine. Dar dumneata te-ai căit și-ai fost iertat.

— Ești sigur ? Nu c-aș fi fost iertat, pentru că asta numai Dumnezeu o știe, ci că m-aș fi căit.

— Omule, așa mi-ai dat dumneata de înțeles. Ai intrat într-o mînăstire, te-ai călugărit... Doar n-oi fi luat păcatele cu dumneata.

— *Eu* m-am făcut călugăr, dar *pictorul* a rămas afară. *Eu* m-am căit de păcatele mele, dar *pictorul* încă mai consideră că acea aventură murdară, care i-a folosit ca să iasă dintr-o încurcătură și să salveze ce mai putea fi salvat, a fost necesară.

Își acoperi ochii cu mîinile și rămase așa cîteva clipe.

— O parte din mine nu s-a supus niciodată lui Dumnezeu, şi eu ştiu de ce. Tot ce ţine de artist din mine, tot ce iubesc din mine mai mult, ceea ce mă face să mă stimez cînd totul din fiinţa mea se simte demn de dispreţ, supravieţuieşte şi trăieşte datorită acelui păcat : fără el, aş fi fost distrus. Apoi, cu n-am dorit să-l distrug sau, măcar, să-l uit. Totdeauna am sperat să-l salvez, să-l mîntui, transformînd arta în rugăciune. Acum vei putea înţelege ce ţi-am spus zilele trecute.

În biserică încetaseră loviturile de ciocan. Cineva deschise uşa, şi un dulgher băgă capul.

— Sîntem gata, părinte. Scîndurile le-am lăsat în dreptul porticului.

Duse mîna la bască, în semn de salut şi se retrase.

— De ce să nu vedem picturile acum ?

— Dacă dumneata preferi...

Ieşiră din sacristie. Dulgherii deschiseseră poarta cea mare şi scoteau prin ea ultimele scînduri. Părintele Eugenio se duse în fugă să se convingă că poarta fusese apoi bine închisă.

— Mîine se vor vedea mai bine, nu-i nici o îndoială. Acum...

Aprinse luminile din altarele laterale. Repetă din nou cîteva consideraţii, auzite şi ştiute de Carlos.

— Bine. Să vedem astea acum. Stai aici, în mijloc.

Carlos se retrase deasupra lespedei doñei Mariana. Călugărul aprinse lumina. Pictura absidei era terminată. Călugărul îşi puse mîna pavăză la ochi : îl privea pe Carlos.

— Cum e ?

— Bine. Foarte bine.

— Numai atît ? Dar figura ? Nu-ţi sugerează nimic ?

Carlos se aşeză pe colţul unei bănci.

— Îmi sugerează că dumitale ţi-e frică de Cristos.

— De ce spui asta ?

— Pentru că l-ai pictat ca Judecător.

Călugărul coborî treptele prezbiteriului. Se apropie, aproape gîfîind.

— Crezi, deci că nu am izbutit ?

— Nu-i vorba de a izbuti sau nu. Dumneata ai făcut o pictură impresionantă, pictura unei Fiinţe care e dreaptă şi milostivă, dar care pare să fi uitat îndurarea.

Călugărul dormea în noaptea aceea în biserică : mai erau necesare niște retușuri și detalii, și trebuia să fie acolo dimineața, la prima oră, ca să conducă ornamentația, iar apoi să ia parte la sfințire, care se va face fără credincioși, doar de către stareț și de călugări.

Cînd Carlos ieși afară, se întunecase. Pavajul strălucea, cădea o ploaie fină, albăstrie. Sub colonade, niște copii făceau gălăgie. Ridică gulerul paltonului, băgă mîinile în buzunare, traversă piața plescăind din tălpi. Magazinul Clarei era încă deschis. Se apropie de ușă. Magazinul părea gol.

— Clara !

Clara, așezată pe un taburet, citea. Ridică ochii, îl văzu pe Carlos și rîse.

— Omule ! Te-ai și întors ?

— Vin de la biserică.

— Te-ai făcut bisericos ? Nu ți se potrivește.

Carlos își scoase paltonul. Îl scutură.

— Unde pot să-l atîrn ?

— Acolo, după ușă, e un cui.

Scoase un scaun pe deasupra tejghelei.

— Ia-l și așază-te. Vreau să zic, dacă nu te grăbești. I-ai văzut pe frații mei ?

Carlos puse scaunul mai încolo și se apropie de tejghea. Strălucea de bine ce era frecată.

— Da. I-am văzut pe Juan, pe Inés și pe logodnicul lui Inés.

— Logodnicul cui ?

Pe Clara o pufni rîsul, un rîs amplu vesel, dar deodată se făcu serioasă.

— Povestește-mi tot și nu mă păcăli.

— Obișnuiesc să fac asta ?

— Nu, dar interpretezi lucrurile în felul tău și nu mai știi la ce să te aștepți.

— Vrei totul cu detalii ?

— Vreau să știu ce se întîmplă.

— Uite : am ajuns la un apartament în care se aflau patru fete cosînd...

Clara nu-l întrerupse : ascultă o jumătate de oră fără oprire ; se uita în ochii lui Carlos, sau la mîinile lui, sau spre piață, peste care continua să cearnă ploaia albastră.

Cîteodată, fix ; și atunci Carlos își muta privirea de la ea și o lăsa să alunece pe cutiile puse ordonat în rafturi, sau se juca cu un șiret înnodat, sau cu un nasture.

— ...în sfîrșit, Juan ne-a condus la gară. A întrebat-o pe Germaine dacă-i putea scrie din cînd în cînd, iar ea i-a răspuns că-i va face multă plăcere să primească scrisori de la el și să-i răspundă. S-au despărțit foarte afectuos. Apoi m-a însoțit pînă în compartimentul meu, care era ceva mai departe de al Germainei ; ei veneau la vagon de dormit, iar eu la clasa a doua. M-a îmbrățișat și mi-a spus : „Nu uita că viitorul artistic și fericirea acestei fete sînt în mîinile tale". Iar eu l-am întrebat : „Dar tu, de ce te simți mai interesat, de viitorul ei artistic sau de fericirea ei ?" M-am urcat în vagon, mi-a făcut un semn de salut și a plecat în fugă să-și ia din nou rămas-bun de la Germaine. Atunci s-a auzit șuierul trenului...

Clara zise :

— E timpul să închid. De ce nu mă aștepți un minut să mă duc puțin pînă la mama ? După aceea mă poți scoate undeva, să mă inviți la un pahar.

Se-ntoarse repede. Își pusese paltonul și-și luase umbrela.

— Haide, ieși.

Stinse lumina și încuie ușa.

— Pot să te iau de braț ? Ca să te acopăr mai bine cu umbrela.

Trecură de colonade. În fața șantanului, Carlos se opri.

— De ce să nu mergem la casa Bătrînei ? Ai face cunoștință cu Germaine.

— Încă nu m-am hotărît dacă vreau s-o cunosc sau nu.

— E încîntătoare și vorbește foarte bine spaniola.

— Nu, nu. Altă dată.

Intrară. Marcelino *el Pirigallo* făcea socoteli înclinat peste un dosar mare. Îi văzu intrînd și veni repede să-i întîmpine. În fund, lîngă scena în întuneric, pianistul și cupletista repetau, încet, un cîntec. Clara ceru fructe de mare și vin.

— În felul ăsta economisesc cina.

Începu să mănînce cu poftă.

— Acum îți dau voie să-mi spui ce crezi tu despre frații mei.

— Cred că Inés face bine că se mărită, și că Juan nu știe ce să facă.

— Asta-i tot ?

— De atîtea ori m-am înșelat, că m-am hotărît să fiu prudent. Oamenii îți fac tot felul de surprinze.

— Iar Germaine ?

— Ți-am spus : încîntătoare. Oricărei fete i-ar plăcea să fie ca ea.

Clara smulse cu putere cleștele unui crustaceu.

— Mie, nu.

— Ce știi tu, dacă nu o cunoști ?

— Niciodată nu mi-ar plăcea să semăn cu femeia de care s-ar putea îndrăgosti fratele meu. Și, poate, de care te-ai îndrăgosti tu.

— Dacă s-ar întîmpla, ar fi împotriva voinței mele.

— Te înșeli. E femeia de care ai vrea să te îndrăgostești. La fel ca Juan. O femeie care nu-i de nasul vostru, o femeie care nici nu s-a gîndit la voi și nu pune probleme sentimentale, nici obligații. Femeia ideală, ce mai ! Poți să te îndrăgostești și chiar să mori din dragoste, dar nu trebuie să te însori cu ea, nici s-o întreții..., și nici să-i faci un copil, ce dracu !

Carlos își retrase mîinile brusc.

— Asta e ca și cînd ne-ai disprețui, pe Juan și pe mine.

— Nu, dragul meu. Cum o să te disprețuiesc ? vocea îi tremură pentru o clipă. Încerc să mă pun în locul vostru. Bătrîna a aranjat în așa fel lucrurile, încît Germaine și cu tine să terminați prin a vă căsători, și chiar mi-a spus-o într-un fel, sau m-a lăsat s-o înțeleg. Bine. Ce-ai să faci ? I-ai și spus-o ? Ai început să-i faci curte ?

— Nu-mi place.

— Nu minți. Îți place, ca și lui Juan. Mai înainte, cînd mi-ai povestit ce s-a întîmplat la Madrid, ți se simțea în voce. Și te deranjează că l-a preferat pe fratele meu.

— Asta era aproape inevitabil. Dacă l-ai fi văzut pe Juan, elegant, un adevărat domnișor revoluționar ! Aproape că-i frumos. Și vorbește atît de bine ! Are un aer romantic și mîndru, care trebuie să atragă foarte mult femeile. Lîngă el, eu sînt aproape un nătîng. Dar asta nu

înseamnă că m-aș simți inferior lui Juan, ci doar că, acum, el și-a scos în evidență calități strălucitoare. Există femei cărora le plac lucrurile astea. Dar acest tip de femei nu mă atrage.

— Nu mi-l închipui pe Juan dichisit și făcînd conversație cu o fată.

— Ei... banii te fac dezinvolt. Îți permit să-ți alegi masca ce-ți convine, sau s-o perfecționezi, dacă era dinainte aleasă.

Clara ridică ochii de la farfurie.

— Dar tu, nu ți-ai pus nici o mască ?

— Eu n-am bani. Sînt atît de sărac, atît de sărac, că nu voi avea altă soluție decît să muncesc. Iar ziua aceea...

— Pentru că veni vorba, nu ai auzit de Cayetano că o să închidă șantierul ?

Carlos dădu din cap.

— Nu cred.

— Așa se vorbește-n tîrg și toată lumea e moartă de frică. Pentru că, dacă e adevărat, o să murim de foame cu toții. Iar eu, care eram atît de bucuroasă cu magazinul meu !

Scoase o batistă și-și șterse buzele.

— Mulțumesc pentru fructele de mare. Într-una din zilele astea o să te invit la masă. Vreau să-mi vezi casa. Îmi cumpăr mobilă și, dacă lucrurile n-or să meargă rău, o să am și eu un cămin decent.

Suspină.

— Oricît de puțin, tot e ceva, nu crezi ? Luna asta, cu totul plătit și dînd de o parte un anume procent la sută pentru amortizare, or să-mi rămînă mai mult de trei sute de pesete ; dublu de cît îmi trebuie ca să trăiesc. Și cum am îmbrăcăminte pentru iarnă, pot pune deoparte. Sînt aproape fericită.

I-o spuse cu o voce sinceră și cu o de-abia simțită tristețe. Carlos recurse la un tertip.

— De ce aproape ?

Clara dădu bancheta deoparte, se trase puțin înapoi, sprijini mîinile pe marginea mesei.

— Am făcut un pact cu diavolul. A venit să mă vadă într-o noapte, cînd încă mai trăiam la conac. A venit sub formă de liliac și a început să zboare în jurul meu, iar eu,

în noaptea aceea, eram trează și simțeam că sînt rea. Așteptasem în zadar pe cineva. Liliacul m-a convins cu ușurință că era totuna : să păcătuiești sau să nu păcătuiești.

Încrucișă mîinile și lăsă capul în jos.

— Jumătate din ce doream s-a îndeplinit, dar plătind cu cealaltă jumătate. Lumea mă respectă acum : merg pe stradă și nimeni nu se mai leagă de mine, și pot vorbi cu voce tare pentru că plătesc ceea ce cumpăr și nu datorez nimănui nimic. Dar cînd ziua se sfîrșește și rămîn singură, încep să tremur, pentru că în întunericul dormitorului mă așteaptă diavolul.

Carlos ajunse la casa doñei Mariana cînd ceasul de la Santa Maria bătea de nouă. Simți că n-avea poftă să-i țină companie Germainei înainte de cină și se întoarse din drum. Străbătu faleza și digul din portul pescarilor, pînă la taverna *Cubanezului*. Nimeni nu era pe afară, iar cîrciuma era goală. Întrebă de *Cubanez*.

— Trebuie să fie înăuntru.

Cubanezul transformase în birou vechiul separeu al cîrciumii. Un steag de purpură fusese prins deasupra scudului Republicii, iar pe o masă de pin se îngrămădeau hîrtii, registre de plăți și instrumente de scris.

— Intrați, don Carlos.

Cubanezul, președintele Sindicatului, și un căpitan de vas discutau cifrele. La intrarea lui Carlos se ridicară în picioare.

Cubanezul îi întinse lui Carlos o foaie de socoteli.

— Nu ne putem plînge de felul cum merge pescuitul. Chiar acum amîndouă vasele „Sarmiento" vînd în Vigo întreaga încărcătură la preț foarte bun. Cu toate astea, continuăm să fim la ananghie, iar cînd o să se termine trimestrul, n-o să avem cu ce plăti dobînzile ipotecii. Și nu se poate spune că sîntem risipitori, pentru că aici nu-i plătit decît cel care muncește. Beți ceva ?

Carlos ceru vin roșu.

— Cît este deficitul acum ?

— Mergem pe douăzeci și două de mii.

— Pot să vă dau un împrumut. Deși, probabil, va fi ultimul. Pentru că, așa cum, bănuiesc, ați aflat, azi a sosit moștenitoarea.

Căpitanul de vas se scărpină în cap și se uită la președinte.

— Vă mulțumim.

— Dar nu putem continua așa, don Carlos, spuse *Cubanezul*. Foarte curînd vom fi amanetat toată flota. Și apoi ?

Carlos sorbi din vin.

— Dar oamenii ?

— Oamenii, ce credeți ? Acum, bine. Dar dacă va fi nevoie să legăm vasele la țărm ? Sau dacă vor trebui micșorate salariile ?

Președintele își făcea de lucru cu basca.

— Dacă am putea aduce un căpitan de vas bun, un bărbat tînăr. Unul dintre cei care spun : aici, și năvoadele se scot pline. Pentru că există dintr-ăștia. Numai în Bouzas am găsit șapte.

Suspină.

— Dar, acum, nu ne putem lua angajamentul să plătim salariul pe care-l cer, iar ei nu sînt dispuși să participe la totul, ca noi, atîta salariu fix, iar restul, din împărțirea cîștigului.

— Da, da, cîștiguri ! Toată discuția pe care ați auzit-o cînd ați intrat, don Carlos, era pentru că voiam să le dăm oamenilor o gratificație de cincizeci de pesete de cap, pentru că mîine e Crăciunul, iar noi nu putem mai mult de douăzeci și cinci. Și cum e cu putință ca unuia care-și petrece tot anul pe mare să-i dai douăzeci și cinci de pesete de Crăciun ?

— Ceea ce ne-ar putea scoate din încurcătură ar fi ajutorul Guvernului. Aldán spunea întotdeauna că Guvernul n-ar lăsa de izbeliște o asemenea întreprindere, și că Guvernului i-ar conveni ca exemplu. Dar, cum vedeți, cu ăsta de-acum, nici vorbă. Nu se gîndesc la altceva decît la alegeri.

— Și dacă se mai închide și șantierul...

— Ce-i cu șantierul ? întrebă Carlos.

Cubanezul strîngea toate hîrtiile și le punea deoparte.

— Ceva ce nu înțelg. Cică l-ar închide pentru că don Cayetano nu are bani.

Se uită spre Carlos cu o privire mirată.

— Dumneavoastră credeți ? Că dacă nici Cayetano n-are bani, cine mai are ?

Își dădu basca pe spate și ridică privirea. Lampa ce atîrna făcea să strălucească fruntea largă a *Cubanezului*.

— Dar dacă-i adevărat, în Pueblanueva se va muri de foame. Pentru că adevărul e că, aici, cel care nu mănîncă de la Cayetano...

— Asta trebuie recunoscut : pentru muncitori și funcționari, laolaltă, plătește mai mult de opt sute de salarii.

— Și pe dumneavoastră o să vă atingă, don Carlos, pentru că moarta avea ceva bani băgați în șantier.

Carlos se ridică.

— Să mă iertați că vă părăsesc. Mă duc să aflu ce se petrece.

— Dar să nu lipsiți mîine, cînd o să împărțim darul de Crăciun. Cît o fi de puțin...

În doi timpi și trei mișcări ajunse la șantier. Poarta mare era închisă dar ferestruica, deschisă. Îl întrebă pe paznic de Cayetano.

— Nu l-am văzut plecînd.

— Dă-i de știre și întreabă-l dacă-l pot vedea.

Paznicul intră într-o gheretă gri. Se auzi un sunet și o voce care întreba.

— Zice că da, că vă așteaptă. Poftiți cu mine.

Traversară birourile goale și reci, de-abia luminate de lumina de afară. Cayetano era la el în birou. Deschise ușa.

— Nu sînt pentru nimeni, spuse paznicului.

Îl bătu pe Carlos pe umăr.

— Ce-i cu tine de ai figura asta ?

Arătă spre canapea. Carlos se așeză.

— Mi s-a spus că închizi șantierul. E adevărat ?

Cayetano zîmbea. Luă o sticlă și un pahar.

— Bei ceva ?

— Da.

— Nu-i adevărat. N-o să închid.

Carlos luă paharul pe care i-l întindea Cayetano.

— Atunci ?

— Știu că Pueblanueva e cuprinsă de panică. Trebuia să-i las așa cîteva zile și să-i fac să petreacă un Crăciun

amar, ca să-şi dea seama cît îmi datorează ! Dar n-o s-o fac. Mîine, la douăsprezece, le voi vorbi oamenilor mei şi le voi explica ce se-ntîmplă, doar-doar vor înţelege.

Se aşează alături de Carlos.

— Prietenii noştri Masquelet au început să mă atace. Nu numai ei, ci întreaga Asociaţie Patronală în masă şi ca un singur om. Se vorbeşte de alegeri, înţelegi ? Iar a mă slăbi pe mine înseamnă a slăbi socialismul, iar a mă ruina, a-i decepţiona pe muncitori. E bine calculat momentul. Ieri am primit înştiinţare de la Bănci că-mi închid creditele şi că numai dacă le ipotechez şantierul or să-mi dea bani. Iar azi, nu-i nici o oră, mi-a sosit o ofertă de cumpărare care este un adevărat ultimatum în foarte bune condiţii, după ei, şi cu cincisprezece zile timp de gîndire. Totul după ce au investigat cu migală situaţia mea economică şi financiară, lucru de care am fost informat. Îţi dai seama ?

Se ridică dintr-un salt şi rămase pe covor, puţin înclinat spre Carlos, cu braţul drept întins şi cu pumnul strîns.

— Toate astea încep să-mi placă ! Să lupt împotriva doñei Mariana era cam plictisitor şi n-avea altă perspectivă decît una locală. Dar jigodiile astea reprezintă capitala regiunii, sînt duşmani demni de mine. O să-mi fac marea plăcere de a le da în cap.

Puse mîinile în buzunare şi se rezemă de masă.

— Totalul salariilor lunare din şantier nu ajunge la patru sute de mii de pesete, iar cărţile de credit imediat ating un milion. E clar că trebuie să cumpăr materiale, de mulţi bani, lucru ce nu poate fi amînat, dar îmi rămîne o margine de nouăzeci de zile ca să le plătesc. Altuia, în locul meu, i-ar intra frica-n oase, ar concedia jumătate din personal, ar amîna livrarea vaselor sau ar vinde şantierul. Dar eu o să pun totul la bătaie. Cele două vase în chilă vor fi lansate odată cu mareele ridicate din aprilie şi le voi livra la data stabilită. Sînt sigur că, de-acum în trei luni, se vor schimba multe lucruri. Şi dacă se schimbă, cum cred eu, tipii ăştia vor afla cine e Cayetano Salgado.

Carlos puse paharul gol pe măsuţă.

— Şi toate astea din cauza vînzării acţiunilor.

— Vînzarea acţiunilor n-a fost decît pretextul. De multă vreme aveau poftă să mă bage la obroc şi să mă

reducă la supunere. I-ai auzit odată : sînt un exemplu rău.

Cayetano trase un scaun şi se aşeză în faţa lui Carlos.

— Tu, dacă n-ai fi fost un romantic, ai fi avut acum marea ocazie de a te îmbogăţi. Dar din cauza delicateţei, nu te-ai asociat cu mine : ştiu deja că patru sute douăzeci şi cinci de mii de pesete din cît ţi-am dat sînt puse într-un cont pe numele fiului doñei Mariana şi că celelalte patru sute douăzeci şi cinci de mii o să le pui într-una din zilele astea pe numele franţuzoaicei. Aproape un milion de pesete îngheţat, ca să beneficieze prietenii mei, bancherii. Cu banii ăştia, jocul meu ar fi fost mai puţin riscant, iar ţie ţi-ar fi permis să te uneşti cu mine pe picior de egalitate, să cîştigi odată cu mine şi să devii puternic.

— Niciodată n-aş dispune de nişte bani care nu-mi aparţin.

— Ştiu asta. Dar n-ai refuza s-o faci în faţa unei ameninţări cu foametea. Nu iubeşti Pueblanueva măcar atît ? Nu visezi la libertatea oamenilor de aici ? Ai vedea tu ce liberi ar fi dacă m-aş ruina ! Oricine ar veni în locul meu, le-ar da nişte salarii de mizerie.

Îl bătu pe Carlos pe genunchi cu pipa.

— Te-ai grăbit prea mult iar acum nu mai ai încotro. Poţi să mă crezi că-mi pare rău. Pentru că în ziua în care-i vei da franţuzoaicei capitalul doñei Mariana, o să rămîi pe drumuri.

Se servi cu coniac, îl bău şi aprinse o ţigară. Carlos se ridică.

— Îţi mulţumesc pentru sinceritate. Nu mă îndoiesc că vei cîştiga.

— Să fii sigur de asta.

Cînd fură la uşă, Cayetano adăugă :

— Ştiu că mîine va fi inaugurată biserica şi că prăpăditul ăla de părintele Quiroga a pictat nişte sfinţi care bagă frica în oameni. Aş merge cu plăcere, dar tocmai mîine trebuie să spun nişte cuvinte amabile unor preşedinţi din Consiliul de Administraţie. Ceea ce se cheamă două genii ale Băncii. Voi pleca la Coruña înainte de masă şi voi dormi acolo. Dacă ai nevoie de ceva...

Îi întinse mîna lui Carlos, iar Carlos i-o strînse.

— Îţi dai seama că e a doua oară că ne dăm mîna ? Prima, a fost acum un an, cînd ai sosit.

Începu, deodată, să rîdă.

— Știi că mai zilele trecute am văzut-o pe *Galana* ? N-a vrut să mă salute. Dar am strigat-o și i-am zis că totdeauna voi avea la șantier un loc pentru bărbatu-său. Atunci mi-a răspuns, foarte serioasă, că n-are nevoie de favorurile nimănui, că ea și bărbatul ei puteau să trăiască foarte bine din munca lor. Sigur ! Cu o fermă care valorează douăzeci și cinci sau treizeci de mii de pesete ! Oricine ar fi orgolios în cazul ăsta.

Continua să plouă. Lîngă zidul împrejmuitor al șantierului, un om se încălzea la un foc.

IV

MUNCITORII DE LA ŞANTIER SE ÎNTRUNIRĂ ÎN sala cu coloane la douăsprezece şi cinci. Cayetano le vorbi zece minute : concis, liniştit, sincer : „Pot să cîştig sau să pierd, şi vom pierde sau cîştiga cu toţii. Ceea ce vă promit eu aici este că voi şi cu mine vom avea aceeaşi soartă". Ovaţionară, aplaudară. Apoi ieşiră. La poartă aşteptau multe neveste, multe fiice, care veniseră să ia, să se bucure chiar acolo de gratificaţia primită în dimineaţa aceea — să nu cumva să rămînă, bună parte din ea, în cîrciumi sau la şantan. Şi, totodată, vroiau să afle ce spusese Cayetano.

— Nu vor fi concedieri.

Ştirea şi gratificaţia salvate de la orice pericol le bucură. Ploua : grupurile se îndepărtară cîntînd. Strigau spre cei pe care-i întîlneau :

— Nu vor fi concedieri.

O repetară la băcănia de peşte, în magazinele de coloniale, în baraca unde un venetic vindea alviţă şi marţipan. „Nu vor fi concedieri", „Nu vor fi concedieri", se spuse în toate casele din Pueblanueva ; în dimineaţa aceea, „Nu vor fi concedieri" fu salutul de Crăciun, ca şi cînd şi-ar fi spus unul altuia : „Cristos se va naşte".

— Nu vor fi concedieri, spuse şi Cubeiro cînd intră în Cazinou ; iar judecătorul îi răspunse :

— Ştiam deja.

— Facem o partidă ?

— Dacă vrei...

— Cayetano n-o să vină. Tocmai i-am dat douăzeci de litri de benzină. Pleacă într-o călătorie.

— O să vină farmacistul.

Înaintea lui don Baldomero sosiră doi sau trei dintre obișnuiții Cazinoului. Știau cum le vorbise Cayetano muncitorilor și ce le spusese.

— În orice caz, nu trebuie să ne bazăm pe asta. În oricare dintre zile putem să ne trezim cu șantierul închis.

— Nu mai cobi, omule !

Don Baldomero nu păru prea interesat de știre. Se așeză și ceru vin roșu.

— Nu mergeți la biserică în seara asta ?

— La biserică ? Pentru ce ?

— Păi, cum am zice, la inaugurare.

Cubeiro rîse cu hohote.

— Sînt aproape douăzeci de ani de cînd nu calc în ea, de cînd m-am însurat. Și nu-mi mai amintesc nici cum se face semnul crucii.

— Află atunci că cine vrea s-o vadă pe franțuzoaică, acolo va trebui să meargă. Știu c-o să ia parte.

— O spui ca și cînd am merge s-o vedem în costum de baie.

Pe Cubeiro îl pufni din nou rîsul. Strînse ochii și scoase niște țipete ascuțite.

— În costum de baie și cu fesele bine scoase în evidență ! Dar nu-ți dai seama că sîntem în decembrie ? Și chiar dac-ai fi Sfîntul Ion... !

Don Baldomero împărțea cărțile.

— Rîdeți. Franțuzoaica e o adevărată doamnă. Cine vrea s-o vadă, ori va trebui să meargă la biserică, ori să se uite cu atenție cînd trece, în mașină, pe stradă. Și asta, dacă merge încet.

— După cîte știu eu, în străinătate femeile ies mai mult decît pe la noi. În țările alea obiceiurile sînt mult mai libere.

— În străinătate, da. Dar în Pueblanueva, de ce-ar ieși pe stradă o femeie ca asta ?

— În ce mă privește, poate să se și închidă în casă. Joc

Judecătorul avea noroc. Cîștigă.

— Apoi, știți că părintele Quiroga a pictat biserica. Sînt picturi foarte bune și merită să le vedeți.

— Oricum, vor rămîne tot picturile unui țicnit.

— Toți artiștii sînt puțin nebuni, măcar asta oi fi auzit.

— Da, dar niciodată n-am crezut.

— Apoi eu, spuse judecătorul, am auzit mai zilele trecute pe preot spunînd că picturile astea sînt niște mîzgăleli și c-o să vină un episcop ca să ordone să fie șterse.

— Un motiv în plus să le vezi. Deși nu cred c-or să îndrăznească. Episcopul n-are nici un drep să comande în biserica asta.

— Uite ce-i, don Baldomero, îți mărturisesc că în seara asta n-aș avea nimic împotrivă să merg la biserică. Dar, ce-o să gîndească nevastă-mea ? Niciodată n-o să creadă c-o fac pentru picturi, ci pentru franțuzoaică.

— Ca și cînd pe dumneata te-ar fi interesat vreodată opinia nevestei !

— Pe dracu, și asta-i adevărat. Dar nu știu dacă o să îndrăznesc să intru. Ai și tu o reputație și odată te trezești cu tinicheaua atîrnată că te-ai făcut membru în Tinerimea Antoniană.

— Cît n-ai da dumneata să faci parte din orice tinerime !

— Am putea merge împreună.

— Nu m-am gîndit la asta !

— Da, împreună, cu don Baldomero în frunte. Don Baldomero ar putea duce stindardul ăla care se scoate în Joia verde. Ce crezi, don Baldomero ?

— Rîdeți voi. Dar vă spun că în seara asta o să meargă multă lume la biserică, și chiar și voi. Unii, ca s-o vadă pe franțuzoaică ; alții, pentru picturi, și mulți, ca să-i vadă pe cei care merg.

Tocmai intra don Lino : era plin de emfază în modul de a merge și de a-și mișca mîinile. Își scoase, tacticos, impermeabilul. Cubeiro îl întrebă dacă se gîndea să meargă la biserică în seara aceea.

— Da, domnilor, mă gîndesc să mă duc acolo, dar din rațiuni strict artistice, să vă fie clar. De multe ori m-ați auzit spunînd că biserica Santa Maria, acest giuvaer al romanicului tîrziu, ar trebui restaurată. E tocmai ce-au făcut, și la vremea potrivită le-am spus că eram de acord cu partea arhitectonică și de ce consider drept o obligație cetățenească să văd cu propriii mei ochi dacă acum au pictat-o bine sau au stricat totul. În acest ultim caz, voi scrie un articol denunțînd distrugerea. Să nu uitați că

eu sper că într-o zi biserica va fi secularizată și transformată în ceea ce trebuie să fie : proprietatea poporului și loc de reculegere intelectuală și fizică, ateneu și casă a sporturilor. Dar asta nu se va întîmpla pînă ce nu vom fi șters de pe fața pămîntului cîrciumile, pînă cînd nu se va da pentru cultura poporului ceea ce acum se cheltuiește cu popii și militarii. Într-un cuvînt, pînă cînd nu vom fi schimbat Spania din rădăcini.

Don Baldomero întrerupse jocul.

— Atunci să-mi spui dumneata dacă Spania va mai fi Spania fără preoți și militari.

— Și fără toreadori, și fără flamenco, și fără domnișori. Doar nu porcăria asta tradițională oi fi apărînd-o dumneata, ci o adevărată Republică a muncitorilor.

— A tuturor, îl corectă Cubeiro. Nu uita asta, don Lino : a tuturor. Pentru că, dacă nu-i așa, ce rol o să mai avem noi în Republică ? Zic eu, pentru că bănuiesc că și vouă v-ar plăcea să continuați să trăiți.

— Din punctul meu de vedere, spuse don Baldomero, fără să ridice capul, vreo cîteva mii de spanioli sînt de prisos, și n-aș mișca nici un deget ca să le salvez pielea, mai ales învățătorilor.

— Și dintr-al meu, încă alte cîteva mii, mai ales...

Se priviră cu furie. Don Baldomero se ridică părînd c-ar fi vrut să-și măsoare burta cu cea a lui don Lino.

Judecătorul întinse o mînă împăciuitoare.

— Într-un cuvînt : că vor cîștiga unii sau alții ; tot or să ne taie beregata. Ei bine, dacă o să fie așa, prefer să continue să guverneze Portela Valladares. Ăsta, cel puțin, ne lasă pe toți să trăim.

— Pe toți cei care se-mpacă cu asta. Ai văzut anul trecut represiunea din Asturias.

Don Baldomero se așeză din nou.

— Deci, rezumă Cubeiro, în seara asta, la biserică, don Baldomero se va gîndi să-l omoare pe don Lino ; don Lino, să-i facă de petrecanie lui don Baldomero, iar judecătorul, cum să scape și de unul și de altul. Știți ce vă zic eu ? C-o să vă pierdeți vremea, pentru că eu, dacă mă hotărăsc, în sfîrșit, să merg, voi încerca să mă așez aproape de franțuzoaică, să văd dacă e femeia aia fercheșă cum mă asigură toți, sau dacă e la fel ca oricare alta. Și să

nu uitați ce vă spuneam : în Spania nu va fi pace atîta vreme cît lumea n-o să facă dragoste îndeajuns : pîine și prostituție. Pentru că dumneata, don Lino, și dumneata, don Baldomero, dacă v-ați putea culca cu cine ați avea poftă, inclusiv cu franțuzoaica, nu v-ați gîndi nici la omor, nici să reformați Spania. Spania e bine așa cum e, ce dracu !, dar cu amorul liber sau, cel puțin, cu mai multe curve.

— Adică, suprimînd Biserica, pentru că cei care se opun ca lumea să-și facă de cap cum vrea sînt popii.

— De acord.

— Atunci vedeți cum ne întoarcem la locul de unde am plecat. Santa Maria de la Plata, giuvaerul nostru romanic tîrziu, va fi secularizată după ce vor fi azvîrliți preoții, iar atunci, în loc să servească drept lăcaș pentru ceremonii ridicole și drept ascunzătoare unui Dumnezeu răzbunător și codoș, va fi centru de recreere pentru un tineret educat în cultul adevărului, sănătos la trup și suflet ; un tineret căruia i se va fi inculcat disprețul față de prejudecățile ancestrale și cultul pentru fraternitate. Iar cînd va sosi acest moment, domnilor, ce va fi rămas din problema sexuală, care-i ține pe spanioli înlănțuiți de teamă în fața răzbunării unui Dumnezeu dușman al vieții ? Atunci, așa cum toate popoarele civilizate o doresc și sînt pe punctul de a-și atinge țelul, relațiile între bărbat și femeie se vor fi convertit în ceva natural și frumos, fără dramă și fără păcat. Credeți-mă, domnilor, Santa María de la Plata va fi atins cel mai nobil destin al său atunci cînd va servi drept adăpost dragostei spontane și fecunde a generațiilor viitoare.

— Gata, înțeleg, spuse Cubeiro, foarte serios. Ce vrei dumneata e să transformi biserica într-o casă de curve. Sînt de acord.

Carlos se duse să-l caute pe călugăr pe la șapte. Îl găsi cotropit de griji, dînd ordine la doi călugări tineri care veniseră să-l ajute.

Biserica era curată, cu altarele reîmpodobite, cu băncile la locul lor. Răsunau pașii repezi pe dalele goale, iar strigătele părintelui Eugenio, stridente, grăbite, se loveau de bolți și se multiplicau în spațiul vid.

— Mă bucur că ai venit. E o problemă cu iluminarea. Vrei să mă însoțești ?

Îl trase pînă sub cor.

— Fii atent, pentru că se va face cum vei zice dumneata.

Strigă :

— Atenție, părinte Pedro ! Toate luminile !

Biserica fu luminată complet. Becurile, ascunse după muchiile capitelelor, în unghiurile pilaștrilor, făceau să strălucească bolțile văruite. Locul unde se întretăiau arcurile rămînea în penumbră ; se creau colțuri de întuneric și colțuri de lumină, zone strălucitoare și zone opace, iar structurile de piatră păreau să izvorască din întunericul spongios.

— Cum ți se pare, don Carlos ?

— Bine. E reușită. Pare ceva fantastic.

— Lasă numai luminile din abside, părinte Pedro ! Navele se întunecară.

— Dar acum ?

Picturile absidelor primeau lumina reflectoarelor instalate în spatele altarelor. Figurile și culorile ieșeau în evidență, violente, pe fondul unei păduri de umbre.

— Mai bine. Îi dau dreptate starețului, cel puțin de data asta. Așa are mai mult mister.

— Atunci așa o să rămînă, chiar dacă e pe gustul starețului. Părinte Pedro !

Părintele Pedro se apropia pe culoarul central. Era un călugăr tînăr, aproape adolescent.

— Dumneata o să ai grijă de lumini. Știi acum : vor fi aprinse numai cele din abside.

— Dar lumea o să se împiedice, dacă e așa de întuneric.

— Pune luminări pe margini. Și aprinde și luminile porticului, cele din afară. La nouă punct.

— Absidele tot la ora asta ?

— Nu, părinte Pedro, pe toți sfinții ! Absidele puțin mai înainte de a începe slujba, cînd o să-ți fac eu semn ! Și, acum, du-te cu tovarășul dumitale la mînăstire și nu uitați că trebuie să fiți aici la douăsprezece fără un sfert.

Se întoarse spre Carlos :

— Mi-am luat libertatea de a închiria un autobuz ca

să poată să plece şi să vină. Încă nu ţi-am spus că liturghia or s-o cînte călugării. M-am gîndit c-ar fi mai solemn... mai bine cîntată.

— Ştiam asta. Mi-a spus stareţul.

— L-ai văzut ?

— L-am invitat să cineze cu noi. De-asta am venit să te caut. Vreau ca dumneata să fii deja în casă cînd va sosi el.

— Să cinăm, cu cine ?

— Nu te speria, părinte. Să cinezi cu noi, şi cu Germaine, şi cu tatăl ei. E firesc şi stareţul crede tot aşa. Să n-ai temeri : cina va fi de post.

— Temerile mele nu de asta ţin. Nu pot veni, înţelege-mă.

— Dar, părinte Eugenio, ce va spune vechiul dumitale prieten, don Gonzalo, care doreşte să te vadă ? Îşi aminteşte de dumneata cu admiraţie şi afecţiune : „Un mare artist Eugenio Quiroga, da !". Iar Germaine... vrea să-ţi mulţumească pentru portretul mamei ei. Pune-ţi pelerina şi să mergem. Trăsura e aici.

Călugărului îi tremură vocea.

— Don Carlos, de ce mi-ai întins cursa asta ?

— Părinte Eugenio, pentru că toată ziua două persoane m-au întrebat de dumneata : două persoane care doresc să te îmbrăţişeze şi, poate, să se laude cu dumneata în faţa mea. Haide, eşti aşteptat cu nerăbdare.

— Am dreptul să-mi petrec seara de Ajun în pace.

— Cine nu-i de acord ? Şi să cinezi bine, o cină mai bună decît la mînăstire. Şi, poate, să asculţi splendida voce a Adelinei Patti a noastră. Ceea ce se numeşte un Ajun în familie.

Căută pelerina călugărului şi i-o aruncă pe umeri. Călugărul se lăsă purtat pînă la trăsură. Cînd se urcă, spuse :

— N-o să pot sta decît puţin. Nu am încredere că băieţii ăştia îşi vor reaminti instrucţiunile mele. Iar cînd vor sosi preoţii...

Portalul doñei Mariana era iluminat, iar uşa deschisă. Părintele Eugenio se opri la piciorul scării.

— Don Carlos, te rog...

— Nu fi copil. Cine-şi mai aduce aminte ce s-a întîmplat acum douăzeci de ani ?

— Eu, şi e de-ajuns.

— Atunci, uită.

Urcară. Se auzea, stins, pianul.

— Vezi ? Eşti primit cu muzică. Iubita noastră Germaine cîntă Debussy, poate pentru ca în noaptea asta să se simtă şi mai franţuzoaică. Vrei s-o surprindem cîntînd ? Aşa, dumneata ai putea-o aplauda înainte de a o saluta, iar asta ajută mult să spargi gheaţa.

— Nu-ţi bate joc, pentru Dumnezeu.

Părintele Eugenio rămase în camera de zi, în dreptul şemineului. Aduseră lumînări.

— Aşteaptă un moment, părinte, şi încălzeşte-te. Aici, cel puţin, n-o să-ţi fie frig.

Carlos ieşi. Muzica încetă deodată şi, pe coridor, se auziră paşi repezi.

— Părinte Eugenio ! Ce bucurie !

Germaine se opri în mijlocul încăperii. Călugărul se întorsese brusc şi o privea.

— Vă pot îmbrăţişa sau să vă dau numai mîna ?

Tăcut, împietrit, părintele Eugenio îi întinse braţele.

— Dumnezeu să te binecuvînteze.

Germaine, fără să se simtă încurcată, îi luă numai mîinile părintelui Eugenio. Se înclină şi-i sărută dreapta. El şi-o retrase îndată.

— *O, que je suis heureuse de vous voir ! Asseyez-vous près de moi, parlez-moi, je vous en prie !*

Îl trase pe călugăr pînă la fotoliu şi se aşeză foarte aproape de el. Atitudinea părintelui Eugenio se îmblînzise. Începea să zîmbească.

— *Dites-moi : est-ce-que je ressemble à maman ?*

Părintele Eugenio silabisi :

— *Non. Mais tu es aussi belle.*

Carlos rămăsese lîngă uşă, privise, zîmbise, şi, deodată, se simţi exclus din conversaţie. Şovăi şi se duse la bucătărie.

— O să vină pe aici Paquito, Ceasornicarul. Să-i daţi să mănînce.

Germaine îi aşeză pe stareţ la dreapta ei şi pe părintele Eugenio la stînga ; cît dură cina vorbi mai ales cu el. Don Gonzalo Sarmiento se aşeză lîngă stareţ, tuşi mult şi

întrerupse de mai multe ori conversația, ca să amintească întîmplări, petrecute cu douăzeci de ani în urmă și persoane pe care nimeni nu le cunoștea. Carlos, între don Gonzalo și părintele Eugenio, de-abia dacă spuse ceva. Asculta : cîteodată privind în farfurie, iar alteori la ușa pe care intra și ieșea *Rucha*. Observă că Germaine mînca foarte delicat ; că mîinile lui don Gonzalo, umflate de ateroscleroză, se mișcau cu greutate ; că părintele Eugenio încerca să și le ascundă pe ale lui, și că ale starețului erau lungi și puternice, lungi și scheletice, și că le mișca energic și sigur. Conversația lui Germaine era volubilă ; cea a părintelui Eugenio, precaută. Don Gonzalo greșea și niciodată nu-și termina frazele, iar starețul intervenea numai cu vorbe ușor glumețe. Germaine era îmbrăcată în negru, o rochie decoltată, și-și pusese smaraldele doñei Mariana. Era foarte drăguță și elogiase eleganța mesei, calitatea serviciului și chiar catadicsise să recunoască naționalitatea franceză a cristalurilor și a serviciului de masă. *Rucha* începuse să servească dirijată de Carlos, dar, pe nesimțite, conducerea o preluase Germaine. Cînd întrebase unde va servi cafeaua, *Rucha* privise spre Germaine.

— Oh, nu știu. Acolo unde se obișnuiește.

Dar adăugă îndată :

— Lîngă șemineu, cred. Acolo n-o să fie frig.

Don Gonzalo se retrase fără să mai bea cafeaua. Tușea tot mai mult și trebui să fie dus la pat. Germaine comentă :

— În curînd o să moară. Cît mi-ar place să mai trăiască încă cîțiva ani ! Sau dacă, cel puțin, ar fi prezent la debutul meu, știu c-ar muri mai fericit.

Carlos se retrăsese lîngă fereastră și amesteca zahărul în ceașcă.

— Să sperăm ca Domnul să-l ajute să-și vadă speranțele împlinite.

— Dumneata o spui, don Carlos, ca și cînd n-ai avea prea mare încredere în Domnul.

— Dimpotrivă, părinte stareț ! În nimeni nu cred mai mult ca în El.

— Dumneata nu prea ești credincios, nu ?

— Depinde. Dacă mă compar cu alți medici, sînt teribil de credincios.

— Dar dumneavoastră, domnişoară ? Nu vă întreb din curiozitate, ci pentru că, peste o jumătate de oră, o să mergem să luăm parte la slujba de Crăciun şi, dacă aţi fi credincioasă, v-aş cere o favoare.

— Cereţi-o.

— De ce n-aţi cînta la liturghie ?

— Să cînt ?

— Da, orice, un *Ave Maria*. După ridicarea la ceruri, de pildă.

Germaine îl întrebă din priviri pe părintele Eugenio. Părintele Eugenio se grăbi să intervină.

— Da, trebuie să cînţi. Ar fi foarte frumos.

— Dar nu ştiu dacă vocea mea ar putea umple biserica.

Carlos întinse o mînă.

— E mult mai mică decît Opera din Paris, iar sonoritatea ei este excelentă. Niciodată nu vei fi mai bine auzită ca în Santa María.

Se corijă îndată :

— Adică, aşa cred eu.

Stareţul luă o sorbitură din coniac. Părea însufleţit şi vesel.

— E un adevărat noroc că dumneavoastră ştiţi să cîntaţi. Asta va da solemnitate liturghiei care, fără dumneavoastră, doar cu corul mînăstirii, ar înşela speranţele multora. Călugării mei cîntă gregorian, dar lumea preferă cupletele. Iar eu, care speram ca seara asta să fie una de excepţie ! Dar domnul arhiepiscop, cu astma lui, n-a îndrăznit să vină, cu toate că-i promisese doñei Mariana, şi n-am putut găsi nici un alt preot dispus să se sacrifice Un *Ave Maria* cîntat de dumneavoastră ar fi o adevărată surpriză.

— Dar eu nu sînt obişnuită să cînt fără pian.

— Avem orga, nu-i acelaşi lucru ? Părintele organist va fi anunţat. Nu e un maestru, dar nu-i nici rău. Şi el trebuie să cunoască vreun *Ave Maria*. Staţi să-mi amintesc...

Începu să fredoneze încet. Apoi ridică vocea şi continuă să fredoneze.

— Îl ştiţi ?

— Da, spuse Germaine. Este cel de Gounod.

— Atunci așa rămîne. O să-l avertizez pe organist. Iar cînd el va începe...

Părintele Eugenio se ridică.

— Trebuie să plec.

— Merg cu dumneata, părinte Eugenio. Vreau să fiu de față cînd vor sosi domnii preoți, se adresă Germainei. Pentru că preoților nu le plac picturile părintelui Eugenio, veți fi știind deja. Iar eu trebuie să fiu acolo și să le repet cum curia arhiepiscopală n-are nimic împotrivă și că mie îmi plac. Mereu e nevoie să tot măgulesc pe cineva !

Se ridică și el.

— O să vă așezați în prezbiteriu ? o întrebă, deodată, pe Germaine.

— În prezbiteriu ? Nu înțeleg.

Carlos se apropie.

— E un privilegiu pe care-l au femeile din familia noastră. Mătușa ta se așeza totdeauna acolo.

— Dacă astăzi ați renunța la acest drept, v-ați cîștiga simpatia preoților ; dar dacă veți pleca în curînd, ce vă mai interesează ? Faceți cum vreți, pentru că problema e doar locală, iar de privilegiu numai dumneavoastră aveți dreptul să beneficiați.

— Ea nu poate renunța, zise Carlos în timp ce-l ajuta pe stareț să-și pună pelerina.

— Nu poate ? De ce ?

— Pentru că nu e *stăpîna* privilegiului. Poate să nu-l respecte, dar privilegiul aparține tuturor femeilor din familie, iar renunțarea uneia dintre ele n-are nici o valoare. Nici măcar n-ar putea renunța toate femeile în viață, pentru că, așa cum s-au folosit de el cele moarte, au dreptul la el cele care încă nu s-au născut.

Se întoarse spre Germaine.

— Cu toate astea, dacă ai anumite scrupule, așază-te pe oricare altă bancă. Trebuie, totuși, să-ți reamintesc că mătușa ta ținea în mod special să-i ocupi locul, mai cu seamă azi.

Germaine zîmbi și făcu o mișcare rapidă cu mîinile.

— Asta n-aveam în vedere. Dumneavoastră ce mă sfătuiți, părinte Eugenio ?

Părintele Eugenio nu răspunse îndată. Se uită la stareț, apoi la Carlos. Starețul vorbi pentru el :

— Părintele Eugenio e de acord cu privilegiul : și mama lui se așeza pe banca din presbiteriu.

— Atunci, o să mă așez și eu ?

— Personal pot să vă asigur că nu e un păcat, nici o jignire adusă lui Dumnezeu, nici lipsă de respect.

— În cazul ăsta...

Călugării ieșiră. Germaine îi însoți pînă la scară. Carlos rămase în camera de zi, rezemat de consola șemineului. Căldura jarului îi încălzea picioarele.

— Ce ciudat e totul, nu ? spuse Germaine.

— Da. O să-ți trebuiască multă vreme ca să înțelegi. Făcu o scurtă pauză. Surîse vag.

— E curios...

— Ce ?

— Acum patruzeci de ani, mătușa ta a venit la Pueblanueva să ia în primire moștenirea de la tatăl ei. Se gîndea să-și vîndă bunurile și să se întoarcă la Madrid, unde se distra destul de bine. Aici l-a întîlnit pe tatăl meu, i-a explicat multe lucruri pe care ea nu le cunoștea, asemănătoare cu ăsta, al privilegiului.

Scuturâ cenușa țigării pe jăraticul din cămin, și-și ținu fața aplecată, puțin ascunsă.

— De pildă, că ea nu era cu adevărat proprietara bunurilor ei, ci numai depozitara lor, pentru că proprietarii sînt familia Sarmiento, viii ca și morții, și cei ce se vor naște. Că a le vinde, a le reduce la bani, era un păcat făcut împotriva lor. Că datoria ei consta în a le primi, a le conserva și a le transmite. Tatăl meu nu se referea, e clar, la bani : credea că banii nu au nici sînge, nici suflet. Se referea la ceea ce s-a umanizat prin contactul cu viețile celor morți, cu ceea ce ei au însuflețit și a făcut parte din ei înșiși. Casa asta, obiectele astea, mobilele, podoabele, și anume privilegii trăsnite, precum cel ca femeile să se așeze în prezbiteriu.

— Iar ea, ce a făcut ?

— Mătușa ta era pe atunci o fată destul de frivolă ; era așa pentru că nimeni n-o învățase să fie altfel. La început, a rîs de tatăl meu ; apoi, i-a înțeles motivele. A rămas în Pueblanueva, în mijlocul acestor obiecte cărora

şi spiritul ei le-a dat viaţă. A luat în primire nu numai moştenirea materială ci şi, mai cu seamă, pe cea spirituală. A conservat, ca să transmită mai departe, înţelegi ?

Germaine făcu semn că nu.

— Şi aştepta de la tine să reuşeşti cu mine ceea ce tatăl tău a reuşit cu ea ?

— Poate.

— Dar tatăl tău...

— Tatăl meu era un bărbat mai elocvent decît mine şi, mai ales, credea cu fermitate în ceea ce spunea. Iar ceea ce el a reuşit, e probabil că eu n-am să reuşesc.

Germaine se apropie încet de Carlos şi-l luă de braţ.

— Mai există o diferenţă, Carlos. Eu nu sînt o fetişcană frivolă. Eu nu m-am distrat niciodată. Ştiu ce înseamnă să munceşti, să-ţi fie teamă, să disperi, şi să te lupţi pentru ca speranţa să nu moară cu totul. Am o vocaţie pe care o iubesc, iar această dragoste m-a costat..., ne-a costat, pe tata şi pe mine, douăzeci de ani de sacrificii.

Carlos lăsă privirea în jos.

— Înţeleg.

Rămăseseră tăcuţi. Din bucătărie se auzeau voci. Pe stradă trecură nişte pescari cîntînd.

— Plecăm la biserică ?

— Cînd vrei.

Pe coridor, îşi puseră paltoanele. Carlos se duse la grajd şi scoase trăsura. Aşteptă la uşă. O văzu pe Germaine coborînd treptele. Cu lumina venind din spate, părea doña Mariana.

Clara stinse becul şi se apropie de uşa întredeschisă. Tocmai bătuse de unsprezece şi jumătate. Un autobuz pătrunse în piaţă, făcu un ocol şi se opri în faţa bisericii. Clara văzu coborînd cîţiva călugări, nu mai mult de cincisprezece. Apoi, maşina fu parcată într-un colţ al pieţei.

Călugării intrară, iar porţile bisericii rămaseră deschise. Înăuntrul ei se vedea o strălucire caldă. Umbre intrau şi ieşeau. Cineva, cu o lumînare în mînă, aprinse altele. Aprinseră şi luminile porticului, iar atunci nu se mai putu deosebi strălucirea dinăuntru.

Veneau credincioasele, singure, în grupuri sau perechi. Şi cîţiva bărbaţi. Clara îi recunoscu pe bătrînii verzi de la Cazinou şi-o pufni rîsul.

— Şi ăştia ?

La început, nu intrară. Aprinseră ţigări şi se plimbară pe sub portic. Vorbeau tare, dar nu se înţelegea ce spuneau. Cînd în piaţă intră trăsura lui Carlos, se îngrămădiră lîngă grilaj. Atunci Clara încuie magazinul şi traversă piaţa în fugă. Ajunse la timp ca să vadă cum Carlos îi dădea mîna Germainei şi o ajuta să coboare, dar nu le putu vedea feţele. Cei de la Cazinou îşi scoaseră băştile ; Carlos şi Germaine intrară.

Intră şi Clara, dar rămase în fund, lîngă o coloană. Biserica se umplea. Altarele principale erau încă în întuneric, şi de-abia dacă se ghiceau nişte momîi care se mişcau. În cor, cineva încerca orga.

Îl văzu trecînd pe Carlos, singur, şi intrînd pe uşa care ducea la cor. Rămase sus cîteva minute, ieşi, se opri o clipă, ca şi cînd ar fi privit, şi o luă spre o navă laterală. Clara se strînse lîngă coloană. În piaţă era un adevărat tămbălău de scoici şi dairele, iar nişte fetiţe cîntau colinde. Veni în fugă un călugăr, închise porţile şi lăsă deschise obloanele. Cei care cîntau din voce şi la instrumente intrară, dar călugărul le atrase atenţia că trebuia să stea liniştiţi.

Biserica se umpluse. Multă lume, în picioare, se înghesuia împrejurul presbiteriului. Se auzi motorul unui automobil şi, la scurtă vreme, intră doña Angustias, însoţită de o servitoare. Clara o auzi pe doña Angustias zicînd :

— Ce întuneric e aici !

Iar pe servitoare :

— Ţineţi-vă de mine, doamnă, să nu vă împiedicaţi.

Merseră pe coridorul central. Cînd doña Angustias se aşeză, ceasul începu să bată douăsprezece. Orga tăcu. Intră un cîrd de fetiţe ; liniştea le opri în loc, apoi, în vîrful picioarelor, se pierdură în nave. La ultima bătaie de clopot, deodată, se aprinseră altarele. Clara închise ochii şi-i deschise îndată. Orga începu să cînte. Lumea privea spre abside ; Clara, la prezbiteriu. Germaine stătea îngenuncheată pe locul doñei Mariana. Atunci, Clara înaintă pe coridorul central, liniştită, cu capul puţin înclinat. Auzi comentarii făcute cu voce joasă, voci de credincioase scandalizate :

„Ăsta nu-i Isus Cristos, e diavolul !". Carlos nu era nicăieri. Lumina reflectată de absidă cădea pe Clara, o deranja. Întoarse ochii, privi în jos şi citi numele doñei Mariana pe lespedea cea mare : se opri, şi o ocoli ca să nu calce pe ea. Ajunsese acolo unde se terminau băncile. La stînga ei, doña Angustias şuşotea cu vecina. Clara traversă spaţiul gol, sui treptele prezbiteriului, se înclină şi îngenunche lîngă Germaine. Germaine se întoarse s-o privească. Clara lăsă capul în jos şi-şi ascunse faţa sub văl. Ieşeau preoţii înveşmîntaţi. Din rîndurile de bănci venea un murmur. Clara auzi clar o voce care spunea :

— Ce scandal ! Să îndrăznească... !

Atunci, corul de călugări începu cîntul.

Don Baldomero se rezemase de prima coloană, lîngă altarul Epistolei. De acolo o va vedea bine pe Germaine. În spatele lui, ascuns în umbră, don Lino vorbea cu judecătorul, care era şi mai în spate. Cubeiro, îmbrîncind în stînga şi-n dreapta, reuşise să se aşeze.

Don Baldomero recunoscu umbra lui Carlos, care mergea spre prezbiteriu. Umbra care-o urma pe-a lui era, fără îndoială, a Germainei. Don Baldomero îşi îndreptă ţinuta. Îl auzi spunînd pe don Lino :

— Dacă o să continue pe întuneric, o să fie o slujbă neagră.

Uşa de la sacristie se deschidea şi se închidea : o rază de lumină traversa prezbiteriul, dar nu ajungea pînă la bancă. Umbra lui Carlos dispăruse, şi cea a Germainei era, poate, acea siluetă aşezată, sau îngenuncheată, care de-abia se ghicea.

— Dacă or să aprindă luminile dintr-o dată, o să fie ca la teatru.

Umbra unui călugăr se apropie de altarul cel mare şi începu să aprindă lumînările. Don Baldomero o descoperi pe Germaine, îngenuncheată. Picturile nu se desluşeau deloc.

— O să vedeţi cum la douăsprezece punct...

Don Baldomero isi scoase ceasul : limbile fosforescente erau pe punctul de a se suprapune. Se alăturară. Puţin după aceea, ceasul bisericii începu să bată douăsprezece. Bang, bang...

— Dacă o să stăm aşa o oră...

Se aprinseră altarele. Don Baldomero nu băgă de seamă exclamaţiile cu voce înceată, şoaptele, comentariile. Îşi aţinti ochii pe Germaine, dar nu-i putu vedea faţa. O avea înclinată şi umbrită de pelerină.

— Ce chestie plicticoasă !

— N-oi fi vrînd să strălucească ca la bal !

— Doar de-asta am venit aici.

Atunci, don Baldomero ridică puţin ochii şi rămase înţepenit, lipit de coloană, cu degetele zgîrîind piatra. Pălăria îi căzu.

— Ce e cu dumneata, don Baldomero ?

Nu răspunse şi nici nu se mişcă. Ceva îi apăsa inima, i se urca în gît, îi paraliza respiraţia. Făcu un efort, corpul se destinse şi începu să tremure.

— Ce e cu dumneata ?

Se aplecă să-şi ia pălăria. Apoi spuse : „Iertaţi-mă", şi se strecură prin nava laterală. Îi împinse, pe unul şi pe altul. Ajunse, tulburat, la umbra unui confesional, şi rămase acolo, cu ochii închişi şi cu pălăria strîns lipită pe piept... Un timp nedefinit, fără să audă cîntul, fără să-şi dea seama de ce se-ntîmplă în jur.

— Nici dacă l-ar fi văzut pe diavolul ! zise don Lino.

Carlos o lăsă pe Germaine instalată în faţa băncii privilegiate şi urcă la cor. Organistul dădea instrucţiuni călugărilor cum să cînte.

Puse coatele pe balustradă. Ajungea pînă sus un murmur de rugăciuni, de conversaţii şoptite, de mătănii, de paşi. O uşă îndepărtată, de cîte ori se deschidea, scîrţîia ca şi cînd ar fi plîns. Ajungea pînă sus şi mirosul călduţ, al mulţimii, şi de lumînări arse, şi de umezeală.

— Nu. O să începem cînd vor ieşi oficianţii. Ca de obicei.

— Dar cred că părintele Eugenio a zis că...

Părintele Eugenio veni în fugă pe scara în formă de melc. Traversă corul şi i se adresă lui Carlos.

— Acum o să bată de douăsprezece.

Îngenunche. Un călugăr şopti ceva organistului şi arătă spre părintele Eugenio, iar organistul spuse că nu. Atunci se auzi zgomotul mecanismului şi ceasul bătu sfertul.

— Bang, bang. Bang, bang...
— Odată cu ultima bătaie.
— Ca în poveşti, nu ?
Odată cu ultima bătaie, organistul începu să cînte şi se aprinseră luminile. Călugării nu se mişcară, atenţi la partituri. Murmurul creşcu. Carlos privea la prezbiteriu, o spiona pe Germaine : continua să stea cu capul înclinat. Părintele Eugenio îl trase de palton.
— Cum ţi se pare ?
— Extraordinar.
— Dumneata crezi că murmurul ăsta...
— Nu ştiu, părinte.
O femeie mergea pe coridorul central. Cînd trecuse aproape de primul rînd de bănci, Carlos o recunoscu pe Clara.
— Ce-o fi vrînd să facă asta ?
Îi făcu un semn părintelui Eugenio.
— E Clara Aldán.
Clara îngenunche lîngă Germaine. Carlos zîmbi.
— Cum de nu m-am gîndit... ? Şi, cu toate astea, aşa trebuia să se întîmple.
— Ce spui ?
— Tocmai ziceam că sînt un măgar.
Ieşeau oficianţii. Starețul, cu stiharul, ieşi şi el şi se înclină în faţa altarului. Călugării începuseră să cînte. Carlos îngenunche şi-şi apropie gura de urechea părintelui Eugenio.
— Mi-ar place să ştiu la ce se gîndeşte acum doña Angustias.
— Despre picturi ?
— Nu. Despre îndrăzneala Clarei Aldán. Doña Angustias şi toate celelalte.
— Dumneata crezi că le interesează mai mult asta decît picturile ?
— Poate că le-au unit pe amîndouă într-un singur lucru.
— Vrei să spui că-ntr-o aceeaşi uimire ?
— Da. Asta...
În prezbteriu începea ceremonia.
— Nu ştiu ce-o fi gîndind lumea, părinte Eugenio, dar eu găsesc că totul e impresionant. Priveşte întregul.

— Te rog să nu judeci din punct de vedere estetic. Îţi mai spun încă o dată că această pictură vrea să fie o rugăciune a tuturor, o descoperire de către toţi a ceva din ce este Cristos.

Părintele Eugenio îl privi, întrebător, iar Carlos ocoli răspunsul. Îşi mută privirea de la el, o îndreptă spre altar, unde diaconul cînta Evanghelia. Germaine asculta cu capul drept, iar Clara, puţin mai în spate, cu capul înclinat. Germaine închisese cartea de rugăciuni şi o ţinea cu mîinile strînse la piept ; Clara încrucişase braţele, iar stareţul se uita, din cînd în cînd, cînd la una, cînd la alta.

— Pot pune pariu că rîde.

Părintele Eugenio nu-l auzi, sau nu dori să-l audă. Deodată, se ridică şi se duse alături de cei care cîntau. Carlos, sprijinit cu coatele de balustradă, îşi plimbă privirea deasupra mulţimii de credincioşi. Puţini erau cei care ascultau Evanghelia. Vorbeau între ei, îndrăzneau să arate spre ceva, din prezbiteriu. Pe Clara ? Picturile ? Pînă cînd stareţul îngenunche, primi binecuvîntarea de la oficiant, se tămîie deasupra lui şi apoi urcă la amvon. Atunci se aşezară cu toţi.

— Veneraţi fraţi întru Domnul...

Se aşeză şi Carlos. Stareţul recita nişte fraze latineşti şi apoi începea să le explice. *„Qui sequitur me non ambulat in tenebras, sed habebit lumen vitae."* Era, în mod evident, o amabilitate la adresa părintelui Eugenio. Ar fi fost mai firesc să se refere la Naşterea lui Isus. Tocmai vroia să se ridice ca să o comenteze cu călugărul, cînd simţi că cineva îl scutură de umăr. Se întoarse. Don Baldomero se apleca spre el.

— Vino.

— Ce se-ntîmplă ?

— Vino, te rog.

Carlos se ridică dintr-o dată.

— Nu aici. Vino afară, don Carlos. Doar pentru un minut.

Îl prinse de braţ. Coborîră repede scările.

— Unde mă duci ?

— Trebuie să-ţi vorbesc.

Carlos intră în capela familiei Churruchaos, goală şi fără altă lumină decît o lampă de ulei pusă în faţa lui Isus Crucificat.

— Aici. Putem chiar să stăm jos.

Arătă spre unul din morminte.

— Stai acolo. Dacă mormîntul Bătrînei poate fi călcat în picioare, don Payo Suárez de Deza nu se va supăra să-ţi suporte şezutul.

— N-am poftă de glumă, don Carlos ! Dumneata te-ai uitat la Cristul din absidă ?

— E foarte frumos. O pictură într-adevăr deosebită. Reprezintă, cum o ştii şi dumneata, pe Judecătorul Etern.

— Mă priveşte, don Carlos ! Mă priveşte şi mă acuză ! M-a numit asasin !

— Vrei să mă laşi să-ţi miros răsuflarea, don Baldomero ? se apropie de el, rîzînd. Dumneata ai băut în seara asta.

Farmacistul lăsă braţele să-i cadă.

— Nu sînt beat.

— N-oi încerca să mă faci să cred că Isus ţi-a vorbit. E o pictură, iar picturile nu vorbesc, nici măcar în miracole.

— Nu. Nu-i vorba de un miracol. Măcar de-ar fi ! Pentru că, atunci cînd Cristos vorbeşte cu Vocea sa unui păcătos, o face ca să-l ierte.

— Bine. Dumneata n-ai auzit nici o voce. Dumneata te simţi acuzat, dar nu de Cristos, ci de dumneata însuţi. Ai văzut pictura şi ai simţit că eşti un asasin. Şi ce ? Ai fi putut, la fel de bine, să te simţi hoţ

— Nu, pentru că nu sînt hoţ. N-am furat niciodată. Dar pe sărmana mea Lucia, cine a omorît-o ?

— Soţia dumitale încă n-a murit.

— Va muri. Va muri în curînd. Şi eu sînt cel care am trimis-o la moarte, care a văzut cum se apropie moartea şi n-a ţinut-o în loc, cel care i-a deschis uşa şi i-a dat toate înlesnirile. E adevărat că n-am băgat pumnalul în ea şi nici nu i-am pus arsenic în mîncare : dar sînt multe feluri de a omorî. Aminteşte-ţi că odată ţi-am mărturisit că-i doream moartea.

— De ce nu cauţi un preot ca să te spovedeşti ? Chiar acum părintele Eugenio e liber. Eu aş putea, dacă dum-

neata te-ai lăsa de bunăvoie, să-ţi scot din cap gîndurile astea : dar nu sînt autorizat să te iert.

— Asta-i pentru că pe mine... nimeni nu mă va ierta. E lucrul pe care l-am citit în ochii lui Cristos.

Carlos se îndepărtă uşurel şi se duse să se aşeze mai încolo. Ajungea pînă la ei ecoul predicii stareţului, un murmur ce părea îndepărtat.

— Văd c-ai descifrat cam prea multe. Aproape nici n-ai avut cînd.

— E de-ajuns o privire ca să ridice vălul ce acoperă păcatele, e de-ajuns doar atîta ca să descoperi ororile pe care le porţi în tine.

— Eu cunosc pe cineva care s-ar bucura să te asculte. Pe cineva care are îndoielile sale în privinţa puterii acestui Crist.

Don Baldomero lăsă capul în jos şi-şi încrucişă braţele : părea copleşit.

— E un Crist implacabil. Nimeni nu-l va putea privi în linişte. Şi apoi, cuvintele astea scrise... ! Aceste teribile cuvinte cărora stareţul le va micşora din importanţă. Nu le-ai citit ?

— Latina mea zace în uitare, don Baldomero.

Farmacistul se uită chiorîş la el şi-şi plecă din nou capul.

— *Eu sînt Lumina, Adevărul şi Viaţa. Cine mă urmează, nu va merge în beznă, ci va avea Lumină de Viaţă.*

— Foarte frumos. Din Evanghelie, nu ?

— Da, din Evanghelie.

— Şi atunci ? Nu sînt cuvinte noi, nici măcar pentru mine. Şi bănuiesc că stareţul, contrar a ceea ce crezi dumneata, va încerca să le dea importanţa pe care o au.

— În Evanghelie sînt scrise multe lucruri pe care le uităm sau pe care avem nevoie să le uităm. Sînt spuse în latineşte, şi nu le dai atenţie. Cum ai mai putea trăi dacă le-ai avea în vedere pe astea şi pe altele ? *Cine mă urmează nu va merge în beznă* ... Dar cine-l va putea urma? Asta-i întrebarea, şi nici părintele stareţ, nici altcineva nu-i în stare să răspundă la ea. Nici unul dintre cei care sînt acum în biserică nu-l urmează pe Cristos. Nici cei care sînt afară. Toţi orbecăim în beznă fără să vrem s-o

recunoaștem. Spunem că asta e lumina, și trăim de pe o zi pe alta. Există totdeauna o speranță, înțelegi ? Sau o înșelăciune : te agăți de ce poți. Lucia era tuberculoasă și o să moară de această boală. Dar, pe negîndite, unui bezmetic de călugăr îi vine ideea să picteze acest Crist care te urmărește cu privirea, care te acuză, și cine ar mai îndrăzni să fie ipocrit în fața Ochilor Lui ? Nici speranță, nici înșelăciune, ci adevărul. Și nimeni n-are dreptul la asta. Părintele Eugenio n-are pic de milă. Vii la biserică pentru ca să te liniștești. Ai nevoie de un adevăr care consolează, nu care neliniștește, și cu atît mai puțin de unul care să-ți strige cine ești.

Se ridică și-și băgă mîinile în buzunare.

— Uite ce-i, don Carlos : am venit la biserica asta timp de patruzeci de ani. Dacă-mi amintesc eu bine, sînt păcătos de cînd am uzul rațiunii : păcătos încăpățînat, înrăit, dumneata o știi. Dar teamă, ceea ce se numește teamă, să intri în panică de atîta teroare, n-am simțit pînă azi. Și e îngrozitor. Cînd o să plec de aici, va trebui să mă îmbăt. Și cred că n-o să mai intru niciodată atîta vreme cît va exista acest Crist.

Starețul își terminase cu siguranță predica, pentru că în biserică era liniște. Don Baldomero se rezemă de perete, tăcut, încovoiat, cu capul plecat. Carlos nu se mișcă. Se auzi clinchetul unui clopoțel îndepărtat, și din nou liniște, pînă cînd corul izbucni în cîntec.

— Știi ce e asta ?

— Da. *Benedictus*.

— Dinainte sau după înălțare ?

— După.

— Atunci, scuză-mă. Trebuie să mă întorc la cor. Dacă vrei, vino cu mine. Și dacă te gîndești că privirea acestui Crist n-o să te lase să intri în biserică, putem începe un tratament.

— Nu.

Ieșiră. Don Baldomero fugi către ușița întredeschisă, fără să se uite spre altar, fără să se închine, și se afundă în întunericul porticului. Carlos urcă la cor. Tocmai sfîrșeau *Benedictus*. Părintele Eugenio continua să stea în genunchi. Carlos se așeză pe o bancă lipită de peretele

din fund Capul lui Cristos se vedea dincolo de linia unduită a călugărilor cîntăreți : enorm, fascinant. Îl privi.

— E posibil ca farmacistul să aibă dreptate.

Părintele Eugenio se sculă, spuse ceva organistului și se întoarse la locul lui. Organistul cîntă primele măsuri din *Ave Maria*. Carlos sări în picioare și, fără zgomot, se apropie de balustradă. O văzu pe Germaine ridicîndu-se și sprijinindu-și mîinile de speteaza scăunelului de rugăciune. Începu să cînte și toate capetele se întoarseră spre ea. Tăcură cei care se rugau, se iscă un murmur urmat de liniște. Preoții oficianți o priviră. Starețul stătea într-un colț al presbiteriului, nemișcat.

Lumea care ocupa băncile din spate se sculă. Cei care, în picioare, umpleau navele laterale, se îmbulziră, se înălțară în vîrful picioarelor. Cei care ocupau primele rînduri, invadară treptele presbiteriului, îngenunchcară pe ele, întorși spre Germaine.

Clara se dădu puțin înapoi, pînă o lăsă pe Germaine singură. Ministranții se dădură și ei de o parte, se lipiră de perete.

Germaine cînta cu voce gravă, profundă, aspră, o voce puternică ce umplea biserica, o voce cu un ușor tremolo, nuanțată, care transforma rugăciunea într-un bocet. Părintele Eugenio, smuls din scaunul lui, asculta.

— Are o voce extraordinară, spuse unul dintre călugări și începu să fredoneze încet *Ave Maria*. Părintele Eugenio îi ordonă să tacă.

Murmurul încetă la *Agnus*, izvorî din nou — mai slab — cînd cîntecul muri, continuă cît dură împărtășania și se stinse cu totul la *Ite*... Nu deodată peste tot, ci pe sectoare : grupul ăsta de bărbați, credincioasele acelea ce stăteau deoparte, niște fetișcane din ultimele bănci. Germaine îngenunchease din nou, iar starețul, într-una din aparițiile sale în presbiteriu, îi spuse, în trecere :

— Bine, foarte bine. Odihniți-vă.

Și se corectă îndată :

— Vă felicit.

Ușile se deschiseră cînd preoții se retraseră. Lumea care era în picioare începu să iasă, fără zgomot ; dar se opreau în dreptul porticului și așteptau. Clara îl văzu pe

Carlos venind pe coridorul central ; atunci făcu spre Germaine un uşor semn de salut şi se strecură prin nava Evangheliei. Cei ce ocupau băncile se ridicaseră în picioare, dar nu ieşeau.

— Să mergem, spuse Carlos.

Dinspre portic se auzeau voci. Germaine coborî treptele, liniştită, maiestuos. Privea, cu discreţie, într-o parte şi alta.

Carlos mergea în urma ei, cu capul în jos şi cu zîmbetul pe buze. Doña Angustias, prima din primul rînd de pe dreapta, se uita cu admiraţie neprefăcută la Germaine, zîmbea cu bunătate şi bucurie. Doamna Mariño, care era lîngă ea, spuse :

— Ce frumoasă e !

Iar doña Angustias răspunse :

— Pare că nu poate fi adevărat că din vrăjitoarea aia...

Cei care n-o puteau vedea bine, se urcau pe bănci. Cele mai apropiate îi barau drumul, atingeau cu mîinile întinse haina Germainei. În dreptul porticului, bărbaţii şi băieţii îi făcură potecă. Atunci cînd Germaine trecu, un tinerel începu să aplaude şi aplaudară aproape toţi. Germaine se opri. Ochii îi străluceau de plăcere.

— Ce trebuie să fac ? îl întrebă pe Carlos.

— Continuă să mergi. Şi, din trăsură, să saluţi.

Toţi veneau în urma lor, în grup compact. Carlos deschise uşiţa şi o ajută pe Germaine să urce.

— Acum.

Atunci, Germaine se întoarse şi zîmbi. Lumea se îmbulzea lîngă trăsură, în tăcere, cu capetele ridicate.

— Mulţumesc. Noapte bună. Un Crăciun fericit !

— Di, *Mîndrule !*

Trăsura porni. Cădea o ploaie fină, gingaşă, fără vînt. Sub ploaie, împrăştiindu-se prin tîrg cu umbrele deschise, în zgomot de galenţi, lumea vorbea despre Germaine.

— Îi ai pe toţi în buzunar, spuse Carlos. E clar, staretul e un bun politician. Te-a sfătuit ceea ce mie nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap, şi te-a sfătuit cum era mai bine.

— De ce spui asta ?

— Pentru că de-acum încolo se va întîmpla exact contrariul a ceea ce speram eu, a ceea ce spera și doña Mariana și, poate, a ceea ce dorea toată lumea. Nu moștenești ura pe care au avut-o pentru ea, ci admirație, poate chiar dragoste. Și totul datorită vocii tale frumoase !

— Atunci, pe mătușa mea nu o iubeau ?

— Pe mătușa ta o urau, deși fără motiv. O urau așa cum se urăsc lucrurile pe care nu le înțelegi.

— Sărmana mătușă !

— N-o compătimi. Pe ea niciodată n-a interesat-o, n-a durut-o niciodată ura lor. Înțelegea că era pe potriva puterii sale.

Trăsura suia pe coasta udă, se afunda în gropi. Treceau grupuri de băieți și fete cîntînd cîntece de Crăciun. În capătul străzii, ascultau, într-un cerc, sunetul vesel al unui cimpoi.

Trăsura se opri. Carlos sări și o ajută pe Germaine. *Rucha*, fiica, aștepta în dreptul portalului. Se apropie în fugă, cu umbrela deschisă.

— Ce frumos, domnișoară ! Ce voce minunată ! Și lumea cît e de impresionată !

Deschidea ochii cu admirație și întindea mîna liberă, ca și cînd ar fi vrut s-o mîngîie.

— Cum i-ar mai fi plăcut doamnei să vă asculte, Dumnezeu s-o ierte !

Cînd ajunseră sub portal, închise umbrela și ceru voie să urce și ea.

— Ei bine, spuse Carlos, și eu te felicit. Începînd de azi, poți face tot ce vrei în Pueblanueva del Conde. Vocea pe care o ai îți dă dreptul la tot.

— Mulțumesc.

— Deși, cine știe, ți-ar putea aduce și unele neplăceri ; invitații și chestii de felul ăsta. Acum, mai multe doamne importante se vor fi gîndind cum să facă să te cheme la ele acasă și să te cinstească. Sigur, ca să te asculte din nou.

— Va trebui să fiu amabilă ? întrebă Germaine cu nevinovăție.

— Nu mi-e cunoscut felul corect de a se comporta al unei dive în fața unui public de necunoscători, dar te-aș sfătui să accepți. Trebuie să folosești ocazia : e pentru

prima oară cînd admiră un Churruchao. De obicei s-au temut de noi sau ne-au disprețuit. Oare tu vei fi cea sortită să ne reîmpaci cu tîrgul nostru ?

Germaine îi întinse mîna. Era satisfăcută.

— Pe mîine, Carlos.

— Sărbători fericite.

Germaine urcă două trepte și se opri.

— Spune-mi, Carlos, cine e fata aceea care s-a așezat lîngă mine ?

— Clara, sora lui Aldán.

— E foarte drăguță. Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu ea, dar a plecat îndată, ca și cînd ar fi fugit.

— Nu-ți face griji. O să-i poți vorbi într-una din zilele astea — vocea lui sună sec.

Germaine îl privi în ochi.

— Nu-ți place ?

— După mătușa ta, e persoana pe care o admir și-o respect cel mai mult pe lume.

Ministrantul îl ajuta pe don Julián. Ceilalți preoți își scoteau singuri veșmintele. Starețul, cu stiharul împăturit pus sub braț, își căuta pelerina.

— Nu plecați, părinte, spuse preotul. Avem de vorbit.

— Afară mă așteaptă toți călugării mei.

— Să aștepte. De-asta sînteți stareț.

— E o noapte friguroasă.

— Pentru toți e la fel. Și pentru dumneavoastră și pentru mine. Numai că dumneavoastră aveți o pelerină mai groasă decît mantaua mea.

Rămase în sutană.

— Nu beți un păhărel ? E Crăciunul.

— Să fie primit.

Don Julián îl trimise pe ministrant să scoată niște pahare pentru toți.

— Trebuie să vedem picturile astea, părinte stareț. V-am spus zilele trecute...

— Am fost la Santiago, iar Arhiepiscopul găsește că sînt corecte.

— Ce-i interesează pe cei din Santiago ? Ei nu trebuie să aibă de-a face cu credincioșii și să-i asculte, ca mine. Mîine, în casa mea va fi o adevărată forfotă de lume. Le

şi aud, pe preşedinta Fiicelor Mariei, şi pe cea a Tinerimii Catolice, şi pe preşedintele Adoraţiei Nocturne...

Stareţul sorbi din vin şi tuşi.

— Dumneavoastră trebuie că sînteţi obişnuit să luptaţi cu ei. Dacă ar trebui să iei în seamă ce gîndesc enoriaşii...

— Altă scăpare nu-i, credeţi-mă. Nu-i de glumit, cu vremurile astea. Şi, pe deasupra, vin şi alegerile ! Ar fi amuzant ca, din cauza picturilor, să pierdem voturile enoriaşilor.

Se apropiară diaconul şi subdiaconul.

— Iată, aceşti domni or să fie de acord cu mine. Aţi văzut picturile din biserică ?

Subdiaconul era scund, îndesat, cu o faţă veselă, colorată.

— Păi eu, adevărul e că... Am văzut ceva, dar n-am fost prea atent.

— Ba eu am fost, spuse diaconul.

— Şi cum vi se par ?

— Nu mă pricep. Prea frumoase, nu sînt.

— Beţi vinul şi să mergem în biserică. Fierul trebuie bătut cît e cald.

Ministrantul o luă înainte. Don Julián îl trimise ca să aprindă lumina în toată biserica. Stareţul, cu un gest larg, lent, arătă spre navele strălucitoare.

— Acum şapte sute de ani, cînd a fost construită, Santa María de la Plata cam aşa trebuie să fi fost. E frumoasă !

— Dacă stai cu spatele la altar, aşa e, părinte stareţ. E mai albă şi mai curată, şi cu siguranţă că nu mai are crăpături. Dar priviţi caricaturile pe care ni le-a făcut călugărul aici.

Aţintea cu degetul spre faţa lui Cristos. Stareţul se uită dintr-o parte, cu ochii în lături şi cu o alură serioasă.

— Eu aş zice că e grandios.

Deschise braţele şi dădu din cap, afirmativ, de două, trei ori. „Grandios", repetă.

Don Julián făcu o grimasă, iritat, şi mişcă din mîini cu violenţă.

— Dar, se poate ? ! Cum puteţi găsi dumneavoastră că-i bine ? Credeţi că aşa a fost Cristos ?

— Nu știu cum a fost Cristos. Toate imaginile noastre sînt doar ipoteze, mai mult sau mai puțin convingătoare.

— Dar n-ar fi putut avea o față de tîlhar. Dar Fecioara ? Vă rog să mă însoțiți la altarul Evangheliei.

O luă înainte, mînios, cu pași repezi. Se opri.

— Asta nu-i Fecioara. Uscată, parcă-i o prăjină. Dar brațele astea ridicate ? Și sfîntul ăsta îmbrăcat în piei de animale ? Bănuiesc c-o fi Sfîntul Ioan Botezătorul, iar eu mă întreb ce-o fi căutînd Sfîntul Ioan Botezătorul lîngă Fecioară. Și chiar dac-ar fi Evanghelistul sau Sfîntul Iosif !

Starețului îi apăru pe buze un zîmbet amuzat.

— Nu știu dacă știți, părinte, că Fecioara reprezintă Biserica ce se roagă, iar Sfîntul Ioan Botezătorul este Precursorul, și reprezintă și el...

— Lăsați-mă-n pace cu reprezentările ! Eu am nevoie de o Fecioară care să placă lumii și de un Crist care să te îndemne să te rogi, nu s-o iei la fugă.

— Va trebui să vă mulțumiți cu ce aveți, pentru că picturile sînt făcute, iar Curia episcopală le-a aprobat.

Subdiaconul rămăsese întors spre Fecioară.

— Mie nu-mi displace. Sigur, poate fi Fecioara sau oricare altă sfîntă.

— Eu nu mă pricep, spuse diaconul, în timp ce-și ștergea ochelarii cu căptușeala mantalei. Dar nu-mi amintesc să fi văzut vreodată asemenea Fecioare.

Don Julián îl prinse pe stareț de umeri.

— Lăsați gluma deoparte și ascultați-mă. Ce-i pictat, pictat e, dar se poate drege. Spuneți-i părintelui Eugenio să stea de vorbă cu mine. Fecioarei îi punem tunică albă, în loc de roșie, și gata, devine Preacurata Concepțiune. Cît despre Cristos, o să trebuiască umblat puțin la figură, scoasă Evanghelia și în locul ei pus globul pămîntesc. Cu asta și cu o Inimă pictată, în roșu aprins, ca să iasă în evidență, îmi iau eu angajamentul să-i conving pe enoriași.

— O să-i spun părintelui Eugenio.

— Nu trebuie să-i spuneți, ci să-i ordonați. De-aia sînteți stareț.

— Dar don Carlos Deza ? Părerea lui n-o aveți în vedere ? Pînă una-alta, el este cel care poruncește în biserică.

— Don Carlos Deza e un țicnit, iar patronajul bisericii revine acum tinerei aceleia. Iar dumneavoastră veți fi de acord că unei persoane care cîntă atît de bine și cu atîta sentiment, nu-i pot plăcea mizgălelile astea. O să-i vorbesc eu.

Starețul îl bătu pe spate, cu palma deschisă.

— Doar n-o să-i spuneți că e un păcat de moarte...

— Știu eu ce trebuie să-i spun.

Starețul se alătură călugărilor care-l așteptau și plecă Preoții rămaseră de vorbă în presbiteriu. Într-un colț, ministrantul moțăia.

Starețul se urcă în autobuz și dădu ordin să pornească Călugării dormitau, cu capetele înclinate, pe umărul vecinului sau date pe spate. Părintele Eugenio, pe scaunul din față, privea în întunecimea străzii. Starețul se așeză lîngă el.

— E un frig de crapă pietrele.

Mașina străbătu tîrgul și o luă pe șoseaua neagră, pe sub ramurile desfrunzite ale castanilor. Starețul închisese ochii. Părintele Eugenio îi atinse, ușor, brațul.

— Da, părinte.

— Zilele astea, singur, acolo, m-am învățat să fumez mai mult decît de obicei.

— Poți fuma, părinte.

Închise din nou ochii... Părintele Eugenio răsuci o țigară, o aprinse, aruncă jos chibritul.

În întunericul autobuzului strălucea jeraticul din vas. Ilumina fața asprită a părintelui Eugenio ; mai încolo, totul cădea din nou în întunecime. Într-una din ultimele bănci, un călugăr sforăia. Starețul întoarse capul, privi trupurile înclinate, zdruncinate de zgîlțîielile autobuzului, cu ochii închiși de somn și de oboseală. Numai părintele Eugenio continua să stea treaz, dar mai încovoiat decît de obicei, mai învins capul său de ornitorinc.

În atriumul mînăstirii, o singură fereastră era luminată Starețul sări primul și așteptă ca toți călugării să coboare.

— Puteți să vă retrageți. Azi sînteți scutiți de rugăciuni.

Călugării salutară, se împrăștiară în chilii. Fratele portar închise poarta cu zgomot de zăvoare.

Părintele Eugenio ajunsese la chilia lui, cînd auzi niște pași. Vocea starețului zise în întuneric.

— Așteaptă, părinte.

Părintele Eugenio se opri, lăsă ușa întredeschisă, și se rezemă de tocul acesteia.

— Părinte Eugenio, vreau să-ți spun, și-mi pare rău, că picturile dumitale n-au avut prea mare succes.

— Mi-am dat seama.

— Nimeni nu se mai poate înțelege cu don Julián. Spune că trebuie repictate, și asta și aia...

— Mai degrabă le-aș distruge.

— Nu te grăbi. Lasă să treacă cîteva zile, du-te să-l vezi pe don Julián, ascultă-l, spune-i că o să te gîndești, c-o să studiezi, și nu te grăbi prea mult ca s-o faci. Cînd or să se obișnuiască să le vadă, n-or să le mai displacă. Totul e doar o chestiune de obișnuință.

Părintele Eugenio făcu un pas înainte.

— Părerea lui don Julián nu mă îngrijorează : nu e nouă, și știam c-așa va fi. Dar nici celorlalți nu le-a plăcut.

— Ți-au spus-o ?

— Sînt lucruri pe care nu-i nevoie să le auzi.

— Și asta te interesează mai mult ?

— E singurul lucru care mă interesează, pentru că eu am pictat pentru oameni.

Starețul îl prinse de braț.

— Atunci, părinte, ai greșit. E păcat...

— Pentru mine e mult mai mult. Pentru mine...

Se întrerupse și-și înghiți un suspin. Starețul îl bătu pe umăr.

— Lasă, părinte. Doar nu ești copil.

Rămaseră tăcuți. Ploaia bătea pe frunzele de cartofi din grădină. Prin fundul claustrului pași umbra unui călugăr. Se auzi lovitura unei uși bătute de vînt.

— Retrage-te și liniștește-te. Și nu uita că e Crăciunul.

Corpul părintelui Eugenio tremura. Își dusese mîinile la față și și-o ascunsese în ele.

— Niciodată n-am crezut că ești un călugăr bun, părinte Eugenio și, poate, nici nu ești ; dar, de multe ori am fost nedrept cu dumneata, și-ți cer iertare. Dumnezeu să te păzească.

Stareţul îl bătu din nou pe umăr ; apoi se îndepărtă, repede.

V

DON JULIÁN ÎI TRIMISE VORBĂ DOÑEI ANGUSTIAS să-l aştepte după slujba de la nouă. Lumea ieşise, dar rămaseră, adîncite în rugăciuni suplimentare, trei sau patru doamne. Doña Angustias îi dădu drumul servitoarei să plece înainte iar atunci se apropie de ea, ca să şuşotească ceva, a lui Mariño : doña Angustias îi spuse că acum se ruga pentru morţi, şi c-or să vorbească ele. Doamna Mariño se retrase cîteva bănci mai în spate şi putu să vadă cum don Julián o ducea pe doña Angustias în sacristie. Atunci se apropie de a lui Cubeiro, care şi ea îşi întîrziase plecarea, şi începu să-i spună ceva la ureche. A lui Cubeiro îi răspunse în acelaşi fel. Continuară aşa un timp. Din cînd în cînd arătau spre picturi. Apoi, se ridicară şi se duseră în sacristie. Biserica rămăsese pustie ; ministrantul stingea lumînările, iar prin ferestre intra o lumină gri, necăjită.

Preotul îi povestise doñei Angustias discuţia sa cu stareţul în legătură cu picturile. Doña Angustias făcu pe înspăimîntata şi mărturisi că se simţea terorizată de acel Crist, care părea să fie Satana în persoană. Preotul îi răspunse că, pentru a îndrepta totul, ar fi bine să-i facă o vizită lui Germaine, sub orice pretext, şi să-i vorbească despre problema asta doar în trecere, şi să insiste din nou, în altă zi, pînă cînd ea însăşi ar lua poziţie şi ar decide totul ; pentru că don Julián vroia să folosească toate posibilităţile la-ndemînă şi să rezolve pe calea înţelegerii, înainte de a fi nevoie să apeleze la Curie şi să înceapă scandalul. Doñei Angustias i se păru totul bine gîndit, iar preotul se oferi să aranjeze el vizita. Tocmai atunci intrară a lui Mariño şi a lui Cubeiro, uimite, protestînd împotriva acelei lipse de respect faţă de casa Domnului, comisă

— cine-ar fi crezut-o ? — de un călugăr. Şi se alăturară discuţiei şi intrară şi ele în convenţia cu vizita.

— Ah, sigur ! Trebuie să mergem s-o salutăm şi s-o felicităm pentru cît de bine cîntă.

— Am putea-o ruga să dea şi un concert în beneficiul Veşmintelor Preoţeşti.

— N-ar fi un abuz ?

— Abuz ? Toată ziua şi-o petrece la pian, cîntînd singură. *Rucha* o spune peste tot cui vrea s-asculte. Aşa că pentru ea tot aia ar fi să cînte în casă sau în faţa publicului. Şi ar ajuta o operă de caritate.

— Femeie, şi dacă se jeneză ?

— Dacă o întrebăm, n-avem nimic de pierdut.

— Dar aşa, de prima oară...

— Putem s-o facem a doua oară.

— N-ar fi prea tîrziu ? Mie mi s-a spus că pleacă.

— Să plece ? Cum să plece, atunci ar pierde tot.

— Poate că n-o interesează.

— O avere ca a Bătrînei nu-i de aruncat.

— Şi dacă ea pleacă, cui i-ar rămîne ? Bătrîna n-avea alţi moştenitori.

— Cine ştie ? Am auzit că se spune c-ar mai fi şi alt testament. Poate că doña Mariana s-a căit şi a lăsat totul săracilor.

— Nu era ea femeia să se pocăiască. Nici bună creştină nu era. Am auzit şi că...

Don Julián le întrerupse : o să închidă biserica şi le va anunţa el la timp. Doña Augustias încercă să mai stea, dar nici celelalte nu plecau. În sfîrşit, se duseră împreună. A lui Cubeiro insista că Germaine o să rămînă în sat : a lui Mariño credea că nu.

Don Julián se duse la el acasă, îşi puse sutana cea nouă, se dichisi. Înainte de a ieşi, bău o ceaşcă de ciocolată. Apoi, aprinse o ţigară şi, în timp ce fuma, se plimbă prin galerie. Apoi luă umbrela şi ieşi. În stradă, se înfăşură în manta şi deschise umbrela.

Fu primit de *Rucha*, mama. Îi spuse că dorea s-o vadă pe domnişoara. *Rucha* îi zise să intre, îl duse în hol şi-l rugă să aştepte. Germaine era în salon. Fu mirată de venirea preotului. Cînd o văzu, don Julián se ridică şi o salută ceremonios. Ea îl rugă să ia loc.

— În realitate, nu vin în vizită, ci sînt însărcinatul unor doamne care vă solicită o întrevedere.

— Mie ? Cine vrea să mă vadă pe mine ?

— Nu sînt niște doamne oarecare, ci cele mai respectabile din tîrg. Doamna Salgado..., veți fi auzit de ea.

Germaine dădu din cap.

— Nu. Nu o cunosc.

Don Julián deschise larg ochii și ridică mîinile:

— E cu putință ? Doña Augustias e mama săracilor, cea care susține credința catolică, o adevărată sfîntă Foarte bogată, imens de bogată, dar un suflet al Domnului, umilă și gata de sacrificiu. Soțul ei este proprietarul șantierelor, iar fiul ei le conduce. N-ați auzit vorbindu-se nici de don Cayetano ?

— Nici de el.

— Mi se pare ciudat, pentru că este singurul de care merită să se vorbească aici. Don Cayetano e tînăr, se zice că e nechibzuit și că are idei și mai rele, dar o să se schimbe el. Sînt capriciile tinereții. Sînt sigur că într-o zi nu prea îndepărtată o să-l vedem cu un scapular la piept. Mama lui se roagă mult pentru el, iar Domnul nu poate să nu audă rugile unei persoane atît de bune și care face atîta bine.

Își luă pălăria preoțească din poală și o puse pe masă.

— Nu se avea bine cu doamna, mătușa dumneavoastră, fie-i țărîna ușoară ; dar moartea șterge lucrurile astea. Vedeți cum e : a uitat tot și vrea să vină să vă salute. Cu încă două doamne, și ele foarte fine și religioase. Eu le voi însoți.

Germaine întîrzie cu răspunsul. Don Julián îi întrerupse gîndurile :

— Eu, în locul dumneavoastră, n-aș face gestul de dispreț de a nu le primi. Sînt încîntate de dumneavoastră, de cît de bine cîntați. Apoi...

Tuși și privi pe deasupra.

— ...aici e obiceiul, cînd vine cineva străin...

— Vă mulțumesc mult. Voi fi fericită să le primesc. Și pe dumneavoastră cu ele.

Don Julián fu de acord.

— Mulțumesc foarte mult, mulțumesc foarte mult ; nu mă așteptam la altceva din partea dumneavoastră.

— Zîmbea, mulţumit, şi-şi apăsa mîinile pe piept —. Şi cînd anume, cînd ?

— Cînd doriţi, cînd doriţi dumneavoastră.

— În după-amiaza asta ? Ar trebui să fie pe la cinci, pentru că la şapte trebuie să mă şi întorc la biserică.

— E foarte bine, la cinci.

Don Julián se ridică şi-şi luă pălăria.

— Vă mulţumim cu adevărat. Iar eu, în mod special... Avem multe de vorbit, dumneavoastră şi cu mine. Pentru că bănuiesc că ştiţi că sînteţi proprietara bisericii Santa Maria.

Germaine rîse.

— Asta, într-adevăr, ştiu, deşi nu înţeleg. În Franţa, toate bisericile sînt ale Statului.

Don Julián făcu o figură înspăimîntată şi desfăcu braţele.

— E cu putinţă ?

— Cel puţin, aşa cred eu.

— Apoi, şi aici au luat-o tot pe drumul ăsta. Deşi sper ca Sfînta Fecioară să nu permită aşa ceva. Mulţumesc lui Dumnezeu, de doi ani avem un guvern moderat, iar acum, noi, cei de dreapta, vom cîştiga alegerile. Într-o ţară ca Spania, ar fi un sacrilegiu ca bisericile să ajungă pe mîna necredincioşilor. Şi sînt mulţi în ţara asta, credeţi-mă. Atît de mulţi, încît Domnul ne-a pedepsit şi ne-a trimis calamităţile astea care sînt republica şi comunismul. Dar nu trebuie să ne speriem. Ni le trimite ca să ne pună la încercare.

Don Julián rămăsese în picioare, iar Germaine îl asculta cu capul ridicat. Preotului i se desprinsese mantaua şi-i stînjenea mişcările braţelor. O dădu pe spate, o luă şi şi-o puse pe mînă.

— Dar încercarea e pe sfîrşite. Cum zice cîntecul : *„...Să urle Infernul — să ragă Satan. — Credinţa Spaniei — nu va muri"*. Tocmai credinţa o să ne facă să triumfăm la viitoarele alegeri şi va pune politica în mîinile în care trebuie să se afle. Şi despre asta voi vorbi cu dumneavoastră, deşi nu în după-amiaza asta. Pentru că alegerile se cîştigă cu bani.

Îi făcu o reverență ; pe brațul stîng avea mantaua, în mîna stîngă, pălăria ; cînd se înclină, mișcă dreapta, într-o deschidere circulară, începînd de la piept, ca într-un dans.

— La cinci fix vom fi aici. Veți vedea ce fine și plăcute sînt doamnele.

Clara își cumpărase un șifonier cu oglindă și și-l pusese la ea în cameră. Mai avea o oglindă și la lavoar. Camera era mare și luminoasă și dădea în curtea interioară, printr-o fereastră și o ușă cu geam. Lavoarul, într-un colț, iar șifonierul, pe peretele cel mare, alături de pat. Geamurile erau acoperite cu perdele albe, iar patul, cu o cuvertură albastră. Mai pusese două sau trei tablouri vechi, luate de la conac înainte de a-l goli : oarecare, acum atîrnau pe pereți. Erau litografii, cu rame negre și aurite, ale „Vicariatului", ale „Testamentului Isabelei Catolica". Un al treilea tablou, în ulei, în care era pictată o domnișoară din epoca romantică, cu bucle blonde, o rochie roz și un splendid colier pe decolteu, îl pusese între ușă și fereastră, unde peretele era strîmt și nu încăpea altceva. Acea domnișoară, atît de inocentă, semăna puțin cu Inés, dar nu la pieptănătură, și tocmai pieptănătura o preocupa pe Clara. Întîrziase mai bine de o oră copiind-o pe cea a unei actrițe fotografiate într-o revistă. Nu-i ieșea. Iar cînd a nimerit-o, constată că nu-i stătea bine la față. Aruncă furioasă modelul și se pieptănă ca de obicei. Apoi, își puse rochia neagră, ciorapii fini, și pantofii cei noi. Deschise obloanele ferestrei și se privi în oglinda șifonierului. Făcu cîțiva pași înainte și înapoi : se întoarse la stînga și la dreapta. Își aruncă paltonul pe umeri, îl îmbrăcă, îl scoase. Bătu din picioare supărată, aruncă pantofii și se așeză pe pat.

Se gîndea că Germaine era mai drăguță ca ea și că se mișca mai grațios. Cu toate astea, dacă te uitai bine, ea nu valora mai puțin nici din cauza felului cum arăta în totul, nici din cauza feței, ci numai pentru ceva ce lipsea întregului și nu era în stare să-l imite. Se ridică, își încălță pantofii și se privi din nou. Închise îndată ochii și încercă să rețină propria-i imagine, să și-o amintească pe a lui Germaine și să le compare. O putea evoca pe Germaine numai în momentul în care începuse să cînte : în picioare,

cu mîinile sprijinite de speteaza scăunelului de rugăciune, puțin înclinată și, cu toate astea, maiestuoasă, triumfătoare. O mirase o privire aruncată spre public, o privire piezișă, satisfăcută de liniștea, de așteptarea, de triumful obținute. O văzuse zîmbind, mulțumită, înainte de a îngenunchea, cînd a terminat, cînd lumea se îmbulzea în fața prezbiteriului și o privea prostită.

— Eu m-aș fi înroșit, ar fi trebuit să mă ascund.

Deschise ochii. Se văzu nemișcată, cu fața tristă, cu umerii căzuți. Își scoase pieptul în afară, încercînd să dea feței o expresie mai veselă. Dar în ochi îi rămînea o lumină temătoare, neliniștită, iar în colțul gurii, o mică zbîrcitură. Căută în sertarul măsuței de noapte, scoase niște tuburi și-și dădu pe pleoape cu puțin fard întunecat, iar pe buze, cu puțin roșu. Cînd se privi, surîse.

— Nu-i ce mi se potrivește, dar merge.

Luă paltonul pe braț și intră în camera mamei. Bătrîna adormise, într-un fotoliu, în fața ferestrei. Închise obloanele și ieși. În dreptul ușii de la stradă, își puse paltonul și deschise umbrela. Traversă piața. Cînd trecu prin dreptul primăriei, o salută un bărbat.

Coborî pînă la plajă, pe niște străduțe. În cîrciumi era tămbălău, se auzeau cîntece în cor, voci certărețe. În mijlocul străzii, niște copilași se fugăreau, strigînd sub ploaie. Pe parapet, cu spatele, cineva privea marea. Vîntul se înteți se, iar spre nord cerul începuse să se însenineze.

Clara închise umbrela și intră sub portalul casei doñei Mariana. Îi spuse lui *Rucha* că dorea s-o vadă pe domnișoara Germaine. *Rucha*, fără să-i răspundă, îi făcu semn să intre și o lăsă în dreptul cuierului cu oglindă. Clara se întoarse cu spatele la oglindă.

— E aici aia a lui Aldán.

— A lui Aldán ?

Germaine cotrobăise prin șifonierele doñei Mariana și avea în mînă o rochie de mătase verde, de modă foarte veche.

— Da. Nu știți cine e ?

— Sigur că știu. Dă-i drumul să intre. O să vin și eu îndată.

— Da, domnișoară.

Rucha nu se mișcă din loc. Germaine își trecea palma mîinii pe suprafața mătăsii : suavă, și cu țesătura și culoarea în perfectă stare.

— Nu știu cum de o primiți, domnișoară. Aștia ai lui Aldán nu fac parte din lumea bună. Iar cu Clara asta...

Germaine ridică spre ea o privire întrebătoare și strînse rochia la piept. *Rucha* se simți autorizată să continue :

— ...cu Clara asta nu e lucru curat, știți ? Înainte, umbla moartă de foame. Acum, a deschis un magazin și mănîncă în fiecare zi. Dar s-a vorbit mult despre ea. Chestii cu bărbați. Iar doamna, mătușa dumneavoastră, fie-i țărîna ușoară, n-a vrut s-o aibă pe-aici prin casă. Pentru că ea a venit s-o vadă, cînd cu boala, și s-a oferit să rămînă. Dar doña Mariana o cunoștea prea bine...

Germaine împături rochia și o puse pe un scaun.

— Chiar dacă-i așa, tot trebuie s-o primesc.

Rucha se duse spre ușă.

— Domnișoara e prea bună cu cine nu merită. Ați văzut noaptea trecută ce obraznică a fost. Să se așeze lîngă domnișoara ! Lumea o vedea și nu-i venea să creadă ! S-au spus niște lucruri... ! Pentru că, să faci așa ceva chiar că e nevoie să fii nerușinată.

Germaine rămase în picioare în mijlocul încăperii. Din șifonierele deschise ieșea un miros de gutui. Pe jos zăceau grămadă rochii, paltoane, lenjerie. Se întoarse spre *Rucha*.

— Ai condus-o în salon ?

— În vestibul.

— Adu-o aici.

Germaine luă din nou rochia de mătase verde, o prinse de umeri și o ridică în lumina ce venea prin balcon. Clara ajunse la ușă și rămase în prag.

— Bună ziua.

Nu o vedea pe Germaine, ci doar umbra ei, în spatele rochiei.

— Bună ziua, repetă.

Fața lui Germaine apăru de după mătase.

— Oh ! Dumneata erai ? Intră, te rog. Iartă-mă că te primesc aici — lăsă rochia să cadă și înaintă cîțiva pași cu mîna întinsă. Dumneata ești sora lui Juan, adevărat ? Nu

ştiam. Juan şi cu mine ne-am împrietenit la Madrid. E foarte inteligent, e încîntător. Dar n-am înţeles prea bine numele de la servitoare...

Clara îi dădu mîna.

— N-are nici o importanţă. Nu sînt o persoană care trebuie primită cu tot protocolul.

— Dar dumneata..., facem parte din aceeaşi familie, nu ? Carlos mi-a spus...

— Nu ştiu dacă sîntem sau nu rude, dar purtăm aceeaşi poreclă. Iar pentru toată lumea, toţi Churruchaos sîntem o apă şi-un pămînt.

Germaine trase un scaun şi o aşteptă pe Clara să se aşeze. Apoi se aşează şi ea, lîngă grămada de lucruri vechi.

— Cotrobăiam prin şifonierele mătuşii. Nu te deranjează dacă continui ? Sînt nişte lucruri minunate.

Clara arătă spre rochia verde.

— Cu rochia asta e pictată în salon.

Se aplecă şi-o luă de jos. Mîngîie mătasea. Germaine se uita la ea. Mîinile Clarei păreau că se bucură de mîngîiere.

— Te gîndeşti să le vinzi ? întrebă.

— Nu. O să le dau servitoarelor.

Clara îi întinse rochia.

— De ce n-o încerci ? Sînt sigură c-o să-ţi vină bine. Şi cum semeni atît de bine cu doña Mariana, o să fii ca în tablou. Pune-ţi şi smaraldele.

Ea o privi, surprinsă.

— Dumneata le-ai văzut ?

— Da.

Germaine atîrnă rochia pe speteaza unui scaun şi începu să-şi descheie nasturii.

— Ţi le-o fi arătat mătuşa...

— Nu. Carlos. Carlos şi eu... sîntem destul de buni prieteni.

— Carlos era un fel de stăpîn peste tot, nu-i aşa ?

Fusta îi alunecă jos. Clara îi examina pieptul şi şoldurile, comparîndu-le cu ale ei.

— Ar fi putut fi, dacă ar fi vrut. Nu ştii că doña Mariana îl adora ? Iar smaraldele, altul în locul lui, le-ar fi luat el. Testamentul îi dă voie.

— Dumneata cunoşti şi testamentul mătuşii mele.

Clara începu să rîdă. Se ridică şi o ajută pe Germaine să-şi pună rochia verde.

— Toată lumea din tîrg îl ştie. Aici nu există nici un fel de secret pentru nimeni. Şi ştiu de la cine l-a citit chiar înaintea lui Carlos. Cred şi eu ! Toată lumea era curioasă să afle cui îi lăsa doña Mariana lucrurile ei.

— Dar Carlos n-o fi povestit în dreapta şi-n stînga.

— Mie, în orice caz, nu. Şi nici altcuiva nu cred. Dar în tîrgul ăsta nu există secrete.

Germaine începu să-şi închidă capsele de la spate. Rochia îi cădea perfect.

— Dar cum de ştii că am smaraldele ?

— Îl cunosc pe Carlos.

Rochia avea o coadă mică, se umfla în spatele şolduri-lor şi se strîngea mai jos de genunchi, în falduri complicate. Germaine făcu o mişcare cu piciorul, ca să aranjeze coada rochiei, iar Clara o susţinu. „Atenţie, să nu cazi." Germaine îi mulţumi.

— Mă duc să caut colierul. Vrei să mă aştepţi ? Nu ştiu cum de puteau femeile de pe vremuri să facă şi doi paşi !

Clara se apropie de fereastră. De pe frunzele magnoliilor din grădină curgeau picături de nisip, dar nu mai ploua, iar aerul era puţin mai senin. Auzi paşii lui Germaine şi se întoarse. Germaine avea în mînă cutia.

— Eşti foarte frumoasă.

— Vrei să spui că semăn cu mătuşa ?

— Dumneata eşti mai frumoasă ca ea.

Smaraldele străluceau în mîna Germainei. Clara se apropie şi atinse colierul cu degetele.

— E splendid.

— Vrei să-l probezi ?

— Nu, nu — îşi duse mîinile la gît şi-l înlănţui cu ele. Puneţi-l dumneata. Pentru o fată săracă, un asemenea giuvaer e o tentaţie sau o tortură.

— Şi eu eram săracă.

— Atunci mă vei înţelege.

Decolteul rochiei cobora pînă unde începeau să se vadă sînii. Colierul se lipi de piele, scînteietor, tremurător. Germaine își ridică bărbia în sus.

— Acum, o oglindă.

— În cea din salon te-ai vedea mai bine.

Ieșiră pe coridor. *Rucha*, fiica, dădea lustru la parchet. Le văzu trecînd, înmărmurită.

— Ce lucru minunat ! Și cît de frumoasă sînteți ! Semănați cu sărmana doamna...

Deschise larg ochii și lăsă să-i cadă peria. O luă înainte în fugă.

— Vreți să deschid obloanele ? Așteptați. Intru eu întîi.

Deschise ușa salonului, deschise obloanele ferestrelor. Germaine se și afla în fața oglinzii, iar Clara, puțin mai în spate, privea pe deasupra umărului lui Germaine imaginea reflectată.

Rucha, fiica, își împreunase mîinile, iar fața îi înțepenise într-o grimasă mută, de stupefacție. Germaine se dădu cîțiva pași înapoi și începu să fredoneze ceva din *Traviata*. Clara se îndepărtă și se rezemă de pian. Germaine, fără să înceteze a se privi, evolua ca pe scenă, mișca brațele în ritmul ariei. Oglinzile de pe pereți, străjuite de sfeșnice, geamurile tablourilor, suprafețele lustruite ale bronzurilor îi reproduceau silueta, iar lumina se reflecta în cristalurile lămpii de deasupra capului și-i înconjura fruntea cu un curcubeu.

— Într-o zi, așa voi cînta la teatru, cu colierul ăsta și cu rochia asta. Va fi o zi mare, și mii de persoane mă vor aplauda.

Lăsă brațele să-i cadă și le privi cu bucurie, cu satisfacție, pe Clara, pe *Rucha*.

— Așa nu mai semăn cu mătușa, nu ?

— Nu, spuse Clara. Ea era altfel.

Cayetano rămăsese tăcut tot timpul mesei. Doña Angustías îl întrebă dacă o să-și bea cafeaua cu ea.

— Da, dar nu rămîn decît puțin.

Vorbea cu un fel de acreală amestecată cu neatenție, fără să se uite la ea.

— E ceva cu tine, fiule ? Ai vreo neplăcere ?

— Nu, mamă. Probleme cu afacerile.

Lui don Jaime îi servi cafeaua la masă. Cayetano o duse pe mama lui de braţ pînă în camera de zi şi o ajută să se aşeze. El rămase în picioare. Servitoarea lăsă pe măsuţa rotundă tava cu serviciul. Doña Angustias umplu ceştile.

— Bei şi un păhărel ?

— Da, mamă ; dar repede.

— Vino. Stai lîngă mine.

Întinse mîna, luă braţul lui Cayetano şi-l smuci uşurel.

— Vreau să te rog să-mi dai maşina pentru după-amiaza asta. La cinci.

— Bine. E a ta.

— Dar stai jos, rămîi puţin cu mine. Şi nu te mai gîndi la afaceri.

Cayetano se lăsă tîrît. Odată aşezat, o luă de mînă pe mama lui.

— Aşa ?

Ea zîmbi.

— Aşa. Ca de obicei. De cîtva timp, mi se pare că te îndepărtezi de mine.

El dădu drumul mîinii.

— Din cauză că unele lucruri nu merg prea bine, mamă. Sînt foarte ocupat.

— S-ar zice că nu mă mai iubeşti.

— Nu spune prostii !

— Nu sînt prostii, fiule. O mamă e o mamă, dar un bărbat are nevoie de ceva mai mult. Dacă nu te-ai mai gîndi atîta la mine ca să te gîndeşti la altă femeie, o femeie bună cu care să vrei să te însori...

Vorbea cu gingăşie şi spiona faţa, ochii neatenţi ai lui Cayetano.

— Acum sînt tocmai bun pentru însurătoare !

— Într-o zi tot va trebui s-o faci ; iar mie mi-ar plăcea să fie cît mai curînd. Toate mamele doresc să-şi cunoască nepoţii.

Cayetano se întoarse spre ea şi o luă de mîini.

— Ce-ai crede dacă cineva ţi-ar spune că negoţul nostru se află în pericol ?

Doña Angustias rîse şi luă ceaşca de cafea.

— Nu l-aş crede. M-aş gîndi că vrea să mă păcălească.

— Nu-i aşa, mamă. Ţi s-ar putea spune asta, şi ar fi adevărul. De-asta sînt preocupat — se uită la mama lui şi-i citi în ochi o teamă, o neînţelegere. De fapt, nu se întîmplă nimic grav. Am duşmani şi e nevoie să mă apăr, înţelegi ?

— Dar aşa a fost întotdeauna, fiule.

— Acum e altceva. Nu sînt cei de aici, ci lume din afară, puternică. Dar nu-ţi face griji. Am cîştigat şi în alte dăţi şi o să cîştig din nou.

Luă ceaşca pe care i-o întindea mama lui şi bău puţin.

— E vorba de zile, poate de o lună. Nici nu trebuie să te gîndeşti la ea.

Puse ceaşca jos şi se ridică.

— Te şi duci ? Eu aş fi vrut să-ţi povestesc...

Îl privi rugătoare. Cayetano respiră adînc şi lăsă braţele să-i cadă.

— Bine, mamă. Povesteşte-mi.

Se aşeză din nou, se afundă pe canapea şi privi spre tavan.

— Te ascult.

— Ştii de ce vreau maşina pentru după-amiaza asta ? O să facem o vizită, don Julián şi cîteva doamne din parohie. Mergem acasă la...

Se întrerupse, întrucît Cayetano se crispase, se întorsese spre ea şi o privea cu surprindere.

— Doar n-o să-mi spui că vă duceţi s-o vedeţi pe domnişoara aia !

— Ba da. La ea acasă mergem. E o domnişoară încîntătoare. Şi cum cîntă ! Dacă ai fi venit la liturghia de la miezul nopţii, ai fi auzit-o. Ce voce ! O adevărată minune ! Şi e atît de frumoasă, atît de modestă. Cine a văzut-o pe mătuşa ei şi cine o vede pe ea, n-ar putea înţelege cum dintr-acelaşi sînge pot ieşi femei atît de deosebite. Cu cîtă devoţiune a ascultat liturghia ! Dar trebuie s-o auzi cum cîntă. Voce ca a ei, niciodată n-am mai auzit. O asemenea voce e un adevărat miracol al Domnului, iar o femeie care cîntă ca ea nu poate fi rea.

Cayetano lăsă capul în jos. Doña Angustias îi spiona faţa, mişcarea frunţii şi a buzelor.

— Iar asta te face să uiți că mătușa ei te-a jignit de-a lungul a treizeci de ani ? E de-ajuns doar atît ca să te duci în casa unei femei care te-a făcut nefericită ? — în vocea lui Cayetano se simțea o umbră de amărăciune.

— Ce vină are nepoata ei, sărmana ? Atît de frumoasă, și ce voce are ! Numai s-o vezi, și uiți de toate ofensele și te gîndești că totul poate fi iertat.

Își lăsă capul pe umărul lui Cayetano și-l mîngîie pe bărbie.

— Cît de fericită m-ai face dacă te-ai însura cu o femeie ca ea !

— Taci odată !

Cayetano se smulse brusc și se ridică.

— Iartă-mă, mamă. Deși mă așteptam la asta, pentru că mă așteptam, n-am crezut c-o să se-ntîmple atît de repede și de ușor. Iartă-mă.

Se pregăti să plece. Doña Angustias întinse mîna spre el.

— Nu mă săruți ?

El se aplecă și o sărută. „Știi că mă gîndesc să o invit la masă ?". Cayetano nu răspunse. Ieși din încăpere fără să o privească pe maică-sa. Doña Angustias zîmbea.

Îl duseră pe don Gonzalo pînă la canapeaua doñei Mariana ; de cînd nu mai ploua, se simțea mai bine și nu vru să se culce. Dar adormi înainte de a termina de băut cafeaua.

Germaine era foarte ocupată să descoasă niște jupoane a căror frumoasă mătase de culoare violetă i-ar fi putut fi de folos. Carlos contempla, în tăcere, flăcările din cămin.

— Știi că au și început vizitele ? spuse, deodată, Germaine, fără să se uite la Carlos. Mai întîi a venit un popă să mă întrebe dacă l-aș putea primi în după-amiaza asta, împreună cu niște doamne. I-am zis că da. Am făcut bine ?

Carlos își ridică încet capul și-și fixă privirea pe portretul lui Germaine.

— Cine sînt ?

— Nu știu. După spusele preotului, cele mai importante de pe-aici. Mai ales una.

— Doña Angustias, mama lui Cayetano Salgado.

— Da, asta.

Carlos se întoarse spre ea.

— Știi cine e ? Nevasta unui bărbat care toată viața lui a iubit-o pe doña Mariana, mamă a altui bărbat care a urît-o întotdeauna. Întreaga viață din Pueblanueva, în ultimii treizeci de ani, s-a învîrtit în jurul acestei iubiri și a acestei uri. Dar nici dragostea, nici ura nu sînt eterne. Diavolul pe care Cayetano îl poartă în el s-a liniștit la moartea mătușii tale, și a ajuns chiar să-mi destăinuiască teama că mama lui, pe care o adoră, ar vrea să încheie totul ca în romane, printr-o căsătorie.

Germaine dădu drumul foarfecelor și începu să rîdă.

— Cu mine ?

— Doña Mariana n-ar fi dorit-o, dar îi era frică c-așa va fi. Există anumite motive ca să se poată crede, cel puțin din punctul de vedere al localnicilor, că dacă rămîi în Pueblanueva vei termina prin a te căsători cu Cayetano Salgado.

— Dar eu nu voi rămîne în Pueblanueva.

— Și nici Cayetano nu vrea să se însoare cu tine. Sigur, încă nu te cunoaște, adăugă zîmbind, Carlos. Poate că în ziua în care te va vedea și-ți va vorbi, își va schimba părerea. Ești o fată la care mulți ar rîvni și deții nenumărate lucruri tot atît de demne de rîvnit ca propria-ți persoană, cel puțin pentru Cayetano.

Se întrerupse și-și apropie puțin fotoliul de al lui Germaine.

— Îmi pare rău că propriile mele principii nu-mi dau voie să asist la întîlnirea din după-amiaza asta, dar m-ar interesa s-o observ pe doña Angustias, să-i urmăresc privirea peste mobile, oglinzi, candelabre ; să-i spionez uluirea cînd îi vei arăta salonul, cînd va călca pe covor, cînd va vedea tremurînd cristalele policandrului — chiar așa, îi poți spune că este cristal de La Granja și că valorează o avere — ; cînd se va găsi în fața tabloului dușmancei sale și va descoperi smaraldele din jurul gîtului ei. Te sfătuiesc să i le arăți. Chiar să o lași să le atingă. De-ndată și le va închipui pe decolteul unei nepoate de-ale ei, singura modalitate de a ajunge să le posede, într-un anume sens.

— Nu fantazezi puțin ? Germaine lăsase lucrul de o parte ; îl asculta pe Carlos cu brațele încrucișate.

— Nu. Mătușa ta o știa, iar într-o zi mi-a spus că i s-ar răsuci oasele în mormînt dacă bunurile ei ar ajunge în mîinile familiei Salgado. Iar dacă tu...

— Dacă eu, ce ?

Carlos închise ochii, își băgă mîinile în buzunarele jachetei, se lăsă pe speteaza scaunului.

— Cei din Pueblanueva cred că don Jaime Salgado a fost amantul mătușii tale, ceea ce nu-i adevărat. Cayetano știe adevărul ; îl știe de puțin timp și nu i-a făcut nici o plăcere să-l afle. Gîndul că tatăl lui o posedase pe femeia cea mai puternică din tîrg era o compensație pentru suferințele mamei lui. Dar de cînd cunoaște adevărul, între familiile Salgado și Churruchao socotelile nu s-au încheiat încă. Iar lui Cayetano i-ar face plăcere să le încheie cu tine, chiar dacă nu prin căsătorie.

— De ce cu mine ?

— În toată această operație — Carlos își mișcă ușor mîinile, apoi le băgă din nou în buzunare —, tu n-ai fi tu, ci numai un simbol, o reprezentare a sîngelui dușman. Și, probabil, nici el n-ar fi el, ci instrumentul unei obscure răzbunări ascunse de secole în sufletele robilor, de ai căror fii s-au folosit fără urmă de scrupul cei din familia ta și cei dintr-a mea. Cayetano are o foarte proastă reputație, pentru că a sedus și abandonat nenumărate femei din tîrg, nemăritate și măritate. E o reputație nedreaptă. Cayetano e orice, numai un don Juan nu. Ar dura prea mult să-ți explic motivele lui, dar întîmplarea face că, de cînd a murit mătușa ta, nu se mai știe să fi avut nici măcar o singură aventură.

Germaine devenise serioasă, pe frunte îi apăruse o cută lungă, de-abia vizibilă. Mîna dreaptă strînse cu putere brațul fotoliului.

— De ce m-ai obligat să vin aici, Carlos ? N-am nimic comun cu toate poveștile astea, și nici nu vreau să mă văd amestecată în ele. Ar fi trebuit s-o fi înțeles.

Spuse totul cu duritate, cu o voce seacă. Carlos zîmbi ușor.

— Dar Destinul ? N-ai în vedere și Destinul ? Acum mai puțin de un an nici eu nu vroiam să fiu amestecat în nimic, ci să plec, și iată-mă-s. Destinul, pentru mine, a fost o amintire ; pentru tine, un testament. Aparent, te

afli aici din voința mea, sau din aceea a mătușii tale ; dar mătușa ta și cu mine sîntem instrumente ale Destinului.

— Asta-i o prostie — Germaine se ridică furioasă —. Nici mătușa mea și nici tu nu aveați dreptul să mă puneți în situația asta stupidă.

— E prețul pe care-l plătești pentru niște bani care, de asemenea, nu au nimic de-a face cu tine. Iar banii sînt ceva mai mult decît un lucru bun ca să-l plătești pe cel mai mare profesor de canto din Paris. Banii sînt sînge, ură, istorie. Cei pe care tu dorești să-i iei aduc, cu ei, în mod inevitabil, toate astea.

Germaine se apropie de fereastră, cu spatele la Carlos, tăcută. Don Gonzalo sforăia încetișor, iar flăcările din cămin se stinseseră. Carlos ațință tăciunii și mai puse un lemn.

— Nu-mi explic de ce sînteți atît de cruzi. Cauza trebuie să fie viața pe care o duceți în văgăuna asta, viața ta și cea a mătușii mele, leneși, fără nici o obligație care să vă constrîngă, fără nici o ambiție și nici o speranță.

Carlos se ridică și se apropie și el de fereastră. Germaine continuă să stea cu spatele. Vîntul din nord încrețea apa mării, iar cerul, reflectat în ea, părea verzui.

— Te înșeli. Mătușa ta nu a dorit să te vadă amestecată în istoria asta, dar nu putea să nu știe că vei intra în ea împotriva voinței tale și a ei.

— Și ca să o evite mă silește să stau legată cinci ani de Pueblanueva și de tine ?

— Spera ca în timpul ăsta să înveți să iubești ceea ce iubise ea. Cît despre mine, ți-am spus tot ce ți-am spus numai ca să te previn. Doña Angustias o să te lingușească în toate felurile în după-amiaza asta. Va vedea în tine nora visată. Stăpîna averii doñei Mariana ! Și cu vocea ta cea frumoasă ! Îți închipui cu ce plăcere te-ar asculta cîntînd ca să-i adormi pe nepoțeii ei ? E o nefericită doña Angustias asta, o autentică persoană bună. Foarte credincioasă, foarte religioasă și suferind foarte mult pentru viața urîtă pe care o duce fiul ei. Nu i-ar permite să te facă obiectul vreunei jigniri.

— Dar eu ? Crezi că eu aș permite ?

— Sînt sigur că nu. Nu cred că ești o femeie în stare să se lase sedusă de Cayetano, și nici măcar să te îndră-

gosteşti de el. Dinspre partea asta, sînt absolut liniştit. Există..., cum să-ţi spun ?, o imposibilitate metafizică. Nu aparţineţi aceleiaşi specii. Ar fi ca şi cînd o femeie s-ar dărui unui urangutan.

Germaine se întoarse spre Carlos şi îl privi drept în faţă, cu o duritate rece. Furia îi strălucea în ochi, buzele i se contractaseră.

— Ai spus un adevăr, Carlos. Nu fac parte din specia voastră. Lumea voastră îmi e tot atît de străină ca cea din Lună. Mă aflu aici ca pe o planetă necunoscută. Nu vă înţeleg şi nici nu înţeleg ce se întîmplă în jurul meu. Vorbesc cu voi cu vorbele voastre, nu cu ale mele, pentru că pe ale mele nu le-aţi înţelege niciodată. Azi-dimineaţă...

Se opri, nu-l mai privi în faţă.

— ...Azi-dimineaţă am mai avut o vizită. Fata aia care s-a aşezat lîngă mine în biserică. Zilele trecute mi-ai spus nu ştiu ce despre ea, şi mi-am închipuit-o ca pe o eroină de roman. Dar nu e altceva decît o nefericită care-şi poartă sexul şi invidia înscrise pe faţă. Nu e o femeie decentă. Ar fi trebuit să mă previi, iar eu n-aş fi făcut greşeala s-o primesc.

Brusc, Carlos o luă de încheieturi şi-i privi palmele.

— Te-a murdărit ?

Germaine îşi smulse mîinile şi şi le ascunse la spate.

— N-ai nici un drept să te porţi aşa, Carlos.

— Şi nici tu să judeci o persoană pe care n-o cunoşti.

— Mi-e de-ajuns ce-am văzut şi ce reputaţie are.

— Nu vrei să te amesteci în viaţa din Pueblanueva, dar te iei după bîrfele de aici ?

— E de-ajuns ce văd. Clara Aldán s-a sufocat de invidie azi-dimineaţă. Îi citeam în ochi dorinţa de a mă ucide ca să-mi ia colierul.

— I l-ai arătat ?

— Da, dar îl ştia dinainte.

— Şi nu ţi-a spus şi că într-o zi i l-am oferit şi că ea l-a refuzat ?

— Ai îndrăznit ?

Carlos plecă de la fereastră şi se îndreptă spre fundul încăperii. Germaine nu-şi lua privirea de la el, furioasă, cu pumnii strînşi, apăsaţi pe pulpe. Carlos se întoarse dintr-o dată.

— De ce nu ? Aveam dreptul s-o fac. I-aş fi putut oferi, tot atît de bine, orice lucru din casa asta, pentru că am dreptul să aleg pentru mine unul dintre ele, pe care am poftă, cel mai valoros, cel care-mi place cel mai mult. Colierul, sau candelabrul, sau foarfecele astea cu care mătuşa ta îşi tăia unghiile. Oricare. Într-o zi, i-am arătat Clarei colierul şi i l-am pus la gît, şi am întrebat-o dacă-l dorea, deşi eram sigur c-o să-l refuze.

— Vroiai s-o plăteşti pentru ceva ?

— Nu. Vroiam să fac fericită, chiar dacă numai pentru o clipă, o persoană care nu cunoaşte fericirea şi care o merită.

Germaine înaintă cîţiva paşi.

— *Tu la rendrais bien heureuse si tu couchais avec elle !* spuse, şi-şi duse mîna la buze.

Carlos deschise gura să răspundă, dar o închise brusc şi zîmbi.

— Dacă asta înseamnă să vorbeşti cu vorbele tale, e adevărat că nu te înţeleg, zise.

O privi, îl privi pe don Gonzalo şi ieşi din cameră. Germaine făcu cîţiva paşi. Răsună zgomotul unei uşi trîntite. Don Gonzalo deschise ochii.

— S-a întîmplat ceva ?

— Nimic. Carlos, care a plecat.

La Cazinou se juca o partidă sumbră, dramatică, plină de greşeli, întreruptă de înjurături subite, de tăceri profunde. Nu era nici un chibiţ, iar vocile izbucneau în salonul gol. Carlos se apropie de jucători. Spuse : „Bună ziua", şi-i răspunseră cu mormăieli. Se îndepărtă, căută un colţ, se aşeză la o măsuţă. Pe gramofonul deschis zăcea o placă uitată. Băiatul de la bar dormita. Carlos îl trezi cu o bătaie din palme şi ceru coniac.

Într-o pauză a jocului, Cubeiro se ridică şi se apropie de Carlos.

— Dumneata ştii că azi a plecat don Baldomero ? A primit veşti rele de la nevastă. Se pare că-i pe ducă.

Se aşeză aproape, pe un scaun.

— Unii au noroc. O laşi baltă cînd îi e rău de tot şi alergi la sfîrşit să-i certifici moartea. Peste un an avem şi nuntă.

Îl chemară la masa de joc. „Gata, vin." Se ridică şi-l bătu pe Carlos pe umăr.

— Don Baldomero m-a rugat să te anunţ. N-a avut timp să-şi ia rămas bun.

Aprinse o ţigară şi se duse spre masă. Îl strigaseră din nou.

Carlos bău coniacul şi-şi aprinse luleaua. Era descurajat şi trist. În loc să fumeze, lovea măsuţa cu pipa : ritmic, marcînd ritmul unei melodii pe care n-o cînta.

Puţin mai tîrziu intră Cayetano. Se apropie de jucători. Îi oferiră un loc, iar el refuză. Asistă la un joc, rîse de judecător, care greşise, şi se duse spre Carlos.

— Vrei să facem o plimbare împreună ?

— Bine.

— Mergem pe jos pînă unde-o fi.

Ieşiră. În stradă, Cayetano îl luă de braţ.

— Dacă n-ai nimic împotrivă, s-o luăm spre chei. Azi trebuie că nu-i nimeni pe acolo.

Vîntul din nord mătura cheiul şi biciuia cu putere plasele de pescuit puse la uscat. Se adăpostiră sub acoperişul farului.

— E mare păcat că nu reuşim să fim pe de-a-ntregul prieteni, Carlos. Sînt clipe, ca asta, în care simt nevoia să vorbesc cu un prieten adevărat.

Carlos zîmbi şi-şi ridică gulerul paltonului.

— Cel puţin, te pot asculta.

— Ştiu asta, dar nu mi-e de-ajuns. Bărbaţii ca mine trebuie să fie singuratici. De două ore îmi vorbesc mie însumi şi nu fac altceva decît să întorc pe o parte şi pe alta aceleaşi gînduri.

Soarele rece se reflecta în mare. Cayetano scoase din buzunar nişte ochelari întunecaţi şi şi-i puse.

— Am făcut o greşeală. Am luat taurul de coarne, cînd trebuia, de fapt, să fi fost diplomat. Există doi magnaţi ai finanţelor cărora, alaltăieri, le-am aruncat mănuşa în faţă, iar ei au ridicat-o liniştiţi. Se simt siguri şi ştiu că eu nu sînt. În dimineaţa asta am avut probele : mi-au telefonat de la Bilbao ca să-mi spună că pot trimite anumite materiale numai dacă le plătesc pe loc, pentru că Băncile vor respinge hîrtia girată împotriva mea. Am răspuns

că e bine, că o să plătesc pe loc și că nu mă interesează atitudinea Băncilor ; dar în condițiile astea, limita de timp de care dispun se reduce la jumătate. Va trebui să fac rost de un împrumut : bineînțeles, pot obține bani ipotecîndu-mi proprietățile, dar asta va face să-mi scadă creditul de care mă bucur. Și nu-i ușor să găsești particulari care să dispună de o cantitate ridicată și care să fie dispuși să și-o joace în aventura mea. Cel puțin jumătate de milion de pesete. Poate mai mult.

Îl privi brusc pe Carlos.

— Nu încerc să insinuez să fii tu cel care să mi-i împrumuți. Știu că principiile tale nu-ți permit s-o faci. Dar mi-ar place să recunoști, odată cu mine, că am ajuns la situația asta datorită unei duble prostii ; graba mea de a cumpăra acțiunile Bătrînei și a ta de a folosi banii. Fără situația ce s-a născut din vînzarea asta, nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să se ia de mine, pentru că n-avea de unde să mă apuce. Dar, aici, cu toții știm ce are fiecare, iar ei n-ar fi putut să treacă cu vederea că, dînd atîția bani, îmi rămînea un flanc descoperit. Trebuia să fi avut răbdare.

— Și moștenitoarea doñei Mariana se grăbește. A așteptat mulți ani, și a făcut-o în sărăcie.

— Dar o să-i permiți să ia banii ?

— Nu știu încă.

— Ai fi prost. Ești călare pe situație și ai ocazia să cîștigi ceva bani. Bătrîna a lăsat lucrurile așa cu intenția asta, e foarte clar.

— Intențiile Bătrînei se năruie în fața încăpățînării nepoatei sale și a abuliei unui servitor. E clar că ea nu numește asta încăpățînare, ci vocație, ideal... Mereu apare cîte un cuvînt frumos.

— De ce nu te însori cu ea ?

— Mă crezi în stare să-i creez o iluzie care să compenseze aplauzele, florile, publicul entuziasmat ?

Cayetano rîse. „Am aflat că e o mare cîntăreață !" Și, deodată, se întristă.

— Știi că pe la ora asta mama trebuie să fie cu ea ?

— Da. Mama ta și don Julián și alte cîteva doamne. O să le servească o gustare, iar apoi o să le ducă în salon și

o să cînte pentru ele o arie din *Carmen*. Sau, poate, două arii. Iar cînd doamnele or s-o aplaude şi-or s-o copleşească cu elogii, ea va lăsa ochii în jos, închişi pe jumătate, de fericire şi le va mulţumi politicoasă. Şi în privinţa asta s-a înşelat Bătrîna. Germaine nu-i făcută nici ca eu să mă însor cu ea, nici ca tu să ţi-o faci iubită.

Îl bătu pe Cayetano cu palma pe spate.

— N-or să fie nici romane roz, nici poveşti de dragoste. De data asta, cumetrele din Pueblanueva şi prietenii noştri de la Cazinou vor rămîne cu speranţele înşelate. Germaine nu e o nefericită care ţi-ar putea fi victimă, nici măcar legitimă şi pacifică soţie, ci o femeie cu picioarele pe pămînt şi cu visurile la Opera din Paris. Are nevoie de bani ca să-şi urmeze cariera şi a venit să-i caute. Restul n-o interesează.

Cayetano scoase portţigaretul, îi oferi o ţigară lui Carlos şi-şi alese una pentru el. Rămaseră tăcuţi cît timp le răsuciră.

— Nişte bani care aici contribuiau la menţinerea în prosperitate a unei industrii de pe urma căreia trăiesc cu toţii.

— Şi ca să continue o duşmănie, să nu uiţi asta.

— Cîteodată mă gîndesc că lucrurile stăteau mai bine înainte. S-o ai pe Bătrînă aici, s-o urăşti. Eu mă născusem în contextul ăsta, cum se spune, şi asta ar fi fost viaţa mea. Acum, lucrurile s-au schimbat şi m-am schimbat şi eu. Niciodată n-am crezut că moartea Bătrînei ar putea întoarce totul pe dos în asemenea măsură.

Vocea îi tremură.

— Pînă şi sentimentele mele pentru mama s-au schimbat. Azi m-am supărat pe ea pentru că s-a dus s-o viziteze pe franţuzoaică. Mi se pare o umilinţă şi mă simt umilit.

— Nu cumva dai prea multă importanţă unui lucru de nimic ?

— Poate. Dar, înainte, mama mi se părea perfectă, iar acum înţeleg că nu e.

Sprijinindu-se de parapetul digului, se apropia un bărbat cu o undiţă de pescuit. Se opri, salută şi aruncă nada în marea verzuie : o aruncă, după ce, mai întîi, o răsuci pe

deasupra capului. Cînd îi dădu drumul, cîrligul străbătu aerul și căzu undeva, departe.

Doamna Cubeiro îi ceru lui Germaine să cînte și *La donna é mobile,* iar Germaine trebui să-i explice că *La donna é mobile* era scrisă pentru tenor. Atunci doamna Mariño o rugă să cînte *Princesita,* iar Germaine destăinui că acel cîntec îi era necunoscut. Ca să încheie, cîntă ceva din *Madame Butterfly.*

În timp ce cînta, doamna Mariño încerca să numere cristalele în formă de prismă ale lămpii : dar cînd ajungea la treizeci și șapte se încurca. Doamna Cubeiro își făcea de lucru cu geanta și-i privea pe rînd pe don Julián, pe doña Angustias și gîtul lui Germaine ; o privire mieroasă, admirativă, care cuprindea totul, de la vocea pînă la frumusețea cocului ei. Doña Angustias, dreaptă, liniștită, fără să miște altceva decît ochii, calcula dimensiunile covorului : opt metri, cel puțin, în lungime și vreo șase în lățime. Trebuia să fie foarte vechi și în vreun loc un pic ros, dar îți lua ochii și, mai ales, faptul că acoperea tot salonul, din perete, în perete, îl făcea să fie și mai extraordinar. Așa covoare trebuie să fi existat numai în palate, iar ei niciodată nu i-ar fi trecut prin minte c-ar putea fi și în casa doñei Mariana. Văzută din stradă, nu părea atît de mare.

Don Julián se lupta vitejește cu somnul. Își fixa ochii pe pian, se bucura de plăcerea de a simți cum pleoapele i se închideau și cînd începea să-i cadă capul în jos, le deschidea și-i zîmbea doamnei Cubeiro. Doamna Cubeiro făcea atunci un gest, ca și cînd ar fi zis : „Ce drăguț !", iar don Julián aproba.

Aplaudară. Doña Angustias se ridică, se apropie de Germaine și o sărută.

— Niciodată n-am crezut, fiica mea, c-aș putea săruta o persoană din familia dumitale, și iată... ! Pentru că bănuiesc că vei fi știind...

Germaine dădu din cap.

— Eu nu știu nimic.

— E mai bine așa. Pentru că vom putea fi prietene bune. O să vii, într-una din zile, să mănînci la mine acasă, da ? Nu e un palat ca ăsta, dar e o casă bună. Iar mobila de

birou a băiatului meu a fost adusă dintr-un castel din Anglia. Și, la fel, covorul.

Doamna Mariño îi șopti doamnei Cubeiro că era prilejul de a o invita pe Germaine să dea un concert în beneficiul Garderobei prelaților, iar doamna Cubeiro îl consultă cu voce înceată pe don Julián : dar preotul spuse că nu, că se făcuse tîrziu și că vor vorbi despre asta în altă zi.

Se ridicară, iar el se apropie de Germaine.

— Cîntați foarte bine, fiica mea. Sînteți destinată unor mari triumfuri. Dar să nu uitați că profesiunea scenei e presărată cu pericole. Deși nu mă îndoiesc că dumneavoastră veți ști să le ocoliți pe toate.

Germaine primea cu afabilitate felicitări și sfaturi : zîmbitoare, politicoasă, aproape modestă.

— Asta sper, părinte.

— La fel și eu. Nu veți fi niciodată lipsită de protecția Sfintei Fecioare. Apropo...

Își plimbă privirea de jur-împrejur, o fixă asupra lămpii.

— ...Într-una din zilele astea o să vin să vă văd eu singur, ca să vorbim despre altă problemă. Despre picturile din biserică, mă înțelegeți ? Nu sîntem mulțumiți de ele, nici clerul, nici aceste doamne, care-i reprezintă pe credincioși. Și cum dumneavoastră sînteți stăpîna edificiului...

— Vă referiți la cele pe care le-a pictat părintele Eugenio ?

— Da, chiar la ele. Nu mă îndoiesc c-or fi fiind de valoare, dar sînt nepotrivite în casa Domnului.

Doamna Cubeiro își duse mîinile la cap.

— Nu-mi explic cum de i-au putut trece prin minte, unui călugăr, asemenea lucruri ! Deși, sigur, de la un așa călugăr trebuia să se întîmple. Pentru că veți fi știind că...

Germaine întoarse fața, surprinsă, către doamna Cubeiro.

— Nu știu nimic. Nici despre asta nu știu nimic.

— Se zice că părintele Eugenio e nebun.

Preotul îi făcu un semn cu cotul.

— Nu-i așa, să nu credeți. Problema e că părintele Eugenio are idei aparte. Dar o să vorbim noi despre tot. Acum...

I se adresă doñei Angustias.

— Trebuie că vă așteaptă, jos, automobilul, nu ? Pentru că eu trebuia să fiu deja la biserică. Azi o să înceapă slujba mai tîrziu.

Se despărțiră în grabă. Doña Augustias repetă invitația pentru masă și conveniră pentru ziua următoare, la unu. Germaine le însoți pînă la portal și așteptă ca mașina să pornească motorul.

— Intrați în casă, să nu răciți... !

— Intrați !...

Germaine simți că i se face frig și căută căldura căminului. Făcu niște inhalații. O chemă pe *Rucha* și-i ceru ceva de băut.

— Tu le cunoști pe doamnele astea ?

— Cred și eu. V-aș putea povesti...

Germaine o lăsă să povestească ce se zicea în tîrg despre fiecare dintre ele, și despre fiicele lor, și despre bărbații lor. Despre doña Angustias, numai că era foarte bogată și foarte bună. O spuse pe un ton de zeflemea, iar Germaine o trase de limbă pînă cînd o făcu să spună povestea despre iubirile lui don Jaime și despre fiul pe care doña Mariana îl avusese cu el.

— Asta zice lumea, care-i foarte rea, dar eu niciodată n-am crezut asta despre doamna, fie-i țărîna ușoară. O femeie ca ea, cu un suflet atît de bun, n-ar fi putut părăsi un copil și după aia să nu-l mai vadă niciodată și să-l dezmoștenească... Povestea asta au inventat-o invidioșii.

O întrebă și dacă știa unde-și păstra doña Mariana hîrtiile, iar *Rucha* îi răspunse că în birou și în niște dulapuri pe care don Carlos le ținea tot timpul încuiate. Cheile nu se aflau printre cele pe care Carlos le dăduse domnișoarei : niște chei de aur, foarte vechi.

Germaine îi ceru să-i aducă lucrurile pe care le descosea. Cîtva timp se ocupă de ele. O chemă din nou pe *Rucha*.

— Magazinul domnișoarei Clara e foarte departe ?

— În piață, vizavi de biserică.

— O fi avînd niște dantelă de care am nevoie ?

— Dacă vreți, pot să mă duc să văd.

— Trebuie să le aleg eu. Dă-mi paltonul.

În timp ce o ajuta să și-l pună, *Rucha* completă informațiile :

— Mergeți drept pe strada asta pînă dați de un arc sub care e o Fecioară și o candelă. Urcați coasta și mergeți pe partea stîngă, pentru că pe dreapta sînt toți gură-cască de la Cazinou. O să ajungeți în piață. Vizavi de biserică sînt niște colonade. Acolo e. Nu există alt magazin decît al ei.

Era noapte de-a binelea. Vîntul se oprise, iar valurile loveau ușor. Mirosea a alge. Germaine merse repede. Niște trecători se întoarseră s-o privească. Sub arc, niște copilași se îmbulzeau în jurul femeii cu castane. Urcă pe coastă în sus, traversă drumul și intră sub colonade.

În magazin nu era nimeni. Bătu.

— Vin ! Vin imediat !

Se auziră niște pași și zgomotul unei uși. Intră Clara. Cînd o văzu pe Germaine, rămase locului, surprinsă. Germaine îi zîmbi.

— Am nevoie de niște dantele și m-am gîndit că poate aveți dumneavoastră.

— Dar cum, ați venit singură ?

— E o noapte tare frumoasă, iar, aici, totul e așa de aproape...

Clara luă un scaun și i-l întinse peste tejghea.

— Luați loc.

— Mulțumesc. Am continuat să cotrobăiesc prin șifonierele mătușii și am găsit lucruri minunate. Niște mătăsuri vechi ce nu se mai fabrică nici măcar în Franța. Pentru lenjerie de corp...

Clara se duse la raft și alese o grămadă de cutii.

— Asta-i tot ce am.

Le desfăcu pe rînd. Germaine dădu de-o parte tot ce era alb și colorat, dar printre cele negre găsi unele care-i puteau folosi.

— Carlos n-a venit pe aici ?

— Nu obişnuieşte s-o facă. Atunci cînd nu-i la Cazinou, e la el acasă, cu cărţile lui, sau în cartierul pesearilor...

— Azi am schimbat nişte vorbe...

Germaine nu mai scotoci printre dantele ; ridică privirea şi-i zîmbi Clarei.

— Dumneavoastră v-o pot spune, pentru că-i sînteţi prietenă. Ne-am certat. Eu am fost impertinentă. Mi-e teamă că l-am jignit.

— E foarte greu să-l jigneşti pe Carlos.

— Sînteţi sigură ?

— Aproape atît de mult încît pot zice că ar fi imposibil. Carlos înţelege totul, chiar şi insulta. Ajunge să fie exasperant.

— Cu mine n-a avut atîta răbdare. A plecat. Dar eu aveam dreptate.

Clara încrucişă braţele şi o privi fix.

— Aţi venit aici ca să-mi vorbiţi despre asta, aşa-i ?

— Da.

— Dar de ce ?

— Nu ştiu.

— Probabil e adevărat că dumneavoastră aveţi dreptate, dar pentru mine nu-i un motiv să fiu de partea dumneavoastră. Nu sînt dreaptă.

— Îl iubiţi, nu ?

— V-a spus-o el ?

— Se vede din prima clipă.

Clara ridică o parte din tejghea şi ieşi.

— Intraţi aici. E mai puţin frig. O să încui ca să nu ne deranjeze nimeni.

Puse zăvorul şi siguranţele la uşa dinspre stradă. Germaine trecu dincolo de tejghea, lăsă scaunul într-un colţ, dar nu se aşeză. Clara intră în încăperile din spate şi ieşi la puţină vreme cu un şal negru în mînă.

— Scoateţi-vă paltonul şi puneţi-vă asta. Dacă nu, o să vă fie frig la plecare.

Se aşeză, dintr-o săritură, pe tejghea ; îşi strînse picioarele şi le acoperi cu poala fustei.

— Cea mai bună cale de înțelegere e să faci ca totul să fie clar. Iar dumneavoastră mi se pare că nu sînteți la curent cu tot ce se-ntîmplă. Dumneavoastră...

Se opri. Germaine se așezase din nou și se înfășura cu șalul.

— Nu vi se pare ciudat că ne vorbim cu dumneavoastră ? Mie mi se pare cam forțat. N-am obiceiul să vorbesc cu dumneavoastră decît cu bătrînii, cu necunoscuții și cu cei cărora le port foarte mult respect.

— Pe mine nu mă găsești îndeajuns de respectabilă ?

— Ba da. Dar nu superioară. Nu vreau să te jignesc, dar sînt obișnuită să mă consider egală cu toată lumea.

— Avînd în vedere că, pentru a ne înțelege, e nevoie ca lucrurile să fie clare, trebuie să-ți spun că azi-dimineață, cînd ai venit acasă la mine, servitoarea mi-a spus să nu te primesc.

— Servitoarea ta e o sclavă pentru care numai cei bogați sînt respectabili.

— Mi-a mai spus și că nu ai o reputație bună.

— Asta-i adevărat : reputația mea și cea a doñei Mariana sînt la fel de proaste și la fel de nejustificate. În Pueblanueva, cînd nu se vorbea despre ea, se vorbea despre mine. De asta ne înțelegeam atît de bine.

— După spusele servitoarei mele, mătușa mea te-a dat afară din casa ei.

— Asta-i o minciună.

— Dar dacă ar fi fost adevărat, n-ai fi recunoscut.

— Nu obișnuiesc să mint, iar mincinoșii îmi fac scîrbă.

— Nu te-ai văzut niciodată obligată să minți ?

— Ca oricare, dar n-am făcut-o.

Germaine se ridică și se apropie, încet, de ea.

— Eu da, am mințit cîteodată, și nu-mi pare rău că am făcut-o. Dar nu accept ca cineva să mă judece pentru asta... decît cei care au dreptul să mă judece.

— Iar Carlos crezi că n-are acest drept, nu ?

Germaine dădu din cap că nu. Și adăugă :

Nu.

Clara își încrucișă mîinile peste genunchi și se aplecă. Pe frunte îi căzu o șuviță de păr și o dădu la o parte cu o smucitură bruscă a capului.

— Cu toate astea, diavolul l-a pus în situaţia de a te judeca. Eşti în mîinile lui.

— Încerc să mă apăr. Dar mi-ar plăcea să ştiu dacă, pentru că am continuat să mă încăpăţînez într-o minciună care exista deja, toată lumea o să-mi facă greutăţi.

— La asta nu-ţi pot răspunde. Dar eu, pînă una-alta, n-o fac. Îţi fac toate înlesnirile.

Germaine se întoarse la scaunul ei, lăsă capul în jos şi rămase tăcută un moment. Apoi spuse :

— Ai avut, vreodată, nevoie de bani ?

— Totdeauna.

— Ai avut nevoie atît de mult încît viitorul să-ţi depindă de faptul că-i ai sau nu ?

— Da. Aproape întreaga mea viaţă şi pînă nu demult. Apoi mi-am vîndut casa şi am deschis magazinul. Casa era singurul lucru care-mi rămăsese. Aş fi putut să mă închid în ea şi să-mi ascund foamea. Am şi făcut-o cîteodată. Vînzînd-o, am avut noroc pentru prima oară în viaţa mea.

— Atunci îţi vei explica de ce mă bat eu pentru aceşti bani.

— Bineînţeles. În locul tău aş face la fel.

— Atunci, de ce Carlos îmi pune beţe-n roate ? De ce se încăpăţînează să rămîn aici toată viaţa, de ce încearcă să mă oblige să renunţ la tot ce-mi doresc mai mult ? Îţi spun asta, pentru că bănuiesc că eşti la curent...

— Niciodată nu-i uşor să cunoşti motivele lui Carlos. Despre alt bărbat aş crede că se poartă aşa pentru că vrea să se însoare cu tine.

— Să se-nsoare cu mine ?

Începu să rîdă cu un rîs convulsiv, nervos, care suna fals. Clara se dădu jos de pe tejghea, se apropie de ea cu mîna întinsă, dar n-o atinse. Rămase privind-o, cu un început de zîmbet între surprins şi iritat, şi se întoarse pînă la tejghea.

Germaine se opri. Ridică ochii. Clara continua s-o privească.

— E o idee stupidă.

— De ce ? întrebă Clara.

— Explicaţia e complicată.

Clara se dădu înapoi pînă cînd ajunse să se sprijine de tejghea.

— Mi-ar place s-o ascult. Pentru mine, a te mărita cu Carlos n-ar fi nici o prostie. Şi cred că nici pentru doña Mariana. A lăsat lucrurile cum le-a lăsat aşa încît Carlos să se însoare cu tine.

Făcu un gest dezolat.

— În sfîrşit, cred că asta n-ar fi trebuit să-ţi spun. Nu sînt sigură că doña Mariana s-a gîndit la aşa ceva, deşi eu aşa cred.

Şovăi. Germaine se apropia de ea ; cu degetele se juca în ciucurii şalului. Părea mai liniştită.

— Continuă.

— Ştii, îi plăcea să poruncească. Era obişnuită să o facă şi să fie ascultată, iar Carlos a fost întotdeauna greu de manevrat ; e un ins care alunecă printre degete, ca un peşte. Atunci, ea s-a gîndit că bunurile ei ar fi o momeală bună pentru tine, ca şi pentru Carlos. Oricui i-ar fi venit ideea asta. Oricui, asta e clar, care să nu semene cu mine şi cu tine.

Germaine făcu o figură de dezgust.

— Crezi că ne asemănăm cît de cît ?

— Avem... cum să-ţi spun ?, calităţi comune, pe lîngă înfăţişare şi culoarea părului ; dar sîntem foarte deosebite. Se observă din faptul că nu-ţi place bărbatul care-mi place mie. Pentru mine, Carlos este cel mai bun bărbat din lume, cu toate defectele lui.

Germaine ridică din umeri.

— Un ţărănoi ! Cum o fi putut gîndi mătuşa mea, cum i-o fi putut veni ideea că eu m-aş putea mărita cu el ?

— Aici, toţi s-au gîndit la asta, chiar şi Carlos. Poate pentru că îl stimează într-atîta pe Carlos, încît nu găsesc că în Pueblanueva ar exista vreo femeie care să-l merite. Trebuia să vii tu de la Paris.

— Acum, că mă cunosc, nu vor mai crede la fel.

— Atît de superioară nouă te crezi, numai pentru că eşti în stare să cînţi bine ?

— Într-adevăr, nici tu, nici ceilalţi, împreună cu Carlos, nu veţi înţelege niciodată că a cînta bine mă aşază mult

deasupra voastră. Ar fi așa chiar dacă eu nu aș dori-o. Dar ar fi inutil să-ți explic.

O fixă pe Clara drept în ochi, cu o privire dură, rece. Clara nu clipi. Germaine spuse :

— E curios. Fratele tău m-a prevenit că există o diferență, dar nu m-am așteptat să fie atît de mare.

Clara sări în sus, înfuriată :

— Ce ți-a spus despre mine imbecilul ăla ?

— Oh, nimic rău ! Doar că nu sînteți la fel. Și e adevărat. Fratele tău m-a înțeles din primul moment. Dacă această convorbire aș fi avut-o cu el, i-aș fi putut explica anumite lucruri... El, de pildă, înțelege motivele pentru care nu m-aș putea niciodată căsători cu un bărbat precum Carlos, și, chiar și lucrul ăsta, de a mă considera deasupra multora. Și fratele tău vă e superior, e un bărbat de altă categorie. Înțelege și e de acord ca eu să trăiesc pentru arta mea și ar înțelege și aproba ca soțul meu să fie ceva mai puțin decît un soț și ceva mai mult decît un secretar, tot atît de devotat și sacrificat pentru arta mea ca eu însămi. În sfîrșit : acea persoană care să aibă în grijă problemele unei cîntărețe, cele pe care ea nu le poate rezolva personal. E foarte complicat să cînți azi la Milano și săptămîna următoare la New York... ! Și mai e și reclama, și relațiile publice ! Înțelegi ? Asta-i ceea ce trebuie să fie soțul meu.

Clara o ascultase mai întîi serioasă și puțin iritată. Pe măsură ce Germaine vorbea, iritația îi dispărea. La sfîrșit, rîse.

— Nu cred ca doña Mariana să se fi gîndit la Carlos ca la un codoș care să-ți servească ție. Avea o părere foarte bună despre Carlos.

— Iar eu o am tot atît de bună despre un asemenea codoș. Trebuie să fie un om de lume, cu o prezență agreabilă, cult, să vorbească limbi străine, să știe să poarte un frac, mă înțelegi ? Carlos e un bădăran.

Clara rîse scurt, ascuțit, și se chirci.

— Carlos, un bădăran ? Un bădăran ? Dar unde-ți sînt ochii ?

Nu mai rîse, se îndreptă.

— Dar, în orice caz, nu e un manechin, de asta poți fi sigură. Nici dacă ar fi îndrăgostit de tine nu s-ar preta să fie soțul tău în felul ăsta.

O privi pe Germaine cu ochi mari, limpezi.

— Și el e mîndru. Și nu mi-l închipui să țină trena nimănui. Carlos e născut ca să moară de scîrbă în turnul lui, sau ca să ajungă pînă la ceruri. Pentru asta, ca să ajungă în înalturi, doña Mariana dorea să-l însoare cu tine. Pentru că nu are bani și pentru nimic în lume n-ar fi permis ca mătușa ta să i-i lase pe-ai ei. Cît despre mine, eu nu sînt bună pentru el decît dacă rămîne la el în turn.

Germaine făcu un gest de oboseală.

— În sfîrșit, viitorul matrimonial al lui Carlos nu mă poate interesa. Treaba lui, nu crezi ? Și, în orice caz, treaba lui și a ta. Eu venisem să-ți cer o mînă de ajutor... Speram să-l poți influența în favoarea mea, că l-ai putea convinge că e nedrept să mă oblige să rămîn aici, și că, oricum, tot voi pleca...

— Niciodată Carlos nu m-a băgat în seamă.

Germaine se ridică, puse șalul pe o banchetă și-și îmbrăcă paltonul.

— Îmi pare rău.

— Dar dantelele ? Nu le iei ?

— O să trimit servitoarea.

Clara sări de pe tejghea și deschise ușa. Aștepta ca Germaine să ajungă pînă acolo.

— Să nu crezi că-ți port pică sau că-ți doresc răul.

— E mai bine așa.

— Cît despre sfat... îți pot da unul : vorbește-i părintelui Eugenio. Este prietenul lui Carlos și, dacă nici el nu reușește nimic, nimeni nu va mai putea. Să nu-mi mulțumești. Mă făcuseși să-mi pierd orice speranță, dar dacă pleci...

Germaine se opri în prag.

— Am înțeles că mai există o altă femeie, o femeie nedemnă, de care Carlos nu se va putea rupe niciodată. Sau poate pe tine nu te interesează să-l împarți pe Carlos cu altcineva ?

Clara trînti ușa. Auzi pașii lui Germaine pe caldarîm, îndepărtîndu-se. Erau pași siguri, de femeie care merge cu capul drept în sus.

Carlos nu veni la cină. În vreme ce don Gonzalo se pregătea de culcare, Germaine o întrebă pe *Rucha* dacă mînăstirea era foarte departe și dacă era posibil să închirieze o mașină ca să meargă acolo. *Rucha* îi spuse că da.

— Ai grijă să fie aici la ora zece. O să vii cu mine.

Germaine intră la ea în cameră, își puse un capot și niște papuci și ieși pe coridor. Tatăl ei se culcase. Ciocăni în ușă și intră. Don Gonzalo, sub lumina unei lămpi cu petrol, zăcea, sub tot felul de pături și plăpumi de puf, într-un pat cu polog. Își lăsase lucrurile pe un fotoliu, iar papucii pe covor. Germaine îi dădu la o parte cu piciorul.

— Cum te simți ?

Se așeză pe marginea patului și îl mîngîie pe Don Gonzalo pe mînă.

— Ei, nu prea rău. Cred că mai bine. Mi-e foarte cald.

— Trebuie să cinezi în pat în fiecare seară. E prea frig. Și umezeala asta... !

— Ca la Paris, nu-i așa ?

— Mai rău ca la Paris, papá. Mult mai rău.

Don Gonzalo îi strînse mîna.

— Ai grijă de gît. E mai important decît reumatismul meu. Amintește-ți că mama ta...

— Papá, te rog ! — mai aduse încă o pernă și-l așeză pe taică-tău. Așa o să-ți fie mai bine.

— Avea aceeași vîrstă ca tine, și aceleași speranțe. Într-o seară nu s-a îmbrăcat destul de gros, știi ? Doar atît : o mică neatenție. Și a rămas fără voce. A fost ceva foarte trist.

— Eu sînt puternică, papá, iar gîtul îmi e foarte sănătos.

— Asta spunea și ea cînd a început să tușească, și-ai văzut... Apoi, operația.

Germaine lăsă capul în jos. Își trase mîna dintr-a tatălui ei și, fără să-l privească, îi aranjă învelitoarele.

— Răceala n-a făcut altceva decît să descopere o boală pe care mama o avea. Mi-ai spus-o adeseori. Ar fi apărut oricum, mai tîrziu...

Se ridică.

— E obligatoriu ca eu s-o moștenesc ? Spune-mi, papá : sînt condamnată să-mi pierd vocea, mai devreme sau mai tîrziu ?

Don Gonzalo se frămîntă sub pături. Vru să scoată un braţ, dar Germaine îl ţinu.

— Nu. Nimeni nu spune că o să moşteneşti... lucrul ăla, neapărat. E doar o temere pe care o am. Dar cînd te va vedea medicul, vom şti.

Germaine îngenunche, încet, lîngă tatăl ei. Lumina lămpii oscila, umbrele se mişcau, mici şi mari, alternativ. Germaine încrucişă braţele, îşi sprijini bărbia pe ele şi-şi ridică ochii spre tatăl ei.

— Nu mă va vedea.

El întinse mîna şi o mîngîie pe păr.

— Acum, cînd vom fi bogaţi... De îndată. Avem bani ca să te vadă cel mai bun specialist din lume. Cel din Geneva, nu-ţi aminteşti ? Cineva ne-a spus că cel mai bun specialist e la Geneva. Sau la Londra ? Eu nu prea îmi aduc bine aminte.

— Nu vreau să mă vadă nimeni, papá. Nu înţelegi ? Nu vreau să ştiu nimic. Vreau numai să cînt. Dacă într-o zi...

Îşi ascunse capul în mîini şi rămase tăcută. Pe don Gonzalo îl apucă tusea.

— În sfîrşit : după ce voi fi cîntat de cîteva ori, nu va mai fi acelaşi lucru. Dar dacă doctorul mi-ar spune că da, sau că mă aflu în pericol, sau că există şi numai o probabilitate, nu aş mai îndrăzni să cînt în public. Mi-ar fi teamă să nu-mi pierd vocea deodată şi să fiu ridicolă ; asta ar fi îngrozitor pentru mine.

Aşteptă răspunsul cîteva clipe. Don Gonzalo părea, dintr-o dată, distrat.

— Oricum, eu aş merge să mă vadă un bun specialist. Cu bani...

— Încă nu ştim dacă-i avem.

Don Gonzalo se ridică cu greutate. Din nou îl apucă tusea. Germaine îl obligă să se învelească.

— Ţi-a spus Carlos ceva ?

— Nu. Nimic nou. Dar am ideile mele...

— Banii sînt numai ai tăi — se dezveli din nou. Dacă nu-i aşa, ce-i cu testamentul ăsta ? Verişoara mea nu era nebună.

— Asta nu ştiu, papá.

— Dar avocatul a zis...

— Avocatul a zis să încercăm să ajungem la o înțelegere cu Carlos. Asta a spus, și ăsta e lucrul pe care, cu siguranță, îl vom face. Chiar mîine, pentru că trebuie să plecăm îndată.

— Eu mă simt bine aici. E atît de bun patul ăsta ! Ca al meu, cînd eram copil. De atunci n-am mai avut așa un pat.

— O să-ți cumpăr cel mai bun pat din lume. Sau, nu cumva, ai uitat de Italia ? Cel mai bun pat din lume, sub cel mai frumos soare.

Aranjă din nou cuverturile și trase în sus plapuma care alunecase.

— Nu te mai dezveli. Mîine mă voi duce să-l văd pe părintele Eugenio.

— Pe părintele Eugenio ? Mi se pare foarte bine. Părintele Eugenio e un bun prieten și ne iubește. Oh, dacă l-ai fi văzut acum douăzeci și cinci de ani ! Exact ce se cheamă un mare artist. O admira mult pe mama ta.

— Are influență asupra lui Carlos.

— E firesc. Părintele Eugenio are o personalitate puternică. Cred și eu ! Era ceea ce se numește un om important. Îmi aduc aminte...

— Bine, papá. Lasă amintirile acum. O să mă duc mîine să-l văd. Iar acum, o să dormi. Ai luat medicamentul ?

— Nu. Azi nu-i nevoie să-l iau. Am tușit mai puțin.

— O să-l iei, papá, chiar dacă nu ai tușit.

Luă de pe măsuța de noapte o sticluță și o lingură. Vărsă siropul și se apropie.

— Hai să vedem. Ridică-te puțin. Și nu fi copil. Trebuie să iei medicamentul.

Don Gonzalo ridică în sus capul și privi cu groază lingura ce se apropia. Închise ochii, deschise gura. Germaine dădu drumul siropului. Don Gonzalo făcu o grimasă de copil ursuz.

VI

BISERICA MÎNĂSTIRII ERA GOALĂ ŞI ÎNTUNECATĂ. Germaine intră şi simţi cum se înfioară. Se rezemă de un pilastru şi făcu, vag, o cruce de la frunte la piept. Privi împrejur, prin întuneric, şi în sus, către bolţile de piatră înnegrită. O pasăre cenuşie zbura prin spaţiul umed, căuta o ieşire. Germaine nu merse înainte, nici nu îngenunche : o luă la goană spre uşă. Cînd ieşi, vîntul o zgudui.

— V-aţi şi rugat ? o întrebă *Rucha* din maşină.

— Da.

— Dacă vreţi să vă însoţesc...

Rucha scotea capul pe geam şi striga împotriva vîrtejului de vînt. Şoferul îşi aprinse o ţigară şi citea un ziar.

Germaine văzu un ciocănaş pe poartă, şi bătu ; văzu lanţul unui clopoţel, şi trase. Vîntul se înteţea şi se adăposti cum putu. Mireanul întîrzie cîteva minute : îl precedă un zgomot de chei. Îşi apropie mutra înconjurată de păr creţ, printr-o deschizătură.

— Ce-aţi dori ? *Ave Maria Purísima.*

Germaine bîlbîi :

— Să-l văd pe părintele Eugenio Quiroga.

Mireanul deschise puţin mai mult poarta.

— Nu ştiu dacă o să se poată. Acum lucrează.

— Spuneţi-i că sînt... — şovăi — nepoata lui.

— Nepoata lui ? mireanul ridică din sprîncene. O să i spun. Nepoata lui.

Era gata să închidă oblonul. Germaine întinse mîna şi şi-o sprijini de clanţă.

— N-aş putea aştepta înăuntru ? Aici e frig.

— Da, dar nu treceți dincolo de tindă. E închis pentru lume.

Deschise ușa, o lăsă pe Germaine să treacă și o închise cu o lovitură. Clanța nu se potrivi; poarta rămase crăpată.

— Acuma, adevărul e că o să vă fie frig și aici.

Era un călugăr necioplit, rumen, durduliu. Mergea greoi, ca și cînd ar fi fost reumatic. Îi zîmbi lui Germaine cu un zîmbet aproape animalic și o luă spre ușa din fund. Odată cu el se îndepărtă și zgomotul de chei, ca niște clopote mititele.

Germaine privi pereții murdari, tavanul cu bîrne întunecate, pardoseala din dale. Altceva nu mai era de văzut. Tremură din nou, închise ochii. *Rucha* intrase în vorbă cu șoferul: dădea din mîini și din cap și rîdea. Oblonul, împins de vînt, se deschise pînă cînd se lovi de perete; Germaine îl închise din nou și se rezemă de el. Astfel închisă, tinda rămase în penumbră. Se auzea vîntul, șuierînd în claustre și zgomote îndepărtate de lucruri trîntite, totul învăluit în rumoarea puternică a mării: Germaine se simțea cuprinsă în mijlocul a ceva enorm și sonor, ca și cînd lumea, dintr-o dată, și-ar fi ieșit din matcă, iar în golul lăsat de ea ar fi pătruns sunete sălbatice.

Ușa din fund scîrțîi și intră părintele Eugenio.

— Germaine?

— Aici sînt, părinte.

O văzu făcută ghem, zgribulită, clănțănind din dinți și alergă spre ea.

— Cum de ai venit pe viforniță asta? Trebuia să-mi trimiți vorbă, copilo! Aș fi venit eu la tine acasă.

Întoarse capul într-o parte și într-alta.

— Nu știu unde să te duc. Există o sală, dar trebuie să fie și mai frig ca aici.

— N-are importanță. Chiar aici...

— Cum o să te țin în ușă?

— Doar pentru cîteva minute.

Părintele Eugenio lăsă brațele să-i cadă.

— Aici sau în alt loc, o să murim de frig. Dar acolo, înăuntru, cel puțin ne vom putea așeza.

Deschise ușa sălii de primire și o împinse, ușor, pe Germaine. Un puternic miros de umezeală invada acel spațiu întunecos, trist, iar vîntul ce trecea prin obloane scutura o perdea murdară care acoperea intrîndul ferestrei. Părintele Eugenio trase perdeaua de o parte și asigură cremona.

— Stai jos. Nu știu ce e mai rău.

Se așează și el, foarte aproape de ea, și zîmbi cu dragoste.

— Ei bine. Spune-mi ce ți se întîmplă.

Ea șovăi.

— Ieri a fost preotul să-mi facă o vizită, împreună cu niște doamne, și mi-au spus ceva despre picturile din biserică. Vreau ca dumneata să mă sfătuiești ce trebuie să le răspund.

— Ce-au spus ?

Germaine povesti. Părintele Eugenio o asculta, fără să înceteze să zîmbească. Cînd termină istoria, Germaine spuse :

— Mi-a atras atenția că o să vină să-mi vorbească, tot despre asta, el singur.

— Cînd va reveni, să-i răspunzi că nu te pricepi la așa ceva și că să stea de vorbă cu mine. Sau cu don Carlos. Lui i-ai povestit ?

— Nu.

— Ar fi trebuit s-o faci.

— Nu l-am văzut de ieri. N-a cinat acasă.

Ridică ochii, clipi, și-i lăsă, îndată, în jos.

— Ieri ne-am ciondănit, nu ne prea înțelegem.

Duse mîinile la față și suspină.

— N-ar fi trebuit să vin în Pueblanueva ! Știam eu... !

Mîinile părintelui Eugenio tremurau. Se apropiară de brațele, de mîinile lui Germaine, dar fără să se oprească pe ele, să le prindă. Germaine scînci, iar părintele Eugenio o asculta în tăcere, încurcat, mîhnit. Încă o dată, mîinile încercară să-i spună ceva, dar rămaseră la jumătatea drumului. Germaine scoase din geantă o batistuță și-și șterse ochii și obrajii.

— Se încăpățînează ca eu să rămîn aici și mă urăște pentru că nu vreau.

— Să nu crezi asta ! Carlos este incapabil să urască. O iubea mult pe mătușa ta, asta e tot, și crede că are obligația să facă să-i fie respectată voința.

— Dar dumneata mă înțelegi, nu-i așa ? Nu pot și nici nu trebuie să fac asta. Cum să renunț la cariera mea din cauza voinței unei moarte ? E nedrept, părinte !

Mîna dreaptă a părintelui Eugenio se opri, în sfîrșit, pe brațul lui Germaine : de-abia dacă-l atinse, și și-o retrase.

— Sigur. Sigur. Cum o să rămîi ? O să găsim un aranjament prin care amîndouă părțile să fie mulțumite. Pentru că amîndoi aveți dreptate, dar nu vă puteți înțelege pentru că nu vă cunoașteți ; pentru că, din prima clipă, ați fost potrivnici. Cînd va mai trece ceva timp, și cînd fiecare va înțelege calitățile și motivele celuilalt, cine se îndoiește că sentimentele de acum s-ar putea schimba, că s-ar putea schimba cu totul ?

Germaine se ridică : brusc, rapid. Dar imediat își înfrînă impulsul și se așeză din nou. Părintele Eugenio se speriase : o privea cu ochii larg deschiși, cu mîna în aer.

— Se întîmplă ceva ?

Ea respiră puternic.

— Nu, nimic. Dar..., vrei și dumneata să insinuezi că eu și Carlos ne-am putea căsători ? La un asemenea aranjament te referi dumneata ?

Părintele Eugenio nu-i răspunse. Lăsă privirea în jos. Desfăcu brațele, cu palmele deschise, și apoi le încrucișă în poală.

— Înțeleg că această soluție nu-ți place.

— Cum ar putea să-mi placă ? — Germaine se ridică și rămase în picioare pe covorul uzat, cu brațele rigide, energice —. Dumneata, care cunoști lumea, te-ai putut gîndi vreodată că ar putea Carlos ajunge să-mi fie soț ? Pentru că dumneata nu ești cum sînt cei din tîrg, nici cum e Clara Aldán, nici măcar ca mătușa mea. Dumneata știi că eu nu pot colinda lumea cu un bărbat cum e Carlos — rîse —. Am nevoie de un soț care să fie cel puțin prezentabil.

— Găsești că el nu e ?

Vocea părintelui Eugenio se schimbase : părea surprins și chiar deranjat. Germaine încrucișă brațele și vorbi pe un ton mai gingaș :

— Bine. Dumneata ești prietenul lui și-l apreciezi, și, poate, după atîția ani, ai uitat și de ce fel de om are nevoie o cîntăreață ca bărbat.

Se așeză din nou și se apropie de părintele Eugenio.

— E curios. Ieri am vorbit despre același lucru cu Clara. A trebuit să-i spun că fratele ei ar fi mai potrivit pentru mine decît Carlos. Juan, cel puțin, știe să se îmbrace și e un om cult și educat.

Călugărul începu să rîdă. — „Și Carlos, nu ?" — Rîsul era deschis, chiar vesel.

— De ce rîzi, părinte ?

— Pentru că dacă toate greutățile din această neînțelegere se trag, treaba e ca și rezolvată — se ridică și făcu niște pași mari, în timp ce-și sufla în mîinile învinețite. — Cum ți-aș putea spune că te înșeli ?

— Nu mă înșel, părinte. Lucrul minim la care am dreptul este să fiu înțeleasă ca artistă. Aldán m-a înțeles și s-a pus din prima clipă de partea mea, pînă și lumea care umplea biserica zilele trecute, și doamnele care au fost ieri la mine acasă, ca să nu mai spun starețul și dumneata, m-au înțeles. Numai Carlos se arată insensibil. Am cîntat pentru el în ziua sosirii mele, numai pentru el. Am făcut-o într-adins, la cea dintîi insinuare, fără să mă las rugată, pentru că știu că muzica poate convinge mai bine decît rațiunea. Dar a fost inutil. Cîntecul a alunecat peste pielea lui Carlos ca peste aceea a unui elefant.

Călugărul continua să zîmbească. Își trase mîinile și le ascunse în mîneci.

— În după-amiaza sosirii tale, a venit să mă vadă în biserică. Eu îmi terminasem picturile. Mi-a vorbit despre tine și muzica ta. Cum mi-ar mai plăcea acum să-mi amintesc cu exactitate cuvintele lui ! Te-ar măguli să le auzi.

Or fi, mai mult sau mai puțin, cele pe care mi le-a spus, sau asemănătoare : elementare cuvinte de curtoazie ; „Ce drăguț !", „Ce bine cîntați !" Ceea ce poate spune un necunoscător.

— Carlos nu-i așa.

— Admit că poate fi un învățat în profesia lui, dar habar nu are de muzică. Apoi, îi lipsește cu totul sensibilitatea. Am cîntat pentru el, la pian, un vals de Chopin. Pe Chopin îl înțelege toată lumea, Chopin ajunge la toate inimile. Numai la a lui Carlos nu. Cînd îl asculta, avea o față de prostănac. Ca și cînd aș fi cîntat un tangou. Nu făcea altceva decît să-mi privească mîinile.

Cînd ajunse aici, figura părintelui Eugenio se adumbri. Spuse cu voce înceată, ca și cînd ar fi vorbit pentru sine : „Asta a făcut ?" Și începu să se plimbe cu repeziciune, cu pași mari, cu mîinile la spate și corpul înclinat înainte. Germaine se uita la el cum se ducea și venea, o dată, de două ori, de trei ori... Se sprijini de spătar, temătoare. Pașii părintelui Eugenio răsunau puternic pe dale, se stingeau cînd străbăteau covorul și răsunau din nou. Pînă cînd se opri : tot înclinat și cu un gest între furios și supărat. Vocea îi tremură.

— Așa ceva nu admit, cred și eu că nu pot admite. Numai asta mai lipsea !

Germaine se lipi de speteaza fotoliului.

— Nu te înțeleg, părinte. Nu știu ce vrei să zici.

Călugărul ridică mîinile spre tavan și strigă :

— Carlos te-a păcălit. Acum înțelegi ? Carlos știe despre muzică mai mult decît despre orice altceva ; ar fi putut fi chiar un mare pianist, dacă nu l-ar fi obligat să se facă medic. Dar mai este un bun pianist, un om care cîntă în fiecare zi două-trei ore, care îl știe pe Chopin și care poate cel mai bine să judece calitatea vocii tale. Acum înțelegi ? Îți privea mîinile ca să-ți studieze tehnica. Te-a păcălit, iar așa ceva nu tolerez.

Se lăsă să cadă pe canapea. Lui Germaine nu-i mai era teamă și, puțin cîte puțin, se apropia de el. Întindea mîinile întrebătoare.

— Dar, de ce ?

— Asta mă întreb și eu. De ce ? Și pentru ce ? Pentru că de un lucru sînt sigur, și anume că el nu-și propune să te prejudicieze în nici un fel.

Germaine își trecu mîna peste frunte.

— Îl înțeleg din ce în ce mai puțin, părinte. Adică, nu înțeleg absolut nimic. Am impresia, mai puternică de

fiecare dată, de a fi căzut în mijlocul unei lumi în care nebunii bîntuie liberi pe străzi, şi în care cei mai nebuni dintre toţi sînt tocmai cei cu care am eu de-a face.

Vocea părintelui Eugenio deveni melancolică.

— Nu sîntem nebuni, spuse. Slavă Domnului !

Îşi ascunse faţa în mîini. Apoi privi prin fereastra murdară bucăţica de cer ce se vedea prin ea.

— Nici Carlos şi nici eu nu sîntem. Dar nu voi ajunge niciodată să înţeleg de ce Carlos s-a purtat în felul ăsta. E bun şi curtenitor — se întoarse spre Germaine şi adăugă cu pasiune — : îl iubesc cu adevărat, iar apropierea lui mi-a făcut mult bine. Doar o singură persoană a meritat din partea mea mai multă încredere decît el pe lumea asta, iar acea persoană aproape că nu aparţinea lumii.

Începu să caute prin buzunare şi o întrebă pe Germaine dacă-i dădea voie să fumeze. Ea spuse că da.

— Niciodată Carlos nu a zis nimic din care să se poată bănui un asemenea comportament, ci tocmai dimpotrivă. De cîte ori vom fi vorbit despre tine ? Toată vara, cînd eu mă odihneam după munca din biserică..., o zi, şi-n altă zi, vorbea despre tine cu entuziasm, aproape cu dragoste. Dar, dincolo de glume, se vedea că se consideră puţin ca un fel de tată, şi că începeai să fii pentru el ceva mai mult decît o speranţă. El, care niciodată n-a dat atenţie banilor, a ajuns să se gîndească la vreo afacere, pentru ca moştenirea ta să crească. Era dispus să-şi sacrifice viaţa pentru tine. Odată, cînd i-am spus că trebuia să facă pe lumea asta ceva mai mult decît să aibă grijă de tine, mi-a răspuns că, datorită ţie, o să aibă, în sfîrşit, ceva cu adevărat serios de care să se ocupe.

Germaine făcu un gest vag cu mîna.

— Nimic din toate astea nu concordă cu felul în care s-a purtat pînă acum.

Privirea părintelui Eugenio se îndepărtă de la fereastră şi căută un colţ întunecat de care să se prindă.

— Nu se aştepta, nu putea bănui că te-ai fi dedicat operei. Asta l-a deziluzionat — făcu o pauză. Da, asta trebuie să fie...

— Bine. Dar dumneata vei fi de acord cu mine că n-o să renunţ la singurul lucru ce mă interesează în viaţă ca să fac plăcerea unui om pe care-l cunosc de o săptămînă

și care numai datorită unei idei a mătușii mele a intrat în relație cu viața mea. Să presupunem că mătușa ar fi făcut un testament normal. Ce-ar mai fi Carlos pentru mine altceva decît o rudă îndepărtată pe care o primești, cîteodată, în vizită ?

Se ridică.

— Vreau ca dumneata să mă ajuți să-mi rezolv situația, părinte. Vorbește-i lui Carlos. Nu pot rămîne aici multă vreme. Am nevoie să mă întorc la Paris, dar nu pot pleca fără banii mei. Trebuie să existe niște motive cu care să poată fi convins, sau, cine știe, autoritatea vreunei persoane... Juan Aldán mi-a spus că el ar putea...

— Aldán ?

Călugărul rîse și neagă din cap.

— El mi-a spus-o. Că ar avea influență asupra lui Carlos. Dar m-am gîndit că dumneata, poate, prin condiția dumitale de călugăr, și datorită prieteniei, și pentru că-l iubești atît de mult...

— Voi merge să-l văd în după-amiaza asta.

O spuse fără convingere, ca leșinat, în timp ce se ridica ; și adăugă, în picioare fiind :

— Și tu ar trebui s-o faci, chiar acum. V-ați certat, și o să vă împăcați. Carlos e foarte sensibil : vei vedea cum uită totul.

O luă de braț și o scoase în tindă. Cineva lăsase deschisă ușa claustrului și intra o lumină violentă.

— Casa lui Carlos îți e în drum. Șoferul va ști să te ducă acolo. O să-ți placă : are o vedere foarte frumoasă.

Deschise oblonul mare, iar vîntul îi zgudui. Pelerina călugărului zbura și trăgea de el. Mîinile, brațele părintelui Eugenio se luptau cu vîntul și cu pelerina. Germaine zîmbi. În sfîrșit, părintele putu apuca pelerina, s-o înfășoare pe trup și s-o țină strîns cu brațele.

— Să nu-i spui lui Carlos că ai fost la mine, da ? Nici să nu-i arăți că i-ai descoperit păcăleala. Și să nu observe că ai plîns.

Șoferul, fără să coboare, deschisese portiera și aștepta ca Germaine să urce. Vîntul biciuia clădirea, se lovea de colțuri, șuiera în vîrtejuri.

— Mă voi duce, dar dumneata vino să mă vezi în după-amiaza asta, după ce voi fi vorbit cu el.

Călugărul aşteptă ca maşina să pornească. Ridică un braţ în semn de adio, iar pelerina, din nou lăsată liberă, se umflă, zbură, i se înfăşură pe faţă. Bîjbîind, găsi poarta şi intră în tindă. Şoferul zise ceva despre lupta călugărului cu pelerina. Ieşiră în şosea : valuri mari, verzi, se spărgeau de o parte şi alta, se ridicau pe taluz, ajungeau, liniştite, pînă la drum.

Germaine privi marea întunecată, presărată cu stropi albi. Departe, în fund, pe cerul curat se vedea, ca tăiat, profilul unor munţi. Scoase din geantă o pudrieră şi începu să-şi şteargă urmele lacrimilor.

Rucha, pe scaunul din faţă, continua să vorbească cu şoferul. Motorul acoperea cuvintele. Germaine trase de-o parte geamul despărţitor.

— E foarte departe ?

— Nu, domnişoară. Aici, după colţ.

După ce trecură de o cotitură largă, înălţimea colinei se văzu Pueblanueva, acolo jos : prizonieră între munţi şi valuri, chircită, iar turnurile, ca şi cînd ar fi vrut să evadeze.

— La capătul acestei coaste, domnişoară. În spatele pomilor de colo.

Tîrgul nu se mai văzu. Arborii rămîneau pe dreapta, acolo sus, mari, negri : printre ei se ivea un colţ de piatră. Iar şoseaua, cocoţată, numai curbe, urca pe panta colinei, printre gardurile de mărăcini arse de frig. Maşina frînă, intră pe un drumeag îngust, plin de hîrtoape, iar şoferul se dădu jos şi deschise poarta mare de fier. Arbori mai mici se uneau în boltă deasupra drumului, cu crengi şi frunze moarte prin şanţuri.

Totul te întrista.

Maşina se opri, iar şoferul se duse să deschidă portiera. Germaine coborî.

— Aştept ?

— Da, vă rog.

O piaţetă înconjurată de magnolii, iar în fund, faţada gri : portal mare, balcon de piatră, blazoane. Şi iederă, crăpături, verbină şi ferigi ieşind prin îmbinările pietrelor de construcţie. Germaine înaintă prin noroi şi bălţoace pînă la portalul închis, care se deschise mai înainte

ca ea să ajungă la el. Paquito, *Ceasornicarul*, își scotea pălăria de pai, făcea o reverență.

— Ați venit să-l vedeți ?

Ea se dădu un pas înapoi și privi, temătoare, spre șofer și spre *Rucha*.

— Da, pe don Carlos.

— Așteptați să-l anunț. Poftiți înăuntru.

Ochii sașii ai *Ceasornicarului* se mișcau furios, de la mașină la Germaine, de la Germaine la mașină, dar zîmbea.

— Intrați.

— Dar dumneata ? Cine ești ?

Paquito rîse și-și înfundă pălărioara pe cap.

— Hi, hi ! Nu v-a spus ? Intrați. El trebuie că e sus. O să-l anunț.

Se strecură înaintea lui Germaine, urcă repede scara, pașii lui răsunară în depărtare. Germaine intră. În ghereta nebunului lumina o lampă cu gaz. Spionă prin geamuri : masa, culcușul, micile instrumente. Totul curat și în ordine. Nu-și dădu seama că nebunul se întorsese.

— Vă așteaptă. Poftiți cu mine. Vă plac vechiturile mele ? Sînt cel mai bun ceasornicar din Galicia, și mai știu să acordez piane și să pun la loc un braț rupt. Urcați. Eu o să vă arăt drumul.

O luă înainte. Se întorcea la fiecare cîțiva pași și spunea :

— Pe aici. E în turn.

Dar înainte ca să se termine coridorul, apăru silueta lui Carlos, ghicindu-se în lumina unei ferestre îndepărtate. Atunci *Ceasornicarul* o lăsă singură pe Germaine și plecă în fugă.

Mai era de străbătut încă o jumătate din coridor. Germaine se opri și așteptă. Carlos înainta spre ea cu calm, cu mîinile în buzunare și puțin adus de spate, ca de obicei. Nu-i văzu fața pînă cînd nu fu aproape. Părea serios, poate puțin încruntat, dar îi întindea mîna.

— Bună ziua, Germaine. Fii binevenită în bîrlogul meu.

Înclină capul. Ea începu să-și scoată mănușa, fără să reușească.

— Lasă mănuşa. N-are nici o importanţă. Ce preferi ? Salonul sau camera mea de toată ziua ? Salonul e ăsta. Camera mea e în fund. Frig e peste tot, dar pot să poruncesc să aprindă focul în cămin.

— Mi-e indiferent.

Uşa salonului era deschisă. Carlos trecu primul şi deschise obloanele ferestrelor. Intră o lumină murdară, tristă.

— Să nu-ţi fie teamă. Duşumeaua se mişcă, dar suportă greutatea.

La paşii Germainei, fleacurile de pe consolă tremurară. Privi într-o parte şi alta. Bucăţi mari de var se desprinseseră de pe pereţi, căzînd pe covorul rupt. În faţa unei ferestre, o pînză de păianjen înnegrea lumina, încărcată de praf.

— Aşteaptă aici. O să spun să aprindă focul în altă parte. Îndată o să fie gata. Să nu te aşezi, pentru că o să îngheţi.

Ieşi şi se duse spre fundul casei, strigînd. Se auzi cum vorbea. Germaine se apropie de balcon, şterse praful de pe un geam, privi grădina neîngrijită, arborii mari zgîlţîiţi cu putere. Un trosnet de lemn o făcu să se întoarcă. Atunci văzu pianul, cu capacul ridicat, şi un caiet de muzică pe pupitru. Îşi scoase mănuşile şi le puse în geantă. Carlos continua să vorbească într-un loc foarte îndepărtat, iar vîntul aducea frînturi din cuvintele sale : poate că senzaţia aceea de a se afla într-un spaţiu imens era numai efectul vîntului. În orice caz, pianul era de o mărime acceptabilă, una obişnuită. Întinse o mînă, apăsă pe o clapă. Apoi cîntă cîteva arpegii, fără să se aşeze. Suna bine. Răsfoi caietul şi citi un titlu : *Pavane pour une infante...* Se retrase cu repeziciune, iar senzaţia de imensitate dispăru : locul ei îl ocupă amintirea păcălelii, ale cărei probe imediate se aflau acolo, pe pupitru. Din nou furioasă, se aşeză şi începu să cînte puternic, aşa încît vîntul, ducînd notele din *Pavane...* la capătul imensităţii, să-l anunţe pe Carlos că păcăleala fusese descoperită. Apoi, se ridică. Pe pian se afla portretul unei femei cu coc înalt şi mîneci bufante, iar pe măsuţă, cel al unui bărbat ce-i semăna lui Carlos : un bărbat tînăr, foarte elegant, cu melonul într-o mînă, bastonul şi mănuşile în cealaltă. Privirea încruntată urîţea faţa femeii.

— Vino, spuse Carlos din uşă. Gata, s-a aprins.

— Dar pianul ăsta ?

— Ah, pianul mamei mele ! O vechitură îmbătrînită. Sună ca toţi dracii. Aici, totul e vechi, totul e putred. Vino. Într-o zi, casa o să se prăbuşească cu mine înăuntru.

O împinse către încăperea din turn. *Ceasornicarul* răscolea lemnele, sufla într-o flăcăruie micuţă.

— Îl cunoşti deja pe Paquito, nu ? E marele meu prieten.

Ceasornicarul se îndreptă şi salută. Ochii saşii, nemişcaţi, priveau spre propriul nas. Ea clipi, iar *Ceasornicarul* făcu o strîmbătură.

— Domnişoarei îi e frică de mine. Ştiţi, don Carlos ? I-a fost de cum m-a văzut.

Zîmbi şi plecă. Lui Germaine nu-i veni sufletul la loc pînă cînd nu-l văzu dispărînd, pînă cînd Carlos închise uşa. Părea mai vesel şi-i dispăruse încruntarea de pe frunte şi din priviri. Cînd i se adresă ei, vocea îi suna amabil.

— Ia loc.

— Îmi dai voie să mă uit ?

— Dacă altfel nu se poate...

Carlos se lăsă să cadă într-un fotoliu, puse picior peste picior şi începu să-şi răsucească o ţigară. Germaine privi împrejur, se apropie de masă, luă cărţile : una cîte una, fără să le deschidă, şi citi numai titlul de pe cotor. Un volum mare îi alunecă şi căzu : Carlos ridică ochii.

— N-are nimic.

Ea îl privea surprinsă : Carlos era elegant în atitudinea aceea, cu ţigara lui, ca şi cînd în încăpere n-ar fi fost decît el. Semăna cu tatăl lui şi nu cu el însuşi. Dar, cu toate astea, nimic nu se schimbase la el, nici măcar cravata, nici măcar pantalonii şifonaţi. Avea degetele lungi, degetele încovoiate ale pianiştilor şi, dacă le priveai cu atenţie, le vedeai mişcîndu-se cu delicateţe, iar simpla răsucire a ţigării ajungea să pară o ocupaţie aproape spirituală. Nu se uita la ea, iar ea îl privea încîntată, lăsînd ochii să-i alunece de pe cotorul unei cărţi şi să se oprească pe desenul buzei, pe frunte. „Cum de-oi fi putut crede că e un bădăran ?“ Se simţi cuprinsă de teamă şi

respect și, aproape în același timp, se indignă că-l respectă și-i e teamă de el. Făcu un efort, aruncă volumul pe care-l ținea în mînă.

— Totul e pueril sau diabolic, Carlos ? — se îndepărtă de masă, se dădu înapoi pînă cînd găsi sprijinul unui raft.

— Ce anume ?

Apropia țigara de buze, umezea marginea cu vîrful limbii și o privea ca și cînd nu ar fi înțeles întrebarea.

— Ce anume ?

— Cărțile tale sînt în franceză, în engleză și în germană ; iar pe pian e o piesă de Ravel.

— Asta nu vrea să spună altceva decît că, uneori, cînt Ravel și că înțeleg aceste limbi.

Aprinse, în sfîrșit, țigara și-i arătă lui Germaine canapeaua. O făcu cu un gest amabil, aproape de curtoazie.

— Ia loc, te rog.

Ea lăsă geanta și mănușile pe un scaun, dar rămase în picioare. Nu răspunse curtoaziei lui Carlos. Aproape nici n-o băgă în seamă. Vocea avea inflexiuni de furie reținută.

— Cînd am cîntat Chopin, ai spus că nu auziseși de el, și cînd am vorbit franțuzește, n-ai dat nici un semn c-ai înțeles. De ce ?

— Dacă nu te așezi, va trebui să mă ridic eu ; dar despre asemenea lucruri se vorbește mai bine stînd.

— Nu mă așez.

Carlos se ridică leneș.

— Cum vrei.

Puse mîinile în buzunare, strînse din umeri, se plimbă puțin. Germaine îl urmărea cu privirea, cu ochii larg deschiși. Carlos se întoarse spre ea, dădu din cap :

— E ușor să faci un lucru : e de-ajuns să urmezi un impuls, să răspunzi unei situații cu o inspirație de moment, să lași cuvintele și mișcările să curgă în voie. Precum copiii și animalele. E foarte frumos. Conștiința e cea care strică totul, pînă și felul de a merge, și e firesc ca o persoană prea conștientă, o persoană care gîndește mult fiecare mișcare, să-și facă plăcerea, cîteodată, de a face ceva fără să se gîndească. Rău e ca, după aceea, să te explici. Chiar dacă dorești să înțelegi acel lucru și să

spui adevărul, mereu e cîte ceva care, din străfundurile tale, îţi guvernează conceptele, gestul, tonul. Vrei să spui adevărul, dar o faci numai pe jumătate. Crezi că vorbeşti în acord cu conştiinţa, dar puterile necunoscute te obligă să-ţi maschezi cuvintele.

Se oprise lîngă masă, uşor sprijinit de ea. Înainte de a trage din ţigară, contempla fix capătul aprins şi făcea pauze.

— De opt luni te aşteptăm, toţi din tîrg şi cu mine. Cum ţi-aş putea explica motivele acestei aşteptări ? Ar trebui ca mai înainte să-ţi povestesc istoria tîrgului şi pe aceea a familiei tale : ar trebui să-ţi descriu întîmplări şi persoane şi chiar şi aşa nu totul ar fi clar. Admite faptul că te aşteptam, că te aşteptam pe tine, deşi, la sfîrşit, rezultă că nu tu erai cea aşteptată. Pentru că nimeni nu ştia nimic despre tine, nimeni nu ştia cu adevărat pe cine aştepta sub numele de Germaine. De cîte ori se vor fi întrebat membrii Cazinoului cum va fi fiind franţuzoaica ? Eu însumi m-am întrebat adeseori. Aveam un portret al tău şi nişte scrisori, nişte scrisori convenţionale, aproape impersonale, pe care eu le credeam de la o fată ingenuă, nu de la o femeie prevăzătoare. Ce greu era să nimereşti ! Fiecare te imagina pe măsura dorinţelor sale şi chiar a intenţiilor sale ; dar sînt sigur că pentru toţi ai fost, de-a lungul a opt luni, un personaj romantic, o doña Mariana tînără, puţin deformată de depărtare şi de traiul la Paris. Da. Faptul de a te fi născut, de a fi crescut la Paris, a influenţat mult asupra imaginii pe care ne-o făceam despre tine. O includ aici şi pe a mea, bineînţeles, care şi ea era romantică. Cu toate astea, ne pregăteam pentru sosirea ta. Iar eu mă întrebam : cum voi putea reţine, încînta, pe această copilă cînd va veni ? Pentru că trebuia să te încînt, trebuia să transfigurez realitatea pentru a o face demnă de tine ; dacă vrei, pentru a ţi-o face trăibilă : o realitate aproape poetică, poate dramatică, în al cărei centru te-ai fi putut instala. Trebuia să mă folosesc de după-amiezile de iarnă. După-amiezile de iarnă sînt lungi. De multe ori cîntam la pian pentru mătuşa ta, pînă cînd îi venea somnul. M-am gîndit că, tot aşa, aş putea cînta pentru tine, nu ca să te adorm, bineînţeles. Şi am început să studiez cu cel mai mare

entuziasm piese franţuzeşti, pentru că speram că, în casa aceea, atît de franţuzească, cea a mătuşii tale, te vei simţi mai bine cu muzică franţuzească, şi că muzica franţuzească mă va ajuta în transfigurare. Ravel, desigur, şi Debussy. O franţuzoaică, educată într-un bun colegiu, ştie de Ravel şi de Debussy.

Ridică mîna şi opri o intervenţie a Germainei.

— Aşteaptă. O să vorbeşti după aceea, te rog. Mărturisesc că imaginaţia mea a inventat o tînără neajutorată, speriată, poate chiar temătoare. Figura persoanelor le dezvăluie puţin caracterul, şi eram îngrijorat de slăbiciunea, gingăşia ta, acest maxilar al tău atît de puţin energic, atît de delicat. Mă simţeam dispus nu numai să te vrăjesc, dar să te şi protejez. În realitate, mă aflam aici doar pentru asta, doar asta m-a reţinut de-a lungul a opt luni, pentru că, în acelaşi timp, eu doream să plec sau, dacă preferi, să fug. Testamentul mătuşii tale nu m-a făcut fericit : îmi arunca în spinare o povară prea grea de obligaţii. Firesc ar fi fost s-o refuz. Dar bărbia ta delicată, teama pentru debilitatea ta, mă obsedau. Ce vei face tu singură în tîrgul ăsta de lupi, ce vor face lupii cu tine ? De pe urma mătuşii tale nu rămăseseră mulţi prieteni ; cei care o urau, te vor urî şi pe tine şi-ţi vor face rău cei care nu au îndrăznit să i-l facă ei. În mod evident se constituia, în vreme ce te aşteptau, o conjuraţie de monştri dispuşi să te transforme în victima lor. Şi chiar dacă nu mă simţeam foarte puternic, numai eu aş fi putut sta alături de tine. Am rămas şi, cum nu puteam face altceva, îmi preparam armele pentru a te vrăji, arme care sînt tare puţine : pianul şi imaginaţia care, pe lîngă asta, nu sînt bune pentru toată lumea. Ar fi folosit, asta da, pentru fetiţa pe care eu mi-o imaginasem, pentru că poate nu îndrăznisem să mi te imaginez altcum ; aşa cum eşti, de pildă : o fată pentru care imaginaţia şi pianul n-au valoare.

— O proastă ?

— Oh, nu, în nici un caz ! Niciodată n-am crezut asta despre tine. N-am imaginat un caracter, ci o situaţie sau, în orice caz, caracterul potrivit acestei situaţii. Pînă cînd te-am văzut coborînd din tren şi am vorbit cu tine. Am înţeles imediat că mă înşelasem. Nu erai slabă, în pofida

bărbiei tale, nu era nevoie să te protejez şi ar fi fost greu să te vrăjesc. Erai construită pe de-a-ntregul, poate prematur, iar lumea ta de iluzii era ticsită : nu mai încăpea nici o alta nouă. Ai nevoie de aplauze, triumfuri, glorie, exact ceea ce nici mătuşa ta, nici eu, nici nimeni dintre noi nu-ţi poate da. Nu ne aparţineai prin nici o dorinţă, prin nici o speranţă. Tatăl tău, care nu avea nimic al lui, propriu, pentru că ceea ce-i aparţinuse, ce-i al nostru, îl distrusese, îl transformase într-o mască, te-a pregătit ca să-ţi doreşti ceea ce mama ta căutase şi-şi dorise. În felul lui, a făcut bine, şi nu am nici un drept să i-o reproşez. Dar făcînd aşa, te-a îndepărtat de noi. E curios : în momentul în care eu tocmai ghiceam asta, ai comis o greşeală. Te-a păcălit, desigur, jacheta mea de catifea, cu toate că era nouă, cu toate că mi-o făcusem pentru tine. Jacheta mea de catifea e un vechi obicei de student. Nici nu mă mai închipui îmbrăcat altfel. Dar pe tine te-a înşelat. Cravatele lui Juanito Aldán ţi s-au părut mai civilizate. În inima ta ai deplorat faptul că va trebui să ai de-a face cu mine şi nu cu el. Cînd vorbeai despre studiile tale, de operele tale şi de viitoarele tale concerte, i te adresai lui, şi nu mie. Aldán habar nu are de muzică, iar eu aproape că nici nu mă pricep la altceva. Mama mea, ştii, a vrut să cînt la pian pentru că îl considera un minunat instrument de succes social, dar care mie mi-a folosit numai mie însumi, singurătăţii mele, şi cîteodată pentru prieteni. Sînt unii care ascultă fără să se gîndească că la sfîrşit trebuie aplaudat şi care se interesează numai ca muzica să stabilească o comunitate de spirit, de emoţie şi de viaţă între cel care cîntă şi cel care ascultă. Pentru asemenea oameni am cîntat cîteodată, dar, de cele mai multe ori, pentru mine, în casa asta, pentru fantomele ei. Era atît de caraghios să vezi cum îi explicai lui Aldán cît de perfectă îţi este impostaţia şi cum el se prefăcea că te înţelege ! Te-ar fi decepţionat să ştii că numai eu te înţelegeam, şi că atunci cînd ai cîntat pentru prima oară — acum cîteva zile, cînd ai sosit —, eu îţi puteam spune dacă şcoala şi stilul tău erau bune sau nu. Te puteam judeca.

Făcu o pauză. Germaine lăsase capul în jos şi-şi frămînta mîinile fără încetare. Carlos începu să se plimbe.

Se ducea și venea, deschidea brațele și le ducea la spate, mișca mîinile sau le punea în buzunare.

— Apoi, te simțeai superioară, sau poate numai aveai nevoie de asta. Cu siguranță că în Paris există cîteva persoane care-ți admiră vocea, care văd în tine pe viitoarea divă triumfătoare. Și tatăl tău te admiră, așa cum a admirat-o pe mama ta, care cînta la fel de bine ca tine. Dar Parisul e foarte mare și cînd traversezi piața Tertre, nimeni nu se întoarce să te admire ci, în cel mai bun caz, să te privească, pentru că ești foarte drăguță și ai un mers maiestuos. Invitația de a cînta în biserică te-a făcut fericită, iar stupoarea evidentă a celor care te-au ascultat, aplauzele, au făcut să te simți ca la Operă în seara triumfului. Ai avut, din acel moment, garantată admirația tuturor din Pueblanueva. Conjurația monștrilor s-a destrămat în fața farmecului vocii tale. Era foarte greu ca atunci să-ți fi spus : Ai cîntat bine, dar...

Germaine ridică ochii cu furie :

— Ce, n-am cîntat bine ?

— Oh, da ! Minunat. Din cauza asta nu-ți puteam spune că nu-mi place opera, că o găsesc plicticoasă și falsă, că e un gen artistic inferior și că vocea omenească, frumoasa ta voce de femeie-regină reală, o consider demnă de un destin mai bun decît să distreze pe cei care plătesc și aplaudă. Toate astea te-ar fi surprins, te-ar fi speriat, te-ar fi făcut să-ți pierzi siguranța încîntătoare cu care, pînă azi, pînă acum, te-ai mișcat printre noi. Merita oare să te și decepționez ? Ce importanță are dacă mă consideri artist sau mitocan ?

Desfăcu brațele și le lăsă să cadă.

— Asta este adevăratul motiv al înșelăciunii mele. Dacă se poate numi înșelăciune ceea ce n-a fost altceva decît o tăinuire sau, cum ar spune un militar, o repliere. Îți cer iertare.

Acum, Germaine îl privea și dădea din cap. Nu, nu, nu. Carlos se așeză pe brațul fotoliului, mai trase din țigara stinsă și o aruncă în foc.

— Toate astea mi se par nefolositoare, întoarse pe dos. Am mințit și eu cîteodată, de nevoie, să știi, pentru că viața noastră a fost grea și trebuia să ies la lumină, dar minciuna ta e o bătaie de joc. Nu te pot ierta. Ești rău.

Lui Carlos îi tremurară pleoapele, iar degetele i se crispară cu repeziciune. Ocoli privirea lui Germaine.

— Poate.

Ea se apropie, puţin înclinată înainte, cu vocea ridicată şi emoţionată.

— Şi nu e adevărat că ai făcut-o din curtoazie, ci de furie că nu eram o sărmană fetiţă pe care s-o faci să se îndrăgostească cîntînd *Pavana a una infanta difunta*. Asta ţi-ar fi plăcut.

— Să te fac să te îndrăgosteşti ?

— Exact asta. Nu-mi e necunoscut faptul că mătuşa mea, care nu a putut pune stăpînire pe mine în timpul vieţii, proiecta s-o facă după moarte, bizuindu-se pe tine. Testamentul ei nu e altceva decît o cursă ca să mă mărit cu tine.

Carlos pocni din degete.

— Pe Clara asta, cîteodată, o ia gura pe dinainte. Dacă ar avea puţină ipocrizie, ar fi perfectă ! Aş fi preferat să nu ştii asta. Deşi, ştiind-o, testamentul rezultă explicabil. Mătuşa ta, care dispreţuia legile, ştia să folosească forţa situaţiilor legale, şi a dorit să facă din mine păzitorul tău legitim. În felul ăsta, tu şi bunurile sale eraţi la adăpost.

Germaine se strîmbă a neînţelegere.

— Sîntem aproape în 1936, spuse. Oamenii, cel puţin în Europa, se căsătoresc cu cine vor.

— Niciodată mătuşa ta nu s-a gîndit să ne oblige, nici măcar să sugereze aşa ceva. Spera ca, într-un alt fel, să se repete o situaţie trecută : cea a tatălui meu, îndrăgostit de ea. Spera asta, dorea asta şi era aproape sigură că se va întîmpla. Poate încerca să plătească în felul acesta o datorie pe care nimeni nu i-a cerut-o, dar pe care o simţea ca pe o obligaţie.

Germaine ridică din umeri.

— E un mod ciudat de a te băga în viaţa altora.

Carlos consimţi.

— Da. Pentru că, deşi nu ne-am îndrăgostit şi nici nu sîntem dispuşi să ne căsătorim, întîmplarea face că voinţa doñei Mariana le-a influenţat pe ale noastre şi chiar a ajuns să le modifice. Pe a ta, punîndu-ţi condiţii pentru moştenire : pe a mea, obligîndu-mă să rămîn în Puebla-

nueva, de unde aş fi plecat dacă nu m-aş fi simţit dator să stau aici şi să fac să fie îndeplinite aceste condiţii.

Clarifică :

— Nu mă refer, bineînţeles, la căsătorie, care nu e o condiţie, ci o finalitate tacită. Nu avem de ce să ne-o mai reamintim.

Un moment, Germaine rămase gînditoare.

— M-am enervat de cîteva ori, şi-mi pare rău. Nu e drumul cel mai bun pentru a ajunge la o înţelegere. Pentru că vreau să ajungem la o înţelegere.

Trase un scaun pînă lîngă şemineu şi se aşeză. Făcu semn lui Carlos să se apropie.

— Da, aşa cum spui, ideea referitoare la căsătoria noastră face ca testamentul să fie explicabil : dacă a fost gîndit şi redactat astfel ca să ne căsătorim, fiind de acord, aşa cum sîntem, că mătuşa mea s-a înşelat în legătură cu ceea ce trebuia să se întîmple, nu crezi că testamentul se transformă în literă moartă ?

Carlos o privi neliniştit.

— Unde vrei să ajungi ?

— Una din două : sau te foloseşti de drepturile pe care testamentul ţi le dă şi pui totul în mîinile mele, prin intermediul unei forme legale, sau...

Se întrerupse. Carlos continua s-o observe. Piciorul drept îi lovea postamentul şemineului.

— ...sau respingem termenii testamentului şi apelăm la codicil.

— Nu !

Răspunsul lui Carlos fu aproape un strigăt.

— Ţi-e frică ? îl întrebă Germaine.

— Da. O mărturisesc.

— Mie, nu. Logic, trebuie să conţină nişte dispoziţii asemănătoare, deşi, de data asta, necondiţionate de nimic. Sînt unica moştenitoare a mătuşii mele. Sper ca în codicil să fie mai generoasă cu tine, şi chiar găsesc că-i firesc aşa. Dacă te iubea atît de mult, şi admit că te-a iubit mult, acolo va arăta cu claritate ce a considerat că e drept să treacă în puterea ta, dar, cu aceeaşi claritate, va spune şi ce este în întregime al meu.

Ridică încet privirea. Zîmbea din nou, cu răceală, ca şi cînd ar fi triumfat. Îşi încrucişă picioarele, îşi trase

fusta peste ele și desfăcu brațele.

— Cine știe, Carlos ? Poate-i mai bine pentru tine să ai puțin, dar al tău, decît să dispui de tot. Dacă ești, într-adevăr, un artist, postul de administrator nu prea se potrivește cu adevăratele tale calități.

Se așeză și Carlos. Scoase pipa și începu să se joace cu ea. Rămase cu capul plecat, cu privirea la focul din cămin.

— Ai douăzeci și unu de ani, Germaine. Nimic nu-i mai stîngaci decît un adolescent care se crede plin de experiență.

Se îndreptă deodată și o țintì pe Germaine cu pipa, ca un pistol.

— Îți fac o ofertă : toți banii plătiți pentru acțiuni, plus cei din contul de la bancă, din care se scad cheltuielile respective. Restul rămîne aici, în grija mea, pînă cînd trec cinci ani. Atunci, vom vorbi din nou.

— Nu.

— Sînt mulți bani, Germaine, mai mulți decît vei fi autorizată să scoți din țară, și mai mult decît ți-ar trebui de-a lungul acestor cinci ani, oricît ai cheltui, oricît de mari ți-ar fi nevoile. După calculele mele, sînt mai bine de o jumătate de milion. Dacă vrei, îți mai pot trimite anual rentele pe tot ce rămîne aici.

— Nu.

— De ce ?

— Pentru că vreau totul. Și pentru că nu mai vreau să am de-a face cu tine, nici să te sacrifici administrînd ceea ce-i al meu, nici ca ce-i al meu să fie în mîinile tale. Îmi place independența.

Carlos puse pipa în buzunar și scoci în jeraticul din cămin.

— Bine. La vechile tale intenții adaugi antipatia pe care am știut să mi-o cîștig, fără să fac nimic, în puținele zile de cînd ne cunoaștem. Nu am nici o obiecție — se ridică —. Îi voi spune părintelui Eugenio să te însoțească la notar. Eu nu am ce căuta acolo, pentru că eu nu resping termenii testamentului. O faci în deplină libertate, în mod conștient, pentru că ești o femeie cu experiență și știi că mătușa ta te-a constituit în moștenitoare universală,

în afara unui mic legat pentru mine, căci mă iubea mult. Sînt cuvintele tale.

Se întoarse cu spatele, se duse pînă la fereastră şi rămase acolo cîteva clipe. Apoi se întoarse.

— Personal, îţi doresc cel mai mare noroc. Cînd voi primi ştiri despre triumful tău, cînd îţi vei fi trecut numele încărcat de glorie pe marile scene internaţionale, mă va durea inima că am fost, pentru cîteva zile, o piedică în calea ta. Acum mă doare numai propria mea neîndemînare, că m-am purtat în aşa fel încît să rămîi cu o amintire urîtă despre mine. Cu toate astea, nu uita că-mi datorezi prima ta seară de glorie şi că primele aplauze le-ai primit în compania mea. Cine ştie, poate că asta te va face să te gîndeşti cîteodată la mine.

Dădu din cap, strînse din gură. Privirea îi părea întoarsă spre înlăuntru şi vorbea ca şi cînd ar fi făcut-o cu sine însuşi.

— Încep să am deja mentalitate de ratat. Fac în aşa fel încît stric viaţa altora fără nici un cîştig pentru mine. Şi nu o fac într-adins, crede-mă, ci a devenit un mod inconştient de a mă comporta. Cît rău trebuie să-i fi făcut Clarei fără voia mea ! Şi totuşi...

Se ghemui deodată, ca şi cînd s-ar fi încovoiat în el însuşi, iar ochii îi rămaseră la înălţimea celor ai lui Germaine, care se uita la el cu stupoare.

— ...Şi totuşi, ce s-a întîmplat a fost de neocolit. Am înţeles-o cînd te-am văzut în gară, în ziua sosirii tale, cînd ai scos inhalatorul din buzunar şi ai început să-l foloseşti. Fîs, fîs ! Ei vezi, un act nevinovat, un act vulgar! În momentul acela am ghicit că lucrurile între noi nu vor merge bine. Pentru ce nu vei fi scos inhalatorul jumătate de oră mai tîrziu, cînd mi-ai fi pătruns deja în inimă şi tot ce ai fi făcut mi s-ar fi părut bun ? A fost un caz nepreväzut de nenoroc sau, dacă preferi, de destin advers. Nu al tău, ci al meu. Viaţa-mi este semănată cu asemenea întîmplări, nimicuri care iau proporţii gigantice în fantezia mea, care cîştigă semnificaţii anormale, care-mi influenţează voinţa pentru că îmi creează presentimente sau temeri iraţionale cărora mă supun. Dacă am fi fost prieteni, ţi-aş fi povestit că mă aflu aici drept urmare a unui vis. Cum mai rîdea doña Mariana cînd i-l explicam ! Am

visat ceva în legătură cu încăperea asta, cu ușa asta, cu tatăl meu, iar acel vis m-a smuls din Berlin, din compania unei femei care-mi ușura viața și care mi-ar fi înlesnit-o pînă la moarte, și m-a aruncat într-un dans încă neterminat, un dans în care tu ai intrat ca să fii protagonista, și din care vei ieși doar cu un rol secundar. Eu continui dansul.

Se încovoiase mereu mai mult în timp ce vorbea, iar cînd sfîrși, era în genunchi. Se ridică dintr-o săritură și spuse :

— În sfîrșit, ca să termin, vrei să cînt pentru tine *Pavane*... ? E o piesă solemnă și foarte potrivită momentului.

Se ridică și Germaine.

— Nu, mulțumesc. E tîrziu și sînt așteptată undeva. Îmi pare rău.

Carlos o luă înainte ca să deschidă ușa.

— Oh, să nu-ți pară rău ! Să nu crezi că sînt un magician și că execuția mea te-ar vrăji și, poate, te-ar reține aici împotriva voinței tale. Sînt un pianist destul de oarecare, lipsit de orice putere de a încînta. Noi, Churruchaos, nu sîntem seducători, mai puțin tu, cu vocea ta. Iar vocea ta nu ne aparține. Sigur că...

O privi și o rafală de teamă îi străbătu ochii.

— Ce ?

— Nimic, nimic — se dădu într-o parte și o lăsă pe Germaine să iasă —. Pe aici vedem ușor vrăjitoare, iar eu tocmai am zărit una, dar e încă foarte departe.

În timpul mesei, don Jaime scosese numai cuvintele indispensabile, dar o privise mereu pe Germaine : o privire încărcată de uimire și de oboseală, o privire fără strălucire, aproape fără viață, ca îndepărtată, ca obsedată. Doña Angustias, vorbăreață, îndatoritoare, nu-și dăduse seama. Cayetano, da, și căutase și el pe fața lui Germaine ceea ce căuta sau își amintea tatăl lui. Pentru don Jaime, Germaine era trecutul : Mariana fusese așa, așa arăta prima oară cînd își vorbiseră. Cayetano nu-i găsea nici o asemănare cu Bătrîna, doar aerul și figura.

Și Cayetano de-abia dacă vorbea. Doña Angustias scosese strălucitoarea veselă englezească, tacîmurile de ar-

gint, cristalurile de Bohemia, feţele de masă de fir, şi despre toate adusese vorba şi pe toate le scosese în evidenţă, ca nu cumva Germaine, distrată, să nu-şi dea seama de calitate şi valoare. Povestea istoria fiecărui lucru şi amintea prilejul cu care Cayetano i-l dăruise, dacă de sfîntul cutare sau la aniversare : pentru că totul era dăruit de Cayetano, şi sufrageria din lemn de mahon, şi serviciul de cafea, pe care o să-l vadă, adus din Danemarca, şi atîtea, atîtea lucruri încă, pe care nu le putea enumera, dar pe care o să aibă ocazia să le vadă, măcar pe unele.

— Nu pentru că ar fi de faţă, dar nu există pe lume fiu mai bun decît al meu. Deşi dumitale ţi-au spus că e rău...

— Doamnă, vă rog ! Nimeni nu mi-a spus nimic şi mi-am dat seama că sînteţi încîntători.

Cayetano suporta curajos. Cîteodată îi zîmbea mamei lui sau lui Germaine, la a cărei dreaptă fusese aşezat. Îi servise vin de cîteva ori, îmboldit de maică-sa... „Pune-i vin, fiule". Şi, de asemenea, o mai servise cu o porţie din enorma cremă de zahăr ars adusă de servitoare într-un recipient de argint. „Un castron splendid, cum vedeţi. Mi l-a adus din America pentru aniversarea de şaizeci de ani. E indian, nu-i aşa, fiule ?"

— Nu, mamă. Peruan.

— Ah, bine, pentru mine-i tot aia ! Negri cei din Cuba, indieni toţi ceilalţi.

Li se servi cafeaua în cămăruţa de zi. Don Jaime rămase în urmă în sufragerie şi nu mai apăru. Doña Angustias aranjă aşa încît s-o aşeze pe Germaine între ea şi Cayetano. Iar cînd servitoarea puse pe măsuţă tava cu serviciul, repetă laudele pentru porţelanul din Danemarca.

— Şi dumneata ai multe lucruri ca astea, aşa ? Şi chiar mai bune. Din ce-am văzut zilele trecute... Iar defuncta dumitale mătuşă avea faimă că-i era casa plină ochi, cu faianţă veche şi argint — se aplecă puţin ca să-l privească pe Cayetano — : Dacă ai vedea, fiule ! Salonul e o splendoare. Lampa aceea şi covorul acela !

— Le-am văzut, mamă, de mai multe ori. Salonul, şi candelabrul, şi covorul şi multe alte lucruri.

— O să le iei pe toate ? Pentru că sînt multe în casa aia.

— Nu, doamnă. Cum să le iau ? N-aș avea unde le pune.

— Dar ar fi păcat să le lași aici. În casele închise, mobilele se strică.

Germaine clarifică :

— Nici n-o să le las. Mă gîndesc să vînd totul.

Doña Angustias nu arătă altceva decît o discretă surpriză, exprimată printr-o largă deschidere a ochilor și o înclinare a capului.

— Să le vindeți ? Și casa ?

— Tot. Casa, pămînturile, și tot ce nu voi putea lua cu mine. De atît de puțin avem nevoie tatăl meu și cu mine ! Ca să mobilăm o căsuță, nu-i nevoie de mobile atît de mari și de grele. Mă gîndesc să-mi păstrez rochiile și argintăria, și unele nimicuri drăguțe pe care le-am văzut. Restul...

Doña Angustias se aplecă din nou, căută iarăși privirea fiului ei.

— Auzi asta, Cayetano ?

— Da, mamă, și nu mă miră. Dacă domnișoara nu rămîne în Pueblanueva, de ce să vrea atîtea vechituri ? Doña Mariana ducea o viață cum în lume nu se mai poartă. Lumea, acum, e mai simplă și nu are nevoie de palate, nici de munți de mobilă.

— Ah, fiule, dar o casă bună rămîne oricînd o casă bună !

Doña Angustias se apropie de Germaine și o luă de braț. În momentul acela, Germaine ducea la gură ceașca de cafea. Șovăi și răsturnă puțin pe fustă. Doña Augustias luă de-ndată un șervețel : „Nu-ți face griji". Chemă servitoarea, ceru un sifon și, cu șervețelul muiat în sifon, curăță de mai multe ori pata. Cayetano o privea fără să clipească, fără să miște buzele sau să-și schimbe expresia feței.

— Și, spune-mi, ai găsit cumpărător ?

— Nu am vorbit despre asta cu nimeni decît cu dumneavoastră.

— Dar pe aici se zice că plecați și că vindeți tot, interveni Cayetano.

— Şi mie mi-au spus-o în biserică. Şi îndată m-am gîndit că dacă vă daţi pe mîna oricui, veţi pierde mulţi bani. Pentru că vor vrea să se folosească de graba asta.

— Dar, mamă, pe cine ştii care să aibă bani suficienţi...? Pentru că bunurile acestei domnişoare nu valorează o nimica toată.

— Da, bineînţeles. De avut, doar noi...

Cayetano se lăsă cu spatele pe canapea şi întoarse privirea.

— Nici noi nu avem, mamă.

— Cum ? Ce spui ?

Uimirea i se întipărise pe faţă şi i-o arăta nu fiului său, ci lui Germaine, ca şi cînd ar fi întrebat-o : „Ai văzut ce lucruri îi trec prin cap fiului meu?".

— Spun ce ai auzit, mamă. Sîntem bogaţi, dar de data asta nu avem bani. Banii noştri au trecut, în bună măsură, la această domnişoară.

Se îndepărtă puţin ; apoi se ridică, apropie un scaun de masă şi se aşeză în aşa fel încît să le vadă drept în faţă pe mama lui şi pe Germaine, iar ele să-l vadă, de asemenea. Începu să răsucească o ţigară.

— Doña Mariana Sarmiento avea anumite acţiuni în negoţul nostru. Doña Mariana Sarmiento a lăsat dispoziţie ca ele să fie vîndute şi ca produsul vînzării să fie împărţit între nepoata sa şi un domn care e în America. Carlos a îndeplinit dispoziţia din testament, iar eu am cumpărat. M-au costat mulţi bani, toţi banii de care puteam dispune.

Zîmbi lui Germaine şi mamei sale.

— Îmi pare rău, dar nu vă putem cumpăra bunurile.

— Dar... — doña Angustias tremura — nu ai spus că sîntem bogaţi ? Sîntem stăpînii şantierului ! Şi a multor altor lucruri, Cayetano : case şi pămînturi ! Ai cumpărat tot ce-au avut ceilalţi. Nu cu multe luni în urmă ai cumpărat conacul lui Aldán, care e o ruină şi nu-i bun de nimic.

— Pe atunci încă mai aveam bani.

Doña Angustias încrucişă, energic, mîinile.

— Nu te pot crede, fiule. E ca şi cînd mi-ai spune...

Cayetano lăsă să-i cadă braţul pe masă. Avea ţigara în mînă şi scrumul căzu.

— Să presupunem că bunurile pe care această domnişoară vrea să le vîndă valorează un milion de pesete. Cine se îndoieşte că dacă cer, se va găsi cineva care să mi-l împrumute ? Dar creditul negoţului meu îmi interzice să cer, înţelegi? Şi cu atît mai mult acum, cînd sîntem la ananghie.

Îşi opri privirea în ochii lui Germaine.

— Pentru că negustoria noastră se află într-un moment greu. Ar fi mult de explicat, dar asta are legătură cu vînzarea acţiunilor. Carlos ştie.

— Doamne, Dumnezeule, Cayetano !

— În altă situaţie, am fi cumpărat cu multă plăcere palatul doñei Mariana cu tot ce are în el. Şi l-aş fi plătit cît valorează, pentru că sînt cinstit în afaceri.

Doña Angustias îşi împreună mîinile.

— Dar, nici salonul nu-l putem cumpăra ? Covorul acela, şi fotoliile acelea, şi lampa, şi tablourile... ? Lucrurile astea atît de bune nu pot intra pe mîna oricui. Dacă am trage un perete despărţitor, le-am aranja în salonul nostru... !

Cayetano se uită la ea cu un amestec de duioşie şi durere. Lăsă capul în jos.

— Depinde de preţ. Poate Carlos îl va face foarte ridicat.

Germaine întrebă brusc :

— De ce Carlos ?

— Numai el poate face şi desface..., aşa am înţeles.

— Sper ca în problema asta să nu intervină deloc.

Cayetano lovea în masă cu degetele şi strivea, pe faţa de masă, urmele de scrum.

— Dumneavoastră nu-i sînteţi prea bună prietenă, nu?

Germaine clipi şi mişcă mîinile nervos. Lăsă ochii în jos, fără să răspundă.

— Înţeleg. Nu-i uşor să fii prieten cu Carlos. Are un caracter curios. Cu toate astea...

Tăcu şi el. Mama sa îşi încrucişase mîinile deasupra pieptului şi continua să-l privească, neînţelegînd nimic.

— ...Are ceea ce se cheamă un fond nobil. Sînt sigur că ar fi putut face o afacere bună cu banii dumneavoastră, o afacere curată şi sigură...

Germaine întrerupse :

— Cu banii mei ?

— De ce nu ? Din punct de vedere legal ar fi putut face asta sau orice altceva. Era autorizat prin testament. Şi a refuzat să-i atingă...

Cayetano dădu scaunul de o parte şi se ridică.

— Eu nu sînt de acord cu el. Banii ăştia, el o ştie, ar fi putut evita un pericol, ar fi permis să se facă faţă unei posibile situaţii de şomaj în tîrg. Poate dumneavoastră nu puteţi înţelege că închiderea şantierului ar fi o catastrofă. Pueblanueva del Conde trăieşte din plăţile pe care le fac în fiecare sîmbătă. Dacă n-aţi fi fost dumneavoastră, Carlos Deza sînt sigur că ar fi acţionat mai rezonabil.

Se sprijini pe speteaza scaunului, puţin aplecat spre Germaine.

— Probabil nu-mi veţi înţelege felul de a gîndi. Şi dacă vă spun că sînt socialist, poate nici asta nu înţelegeţi. Dumneavoastră sînteţi o cîntăreaţă, trăiţi într-o altă lume, într-o lume în care totul este lux, în care se trăieşte cu banii care prisosesc bogaţilor. Pentru dumneavoastră, banii trebuie că sînt ceva de folosinţă strict personală. Recunosc că doña Mariana gîndea la fel şi nu mă miră deloc că şi dumneavoastră credeţi aşa. Dar Carlos ştie că banii înseamnă îndatoriri, şi le-ar fi îndeplinit dacă nu s-ar fi crezut mai obligat faţă de dumneavoastră. E un cavaler, adică un om care raţionează numai pînă la un anume punct, după care ascultă orbeşte de nişte principii de comportament asupra cărora nu s-a oprit să se gîndească dacă sînt bune sau rele. Dar eu sînt om de afaceri...

Se îndreptă şi privi ceasul.

— Trebuie să plec. Şantierele mele nu funcţionează fără mine, înţelegeţi ? Aflaţi, cel puţin, că aceşti bani pe care dumneavoastră îi veţi lua, şi ceilalţi, pe care-i va lua un domn care trăieşte în Argentina, erau folosiţi pentru a crea bogăţie. Dumneavoastră, desigur...

Vorbea cu un ton sec, mereu mai sec. Privirea i se lovi de cea a doñei Angustias, rugătoare. Se întrerupse.

— Ei, bine. La ce folosesc toate astea ? Dumneavoastră nu vă pricepeţi la afaceri.

Îi întinse mîna.

— Mi-a făcut mare plăcere să vă cunosc. Sper să vă văd înainte de a pleca.

— Oh, sigur că ai s-o vezi ! Chiar în după-amiaza asta. Germaine o să rămînă aici, să ia gustarea cu mine şi cu alte prietene, şi cu siguranţă va dori să cînte ceva... Aşa-i că o să cînţi pentru noi ?

— Dacă vă face plăcere...

— Bineînţeles ! Şi Cayetano te va asculta. La ora gustării, ştii.

Aşteptă să iasă Cayetano. Imediat se întoarse spre Germaine şi o prinse de braţ.

— Nu-l lua în seamă pe fiul meu. E bun ca pîinea, dar afacerile îl îngrijorează foarte tare. Cît despre cumpărare, o să vorbesc eu cu el. Ar fi pentru prima dată cînd ar refuza ceea ce-i cere mama lui.

Cînd Paquito veni să anunţe că părintele Eugenio tocmai sosise, intră în camera din turn prăpădindu-se de rîs, şi-i trebuiră cîteva minute ca să zică de ce venise. În sfîrşit, spuse, şi explică cum, orice-ar face, îi venea să rîdă de călugări ; îi venea să rîdă pentru cît era de serios şi de funebru şi pentru că toţi oamenii bisericii îl făceau să rîdă, care mai de care mai mult, iar ăsta şi mai şi ca oricare.

— Din cauza sutanelor, don Carlos, nu pentru ceva urît. De ce naiba le-o fi plăcînd să se îmbrace cu fuste ? Cu atît mai mult cu cît poartă pantaloni pe dedesubt. Ca azi călugărul ; se vede că merge cu sutana ridicată.

Ieşi fluierînd. Casa răsună de paşii lui, iar tremurul se pierdu în fundul coridorului. Carlos şedea lîngă foc, căzut pe gînduri. Se ridică îndată şi se duse lîngă fereastră, cu spatele la lumina soarelui în crepuscul, o lumină ce aurea aerul din încăpere şi albul pereţilor. Acolo îl aşteptă pe călugăr. Cînd îl văzu apărînd în capătul coridorului, îl luă peste picior :

— Cu ce se mai bate Sfîntul Gheorghe în după-amiaza asta ? Cu lancea sau cu spada ?

Călugărul intră şi închise uşa. Aruncă pelerina pe canapea şi rămase în picioare, privind silueta întunecată a lui Carlos, cu ochii puţin orbiţi.

— Nu vin să mă războiesc, vin să judecăm raţional.

— Legenda nu spune că dragonul ar fi fost o ființă rațională, ci teribilă. Un personaj instinctual și aprig, fără cea mai mică idee despre dreptate.

— Dar dumneata o ai.

— Totdeauna am crezut așa. Cînd eram mic, mă credeam frumos, pentru că mama mi-o spunea tot timpul. Cu toate astea, e evident că nu sînt.

Plecă din adîncitura ferestrei rîzînd și-l împinse pe călugăr spre un scaun de lîngă șemineu.

— Ei, hai. Stai jos și bea ceva. E foarte frig, iar noi o să avem, probabil, o discuție înfierbîntată. Puțină țuică o să ne încălzească.

Călugărul se așeză.

— De ce glumești ?

— Ca să te dezarmez, părinte. Te respect foarte mult și, apoi, cunosc și cît de fragile sînt armele cu care mă apăr — aduse țuica și pahare. Crede-mă : nici o zeiță nu a coborît în infern ca să le fure pentru mine. În schimb, ale Sfîntului Gheorghe sînt totdeauna arme celeste.

Servi țuica și lăsă pe masă un pachet de țigări. Călugărul luă una și se aplecă s-o aprindă de la foc. Carlos bău o înghițitură.

— Dacă vrei cafea, îl pot ruga pe nebun să ne facă. A învățat șmecheriile cafetierei.

— Nu, mulțumesc.

— Atunci, hai, începe. Ce ți-a povestit fetița ? Ce plîngeri are împotriva mea ? I se pare că-i ofer prea puțin, iar ea vrea tot ? În legătură cu asta, i-am răspuns. Sau poate se căiește ?

Călugărul se strîmbă a mirare.

— Nu te înțeleg.

— Nu vii trimis de Germaine ?

— Cine ți-a spus-o ?

— Oricui i-ar da prin minte, după scena pe care am avut-o chiar aici, azi-dimineață.

— Dar ce, v-ați certat ?

— Chiar de certat, nu. Am pus cărțile pe față și, la sfîrșit, am rămas înțeleși, dar nu prieteni. Dacă dumneata ai fi arătat altfel cînd ai sosit, m-aș fi gîndit că veneai să concretizăm cîteva detalii. Dar figura dumitale părea mai

degrabă mustrătoare. Ai venit încins cu arme strălucitoare şi mi s-a făcut frică.

— De ce ai păcălit-o ?

Carlos începu să rîdă. Rîzînd, aprinse o ţigară şi nu răspunse pînă cînd nu trase cîteva fumuri.

— Ah ! Doar pentru asta ?

— Mi se pare un act... cum să-i zic ?

— Imoral. Sau preferi josnic ? Poate. Dar numai din punctul dumitale de vedere.

— Nu din punctul meu de vedere, ci din cel al lui Isus Cristos. „Cel care-l numeşte *vită* pe fratele său, prizonier e al iadului". A numi *vită* înseamnă a dispreţui, şi oricine dispreţuieşte...

Carlos înălţă mîinile.

— Ştiu. Mai zilele trecute mi-ai povestit-o : doctrina angelică a părintelui Hugo şi toate celelalte. Dar eu nu am dispreţuit-o pe Germaine, poţi să mă crezi, nici nu am încercat să-mi bat joc de ea. Nu am încercat decît să fac pe prostul, şi nu degeaba, ci din motive de echilibru. Singurul lucru de care-mi pare rău e că nu am putut inventa întreg tîrgul, inclusiv pe dumneata, pentru ca, împreună cu mine, să-i oferim lui Germaine un spectacol gigantesc. Unele dintre persoanele cu care a avut de a face, între patru ochi, ar fi trebuit să poarte măşti. Mă gîndesc, de pildă, la Clara Aldán. Clara Aldán îşi poartă drama întipărită în toată fiinţa. Ştiu că au stat de vorbă o dată sau de două ori, şi mă bucur că n-am fost de faţă. Contrastul trebuie să fi fost mult prea violent. Şi azi după-amiază, acasă la Cayetano... Cum s-o fi purtat căpcăunul ? Şi-o fi dat seama că nu trebuia să-şi arate unghiile, pentru că unghiile lui sînt prea dramatice ? Deşi e cu putinţă să mă înşel. Germaine este atît de agresiv vulgară, încît vulgaritatea ei învăluieşte, contagiază, domină tot, vulgarizează tot. Poate Cayetano a uitat că este căpcăunul, şi s-a purtat cu ea ca un corect funcţionar comercial. Cine ştie ? Forţa vulgarităţii e mare, iar Germaine o poartă în vîrful degetelor ca pe o încărcătură electrică.

Se îndreptă în scaun şi întinse arătătorul spre călugăr.

— Judecă prin propriul dumitale exemplu, părinte. Situaţia dumitale faţă de Germaine trebuia să fi fost,

cel puţin pentru dumneata, teribil de dramatică. Ea este fiica cui e, etcetera. Dar spune-mi adevărul : ţi-ai amintit de asta măcar o singură dată de cînd ai cunoscut-o, din acel moment emoţionant în care v-aţi întîlnit şi v-aţi vorbit franţuzeşte ? N-a avut drept urmare, mai degrabă, că te-ai simţit atras pe terenul ei şi, mai ales, către problemele ei ?

Lăsă braţul să-i cadă.

— Germaine e vulgară, iar eu m-am pus în ton cu ea : asta a fost tot. Mărturisesc totuşi că, de cîteva ori, am încercat s-o scot din terenul ei şi s-o aduc pe-al nostru. Din obligaţie morală, înţelegi ? Ştiind că nu voi reuşi nimic. Şi nimic n-am reuşit. Forţa sa este enormă. Dacă ar fi rămas în Pueblanueva, ar fi transformat tot poporul, l-ar fi potolit numai cîntîndu-i, duminicile, în piaţă, aria din *La Traviata*. Ce s-o fi întîmplînd chiar acum în casa lui Cayetano ? Nici nu vreau să mă gîndesc, părinte Eugenio ! Dar dacă Germaine cîntă în faţa lui, va trebui privită cu totul altfel situaţia din Pueblanueva şi luat în considerare acest factor important. Cayetano îmblînzit, mai bine zis vulgarizat de muzica lui Verdi. Ar fi cu putinţă ? Şi, mai ales, va fi de-ajuns o singură şedinţă, sau va fi nevoie ca Germaine să-şi prelungească şederea cu cîteva zile şi să repete vizita la şantier ?

Se ridică. Părintele Eugenio îl ascultase fără să-l privească. Carlos se apropie de masa încărcată cu cărţi, se sprijini de ea şi mişcă mîinile, ca o înlănţuire mută a cuvintelor.

— Şi să nu crezi că disprețuiesc vulgaritatea. Doamne fereşte ! Vulgaritatea este foarte recomandabilă şi sînt mulţi cei care o propun drept remediu împotriva răului omenesc. Să luăm cazul dumitale şi al lui Germaine : dumneata nu eşti fericit, suferi, şi ea, de asemenea, suferă şi nu e fericită. Dar dacă ia cu ea un milion de pesete, n-o să mai sufere şi nici n-o să mai fie nefericită. Pe dumneata, în schimb, nimic de pe lumea asta nu te-ar putea vindeca. Pentru că dumneata nu eşti vulgar, pe cînd ea, da. Imaginează-ţi acum că toate durerile umanităţii ar fi dureri ce s-ar putea remedia cu bani sau cu ceva ce se poate găsi şi avea. Cine se îndoieşte că ar exista mai multă fericire şi că am putea spera să fim cu toţii fericiţi

într-o zi ? Dumneata, şi eu, şi Clara, şi chiar Cayetano. Apostolii viitorului vor predica vulgaritatea obligatorie, iar politicienii o vor impune prin forţa unei pedagogii orientate cum se cuvine. Iar în lumea asta, care şi începe să existe, care, în parte, există dintotdeauna, Germaine va fi o stea, o stea la scară internaţională, pasageră pe marile transatlantice, oaspete a marilor hoteluri, clientă a marilor creatori de modă şi, dacă e nevoie ca să se menţină în primul rînd al actualităţii, protagonistă a marilor scandaluri.

Rămase cu braţele ridicate deasupra capului, încordate, şi cu mîinile crispate. Călugărul nu se mişcase, şi nici strigătul din final nu-l mişcă. Puţin cîte puţin, încordarea din braţe începu să cedeze, şi aceea a feţei, şi le lăsă să cadă. Atunci, călugărul se ridică şi se apropie de Carlos.

— Foarte bine. Dar cu banii, cum aţi rămas ?

Carlos îşi încheie jacheta şi-şi ascunse mîinile în buzunare.

— Va trebui ca dumneata să mergi cu ea la notar. Vrea să fie deschis codicilul.

— Iar dumneata nu mergi ?

— Nu. Eu, acum, mă supun testamentului şi i-am făcut o ofertă pe care a refuzat-o. Sigur, la fel de bine poate să se ducă singură, sau cu tatăl ei, dar nu mi se pare convenabil. E mai bine s-o însoţeşti dumneata, din diverse motive, printre altele pentru că eşti singura ei rudă.

Părintele Eugenio îi puse mîna pe umăr şi-l trase spre el, cu dragoste.

— Eşti îndurerat, Carlos, dar pe nedrept. Fiecare e aşa cum e, şi nu avem dreptul să întrebăm cerul de ce nu face lumea pe gustul nostru. Mai ales atunci cînd, cum e cazul dumitale, e gustul unui incorigibil estet. Pentru că dumneata eşti un estet, iar mie mi-ar fi plăcut să fii o fiinţă normală, în stare să-i respecte pe ceilalţi aşa cum sînt, de vreme ce nu pot face din dumneata un om religios care să-i vadă pe ceilalţi ca pe nişte creaturi ale lui Dumnezeu, ca fiinţe în care Dumnezeu respiră şi arde. Ei bine, acum ceea ce nu pot permite este ca nemulţumirea dumitale să influenţeze asupra aranjării situaţiei lui Germaine. Uită-i vulgaritatea şi oferă-i o soluţie dreaptă.

— Azi-dimineaţă i-am propus să-i dau toţi banii. Aproape o jumătate de milion de pesete, poate mai mult. Şi a spus că nu.

Strînse din umeri şi lăsă capul în jos.

— Nu a spus-o direct, cel puţin nu mie, dar presupun că imensa ei vulgaritate o face să creadă că fac totul din vreun interes, iar dumneata ştii că nu e aşa.

Se îndreptă din nou şi se aşeză faţă-n faţă cu călugărul.

— Mă opun să fie vîndută casa doñei Mariana, să fie vîndute lucrurile ei. Mă opun pentru că, în consecinţă, cred că banii oferiţi lui Germaine sînt suficienţi pentru nevoile ei şi că nu-i voi pune piedici carierei dacă împiedic această vînzare. Mă opun atîta vreme cît o voi putea face. Ei bine, dacă termenii codicilului o autorizează...

Ridică din umeri şi zîmbi.

— Mergi cu ea, duceţi-vă la notar. Mai bine mîine, decît poimîine. Eu las totul în voia sorţii. Şi să nu-ţi pierzi vremea explicîndu-i că motivele mele sînt onorabile şi că, deşi n-o crede, sînt un cavaler. Opinia ei nu mă interesează.

— De ce o dispreţuieşti, Carlos ?

— Eu ? S-o dispreţuiesc eu ?

Se întoarse dintr-o dată, alergă spre fereastră şi rămase acolo. Călugărul nu se mişcă deloc cîteva clipe ; apoi, fără să facă zgomot, deschise uşa şi ieşi.

Pe deasupra dealurilor, dincolo de golf, apunea soarele, iar auriul luminii sale se făcea de purpură. Marea se întunecase şi părea liniştită. Pomii din grădină erau nemişcaţi ; dar, încolo, dinspre sud-vest, se apropiau nori albi de ceaţă care alunecau peste coline.

— Da. Mîine se va schimba vremea. Uite ceaţa.

Ceasornicarul vorbea de la uşă, iar cu mîna agita o hîrtiuţă verzuie. Carlos se duse spre el.

— Ce se mai întîmplă ?

— Au adus asta.

Era o telegramă. Carlos o deschise neràbdător.

„Lucia moartă. Sînt neconsolat. Vom sosi mîine."

Şi semna : „Baldomero".

Sirena şantierului sună la cinci şi jumătate. Cayetano se găsea la un capăt al danelor, sub pupa unui vas : muncitorii montau elicele. Cînd sirena şuieră, continuară să lucreze. Cayetano îi rugă să termine treaba şi apoi să treacă pe la birou, să primească o sumă în plus. Îi mulţumiră. Chemă un băiat din tura de schimb şi-l trimise să aducă lumină, şi pe un paznic să se ducă la cantină şi să comande vin. Portarul veni spunînd că îl aşteapta doamna.

— Spune-i că o să întîrzii puţin, să înceapă să ia gustarea fără mine.

Aşteptă să se aducă vinul şi bău un pahar cu muncitorii. Apoi trecu în birouri şi dădu nişte ordine. Martínez Couto îi spuse că doamna întrebase din nou de el.

Intră la el în birou şi se încuie pe dinăuntru. Se aşeză într-un fotoliu, aprinse o ţigară, pe care o stinse imediat. Avea gura uscată şi capul greu. Se ridică, îşi puse un whisky şi luă o înghiţitură. În cămin ardea un foc bun, flăcări înalte şi scînteietoare dintr-un trunchi de făcut jar : dădu în el cu vătraiul şi se desprinseră bucăţi roşietice, aproape transparente, care căzeau în cenuşă şi se înnegreau. Dintr-o parte a trunchiului ieşi, dintr-o dată, o flacără mai albă decît celelalte, ca un şuvoi de foc, şi făcea zgomot ca şi cînd trunchiul ar fi răsuflat prin crăpătura aceea ; pînă cînd bucata se sfîrşi, iar şuvoiul rămase redus la o flăcăruie slabă, înghiţită de-ndată de celelalte. Deodată, Cayetano dădu cu piciorul în stiva de lemne care se dărîmă în cămin. Bău din nou. Din focul aţîţat se ridicau aburi calzi. Stinse luminile şi deschise o fereastră ; prin crăpătură văzu, în depărtare, în mijlocul unui spaţiu luminat, forfota celor care montau elicele, şi umbre ce se duceau şi veneau, împrejur. Dinspre mare venea un aer proaspăt, pe care-l trase avid în el. Sună telefonul şi-l lăsă să sune.

La ora aceea, în acea clipă, prietenele mamei lui trebuie că stăteau împreună, în jurul lui Gemaine. Doña Angustias va fi aşezat-o la dreapta ei, şi-i va fi trimiţînd zîmbete şi bezele, şi-i va fi recomandat cornuleţul ăsta sau bucata aia de biscuit, pe cele mai bune. Cu siguranţă, Germaine va fi cîntat deja, iar mama lui şi doamnele, şi poate chiar servitoarele vor fi rămas ca tîmpite şi şi-or fi

mărturisind cu voce înceată admirația pentru franțuzoaică. Le vedea, aproape că le auzea șușotind, schimbînd între ele exclamații de uimire pentru cît era de frumoasă și pentru cît de bine cînta.

Pe mama lui și pe toate musafirele sale, doña Mariana le-ar fi disprețuit.

Își simțea inima nenorocită, dar calmă. Putea să gîndească la rece, să accepte realitatea : „Afurisita de Bătrînă m-a învins. Îi rămînea pe lume prostuța asta cu voce frumoasă ca s-o umilească pe mama și să mă umilească pe mine". Spusese, se gîndise de atîtea ori că și Germaine o să treacă prin patul lui, ca atîtea altele...! Și chiar dacă mai tîrziu n-o mai spusese și n-o mai gîndise, chiar dacă nici nu mai dorise asta, acum, văzînd cum mama lui uita ofensele și o primea bine pe Germaine și recunoștea prin felul de a se purta superioritatea acelei fetișcane, vechiul gînd renăștea și se impunea ca o datorie ; dar în zadar se impunea, presa, pentru că franțuzoaica de-abia îl privise, pentru că nimic din atitudinea lui Germaine nu lăsa să se presupună că ar putea-o cuceri și obține prin această cucerire triumful care l-ar împăca pentru totdeauna, care l-ar face să uite. Și fusese sigur de ea, ajunsese să-și închipuie cu ce cuvinte va povesti la Cazinou detaliile victoriei sale !

Trînti, deodată, fereastra. Pe panourile strălucitoare ce acopereau pereții dansau reflexele flăcărilor, și o lumină difuză, plăcută, plutea peste birou. Se duse pînă la ușița laterală și ieși prin ea la o scară. Începu s-o urce, se opri, continuă să urce. Cînd ajunse pe coridor auzi, dincolo de ușa camerei de zi, rumoarea vocilor, rîsete. Se apropie în vîrfuri de camera lui, deschise cu atenție, intră și închise. Fără să aprindă luminile, începu să-și schimbe hainele. Cînd termină să se îmbrace, își aminti că luase cu el paharul cu whisky și-l bău. Căută pe bîjbîite, în șifonier, un pardesiu și-l puse pe braț. Cineva se auzea mergînd pe coridor, poate servitoarea. Rămase nemișcat, pînă cînd pașii se îndepărtară. În fund, dincolo de ușa iluminată, îl așteptau. Se simți tentat să intre, să se alăture și el celor care-i făceau curte lui Germaine și chiar s-o întrebe pe mama lui dacă într-adevăr vroia să ipotecheze șantierele ca să cumpere bunurile Bătrînei. „Da, mamă : trebuie să

ne ipotecăm negoțul și, pe lîngă asta, să lăsăm lumea să moară de foame." Doña Angustias nu ar înțelege asta în veci și nu ar putea înțelege nici că fiul ei, în momentul acela, fugea fără să facă zgomot numai pentru a nu mai sta, din nou, în fața franțuzoaicei, tăcut ca un băiat bun.

În garaj, șoferul trăncănea cu un pazinc. Cînd sosi Cayetano, se ridicară.

— Ce cauți aici ?

Șoferul strivi mucul de țigară de cimentul peretelui.

— Doamna mi-a ordonat să aștept. Trebuie să duc pe cineva acasă.

— Cînd o să te cheme, îi spui că mașina am luat-o eu.

— Da, domnule.

Intră în automobil și deschise comutatorul : garajul se lumină. Paznicul și șoferul deschideau porțile. Cayetano se pregătea să pornească motorul, dar se opri. Paznicul și șoferul, fiecare de o parte și de alta a porților, așteptau să iasă. Cayetano stinse farurile și coborî.

— M-am răzgîndit. După ce termini ce-ai de făcut, aduci mașina în garaj și umpli rezervorul. Controlează puțin motorul, și apoi te poți duce.

— Domnul o să plece într-o călătorie ?

— Poate.

Uitase pardesiul în mașină și-l luă. Paznicul îl ajută să și-l pună.

— Dacă întreabă cineva de mine, nu m-ați văzut.

— Chiar dacă ar fi doamna ?

— Chiar dacă ar fi doamna.

Același ordin îl dădu și paznicului de la poartă.

Peste Puehlanueva căzuse o ceață opacă și rece. Becurile mari care luminau, colo sus, intrarea în șantier, păreau îndepărtate, pierdute în nori. Cayetano ridică gulerul pardesiului, lăsă în jos borul pălăriei și începu să meargă lipit de gardul fabricii, în sus, către tîrg. O luă pe o străduță cu căsuțe joase și albe, de-abia luminată. Se lovi de o femeie care ieșea dintr-o casă. Se dădu de o parte.

— Mai bine v-ați uita pe unde mergeți ! La ce v-oți fi gîndind... ?

Femeia continuă să bodogănească şi-i explică unei vecine că, gata, nu mai puteai ieşi seara în stradă şi că bărbaţii de azi nu aveau pic de educaţie.

În spaţiul întunecos al pieţei, ceaţa era mai deasă. Turnurile, colonadele, balconul Primăriei îşi pierdeau contururile şi se topeau într-o masă negricioasă şi umedă, uniformă, lipsită de relief. Cînd Cayetano pătrunse în piaţă, luminile se aprinseseră, iar ceaţa se însufleţi de străluciri neputincioase. Părea vidă. Tălpile de cauciuc alunecau pe dalele pavajului.

Se opri să-şi aprindă pipa şi o luă pe sub colonade. În uşa staţiei de autobuz, o grămadă de baloturi încurcau drumul. Ieşi în piaţă şi, apoi, o luă din nou pe sub colonadele următoare. Magazinul Clarei arunca pe pămînt un unghi alungit de lumină, puţin strîmb pe margini, din cauza umbrei articolelor atîrnate în uşă. Se opri în dreptul intrării, cu mîinile în buzunare şi cu capul în sus. Nu se vedea nimeni. Intră. Clara, dincolo de tejghea, cosea. Ridică privirea, îl văzu pe Cayetano şi sări de pe scaun.

— Dracul în persoană !

Cayetano se apropie de tejghea şi se sprijini cu coatele de ea. Ţinea pipa în dinţi, puţin spre stînga.

— Bună seara.

Clara, cu un braţ energic, arătă spre ieşire.

— Ia ia-o tu din loc !

— E un magazin, nu ? Pot veni să cumpăr... sau să văd ce ai.

Clara, ţeapănă, serioasă, îl înfrunta cu o privire dură. Lăsă braţul să-i cadă şi făcu un pas înainte.

— Atunci cumpără ce vrei, dar repede.

— Nu mă grăbesc.

— Atunci, scoate-ţi pălăria. Sînt obişnuită să primesc musafiri bine educaţi.

— S-a făcut. Şi acum ?

Cayetano puse pălăria pe tejghea.

— Tu trebuie să spui.

— Nu-mi oferi un scaun ?

— Nu.

Cayetano îşi încrucişă braţele, zîmbind.

— Nu vin ca să te mănînc.

— Nu m-aş lăsa.

— Vroiam să văd asta, ştii ? Curiozitatea de a şti ce ai făcut cu banii mei.

Ea ridică din umeri.

— Cu acelaşi drept te pot întreba ce ai făcut cu casa mea.

— Nu am nevoie de ea.

— Nici nu te-am obligat s-o cumperi, nici nu te-am rugat s-o cumperi. Mai degrabă tu ai fost cel care m-a obligat s-o vînd.

— Asta n-o face mai folositoare.

— Păi dacă ai puţină răbdare, într-una din zile ţi-o răscumpăr.

— Atît de mult cîştigi ?

— Cît îmi trebuie.

Cayetano lovi pipa de muchea tejghelei. Pe jos căzură scrum şi fire, aprinse, de tutun.

— Treceam pe aici şi mi-a venit ideea să-ţi fac o vizită. Tocmai îmi aminteam că, ultima oară cînd ne-am văzut, n-ai fost prea amabilă, şi am intrat cu multă grijă.

Clara ridică pînă la faţă mîna dreaptă şi-l privi pe Cayetano printre degetele desfăcute : apoi le strînse cu putere.

— Nu ştiu ce ai de-ţi place să fii lovit.

Cayetano vru să i-o prindă, dar Clara şi-o retrase. „Stai cuminte !". Mîna lui Cayetano, goală, se mişcă întrebătoare.

— Şi pentru mîngîieri, e tot atît de promptă ?

— În chestia asta îi lipseşte practica.

— După faimă, n-ar fi chiar aşa.

— Dacă am lua în seamă ce se zice despre tine şi despre mine !

— Deci, nu crezi în reputaţia mea ?

— Vreo exagerare tot trebuie să fie. Ca şi în cazul meu.

— Sîntem doi neînţeleşi.

— Poate...

Cayetano se sprijini din nou cu coatele de tejghea, iar ea se retrase puţin. Băgă mîinile în buzunarele şorţului şi se rezemă de raft. Cayetano arătă spre ea.

— Eşti foarte bine îmbrăcată. Cine-ar fi crezut-o, acum un an ! Ţi se făcea milă cînd te uitai la tine. Păreai...

— Cum păream eu atunci, să-ţi înghiţi cuvintele şi să nu-mi mai aminteşti.

— Iartă-mă.

— Şi zi-mi pentru ce ai venit.

— Ţi-am spus-o.

— Nu te cred. Şi nu vreau să fii văzut stînd la taifas cu mine.

Cayetano se îndreptă şi căută tutun în buzunare. În timp ce aprindea o ţigară, îi spuse Clarei, cu faţa puţin înclinată :

— Vrei s-o ştii cu adevărat ?

— Dacă nu pleci de îndată, da.

Cayetano aruncă chibritul în stradă.

— O cunoşti pe verişoara ta ?

— Nu e verişoara mea.

— Bine. Sînteţi din acelaşi neam. O cunoşti, da ? O superfandosită afectată, despre care se zice că ar cînta bine. Tocmai am fugit de ea. Şi mi-a venit ideea să trec să te văd.

— Pentru ce ?

Cayetano îşi încrucişă braţele şi luă ţigara din gură cu mîna dreaptă.

— Vrei să vii cu mine la Coruña ? Te invit să mîncăm şi să dansăm.

Clara, fără să se mişte, răspunse accentuînd pe fiecare silabă.

— Te înşeli.

El zîmbi şi suflă îndelung : fumul se răspîndi în aer înainte de a ajunge la Clara. Cayetano îşi apăsă trupul de tejghea.

— Nu e nimic rău în a accepta invitaţia unui prieten. Şi dacă o faci pentru reputaţie — făcu o foarte uşoară pauză, —, ne putem da întîlnire la ieşirea din tîrg şi nimeni nu va afla.

— Dar eu nu sînt prietenă cu tine.

— Bine, orice se poate aranja. Te-am jignit vreodată? Îţi cer iertare. Şi cum tu nu-mi păstrezi ranchiună...

Clara îl întrerupse.

— Asta-i adevărat. Nu-ți port pică.

— Vezi ? Fără ranchiună, fără rea-voință, două persoane ca noi pot ajunge departe.

— Să ajungă la ce ?

— Să fie buni prieteni.

Deodată, Clara începu să rîdă.

— În felul ăsta îți înșeli tu victimele ? Prieteni buni! — se apropie de tejghea, privindu-l în față pe Cayetano, și lovi lemnul lustruit cu palmele. — Ca să fie totul clar. Vii să-mi propui să mă culc cu tine, iar eu îți răspund că nu.

Cayetano îi susținu privirea, cu țigara între dinți și cu un zîmbet ușor, puțin cinic, în colțurile buzelor.

— Sînt, cumva, mai rău ca alții ?

— Ar trebui să fii mai bun decît toți.

— Nu văd motivul pentru care ceri mai mult de la mine.

— Sînt cea care pot s-o fac, nu ?

— Întîmplarea face că obișnuiesc să dau mult.

— Niciodată îndeajuns pentru mine.

Cayetano, cu o mișcare rapidă, o prinse de încheieturi.

— Ai spus ca lucrurile să fie clare.

Ea nu i se opuse. Îl privi în ochi și spuse liniștită :

— Dă-mi drumul.

— Ai țipa ?

— Nu, pentru că o să-mi dai drumul.

— Și dacă n-o fac ?

— Mi-ar fi scîrbă de tine.

Cayetano slăbi strînsoarea degetelor.

— Sînt obișnuit să le fie frică de mine : dar asta nu mi-a spus-o, încă, nimeni.

— Nici eu nu ți-o voi spune, dacă-mi dai drumul — Cayetano își retrase, încetișor, mîinile. — Așa e mai bine. Și fără insulte.

Clara nu-și luă mîinile de pe tejghea. Le împreună, una peste alta, cu siguranță.

— Bine. Acum, dacă ai terminat, pleacă. Trebuie să închid.

— Încă nici n-am început — aruncă jos, cu violență, mucul de țigară și-l strivi cu piciorul. — Nu am început...

— De ce nu îndrăznești ? Foarte bine. Dacă vrei, o fac eu pentru tine. Ție ți s-a întîmplat ceva cu franțuzoaica și vii aici ca să plătesc eu oalele sparte.

— De ce bănuiești asta ?

— Au trecut opt luni de cînd am deschis magazinul și nu ți-a trecut prin minte să vii pînă azi. M-ai văzut de mii de ori singură pe aici și nu te-ai apropiat. Ce întîmplare! O faci în după-amiaza zilei în care verișoara mea, cum zici tu, a luat masa la tine acasă : în ziua în care toate cumetrele din Pueblanueva fac tot felul de presupuneri despre ce se va întîmpla și dacă se va întîmpla... E foarte clar, dragă băiete ! Trebuie să-ți fi ieșit rău treburile dacă vii să-ți pierzi vremea cu mine.

Îl bătu pe Cayetano ușor pe umăr.

— Ce ? Ți-a zis că nu ? Sau poate mama ta nu ți-a dat voie să-ți faci de cap ?

Rîse scurt și-l bătu din nou pe umăr pe Cayetano.

— Ascultă la mine. Acolo îți pierzi vremea. Nu știu dacă e o sfîntă sau o prefăcută, dar noi nici nu existăm pentru ea.

— N-o prea iubești, nu-i așa ?

— Nici n-am nimic cu ea. Dar doresc să plece cît mai curînd.

— Te deranjează ?

Clara ridică din umeri.

— Nu-mi place.

— Din cauza lui Carlos ?

— Din cauza ei, de care m-am săturat pînă-n gît. Și de Carlos, la fel. Și de tine, dacă nu-ți schimbi mutra asta și nu mă privești cu alți ochi — lovi în tejghea cu pumnul strîns. — Nu sînt o curvă, iar la tejgheaua asta se vinde altfel de marfă. Dacă franțuzoaica ți-a scăpat printre degete, du-te să bați la altă ușă, că asta se închide la opt și nu se deschide prin spate.

Cayetano își privi, liniștit, ceasul.

— Nu-i decît șapte și un sfert. Și tocmai am descoperit că-mi place să stau de vorbă cu tine.

— Ca să stai de vorbă cu cineva, trebuie să-i placă și celuilalt.

— Și despre ale noastre cum să vorbim ?

— Despre așa ceva nici gînd.

Cayetano își luă pălăria.

— Mi se pare că mi-am pierdut vremea.

— Bine cel puțin că o recunoști.

— Nu mă refer la asta. Dimpotrivă, mă bucur că am venit, pentru că mă voi întoarce.

— Nu vei trece de ușa asta.

Cayetano își puse pălăria și zîmbi.

— Cine ar fi putut bănui că Clara Aldán ar fi singura femeie demnă de doña Mariana ? De la moartea ei, nu mai aveam pereche. Dar acum știu unde ești. Mîine voi reveni. Și nu ca să mă cert cu tine.

Intinse mîna pe deasupra tejghelei.

— Vom fi prieteni.

Clara își încrucișă brațele.

— Atunci, așteaptă ca mai întîi să fim ca să-mi dai mîna. Deocamdată...

— Foarte bine. Pe mîine, Clara.

— Adio.

VII

NOTARUL ÎI FĂCU SĂ AȘTEPTE TOCMAI CÎT ERA neapărat nevoie ca să-și dea importanță, dar copistul care-i primise îi tratase cu deferență, aproape lingușitor. Îi lăsă singuri într-un salonaș, ai cărui pereți erau împodobiți cu titluri universitare încadrate în rame de mahon. Germaine luă loc într-un fotoliu tapisat cu flori mari, albastre, pe gri ; părintele Eugenio preferă să se ducă la fereastră și să privească strada. Ca să facă să treacă timpul, își aprinse o țigară, dar notarul nu-i lăsă s-o termine : apăru printr-o ușiță, și-i invită să intre. Avea ochelarii ridicați pe frunte, și le zîmbea cu ochi vii. Pînă cînd nu-i așeză pe o mobilă mare, de hol, din piele — Germaine, pe canapea : părintele Eugenio, într-un fotoliu — nu conteni cu saluturile, cu felicitările. Îi spuse părintelui Eugenio să-și arunce țigara, pentru că el o să-i ofere o havană, și o întrebă pe Germaine dacă fuma, pentru că avea, pentru atari cazuri, țigări englezești. Germaine îi răspunse că nu, fără să-i dea explicații. Cît timp așteptase, făcuse, de cîteva ori, inhalații.

— Vă asigur, domnișoară, că mă miram că întîrziați să-mi faceți o vizită. Chiar ieri, la cină, îi spuneam soției mele. „Cum de nu o fi apărut pe aici nepoata doñei Mariana ? Oare se mulțumește cu testamentul așa cum e ?". Iar soția mea a pariat că o să vă vedem sosind într-una din zile. Și, drace, nu s-a înșelat ! Nu știu ce dar au femeile că ghicesc acolo unde noi ne înșelăm. Pentru că eu eram convins că dumneavoastră sînteți mulțumită.

Vorbea cu o voce groasă, repezită, și cînd vorbea îi tremura barbișonul de culoare rozulie, înspicată cu firișoare de păr argintii. Ridică mîinile, să oprească o posibilă obiecție.

— Dar să nu cumva să credeți că vorbesc cu soția mea despre asemenea lucruri, uitîndu-mi de secretul profesional. Nici vorbă ! Sînt ca un mormînt, dar testamentul doñei Mariana e cunoscut de toată lumea. A dat mult de vorbit. Sînteți dispusă să-l respingeți ?

Germaine, înainte de a răspunde, se uită spre părintele Eugenio.

— Da. Adică, ce vreau eu e să fie deschis codicilul.

— Desigur. Dar, mai înainte, trebuie îndeplinite anumite formalități care reies din chiar testamentul doñei Mariana. Dumneavoastră semnați un act prin care-l respingeți. Imediat după aceea procedăm la deschiderea codicilului din acest plic misterios. Bineînțeles, față de martori. De acord ?

— Dumneavoastră știți mai bine decît mine ce-i de făcut.

Notarul se ridică.

— Permiteți-mi, atunci, să-i spun ajutorului meu să redacteze actul. Mai bine zis, două acte : acesta, și un altul în care să se constate deschiderea plicului și conținutul lui. Chestie de două minute.

Deschise ușa și vorbi în șoaptă cu copistul. O închise la loc. Germaine tocmai întindea mîna spre el.

— Știți, înainte de a mă decide, aș dori un sfat.

— Un sfat ? Vi-l pot da, în particular, deși asta ar fi mai degrabă de datoria unui avocat. Cu toate astea, am sfătuit-o de atîtea ori pe mătușa dumneavoastră, încît mă onorează încrederea pe care nepoata ei o are în mine.

Șezînd pe scaun, se înclină în față. Ochelarii îi aluneca seră de pe frunte, iar acum îi cădeau pe piept, susținuți de un cordon negru.

— Ce vi se oferă ?

— Credeți că există vreun risc în decizia mea ?

— Un risc ?

Notarul se ridică și începu să se plimbe. Într-o mînă avea un stilou și lovea cu el în palma celeilalte mîini. Se duse și veni, de la fotoliu pînă în colțul cel mai îndepărtat, de două sau trei ori.

— Logic, bănuiesc că decizia dumneavoastră se datorează modului lipsit de inteligență în care don Carlos Deza a pus problema. Mă înșel ? Nici nu mă mir. Doña Mariana

Sarmiento a fost o femeie extravagantă, dar don Carlos Deza e ţicnit. V-au povestit ce mare afacere a făcut cu vînzarea acţiunilor ? Nu ? Atunci o să vă spun eu în cîteva cuvinte. Le-a vîndut lui Cayetano Salgado, în vreme ce o firmă din Vigo îi oferea pentru ele exact dublu. Vă daţi seama ?

N-o mai privi pe Germaine şi se uită fix la călugăr.

— O adevărată nerozie. Şi de ce ? Ce motive a avut s-o facă ? *Chi lo sa* ? Deşi nu vreau să mă gîndesc la ceva urît, e evident că această favoare făcută unui individ precum Cayetano Salgado, îl face într-o mare măsură suspect pe domnul Deza, asta spus cu toate rezervele.

Şi Germaine se uită la părintele Eugenio : cu mirare, cu iritare.

— Eu asta nu ştiam.

Notarul îşi trase un scaun şi se aşeză în faţa ei.

— Este de domeniu public : nu e nici o calomnie. Aşa că nu mă miră că nu sînteţi de acord. Eram convins. Ei bine : eu nu vă pot păcăli. Există un risc.

Privirea îi alunecă de la Germaine la călugăr ; faţa grasă, strălucitoare, îi urma privirea.

— Am şaizeci de ani, şi de acum treizeci o cunosc pe doña Mariana Sarmiento. Am fost depozitarul secretelor sale... — zîmbi cu subînţeles ; de data asta se uită numai la călugăr — ; şi cred că am cunoscut-o perfect. O mare femeie, da, domnule. Inteligentă, hotărîtă, curajoasă. Şi bună, în fond. Dar, cum să zic... ? Extravagantă, da, am spus-o mai înainte.

Începu să-şi pipăie buzunarele. Stiloul se rostogoli, jos. Se ridică, luă de pe masă o tabacheră de argint, scoase o ţigară şi oferi alta călugărului.

— Vă cer mii de scuze, dar am uitat cu totul că v-am promis una. Sînt preparate deja, iar tutunul e de havană: mi-l trimite fratele meu, care e acolo proprietarul unei plantaţii. Un tip inteligent ! Numai dacă vă spun că a rezistat la *crack* fără să vîndă şi că şi-a refăcut averea... !

Dintr-un portret, atîrnat pe perete, se vedea un individ bine făcut, călare, cu un localnic care ţinea frîul.

— El e. Mare tip ! Necăsătorit, sultan şi stăpîn al unei mari averi — făcu cu ochiul. Nu are alţi moştenitori legali decît pe copiii mei.

Părintele Eugenio aştepta cu ţigara neaprinsă. Notarul îi dădu chibriturile.

— Ei, aşa cum spuneam... Doña Mariana era o femeie cu voinţă. A sosit într-o dimineaţă, s-a aşezat pe canapea, chiar acolo, pe locul unde staţi dumneavoastră, şi mi-a spus : „Federico, rupe-mi testamentul şi fă-mi altul conform acestor instrucţiuni (le avea pe o hîrtie) : dar în aşa fel încît nimeni să nu-l poată distruge decît eu". „Dar, doamnă — am întrebat-o —, cum l-aţi putea distruge după ce-aţi murit ?" Atunci scoase din geantă un plic şi-l aruncă pe masă. „Ce se află aici în plic poate distruge testamentul." „Ah, i-am răspuns, existenţa unui plic secret obligă la o redactare foarte specială." „Foarte bine. Ştii tu ce-ai de făcut. Plicul, să fie ceruit chiar aici, în faţa mea, şi pune-l în seif, tot în faţa mea. Nu vreau ca cineva să ştie ce conţine şi nici să poată afla." Bine. Am ceruit plicul şi ea însăşi l-a pecetluit cu pecetea ei, un inel pe care nu şi-l punea niciodată, dar pe care totdeauna îl avea în buzunar, şi care avea însemnele familiilor Sarmiento şi Moscoso. Sigur că...

Se ridică dintr-o săritură, deschise o uşă de lemn care ascundea seiful. Scotoci în interior şi se întoarse cu un plic mare, lăcuit. Între timp, părintele Eugenio o întrebă pe Germaine dacă se plictisea : iar Germaine îi răspunse că da.

— Ăsta e. Dacă vă uitaţi bine, domnişoară, pe dosul plicului, aici, unde arăt eu cu stiloul, veţi vedea un fel de vultur cu aripile tăiate. Este scudul familiei Aguiar. Ei bine, bunica mea dinspre mamă se numea Aguiar, cu al doilea prenume, Rodríguez y Aguiar. Odată i-am zis doamnei, mătuşii dumneavoastră, că eram rude. Şi ştiţi ce mi-a răspuns ? „Hai, vezi-ţi de treabă, Federico. Rudele mele eu mi le aleg."

Germaine luase plicul, îl strîngea la piept, degetele îi mîngîiau picăturile mari de ceară roşie, turtite.

— Îl deschidem ?

— Aşteptaţi. Lipseşte actul, şi mai lipseşte şi sfatul. Actul va fi adus îndată. Mai greu e cu sfatul.

Notarul, vorbind în picioare, avea un fel de tic : ridica mîna stîngă, cu pumnul stîns şi arătătorul întins, o ţinea cîteva clipe la înălţimea umărului, şi apoi o lăsa în jos.

— Ce va fi scris mătușa dumneavoastră în plicul ăsta? Nu vă pot ascunde neliniștea pe care o am. Pare a fi logic să vă dea moștenirea fără nici o altă condiție. Dar, dacă nu e așa ? Vă dau cuvîntul de onoare că nu am nici o pistă care să-mi permită să vă asigur de ceva. Trebuie mers la noroc, și, în cazul ăsta, norocul s-a aflat în mîinile unei doamne puțin cam extravagante, mai ales în ce privește persoanele la care ținea. Cine vă spune că plicul ăsta nu e o bombă cu efect întîrziat ?

Lui Germaine îi tremurau mîinile.

— Atunci, nu-l deschidem ?

— Ah, despre asta, treaba dumneavoastră ! Dar, domnișoară, dacă ați venit hotărîtă s-o faceți, faceți-o, chiar dacă eu nu-mi asum răspunderea. Nu vă pot sfătui la asta.

Privirea lui Germaine, uluită se muta de la notar la călugăr.

— Doamne Dumnezeule !

Atunci, părintele Eugenio întinse mîna și-l opri pe notar s-o ia de la capăt cu vorbăria. Acesta se mulțumi să zică :

— Veți vorbi dumneavoastră ? Foarte bine. Și dumneavoastră sînteți un Churruchao, nu? M-am gîndit la asta de cum v-am văzut : „Călugărul ăsta roșcovan nu poate fi decît un Churruchao. Și astfel, pe post de rudă, o însoțește pe domnișoara.“ Spuneți, părinte.

— Poate că, dacă dumneavoastră ați cunoaște toate detaliile situației, ați putea da un sfat. Această domnișoară respinge termenii testamentului pentru că nu vrea să rămînă în Pueblanueva cinci ani, ci să vîndă totul și să se întoarcă la ea în țară. Don Carlos Deza nu e de acord, dar e gata să facă o tranzacție : el îi dă pe loc domnișoarei toți banii lichizi, iar restul moștenirii rămîne aici, așteptînd ca ea să-și schimbe părerea sau să treacă timpul și să intre în deplina posesiune a bunurilor.

Notarul își puse ochelarii și și-i scoase îndată.

— Sînt mulți bani ?

— În jur de jumătate de milion.

— Ar fi putut fi dublu dacă acțiunile ar fi fost bine vîndute ; dar cu asta nu mai e nimic de făcut, și nici nu există vreo posibilitate legală de a-i cere socoteală lui don Carlos — se plantă în fața lui Germaine, drept, cu brațele

în jos şi cu palmele desfăcute —. Eu aş accepta. Jumătate de milion. E o sumă frumuşică. Cu trei la sută dobîndă, o mie cinci sute de pesete pe lună, cam aşa ceva. Şi se poate obţine chiar mai mult.

Germaine întorcea plicul pe o parte şi pe alta, îl mîngîia. Călugărul spuse :

— Atunci, acesta e sfatul ?

— Să nu dai vrabia din mînă pe cioara de pe gard ! Jumătate de milion. Şi dacă rămîneţi fără nimic ?

Călugărul se ridică, alarmat.

— Credeţi că-i cu putinţă ?

Notarul întinse mîna, luă plicul, îl privi în zare. Zîmbi şi i-l dădu înapoi lui Germaine.

— Poate mă înşel. Cine ar putea şti ce se află aici ! Dar avînd în vedere caracterul doñei Mariana, odihneascăse în pace, dacă poate, şi din cîte ştiu eu despre ea, şi cît mi-a mai dat de lucru în ultima vreme, tot făcînd şi desfăcînd testamente, pînă la ăsta din urmă, pe care nu l-a mai schimbat pentru că moartea nu i-a mai dat timp, pot pune mîna dreaptă în foc că în plicul ăsta este numit don Carlos Deza drept moştenitor universal.

Germaine aproape că strigă :

— Ar fi cu putinţă ?

— Dacă vă interesează s-o aflaţi, plicul e aici. Deschideţi-l. Dar vă luaţi întreaga responsabilitate. Insist asupra acestui lucru, ha? Şi problema e că, odată desfăcut, nimic nu se mai poate face.

— Iar Carlos, şi el îl poate deschide ?

— Cine se îndoieşte de asta ? În mod expres i se dă acest drept, ca şi dumneavoastră.

— Carlos nu-l va deschide, interveni călugărul. De asta sînt sigur.

Germaine se ridică. Plicul stătea pe măsuţă, cu cele cinci mari pete roşii. Nu-şi deslipea ochii de la el. Cînd notarul îl luă, ochii lui Germaine îl urmăriră.

— Atunci îl punem bine, nu ?

— Nu-l puteţi distruge ?

— Nu. Dar nu vă îngrijoraţi. Dacă, într-o zi, domnul Deza o să dea înapoi, nu vă va putea cere nimic. Ce-i făcut, făcut rămîne. Aşa cum, în caz contrar, nici dumneavoastră nu-i veţi putea cere socoteală pentru vasele de

pescuit sau orice altă trăznaie. Aşa a vrut doña Mariana.

Germaine avea ochii umezi, gata să izbucnească în plîns. Notarul se apropie de ea, se înălţă puţin pe vîrfuri şi încercă să o cuprindă cu braţul pe după umeri.

— Aveţi răbdare şi aşteptaţi. Jumătate de milion, pînă una-alta, sînt mulţi bani. Şi cînd vor trece cei cinci ani...

Germaine îi dădu braţul deoparte şi începu să plîngă. Părintele Eugenio, puţin mai încolo, părea că examinează cu atenţie stucatura plafonului.

Don Baldomero sosi la prînz, într-un automobil mare şi negru. Servitoarea stătea lîngă şofer, iar el, în spate, lîngă cadavrul doñei Lucía, învelit în pături. Băiatul de la farmacie ieşi să-l primească. Se strînse un grup de femei îndurerate şi cîte un băieţandru curios. De îndată se oferiră doi ca să o coboare pe decedată şi să o ducă în casă. Don Baldomero lăsă totul în seama servitoarei, scrise un afiş, îl agăţă pe uşă şi încuie. Afişul zicea :

ÎNCHIS DIN MOTIVE DE DECES.
REŢETELE URGENTE,
PE LA UŞA DIN SPATE.

Cînd fu urcată în apartament, doña Lucía, întinsă în patul nupţial, părea înfăşurată ca într-un giulgiu, cu un cearşaf. Servitoarea se agita să caute nişte mătănii ca să i le pună în mîini, iar femeile care ajutaseră, mutau mobilele din hol la o parte, ca să aranjeze catafalcul. Don Baldomero dădu două-trei dispoziţii greşite. „Plecaţi de aici, nu încurcaţi !", strigă servitoarea la el şi-l duse în sufragerie. De acolo îl scoaseră cei de la pompe funebre, care veniseră să ia măsurile : „O să fie repede gata ?". „Sînt măsuri obişnuite — îi răspunseră — ; cu siguranţă că avem vreunul făcut şi o să-l aducem înainte de o jumătate de oră." Apăru băiatul de prăvălie să întrebe dacă putea să ajute la ceva, iar don Baldomero îl trimise să-i ducă vorbă lui don Carlos să vină de cum poate. Pînă în sufragerie se auzeau vocile încete, atente, ale femeilor care mergeau prin casă, zgomote înfundate, paşii celor care urcau şi se aşezau în jurul moartei. Prin fereastră se zărea ceaţa, încîlcită în arborii din grădină. Don Baldo-

mero căută lichiorul în bufet şi-şi puse un pahar. Aproape îndată sosi don Julián : îi prezentă condoleanţe, vorbi despre înmormîntare. „Fără lux inutil, don Julián ! O înmormîntare foarte modestă, asta i-a fost dorinţa." „Dar, omule, o persoană cu posibilităţi, ca dumneata, o să-şi înmormînteze soţia ca pe nevasta unui sărac ?" Don Julián acceptase un pahar : cînd îl termină, îşi luă rămas-bun, fixînd ora, pentru începutul după-amiezii. Se înţeleseseră pentru trei preoţi. Carlos ajunse puţin după aceea : avea pe el pardesiul şi o bască în mînă. Don Baldomero îl îmbrăţişă plîngînd. În timp ce Carlos îşi scotea pardesiul, îl întrebă dacă prefera lichior sau ţuică.

— Din cea de ierburi, răspunse Carlos, şi se aşeză.

Don Baldomero îi întinse paharul : lacrimile îi alunecau pe faţa nebărbierită.

— Am ajuns în ultimele clipe, don Carlos ; am ajuns ca să-i primesc ultimul suspin ! La timp ca să nu moară singură, ca o repudiată ! Mai avea încă în foale aer ca să spună cîteva cuvinte. Mi-a mărturisit că niciodată nu m-a înşelat, şi că treaba aia fusese doar ca să-şi verse necazul de soţie jignită. Nu-i aşa că trebuie s-o cred ? Pentru că nimeni nu minte cînd e gata să ajungă în faţa tribunalului divin. Dacă nu cumva...

— Te rog, don Baldomero, să nu mai tot întorci povestea pe o parte şi pe alta ! Te-am asigurat adeseori că doña Lucía ţi-a fost fidelă.

— Da, don Carlos, şi totdeauna am crezut-o, iar încrederea dumitale mi-a făcut mult bine. Dar mă gîndesc dacă nu cumva declaraţia asta a sărmanei Lucía n-o fi fost o minciună pioasă ca să mă liniştească.

— Nu spui chiar dumneata că nimeni nu minte cînd e gata să se înfăţişeze în faţa tribunalului lui Dumnezeu ?

— Da, don Carlos, dar există minciuni care nu sînt propriu-zis minciuni, ci adevărate opere de caritate. Cazuiştii...

Servitoarea îl întrerupse. Venea să spună că cei de la pompe funebre tocmai aduseseră coşciugul şi că dacă vroia să fie de faţă.

— Nu, nu. Aranjaţi voi totul. În hol, şi să-l puneţi pe Cristos cel mare, cel de la mine din birou, şi lumînările din Joia Sfîntă. Sînt în sertarul comodei.

Îi aruncă servitoarei o legătură de chei. Servitoarea închise ușa fără zgomot.

Un acces neașteptat de jale îl făcu pe don Baldomero să tacă. Pînă cînd bău lichiorul își șterse lacrimile.

— Vezi cum stau lucrurile. De atîta vreme așteptînd clipa asta, fiind sigur de ea, iar cînd te vezi pus în fața morții, te înecă amarul ca la o moarte prin surprindere. Și-ți dai seama de propria răspundere, și-ți vine pofta să te omori drept pedeapsă — se închină cu repeziciune. Domnul nu dă voie, dar nu pot spune că n-am trecut printr-un asemenea moment de disperare, care, poate, a fost o încercare pe care Dumnezeu a trimis-o răbdării mele. Numai el știe cît de bucuros aș fi însoțit-o pe sărmana Lucía !

Îl prinse, deodată, pe Carlos de încheietura mîinii și-l privi înspăimîntat.

— Mai ales, pentru a ocoli o chinuitoare, neplăcută și inevitabilă îndatorire.

Lui Carlos i se făcu frică văzîndu-l pe farmacist.

— Ce unelteşti, don Baldomero ?

Don Baldomero se ridică. Puținele fire de păr gri pe care le mai avea pe cap i se ciufuliseră și se strînseseră într-un moț deasupra cheliei. Își duse la piept mîinile crispate și se lovi cu ele.

— Îți jur pe toți morții mei, don Carlos, că în inima mea n-a mai rămas nici umbră de îndoială, și că-mi voi aminti de Lucía ca de o pildă de soție castă și sacrificată, ca de o victimă resemnată a necumpătării și a pornirilor mele. Și mai știu că pe lumea cealaltă ea se va ruga pentru mine și poate că rugăciunile ei mă vor păzi de greșeală. Amin. Dar, ceilalți ? Cei care au crezut vreodată că Lucía m-a înșelat ? Cei care au bănuit asta ? Cei care sînt siguri de asta ? Pentru că, aici în tîrg, există din fiecare dintre ei, don Carlos, sînt înconjurat de ei toți, și cu toții mă tratează ca pe un prieten și mă bat pe umăr ! Dintr-o clipă în alta or să înceapă să sosească, iar dumneata o să-i vezi cum suferă de suferința mea, în timp ce gîndesc ceea ce gîndesc... Dar, la ce se gîndesc ? Tocmai împotriva gîndurilor lor trebuiesc luate măsuri.

— Dumneata ești nebun, don Baldomero.

— Da, nebun. Cunosc intenţiile ascunse ale bătăilor pe umăr, cum recunosc limbajul privirilor. Cînd un încornorat dintre ăştia mă priveşte şi-mi spune „Bună", ştiu că mă consideră drept unul de-al lui. Pe ăştia nu-i pot strînge în salonul Cazinoului şi să le relatez despre moartea sfintei mele soţii, şi să le povestesc ultimele ei cuvinte, pentru că ar rîde de mine şi nu m-ar crede.

Lăsă să-i cadă braţele inerte.

— La ei mă gîndesc cînd vorbesc de datoria pe care o am, şi în legătură cu asta aş dori să-ţi cer părerea, don Carlos. Iartă-mă c-o fac, iartă-mă că te deranjez din nou, dar dumneata eşti depozitarul tuturor secretelor mele, şi unul în plus nu te poate supăra.

Îşi încrucişă, rugător, mîinile.

— Să nu-mi spui că nu, don Carlos. Am nevoie de asta pentru propria mea linişte.

Lui Carlos îi fu frică să nu cumva să îngenuncheze.

— Povesteşte tot ce vrei.

Lui don Baldomero i se citi bucuria printre lacrimi.

— Mai vrei lichior ? Dumneata eşti un adevărat prieten. Stai jos şi bea. Ah, nu era lichior, era ţuică ! Să vezi...

Se aşeză şi el.

— O să insinuez că am otrăvit-o pe Lucía. Să nu-mi spui că nu e verosimil ! Sînt farmacist, am arsenic la dispoziţie, ştiu dozele potrivite, iar servitoarea i le-ar fi putut da fără să o ştie, unul dintre atîtea alte medicamente pe care le-a luat ; sigur, n-o să dau nimănui explicaţia asta, dar e bună pentru oricine s-ar gîndi.

— Dar autopsia ? Arsenicul, aşa cum dumneata o ştii, lasă urme pînă şi în firele de păr.

— Şi de asta am avut grijă. N-or să i-o facă. Ar trebui să intervină un denunţ, iar aşa ceva, ăştia nu îndrăznesc. Pentru că, pe lîngă asta, eu n-o s-o spun deschis, ci o voi insinua, azi o aluzie, mîine alta... Există tot felul de moduri de a o face, iar eu mi-am petrecut noaptea meditînd asupra planului. Toată noaptea, în timp ce o vegheam pe sărmana Lucía. Şi nici nu-i nevoie să ajungă să fie siguri, ci doar să bănuiască. Pentru că, nici că m-ar fi înşelat nu sînt siguri. Mă înţelegi ? Dacă aş spune că am otrăvit-o, ar fi ca şi cînd aş blama-o drept adulterină. Nu, nu. Bănuială pentru bănuială. Nici mai mult, nici mai puţin. Să

lege ei capetele, să interpreteze ei cuvintele aruncate, să gîndească fiecare pentru el însuşi, fără să îndrăznească să o spună nimănui.

Se ridică, îşi duse mîinile la spate şi făcu cîţiva paşi. Apoi se opri în faţa lui Carlos.

— Trebuie să încep să fiu drept cu sărmana Lucia. Iar, în cazul ăsta, dreptatea constă în nesiguranţa celorlalţi. M-a înşelat ? Nu m-a înşelat ? Am otrăvit-o ? Nu am otrăvit-o ? Conştiinţa mea e liniştită. Apoi, i-am şi cerut iertare, şi m-a iertat cu ultima-i suflare. Emoţionant, te asigur. Tot timpul am plîns, şi de cîte ori îmi aduc aminte scena, nu-mi pot ţine lacrimile.

Sughiţă puternic. Se aşeză alături de Carlos şi-şi ascunse capul în mîini. Rămase plîngînd multă vreme. Apoi, începu să sosească lumea.

Se opriră în Santiago ca să ia masa. Germaine de-abia dacă scotea vreo vorbă : se limita să-l asculte pe părintele Eugenio care, la rîndul său, încerca s-o distragă şi să se refere la altceva decît la moştenire şi la problemele ei. După ce mîncară, îi propuse să se plimbe puţin prin oraş şi să-i arate ce era mai interesant. Germaine fu de acord. Îi spuseră şoferului să aştepte şi, cum nu ploua, ci doar ceaţa era cea care persista — mai luminoasă, desigur, decît la ţărm —, începură să străbată oraşul pe jos. După-amiaza era gri, umedă, dar nu era frig. Cum intrau pe cîte o străduţă, părintele Eugenio îi atrăgea atenţia asupra unghiurilor, perspectivelor, o invita să se uite bine la cutare sau cutare efect al luminii ; iar Germaine răspundea : „Da, da", şi nimic mai mult. Nu păru s-o intereseze în mod deosebit nici catedrala, aşa că părintele Eugenio renunţă să mai vorbească şi să-i mai sugereze să admire ceva : o trase după el, mută şi, după cîte se părea, insensibilă. Şi nu merseră mai departe de catedrală : fără să mai întîrzie, se întoarseră acolo unde aştepta automobilul. Germaine adormi de îndată, iar părintele Eugenio, tăcut, fumă ţigară după ţigară de-a lungul întregii ore cît dură călătoria. Cînd ajunseră pe coastă, ceaţa deveni mai densă. Coborîră cu precauţie dealurile spre Pueblanueva. Cînd se opriră în dreptul casei doñei Mariana, de-abia dacă se ghicea. Părintele Eugenio spuse că el se întoarce la mînăstire, dar

Germaine îl rugă s-o însoţească, pentru că aveau de vorbit.

Îl lăsă singur în cămăruţa de zi, după ce îi ceru lui *Rucha*, fiica, să servească o cafea. Germaine se duse să vadă cum se simţea tatăl ei şi cum îşi petrecuse ziua. Lui don Gonzalo ceaţa nu-i făcea tot atît de bine ca vîntul dinspre nord şi se plîngea de dureri peste tot, iar tusea devenise din nou puternică. Germaine părea neliniştită.

— Trebuie să plecăm cît mai degrabă.

— Dar clima din Paris nu e mai bună decît asta — spuse părintele Eugenio.

— Vom rămîne foarte puţin la Paris. Chiar dacă o să-mi amîn debutul la Operă, vreau ca papà să-şi petreacă în Italia restul iernii. I-am promis-o, iar el îşi doreşte asta mai mult ca orice.

Aprinseseră focurile în şemineuri, iar în casă era cald. Părintele Eugenio renunţă la pelerină şi, aproape de foc, îşi bău cafeaua şi puţin coniac. Germaine pleca şi se întorcea, îi spunea cîte ceva, dispărea din nou. Iar ceea ce-i spunea era fără importanţă, păreau cuvinte spuse ca să umple un gol sau o aşteptare.

La un moment dat, veni şi spuse :

— Carlos a fost aici azi-dimineaţă. A murit nevasta nu ştiu cui, iar el e la priveghi.

Nu spuse mai mult, dar privirea îi era întrebătoare şi totodată rugătoare.

— Vrei să trimitem să-l cheme ?

— Cum crezi dumneata că e mai bine. Dar, te rog, să nu mă laşi singură cu el.

— Nu ar fi nevoie tocmai acum, de o anume discreţie ?

Germaine nu răspunse. O trimiseră pe *Rucha* după el, iar Germaine nu se mai mişcă din fotoliu.

— Acum mai mult decît oricînd am nevoie de ajutorul dumitale, părinte. Acum mă simt mai lipsită de apărare ca niciodată. Toată după-amiaza nu am făcut altceva decît să mă gîndesc la hîrtia aceea din care rezultă că stăpîn peste toate e Carlos, iar eu nu am nimic, absolut nimic. Dumneata crezi că el o fi ştiind... ?

— Despre hîrtia asta nu cunoşteam altceva decît o presupunere a notarului.

— Dar Carlos ? Carlos s-a mişcat tot timpul, s-a purtat tot timpul ca şi cînd el ar fi fost stăpînul. Şi dacă a făcut-o,

a făcut-o ca să mă oblige să resping testamentul şi să fiu eu însămi cea care să-i pun moştenirea în mîini ?

Părintele Eugenio o întrebă :

— Aşa ai fi făcut tu în locul lui ?

Tonul aspru al întrebării o surprinse pe Germaine. Îl privi pe călugăr cu ochi alarmaţi, strînse brusc degetele. Alarma dură cît un fulger : cuvintele îi fură dulci, aproape un plînset.

— Fac rău dacă mă gîndesc la asta ?

Călugărul îi zîmbi.

— În presupunerile tale, trebuie să pleci de la ideea că, dacă cumva Carlos ar fi dorit pentru el bunurile mătuşii tale, ar fi fost de-ajuns, doar, să-i-o spună.

— Atunci, de ce... ?

Se întrerupse şi adăugă, imediat, cu aceeaşi gingăşie :

— Poate că nu-l înţeleg pe Carlos. De asta vreau ca dumneata să fii de faţă. Mi-e frică să nu greşesc din nou.

Se ridică şi se rezemă de şemineu, cu spatele la flăcări. O şuviţă arămie îi ascundea fruntea şi-i cădea pe ochi. Părintele Eugenio o privi.

— Dacă aş avea uneltele aici, ţi-aş face o schiţă.

— Mulţumesc. Ce păcat...

Îşi sprijinise mîinile pe talie : strălucirea flăcărilor îi desena silueta. Părintele Eugenio închise ochii şi-şi reaminti imaginea. Va putea, poate, s-o picteze din memorie.

— Dumneata eşti de părere să-i spunem tot ce s-a întîmplat, sau pur şi simplu că ne-am schimbat părerea ?

— Putem fi leali sau nu.

Oare Suzanne fusese vreodată aşa ? Mai scundă decît Germaine, poate puţin mai lată în şolduri. Încercă să-şi amintească primele întîlniri, cînd încă nu era soţia lui Gonzalo, cînd din gîtul ei ieşeau încă adevărate cascade sonore. Cum era Suzanne pe atunci ? O privi pe Germaine : linia gurii sale strînse nu suscita amintiri. Poate că şi Suzanne fusese aşa vreodată în viaţă ; dar fusese în stare şi de o pasiune.

— Da, sigur.

Germaine dădu la o parte şuviţa arămie şi-şi lăsă fruntea descoperită, traversată de o adîncitură, şi încruntată.

— Mă aflu acum, ca și înainte, în mîinile lui.

Pe ale sale și le lăsă, descurajată, în jos și suspină.

— Ei bine...

Atunci sună clopoțelul de la intrare și tresări. Puțin aplecată spre călugăr, cu mîinile rugătoare, îi spuse :

— Ajută-mă, te rog, în numele...

Vocea lui Carlos se auzi la capătul coridorului. Intră îndată, cu pardesiul pe mînă. Zise „Bună" din ușă. Părintele Eugenio se ridică.

— Ne-am și întors, don Carlos.

— Începeam să mă îngrijorez. Cu ceața asta...

— Călătoria n-a fost grea.

Germaine îi întinse mîna.

— Vrei să bei ceva, Carlos ? Puțin coniac ?

— Nu, mulțumesc. La priveghi, din cîte văd, nu se face altceva decît se bea și se fac glume.

Puse pardesiul pe un scaun și se apropie de șemineu.

— Acolo e frig. Din cauza asta trebuie să bei.

Călugărul se așezase. Germaine rămase, nehotărîtă, în mijlocul camerei. Carlos, întors cu spatele, își freca mîinile la căldura jarului.

— Am numai puțină vreme, spuse. Înmormîntarea doñei Lucia o să aibă loc peste o jumătate de oră.

Se întoarse brusc.

— Ei bine. Ce a scris doña Mariana în codicil ? Trebuie să vă fi dat o copie.

Germaine îi trimise călugărului, cu privirea, o cerere de ajutor.

— Pînă la urmă, zise părintele Eugenio, ne-am pus de acord să ne mulțumim cu testamentul. Germaine acceptă oferta dumitale. Rezolvarea finală se amînă pînă cînd va împlini douăzeci și cinci de ani.

Carlos îl asculta, dar se uita la Germaine. Ea lăsase capul în jos și-și făcea de lucru cu mîinile cu ceva ce se afla pe gheridon.

— Așa v-a sfătuit notarul ?

— În parte. Ce ne-a spus el n-a făcut decît să confirme intenția lui Germaine. Aproape că se hotărîse în timpul drumului.

Carlos se așează pe fotoliu, în fața călugărului, și-și întinse picioarele spre foc.

— Notarul ăsta e idiot. Dacă s-ar fi purtat corect, m-ar fi eliberat de o sarcină și, mai ales, dintr-o situație neplăcută. Am obosit să fac pe sperietoarea.

I se adresă lui Germaine.

— Niciodată să nu șovăi în hotărîrile tale. Ți-o spun eu, care aproape că sînt un șovăielnic de profesie. Cînd îți propui ceva, trebuie să mergi pînă la capăt, fie ce-o fi. Dar, în cazul ăsta, ce se putea întîmpla ?

— Ai părut speriat cînd am spus-o și mi-ai cerut să n-o fac.

— Da, e adevărat. Dar nu uita că un lucru e punctul meu de vedere și altul este rolul de paznic la care mă obligă testamentul. Personal, o repet, ceea ce doresc e să mă văd eliberat cît mai repede. Cînd, în dimineața asta, am aflat că plecaseși la Coruña, am zis : „Mulțumesc lui Dumnezeu !". Dar nu aveam în vedere că și tu îți poți schimba părerea. Îmi pare rău cu adevărat.

Se ridică, își căută niște chei în buzunar și deschise biroul doñei Mariana : o mobilă înaltă, acaju închis la culoare, cu sertare și dulăpior. Scotoci printre hîrtii.

— În Bancă, la Coruña, există depozitate pe numele tău patru sute douăzeci și cinci de mii de pesete, și instrucțiuni ca să-ți fie predate personal în forma pe care o dorești — îi întinse niște chitanțe. Totul s-a făcut acum mai bine de șase luni, așa cum vei observa din data scrisă pe ele. În alt cont, pe numele meu, mai e o sumă. Nu ți-o pot da în întregime pentru că eu nu am la dispoziție un capital prin care să-l susțin pe cel al mătușii tale. Dar pot, în schimb, să-ți completez pînă la jumătate de milion.

Scotoci din nou, căută prin sertare. Găsi, în sfîrșit, talonul de cec. Scrise ceva pe el, rupse hîrtiuța lunguiață, de culoare verde palid.

— Iată. Șaptezeci și cinci de mii de pesete, care-ți vor fi plătite fără nici o dificultate. Este un cec la purtător.

Închise, cu bruscheță, biroul.

— Gata, ești bogată. Mai sînt niște rente, de la case și ferme de țară, fără importanță. Îți voi face toate socotelile anual, și-ți voi trimite banii, dacă așa dorești.

Se ridică, își puse mîinile în buzunare și se rezemă de consolă.

— Cît despre casa asta, o voi închide de-ndată ce vei pleca. Voi avea grijă de ea, îți promit, pentru că țin prea mult la asta. Și, cu siguranță că voi veni, cîteodată, să-mi petrec după-amiaza aici și să cînt la pian pentru fantoma mătușii tale. Ei îi plăcea să-l asculte. Exact cam pe la ora asta, cînd se lăsa seara. Totdeauna, după gustare. Obișnuia să mă ia de braț și să meargă așa pînă în salon. Eu luam o pătură ca să i-o pun pe picioare, pentru că șemineul din salon nu dă atîta căldură cît ăsta. Ne gîndiserăm să aducem pianul aici, dar a murit înainte de a o face.

Atît de mult lăsase capul în jos, încît fața nu i se mai vedea. Pe lîngă asta, se mai și ghemuise puțin. Părintele Eugenio se uita la foc. Germaine, cu hîrtiile în mînă, se apropie de șemineu, stînd din nou cu spatele. Se făcu liniște ; trunchiurile arzînd, trosneau.

— Mă ruga să-i cînt bucăți vulgare, cuplete de pe vremea tinereții ei, valsuri vieneze, chestii de-astea ! Cîteodată le fredona și rîdea. Iar alteori îmi povestea istorioare picante ale unor scandaluri și amantlîcuri. Despre una sau alta dintre cîntărețele de cuplete de pe vremea ei. „Pe-ăsta îl cînta cutare, care era cu adevărat frumoasă și a fost un timp cu cutare duce sau cutare marchiz.“ Apoi, obișnuia să-mi spună : „Acum, cîntă ce-ți place ție“, iar eu cîntam după gustul meu. Dar mai vorbeam și despre tine, Germaine. Era foarte îngrijorată și-i era teamă să se gîndească la faptul că te vei afla singură în tîrgul ăsta, singură și fără apărare. Probabil că din cauza asta, doar pentru asta, i-a venit ideea trăznită că te-ai putea căsători cu mine. Eu încercam s-o liniștesc. Și, cum vezi, și ea, și eu, ne-am înșelat. Pentru că știu că ai fost chiar în bîrlogul căpcăunului, și că fiara te-a respectat. Te poți întoarce în Pueblanueva cînd dorești, chiar dacă eu voi fi plecat. chiar dacă părintele Eugenio...

Se întrerupse. Călugărul își îndreptă capul :

— ...va fi murit.

— Nu asta vroiam să zic. În sfîrșit, că nu ai nevoie de protecția noastră. Toată lumea de aici te adoră, și se mîndresc cu tine, ca și cînd ți-ar fi consăteni.

Îşi privi ceasul.

— Trebuie să plec. Vrei să ne despărţim acum ?

Germaine, fără să se întoarcă, răspunse :

— Nu. Papá nu se simte bine. Va trebui să mai aşteptăm cîteva zile.

— Atunci, dă-mi de ştire. Adio, părinte Eugenio.

Călugărul se ridică.

— Plec şi eu. Stareţul o să creadă c-am fugit de la mînăstire, şi asta nu prinde bine reputaţiei mele.

Se apropie de Germaine. Ea nu se mişcă.

— Şi eu mă voi întoarce.

O strînse de braţ şi apoi ieşiră pe coridor.

— Plînge ? întrebă Carlos.

— Da.

În dreptul portalului, părintele Eugenio spuse :

— Presupun că dumneata cunoşti conţinutul codicilului. Sau că, cel puţin, ai o idee despre el.

— Doar o bănuială.

— Vreau să fiu cinstit cu dumneata, don Carlos. Notarul a sfătuit-o să fie acceptat testamentul pentru că, după cum bănuieşte şi el, în codicil dumneata eşti numit moştenitor. N-am spus nimic în faţa lui Germaine, ca să nu fac întîlnirea şi mai neplăcută. Dar dumneata, dacă vrei, poţi...

Carlos se opri în prag.

— Nu, nu vreau. Dar, te asigur, tocmai am trecut prin momentul cel mai greu din viaţa mea. Mi-a fost teamă că, într-o pornire de noblețe, Germaine ar descoperi totul şi m-ar obliga la un gest de generozitate teatrală, de care m-aş fi ruşinat de-a pururi.

— Mie nu mi-a fost frică nici o clipă.

— Poate că dumneata o şi cunoşti mai bine decît mine. Pentru că, tot din cauza asta, ca să văd dacă măcar o dată se va emoţiona, am făcut această trecere în revistă a amintirilor, care aproape m-au emoţionat pe mine însumi. Mă bucură că a plîns...

Se apropie de călugăr şi adăugă, încet :

— Să moară povestea. Moare prin înfrîngerea, în final, a doñei Mariana.

— Şi nu cumva asta o fi şi drept ?

— S-ar putea. Dar eu o iubeam, și m-am simțit dispus să-i iert nedreptățile și să le susțin.

Se uită la ceas.

— Iartă-mă, părinte. Cortegiul mortuar al doñei Lucia trebuie să fie gata să pornească.

Plecă în fugă. Călugărul se sui în automobil și plecă și el.

Cel din urmă bocet se stingea în ceața deasă, iar flăcările lumînărilor de-abia dacă mai luminau. Don Julian, cu pelerina pusă din nou pe umeri, ridică sfeștocul și binecuvîntă mormîntul. *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Ceilalți preoți, ministranții și don Baldomero răspunseră : „Amin". Se luă de pe capac crucea cea mare, preoții rămaseră în spate, iar groparii ridicară coșciugul și-l puseră în firidă. Cei prezenți făcuseră un semicerc în jur și așteptau. Judecătorul scoase țigări și oferi și altora. Se aprinseră cîteva chibrite, iar fumul se risipi în ceață.

— Afurisită ceață.

— Cel puțin, nu e rece.

Puneau un rînd de cărămizi lipite cu mortar. Lespedea zăcea pe pămînt, rezemată de perete.

Cubeiro se apropie de Carreira, proprietarul cinematografului.

— Fii atent ce față are farmacistul. Ca și cînd ar suferi.

— Cine mai poate să înțeleagă ! În treaba asta cu moartea ai tot felul de surprize.

— Să vezi mîine cum o să fie. Singur și ferice. Avea o poftă să scape de toate frîiele... !

Judecătorul își băgă și el nasul.

— Ce tot șușotiți ?

— Carreira zicea că lacrimile lui don Baldomero sînt lacrimi de crocodil.

— Dumneata ai spus-o, nu eu.

— Eu am spus doar că, la urma urmelor, nu are de ce s-o plîngă. De mai bine de un an îi dorește moartea.

— Nimeni nu știe ce simt ceilalți, spuse judecătorul.

— Află că eu, pentru un sac de oase, n-aș plînge așa. Pentru că doña Lucia era un sac de oase.

— Avea și ea chichirezul ei.

— Da, sînii. Mai știi cîntecul pe care i l-au scos în Carnaval ?

— Nu mi-l amintesc.

Cubeiro cîntă cu voce înceată, la urechea judecătorului :

Nevasta farmacistului
Are sîni de cauciuc
Vai, vai vai, ce mai bucluc.

— Unde l-au cîntat ca să-l fi știut ?

— Ei, asta... ! Există mistere de nepătruns, dar că cineva l-a cîntat, e fapt știut.

Lui Carreira i se stinsese țigara. Judecătorul i-o dădu pe a lui să și-o aprindă.

— Mai degrabă s-a aflat de la bărbatu-său.

Groparii ridicară lespedea și o aranjară să acopere firida. Don Baldomero privea operația și, din cînd în cînd, își ștergea lacrimile cu o batistă. În spatele lui, servitoarea plîngea cu sughițuri. Lespedea fu așezată, bine prinsă cu ciment. Cîteva lovituri date în ea fură garanția siguranței.

— Să treceți pe la farmacie să vă luați banii.

— Într-una din zile.

— Și acuma, la culcare, don Baldomero, îi spuse Carlos. Sînteți mort de somn.

— Și de durere, don Carlos, de durere !

Jucătorii de cărți se apropiaseră, cu toții, ca unul.

— Îmi pare foarte rău, don Baldomero. Nu știi cît valorează o femeie pînă cînd o pierzi ! Cubeiro îl privea întristat.

— Mulțumesc, mulțumesc.

— Era o sfîntă și va fi primită în rîndul îngerilor ! spuse judecătorul.

— Așa-i, ai dreptate !

Carreira îl îmbrățișă.

— Gata, a trecut totul. Acum, să te odihnești.

Don Lino se ținuse deoparte, cu spatele la peretele cu firide. Veni și el cu pălăria în mînă.

— Principiile mele, don Baldomero, nu mi-au permis să iau parte la ceremonia religioasă, dar dumneata știi că prietenia este deasupra diferențelor ideologice care ne despart. Consideră că te însoțesc, cu adevărat, în durere.

— Să te răsplătească Dumnezeu.

Începuseră să meargă, cu atenţie, ca să nu calce pe morminte. Din chiparoşi curgeau mici picături, iar pămîntul cărărilor era noroios. Se auzeau paşii, pleosc, pleosc, şi zgomotul unei căderi şi cineva care zicea :

— Atenţie, că alunecă !

Don Baldomero se refugie în compania lui Carlos. Grăbi pasul, pînă cînd se îndepărtă de grup. La ieşirea din cimitir, prietenii, femeile, se răspîndiră, luînd-o în jos, pe şosea.

— I-ai auzit ? Şi, mai ales, i-ai văzut ? Te-ai uitat ce zîmbet aveau ? Şi acum, cînd pe Lucía n-o mai pot elibera de bănuieli, cel puţin voi face ca onoarea să-mi fie nepătată.

Ceasul de la Santa Maria începu să bată de şase. Imediat, geamătul sirenei acoperi bătăile şi umplu împrejurimile, dădu ocol văii, se pierdu pe deasupra apelor. Era un sunet răguşit, stins, aproape funebru.

La şase fără zece fix intrase în magazin o ţărancă ce purta un coş. Îi ceru Clarei s-o ajute să-l pună jos, iar apoi o rugă să-i dea un scaun să se aşeze, că era tare obosită. „Ar fi trebuit să puneţi o bancă aici, domnişoară, că e loc, lîngă perete, şi aşa şi-ar putea oricine trage sufletul fără să vă mai deranjeze.“ Scoase din buzunar o bucată de pîine şi începu să mănînce. Clara ştersese tejgheaua şi aştepta. Ţăranca vorbi despre ceaţă, şi că i se îmbolnăvise o vacă şi că deja cheltuise mai mult de cinci pesete la farmacie. Apoi, fără legătură, sări la cît de scump se făcuse totul şi cît de puţin cîştigau lucrătorii pămîntului şi cît de mult cheltuiau cei din tîrg. Termină prin a mărturisi că avea nevoie de cîţiva coţi de pînză pentru nişte jupoane pentru fata ei, dar că nu era hotărîtă să-i cumpere, dar că vroia să afle preţurile. Clara luă de pe raft diferite bucăţi şi le puse pe tejghea. Ţăranca lua pînza cu buricele celor două degete, o pipăia şi o refuza. Pînă-şi făcu tot numărul.

— Asta-i tot ce am.

Atunci ţăranca se plînse că acum toate ţesăturile erau proaste şi că se rupeau repede, şi că ani în urmă, înainte

de război, erau mult mai bune şi durau mult şi că din ce le prisosea mamelor se făcea trusoul fetelor. Şi toate astea trebuie că se întîmplau aşa pentru că înainte era un rege iar acum îl alungaseră şi conduceau nişte domni despre care nimeni nu ştia cine sînt şi care se gîndeau numai cum să se îmbogăţească şi să-i fure pe cei săraci. Clara răspundea că „da" la tot şi începu să strîngă baloturile, dar ţăranca îi spuse să nu se grăbească, poate, cine ştie, o să cumpere vreuna. Tocmai atunci sună sirena şantierului, iar Clara deveni nervoasă.

— Ei, hai, dacă e să iei ceva, alege, şi-o să-ţi fac o reducere.

Ochii femeii se înveseliră. Întrebă cît. Clara spuse o cifră. Ea găsi că tot scump era. Clara reduse încă puţin. Ţăranca nu se mişca.

— Spune-mi cît vrei să plăteşti şi ia-ţi-o, pentru că trebuie să închid magazinul.

— Vai, domnişoară, cît sînt de obosită şi o să mă daţi afară !

Era şase şi zece cînd ţăranca plecă, luînd patru coţi de pînză albă cu o reducere de douăzeci la sută. Tot bombănea despre cît munceau săracii ca să cîştige o pesetă.

Cayetano apăru deodată, din ceaţă. Era îmbrăcat în costumul de sărbătoare, cu bască şi cu pipa în gură. Clara rămase în picioare, în prag.

— Tocmai închideam magazinul.

— Nu-i decît şase şi douăzeci.

— La ora asta, şi pe ceaţa asta, nu mai vin cumpărători.

— Atunci, din partea mea, poţi să închizi.

Făcu gestul de a intra. Ea îl opri.

— Cu tine înăuntru, nu.

— Păi, atunci, nu închide.

Se priviră drept în faţă, ea de pe trepte, el din stradă.

— De la mine n-o să te alegi cu nimic, te asigur.

— Ieri ne-am înţeles că o să vin.

— M-am gîndit că o să dai înapoi.

— Vezi că nu.

— De ce insişti ?

Cayetano o dădu uşor în lături şi intră. Îşi scoase basca şi o ţinea în mînă.

— Închide sau lasă deschis, mi-e indiferent; dar împacă-te cu ideea că, în fiecare zi, la ora asta, o să te vizitez.

— Şi dacă nu vreau ?

El ridică din umeri.

— Trebuie să repar o nedreptate. De cîtă vreme te afli în Pueblanueva ? De trei ani ? Sînt destul de idiot ca să nu-mi fi dat seama, pînă ieri, că eşti singura femeie demnă de mine. Vezi cît am de alergat ca să recuperez cei trei ani pierduţi.

— Ca să recuperezi... în natură ?

— Lasă asta de o parte, Clara.

— Doar n-o să-mi spui că vii ca să te însori cu mine.

— Totul e cu putinţă. Sigur că asta depinde de anumite circumstanţe. Dar dacă mamei mele i-ar face plăcere să mă însor cu franţuzoaica, nu cred că ar putea avea obiecţii. În ceea ce te priveşte, eşti tot atît de Churruchao ca şi ea, şi chiar mai frumoasă, după gustul meu.

Clara începuse să rîdă. Rîzînd, intră în magazin şi rămase lîngă tejghea. Cayetano se apropie de ea.

— Să vorbim serios, Cayetano. Pe mine nu-i deloc uşor să mă păcăleşti.

— Nici nu încerc s-o fac.

— Ai vorbit despre căsătorie.

— Da. Şi, totodată, despre faptul că asta ar depinde de anumite circumstanţe.

— Care sînt ?

— Ţi le voi spune la timpul potrivit.

— În veci nu m-aş mărita cu tine.

— Dacă nu vrei, nu mă gîndesc să te oblig.

— Dar, fără căsătorie, nu poate fi vorba de nimic din ce vrei tu.

— Şi despre asta o să vorbim odată.

— Poţi să consideri c-am şi făcut-o.

— Vorbeşti aşa pentru că nu mă cunoşti. Ar fi tare greu pentru tine să faci abstracţie de ce ai auzit pe ici şi colo şi să te mulţumeşti numai cu ce vezi ?

— Şi cu ce-am văzut, nu ?

— Nu ştiu la ce te referi.

— Nu ne cunoaştem de ieri-alaltăieri, Cayetano. Mai e la mijloc chiar şi o palmă...

Cayetano își duse mîna la obraz și-l mîngîie.

— În ziua aia trebuie să fi fost orb. Și așa eram. Se petrecea cu mine ce ți se întîmplă ție acum : mă luasem după poveștile altora.

— Dacă iese fum...

Lui Cayetano i se întunecă privirea.

— Vrei să-mi spui cu asta că nu mă înșelam ?

Clara rîse din nou.

— Vroiam să văd ce față faci. Și nu-mi place. Tu ești dintre cei care, ca să te însori, ai pune drept condiție să te culci întîi, ca să te asiguri de ceea ce tu numești circumstanțe.

Cayetano se îndreptă și o privi în ochi.

— Nu cumva iei lucrurile prea în grabă ?

— Mi-e indiferent, pentru că eu nu mă grăbesc.

— În orice caz, de ce le faci mai dificile ?

— Poate pentru că așa sînt și eu.

Cayetano își descheie jacheta de piele și începu să și-o scoată.

— Pot atîrna asta undeva ?

— E un cui acolo.

Prin deschizătura jiletcei albastre se vedea gulerul unei cămăși de mătase și nodul unei cravate ecosez. Cayetano își netezi părul.

— Vrei să mă asculți o clipă ?

— Vorbește.

— Admite că mă pricep puțin la femei. Nu rîde ! Înțeleg. Sînt de acord că pe toate le-am plătit, dar asta nu înseamnă c-ar fi mai puține. Ți-aș putea spune cine sînt, dintre cele de aici, și-ai avea multe surprize, pentru că despre unele n-a ajuns să se afle.

— Nu simt nici cea mai mică curiozitate ca să le cunosc numele.

— Nici eu nu am să ți le spun. Unele satisfacții, ca și unele răzbunări, sînt de-ajuns chiar dacă rămîn secrete.

Scoase o țigară, și-o puse în gură și continuă să vorbească în timp ce căuta bricheta și o aprindea.

— Dintre toate, nici una nu ar fi meritat să fie femeia mea. Înțelege-mă bine, nu vreau să spun că să mă însor cu ea, să am copii și să-mi fac de cap, în afara casei, cu o iubită. Mă refer la acea femeie de care au nevoie bărbați

ca mine, o femeie de clă să. Pentru că eu o să ajung departe. Ce am acum, şantierul, puterea în Pueblanueva, nu-i decît începutul.

Făcu o pauză, trase din ţigară şi o privi pe Clara cu o anume blîndeţe.

— Şi vezi. Nici despre asta nu am putut vorbi cu nici una. De ce altceva are nevoie un bărbat decît de o femeie căreia să-i împărtăşească proiectele, speranţele, greutăţile şi succesele ? Eu mi le-am povestit mie însumi, dar eu nu-mi pot răspunde, nici nu-mi pot da curaj cînd trebuie să fiu încurajat, nici nu mă pot consola dacă e nevoie. Pentru că şi de asta am avut nevoie cîteodată. Chiar dacă ţie ţi-ar veni să rîzi.

— De ce să rîd ? Trebuie că eşti un om ca toţi ceilalţi.

— Deasupra celorlalţi, dar un om. Şi, pînă acum, am întîlnit doar o singură femeie care ar fi fost la înălţimea mea, dar o uram. Şi chiar dacă n-aş fi urît-o, nu mi-ar fi fost de folos.

Tăcu din nou. Clara îşi încrucişase braţele şi-l asculta nemişcată, cu ochii pe jumătate închişi şi din ce în ce mai interesată.

— Eu nu cred în Dumnezeu, dar cred în Destin, iar al meu a fost acela că singura persoană în stare să mă înţeleagă şi să mă asculte mi-a fost duşmancă. În orice caz, într-un fel, mi-a umplut viaţa. Am luptat împotriva ei cincisprezece ani. Ştiam că ea se afla aici, şi chiar dacă şi ea mă ura, mă considera un duşman de talia ei. Ne-am dispreţuit reciproc, dar numai din gură. Dacă eu aş fi murit, aşa cum a murit ea, sînt sigur că ar fi găsit tîrgul tot atît de pustiu pe cît îl găsesc eu acum fără ea.

Se corectă îndată :

— Cum îl găseam pînă ieri. Şi ieri mai mult decît oricînd, pentru că proasta aia de Germaine, sau cum se numeşte, face ca golul lăsat de Bătrînă să fie şi mai mare. Dar ieri ne-am întîlnit noi doi.

— Să fim sinceri. Ieri ai venit să-mi propui să mă culc cu tine.

— Bine. Şi ce ?

— Eu asta nu numesc a te întîlni.

— A fost pentru ultima oară cînd m-am înşelat. Acum ştiu la ce să mă aştept.

Întinse mîinile deschise pe deasupra tejghelei.

— Întîmplă-se ce-s-o întîmpla. Nu mă grăbesc. Dar nu uita că eşti femeia cea mai femeie din Pueblanueva, şi o să termini prin a înţelege că eu sînt bărbatul cel mai bărbat.

Lovi uşor scîndurile de lemn lustruit, strălucitor.

— Acum, plec. Voi reveni mîine şi în toate zilele, ţi-am spus-o. Şi să nu încerci să închizi magazinul.

Luă jacheta din cui şi şi-o puse. Apoi, basca.

— Pe mîine, Clara.

În prag, se răsuci şi repetă :

— Pe mîine.

La întoarcerea de la cimitir, don Baldomero găsi în lichior cea mai potrivită colaborare la durere. Cu cît bea mai mult, cu atît mai mult plîngea adresînd cuvinte elocvente morţii. Servitoarea îi zise să mănînce ceva, dar el respinse invitaţia drept obraznică.

— Păi, duceţi-vă în pat să dormiţi, ca să vă scoateţi mahmureala, că de asta aveţi nevoie !

Don Baldomero făcu atunci consideraţiuni despre modul vulgar al oamenilor din popor de a înţelege durerile şi, cu vorbe pe jumătate şi cu limba împleticită, îşi descrise tristeţea şi nostalgia după Lucia, acea sfîntă, acea victimă nevinovată, şi teama pe care o simţea de a se culca în patul gol. În momentul cel mai nepotrivit o luase Dumnezeu, cînd calmul maturităţii i-ar fi putut aduce cîţiva ani de fericire liniştită ! Gîndea trîntit pe canapea, şi-şi întrerupea raţionamentele ca să plîngă sau să bea : pînă cînd se întoarse servitoarea şi, fără respect pentru suferinţa lui, îl luă pe după umeri, îl smuci şi-l purtă, aproape tîrîndu-l, pînă la pat. Carlos o întrebă dacă avea nevoie de el ca s-o ajute, iar ea îi răspunse, din uşă, că-l dezbrăcase de multe ori, şi că n-o să fie ultima oară ! Mai spuse că, dacă avea poftă să cineze ceva, să aştepte. Carlos zise că nu, şi plecă.

Ceaţa umplea portalul şi urca pe scară. Carlos îşi înfăşură fularul în jurul gîtului şi-şi trase bine basca. Aerul era umed şi înţepător. Cînd ajunse în stradă, se uită în sus şi în jos : de pe chei ajungeau voci şi se vedeau semnalele pe care cineva le făcea unei bărci, cu un felinar

puternic. O luă spre piață. În dreptul porții Primăriei, niște femei vorbeau, iar vocile lor se stingeau în ceață. Intră sub colonade, spre magazinul Clarei. Mergea fără grabă și, înainte de a intra, se opri să privească turlele bisericii, două pete negre și alungite, fără contururi, în care se reflecta strălucirea stinsă a felinarelor. Rămase cîteva clipe rezemat de o coloană, și nu mai privea nici turlele, nici piața, nimic. Rumoarea, vocile, pașii păreau îndepărtați sau apropiați, ca și cînd prin ceață ar fi existat coclauri prin care însuși sunetul s-ar fi pierdut, s-ar fi îndepărtat și s-ar fi apropiat din nou. Simți că-i era frig la picioare, bătu cu ele în pavaj și se apropie de magazinul Clarei. Tocmai dădea să intre, cînd îl văzu pe Cayetano aplecat peste tejghea. Mișca liniștit din mîini, iar Clara îl asculta, dreaptă, cu brațele încrucișate pe piept. Se dădu înapoi pînă cînd găsi unde să-și sprijine spatele, cu ochii larg deschiși, cu mîna nemișcată în aer și cu țigara în ea. Și privi, dintr-un colț ferit, luminile. Cayetano continua să vorbească : cuvintele nu ajungeau pînă la el, nici măcar ecoul lor.

— Gata, ăsta a descoperit-o pe Clara, spuse.

Trase din țigară și o aruncă, brusc, pe jos. Își luă ochii de acolo, zîmbi și se pierdu din nou în ceață.

LUMEA E ÎNTOARSĂ PE DOS, TÎRGUL E ÎNTORS PE dos și fiecare dintre noi poartă întregul șir de răsturnări pe dinlăuntru. Cine ar fi zis că niște simple alegeri vor schimba totul? Pentru că înainte, ori cîștigau unii, ori cîștigau alții, mereu existau cei care conduceau, cei care sperau să conducă și cei care nu conduceau niciodată, oricine ar fi cîștigat. Așa că totul era bine stabilit și nu trebuia să-ți spargi capul ca să înțelegi. Dar acum nu se știe cine conduce și cei care niciodată n-au condus se ridică, zbiară, revendică și, atîta vreme cît nu li se dă ce cer, întorc totul cu susu-n jos. Frumos circul ăsta. Asta, numai în ce privește țara, pentru că la Pueblanueva n-a ajuns decît zaful. Aici, totul e la fel, în aparență, ca înainte, doar cei de la Primărie s-au schimbat. Dar lumea începe să afle ce se întîmplă afară ; lumea, adică toată lumea, nu numai banda de țicniți care se întîlnește în cîrciuma Cubanezului. *Cei care n-au avut niciodată nimic încep să se uite la cei care au ceva, ca și cînd le-ar spune : „Profitați de tot, că puțină vreme v-a mai rămas să vă bucurați". Cei care avem cîte ceva, chiar dacă a fost cîștigat cu sudoarea frunților noastre (și chestia asta cu frunțile e fără vreun gînd ascuns), sîntem neliniștiți, tăcuți și cu musca pe căciulă, cum se zice în mod vulgar. Mai ales, pentru că nu înțelegem prea bine ce se-ntîmplă. Concret, în Pueblanueva nu s-a întîmplat nimic. Și dacă în Pueblanueva nu s-a întîmplat nimic, de ce trebuie să suferim consecințele a ceea ce se petrece în afară ? Dacă în alte părți săracii nu se resemnează să fie așa, e obligatoriu că nici ai noștri nu trebuie să se resemneze ? Vina o au ziarele. Acuma toată lumea le citește, și află, și comentează și mulți se întreabă : „De ce să nu facem și noi ce fac la Madrid și*

la Barcelona ?". Pentru că ăştia care nu au nimic, cum n-au la ce se gîndi, le vine să imite pe cei din alte părţi. Cei de aici ar fi şi făcut vreo năzbîtie dacă nu i-ar fi ţinut Cayetano, care-i singurul liniştit, şi care cu vorba că „ce-i al meu, nu e al meu, ci al muncitorilor", se descotoroseşte de toate problemele şi ţine lumea la locul ei. E o scamatorie bună, dar pe care noi, ceilalţi, n-o putem repeta. Dacă, de pildă, Carreiro ar zice că cinematograful lui nu e al lui, ci al poporului, lumea ar intra pe gratis, şi să mai vedem, după aia, cine ar mai plăti chiria pentru filme. Nu, nu. Au mers prea departe. Totul e bine atîta timp cît nu se leagă de proprietatea particulară. Şi tocmai asta e acuma în pericol. Cîtă spaimă ai de tras !

Cine a înţeles de la început, a fost franţuzoaica. Şi-a strîns banii şi a întins-o la Parisul ei din Franţa, unde niciodată n-ajunge nici un val. A luat-o cu ea pe Rucha, *fiica, în calitate de subretă a ei. Don Carlos a concediat-o pe* Rucha, *mama, şi i-a dat un parter de la o casă a doñei Mariana, fără s-o pună să plătească chirie. Cu ce i-a lăsat Bătrîna,* Rucha *a deschis un magazin de şolduri, unde vinde de toate, espadrile, măturoi şi boabe de porumb, şi-şi duce zilele. Fata îi scrie din Paris : povesteşte şi nu mai sfîrşeşte, şi spune cum or să plece în Italia, unde domnişoara o să cînte în teatre. A trimis un tablou cu Turnul Eiffel în fundal.*

Don Carlos a închis casa Bătrînei, după ce a acoperit mobilele cu huse şi a pus totul bine, şi a luat la el numai cîteva nimicuri şi portretul doñei Mariana şi fotoliul pe care şedea ea. Trăieşte în turnul lui, de unde aproape nu coboară niciodată, în afară de în cîte o după-amiază, cînd se duce la cîrciuma Cubanezului, *sau de vreo dimineaţă, cînd deschide ferestrele de la casa Bătrînei, ca s-o aerisească. A luat şi trăsura, cu cal cu tot, şi plăteşte impozitul ca şi cînd ar fi a lui. Despre ce face în turn se ştie puţin.* Paquito, Ceasornicarul, *nu povesteşte prea mult. „Cărţi, cărţi, tot timpul cu cărţi !", obişnuieşte să zică. Şi din asta nu iese. Oricum, don Carlos Deza nu mai merită să te mai gîndeşti la el. Alte lucruri sînt mai importante.*

Cel mai important, relaţiile dintre Cayetano şi Clara Aldán. La început s-a descoperit că în fiecare după-amiază se ducea s-o vadă şi că-şi petrecea în magazin

cam o oră și apoi pleca la el acasă. „Bine — s-a comentat —, acum i-a venit ăsteia rîndul!". Și nu s-ar spune că n-ar fi șocat cu asta, pentru că însuși Cayetano vorbise despre ea și despre dușmănia lui fățișă cu Aldán; dar, în fond, era ceva liniștitor să revină la vechile obiceiuri și tocmai cu o fată cu reputație proastă. S-a crezut că noaptea se întorcea să doarmă cu ea, dar într-o zi s-a aflat, printr-o servitoare a doñei Angustias, că în ultima vreme Cayetano nu lipsise nici măcar o singură noapte de acasă și că se culca mai degrabă devreme, sau după cină, sau cînd se întorcea de la cazinou. De-abia atunci lumea a început să fie surprinsă și să încerce toate mijloacele firești ca să se pună la curent cu ce se întîmpla: s-a organizat o supraveghere tot atît de perfectă pe cît de spontană, au fost urmăriți pas cu pas și s-a putut confirma că, doar dacă nu cumva era solicitat de vreo afacere, Cayetano se ducea direct de la lucru la magazinul Clarei, se așeza în văzul tuturor, rămînea la taifas cam o oră, și mai apoi cam două, iar după aia pleca și nu se întorcea pînă în ziua următoare. Și în tot timpul ăsta, nimic din ce n-ar fi putut fi văzut, ca și cînd i-ar fi avut în vedere pe cei care-i păzeau și ar fi vrut ca totul să fie limpede ca lumina zilei. Cayetano lipsi cîteva zile, înaintea alegerilor, apoi se întoarse ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, fără altă noutate decît că din cînd în cînd o scotea să cineze la vreo cîrciumă sau, duminica, să ia masa de prînz, și, în vreo după-amiază la cinematograf, cum obișnuia și altădată, să facă Clara Aldán, dar cu don Carlos. Nici în cîrciumă nu lipseau ochii care să-i privească; la cinematograf, totdeauna era cîte cineva în spate, care nu pierdea nici o mișcare, iar dacă o ducea acasă, sau îi urmăreau, sau îi așteptau — și nimic. Greu a fost de crezut, dar am sfîrșit prin a ne pleca în fața evidenței și, ce e și mai rău, uimiți. Pe bărbați ne pufnea rîsul, dar femeile se indignară. Nu fu casă în Pueblanueva, nici prînz la care neveste sau fiice să n-o facă în toate felurile pe Clara și să nu spună despre Cayetano că, după ce se plictisise să tot pună coarne, acum și le căuta pe ale lui, care or să fie strălucitoare și înfloritoare ca o primăvară. Dintre cele care au făcut cel mai mare scandal a fost Julita Mariño: cum Clara, de cînd a venit franțuzoaica, ascultă liturghia

de duminică așezată pe banca doñei Mariana, Julita s-a pus în fruntea unei comisii de fete care s-a dus să-i ceară preotului să o alunge din biserică, ori, dacă nu, ele n-or să mai vină. „Cît aș mai vrea eu ! — le-a răspuns don Julián —, dar nu-i o păcătoasă publică, nici eretică excomunicată, pentru ca eu s-o pot face, iar în ce privește banca, trebuie s-o suport, cum am suportat-o pe Bătrînă, pentru că are dreptul". Atunci, Julitei i-a venit ideea că ar putea căuta bărbații care se culcaseră cu Clara și să-i ducă la preot ca martori ; dar n-a apărut nici unul care s-o fi făcut, sau care să fi îndrăznit s-o mărturisească, în pofida paharelor cu vin la care i-a invitat. Julita Mariño, mînioasă foc, începu să strige că bărbații din Pueblanueva erau toți niște fătălăi și că tăceau de frica lui Cayetano, iar cel care stătea în fața ei, un bărbier care-i făcuse curte Clarei cam cu un an în urmă, îi răspunse : „Ce-aș mai vrea eu, domnișoară, s-o fi făcut și s-o spun ! Dar odată, cînd am vrut s-o pipăi, m-a lovit atît de tare într-un anume loc, încît și azi mă mai doare".

Totul a ajuns chiar pînă la doña Angustias, și dacă se mîhnirea cînd îi povesteau că fiul ei se culca cu Cutare, se mîhni mult mai rău cînd află că se ținea de asta și nu se culca cu ea. Nu exista după-amiază în care trei sau patru credincioasă să nu vină s-o compătimească și să-i aducă ultimele știri, s-o consoleze în jalea ei și s-o scoată din frămîntare. „Dar, doamnă, unde-i autoritatea dumneavoastră de mamă și dragostea pe care vi-o purta fiul, gata, nu mai valorează nimic ?" „Nu-mi mai vorbiți de asta, nu-mi mai vorbiți ! I s-a dat ceva fiului meu, pentru că nu mai este același !" „Dar, doamnă, el ce spune ?" „Nu zice nimic, nici nu lasă să i se vorbească despre asta !" „Păi, unii dau asigurări că or să se căsătorească, și nu la Biserică, ci civil, ca republicanii !" „Dacă ea o să intre în casa mea ca stăpînă, e ca și cînd eu aș ieși pe ușa servitorilor, tot una-i !" „Dar, doamnă, o să permiteți ca lucrurile să ajungă atît de departe ?" „Dumnezeu nu poate să vrea asta, dar de la un bărbat căruia i s-au făcut vrăji diavolești, e de așteptat orice nebunie !" „Chiar să greșească față de mama lui ?" „Experiența ne spune că atunci cînd se vîră la mijloc o femeie rea, nu mai există nici mame, nici soții ! Dacă nici eu n-oi ști, care am suferit

atîta... !" Plecau îndurerate de lîngă ea credincioasele şi dădeau asigurări că nu există noroc pe de-a-ntregul şi că bogăţia nu face fericirea. Şi, cu toată durerea, nu păreau prea triste cînd o spuneau.

Doña Angustias trimise să se facă slujbe, lucru care se află, şi rugăciuni şi molifte. Şi dacă nu există siguranţa, atunci cel puţin bănuiala că, de asemenea, i-a cerut lui don Julián s-o alunge pe Clara din biserică, şi că preotul s-a scuzat cum a putut şi a promis să facă ceva, numai să n-o vadă pe doña Angustias supărată şi ruşinată, în primul loc de pe prima bancă, alături de Evanghelie, care e al său. Dar nu făcu nimic, sau ce-a făcut n-a dat rezultat. S-a întîmplat că parohul de la biserica de pe plajă a lăsat să se înţeleagă că dacă lucrurile s-ar fi petrecut în parohia lui, le-ar fi rezolvat, alungînd-o pe Clara. Doña Angustias a aflat, îl sili pe don Julián, el o vizită pe Clara, Clara îl trimise la plimbare, şi duminica următoare se prezentă la biserică aşa ca întotdeauna, şi ocupă pe banca doñei Mariana locul care, deja, părea al său. Doña Angustias se ridică, îi porunci servitoarei „Să mergem !", şi ieşi din biserică, călcînd cu putere şi cu capul ridicat ; Julita Mariño, care era cu maică-sa, spuse cu voce tare, pe care toată lumea o putu auzi : „Şi noi, mamă !". Spunînd-o, sau fără s-o spună, diverse doamne sau domnişoare ieşiră din biserică şi se duseră să asculte slujba la cea din parohia de pe plajă. Cînd don Julián ieşi în odăjdii, multe locuri goale se făcuseră în băncile din faţă, care sînt cele pe care, dintotdeauna, le-a ocupat lumea mai importantă. Dar ce-i mai amuzant e că Clara Aldán păru să nu-şi dea seama, şi continua să stea acolo, îngenuncheată, cu vălul căzînd mult în jos pe faţă, închisă în ea însăşi. Ca şi cînd ar fi meditat asupra problemelor universului. În după-amiaza aceea, don Julián se duse din casă în casă şi termină prin a-şi vizita colegul, cu care se zice că ar fi avut o ciocnire puternică că-i luase clientela, asigurînd că ar fi făcut ceea ce nu era permis de nici un canon de pe lumea asta sau cealaltă. Dar schisma nu se rezolvă : Clara merge la biserica ei şi celelalte la cea din parohie. Fapt care face să fi început să se şoptească cum că don Julián a trecut la Frontul Popular pentru că vrea să fie episcop şi speră să-l recomande Cayetano, care acum e un personaj politic.

Există motive ca să gîndești asta, nu numai din cauza problemei cu a lui Aldán. Comportamentul lui don Julián în timpul alegerilor nu a fost prea clar. Cu domnul Mariño, cu nevasta lui Carreira, și cu vreo încă două sau trei, forma comitetul dreptei. Cerură bani, făcură călătorii, plătiră voturi și împărțiră propagandă, ca și cu alte prilejuri. Chiar dacă prea exagerat, și în Pueblanueva exista un afiș mare, care acoperea întreaga fațadă a unei case, cu portretul lui Gil Robles și un text care zicea : „Pentru toate trei sute", cum se spune că era la Madrid, dar cel din Pueblanueva, de atîta ploaie cîtă căzu în zilele alea, se șterse îndată și fu nevoie să fie scos. Într-o sîmbătă de februarie, la prînz, sosi un camion încărcat cu tineri purtînd steaguri spaniole, opriră în piață, adunară lume și ținură șase sau șapte discursuri : că așa și pe dincolo cu Religia, că Piatra, că Proprietatea și că Familia. Fură ascultați ca toți ceilalți, dar Julita Mariño, conducătoare de băieți și fete, vreo douăzeci în total, striga în fruntea trupelor ei : „Trăiască Spania și trăiască Cristos Regele !". Foarte bine. Chiar în după-amiaza aceea, după masa de prînz, sosi alt camion, încărcat cu băieți și fete cu steaguri republicane, dacă nu cumva vreunii erau îmbrăcați cu un fel de uniformă și salutau cu pumnul în aer. Vorbiră trei sau patru și, la final, închise întrunirea don Lino, cu un discurs pe care-l avea scris, în care a fost atent, mai ales, să dea asigurări capitalei. Se aflau acolo muncitorii de la șantier și pescarii, cu Cubanezul *în frunte. Aplaudară cu toții, iar cei din camion plecară foarte satisfăcuți de succes. E adevărat că atunci* Paquito, Ceasornicarul, *care asistase foarte serios la ambele mitinguri, se urcă la fereastra Primăriei, spuse că și el dorea să vorbească și, ca să-l asculte, se strînseră cîteva duzini de persoane. Cu bastonul pe umăr și pălăria de pai pe baston, începu spunînd : „Sînteți cu toții niște idioți, iar cei care au vorbit azi, tot atît de necinstiți și unii și alții. Dacă cîștigă Gil Robles sau cîștigă Azaña, voi n-o să conduceți, cu atît mai puțin în Pueblanueva, unde nu e alt stăpîn decît unul singur, fie că-i monarhie, fie că-i republică, fie comunismul care o să vină. Așa că duceți-vă la culcare și mîine îmbătați-vă bine, și lăsați-i pe ei să se bată. V-o spun eu, care sînt mai deștept ca toți și am pri-*

mit lovituri de la unii și de la alții, din cauza maniei mele de a spune adevărul. Dar de data asta vă pronostichez că o să vedem curgînd sînge, pentru că să tot conduci atîta e împotriva legii lui Dumnezeu, și ambițioșii de pe lumea asta mor din foc și sabie. Asta am citit-o în cărți adevărate, și e purul adevăr." Pentru că spusese asta, sau nu din cauza asta, îl coborîră de pe fereastră și-i dădură o bătaie bună cu bîtele și acolo rămase azvîrlit, pînă cînd cuiva i se făcu milă și-l duse la o cîrciumă, unde îl reanimară cu țuică.

În noaptea aceea, cînd în casa lui Mariño era reunit comitetul dreptei, se prezentă Cayetano. Nimic nu poate fi secret, și ce s-a întîmplat s-a știut după o jumătate de oră. Preotul, cînd îl văzu intrînd, se ridică foarte demn și-l întrebă : „Dumneavoastră ce căutați aici ?". Și atunci Cayetano, fără să-și piardă liniștea, îi răspunse : „Dacă mîine Frontul Popular pierde alegerile, va trebui să închid șantierul și să concediez lumea. Și atunci să vedem ce-o să mîncați și de unde o să scoată mama mea bani pentru donațiile ei pentru biserică. Așa că aranjați-vă cum puteți, ca eu să pot dispune mîine seară de acte din întregul district, care să ateste triumful candidaților mei". Și plecă. „O fi fost obraznic", se zice c-ar fi spus preotul. Iar Mariño răspunse : „Este aroganța pe care o dau banii". Dar doamna Carreira se ridică, închise ușa și întrebă dacă era adevărată chestiunea cu închiderea șantierului. Mariño spuse că da. „Știu că acum cîteva zile, cînd Cayetano a fost plecat și toți am crezut că era în legătură cu alegerile, s-a dus să trateze o ipotecă de jumătate de milion. M-au asigurat cei din Santiago." „Dar, atunci, ce-a făcut cu banii lui ?" „Și i-a cheltuit pe toți cu salariile muncitorilor și pe materiale, de cînd nu i se mai dau credite." „Și dacă cîștigă stînga, or să-i dea ?" „Dacă cîștigă ei, or să-i dea tot ce vrea." „Atunci trebuie să ne gîndim", spuse a lui Carreira. Nimeni nu mai vorbi dar don Julián era îngrijorat. La sfîrșit, rămase singur cu Mariño.

În ziua următoare, duminică, nu se văzu o sărbătoare mai mare. De la șapte dimineața erau cozi în fața centrelor. Toți se aflau acolo, femei și bărbați, preoți și pînă și călugării de la mînăstire, de la primul pînă la ultimul, cu

stareţul în frunte. Cîţiva băietani dintr-o bandă şi din cealaltă se luară la bătaie cu bîtele, iar după-amiază, datorită vinului, bătăile se repetară. Dar urnele fură respectate şi, cum s-ar spune, înăuntrul centrelor se păstră ordinea. Cum întotdeauna e un turnător care spune tot, a fost cunoscut mersul scrutinului. Cîştigau unii sau alţii, după centru, şi se aflau în echilibru. Buletinele se completară cinstit, dar cineva le aranjă niţel, şi cele care plecară ca să fie examinate de Guvernul Civil dădeau cîştig stîngii. De ce lumea se încăpăţînează să atribuie intriga lui don Julián şi domnului Mariño ? O fi avînd motivele ei.

Cînd se află că în toată Spania a triumfat stînga, lăsară toţi lucrul şi se strînseră în piaţa Primăriei. Poarta bisericii era închisă şi era pus şi drugul de fier, că cine ştie. Începură să cînte în timp ce aşteptau, şi totul a fost pacific. În sfîrşit, sosi don Lino, ales deputat, şi Cayetano cu el. Don Lino se adresă maselor şi le ţinu un discurs lung, plin de promisiuni : a fost foarte aplaudat, dar lumea s-a plictisit, pentru că nimeni nu-l înţelegea. La sfîrşit, Cayetano spuse solemn : „Muncitori, triumful nostru ne asigură munca şi prosperitatea în oraş. Trăiască Republica !". Îi răspunseră „Trăiască !" şi mulţi plîngeau. Înşuşi Cayetano începu atunci să cînte :

Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii !
Voi osîndiţi la foame, sus !

Îl urmară ca un singur om şi toată ziua nu se mai auzi în Pueblanueva decît Internaţionala, *cîntată mai bine sau mai prost. Se închiseseră multe magazine, de teamă să nu fie asaltate ; dar cînd se ştiu că tot Cayetano ordonase respectarea persoanelor şi a proprietăţii, le-au deschis din nou, şi în afara loviturilor ce sînt obişnuite să aibă loc duminica, în piaţă, între băietanii dintr-un grup şi din celălalt, în Pueblanueva del Conde nu s-a întîmplat nimic. Dar, ne întrebăm cu toţii : pentru cîtă vreme ? Iar privirile muncitorilor ne înfricoşează.*

Dar în grădina Domnului nu peste tot e pace. Don Lino îi spuse lui Cayetano, în faţa întregii lumi : „Ei bine. Acum că am cîştigat, o să vă facem primar". Iar Cayetano

se uită la el și-i răspunse : „O să numim primar pe cine am eu poftă, așa cum pe dumneata te-am făcut deputat". „Pe mine m-a ales sufragiul popular și reprezint voința poporului." Atunci Cayetano începu să rîdă. „Încă nu ți-ai dat seama că voința poporului coincide cu voința mea ?" „Asta se numește fascism, și tocmai împotriva lui luptăm !" „Numește-l cum vrei și luptă contra cui ai poftă, dar nu uita că în Pueblanueva eu poruncesc." De atunci, don Lino umblă cu intrigi la cei care au luat alegerile în serios și vrea să-i ia puterea lui Cayetano. Așa stau lucrurile.

VIII

PLOUA CU GĂLEATA. BĂTEA ÎN GEAMURILE AUTOBUZULUI, şi cîte o picăturică se strecura înăuntru şi rămînea, strălucitoare, pe mîneca pardesiului ; o clipă, nu mai mult. Stofa o absorbea şi, în locul ei, o mică pată întunecată îi mărturisea prezenţa. Călătorii picoteau. Din vreme în vreme, autobuzul se oprea şi cobora cîte unul şi se oprea la adăpostul cîte unei case sau, fără adăpost, la o încrucişare de drumuri. Autobuzul pornea, şiroind de apă, tîrîş-grăpiş, pe coastă-n sus, ocolind cu grijă povîrnişurile. În apropiere de Pueblanueva, motorul se opri. Şoferul se dădu jos, blestemînd. Cineva îi aruncă, dinăuntru, un sac, să se acopere. Scotoci prin motor, repară avaria şi continuă drumul. „Cel puţin, bine că sîntem aproape de sosire", comentă cineva. Niţel mai încolo, şoferul trase geamul despărţitor şi-i strigă lui Juan : „Rămîneţi aici sau mergeţi pînă în tîrg ?". Se aflau în dreptul şoselei ce ducea la conacul lui Carlos. Juan privi valea peste care ploua, lunga şosea goală, pietruită şi plină de băltoace. „Cred că-i mai bine să continui".

Găsi pietrele din Pueblanueva înnegrite, murdar varul faţadelor, înverzite streşinile şi roşul acoperişurilor. Nici un suflet nu era pe străzi. Autobuzul făcu un viraj brusc şi intră în piaţă. Tarabele erau acoperite cu pînze şi muşamale învechite, şi cu nimeni în ele. Nişte femei şi cîţiva copii ghemuiţi, acoperiţi cu saci şi pături, aşteptau sub colonade.

Juan aşteptă să se dea jos ceilalţi călători. Începuseră să descarce bagajele, iar femeile şi copiii îşi căutau, strigînd, boccelele. Juan se simţi prins de braţ, zmucit : „Domnişorule, geamantanul, vă duc eu geamantanul ?". Dintr-o săritură, se adăposti sub arcade. Venise rîndul bagajelor

lui şi, o valiză după alta aluneca pe scăriţă : trei geamantane şi trei cufere. „Atenţie, să nu se ude !", strigă ; iar apoi dădu instrucţiuni băiatului de la autobuz să pună bine totul pînă cînd el o să treacă să le ia.

— Sora dumneavoastră locuieşte alături, îi spuse băiatul.

— E aproape sigur că n-o să merg la ea acasă.

Într-una din casele acelea — în care ? — îşi avea Clara magazinul. Ar fi deajuns să se uite bine şi ar da de el. Scutură pălăria de apă şi şi-o puse pe cap cu atenţie, puţin pe ochi, şi pe o parte. Pantofii, uşor umeziţi, încă mai străluceau, iar dungile pantalonilor se păstrau impecabile. Dar cum ar fi ieşit în stradă, pantofii şi-ar fi pierdut luciul, pălăria scrobeala, iar pantalonii forma. Un adevărat nenoroc.

— Credeţi că e bine în colţul ăsta ? îl întrebă ajutorul de şofer : pusese unele peste altele valizele şi cuferele, iar acum le acoperea cu o hîrtie groasă şi ruptă.

— Da, e bine. O să trimit să le ia.

— Să întrebe de mine. Dumneavoastră ştiţi cine sînt.

Îi dădu băiatului o pesetă şi se duse mai încolo. Călătorii plecaseră, iar sub arcade nu mai era nimeni. Se rezemă de o coloană.

— De plouat, o să plouă toată ziua, comentă băiatul cînd trecu pe lîngă el. Dacă vreţi, vă caut o umbrelă.

— Nu, nu, nu-i nevoie.

— Casa surorii dumneavoastră e aici, alături. Puteţi aştepta acolo.

În ultimă instanţă, o să se ducă. Ar fi preferat, totuşi, să mai stea. Poate că bucăţica de senin, dinspre apus, ce se vedea pe deasupra munţilor, o să alunge ploaia. Îşi căută tutunul şi aprinse o ţigară. Băiatul se apropie din nou. Zîmbea, cu capătul unei ţigări lipit de colţul gurii. Era un individ matur, cu faţa roşie. Purta bască şi un palton vechi.

— Noutăţi, cum o să vedeţi, sînt puţine. Dar biserica, au aranjat-o.

Continuă să meargă, trăgînd după el un cărucior. Atunci, Juan îşi dădu seama că ţiglele de pe biserică erau noi şi că pietrele erau curăţate de verbină şi muşchi. Vopsiseră, de asemenea, grilajul porticului.

— Bătrîna, trebuie să-şi fi salvat sufletul cu asta.

Mănuşa îl deranja cînd fuma şi şi-o scoase. La capătul colonadelor apăru o figură acoperită de o umbrelă mare, pe care şi-o închise imediat. Juan îşi disimulă privirea curioasă ; apoi, pe cea înveselită. Tipul cu umbrela părea să fie farmacistul, deşi purta doliu. Se dădu în lături şi-şi mută privirile de la biserică la don Baldomero, care se apropia, tîrşîind umbrela. Cînd îl descoperi pe Juan, cînd îl recunoscu, ridică braţele şi încetini pasul.

— Păi e chiar Aldán !

Aldán se întorsese cu totul spre piaţă şi, cînd îl auzi, se învîrti brusc, cu un gest aproape milităresc.

— Don Baldomero !

Se duse spre el şi se lăsă prins în braţe. Răsunară palmele ce şi le dădeau unul altuia pe spate, şi saluturile spuse în acelaşi timp.

— Tocmai am sosit. Dar ce-i cu doliul ăsta ?

— Sărmana Lucía. Dumneata n-ai aflat nimic ?

Juan făcu semn că nu, şi-şi scoase pălăria. Capul cu părul bine pieptănat, uşor parfumat, rămase descoperit.

— Nimeni nu mi-a scris despre asta. Dar e tot atît de adevărat că nici eu n-am mai scris nimănui de cîteva luni.

— Vezi şi dumneata cum stau lucrurile : o moarte neaşteptată şi puţin ciudată.

— Dar era bolnavă de multă vreme...

— Da, cine se îndoieşte ? Tuberculoasă, dar nu în aşa hal încît moartea să vină atît de repede. Apoi, o trimisesem la munte şi stătea acolo de cîteva luni şi-i era mult mai bine. Cînd, deodată, pac ! Sînt înştiinţat că-i merge mai rău şi mă duc în graba mare ca s-o văd murind. Un lucru foarte straniu.

Îşi ridică puţin ochii şi examină faţa lui Aldán.

Juan nu părea să fi prins bănuiala din zbor. Îşi menţinea faţa într-o tristeţe convenţională, iar acum îşi descheia trenciul, foarte încet, pînă lăsă la vedere o jachetă gri şi cravata albastră.

Scoase din buzunar o batistă împăturită şi-şi şterse fruntea.

— Îmi pare rău cu adevărat, don Baldomero. Cine-ar fi crezut ? Unii vin, alţii se duc, că aşa-i viaţa.

— Eu în fiecare dimineaţă, merg o clipă la biserică să mă rog pentru ea. Era o adevărată sfîntă. Prefer ora asta decît pe cea de la prînz, pentru că nu e nimeni. De ce nu vii cu mine ?

Juan rîse.

— La biserică ? Dumneata ştii că eu...

— Poţi veni din curiozitate. Au aranjat-o pe dinăuntru şi pe afară şi merită s-o vezi. În ziua inaugurării au venit toţi ateii din tîrg.

— Dar eu nu sînt nici măcar ateu, dumneata o ştii.

— Cu atît mai bine. În felul ăsta vei înţelege ceva în privinţa lui Dumnezeu, şi tocmai de asta am eu nevoie.

Îl luă de braţ şi-l împinse.

— Ei, hai. O să deschid umbrela şi-o să te acopăr. Simt nevoia să vorbesc, şi acum, de cînd don Carlos de-abia dacă mai apare pe la cazinou, n-ai cu cine schimba o vorbă, în afară de idioţenii.

— Ştii că eu... port pantofi fini şi n-aş vrea să mă ud.

— Ţi-ai găsit locul unde să vii în pantofi fini ! Să mergem.

Îl luă pe Juan sub umbrela enormă. Ploaia bătea pe materialul întins şi se scurgea în şiroaie subţiri pe vîrfurile spiţelor umbrelei. Juan ocoli bălţile, iar pantofii ajunseră la portic fără pagube importante pentru luciu ; dar la picioare simţea umezeală.

— O să las umbrela aici. N-o s-o ia nimeni. Lumea nu mai vine la biserică, dragă Aldán ! Şi nu se poate spune că-i lipsesc motivele, aşa cum vei vedea de îndată.

Lăsă umbrela să se scurgă într-un colţ.

— Intră, şi o să-ţi explic cum oamenii sînt instrumentele lui Dumnezeu, deşi nu-şi propun asta. Sau, cine ştie, ale diavolului. Pentru că în spatele Crucii adeseori se află diavolul, şi nu mai ştii să deosebeşti...

Erau aprinse numai lampa din sanctuar şi, în nava Epistolei, în faţa Crucificatului, cîteva duzini de lumînări în candelabre de fier negru. O strălucire suavă arunca împotriva întunericului umbrele încă şi mai întunecate ale coloanelor. Juan rămase înmărmurit.

— E frumoasă toată treaba asta.

Don Baldomero se închinase, dar nu îngenunche.

— Cred şi eu. Mai ales fără lumină. Dar lumina aduce surprize. Apropie-te, şi-o să vezi.

O luă în grabă pe coridorul central şi se urcă în prezbiteriu. Juan îl urmă cu calm : văzu cum se ascundea, auzi o trosnitură şi prezbiteriul se ilumină.

— Şi acuma continuă să ţi se pară frumos ?

Lumina neaşteptată îl orbise pe Juan. Se frecă la ochi şi clipi pînă cînd se obişnui cu lumina puternică.

— Nu văd bine.

— Îndepărtează-te, ia-ţi distanţă. Acolo e locul. Am studiat totul atît de bine... !

Juan se oprise deasupra mormîntului doñei Mariana şi nu-i dădu nici o importanţă. Cu capul pe jumătate dat pe spate, îl privea pe Cristos. Îşi făcu pavăză cu mîinile şi rămase aşa un moment. Don Baldomero ajunse lîngă el cu paşi mici, rămase acolo şi nu zise nimic.

— Nu mă pricep prea mult la pictură, dar trebuie că e bună. A făcut-o călugărul, nu ?

— Aşa crede lumea ; dar, între noi fie zis, sînt convins că a pictat-o diavolul.

Juan se întoarse spre el.

— Nu vă place ?

— Nu despre asta e vorba, Aldán ! Nu ne putem aşeza în faţa unei imagini a lui Cristos şi să spunem că e frumoasă sau urîtă ! Problema este dacă ăsta poate fi Cristos sau dacă nu tocmai dimpotrivă. Pentru că eu am îndoielile mele.

Stătea cu spatele la prezbiteriu, iar faţa îi rămînea în penumbră.

— Eu nu-mi pun problema asta, insinuă Juan ; ştii că eu...

— Dumneata, spune-mi adevărul : cînd priveşti faţa asta, nu te simţi acuzat ?

— Acuzat ? De ce ?

— De păcatele dumitale : pentru că vei fi avînd şi dumneata păcate. Acuzat la ultima instanţă, acuzat la Judecata de Apoi, cînd nu mai ai nici o şansă şi de unde ieşi cu paşaport pentru infern.

Juan îşi făcea de lucru cu pălăria.

— Păi, nu.

— Nici măcar nu te neliniștește ? Nu te simți neplăcut cînd îl privești ?

— De ce ? Chiar dacă ar fi cum zici dumneata, eu am conștiința curată.

— Conștiința curată ! Nici sfinții nu o au ! Conștiința curată este cea mai mare înșelătorie a diavolului ; dar cu pictura asta se întîmplă altfel de înșelăciune. Zice că nu există iertare, mă înțelegi ? Și cel care nu crede în iertare sfîrșește prin a pierde orice interes pentru a mai fi iertat. Dragul meu Aldán, cînd am văzut prima oară pictura asta, m-am jurat să nu mai intru niciodată aici în biserică. Dar, cum vezi, m-am întors. Mă simt atras. În fiecare zi petrec o oră aici ascultînd... Da, nu rîde ! Pentru că, pentru mine vorbește. Eu sînt un păcătos și am multe pentru care să mă căiesc... Poate chiar și crime ! Vin aici și ascult vocea care îmi spune : „Soarta s-a împlinit și tu ești condamnat". Și simt o mare pace interioară. Numai dacă-ți spun că beau mai puțin... !

Îl luă pe Juan de braț și-l trase pînă la nava Epistolei.

— Drogurile trebuie să fie ceva în genul ăsta. Pentru că, după ce plec, începe teama, iar noaptea, nu mai e nici măcar teamă, ci groază. Îmi apare moarta și-mi spune că n-o să ne mai vedem niciodată, și, cîteodată, doña Mariana îmi strigă din infern că îmi am deja locul îngă ea. Îngrozitor ! Și totul din cauza unei nenorocite de picturi !

Se rezemase de un pilastru, în afara luminii.

— Prin unele locuri, lumea dă foc bisericilor. Să mă ierte Dumnezeu, dar aș mulțumi s-o ardă și pe asta. Dacă nu, o să cad cu totul în capcana întinsă de diavol. Dumneata nu știi, dragă Aldán, cît de plăcută e ! Vin, mă așez, și gata, nimic nu mă mai interesează. Un bărbat ca mine ar trebui, acum, să urle împotriva acestor barbari care ne guvernează. Obligația mea ar fi fost să plec în munți și să ridic steagul sfînt al Tradiției. Cîteodată mă gîndesc la asta... Am în casă o carabină și mai există, în toată Galicia, o jumătate de duzină de prieteni care m-ar urma. Dar, apoi, vin aici, iar barbarii nu mă mai interesează nici cît negru sub unghie și tot atît Sfînta Tradiție.

Îl prinse pe Juan de brațe și-l zgudui.

— Dumneata, care ești anarhist, ai putea da foc bisericii, sau, cel puțin, picturilor ăstora.

— Eu nu ard biserici, don Baldomero.

— Știam eu ! Aici nu e nimeni care să dea foc la biserici. Stăpînul a interzis asta. Nu mai e altă speranță decît să vină cineva din afară... Și, apropo, dumneata de ce-ai venit ? Din cauza surorii ?

Juan se uită la el, surprins.

— Ce-i cu sora mea ?

— Ah ! Nu știi ? Că e logodnica lui Cayetano... !

El rămînea în întuneric, dar luminile din prezbiteriu îl iluminau pe Juan ; îi strălucea cravata de mătase, îi strălucea vîrful pantofilor. Iar trenciul, descheiat, lăsa să se vadă căptușeala din stofă ecosez.

— Logodnica lui... !

Don Baldomero văzu gestul de surpriză, stupefacția din privirea lui.

— Am zis logodnică, ei ? Nimic mai mult decît logodnică. Ar fi mirosit lumea din tîrg, dacă ar fi fost altceva ! Și tocmai ăsta e lucrul care șochează, avînd în vedere obiceiurile lui Cayetano.

— Nu pot să cred.

— Păi merg cam pe două luni, poate mai mult. Dacă-ți zic că lumea nici nu mai vorbește despre asta... ! Dar cum dumneata și Cayetano v-ați avut întotdeauna rău, m-am gîndit că dumneata vei fi aflat și că veneai să pui lucrurile la punct.

— Nu. Nu pentru asta am venit...

Răspunsul îi ieși din gură răgușit și puțin dramatic.

— După cum ești îmbrăcat, nu s-ar zice că ți-a mers rău. Te-ai întors transformat în domnișor... Sigur, chiar și ești !

Puțin cam tîrziu, poate, Juan îi mulțumi pentru compliment cu un surîs.

— Da, nu mi-a mers rău — își dădu de o parte pulpanele trenciului și-și puse mîinile la spate, fără să lase pălăria. Sigur c-ar fi putut ieși și mai bine. Dar cu socialiștii ăștia...

— Dar ce, nu te ai bine cu ei ?

— Sîntem la cuțite !

Don Baldomero rise.

— Atunci, omule, fă-ţi curaj, că dacă eu mă eliberez de treaba asta şi plec în munţi, o să te invit la joc ! Duşmanul comun îi uneşte pe ceilalţi.

Se îndepărtă de pilastru şi veni în lumină.

— Aşteaptă. Mă duc să sting luminile, că dacă mă descoperă don Julián, o să spună că se consumă mult fluid...

O luă spre prezbiteriu. Juan, cu capul plecat, se plimbă prin navă. Biserica rămase în întuneric şi se auziră paşii lui don Baldomero, care se ducea spre uşă.

— Atenţie, să nu te împiedici de ceva !

Continua să plouă. Don Baldomero ridică umbrela din colţul unde o lăsase.

— Vrei să te conduc în vreun loc ?

— Nu. Trebuie să-l văd pe Carlos, dar conacul e foarte departe. O să iau o maşină.

Don Baldomero rîse şi-l bătu pe spate.

— O maşină ! Se vede că stăm bine cu fondurile, ei ? Atunci, hai, vino cu mine. O să te las la garaj.

— Vrei o ţigară ?

— Bine. Să mergem fumînd. Îţi faci de lucru...

Pe Carlos îl miră zgomotul unui motor la el în grădină: crezu că-l aude prin răpăitul ploii şi se apropie. Automobilul se oprise şi cineva cobora. Deschise fereastra şi întrebă cine e. Juan ridică în sus capul.

— Eu sînt, Carlos.

— Juan !

Carlos o luă la fugă pe coridor. Bubuiră podelele, se zguduiră scările. Cînd ajunse pe verandă, Paquito făcea reverenţe şi mătura pardoseala cu pălărioara.

— Domnule ministru, bine aţi venit ! Scoateţi-vă pălăria, domnule ministru, că e udă ! Don Carlos, a venit la noi domnul ministru !

Se îmbrăţişară. *Ceasornicarul* rămase puţin mai la o parte, cu pălărioara în mînă. Stătea tăcut şi zîmbitor, în timp ce ei vorbeau. Dar cînd Juan şi Carlos începură să urce treptele, strigă :

— Mai cumpăr nişte ouă, don Carlos ? Pentru că bănuiesc că o să-l invităm pe domnul ministru să ia masa cu noi.

— Omule, bineînțeles. Și chiar ai putea pregăti, în cinstea lui, ceva deosebit !

Cînd fură pe coridor, Juan întrebă :

— Acum l-ai luat ca bucătar ?

— Am ajuns la un *modus vivendi*. El prepară masa de prînz, iar eu, cina. În felul ăsta ne putem menține independența. E clar că cinele mele nu se pot compara cu mesele lui : e un bun bucătar.

— Și cine-l plătește ? Tu ?

— El pune numai dulciurile.

Cînd ajunseră în camera din turn, Juan își scoase trenciul și-l puse pe un scaun, împreună cu pălăria. Dramatic, cu ochii privind fix în cei ai lui Carlos și cu mîinile întinse, de-abia șopti :

— Iată-mă din nou aici.

— Sub scut ?

— De ce te-aș minți, Carlos ? Cu coada între picioare ! Și încă și mai la pămînt datorită unui lucru pe care tocmai l-am aflat. Sora mea este logodnica lui Cayetano !

Carlos zîmbi melancolic.

— Da. Așa se pare — îi făcu semn spre un fotoliu. De ce nu stai jos ? Amintește-ți de Napoleon. Așezați, faptele își pierd din dramatism și le putem vedea mai clar. Eu îmi petrec viața șezînd, cînd nu stau întins, și evit orice dramă. Îmi știi vechea teorie : nu există nici un lucru care, odată analizat, să nu-și piardă din virulență.

— Dar ăsta n-o fi, cumva, un mod de a fugi de realitate ?

— Poate, dar totdeauna pentru a pătrunde într-o altă realitate. Nu se poate trăi, în același timp, în două realități, dar, din fericire, avem de ales între mai multe, iar unor privilegiați ai Destinului le e dat să treacă dintr-una într-alta. Eu fac parte dintre ei.

Se așezase. Juan se proțăpi în fața lui, cu picioarele ușor desfăcute — pantofii nu mai străluceau — și cu degetele lui lungi crispate dureros.

— Dar nu-ți dai seama de situația mea ? Nici măcar nu am o casă unde să stau ! Pentru că, în condițiile astea, n-o să-i cer Clarei...

— Ai venit aici, Juan, și iată-ți casa. Numai dacă nu cumva blazoanele și turnul nu jignesc demnitatea ta de

anarhist. Dar și asta poate fi analizată. Ce sînt, la urma urmelor, blazoanele și turnurile altceva decît resturi ale unei lumi moarte și înmormîntate ? Cu cei care au ridicat aceste pietre, nici tu, nici eu nu avem nimic de-a face. Eu trăiesc aici pentru că nu am alt loc pe măsura mijloacelor mele, dar nu locuiesc în casă, cum bine o știi. Camera asta nu e a unui senior feudal, ci a unui intelectual modern. Vezi : cărți, hîrtii și puțin foc, pentru că a-mi pune încălzire centrală, este peste posibilitățile mele. Aici se poate vorbi despre orice, totul poate fi dărîmat. De la masa asta am distrus suflete, și de la fereastra asta distrug, cînd pot, oameni și case. Nu las nici o marionetă să aibă cap, pe cuvînt de onoare. Creierul meu puternic cerne realitatea, iar realitatea, astfel fărîmițată, nu-mi face nici un rău. Sînt tot atît de anarhist ca tine, și-mi place ideea de a colabora împreună la pulverizarea universului. Paquito *Ceasornicarul* ne va face de mîncare.

Mîinile lui Juan se relaxaseră, brațele-i cădeau de-a lungul trupului. Se așeză pe canapea și-și sprijini capul în mîini. Carlos îi spuse :

— Ce ți s-a întîmplat la Madrid ?

— Am comis o greșeală politică. Am servit drept intermediar în niște tratative nereușite între anarhiști și fasciști, și chiar am mijlocit o înțelegere. Acum, eticheta de fascist nu mi-o mai spală nimeni.

— Și ești ?

— Nu. E vorba de o combinație strategică, care nu-i ideea mea, dar pe care am aprobat-o cu entuziasm. Ieșind prost, m-au acuzat de agent fascist. Și mi-a fost frică...

Își strînse mîinile și se dădu pe spate în scaun.

— Apoi, banii îmi erau pe sfîrșite. N-am cîștigat nici măcar un singur real. Inés a plecat, iar eu...

Băgă mîna în buzunar și scoase niște bilete.

— De-abia dacă sînt cinci sute de pesete. E tot ce-mi rămîne pentru restul vieții.

Deschise palmele și brațele și le întinse spre Carlos.

— Ce era să fac ? Să continui la Madrid, era riscant : acolo, toți se omoară. Iar eu nu am prieteni, nici nu aparțin vreunui partid care să mă apere. Nici măcar pistol nu am. M-am gîndit că în Pueblanueva...

— Unde a plecat Inés ? întrebă Carlos.

— În străinătate, cu Gay. S-au căsătorit deja, sau, cel puțin, așa mi-au scris. Bănuiesc că da, pentru că sora mea nu e proastă. A trebuit să le fac un dar. Înțelege-mă, trebuia să fac față. Ea, cel puțin, e în siguranță. Gay e un băiat descurcăreț și am impresia că fuge ca de foc. Pentru că aici o să iasă ceva...

— Ultima oară cînd am vorbit singuri, ai zis nu știu ce despre uciderea unui general rebel.

Juan zîmbi.

— Nu-i ușor să ajungi pînă la ei, nici să afli care sînt. Ce-ar mai vrea Guvernul așa ceva !

Focul din șemineu se stingea. Carlos se ridică și aruncă niște lemne. Aplecat peste cămin, ferindu-se de privirea lui Juan, întrebă :

— La Madrid, ai văzut-o pe Germaine ?

— Nu.

— Îți avea adresa.

— Era una falsă.

Carlos se îndreptă cu violență.

— De ce ?

— Am mințit-o destul, și nu vroiam să descopere adevărul.

— Cum o fi făcut, sărmana, ca să scoată prin contrabandă jumătatea ei de milion de pesete ? Pentru că se baza pe ajutorul tău.

Juan ridică din umeri.

— N-aș fi putut face nimic pentru ea.

— Dar știu c-o să aibă o frumoasă amintire despre familia Churruchao !

— Tu nu te-ai purtat bine cu ea ?

— I-am dat jumătatea de milion : mai mult nu se putea.

— Dar casa ?

— Închisă, pînă cînd excelența-sa își va pierde vocea și va trebui să se refugieze în Pueblanueva.

— Crezi tu ?

— A moștenit vocea mamei ei și, odată cu vocea, boala : sînt sigur. Într-o zi, sticletele o să tacă pentru totdeauna și, în acea zi, să dea Domnul să fie cît mai tîrziu, Prințesa Adormită se va trezi și, poate, își va aminti că într-un loc de pe planetă există o casă pentru care nu

trebuie să plătească chirie. Poate în ziua aceea o să se îndure să se îndrăgostească de tine.

Juan ridică, brusc, capul. Carlos continuă :

— Dintre noi toţi, eşti singurul care i-ai fost simpatic. Sigur că dacă i-ai dat o adresă falsă...

— Nu ne-am purtat cu ea ca nişte cavaleri.

— Poate...

Carlos se apropie de fereastră. O imensă masă gri umplea valea şi o făcea tulbure. Juan se sculă şi se apropie de Carlos. Făcu din cap o mişcare ce vroia să arate spre tîrgul nedesluşit.

— Închisoarea noastră.

Carlos bătu cu degetele în geam. Apa le biciuia ; picăturile mari se spărgeau de suprafaţa netă şi alunecau cu iuţeală. Pe pervazul ferestrei crescuse muşchiul.

— Dar chestia cu sora mea, ce-i de fapt ?

— Cine ştie ? Eu, bineînţeles, nu. De trei luni nu o văd.

— Asta îmi face situaţia şi mai grea. Pentru că eu nu pot fi altceva decît duşmanul lui Cayetano. E aproape o chestiune de onoare.

Carlos se întoarse spre el, îl privi în ochi, îşi puse mîinile pe umerii impecabili ai costumului.

— Cayetano e băiat bun. Ştii că s-a schimbat mult ? În tîrg nu se mişcă o frunză, pentru că el a poruncit aşa : dar, în schimb, nimeni nu-i pune în discuţie rolul de şef. Pînă şi pescarii... Şantierul s-a aflat în pericol..., e o poveste pe care am să ţi-o spun. A fost un moment de panică. Atunci s-a produs o splendidă solidaritate între afiliaţii la C.N.T. şi membrii U.G.T. Aceiaşi care, cu un an în urmă, se băteau în numele lui Cayetano şi al Bătrînei ! E adevărat, Cayetano nu a făcut nimic pentru pescari, dar nici împotrivă n-a mişcat un deget.

— Cum merge chestia cu vasele ?

— Pe zi ce trece, mai rău. Se pescuieşte, se vinde bine, şi nu se cîştigă nici pentru plata cheltuielilor. Acum ne dăm seama că Bătrîna ar fi fost în stare să se ruineze ca să poată susţine o afacere deloc rentabilă. Cayetano avea dreptate. Dacă i-ai vedea, dacă i-ai asculta pe prietenii tăi ! Sînt descurajaţi, decepţionaţi şi încep să cred că şi ranchiunoşi. Trăiesc tot atît de prost ca înainte, dar sub

amenințarea că vasele vor fi luate de creditori. Eu merg cîteodată la cîrciuma *Cubanezului* și, cît timp am putut, i-am ajutat. Dar acum nu mai dispun de bani, iar situația, peste o lună, va fi foarte gravă. Două pescadoare ipotecate, fără bani pentru plata rentelor ipotecii și cu scrisorile de credit pentru năvoadele cele noi și pentru alte lucruri pe care le-au cumpărat, scrisori pe care le-am renovat deja de cîteva ori, îi vor învinge. Și visul tău frumos tot un eșec a fost.

— Fără remediu ?

— Dacă Statul ar da ajutor... ! Dar cine să se ocupe, în Madrid, de cîteva duzini de pescari ? Odată, *Cubanezul* te-a pomenit : „Don Carlos, nu credeți că Aldán ar putea... ?". L-am decepționat : „Aldán e un anarhist, iar un guvern socialist nu poate privi cu simpatie pe un tip ca Aldán". „Dar chiar dacă n-ar face altceva decît să scrie despre noi, să povestească poporului ce am făcut noi, ce am fi putut face, și motivele pentru care vom muri de foame ! Pentru că Aldán scrie la ziare..."

Se uită la Juan și lăsă mîinile să-i cadă.

— Ei, bine. Eu nu știam dacă tu ai fi putut face ceva sau nu. Am preferat...

Aldán își întoarse privirea spre ploaie. Carlos scoase tutun și-i puse o țigară în mînă.

— Poate că acum, că ești aici...

— Crezi cu adevărat că s-ar putea face ceva ? Ce aș putea face eu ?

— Există două persoane în mîna cărora se află posibila soluție a situației oamenilor ăstora : una e Cayetano, dacă e de acord să-i primească la șantier. Îi merge bine și va termina vasul pe care-l are în construcție ; va face două chile pentru vapoare de tonaj mai mare. Va avea nevoie de mînă de lucru. Cealaltă e don Lino, profesorul. A ieșit deputat. Poate el ar reuși să obțină de la Stat un ajutor, orice fel de ajutor. E adevărat că nici unul dintre ei doi nu are nici urmă de simpatie pentru pescari. Ai fi tu în stare să li-i faci simpatici ?

Juan plecă de la fereastră și se duse pînă în dreptul canapelei. Lăsă țigara pe marginea mesei, păru că e gata să se așeze, dar se apropie din nou de Carlos.

— Lui Cayetano, sigur, nu. Cu atît mai puțin acum. Înainte, cînd eram dușmani pe față, poate.

— Treaba cu don Lino e mai puțin sigură. Dar, cine știe ?. Eu, în locul tău, m-aș folosi de orgoliul lui.

Juan își rezemă fruntea de geamul ferestrei și privi spre marea îndepărtată. Carlos se dădu de o parte. Lemnele îngrămădite în cămin se năruiră, iar unul dintre ele, care de-abia luase foc, scotea fum afară din șemineu. Îl prinse cu cleștele și-l aruncă peste grămadă.

— N-ai bagaj ?

— L-am lăsat în stația de autobuz. Băiatul mi-l păzește, răspunse Juan, fără să se întoarcă.

— Trebuie coborît în sat și aduse o saltea și lenjerie pentru patul tău. Dacă vrei, o pot face eu.

Atunci, Juan se răsuci.

— Toate astea trebuie să le cumperi ?

— Nu te necăji. În casa Bătrînei sînt pe alese. Preferi să fie de puf sau ești mulțumit cu una obișnuită, de lînă ? Personal, ți-o recomand pe cea de lînă : în casa asta e un frig de crapă pietrele. Cît despre bagajul tău, același băiat mă va ajuta să-l încarc.

— Sînt geamantane și cufere.

— Or să încapă toate în trăsură.

Rămăseseră față în față. Se priveau : Carlos, cu un zîmbet trist ; Juan, fără să zîmbească.

Băiatul de la autobuz spuse că tocmai pleca să mănînce, dar că, dacă dorea, putea urca bagajele la conac după-amiază.

— Sigur, dacă mai stă ploaia. Pentru că așa...

— Atunci, ar fi mai bine ca acum să le ducem acasă la domnișoara Clara, și eu însumi o să le iau mai tîrziu.

— De aici pînă acolo...

— Mă duc s-o anunț.

Adăposti trăsura într-un colț, așa încît calul să fie ferit de apă. Un copil zdrențăros se oferi să-l păzească. „Da, să nu o ia din loc." Îi dădu niște mărunțiș, iar ochii copilului străluciră.

— O să vedeți ce bine-l păzesc. Și dacă mă lăsați să urc pe capră... !

Carlos îl bătu cu palma pe spate.

— Hai, suie-te : dar să nu te joci cu frîul.

Băiatul de la autobuz şi începuse să facă transportul. Cînd Carlos intră în magazin, Clara, cu braţele în şold, se uita la cele două geamantane nou-nouţe. Ridică în sus capul şi dădu din mînă.

— Ce-i cu astea ? Sînt ale lui Juan ?

Carlos îşi scuturâ basca şi o puse pe un scaun.

— Nu-ţi face griji. O să locuiască la mine. Ce mai faci ?

— Splendid. Nu mă vezi ? Iar, pentru tine, cu siguranţă sînt foarte schimbată. Trebuie să fie vreo trei luni de cînd nu calci pe aici.

— Poate nici nu mi-ai simţit lipsa.

— Cu siguranţă. De-asta nu-mi amintesc prea bine dacă sînt trei luni sau trei luni şi o zi.

Tocmai intra băiatul cu două cufere, pe care le lăsă sprijinite de perete.

— Mai lipsesc încă două bagaje. Le aduc îndată.

Clara scuturâ unul dintre ele.

— Mi-ar plăcea să ştiu ce are frate-meu aici. Pentru că, atunci cînd a plecat, avea un geamantan mic cu două cămăşi şi o pereche de ciorapi cîrpiţi.

— Să vezi ce elegant este !

— Dar cu banii cum stă ? S-a îmbogăţit ?

Însoţi întrebarea cu un gest. Carlos rîse.

— Milionar. De-abia de are vreo cinci sute de pesete.

— Asta-i bună ! Şi sora mea ?

— S-a măritat.

— Bravo ei !

Izbucni în rîs.

— Mi-e greu să mi-o închipui sărutînd un bărbat.

— Ţi-am povestit odată. că s-a schimbat mult.

Băiatul aduse restul de bagaje ; Carlos îi dădu cîteva monede.

— Mulţumesc, domnule. Dacă mai aveţi nevoie de mine, ştiţi unde...

Îşi scosese basca, dădea din capul lui mare şi se apleca de spate. Cînd ieşi, începu să numere banii. Clara privi din nou rîndul de geamantane şi lăzi.

— Bine, o să închid.

— Mă dai afară ?

— Dacă nu cumva vrei să iei masa cu mine... !

— N-ar fi frumos să-l las pe fratele tău singur în prima zi.

Clara închise uşa pe jumătate.

— De ce n-a venit să mă vadă ? Nu cred că se poate plînge de mine — închise uşa de tot, violent. Măcar aşa cred eu !

Jumătatea din fund a magazinului rămînea întunecată ; lumina gri ce intra pe fereastră de-abia dacă făcea să se vadă ceva din cealaltă jumătate.

— Cineva i-a spus că ai un logodnic şi n-a îndrăznit.

— Că am logodnic ?

— Sau cam aşa ceva...

Clara îl prinse de braţ. Ochii îi străluciră în penumbră.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Nimic mai mult decît am spus, Clara ; ce i-au spus fratelui tău, ceea ce mi-au spus şi mie de mai multă vreme : că eşti logodnica lui Cayetano sau că, cel puţin, aşa se pare. Că vine să te vadă zilnic ; că, uneori, ieşiţi împreună.

Clara slăbi strînsoarea degetelor. Se îndepărtă de Carlos şi trecu în partea luminată a magazinului : pe tejghea erau cutii puse unele peste altele.

— Şi ce ziceţi de asta ? Vreau să spun, cum ţi se pare ţie, pentru că Juan n-o fi avut încă timp să se gîndească.

Carlos se apropie de tejghea.

— Eu nu-mi pot spune părerea, Clara. Dacă eşti fericită, mă bucur.

— Vrea să se însoare cu mine. Nu crezi că e minunat ?

— Cred şi eu ! Mai ales pentru tine. Acum mai puţin de un an gîndeai să i te vinzi pentru o mie de pesete. E o schimbare importantă.

Se apropie şi Clara de tejghea şi dărîmă, cu o singură lovitură de mînă, mormanul de cutii goale. Carlos se dădu un pas înapoi.

— Nu te da deoparte, omule ! Ce vreau eu e să te privesc în ochi şi să-ţi cunosc intenţiile, pentru că oamenii ca tine, în întuneric, înşeală. Apropie-te.

Carlos ieşi din umbră. Îi zîmbeau ochii şi gura, şi pînă şi mîinile, întinse pe tejghea, păreau să zîmbească. Clara întrebă :

— De ce ai spus asta ?

— Poate e o amintire nelalocul ei, dar e inevitabilă.

— Eu, cînd îmi amintesc asemenea lucruri, le șterg din suflet.

— Mie, în schimb, amintirea mi se transformă în cuvinte.

— Atunci înghiteți-le.

— Tu ești greu să fii mințită, Clara. Tu pe de-a-ntregul ești o invitație la adevăr. Cum puteam să tac ? Și de ce ar fi trebuit s-o fac ? Amintirea nu e o jignire. Așa au stat lucrurile, iar acum stau altfel, mult mai puțin rău. Dar situațiile fericite sînt și mai fericite dacă-ți amintești de cele nefericite. Contrastul le scoate în relief.

Clara bătu cu pumnul în tejghea.

— Taci odată ! Nu sînt fericită.

— Ah ! Atunci nu mai zic nimic. Dar tu m-ai făcut să cred așa. Și ar fi fost atît de logic ! În sfîrșit, Principele ajunge la Cenușăreasă.

— Nu fi de prost-gust, Carlos ! Și nu încerca să mă învăluiești în cuvinte, ca de obicei. Fii sincer, dacă poți : te deranjează că mă cere Cayetano, așa cum îl deranjează pe Juan. Nici unul, nici celălalt nu puteți să faceți abstracție de propriile sentimente pentru ca să le luați în considerare pe ale mele. Vă gîndiți numai că am trecut de partea dușmanului, că v-am trădat, ca și cînd aș fi avut vreodată obligația de a vă fi fidelă, sau ca și cînd voi ați fi meritat asta.

Îl aținti pe Carlos cu degetul.

— Tu, în mod concret, ce ai făcut pentru a o evita ? Pentru că nimeni nu cred să fi avut o femeie în propriile lui mîini așa cum m-ai avut tu pe mine, nici o altă femeie nu cred să-și fi pierdut demnitatea pentru un bărbat, cum mi-am pierdut-o eu pentru tine. Ai început prin a-mi smulge dinlăuntru tot ce țineam ascuns și ai terminat prin a mă face să-ți aștept o noapte întreagă sosirea, în timp ce tu dormeai liniștit cu o nerușinată.

Se îndepărtă de tejghea. Cum mergea înapoi, lumina gri o învăluia. Carlos îi văzu ochii umezi, mîinile tremurătoare.

— M-ai lăsat singură. Puteai, cel puțin, să-mi fii prieten — se uită în sus și-și scutură părul care îi cădea pe

față. Pentru că și eu am nevoie de cineva care să mă asculte ! Sînt sătulă să tot vorbesc trupului mort al mamei mele, s-o insult cînd simt nevoia să insult și să plîng, cînd am poftă s-o fac ! De un an, de cîte ori ai venit să mă vezi ? Pot să număr pe degetele de la o mînă !

— Am venit într-o după-amiază, spuse Carlos din întuneric. Poate pentru că eram trist și simțeam nevoia să-ți împărtășesc tristețea mea. Dar l-am văzut pe Cayetano vorbind prietenește cu tine, și pe tine ascultîndu-l atît de încîntată, încît mi-a fost teamă să nu deranjez. Sigur, nu m-am mai întors. De atunci, și eu sînt singur.

Clara se întoarse cu spatele.

— Pentru că ești laș — se răsuci, ghemuită, și întinse brațele. De ce nu ai intrat, spune-mi ? De ce nu te-ai luptat pentru mine chiar aici ? De ce nu l-ai alungat pe Cayetano de lîngă mine ? Ți-ar fi fost ușor, fără bătaie, doar să vorbești, cu atît mai mult cu cît știai că eu voi fi de partea ta, din prima clipă !

Rămase în mijlocul magazinului : dreaptă, cu mîinile acuzatoare.

— Să spun eu de ce : de teamă să nu-ți iei o răspundere ; pentru că este mai ușor să mă acuzi și să te vaieți, mai ales cînd o faci ca tine, în cuvinte elegante, decît să rămîi singur cu femeia pe care tocmai ai cîștigat-o și să te porți cu ea ca un bărbat.

Lăsă capul în jos și-și încrucișă brațele pe pîntec. Părul îi întunecă fruntea și-i acoperi ochii.

— La urma urmelor, a fost mai bine așa. Cel puțin n-ai rămas într-o lumină proastă. Dar fii cinstit, recunoaște-ți greșeala și nu mă acuza. Iar acum ascultă.

Făcu o pauză. În întuneric se aprinse un chibrit și văzu fața lui Carlos în secunda de lumină. Nu se uita la ea.

— Vei ști adevărul despre relațiile mele cu Cayetano. A venit aici, într-o bună zi, cu intenția de a se culca cu mine. Nu mi-a spus-o direct, dar m-a lăsat s-o înțeleg. Credea că sînt o curvă și s-a trezit, deodată, că cel puțin nu eram una ușor de avut. S-a întors ziua următoare, și cealaltă. A schimbat procedeul, dar n-a obținut nimic. La început, nu-și explica de ce. I se citea în ochii care mă priveau ca pe ceva ciudat. Într-o zi m-a întrebat, așa, deodată : „Clara, tu ești o fată cinstită ?“ Și eu i-am răs-

puns : „Da". A rămas mai surprins decît oricînd, şi chiar mi-a cerut iertare pentru că se înşelase. Puţin cîte puţin, a început să mă respecte, iar mie îmi plăcea să văd cum acest respect îl cîştigam eu, prin comportamentul meu. Am început să-i doresc sosirea, pentru ca să-l pun la încercare, pentru că eram disperată, iar el era o atenţie. Atunci, nu mi-a mai fost de-ajuns doar să mă respecte. Am avut nevoie să mă iubească cinstit şi nu m-am lăsat pînă cînd n-am obţinut-o. Şi am obţinut multe alte lucruri, tot ceea ce voi, cu aroganţa voastră, nu aţi reuşit ! Nu-ţi spun că am făcut un sfînt din el, dar, cel puţin, şi-a uitat urile. Cînd a cîştigat alegerile, i-a venit poftă să se răzbune nu ştiu pe cine care-i pusese bețe-n roate în afaceri, şi l-am convins să nu facă nimic împotriva lor ; dimpotrivă, să-i ierte. Îţi dai seama ? Cayetano nu-i mai rău decît ceilalţi, ci e la fel cu toată lumea, bun şi rău totodată. Mama lui, şi lumea din tîrg, şi poate noi înşine îl făcuserăm crud.

Se mai apropie puţin. Capătul aprins al ţigării ilumina, uşor, faţa lui Carlos : o faţă atentă, cu ochi ca nişte puncte luminoase.

— Chiar acum, zilele astea, e băgat în nişte certuri cu don Lino care, de cînd a ieşit deputat, face pe nebunul cu el. Nu uită că, altădată, i-a pus coarne şi vrea să se răzbune în felul lui. Lui don Lino i s-a urcat la cap chestia cu deputăţia. Vrea să fie el cel care porunceşte. Iar eu îi spun lui Cayetano : „Dar pe tine, ce te interesează ?". Sigur că nu-i e indiferent, dar odată tot o să-l conving că don Lino nu e un duşman de categoria lui şi să-l lase-n plata lui. Sînt sigură că o să reuşesc.

Atunci, Carlos ieşi din întuneric. Începu să-şi mişte mîna, tranşant.

— Te înşeli. Cayetano e acelaşi şi aşa va fi întotdeauna. Nimeni nu se poate schimba într-atîta, decît în aparenţă. Tot ce se întîmplă cu el nu-i decît rezultatul fascinaţiei pe care o exerciţi asupra lui. Recunosc asta, bineînţeles, ca pe o operă ce-ţi aparţine, şi te felicit. Şi nu mă mira : ai un trup atrăgător, un trup pe care el îl doreşte

şi nu-l poate avea, un trup pe care-l doreşte cu atît mai puternic cu cît îi scapă printre degete, şi apoi, ai o personalitate puternică, lucru cu care el nu prea e obişnuit. Superioară lui, care subjugă, dacă vrei. Iar el ţi-a dat ocazia să te arăţi puternică şi cinstită. E prima oară cînd, în viaţa lui, are de a face cu o asemenea femeie : eşti noutatea, necunoscutul, ceea ce-l atrage pe un luptător ca el, lucrul pe care el are nevoie să-l învingă, fie chiar căsătorindu-se cu tine. Dar ce are o putere mai mare asupra lui : atracţia pentru corpul tău sau pentru personalitatea ta ? Din cîte se ştie despre Cayetano, secretul docilităţii sale este speranţa să-ţi aibă trupul. Bine, atunci ce se va întîmpla cînd se va plictisi de el, cînd la un an după căsătorie îi va fi descoperit toate secretele şi va începe să oboosească ? O să vezi atunci cum Cayetano, cel pe care l-am cunoscut cu toţii, nu murise, ci doar stătea adormit ; o să vezi cum se va trezi şi mai hotărît decît înainte şi poate, atunci, tu îi vei fi cea dintîi victimă.

Clara dădea din cap. Ridică mîna, iar Carlos tăcu.

— Pe lumea asta nu totul e aşa cum crezi tu, Carlos. În primul rînd, cine-ţi spune că eu am să mă mărit cu Cayetano ?

— Cînd o femeie se poartă cum te porţi tu, lucrurile se termină printr-o nuntă.

— Asta speră el, şi tocmai asta mă face să mă simt cu conştiinţa încărcată.

Dintr-o dată, se prinse de marginea tejghelei.

— M-aş fi măritat, poate, dacă n-ai fi venit azi aici. Dar ai venit, iar trupul meu s-a cutremurat cînd te-a văzut, şi în condiţiile astea nu mă pot mărita cu nimeni. Dar dacă într-o zi, te voi putea privi liniştită, în acea zi, fii sigur, mă voi mărita.

Carlos făcu un gest de nedumerire, cu mîna.

— Asta înseamnă că-mi spui să dispar.

— De mult ţi-am cerut-o.

— Destinul nu mă lasă. Cît aş vrea eu ! Dar pot să nu mai trec niciodată pe la tine. E ca şi cînd n-aş mai fi aici.

Clara rîse.

— Şi, mai ales, e mai comod. Te gîndeşti că-mi faci un bine şi nu te bagi în încurcături. Este idealul, Carlos, e exact ce faci de cînd eşti pe lume !

Se uită la el cu tristeţe şi strînse din umeri.

— E tîrziu şi trebuie să gătesc. Ia cu tine lucrurile astea ale lui frate-meu şi transmite-i salutări din partea mea.

Se strecură pe sub tejghea şi deschise, puţin, uşa.

— E bagaj mult, zise Carlos. Trebuie să mai pun şi altceva în trăsură şi n-o să încapă. O să iau acum valizele, iar mai tîrziu...

Clara îl întrerupse.

— Mai tîrziu, nimic. O să trimit eu cuferele şi chiar o să-l plătesc eu pe cel care o să le ducă, pentru ca fratele meu să nu-şi cheltuiască milioanele. Unde ai lăsat trăsura ?

— Aici, aproape.

— Te ajut.

Luă geamantanul cel mai mare şi ieşi în stradă. Carlos o urmă, cu celelalte două. Trupul Clarei era ca un munte puternic şi armonios, în mijlocul cetei.

Ceasornicarul pregătise o mîncare de sardele cu mult ardei iute, iar ca aperitiv, orez cu năut. Masa era pusă într-un colţ al bucătăriei, aproape de vatra încinsă. Tot scotocind prin veselărie, Carlos reuşise să găsească piese din acelaşi serviciu şi, măcar în dreptul fiecărui loc erau puse farfurii de un fel. Cu tacîmurile era mai rău : niciunul nu se potrivea cu celălalt, şi tot aşa, cu paharele. Vinul roşu îl turnaseră într-o cană veche ţi-l ţineau lîngă foc.

Paquito, cu un şorţ pus peste jachetă, servea masa. În onoarea lui Juan, stătea fără pălărie. Mînca puţin. Carlos îl ţinea din scurt cu băutura.

În timp ce punea orezul, începu să vorbească despre Cayetano :

— Părerea mea asupra acestei chestiuni e că cel care porunceşte trebuie să ia asupra sa toate vinile. Pentru că de-aia porunceşte. Cînd moare cineva, spunem că aşa a vrut Dumnezeu, pentru că noi credem că Dumnezeu are putere asupra tuturor întîmplărilor. Atunci eu mă gîn-

desc că cel care conduce se pune în locul lui Dumnezeu, şi atunci nu putem zice că cineva moare pentru că aşa a vrut Dumnezeu, ci pentru că aşa vrea cel care porunceşte. Dacă nu, să nu se mai pună în locul lui Dumnezeu.

Mişca din mîna înarmată cu furculiţa : înţepa, energic, aerul cu ea.

— De-asta nu mi-ar plăcea să fiu în pielea lui Cayetano. Înainte poruncea destul. Acum, e ca şi Dumnezeu : nimeni nu mai porunceşte decît el. De ce avortează mătuşa Rosa ? Pentru că asta-i voinţa lui Cayetano. Eu îi zic mătuşii Rosa cînd e însărcinată : „Nu pune lumînări la Sfîntul Ciprian, ci la Cayetano". Ea îmi zice că sînt eretic ; dar, nu am dreptate ? Dacă plouă mult ? Cayetano e de vină. Cresc preţurile ? La Cayetano cu jalbele. Guvernul Republicii e o calamitate ? Cayetano e răspunzător ! Cu ochii mei am văzut cum Cayetano aducea aici Republica şi am mai văzut cum de l-au scos pe don Lino deputat.

Privirea i se întunecă şi, în locul furculiţei, mînui cuţitul.

— Eu am citit în Cărţile Sfinte : „Nici o frunză nu se mişcă fără voinţa Domnului". Lumea trebuie lăsată să meargă de la sine, pentru că Dumnezeu e cel care o face să se mişte. Dacă lucrurile merg rău, nu ne putem plînge, pentru că Domnul porunceşte să fie aşa : ploi, călduri, avorturi, morţi neaşteptate sau, cine ştie, chiar şi coşurile care-ţi ies, deşi în legătură cu coşurile am îndoielile mele, pentru că Dumnezeu nu poate avea în vedere nimicurile. Problema coşurilor, după mine, ţine mai degrabă de corp, adică de diavol. Pentru că Dumnezeu i-a spus diavolului cu un anume prilej : „Să ne împărţim lumea : ploşniţele, viperele şi fiii de căţea, ţie. Şi asupra trupurilor îţi dau o anume putere, în ce priveşte bolile de care nu se moare. Pentru că, asta da, pe oameni eu îi omor". Dar cum Dumnezeu e drept şi are milă faţă de oameni, i-a chemat şi pe sfinţi şi le-a zis : „Ţie, Blas, îţi predau gîturile şi-ţi dau putere ca să te lupţi cu diavolul care se bagă în ele ; iar ţie, Amedio, îţi las durerile de burtă şi-ţi acord aceeaşi putere", şi aşa mai departe. De-aia se recomandă să apelezi la sfinţi cînd e vorba de boli, pentru că, deşi au mai puţină putere decît diavolul, cum el e unul şi ei sînt mulţi,

diavolul trebuie să-şi împartă forţele şi întotdeauna sfîrşeşte prin a pierde.

Carlos îi sugeră să nu mai vorbească, măcar cît timp mînca orez.

— Nu vă faceţi griji, don Carlos, nu mor eu de foame. Lăsaţi-mă, vă rog, că doar de puţine ori găsesc un public atît de ascultător. Mai ales, ştiu că, la sfîrşit, n-o să mă stîlciţi în bătaie. De-asta sînt eu monarhist, pentru că pe atunci nu se bătea. Amintiţi-vă numai ce se întîmpla în *Cortes* pe vremea regelui : venea un domn, spunea o groază de prostii şi, în loc să-l ciomăgească, îl aplaudau ; acum, în schimb, nici în *Cortes* nu te lasă să vorbeşti. Dacă aş putea eu să ajung acolo !, îmi zic cîteodată. Dar, după aia, mă gîndesc : pentru ce ? Don Lino e de două luni deputat şi n-a spus încă nici pîs, şi mai face parte şi din Frontul Popular. Sigur că nu vorbeşte pentru că nu-i permite Cayetano. De-asta e înfuriat pe el.

Se ridică din scaun şi-şi aruncă şorţul pe umăr. Cîteva clipe şovăi, ca şi cînd i-ar fi lipsit ceva. Carlos îl întrebă dacă nu vroia să bea apă. *Ceasornicarul,* fără să-i răspundă, ceru pălăria, şi-o puse şi zîmbi.

— În cazul ăsta e bine să i se dea ajutor lui don Lino, ştiţi ? E bine ca puterea să se împartă, pentru ca lucrurile să fie cum au fost. Cînd conduc doi, sînt mai multe avantaje. Nu se ştie căruia dintre cei doi să-i pui în spate greşelile, şi, aşa, lumea şovăie cînd soseşte vremea dreptăţii. Dar ce se va întîmpla dacă el, Cayetano, continuă singur ? Îi va creşte puterea, va porunci în toată ţara, în Europa, în lume. O să vrea să ajungă pînă la ceruri şi la infernuri şi, atunci, cerul şi infernul se vor pune de acord ca să-l anihileze. Pentru că am auzit că, uneori, cerul şi infernul fac pace, şi că atunci cînd Dumnezeu vrea să-i pedepsească pe tiranii din lumea asta, nu li-l trimite pe Sfîntul Mihail ca să-i trăsnească, ci pe Satana. Asemenea cazuri sînt excepţii. Unul se numea Cezar Borgia, de care dumneavoastră trebuie să fi auzit vorbindu-se ; aşa a murit, de mîna diavolului, iar altul ce s-a chemat Arrio, a fost omorît de demonul latrinelor : pe prostituata aia mare care a fost regina Angliei, Ana Bolyen, că de-aia le numim anabolene pe toate zănatecele, pe asta a omorît-o călăul, care de fapt nu era călău, ci un adevărat diavol

travestit. Dar unde totul e și mai evident a fost la moartea altui tiran, tot rege al Angliei, pe care nimeni nu îndrăznea să-l omoare, nici călăii de meserie, și atunci a ieșit din lume un diavol îmbrăcat cu totul în negru și i-a tăiat capul. Mai sînt multe alte cazuri.

Coborî tonul, își compuse o voce confidențială, sibilină.

— Trebuie să-l ajutăm pe don Lino. Să fie mai multe grupări. Cînd sînt doi cei care conduc, apar din cei care nu se supun. Cel care nu se supune, nu are pe cine să dea vina. Dar dacă Salgado pune stăpînire pe voința mea și mă dor măselele, fac ceva pe Cayetano ; și dacă unei mame îi moare fiul pe mare, o să ia cuțitul și o să-l împlînte în inima celui vinovat și e știut că, odată ce inima e moartă, e moartă și persoana. Experiența vorbește aici. Eu am văzut-o.

Carlos și Juan terminaseră orezul și-l ascultau pe *Ceasornicar* cu farfuriile bine șterse cu pîine. Lîngă vatră erau puse sardelele, iar mirosul lor îmbietor se întindea în spațiul enorm al bucătăriei. Paquito nici nu atinsese orezul. Luă farfuria, o mirosi.

— Problema e că orezul nu-mi face bine. Cu fructe de mare, da. Acuma o să-mi țin gura și o să mănînc sardele. Chestia cu tăcutul e bună după ce-ai vorbit, pentru că am citit că profeții, după ce făceau profeții, se duceau în deșert, dacă scăpau cu viață de mînia celui care poruncea atunci, care era o regină numită Jazebel, o curvă de felul ei, în care Sfinții Părinți au văzut-o prefigurată pe Marea Prostituată din Babilonia, regina Apocalipsului, a cărei menstruație va fi atît de putredă încît din ea vor ieși ciume bubonice și alte catastrofe sanitare. Și asta stă scris, deși e cu putință ca progresul igienei să reușească să le evite.

Luă farfuriile murdare, lăsă în mijlocul mesei cratița de pămînt cu sardelele și așteptă să se servească ceilalți. O făcu și el în tăcere, cînd îi veni rîndul, și intră într-un mutism surd și îngrijorat.

Carlos prepară cafeaua : căută el însuși cești le și o servi. Atunci, *Ceasornicarul* începu din nou să vorbească.

— Pe regii din vechime, ca să se salveze, i-a sfătuit un apostol ca, măcar o dată pe an și în memoria Domnului Crucificat, să facă un act de umilință, și de aici vine

treaba cu spălatul picioarelor săracilor în Vinerea Mare. Dumneavoastră, don Carlos, şi dumneavoastră o să fiţi salvat, pentru că faceţi cina în fiecare seară pentru sărmanul ăsta de mecanic şi pentru că acum mi-aţi servit cafeaua. Sfînta dumneavoastră mamă se roagă în ceruri pentru dumneavoastră, şi nimic nu-i mai bun ca rugăciunile mamelor pentru a mişca inima Domnului. Aşa a obţinut Sfînta Monica, văduva, mama Sfîntului Augustin, convertirea fiului ei, care era un şmecher din cei care aprindeau o lumînare lui Dumnezeu şi alta diavolului şi era în dragoste cu o curtezană. Am auzit-o povestită de un abate de o mare înţelepciune. În schimb, lui Cayetano n-or să-i fie de folos rugăciunile maică-si, pentru că mama lui e orgolioasă şi şi-a schimbat biserica pentru ca să nu o întîlnească pe femeia cea mai nobilă din Pueblanueva, pe Marea Calomniată.

Se uită drept la Juan, îl privi cu ochii aprinşi şi-l ţinti cu degetul.

— Şi Mateo Morral era anarhist, e-adevărat ? Dar s-a înşelat. Vroia să facă dreptate şi nu i-a venit altă idee decît să-l omoare pe rege. „Regele a murit, trăiască regele", spune zicala. Dar dacă dumneavoastră îndrăzniţi să faceţi dreptate, ştiţi pe cine să ucideţi — se ridică, înălţă ochii spre cer şi recită — : *Un bărbat numit Juan fu trimis de Dumnezeu...*

Rămase în picioare, ca în transă, cu ochii mai cruciş ca oricînd. Carlos îl prinse de braţ şi-l aşeză.

— Or să te bage la închisoare, Paquito, pentru incitare la atentat public, iar eu va trebui să declar că e adevărat.

Ceasornicarul îşi ascunse faţa.

— Dumneavoastră n-o să spuneţi nimic, pentru că dumneavoastră aţi spus deja prea multe. Acum are cuvîntul executorul sentinţei — sărută degetele făcute cruce. — Pe astea ! Mă duc să spăl vasele.

Ploaia îşi încetini din putere odată cu căderea serii. Vîntul se învîrteji, iar rafalele aduseră picături mari şi rare. Norii treceau în grabă, iar, citeodată, lăsau cîte puţin senin pe unde se întrezărea luna. Se duse vestea că în zori vor ieşi vasele în larg, dacă vremea se va mai domoli. În golful mic al pescarilor se puseră în mişcare şalandu-

rile și hîrdaiele ; îmbarcau plasele și butoaiele cu momeală, încărcau combustibilul. Nu mai rămase nimeni în cîrciuma *Cubanezului*. Carmiña îl întrebă pe tatăl ei dacă puteau cina.

— Aștept o vizită, spuse *Cubanezul*.

— N-o fi Aldán ?

— Cine ți-a spus ?

— Totul se află. A fost văzut sosind și plecînd într-o mașină, la conacul lui don Carlos, dar n-a coborît în tîrg. Poate că, dacă are bani, nu-și mai amintește de noi. Sau poate că e obosit.

— El e de neam bun.

— Înainte nu ziceai așa.

— Acum o spun.

Carmiña plecă de la tejghea și se apropie de masa tatălui ei.

— Vrei să pregătesc pentru el niște sardele ? Îi plac cel mai mult.

— Fă ce vrei.

— În orice caz, dacă nu vine, le poți mînca dumneata.

Carmiña ieși. *Cubanezul* desfăcu un ziar și începu să citească. Afară se auzeau voci, voci de marinari obosiți, unele îndepărtate. Intră o femeie după țuică și alta după pîine. Le luară pe datorie.

De cîte ori se deschidea ușa, *Cubanezul* își ridica privirea și apoi o întorcea la ziar. Pe pagina a doua erau discursurile din Parlament ; pe a treia, știri despre mișcările sociale. Barcelona, Madrid, Sevilla, Valencia, Zaragoza. *Cubanezul* citea cu voce joasă, și intercala comentarii în lectură. „Și aici, fără să facem nimic !" „Și noi, nemișcați !" Din ce citea, avea impresia că o gigantică mișcare pregătea libertatea muncitorilor, fără ca cei din Pueblanueva să fi participat la efortul comun.

Carlos și Juan sosiră pe la opt. *Cubanezul* se ridică și se duse spre ei cu brațele întinse. „Hei, omule, în sfîrșit !", îi zise lui Juan, în timp ce-l îmbrățișa ; iar Juan îi răspunse : „În sfîrșit !" Îi pofti să ia loc. Carmiña veni cu sardelele calde și, cînd îl văzu pe Juan, se fîstîci și, înainte de a-i da mîna, și-o șterse de șorț. *Cubanezul* ceru să se destupe o sticlă de vin alb.

— Merită osteneala, nu ? Pentru că eu zic : prietenii sînt prieteni şi nu multe lucruri valorează cît ei.

Juan era fără cravată şi cu un costum uzat. *Cubanezul* găsi că era mai gras şi că arăta bine.

— Ce mă miră e că vii acuma, cînd sînt atîtea de făcut prin alte părţi. Dacă ne luăm după ce spun ziarele, zic eu. Pare că revoluţia e ca şi făcută.

Luă ziarul şi arătă spre titluri.

— Asta nu s-a întîmplat niciodată în Spania. Se vede că proletariatul are conştiinţa forţei sale, nu-i aşa ?

Se uita la Juan, neliniştit. Carlos, puţin mai în lături, mînca în tăcere.

— Dar mai există şi alte forţe decît cele ale proletariatului, nu uita.

— Doar n-o să-mi spui că ar putea face ceva împotriva muncitorilor uniţi.

— Problema e că această unire nu există. Fiecare grup merge pe drumul lui şi chiar dacă toţi fac acelaşi lucru, în fond sînt mari diferenţe. Mai repede s-ar pune burghezii de acord, decît noi.

— I-am mătrăşit din Parlament.

— Şi dacă ei ne mătrăşesc în afara lui ?

Cubanezul împături ziarul cu atenţie.

— O să-l termin după aia de citit. Dar tu nu pare că vii prea entuziasmat.

— Vin cu speranţele destul de înşelate.

— O să rămîi ?

— Nu ştiu...

Carlos bău un pahar cu vin şi dădu lampa puţin mai încolo.

— Sînt de părere că trebuie să rămînă şi să încerce să aranjeze problema cu vasele.

— Dar dumneavoastră credeţi, don Carlos, că s-ar mai putea aranja ceva ?

Vocea *Cubanezului* pierduse din entuziasm, iar acum i se făcuse, brusc, tristă.

— Cred că da. Îl avem pe don Lino. De ce să nu ne folosim de el pentru a obţine sprijinul Guvernului ? Chiar dumneata mi-ai spus că numai un ajutor de la Stat v-ar putea scoate la suprafaţă.

— Dar don Lino... Nu mi se pare om de încredere.

— Lui Juan îi revine sarcina de a-i vorbi şi de a-l convinge. El poate s-o facă mai bine ca oricine. E deputat în *Cortes* şi are poftă să se evidenţieze.

— Dacă voi sînteţi de acord, întrerupse Juan.

Cubanezul lăsă capul în jos.

— Noi ne agăţăm de orice soluţie. Dacă nu apare nici una, la douăzeci aprilie ne pun sechestru — începu să se joace cu cuţitul. În dimineaţa asta se ieşe pe mare. Să presupunem că o să fie un pescuit bogat şi că o să se vîndă bine. Putem să nu mai plătim salariile, ca să plătim datoriile ? Şi chiar dacă am face aşa, tot nu ne-ar ajunge.

— Guvernul Frontului Popular nu poate permite ca o întreprindere a proletariatului să fie pusă sub sechestru.

— Asta-i buba ! Dar, o să facă Guvernul ceva pentru noi ? Măcar ştie de existenţa noastră ?

Înfipse în pămînt vîrful piciorului de lemn şi se ridică. Mîinile groase, crispate, îi subliniau neliniştea din voce.

— Am avut ghinion. Nimeni nu poate spune că s-a aruncat măcar o pesetă. De ce ne dăm cu capul la fund ? Pentru că nu s-a putut face nimic din ce gîndeai tu. Materialul e învechit, şi cei patru căpitani pescuiesc cum pot, la voia lui Dumnezeu. Am vrut să-l aducem pe unul dintre cei care au metode moderne de pescuit, dar ne cerea o groază de bani şi de garanţii şi, pe lîngă asta, alte vase. Cu toate astea, cu un mic ajutor, cel puţin am putea supravieţui. Nimeni nu se mai gîndeşte la altceva.

Arătă spre tejghea şi spre rafturi.

— Mie îmi sînt datori mai mult ca oricînd şi nici nu sper să mai primesc banii. A trebuit să vînd nişte pămînt al nevesti-mi ca să-i plătesc pe cei de la depozite. Nu mă interesează, s-au dus şi gata. Dar dacă, măcar, am ieşi din impas.

Se lăsă să cadă pe bancă. Juan îl asculta fără să se uite la el. Carlos mînca sardele din nou. Afară, în zgomotul muncii, se amestecau ţipete de sirenă.

— Şi am tot lungit-o pînă acum pentru că don Carlos ne-a dat bani, mai mult de cincizeci de mii de pesete, pe care nu îi vom putea înapoia... Orice s-ar spune, cincizeci de mii de pesete şi tot ce se mai datorează, şi două

vase ipotecate, iar lumea nu a cîştigat nici ca să-şi cumpere îmbrăcăminte de iarnă... !

Se ridică brusc şi făcu vreo cîţiva paşi spre fundul încăperii.

— Ar fi fost mai bine să plecăm capul şi să cerem de lucru la şantier. Cel puţin, după moartea doñei Mariana... Pentru că, la şantier, cel din urmă muncitor cîştigă nouă pesete şi are doctor gratis şi medicamente, şi cincisprezece zile de concediu vara. E clar că pescuitul nu e o afacere...

Juan dădu în lături farfuria goală şi-şi şterse gura cu şervetelul.

— În sfîrşit, ce mai, am greşit.

Cubanezul se apropie de masă şi-şi puse vin. Îl bău dintr-o înghiţitură.

— Greşit, nu. Înainte de a crede asta, mai bine mor. Dar n-am avut noroc...

Carlos îi oferea o ţigară. O luă şi o puse în gură. Juan îi întinse o brichetă aprinsă. Acum se auzeau motoraşul unui vas şi ordine strigate de pe ţărm. *Cubanezul* aprinse.

— Dacă ne-ar ajuta Guvernul... !

— Acum, povesteşte-mi ceva despre fratele tău.

Erau în cafeneaua lui Pirigallo. După-amiezile, cîntăreaţa de cuplete, păstrînd măsura în gesturi şi îmbrăcăminte, cînta pentru familii, şi chiar dacă tinerele fete încă nu îndrăzneau să vină, unele doamne, mai în vîrstă şi mai aşezate, îşi luau lucrul la cafenea şi, pentru două pesete, ascultau cîntece la modă. În pauze, făceau tot felul de presupuneri despre chestiile neruşinate pe care cupletista le cînta şi le făcea seara.

— Mi-au zis că ieri, într-unul din momente, a ieşit complet goală.

— Ce scandal ! Şi după aia spun că Republica...

— O fi ieşind seara cum o fi ieşind, dar nu puteţi nega că după-amiezile, mai decentă de atît nu poate fi.

Mîinile grase, iuţi, tricotau ciorapi de lînă pentru copii, jersee pentru soţi, jacheţele pentru fiice. Doamna Cubeiro dădea lecţii : „Două pe faţă, două pe dos, şi înapoi, invers". Discipola n-o înţelegea prea bine. Atunci, doamna Cubeiro lua andrelele şi făcea ea. Într-o după-amiază,

cîntăreața, la terminarea programului, se apropiase de grup, și ea cu andrelele ei și cu ghemul de lînă roz și ceruse, ca pe o favoare, s-o învețe să facă bob de orez. „Vreau să fac o jacheță pentru băiețelul meu." „Ah ! Aveți un băiețel ?" „E cu mama, la Madrid, și vroiam să-i duc un cadou." Bunele sentimente materne ale cupletistei fuseseră comentate favorabil. Din după-amiaza aceea, în fiecare zi, după spectacol, învăța să lucreze de la doamna Cubeiro.

— Apoi, pare fată bună.

— Ar trebui aflat dacă nu cumva tot ce se povestește despre ce face seara nu e invenția bărbaților !

Cayetano și Clara ocupau o masă mai departe de scenă. Cînd Cayetano aduse vorba de Juan, Clara tresări.

— Cine ți-a spus că e aici ?

— O știe toată lumea, deși poate nu atît de detaliat ca mine. A sosit cu autobuzul de dimineață, a lăsat la tine acasă o parte din bagaje, pe care i le-ai trimis după-masă ; pe celelalte le-a luat Carlos în trăsura lui. Stă în casa lui Carlos. Și vine foarte bine îmbrăcat.

La pian răsunară cîteva măsuri. Lumina din cafenea se stinse, în liniștea care domnea se auzea zgomotul metalic al unor draperii ce erau trase. „Catalina de Easo", brunetă, zveltă, mititică, în costum de flamenco și cu mari cercei verzi, dădea asigurări, cu voce caldă și cu fals accent andaluz, că, în afară de lună și de soare, părinții ei îi lăsaseră moștenire numai ce avea pe ea.

Cayetano se întoarse cu spatele la scenă. Lumina difuză ce venea din stradă descoperea umbrele a trei capete mititele, lipite de geamurile pictate.

— A venit ca să rămînă ?

— Cred că da.

— Și de ce nu stă la tine ?

— N-am unde să-l țin. Casa mea e foarte mică. Apoi...

— Sînteți certați ?

— Nu, dar cu Carlos va avea mai multă libertate decît cu mine. Juan se culcă tîrziu și se scoală la nămiezi, iar într-o casă în care se muncește trebuie să te trezești devreme.

Își mută privirea din ochii lui Cayetano și o lăsă să se piardă în vîrtejul de volane de pe scenă.

— Mi-a oferit bani şi a fost drăguţ cu mine. Ştii că Inés s-a măritat ? Cu logodnicul acela despre care ţi-am spus, un profesor universitar. S-au căsătorit şi s-au dus în Germania.

— Juan nu ar fi trebuit să vină. Indivizi ca el, într-un tîrg ca ăsta, nu fac altceva decît să deranjeze.

— E ca un copil. Cît timp a trăit alături de Inés, totul a fost bine. Dar cînd a rămas singur, şi-a amintit de noi.

— Şi din ce o să trăiască ?

— Scrie prin ziare...

„Catalina de Easo", odată terminată enumerarea calităţilor sale, şi după ce a afirmat de două sau trei ori că în palma mîinilor sale purta un sînge de o natură aparte, se înclină să salute. Cercul de bîrfitoare lăsa jos andrelele ca să aplaude. Aplaudă şi Clara. Cayetano o prinse de braţ şi o opri.

— Ascultă-mă, Clara. Lucrurile în Pueblanueva nu merg rău şi sper să meargă şi mai bine. Lui don Lino îi voi obţine în curînd să primească o şcoală de categorie mai înaltă, o şcoală la Coruña şi, deşi nu va trebui să ţină ore atîta vreme cît e deputat, o să-şi ia familia şi nu se va mai întoarce aici. Cît despre pescari, nu vor mai rezista două luni. E de-ajuns să fie lăsaţi singuri. Cînd se vor fi ruinat, le voi da de lucru la şantier fără să le fac nici o favoare, pentru că atunci voi avea nevoie de oameni mai mulţi.

Mîna îi alunecă pe braţul Clarei pînă la încheietura goală. Ea nu se mişcă.

— Toate astea Juan le poate încurca. Admit, chiar, că e firesc : niciodată n-a făcut altceva. Ce-o să le mai treacă prin minte lui şi lui Carlos cînd or să înceapă să vorbească şi să facă ordine în lume din turnul ăla ! Şi Paquito *Ceasornicarul* cu ei, ca să completeze trio-ul. E de-ajuns un nebun în sat. Trei devin periculoşi. Iar cu situaţia asta nu-i de joacă. Am tot interesul ca aici să nu se întîmple nimic, mă înţelegi ? Face parte din politica mea.

— Doar n-oi fi vrînd să-i spun lui Juan să plece.

— Nu, pentru că, dacă va fi cazul, i-o voi spune eu. Dar i-ai putea sugera...

Clara privi din nou spre scenă. Cupletista, îmbrăcată în cubaneză, cu mișcări din piept și din șolduri, începuse să cînte :

E în Cuba un portar
foarte atent și săritor
care-atunci cînd e strigat
fuge-n grabă, dă ajutor
Iar o tînără soție
cînd rămîne singurică,
pe portar de-ndat' îl cheamă
ca s-o liniștească-adică.

— ...I-ai putea sugera să accepte un serviciu în afară de Pueblanueva.

Un grup de flăcăiandri cînta în cor cu cupletista :

Portar ! La mine acasă vino,
că un zgomot simt mereu.
Portar ! Tare mi-e teamă
căci lipsește soțul meu.

— Juan e orgolios.

Cayetano se foi în scaun. Cupletista, întoarsă cu spatele, își mișca umerii pe jumătate ascunși de șalul pe care-l ținea cu mîinile. Flăcăiandrii strigară : „Să-i arate !", iar din grupul de doamne se auzi o voce cerînd respect.

— Există feluri și feluri de a-i oferi de lucru. Pentru persoane ca fratele tău, important este să se păstreze forma, iar forma poate fi păstrată.

— O să văd.

— Ceea ce nu vreau, ceea ce nu pot permite, este să bage din nou zizanie între muncitori. Ca să iasă bine în fața lor, e în stare să-i convingă cum că treaba cu vasele mai poate fi încă aranjată.

— De ce-i urăști pe oamenii ăștia ? Nu sînt răi — Clara își retrase mîna.

— Nu-i urăsc. Dar constituie, înăuntrul tîrgului, un grup condamnat la sărăcie. Banii pe care-i primesc nu

vin cu regularitate. Cînd e peşte şi au bani, îi cheltuiesc cu plăcere ; cînd nu e peşte, mor de foame. Am nevoie ca toţi oamenii din tîrg să aibă salarii regulate, pentru că numai aşa poate fi organizată o economie raţională. Şi după cum ştii, vreau ca Pueblanueva să fie un exemplu.

Cupletista se retrase, iar flăcăiandrii o chemară la rampă. Ea scoase capul printre draperii şi anunţă un număr de bis. Aplauzele flăcăiandrilor se repetară.

— Dacă Carlos Deza n-ar fi fost un idiot, afacerea asta ar fi fost aranjată. A avut în mîinile lui aproape un milion de pesete şi i-am sugerat să se asocieze cu mine ca să exploatăm pescuirea batogului. Nici n-a vrut să audă de afacere. Şi, cum vezi, asta ar fi rezolvat problema pescarilor şi acum nu m-aş mai fi preocupat de prezenţa lui Juan. Acolo unde lumea are ce mînca, agitatorii nu pot face nimic. Dar Carlos a preferat ca acest milion de pesete să fie împărţit între o fetiţă proastă şi un domn care încă nu şi-a scos din Bancă partea lui pentru că nu poate s-o scoată. Iar tu nu ştii ce a însemnat pentru economia tîrgului nostru acest milion mai puţin !

Tăcu dintr-o dată şi n-o mai privi pe Clara. Cupletista cînta numărul de bis, iar ospătarul începea să strîngă banii pentru consumaţie. Două doamne trecură printre mese şi ieşiră fără să se uite la ei. Deodată, Cayetano spuse :

— Ce crezi despre Carlos ?

Clara îşi trădă surprinderea printr-un tremur. Scuturâ capul brusc şi-şi strînse mîinile.

— De ce întrebi ?

— Aţi fost prieteni. Într-o vreme ieşeaţi împreună.

— Da, acum un an. E un băiat puţin cam ciudat. Nu ştii niciodată la ce te poţi aştepta de la el.

— Ţi-a făcut curte ?

— Nu.

— Dar tu ?

— Eu, ce ?

Cayetano îşi apropie scaunul, îşi sprijini coatele pe masă şi o prinse pe Clara de încheieturi.

— De mai bine de două luni vroiam să-ţi pun întrebarea asta şi pînă azi n-am îndrăznit. Vezi că sînt în stare să fiu delicat. Dar azi a venit de la sine.

— Am fost îndrăgostită de el. Dacă n-ar fi fost așa, m-aș fi măritat deja cu tine.

Cayetano își retrase mîinile. Ale Clarei rămaseră cîteva clipe în aer. Apoi, și le strînse la piept. Cayetano și le băgase în buzunare.

— Tipul ăsta e ca stricăciunile la un motor uzat. Apare în toate părțile și peste tot se defectează ceva din cauza lui. Trebuia să-l fi omorît.

Era gata să se ridice, dar Clara îl prinse repede de braț. Cayetano o privi : în ochii lui strălucea o lumină de duritate pe care Clara nu i-o știa.

— Așteaptă.

— Ce, vrei cumva să-l aperi ?

— Nu, dar trebuie să-ți explic ceva. Cum niciodată nu ai încercat să mă înșeli, nici eu nu vreau să te las păcălit.

— Ce importanță mai are ? Asta n-o să schimbe faptul că, atunci cînd credeam că totul e aranjat între noi, apare doctorul Deza ca să dea totul peste cap — ridică mîinile, le deschise în evantai, și le agită în aer — : Carlos Deza ! Ultimul Churruchao, domnișorul care știe tot și te zăpăcește cu cuvinte care nu spun nimic...

Scoase o țigară și o aprinse. Nu se uita la Clara.

Ea își încrucișă mîinile pe marmura mesei. Flăcăiandrii, doamnele cu lucrul, se ridicaseră și ieșeau în grupuri.

— Tu nici măcar nu-ți poți imagina ce înseamnă mizeria, nici cît de jos poate ajunge o femeie încolțită de murdărie și de foame. Cînd Carlos a sosit în Pueblanueva, cînd l-am cunoscut, eram disperată. Mă gîndeam să fug de acasă și să mă prostituez. Mă gîndeam — făcu o pauză : Cayetano o privi și rămase cu ochii țintă la ea — să mă vînd ție pe o mie de pesete și ceva îmbrăcăminte.

Cayetano tresări. Sclipirea de răutate din ochii lui se concentră în două puncte de oțel, pătrunzătoare. Clara clipi, apoi încercă să-i suporte privirea.

— O să-mi povestești acuma că i te-ai vîndut lui ? întrebă Cayetano cu o voce brutală.

— Taci. Nu m-am vîndut nimănui, datorită lui Carlos. S-a purtat cu mine cu noblețe, m-a ajutat să-mi recîștig speranța. Era firesc, atunci, să mă îndrăgostesc, și s-a întîmplat ca el să nu se îndrăgostească de mine. Tre-

buie că îi păream demnă de dispreț. Dar n-am înțeles asta imediat, iar de aceea m-a făcut să continui într-o iluzie și să fac ce am făcut ca să fiu ceea ce sînt.

— Vrei să spui că te-a respins ?

— Nu ! E prea decent ca s-o facă — vocea îi tremura, făcu un efort. Lucrurile nu au ajuns pînă într-acolo încît să se pună o asemenea problemă. S-a întîmplat ce se întîmplă de atîtea ori : că eu îl iubeam și că el nu mă iubea pe mine. Nu mă putea iubi. M-a cunoscut în clipa cea mai neprielnică, a știut despre mine ce-i mai rău. Și chiar dacă a fost martorul felului cum eu ieșeam din acel moment critic, era normal să nu uite... Asta cred că s-a întîmplat.

Cayetano își lăsă capul și umerii să cadă. Sprijinindu-se în mînă, se uita la dalele podelei.

— Trebuia să-l fi omorît în noaptea aceea !

— Asta n-ar fi rezolvat nimic.

În fundul cafenelei, cupletista, cu un palton pus pe umeri și cu o basma colorată pe cap, își luă rămas-bun de la ospătar. Se ducea să cineze și de-ndată se va întoarce. Cu un puternic zgomot de tocuri, traversă salonul și ieși.

— Lucrul m-ar fi interesat mai puțin dacă se întîmpla cu oricare altul. Dar Carlos, mereu Carlos... ! De treizeci de ani îl înghit pe domnișorul Carlos, devenit umbra mea ! — prinse cu putere mîna Clarei și o strînse. De ce mi-ai povestit toate astea ? N-ai putut să taci ?

— Pentru ca totul să fie clar între noi, trebuia s-o spun. Apoi...

— Dar ce, mai există și un apoi ?

— Da. Într-o zi mi-ai spus că ești bărbatul cel mai bărbat din Pueblanueva. Asta era proba.

— Există lucruri pe care un bărbat nu le poate tolera. Și nici nu știu ce e mai rău pentru demnitatea unui bărbat. Dacă ai fi fost ceea ce am crezut la început, mi te-aș fi făcut amantă. Dar ceea ce Carlos a disprețuit, nu poate deveni soția mea.

Bătu în masă cu pumnii strînși.

— Carlos, tocmai Carlos ! În hohote ar fi rîs !

Clara își încrucișă din nou brațele și se sprijini în ele. Se uita la Cayetano cu melancolie.

— Nu eşti bărbatul cel mai bărbat din Pueblanueva.

Se ridică plină de calm, îşi luă paltonul de pe speteaza scaunului şi şi-l puse. Cayetano continua să stea jos.

— Însoţeşte-mă. Să nu se zică după aia că ţi-am dat papucii...

Se îndreptă spre uşă. Auzi hîrşîitul unui scaun şi clinchetul unei monede aruncate pe marmură. Pe stradă, aerul era rece. Uşa se închise în spatele ei : aşteptă pe marginea trotuarului pînă cînd simţi paşii lui Cayetano. Începu să urce coasta : Cayetano mergea lîngă ea, puţin mai în urmă. Îi auzea respiraţia puternică, agitată. Slăbi pasul pînă cînd Cayetano o ajunse, şi-l privi. Îl văzu încruntat, cu faţa împietrită şi cu o cută energică, hotărîtă, în dreptul gurii.

Intrară sub colonade. Perechi de îndrăgostiţi se refugiau prin unghere întunecoase, iar în colţul pieţei, la lumina felinarului, nişte fetiţe se jucau de-a prinselea. Nu mai ploua, iar vîntul usca lespezile cu care piaţa era pietruită. Lîngă grilajul bisericii, un grup de băieţi cînta portarului o rumbă. Clara urcă treapta ce ducea la uşa sa, îşi sprijini spatele de balamaua rece şi aşteptă. Cayetano nici măcar n-o privi : strînse din umeri, continuă să meargă şi se pierdu după colţ.

Clara căută cheia în geantă, o băgă în broască şi deschise. Pe sub uşă strecuraseră nişte plicuri cu facturi. Le lăsă pe tejghea, închise şi aprinse lumina. Ici şi colo, cutii fără capac şi lucruri scoase din ele : puse totul în ordine, iar apoi pe rafturi. Se duse în camera mamei ei, aprinse lumina, aruncă o privire beţivancei : mirosea urît, şi întredeschise fereastra.

Vîntul zgîlţîia găleata fîntînii, o făcea să se lovească de ghizd şi scotea gemete din cîrligul scripetelui. Ieşi în grădină, prinse bine găleata şi controlă acoperitoarea puţului. Locuitorii de la primul etaj aveau deschis un ochi de la fereastră şi prin el ieşea vocea ascuţită, dezacordată, a unui gramofon. Clara ascultă cîteva clipe, apoi închise uşile şi intră în bucătărie. Era frig, piatra vetrei era îngheţată, iar prin cămin intra şuierul vîntului. Luă nişte aşchii, le aranjă ca să aprindă focul, dar se răzgîndi şi le aruncă în ladă. Nu avea poftă să pregătească cina,

nici să încălzească apă ca s-o spele pe maică-sa. Trecu din nou prin camera beţivei, verifică dacă era bine învelită, închise fereastra şi ieşi. În piaţă, flăcăiandrii continuau să cînte, iar un grup de fetişcane se plimba pe sub arcade, şuşotind. Clara o luă repede pe stradă în jos ; intră într-o cîrciumă şi ceru un sandviş. I-l dădură împachetat în hîrtie de ambalaj.

— Ca să nu vă păteze cu grăsime.

— Mulţumesc.

În stradă, începu să-l mănînce. Mergea încet, sprijinindu-se de balustradă, spre ieşirea din tîrg. Marea continua să fie agitată şi bătea puternic în stăvilar ; dar cerul era fără nori.

Lăsă casele în urmă şi pătrunse în întuneric. Îşi aminti că, într-o dimineaţă, cu un an înainte, sau poate mai mult, se dusese dis-de-dimineaţă la mînăstire, şi îi fusese frică. O tentase ideea de a urca la conacul lui Carlos şi nu îndrăznise. S-ar fi schimbat oare lucrurile dacă ar fi făcut-o ? Probabil că nu. Pe Carlos nu te puteai baza, nici atunci, nici acum. Şi pe nimeni. Se simţea profund singură.

Ajunse la piciorul scării de piatră, scara lungă şi îngustă care se lipea de conturul stîncii, care urca pînă în vîrf. Portiţa era încuiată : se urcă pe pîrleaz şi sări. În zare, treptele se pierdeau printre umbrele mărăcinilor. Începu urcuşul : cu atenţie, cu calm, cu siguranţă. La jumătate, se opri şi contemplă pentru o clipă luminile tîrgului, reflexele lor în aer şi, acolo, în fund, reflectoarele de la şantier, înalte, dominînd totul.

Cînd intră în grădină, vîntul, violent, îi ridică fustele şi o împinse în zid. Lăsă rafala să treacă, stînd ghemuită; traversă dintr-o fugă grădina de zarzavat şi merse lipită de peretele conacului. O nouă rafală făcu să şuiere coroanele arborilor şi smulse mici rămurele. Totul era în întuneric. Pipăind, călcînd prin noroi, ajunse la portal şi bătu în oblon. Auzi paşi în verandă şi vocea *Ceasornicarului* întrebînd cine era.

— Sînt eu, Clara.

Oblonul se deschise îndată.

— Clara, copilă !

— Sînt ?

— Da. Tocmai au sosit, cum s-ar zice, şi nu au cinat încă.

O luă la fugă pe scări şi, de acolo, îi spuse Clarei să-l urmeze. Ea închise oblonul. Flacăra unei lămpi, ridicată pe jumătate, lumina, din ghereta lui Paquito, vestibulul enorm. Urcă scările, ajunse pe coridor şi văzu deschizîndu-se în fund uşa camerei din turn. Paquito striga :

— E Clara, domnişoara Clara !

Străbătu coridorul fără să se grăbească. Paquito aştepta, îi zîmbi şi închise uşa după ea. Carlos şi Juan, în mijlocul încăperii, păreau surprinşi.

— Ei bine, eu sînt, nu vă speriaţi. Cum o duci, Juan? Nu faceţi feţele astea uluite !

Juan se apropie, nehotărît. Clara îl îmbrăţişă şi-l sărută.

— Mă bucur să te văd, Juan. Mă bucur cu adevărat.

— Şi eu, Clara. Cred că arăţi bine.

Carlos, puţin mai departe, îi zîmbea.

— Vreţi să vă las singuri ?

— Am venit să vă văd pe amîndoi — îi întinse mîna lui Carlos. Nu mă aşteptai să vin atît de repede, nu ?

— Nu, mărturisesc.

Mîinile Clarei erau reci. Tremura toată. Îşi scoase paltonul şi se apropie de cămin.

— Sînt îngheţată.

Stînd pe vine, întinse mîinile spre flacăra gata să se stingă. Carlos căută un pahar curat, îl umplu cu coniac şi i-l duse.

— Bea asta.

— Dumnezeu să te răsplătească.

Bău jumătate, dintr-o sorbitură, tuşi, iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce tare e ! Nu ai cafea ? Aş prefera. Nu sînt obişnuită cu ăsta.

Carlos îi luă paharul.

— Am şi cafea, dar trebuie să aştepţi.

Deschise uşa şi strigă. Juan se aşezase, iar Clara rămăsese lîngă foc. *Ceasornicarul* veni în fugă.

— Vrei să faci puţină cafea ? E pentru domnişoara.

Ceasornicarul făcu un gest de superioritate.

— Am şi pus-o la foc.

— Mulțumesc, Paco. Toate le știi.

— Oricui i-ar fi dat prin minte. Pe frigul ăsta... !

Se retrase. Carlos apropie de cămin un fotoliu, iar el se așează pe canapea. Clara își freca mîinile, întoarsă spre vatră.

— Se-ntîmplă ceva, Clara ? o întrebă Carlos.

— Într-un anume fel, da.

Se îndreptă. Își ridică puțin fusta și-și apropie genunchii de flăcări. Adăugă, fără să se întoarcă :

— Tocmai am rupt relațiile cu Cayetano.

Dădu drumul fustei, se întoarse pe jumătate. Acum își încălzea pulpele. Ei o priveau, în așteptare. Cu o mișcare a mîinii, Carlos o invită să povestească.

— Trebuia să se întîmple, nu ? Mi-ai prezis-o azi-dimineață, Carlos. Gata, s-a făcut. Mai repede decît te așteptai.

Juan își întoarse privirea de la ea.

— N-o fi din cauza mea, spuse.

— Trebuia să se întîmple, și s-ar fi întîmplat chiar dacă tu n-ai fi venit. Cayetano avea de pus o întrebare, iar eu știam că răspunsul nu-l putea mulțumi sau, cel puțin, mă temeam de asta. Ei, bine. Azi mi-a pus întrebarea și i-am spus adevărul.

Îl privi, brusc, pe Carlos, iar Carlos lăsă capul în jos. Juan nu se mișcase. Ridică mîna, o mișcă în aer.

— Cîteodată, cînd dorești ceva, nu poți face altceva decît să minți.

— Poate.

Clara trase fotoliul și-l puse în fața lui Carlos. Se așeză în el și-și fixă privirea pe perete.

— Problema e dacă o poți face. Sau, poate, nu e asta. Azi am mințit puțin... — se uită la ei : întîi, la Carlos ; apoi, la Juan — în legătură cu voi. Fără importanță, mai degrabă a fost o minciunică. Nu puteam spune că ai sosit și nu ai venit să mă vezi. Am zis-o ca să apari într-o lumină bună. I-am mai spus că aveai bani și că scrii în ziare.

O pufni rîsul. Desfăcu brațele și le înălță deasupra capului.

— Asta ar fi trebuit să faci, nu ?

Juan se întoarse spre ea.

— Doar nu de asta v-aţi certat.

— Nu, nu te îngrijora. A fost din alte motive. A fost... — se uită din nou la perete, pe deasupra părului creţ, ciufulit, al lui Carlos — din cauză că bărbaţii dau greş. Aveţi în voi ceva de femeie, nu sînteţi făcuţi să suportaţi adevărul. Sînteţi vanitoşi.

Uşa se deschise şi intră Paquito cu cafeaua. Puse ceaşca în faţa Clarei şi o servi.

— Bea-o chiar acum. Dacă-i pui şi puţină tărie, te încălzeşti.

Fără să-i privească nici pe Carlos, nici pe Juan, adăugă :

— E de ajuns pentru toată lumea.

Ieşi. Carlos desfăcuse sticla de coniac şi-i oferea Clarei.

— Nu, mulţumesc. O prefer aşa.

— Juan, vrei cafea ?

Juan făcu semn că da. Carlos se ridică să ia cești.

— Totul e îngheţat aici.

În cămin, castelul de jar se năruise pe patul de cenuşă. Clara se apropie de şemineu.

— Lasă. Aranjez eu.

Aruncă nişte lemne şi făcu vînt cu sufloiul. Flăcările se ridicară din nou.

— Ne-am putea apropia cu toţii, sugeră Juan. Şi mie mi-e frig.

Beau cafeaua în tăcere. Clara, în genunchi, strînse cenuşa.

— Ai nevoie de o servitoare, Carlos. Cineva care, cel puţin, să-ţi facă curat.

Îşi scuturâ fusta. Juan trăgea fotoliile : se aşeză şi-şi întinse picioarele pînă cînd pantofii îi ajunseră deasupra flăcărilor.

Carlos o împinse pe Clara spre fotoliul gol.

— Stai jos.

— Şi tu ?

— Mă simt bine în picioare.

— Cîte prostii mai spunem pentru că nu îndrăznim să auzim adevărul ! Clara se aşeză dintr-o dată şi rămase cu capul drept, privindu-l pe Carlos. — Dar, poate, o fi mai bine aşa...

— Cînd Cristos i-a spus lui Pilat : „Eu sînt Adevărul". Pilat i-a răspuns cu o întrebare : „Şi ce e adevărul ?". Sînt de acord cu el.

— Nici Pilat nu era un bărbat adevărat.

Juan se mişcă, neliniştit, în scaun. Îşi trase, puţin picioarele.

— Nu vă înţeleg. Dacă vă referiţi la ceva ce eu nu ştiu, explicaţi-mi, sau vorbiţi în alt fel.

Clara lăsă capul în jos.

— Ce importanţă mai are ? Dar trebuie să vă spun, asta da, că dacă nu m-ar fi decepţionat în după-amiaza asta, m-aş fi măritat cu Cayetano. Dacă acum mă aflu aici, împreună cu voi, e pentru că nici el nu e bărbat, şi cum sînteţi laşi cu toţii, cel puţin pe voi vă iubesc mai mult. Dar ţie, Juan, trebuie să-ţi mai spun ceva : m-am hotărît să plec din Pueblanueva. O să-mi vînd magazinul pentru cît mi-or da. Buenos Aires e un loc potrivit pentru mine. Dacă aş fi făcut-o înainte... ! Dar încă nu e tîrziu. Rămîne problema cu mama...

— Doar n-oi pretinde s-o iau eu în grijă, replică repede Juan.

— De mai bine de patru ani, nimeni altcineva decît mine nu a îngrijit-o. Cred că a sosit ora să mă eliberez.

Juan se ridică şi dărîmă cleştii pentru foc.

— Asta nu-i o treabă de bărbat ! Apoi... eu sînt un revoluţionar. Cine poate spune că într-o zi n-or să mă bage la închisoare ? Şi atunci...

Se înclină spre Clara, cu mîinile desfăcute.

— Înţelege şi tu. Tocmai pentru asta, pentru că nu mă pot lega de nimeni, sora ta, care şi-a dat seama, s-a măritat. N-ar fi făcut-o niciodată dacă n-ar fi înţeles că putea fi o piedică în calea mea.

— Şi eu am dreptul la libertate. Tocmai am împlinit douăzeci şi şapte de ani şi încă mai sper că neamul bărbaţilor nu s-a terminat cu totul. Dar dacă nu mai există, voi putea cel puţin să-mi fac viaţa cum mi-o doresc.

Juan se uită la ea, surprins.

— Totdeauna bărbaţii te-au interesat mai mult decît obligaţia pe care o ai. Porţi în tine o prostituată.

Clara se ridică dintr-un salt şi se postă în faţa lui.

— Asta nu-ţi permit, Juan !

Carlos se puse între ei și-i împinse, ușor, în lături.

— Nu trebuie să spui asta, Juan. Nu o cunoști pe sora ta.

— Mai bine decît tine ! Și știu care-i sînt părțile slabe.

Se duse pînă în fundul încăperii și rămase cu spatele, cu mîinile în buzunare.

Clara îl luă pe Carlos de braț.

— Mi-a spus-o de mii de ori. Dacă acum m-a luat prin surprindere, a fost pentru că îmi închipuiam că o uitase. Sau poate pentru că eu o uitasem. De atîta vreme nu-l mai auzisem... !

Dădu drumul lui Carlos și se apropie de Juan.

— Nu te neliniști. O să plătesc la un azil pensia mamei, din ce or să-mi dea pe magazin. Nu mai poate avea mult de trăit. Eu o să mă descurc cu ce rămîne.

Juan continua să stea cu fața la perete și să dea dintr-un picior. Clara ridică din umeri și se întoarse în mijlocul încăperii.

— Plec, spuse.

Luă paltonul, iar Carlos se apropie s-o ajute.

— Te duc cu trăsura.

— Nu, te rog. Nu vreau să rămîn singură cu tine. O să plec așa cum am venit.

— Atunci, o să te ducă *Ceasornicarul.*

Ieșiră în coridor. Clara mergea în urmă, în întuneric, condusă de pașii lui Carlos. Cînd ajunse în dreptul scării, se opri.

— Mi-ar fi plăcut ca Juan să nu gîndească urît despre mine. Dar poate că are dreptate. Poate că toți aveți, și eu sînt cea care greșesc.

Începu să coboare treptele. Carlos îl strigă pe *Ceasornicar* și-i ceru să pregătească trăsura.

IX

PRIN TURLA TINDEI INTRASE O RÎNDUNICĂ ŞI SE agita în întuneric. *Ceasornicarul* se trezi din cauza ţipetelor, se ridică deodată şi ascultă. Se auzea zborul înspăimîntat al păsării, auzea cum se lovea de pereţi şi de tavan. *Ceasornicarul* rîse cu un rîs spart şi se întinse în culcuş. Scoase un braţ peste pătură, luă jiletca şi jacheta şi, fără să se scoale, şi le puse. Atunci se aşeză pe marginea laviţei, riscă să iasă cu picioarele în beznă şi căută pe bîjbîite cizmele. Rîndunica ţipa din nou.

— Îndată-ţi deschid, rîndunico ! Lasă-mă cel puţin să mă îmbrac.

Cu un chibrit aprinse un cap de lumînare. Cu ea în mînă, ieşi din gheretă. Prin zăbrelele uşii pătrundea o lumină puternică. Rîndunica zbura la suprafaţa podelei, iar umbra ei, agitată, fugea pe pereţi.

— N-oi fi tu din cele care i-au smuls lui Cristos coroana de spini cînd era pe cruce, nu ? Dar, poate, eşti o descendentă a lor. Frumoasă acţiune a mai fost aia, cred şi eu. Domnul nu merita atîta cruzime, dar pe timpurile alea..., şi în astea, ce dracu ! E obiceiul să se spună că am fi civilizaţi, dar peste tot fac răutăţi. Sigur că nu i-am pune spini, dar s-ar inventa altă tortură. Aşteaptă, nu te lovi !

Desfăcu închizătorile oblonului şi-l deschise. Rîndunica ieşi în zbor, străbătu aerul limpede şi se pierdu printre arbori.

Dimineaţa era luminoasă şi suavă. Un verde nou mijea în arbori, iar soarele auriu lovea pietrele negre-verzui şi smulgea mulţime de culori din picăturile de rouă. *Ceasornicarul,* în mijlocul pragului, întinse braţele şi căscă.

— Primăvara !

Ieşi în mica piaţetă. Noroiul se uscase şi se făcuse tare, iar prin iarba din grădină se iţeau flori galbene. Se aplecă, culese cîteva şi le mirosi.

— În anul ăsta, Sfîntul Iosif v-a trimis tîrziu. Şi încă sînteţi puţine ! Nu ştiu dacă or fi de-ajuns pentru un buchet.

Continuă să culeagă flori şi, odată cu ele, firicele de iarbă, trifoi de-abia ieşit, rămurele de mărar. Reuşi să facă un buchet pe care de-abia dacă degetele lui îl cuprindeau. Din mijlocul piaţetei, privi spre cer, rîzînd ; aruncă în aer florile şi ierburile şi le primi pe capul gol, ca pe o ploaie.

— Iuhuhu !

Dintr-o dată, o luă la fugă. Sărea peste gardurile vii, peste ziduri mici şi bănci de piatră. Străbătu grădina sărind în aer şi repetînd strigătul de bucurie :

— Iuhuhu !

Era cald şi începu să asude. Colo jos, încă în umbră, Pueblanueva se învelea într-o ceaţă azurie. Lîngă dig, un vaporaş scotea fum, şi o barcă traversa încetişor portul pescarilor. *Ceasornicarul* ajunse la rond. Prinzîndu-se de grilajul ruginit, privi în fundul prăpastiei.

— Iuhuhu !

Ochii şaşii îi veneau pînă la baza nasului, iar un smoc de păr cenuşiu îi cădea peste o ureche. Strănută. De cealaltă parte a văii, ca o detunătură, sirena şantierului lansă un sunet răguşit, prelung. Printr-o parte a coşului ţîşneau vapori.

— E opt.

O luă din nou la fugă. Intră fugind în vestibul, urcă scările, intră în bucătărie. Bîjbîi în întuneric pînă ajunse la fereastră şi o deschise larg. Soarele inundă spaţiul enorm, gri, şi făcu să prindă străluciri aurii arama şistarelor. Strălucirea îl orbi.

— Iuhuhu !

Aprinse focul şi aşeză cafetiera pe pirostrii : strălucea şi nichelul în penumbra vetrei. Atîrnat într-un cui, într-un colţ, un şervet murdar : îl înmuie în apă şi şi-l trecu peste faţă, peste ochi. Apoi se privi într-un ciob de oglindă. Avea barba nerasă de o săptămînă.

— Eşti frumos, Paco. Arăţi ca un flăcău.

Făcu o strîmbătură, își aranjă nodul cravatei și-și încheie jiletca și jacheta.

— Ca un flăcău scos din cutie. Cincizeci de ani suportînd bătăi și porcării, dar vine primăvara și uiți. Iuhuhu !

Își duse mîna dreaptă la inimă, întinse brațul stîng și începu să danseze un vals cu pași ca pe vremuri. Înclina capul lîngă urechea perechii invizibile, dădea ochii peste cap și spunea cuvinte șoptite. Pînă cînd șuieră fluierul cafetierei. Atunci se înclină și arătă spre o bancă.

— Te rog să te odihnești cît durează tocata asta. Mă întorc îndată.

Își urmări perechea cu privirea, o salută din nou ; dar își încreți fruntea și întinse brațele, imperative.

— Faceți loc, răpitoarelor, și fiți respectuoși ! Domnișoara e logodnica mea. Dacă nu vă legați de ea, o să vă dau niște bomboane.

Făcu o piruetă. Pe bufet erau două tăvi. Le puse pe masă, una lîngă alta. Aranjă pe ele cestile, pîine, linguriţele, șervețelele. Amestecă în cești laptele cu cafeaua. O luă pe cea mai mică, cea mai rablagită și o duse în camera lui Aldán. Intră fără să bată, lăsă tava pe măsuța de noapte și deschise fereastra.

— Cafeaua. E opt. Iar mîine n-o să mai pot să vi-o servesc.

Juan se răsuci în pat, deschise ochii.

— Ce se-ntîmplă ?

— Cafeaua.

Ieși. Bătu în ușa lui Carlos, așteptă să audă răspunsul. Printre crăpături se vedea lumină. Întredeschise ușa și privi. Carlos, sculat, citea.

— Se-ntîmplă ceva, Paquito ?

— Cafeaua. Vi-o aduc îndată.

Se duse în fugă la bucătărie și se întoarse cu tava Carlos închisese cartea.

— Te-am auzit strigînd prin grădină. Ai ceva ?

— Primăvara, don Carlos. Sînt bine dispus.

— Să fie într-un ceas bun. E o știre excelentă.

Ceasornicarul se rezemase de pat și se uita la el cu ochișori neliniștiți.

— Mîine plec.

Carlos desfăcu mîinile, dezolat.

— Ce să facem, asta e !

— Înţeleg că nu-i o treabă bună, don Carlos. Cum o să vă descurcaţi cu Aldán aici ? Dar nu-mi pot lăsa logodnica de izbelişte. Datoria e datorie.

— De acord, Paco. Să fiţi fericiţi.

Ceasornicarul se prinsese cu mîinile de barele patului şi dădea din cap.

— Dacă ar fi fost nevoie să rămîn, aş fi rămas ; dar, don Carlos, n-aş fi bun de nimic. Cînd vine primăvara, nu pot munci. Dumneavoastră ştiţi. Şi nu pot să mă ţin. Mîine aş viola vreo fată şi m-ar băga la închisoare. S-a mai întîmplat şi alte dăţi. Iar eu nu vreau asta. Tratatul a fost ca la sosirea primăverii eu să plec.

Carlos scoase picioarele din pat şi căută papucii. *Ceasornicarul* arătă spre o descusătură a pijamalei.

— Costumul ăsta pe care vi-l puneţi ca să dormiţi trebuie dat la cîrpit.

— Cînd te vei întoarce. Între timp, mă descurc eu.

Carlos se apropie de fereastră şi respiră aerul proaspăt.

— Ai multă dreptate, Paco. A venit primăvara.

Soarele urcase peste coline şi învăluia Pueblanueva într-o lumină aurie. Făcea ca marea să fie mai albastră, iar pe coaste, din verdele întunecat al pinilor năştea un verde gingaş.

— Iar dumneavoastră staţi aşa de liniştit, don Carlos!

— Eu nu sînt ca tine. Între trupul meu şi primăvară se interpune creierul, iar ceea ce am eu în el e în stare să distrugă totul, chiar şi primăvara.

— E păcat. Pentru că, aşa cum se spune în Cărţile Sfinte, trupului să-i dai ce-i al trupului, şi sufletului ce-i al lui. Deşi nu ştiu de ce în Cărţile Sfinte corpul e numit Cezar. N-aţi observat ?

— Iar sufletul e numit Dumnezeu.

— Da, dar asta e mai clar.

Carlos se întoarse spre el, îl prinse de umeri şi-l privi în ochi.

— Ce-ai face tu în locul meu ?

— M-aş însura cu Clara Aldán. Vi-o spun de mai bine de un an. Nu mai e altă femeie ca ea. Şi are un corp... !

O frumusețe ! Și pe asta v-am spus-o. Mie franțuzoaica nu-mi plăcea.

— N-a prea avut noroc cu noi.

— Dacă dumneavoastră m-ați fi ascultat, ați fi azvîrlit-o la dracu pe vicleana aia de Rosario. Pentru că e o mare vicleană, dumneavoastră știți mai bine ca mine. În sfîrșit, vedeți, a trecut iarna fără să vină...

— Eu i-am spus să n-o facă.

— Și ce ? Obligația e obligație.

— Acum are soț.

— Soțul ei ! Bine o mai duc pe socoteala dumneavoastră !

O rîndunică străbătu aerul și intră prin ferestruica turnului. Se auzi lătratul unui cîine și zumzetul îndepărtat al unui motor.

— Se știe ceva despre vasele de pescuit ?

— N-am auzit nimic. Și timpul n-a fost rău. Frig, da : dar pe aici întotdeauna e așa.

Carlos plecă de la fereastră, se apropie de măsuța de noapte și luă ceașca.

— Gata, beți-o, că o să se răcească.

Carlos sorbi o înghițitură.

— Cînd pleci ?

— Mîine, că e duminică. Trebuie să repar flautul și să cumpăr niște cadouri.

— Să fii fericit și să te întorci curînd.

Ceasornicarul se duse lîngă fereastră. Carlos vărsă apă în lighean și începu să se spele. Avea pijamaua ruptă pe la subțiori, iar degetele de la picioare i se vedeau prin găurile papucilor.

Don Lino venea la Pueblanueva sîmbetele, cu autobuzul de după-amiază, și se întorcea luni de dimineață. Îl așteptau la cazinou, unde povestea ultimele noutăți din politica națională, și-l așteptau acasă, unde-i explica soției treburi de prin Madrid : prețul cartofilor, chiria apartamentelor și cum trebuia să fie îmbrăcată o soție de deputat. Își făcuse la Madrid cîteva costume și folosea o închingătoare în culorile steagului republican. Purta tot timpul cu el o mare geantă neagră, burdușită, pe care niciodată nu

o deschidea. Ziarele le ținea în buzunarul de la jachetă, împreună cu broșurile, proclamațiile și manifestele. Își împodobea butoniera cu o miniatură în metal a căciulii frigiene.

Carlos și Juan îl așteptară la sosirea autobuzului. Pe cerul movuliu, lăstunii zburau gălăgioși, iar în piață, printre gheretele goale, un grup de copii se juca de-a indienii și văcarii. Carlos își fuma pipa cu privirea pierdută, iar Juan se plimba de colo-colo, neliniștit. Autobuzul sosi cu întîrziere. Era aproape gol, iar don Lino ocupa locul de lîngă șofer. Îl aștepta și unul din fiii lui, căruia îi dădu geamantanul. Tocmai își lua rămas-bun de la controlor, cînd Carlos se apropie de el. Juan, mai în urmă, îl salută scoțîndu-și pălăria. Don Lino păru surprins.

— Ați vrea să stați de vorbă cu mine ? Chiar acum ? Aici ?

— Unde doriți dumneavoastră, don Lino, și cînd doriți. Dar e foarte important.

Juan înaintase și el și-i întindea mîna.

— Și am fi bucuroși dacă ar rămîne secret.

Don Lino se întoarse spre fiul lui.

— Du ăsta acasă și să nu fie deschis pînă cînd vin eu. Îndată.

— Putem face, dacă vreți, o plimbare, sugeră Carlos. E o după-amiază foarte frumoasă.

— Dar nu departe, da ? Sînt în mod firesc nerăbdător să-mi văd soția și, apoi, o să fiu căutat de cineva cu o mașină ca să merg să asist la o reuniune în Negreira.

Spuse încet și privi împrejur, neîncrezător.

— Pregătim alegerile pentru președinte. O să iasă Azaña...

Carlos arătă spre porticul bisericii.

— Vi se pare bine acolo ?

— În biserică ?

— Numai la umbra ei, nu vă neliniștiți. Putem să ne plimbăm prin drepul porticului. E un loc discret, iar ateii din tîrg obișnuiesc să se adăpostească în el, cel puțin cînd plouă.

Don Lino făcu un gest de fermitate, aproape grandios.

Să mergem acolo.

Începu să păşească energic. Carlos şi Juan îl urmară în linişte. La jumătatea drumului, odată ce trecuseră de tranşeele unde un mic grup de văcari se apărau de indieni sioux, don Lino se întoarse.

— Dar cei care or să ne vadă, n-or să creadă că...

— Dacă preferaţi, putem s-o luăm spre casa dumneavoastră. Acolo, în hol...

— Nu, nu. Casa mea nu e pregătită pentru întîlniri politice. E casa unui modest profesor de şcoală. Faptul că am ieşit deputat, aşa cum dumneavoastră o ştiţi, a fost o surpriză.

Ajunseseră în faţa bisericii. Aldán deschise oblonul porticului. Don Lino ridică mîna.

— Să nu intrăm. Mai bine aici, pe trotuar. Să ne bucurăm de ultimele raze de soare.

— Cum doriţi — Juan vorbi răguşit şi se aşeză lîngă don Lino. Este vorba despre pescari.

— Pescarii ? Dar tocmai mi-am amintit, dumneata nu erai pe la Madrid, Aldán ?

— Da. Dar am venit la chemarea lor.

— Şi sora aceea a dumitale, nu plecase şi ea ?

— Tocmai s-a căsătorit cu un profesor de literatură, socialist.

Don Lino îşi încreţi fruntea.

— Socialist ? Cine ar fi spus-o ? Pentru că ea era foarte bisericoasă, nu ?

— Ca toate femeile.

— E adevărat. Şi a mea suferă de asta şi orice aş face... Dar, spune-mi, ce e cu pescarii ?

— Se află într-o situaţie disperată, din care numai Statul îi poate scoate.

— Statul ? Şi dumneavoastră credeţi că eu... ?

— Dumneavoastră sînteţi deputatul lor, don Lino. Cu toţii v-au votat, şi nevestele lor. O ştiţi.

— Da, e adevărat.

Se plimba cu mîinile la spate şi cu pieptul scos înainte. Prin locul unde jacheta era deschisă i se zărea curcaua patriotică. Carlos îl prinse de braţ.

— Dumneavoastră ştiţi ce am făcut eu în problema asta. Am ajutat cît am putut, dar, gata, nu mai pot. Şi nu mai rămîn decît două posibilităţi : să se dea pe mîna

lui Cayetano Salgado, adică să lege vasele la țărm, sau ca Guvernul să găsească o formulă de ajutor.

— Guvernul, îi luă Juan vorba din gură, nu poate vedea cu ochi răi o încercare de exploatare sindicală care, dacă dă greș, va fi din cauza condițiilor economice prin care trece țara, nu pentru că experiența ar fi prin ea însăși absurdă.

Don Lino se opri în loc. Îl privi pe Juan cu severitate.

— Țara merge cu vîntul în pînze, prietene. Grevele și toate celelalte sînt o criză de creștere, mici accidente. Dar peseta e puternică, iar creditul Republicii în exterior...

Carlos îl trase de mînecă și don Lino, fără să se întoarcă cu totul, înclină capul.

— Aldán s-a exprimat greșit, spuse Carlos. Vroia să dea de înțeles că, în comparație cu restul lumii capitaliste, capitalismul spaniol e rămas în urmă. Pentru că într-o țară avansată, de plidă Statele Unite, n-ar exista greutăți într-o exploatare de tip sindical, cu condiția ca să fie înregistrată ca o societate anonimă. Dar aici, nici așa.

Don Lino ridică, solemn, mîna și o lăsă să cadă pe umărul stîng al lui Carlos.

— Dar ce, vă pricepeți și la economie, don Carlos ?

— Oh, nu, nu vă speriați ! Cel care se pricepe e Aldán. Ce am spus eu adineaori, de la el am auzit-o.

Don Lino își recîștigă calmul și zîmbi, jovial.

— Lucrurile sînt văzute dintr-un unghi corect. Vă felicit. Eu nu sînt cu totul marxist, dumneavoastră o știți ; cu atît mai puțin sindicalist. Dar înțeleg că e încă în față capitalismul nostru. Cred și eu ! Un capitalism care, la sate, e aproape feudalism. Problemele noastre de aici se trag. Un capitalism avansat nu exclude participarea muncitorilor la cîștiguri, ci, așa cum sugerați dumneavoastră, o formă de proprietate colectivă mascată sub anonimatul unei societăți cu acest nume. Pentru că legea e lege și trebuie să i te supui. Există o lege a societăților anonime, dar nu și una a proprietății sindicale colective.

— V-am și insinuat că pescarii sînt constituiți deja într-o societate anonimă. A fost formula pe care mi-a dat-o cel mai bun avocat din Vigo.

— În cazul ăsta...

Ridică brațul, iar mîna cu palma deschisă promise o lungă peroraţie. Juan şi-o întinse şi el pe a sa, tăios.

— Aşteptaţi puţin. Problema politică locală încă nu e clarificată. Noi credem în necesitatea de a păstra un nucleu independent, un nucleu liber de votanţi. Aşa vor fi pescarii atîta vreme cît pescuitul va supravieţui, şi n-or să mai fie cînd se vor vedea puşi în situaţia de a-şi cere primirea la şantier. Fiţi atent la ce spun : un nucleu liber de familii, şaizeci de familii care nu depind din punct de vedere economic de Cayetano şi care, prin urmare, şi la momentul oportun, nu se vor vedea obligaţi să-l asculte. Încă şi mai mult : i se pot chiar opune, dacă circumstanţele politice o cer.

Braţul lui don Lino rămăsese în aer, iar el puţin înapoi, cu peroraţia pe buze, gata să izbucnească. Atunci cînd Juan şi-o termină pe a lui, mîna lui don Lino se desfăcu din nou.

— În cazul ăsta...

Carlos scoase tutun şi oferi. Mîna deputatului se strînse brusc.

— Nu, mulţumesc. La Madrid, m-am obişnuit cu ţigări canariene. Ca să nu trebuiască să le mai răsucesc eu, ştiţi ?

— Insist — Aldán se folosi de tăcere — că problema vă interesează pe dumneavoastră şi numai pe dumneavoastră. Pentru că pescarii nu au alt reprezentant în *Cortes* şi pentru că dumneavoastră nu puteţi lăsa să se piardă această ocazie pentru a face bine oamenilor din tîrg.

— Şi să le cîştigaţi dragostea, adăugă Carlos. Pentru că sînt oameni cumsecade, oameni minunaţi. O să vedeţi cînd o să-i cunoaşteţi, cînd o să-i vedeţi de aproape !

Carlos aprinse un chibrit şi-l apropie de ţigara lui don Lino. Juan îşi aşteptă rîndul cu a sa în gură. Aprinse şi el, şi Carlos tocmai era gata să şi-o aprindă pe-a lui, cînd deputatul suflă în chibrit şi-l stinse. „Iertaţi-mă. E una din curiozităţile mele."

— Nu vă oferim o formulă, dar vă putem sugera unele procedee de ajutor, care pot merge de la donaţia imediată la degrevarea fiscală.

Juan scoase din buzunar un plic burduşit şi i-l întinse lui don Lino.

— Aici aveţi totul privind situaţia pescarilor redusă la cifre. Studiaţi-o.

Don Lino fuma cu dreapta. Gesticulaţia sa oratorică se baza pe mîna desfăcută, iar ţigara îl împiedica. O aruncă jos.

— Chiar acum ? Nu vi se pare că ocazia nu-i prea... ?

— Nici măcar în după-amiaza sau în seara asta. Avem o margine de cincisprezece sau douăzeci de zile. Luaţi hîrtiile astea la Madrid, sfătuiţi-vă în măsura în care aveţi nevoie, iar sîmbăta viitoare...

Don Lino puse bine plicul.

— Da. E cel mai bine. Trebuie, totuşi, ca mai înainte să mă sfătuiesc cu cineva. Şi apoi vom vedea. Pentru că ar fi de urmat două drumuri : unul, cel tradiţional, uneltirile sau căciulelile prin birourile ministeriale : să-l rogi pe cutare, să-l păcăleşti pe cutare şi să-l obligi pe altul. Dar există şi un alt drum, mai cinstit şi, totodată, mai direct : să duci cazul în *Cortes*, să-l prezinţi în faţa reprezentanţilor ţării, în faţa părinţilor aleşi şi să le spui...

Se întrerupse. Mîna sa dreaptă, în sfîrşit, coborîse pînă în dreptul pălăriei şi făcea mişcări de dansator de flamenco.

— Dar ce vom spune, va trebui gîndit mai încolo, nu vi se pare ? Un discurs bine studiat, bine împănat şi, în acelaşi timp, direct, arzător, mişcător. Pentru că scurta mea experienţă parlamentară m-a făcut să înţeleg că la mijloacele de persuasiune tradiţionale trebuie adăugată o logică strivitoare. Să mişti, da, dar să şi convingi. Iată oratoria lui Azaña, de exemplu, deşi pentru gustul meu e puţin cam rece. Idealul ar fi un amestec între Azaña şi Castelar. Asta. Adevăruri puternice spuse în cuvinte arzătoare. Să luminezi minţile şi să înmoi inimile.

Se rezemă de grilajul bisericii. După-amiaza se stingea, lăstunii îşi continuau zbenguiala, iar copiii, dintr-o dată, emigraseră din Texas în Arizona. Perechi de fetişcane aşteptau, în colţurile pieţei, să se aprindă felinarele. Don Lino îşi strînse braţele.

— Azaña mai are un defect : vorbeşte ţinînd o mînă în buzunarul jachetei, şi asta face urît. Sigur, el nu are ţinuta...

— Dar despre Gil Robles ? Ce spuneţi de Gil Robles ?
— Ăsta e rece ca un şarpe.

Clara tăia, pe tejghea, un şorţ : pusese peste materialul roşu un tipar, prins cu bolduri, iar foarfecele îi urmau conturul, ţac, ţac, ţac : privirea fixă, mîna sigură. Avea părul desfăcut şi o jacheţică în culori peste bluza albă.

Ceasul de la Santa Maria tocmai bătuse opt fără un sfert. La ora aceea, clienţii nu mai obişnuiau să vină. Iar dacă vreunuia, întîrziat, i s-ar fi năzărît să cumpere ace, ar fi bătut.

Lăsă jos foarfecele şi-şi ridică privirea. Ochii săi dădură peste nişte cizme groase, şi nişte pantaloni bleu. Erau pe prag şi stăteau nemişcate. Nu continuă să se uite. Luă foarfecele şi le întinse, ca pe o armă.

— Pleacă.

— O să mă omori ?

Cayetano înaintă cîţiva paşi. Clara vedea acum o bucată din jacheta pe care tejgheaua o tăia în partea de jos cu o linie puţin oblică. Mai văzu, de asemenea, mîna păroasă a lui Cayetano ieşind din umbră, ridicîndu-se şi rămînînd sprijinită de toc. Strîngea cu putere mănuşile şi basca.

— Vin să-ţi cer iertare.

Vorbea cu o voce tare, fără emoţie, fără bîlbîieli. Clara îşi ridică ochii şi-l privi în faţă.

— Bine. Gata. Eşti iertat.

Cayetano mai înaintă puţin, pînă rămase sprijinit de tejghea.

— Nimic mai mult ?

— Ce vrei mai mult ?

— Ţi-am cerut iertare, m-ai iertat. Ei bine : nu s-a întîmplat nimic. E ca înainte, nu ? Ca acum o săptămînă. Tu, acolo în spate, eu, aici. Şi cînd închizi, tu lîngă mine. Unde mergem în seara asta ?

Ea dădu din cap.

— N-o să ies cu tine. Nu voi mai ieşi cu tine. Doar prieteni ; şi atît.

Cayetano nu se tulbură. Căută scaunul pe care obişnuia să se aşeze, îl trase şi luă loc. Basca rămăsese pe tejghea, lîngă mănuşi.

— O femeie nu e ca un bărbat, înțeleg asta. Nu aveți destulă minte, nici măcar tu. Iar dacă eu am întîrziat aproape o săptămînă ca să mă hotărăsc, nu am dreptul să cer ca tu să mi-o fi luat înainte. Apoi, nu puteai face altceva decît să aștepți, și sînt sigur că m-ai așteptat în toate zilele astea și că în fiecare după-amiază, cînd ai închis magazinul, erai puțin mai iritată decît în după-amiaza anterioară pentru că nu veneam să-ți cer iertare, iar tu doreai să mă ierți. Totul e firesc, și înțeleg. Dar, gata, sînt aici.

Clara făcea un sul din material și din tiparul șorțului. Îl prinse cu un ac de siguranță și-l aruncă într-un colț al magazinului.

— Nu te-am așteptat nici măcar o singură zi, nici n-am dorit să te întorci.

Cayetano, în profil, nu o privea. Părea că mîinile lui, cînd se mișcau, se adresau unor spectatori care-l ascultau în liniștea pieței.

— Tu, ce era să zici ? Chiar îmi place c-o spui. Orgoliul e o mare calitate, gîndească ce-or gîndi orgolioșii. Îmi placi pentru că tu ești, și ești ca un bărbat. Dar și eu sînt și, cu toate astea, am venit să-ți cer iertare. Și ca să ți-o spun a trebuit să mă conving că orgoliul tău nu te va face să mă umilești, nici măcar să faci obișnuitele fasoane. Cum, pe lîngă asta, ești inteligentă, îți vei fi dat seama de cît valorează noblețea mea — se întoarse cu repeziciune și o luă de mînă. Într-un cuvînt, vreau să scurtez formalitățile. Cer iertare : vreau să fiu iertat. Ce-a fost, a fost ; fă și tu la fel.

Clara nu se mișcă.

— Dă-mi drumul.

El, fără să-i dea drumul, se ridică.

— Crezi că e prea brusc ? Vrei să apelez la lacrimi și la cuvinte dulci ? Foarte bine. Din partea mea, nu e nici o problemă. Închide magazinul și să mergem. Sau, închide și lasă-mă înăuntru. Poți plînge mai bine, fără teamă să fii văzută.

Îi dădu drumul, se duse la intrare și împinse ușa.

— Stai liniștit. Nu închide.

Poate atunci a fost momentul cînd ajunseră în piață judecătorul și Cubeiro. Mergeau vorbind despre impozi-

tele municipale. Cubeiro se plîngea că Primăria Frontului Popular îi apăsa din greu pe contribuabili. Vocifera și dădea din mîini. Judecătorul îl asculta distrat, și zicea din cînd în cînd :„Da". Cînd ajunseră în centrul pieței, îi făcu un semn cu cotul lui Cubeiro.

— Ia privește.

Arăta cu capul spre magazinul Clarei.

— E Cayetano.

— Da. Și vorbește cu logodnica lui fără urmă de precauție.

Cubeiro începu să șușotească încet și-l împinse pe judecător spre arcade.

Cayetano se întoarse la tejghea. Fața i se împietrise, dar zîmbetul îl mai avea încă pe buze. Clara se uita la el decisă, cu fața scoasă înainte și cu mîinile strînse. Respira puternic, iar obrajii îi luaseră foc.

— Ești foarte frumoasă, Clara, iar eu te iubesc. Nu înțelegi ? Dacă nu te-aș fi iubit, nu m-aș fi întors. Te iubesc și sînt dispus să aranjăm totul între noi. M-am gîndit mult, știi ? Am vrut să vin la tine cu o soluție.

Se înclină puțin și desfăcu mîinile.

— Dacă n-am fi trăit în Pueblanueva, relațiile noastre ar fi fost altele. Închipuie-ți că ne-am fi întîlnit în altă parte ; tu cu viața ta și eu cu a mea ; tu cu povestea ta și eu cu a mea. Crezi că m-ar mai fi interesat că ai fost îndrăgostită de Carlos ? Nu m-ar fi interesat deloc și m-ar fi durut în cot dacă te-ar fi disprețuit sau nu ! Merg chiar mai departe. Sînt un om modern și recunosc femeilor dreptul la viață și la dragoste. Aș fi acceptat liniștit să fi fost amanți. Ce importanță are ? Doi care se iubesc e o poveste care începe : se iubesc pentru ceea ce sînt, și sînt așa pentru că asta-i treaba lor. Prejudecata spaniolilor pentru virginitatea femeilor e învechită și inumană. Chestie care se trage de la arabi.

Cubeiro se rezemă de un pilastru și-l trase ușor de mînecă pe judecător ca să vină lîngă el.

— Dacă ar vorbi puțin mai tare, s-ar auzi ce spune.

— Eu tot aud ceva.

— Ah ! Da ? Și ce zice ?

— Așteaptă.

Judecătorul ajunse pînă la marginea pilastrului, cu urechea lipită de ultima muchie, şi ascultă.

Cayetano scoase pipa şi o duse la gură fără s-o încarce. Vorbea cu faţa plină de vioiciune, cu mişcări din mîini, cu voce suavă. Căută tutun în buzunare şi începu să-şi umple pipa.

— Dar Pueblanueva ne-a otrăvit. Felul meu de a mă purta concordă cu ceea ce gîndesc, nu cu ce gîndesc ceilalţi. Crezi că nu-mi dau seama ? O înţeleg şi mă doare sufletul, pentru că ce gîndesc ceilalţi este ce gîndeşte şi mama mea. Aş putea ajunge să dispreţuiesc tîrgul, dar e greu ca mama să se schimbe şi, fiind cum e, nu o pot dispreţui.

Pipa era umplută. O duse din nou la gură, scoase bricheta şi o puse pe tejghea.

— Tu nu eşti idealul pentru mama mea, asta nici nu mai trebuie s-o spun. Ştie că vin să te văd şi nu ca pe celelalte. O ştie pentru că i-au spus-o, sau pentru că a ghicit-o. Ce nas mai au mamele pentru asemenea lucruri ! La început, nu-mi zicea nimic ; apoi, au început aluziile, tînguielile prefăcute ; apoi, a urmat tristeţea. Pînă acum n-a îndrăznit să mă întrebe pe faţă ce am de gînd cu tine, şi nici nu ştiu dacă o să îndrăznească. Mi-ar plăcea să n-o facă, dar mi-e teamă că da. Va fi greu. Tu ştii cît o iubesc...

Mîna căută pe bîjbîite bricheta şi o aprinse. În timp ce aprindea pipa, spiona clipirile Clarei, tremurul din ochii ei, mişcările feţei ei. Puse bricheta bine, se duse pînă la perete şi acolo se întoarse.

— Să plec din Pueblanueva ar fi ca şi cînd mi-aş recîştiga libertatea. Să trăim unde nimeni nu ne cunoaşte, e ca şi cum te-ai dezintoxica de prejudecăţi. Sînt atîtea lucruri pe care tu însăţi le-ai face în altă parte ! Lumea, de exemplu, se căsătoreşte gîndindu-se la ceilalţi ; dar unde nimeni nu se cunoaşte, cei ce se iubesc nu se gîndesc să se căsătorească. Cînd un bărbat ca mine ajunge la convingerea că are nevoie de o anumită femeie, dispreţuieşte formalităţile şi condiţiile pe care le pune societatea. Cu ce drept un judecător sau un preot, sau amîndoi, ne autorizează să ne culcăm ? Cine sînt ei ca să dis-

— Dar ce, nu ți-e de-ajuns ?

Clara se apropie și-i întinse pipa.

— Ia-ți luleaua. În timp ce vorbeai, îmi aminteai de Carlos. O groază de cuvinte ca să ascundă adevărul ! Numai că la tine e mai ușor de ghicit.

— Mă jignești că mă compari cu el. Eu sînt un bărbat, iar el e un șarlatan.

— Nu ești chiar atît de complicat, recunosc, dar și tu încerci să te păcălești.

Bătu cu palma în tejghea, își murdări mîna cu scrumul căzut.

— Nu înțelegi, netotule, că atîta vorbărie și atîta încurcătură nu sînt altceva decît scuze pe care ți le inventezi pentru tine însuți ca să nu te însori cu mine ? De unde a răsărit acum maică-ta, cînd despre mama ta n-a fost niciodată vorba între noi ? Să-ți spun eu ce e cu tine : dai mai multă importanță la ce gîndește lumea decît la ce ai dori tu însuți. Ți-e frică să nu rîdă de tine dacă te însori cu o femeie care a fost îndrăgostită de Carlos Deza, ți-e teamă ca nu cumva Carlos să spună asta și să povestească tot ce s-a întîmplat și ce nu s-a întîmplat ; ce știu eu de ce îți mai e frică ! Și cum mă iubești, lucru pe care nu-l neg, inventezi toată încurcătura asta ca să rămîi liniștit și să prinzi doi iepuri dintr-o singură lovitură. Sigur că, dacă eu aș fi îndrăgostită de tine, aș trece peste tot și aș accepta să-ți fiu amantă sau cum s-o numi. Dar nu sînt îndrăgostită de tine și nici n-am să pot fi niciodată. Ar trebui să ajungi la ce am ajuns eu, iar asta, după cîte văd, e cu neputință.

Cayetano își dusese luleaua la gură și o mușca, puternic, cu dinții. Luleaua tremura, iar Cayetano își strîngea pumnii de pulpe, se lovea cu ei. În ochi i se ivea o strălucire de furie, iar în colțurile gurii un zîmbet neplăcut. Clara îi puse mîna pe braț și-l scuturâ.

— Nu te enerva și învață să asculți adevărul ca un bărbat. Tocmai mi-ai propus să-ți fiu amantă, și eu nu m-am ofensat. Nici ranchiună nu-ți port, dar îmi pare rău că ești așa cum ești : în fond, un sărman bărbat. Pentru că singura persoană pe care cu adevărat o doare-n cot opinia celorlalți sînt eu. Eu aș fi în stare să merg cu tine și să-ți fac un copil, dacă aș considera că așa e cinstit,

dacă ceva m-ar împiedica, într-adevăr, să-ţi fiu soţie. Dar motivele tale nu mă conving. Ar veni un pretext azi, altul mîine şi mereu minciuni şi amînări. Iar eu nu suport minciuna. Ce vrei ? Mi se întîmplă la fel ca şi cu murdăria.

Mîna Clarei coborîse de-a lungul braţului lui, pînă la încheietură. Îl strînse cu afecţiune.

— Trebuie să mă iubeşti, Clara ; nu poate fi altfel.

— În fond, nu eşti rău. Dar eşti otrăvit, aici ai dreptate, şi-ţi va fi greu să te eliberezi de venin, pentru că tu, ca şi ceilalţi, nu vei pleca din Pueblanueva. Ia uită-te la fratele meu, care zicea că niciodată n-o să se mai întoarcă. Vă ţine tîrgul subjugaţi şi nu vă dă drumul.

— Şi pe tine...

— Nu. Eu voi pleca. Şi mai repede decît crezi.

— Nu-ţi voi da voie — Clara îşi luă mîna de pe el ; el o urmări cu ale sale, pînă o cuprinse —. Totul trebuie să se aranjeze. Ar fi prima dată cînd... !

Clara dădu din cap.

— *Noi* nu vom fi fericiţi, şi nici măcar tu, poate din cauza noastră. Şi-mi pare rău cu adevărat, pentru că nimeni nu-i atît de rău ca să nu merite puţină linişte.

Îşi eliberă mîna cu o smucitură bruscă. Pipa căzu pe tejghea.

— Hai, du-te.

— Mă voi întoarce.

— Să nu te întorci. Gîndeşte-te la ce-o să creadă tîrgul...

Cayetano îşi muşcă buza.

— Ce cred sclavii mei... — şovăi. Ai dreptate. Sînt subjugat...

Dădu cu putere din cap. Rămase cu el în sus, cu bărbia ieşită în afară, decisă.

— Acum că am recunoscut-o, mă simt obligat... Sînt în stare s-o fac. O voi face. Şi, atunci, mă voi întoarce.

Strînse mîna Clarei, îşi puse basca şi ieşi. Clara îl urmări cu privirea. Cayetano se pierdu înspre fundul pieţei, iar privirea Clarei rămase în gol cîteva clipe.

Închise ușa, căută un carton nu prea mare, îl tăie și, cu o pensulă muiată în cerneală, scrise :

SE VINDE ACEST MAGAZIN

Apoi intră în camera mamei ei.

Cubeiro se ascunse la adăpostul unei uși închise ; judecătorul dădu ocol pilastrului și se refugie la umbra lui. Cînd silueta lui Cayetano dispăru, se apropiară unul de altul. Cubeiro duse degetele la gît.

— Mi s-a pus un nod aici. Dacă ne prindea... !

— Strada e a tuturor, nu ?

— Da ! Dumneata vorbești mult, dar te ascunzi bine.

— O precauție elementară, dar nu din frică.

Începură să meargă. Cînd ieșiră din piață, Cubeiro zise :

— Și acum, ce facem ?

— Ce facem cu ce ?

— Cu ce-am auzit.

— Eu, mai nimic.

— Eu, doar puțin mai mult, dar suficient.

— Dumneata, ce crezi ?

— Că ea i-a dat papucii.

— Și acum o să te duci să povestești la cazino ?

— Cine ? Eu ? Nu fiul mamei mele o să meargă cu asemenea istorie ! Spune-o dumneata.

Judecătorul se opri pe bordura trotuarului.

— Uite ce-i, Cubeiro, eu am o funcție publică, sînt o autoritate, și nu cred că-i bine să mă bag în bîrfe. Pentru că una e să comentezi ce se spune și alta e să umbli tu cu știrile și să încurci treburile.

Cubeiro își puse un deget la buze.

— Atunci, dacă tăcem...

— Dumneata te crezi în stare ?

— Avînd în vedere cum stau lucrurile.

— Nici soției dumitale ?

— Dar dumneata o să-i spui nevestei ?

— Încă nu m-am gîndit bine.

— Atunci gîndește-te repede și în felul ăsta o să ne punem de acord. O să fac și eu ce faci dumneata,

Judecătorul îl luă de braț și începură să coboare strada.

— Dacă te gîndeşti bine, chestia pare mai degrabă de nasul femeilor, decît de bărbaţi. E vorba de o logodnă, asta e clar, doar o logodnă. Lor le place să ştie ce se întîmplă între perechi ; din asta trăiesc. Pentru că şi dumneata trebuie că păţeşti ca şi mine : afli de la soţie despre ce face lumea-n tîrg.

— Cîteodată. Alteori, o aflu de la dumneata.

— În cazul ăsta, eu de la nevastă-mea le ştiu.

— Aşa mai zic şi eu să fii la curent cu toate !

— Şi înţeleg că nu-i acelaşi lucru să te duci la cazinou şi să spui : „Iată ce mi-a spus nevastă-mea" ori să mărturiseşti că am stat să tragem cu urechea la ce vorbea Cayetano cu a lui Aldán.

— Da.

— De ce spui „da" ?

— Pentru că încep să te înţeleg. Ce propui dumneata e să-i povestesc nevestei şi dumneata la a dumitale. Atunci, ele or să înnebunească de nerăbdare să meargă s-o transmită prietenelor lor ; acestea o vor povesti soţilor, şi nu noi vom fi, ci Carreira şi don Lino, cei care vor aduce vestea. Noi facem pe neştiutorii...

— E un lucru foarte bine gîndit.

— Te felicit. pentru că a dumitale a fost ideea.

— A mea ? Îndrăzneşti să-mi spui că... ?

Încercă să se oprească pentru a discuta, dar Cubeiro continua să meargă pe stradă în jos.

— Nu te înfuria, omule. Ce importanţă mai are cine a gîndit-o ? Dacă sîntem amîndoi de acord !

Don Baldomero asculta prin vis muzica unui flaut : o muzică stranie, căci părea totodată şi îndepărtată. aproape venită din ceruri, şi apropiată şi stridentă. Nu era numai ea, singură, ci însoţită de o larmă discordantă. în felul ei tot stranie, căci dacă muzica venea şi se pierdea, ca un leagăn sonor, larma nu pendula, ci părea mai degrabă punctul fix în relaţie cu muzica ce călătorea prin aer. Don Baldomero încerca să facă muzica să-i pătrundă în vis, şi de-abia dacă reuşea, şi îndată larma trăgea de ea şi o scotea afară, într-un du-te vino, iar visul se rupea. Mintea lui don Baldomero, dincolo de vis şi de muzică. încerca să înţeleagă totul, fără să poată. Asta îl tulbura,

îl făcea să se răsucească în pat şi să se acopere cu păturile, ca să scoată din conştiinţa lui şovăitoare sunetele flautului atît de ascuţite, cu toate astea, încît treceau prin orice şi excitau, cu încăpăţînare, auzul doritor de linişte. Pînă cînd don Baldomero se trezi. Atunci muzica nu mai oscilă şi rămase definitiv strîns legată de larmă, învăluită în ea sau, mai degrabă, încurcată în ea, venind dintr-un loc apropiat şi cunoscut, chiar de la temelia casei. Se ridică şi se duse drept în balcon. Prin crăpătura unei draperii văzu, în faţa farmaciei, în mijlocul străzii, pe Paquito *Ceasornicarul*, împodobit ca totdeauna atunci cînd pleca în escapadele lui erotice, care cînta la flaut în mijlocul unui grup de copii. Copiii strigau la el, îl insultau, îl trăgeau de jachetă şi de mîneci, iar el le răspundea cu solfegii îndrăzneţe, trecînd deodată din zona sunetelor înalte la cea supusă abisurilor celor mai grave. Don Baldomero izbucni în rîs, şi rîse zgomotos, pînă cînd îşi aminti de doliul şi de tristeţea lui. Atunci, faţa i se crispă, îşi împreună mîinile, ridică privirea spre cer şi imploră iertare de la „acea sfîntă". „Mi-am uitat de respectul datorat memoriei tale, dar n-a fost cu intenţie. Chiar dacă nebunul m-a făcut să rîd, sufletu-mi rămîne trist".

Lăsă draperia să cadă şi se întoarse în dormitor. Pe măsuţa de noapte, înrămată în imitaţie de argint, doña Lucía îşi lăsa în jos ochii ei mari şi zîmbea cu pudoare. Era o fotografie veche, cu dedicaţie : „Logodnicului meu iubit, de la Lucía lui". Don Baldomero o luă şi o duse la buze. Apoi, o îndepărtă puţin şi-i vorbi cu voce tare : „Nebunul m-a mişcat, sfînta mea. Precum eu spre tine, în ceasul morţii, aşa goneşte Paquito spre iubita lui, iar lumea rîde de el, cum, poate, au rîs de noi". O sărută din nou şi o puse la locul ei. Tocmai intra servitoarea cu micul dejun. Don Baldomero se băgă, dintr-un salt, în pat.

— Bună dimineaţa. Iar vorbiţi singur ?

— M-ai auzit ?

— Se aude din bucătărie.

— Atunci află că nu vorbesc singur. Vorbesc cu ea, înţelegi, iar ea mă ascultă din paradis.

Servitoarea puse pe plapumă tava cu cafeaua fierbinte.

— Da. Acum nu mai puteți de dragoste, dar cînd trăia răposata, i-ați pus coarne.

Don Baldomero încrucișă mîinile.

— Mă rog lui Dumnezeu și de acea sfîntă să-mi ierte păcatele, iar de ea sînt sigur că mă iartă, pentru că a făcut-o înainte de a muri. În schimb, Domnul...

— Tăceți, tăceți, nu mai spuneți erezii ! Și Domnul o să vă ierte dacă vă pocăiți cu adevărat și nu o luați de la început.

— Ce poți ști tu despre misterele divine ?

— Știu ce se spune în catehism, și după el mă iau.

Don Baldomero amestecă, leneș, zahărul, cu ochii pierduți în gol.

— Catehismul nu este scris pentru marii păcătoși. Pentru ei, Domnul are legi speciale, pe care nici biserica nu le cunoaște. Misterul insondabil al predestinării ! Păcătosul care urmărește Grația și Grația care fuge... Grația este Iertarea.

Mișca din cap, privirea îi rătăcea prin aer ca și cînd păcătosul și grația divină ar fi fost două muște care s-ar fi urmărit în zbor, ici și colo, prin colțurile cele mai înalte și mai întunecate ale dormitorului.

— Dacă așa spuneți dumneavoastră, așa o fi, că de-aia ați studiat la seminar. Dar, în cazul ăsta, catehismul n-ar folosi aproape nimănui, pentru că păcătoșii pe care-i cunosc eu sînt, mai mult sau mai puțin, așa, ca dumneavoastră. Lichele, bețivani, soți răi. Cum era al meu, pe care Domnul trebuie să-l fi iertat, deși n-o prea merita.

Don Baldomero repetă, cu o intonație dramatică :

— Parcă tu știi ceva ?

— Știu ce am nevoie, și ajunge. Iar acum vă zic să nu vă apucați să dormiți la loc, dacă vreți să prindeți slujba de prînz.

Cînd ieși, trînti ușa. Don Baldomero își bea cafeaua. Privea chiorîș la portretul Luciei.

„Vocea celor mulți este vocea lui Dumnezeu, și dacă femeia asta simplă spune că pot să fiu iertat, de ce mă încăpățînez să nu o cred ? Nu cumva voi fi căzut în păcatul trufiei ? Deși, dacă e așa, e clar că mă aflu în puterea diavolului. Pentru că pe ceilalți păcătoși, diavolul îi pă-

călește, pe cînd pe trufași îi posedă. Asta e o axiomă din Învățături".

Întinse brațul și luă portretul Luciei. Cînd făcu mișcarea, tava se clătină : trebui s-o prindă repede ca să nu cadă și s-o pună, apoi, pe jos. Portretul rămase pe pat. Don Baldomero se îndreptă din nou, aplecă trupul, iar mîinile-i căutară o sticlă ascunsă în noptieră. Bău o dușcă de țuică, se șterse la gură și ascunse sticla din nou.

„Tu știi că nu mai sînt beat. Tu, care acum cunoști ce se ascunde în inimi, știi că intenția mea e de neclintit și că dacă mai iau și eu cîte o înghițitură, e pentru că obișnuința n-o poți înfrînge dintr-o dată. Medicii spun că e periculos. Continui să beau, dar mai puțin, și-o să vină ziua cînd n-o să mai beau deloc. Adu-ți aminte : pe vremuri, la ceasul ăsta, aș fi hăpăit deja un sfert de măsură. Acum, ăsta-i primul gît, și nici o picătură mai mult pînă la prînz. Nici o picătură. Jur".

Sărută degetele puse-n cruce, în fața portretului. Se întinsese în pat. Strînse genunchii și sprijini portretul pe ei.

„Am nevoie să-mi fie mintea clară, sfînta mea. Dacă n-ar fi așa, cum ți-aș înțelege mesajele ? Pentru că ție ți-e ușor să mă asculți ; dar mie vocea ta îmi ajunge destul de neclară. Chiar acum mă gîndesc dacă faptul că flautul *Ceasornicarului* m-a trezit o fi vrînd să spună ceva. Să presupunem că nu, dar întîmplarea face că, datorită lui, mi-am pus problema trufiei, aceea dacă nu cumva m-o fi posedînd diavolul. Aici e nevoie de minte limpede. Nu poate fi o posedare definitivă, ci trecătoare. Diavolul nu-mi poate anihila liberul-arbitru. Rămîne stăpîn pe inima mea atîta timp cît nu-mi dau seama ; dar tu, care veghezi din cer, te rogi pentru mine, iar efectul rugăciunii tale e un fulger brusc, o iluminare neașteptată. Tocmai m-a străfulgerat. Totul e clar și în ordine. Diavolul e în mine și trebuie să mă eliberez de el. Dar diavolul e inteligent, mult mai mult decît mine. Vrea să mă păcălească, șmecherul. Iată, nu chiar acum îmi vine gîndul că nu diavolul trufiei, ci al beției e cel care mă stăpînește ? Ah, Lucía, dragostea mea, cît de limpede văd datorită ajutorului tău ! Vulpoiul ăsta bătrîn îmi zice : „Totul e să te lași de băut". Și știi de ce ? Ca să-mi slăbească puterile în lupta împotriva viciului și să le folosesc într-o bătălie inutilă, cînd,

de fapt, am nevoie de ele pentru a mă elibera de trufie. Ne cunoaştem noi, viperă bătrînă ! Ce vrei tu, e să mă faci să intru într-un labirint, să mă faci să cred că nu voi fi iertat atîta vreme cît continui să beau. Iar un lucru şi cu celălalt, n-au nimic de-a face între ele, asta să fie lămurit ! Eu ştiu foarte bine care sînt adevăratele mele păcate, şi de care mi-e teamă că Domnul n-o să mă ierte".

Scoase picioarele pe marginea patului şi-şi puse papucii. Îşi agăţase pantalonii de un scaun. Şi-i trase. Cămaşa de noapte îi rămăsese jumătate sub plapumă, jumătate afară ; astfel se văzu în oglinda şifonierului : puţinul păr răvăşit, ochii urduroşi, obrajii căzuţi.

„Dar ştiu că ai o mutră de mai mare dragul !"

Strigă. Servitoarea îi răspunse din bucătărie. Don Baldomero se apropie de coridor şi-i comandă o cămaşă curată şi lenjerie de schimb. Apoi, începu să se spele.

Ieşi în stradă la douăsprezece fără un sfert. Soarele ardea cu putere şi simţi că jacheta îi era de prisos. Intră în camera din spatele farmaciei, puse jacheta pe un scaun şi ieşi din nou. Uşile şi ferestrele cazinoului erau deschise. Nu se opri, dar îl strigară.

— Mă duc la slujbă ; după aia o să trec pe aici.

— Hai, bea un pahar !

— După aia, după.

— Te asigur că nu-i cu arsenic !

— Lasă-te de glume !

Aluzia la otravă îl făcu să zîmbească. Continuă să meargă pe stradă în sus, pînă la piaţă, cu pas liniştit şi cu capul plecat. Mai erau cîteva minute. Se opri în dreptul porticului şi aprinse o ţigară. Puţină lume intra în biserică, săteni. „Aici e vorba de o nedreptate de care nimeni nu e răspunzător. Bogaţii, care mai înţeleg cîte ceva din misterele astea, au plecat la biserica de pe plajă. Săracii, continuă să vină aici. Şi dacă, aşa cum mă tem, influenţa acestei picturi este diabolic malefică ? Tot ce eu simt cu atîta claritate, n-or fi încercînd şi ei, fără să-şi dea seama ? Pare de necrezut că au atît de puţină grijă de turma cea mai sărmană a Domnului ! Preotul ar fi trebuit să-l fi şi acoperit cu var pe Cristos. Să-l ţină aici, e ca şi cînd l-ar fi înscăunat pe Duşman. Şi cum o mai fi rîzînd diavolul

de păcăleală ! Dar cu mine nu-i merge..." O văzu pe Clara traversînd piaţa ; trecu prin faţa lui, spuse „Bună ziua" şi intră. Don Baldomero o urmări cu privirea : „Drace, că bună mai e ! Dar şi ea o să sfîrşească rău dacă nu mă hotărăsc s-o previn". Bătea toaca de intrare : aruncă mucul, îşi scoase pălăria şi împinse uşa. Încă nu aprinseseră luminile : în presbiteriu ardeau nişte lumînări. Se aşează în ultima bancă, închise ochii şi aşteptă. Pînă cînd o strălucire bruscă îl făcu să-i deschidă. Privi în depărtare, căută ochii implacabili ai lui Cristos şi în locul lor dădu de o pată violetă, enormă. La început nu înţelese.

„Sigur ! Doar e duminica patimilor... !"

Draperiile acopereau absidele şi absorbeau lumina. Biserica părea mai puţin strălucitoare, lumina nu te orbea. Dar privirea nu putea opri şi odihni peste tot ; să se odihnească şi, odată cu ea, inima şi mintea. Simţi o imensă linişte. Îngenunche şi-şi ascunse faţa în mîini.

„Înţeleg ce vrei să spui, Lucia ; înţeleg, fără nici o urmă de îndoială. Dar cine o să îndrăznească să ia taurul de coarne ?"

Deodată, o imagine îi pătrunse în creier, una care-l făcu să se cutremure : văzu draperiile arzînd, flăcări mari care urcau şi lingeau pereţii, flăcări care scoteau un fum gros, întunecat. Presbiteriul se umpluse de fum ; fumul înţesa totul, înnegrea totul, stingea strălucirea flăcărilor, se răsucea în vîrtejuri. Iar din centrul acelui nor ieşeau zgomote ca nişte hohote stridente, hohote feroce şi supranaturale. Închise ochii din nou : imaginea persista ; fumul era mereu mai gros şi ameninţa să-l învăluie. Se închină, făcu o rugăciune, se lovi de trei ori în piept : „Sfinte, Sfinte, Sfinte !". Fumul şi flăcările erau tot acolo, mereu mai mari, în străfundul creierului lui, independente de voinţa lui. „Dacă rezistă şi la cruce, nu e o imagine trimisă de dracul !" Începu să tremure. „Acesta e mesajul tău, sfînta mea ?" Îşi ascunse capul în mîini şi se lăsă în voia timpului...

Flăcările se micşorau ; fumul se răsfira. Cînd dispăru, văzu absida înnegrită. Tencuiala de pe pereţi căzuse şi în locul lui Cristos era un gol imens, de nepătruns, prin care fugeau cele din urmă flăcări, prin care fumul scăpa ca prin coşul unei sobe. Don Baldomero se simţi atras de

abis ; mintea lui îndrăzni să se apropie de crăpătură. Atunci văzu ceva ca un tron gigantic ridicat peste resturile fumegînde ale unui Haos. Din acea îndepărtată strălucire ieşi o voce pe care don Baldomero o recunoscu îndată : „Bine m-ai mai aranjat, Baldomero". Deschise ochii. În faţa draperiilor mov, oficiantul citea Evanghelia. Se ridică, îşi făcu semnul crucii...

„E o însărcinare bine gîndită, Lucía. Nu ştiu dacă voi îndrăzni..."

Don Lino sosi spre amiază, în costum nou şi cu cravată colorată. Cei din cazinou făcură un cerc larg în jurul lui, ca să se poată mişca dacă avea poftă, şi cu un balansoar în mijloc, în care să se aşeze. Don Lino dădu drumul ştirilor, în timp ce mînca o porţie de tocătură la care-l invitaseră : ridică în slăvi calitatea fructelor de mare şi dădu asigurări că la Madrid costa o avere şi că n-ar fi o afacere proastă să se organizeze un sistem de transport prin care să ajungă în piaţă în mai puţină vreme şi la un preţ mai mic. La scoici, bea un rachiu de corcoduşe, care şi el fu elogiat. Aşa încît şuvoiul de ştiri fu presărat cu laude la adresa bucătăriei regionale. În grup fu unanimitate absolută.

Ştirile propriu-zise fură precedate de dresul vocii şi însoţite de o ţigară de Canaria, al cărei fum albastru urmărea mîna vorbitorului. Se împărţiră în două. Prima parte, mai degrabă sarcastică, se desfăşură ca o diatribă la adresa dreptei clericale, ale cărei manevre împotriva Republicii le denunţă plin de curaj ; cît despre cea de-a doua, mai degrabă dramatică, fu o pledoarie, plină de plîngeri, împotriva comportamentului foarte puţin democratic al unei fracţiuni a Partidului Socialist care, după cîte se părea, îşi uitase de obligaţiile faţă de republicani şi era gata-gata să se lase sedusă de vorbele dulci ale sirenei sovietice. Nu dădea nume, dar erau de ajuns aluziile pentru ca cei din grupă să ştie la ce să se aştepte. „La sînul Partidului Socialist, care prin definiţie e parlamentar, se hrăneşte hidra autocraţiei, se ridică cele şapte capete ale tiraniei. În sînul Partidului Socialist îşi deschide drum şi seduce tineretul doctrina bolşevică a dictaturii proletaria-

tului. Îmbrăcați în uniforme, cu o disciplină militărească, sînt văzuți defilînd pe străzile din Madrid. Ei zic că împotriva fascismului. Dar, ah !, ceea ce ei opun fascismului nu este oare tot un fascism de stînga ? Iar asta, domnilor, e periculos ! Noi am dat sprijin capitalului, iar acuma capitalul sună a înșelăciune și șovăie. Nu tot, e evident, pentru că și printre oamenii de afaceri și bancheri există republicani conștienți. Dar e îndeajuns de rău că o parte a bogăției naționale se simte neliniștită, mai ales cînd e clar că cei de dreapta conspiră, că dreapta trage foloase de pe urma exaltaților și a agitatorilor plătiți ca să tulbure ordinea publică și e în căutarea unui pretext legal ca să pună capăt legalității".

— În sfîrșit, îl întrerupse Cubeiro, totul e gata să ia foc.

Don Lino, cu o mișcare măiastră de balet, se întoarse spre el.

— Nu, domnule, deloc. Pentru că dacă e adevărat că vaporul Republicii navighează în plină furtună, este tot atît de adevărate că are la bord pe cei mai buni marinari și căpitani, care vor ști să evite pericolele, să-i înlăture pe perfizii dintr-o parte și din alta și să ancoreze în portul liniștii, al dreptății și al păcii.

— Dumnezeu să te audă, comentă Carreira. Și nu pentru că am avea de ce ne plînge aici, pentru că dezordine, ceea ce se numește dezordine, nu a existat. Dar ne neliniștește ce se întîmplă în alte părți.

Don Lino, cu o sclipire de mînie în privire, făcu față proprietarului de cinematograf.

— Asta te doare, dragă prietene, asta te doare ! Ce înseamnă ignoranța politică ! Gîndești ca unul de dreapta, care prețuiește doar ordinea, vie de unde-o veni. Dar răspunde-mi : de ce e ordine în Pueblanueva ? Oare pentru că educația cetățenească a locuitorilor ei i-a făcut să se respecte reciproc ? Oare pentru că în această societate locală au dispărut motivele dezordinii ? Nu, domnilor ! În Pueblanueva del Conde nu se mișcă nici un șoarece pentru că e cineva care nu-i dă voie să se miște ! În Pueblanueva, unde înainte au poruncit conții, a căror orgolioasă forțăreață tirania monarhică a ordonat să fie distrusă, poruncește azi un alt fel de feudalism, un feuda-

lism industrial care ține cheia stomacurilor și zice cetățenilor : sau stați liniștiți, sau rămîneți nemîncați ! Dar nu asta, domnilor, este ceea ce vrea Republica. Ordinea publică nu poate fi rezultatul unei constrîngeri, unei opresiuni, ci o înțelegere liberă, făcută în mod liber. Asta este adevărata doctrină republicană pe care, din nenorocire, sîntem foarte departe de a o practica aici.

Carreira, amenințat de micul trup al lui don Lino, se dăduse înapoi. Ultima frază a deputatului fusese deosebit de energică : trei puternice lovituri cu mîna o accentuaseră, și toate trei atinseseră nasul lui Carreira. „Atenție la mînă !" strigă, iar deputatul și-o băgă liniștit în buzunar.

— Dar dumneata ce crezi, don Lino ? Cayetano face parte dintre socialiștii democrați sau dintre ceilalți ? întrebarea i-o pusese un indian de curînd sosit „de acolo", căruia încă-i scăpau nuanțele politicii locale. Se numea don Rosendo.

— Depinde dincotro privești.

Aruncă o ocheadă rapidă spre ușa de intrare. Cubeiro îl liniști. „Nu te îngrijora, că domnișorul a plecat în călătorie azi-dimineață". Don Lino își umplu bojocii cu aer și răsuflă puternic.

— Depinde dincotro privești. Pentru că, deși procedeele sale sînt clar dictatoriale, direcția comunistă a fracțiunii de stînga nu cred să-i placă. Pentru că, de oriunde ai privi, și în legătură cu asta să nu ne facem iluzii, Cayetano Salgado este, practic, un capitalist, deși sînt de acord, asta da, că e un capitalist avansat.

— Mie mi se pare că în ultima vreme politica îl preocupă foarte puțin — judecătorul îl privi cu coada ochiului pe Cubeiro și-și zîmbiră cu subînțeles unul altuia. Pentru că veți fi știind treaba cu Clara Aldán.

— Ce ? Se culcă, în sfîrșit, cu ea ? întrebă indianul.

Cubeiro începu să rîdă. Judecătorul se contagie și el.

— Să povestească don Lino ! Don Lino e mai bine informat ca oricine !

Deputatul se așeză în balansoar și i se adresă indianului :

— Domnule, dumneata nu vei fi crezînd că-mi pierd timpul cu asemenea nimicuri. Dacă, într-adevăr, se-ntîm-

plă că sînt bine informat, asta e pentru că problema poate avea un aspect politic ce le scapă cumetrelor din tîrg. Cayetano nu se culcă cu această domnişoară. Cayetano, dimpotrivă, vrea să se însoare cu ea, iar ea l-a respins. Iar eu îmi spun : cum e cu putinţă ca un bărbat despre al cărui succes la femei nu trebuie să-mi bat gura aici, pentru că e bine cunoscut de toţi, şi deplîns de multă lume onorabilă, să se apropie cu bune intenţii de o persoană al cărei credit moral lasă mult de dorit ? La prima vedere, pare un paradox. Aşa cred cumetrele din tîrg şi nu-l înţeleg. Dar dacă dumneavoastră vă alăturaţi mie şi puneţi chestiunea dintr-un unghi politic, veţi vedea că e mai clară ca lumina zilei. Pentru că, ia să vedem : cine e această domnişoară cu reputaţie proastă ? Unica fiică legitimă a defunctului conte de Bañobre, o fantomă ridicolă pe care dumneavoastră aţi cunoscut-o şi suportat-o mai mult decît mine, pentru că eu, pe vremea aceea, nu-mi exercitam profesoratul în Pueblanueva. Fiică legitimă şi moştenitoare, fiţi atenţi, moştenitoare... !

— A datoriilor ? întrerupse Cubeiro.

Don Lino încercă să-l fulmineze cu o privire de o deosebită clarviziune.

— A titlului nobiliar, omule ! Dar ce, încă nu v-aţi dat seama ? Cayetano Salgado este unul dintre acei tipi care încep prin a fi socialişti şi care, la momentul potrivit şi cu paşi bine număraţi, evoluează către dreapta sau, cel puţin, se ţin călare pe ambele situaţii, arătînd publicului faţa democratică şi folosind-o pe cealaltă în particular ! Exemplul îl avem la îndemînă. Iată-l pe republicanul Valladares, căsătorit cu o vicontesă şi viconte consort el însuşi... Are titlul scris pe meşina pălăriei : sînt sigur.

Bătu de mai multe ori cu mîna în marmura celei mai apropiate mese.

— Folosiţi-vă raţiunea ! Pentru ce, dacă nu pentru asta, a pus ochii pe o fată pe care şi-ar fi putut-o face amantă, dacă l-ar fi atras la ea doar ce l-a atras la atîtea altele ? Nu, domnilor ! Ne aflăm în faţa unui caz de evoluţie politică pe care eu am prevăzut-o şi în care cine ştie dacă nu va fi influenţat acea teamă faţă de anume capitaluri la care mă refeream mai înainte ! — se ridică în picioare şi împinse puternic, departe, balansoarul —.

Asta este motivul pentru care eu cer să-mi asum ca în acest tîrg să reprezint puritatea democratică. Pentru că, dacă într-o bună zi, nu prea îndepărtată, s-ar pune din nou problema vechii lupte între libertate și tiranie, cine s-ar așeza în fruntea noilor „Hermandiños" ? Aparențele pot să se fi schimbat, dar realitățile ascunse sînt aceleași ! Azi nu există castele, dar există mari întreprinderi industriale ! Cine vă zice dumneavoastră că măcar una dintre ele nu va sfîrși prin a se converti în reduta celui mai rău ciocoism ?

Drept, solemn, inspirat, cu fruntea strălucindu-i. Indianul părea uimit și-i comentă cu voce înceată vecinului său că „un bărbat ca ăsta, în America ar fi ajuns președinte". Puțin cîte puțin, don Lino își pierdu maiestuozitatea : fu ca și cum trupul i-ar fi absorbit măreția, ca și cînd prin porii săi, sublimul ieșit ca o sudoare la suprafață, s-ar fi reîntors în cămările sale secrete. Judecătorul exclamă cu vocea pe jumătate :

— În ziua cînd va vorbi în Parlament... !

Un sunet puternic de clopoțel întrerupse comentariul. Se deschise ușa și intră don Baldomero. Se duse direct spre grup, cu pălăria în mînă și cu un zîmbet melancolic pe buze.

— Bună ziua, domnilor !

— Hei, băiete ! strigă Cubeiro celui de la bar. Servește-i lui don Baldomero un pahar cu otravă !

X

TELEGRAMA, VENIND DE LA GUVERNATORUL CIvil, prin care se interziceau procesiunile din Săptămîna Patimilor, sosi la Primărie în Vinerea Mare, la ultima oră. Parohii şi capelanii bisericilor din Pueblanueva primiră copiile şi traducerea ei detaliată sîmbătă dimineaţa. Doña Angustias făcuse o importantă donaţie pentru cumpărarea unor palmieri, iar palmierii, într-un colţ din sacristie, aşteptau mîinile care aveau să-i poarte pe străzile din jurul portului. Erau unii mari, robuşti, cu ramuri desfăcute, pentru cler şi persoane importante, iar alţii mai mici şi mai graţioşi pentru preşedinţii şi conducerile diverselor confrerii feminine. Încă vreo cîţiva, împodobiţi cu ghirlande colorate, erau destinaţi băieţilor şi fetiţelor din lumea bună. Restul urma să poarte ramuri de măslin şi de dafin.

Parohul se uita pe rînd la comunicarea Consiliului şi la palmierii îngrămădiţi.

— Mai mare păcatul, pentru că procesiunea promitea să fie foarte strălucitoare.

Vicarul lui, stînd cu spatele, îşi scotea îmbrăcămintea de slujbă.

— Eu, în locul dumneavoastră, nu m-aş resemna.

— Ce aţi vrea ? Să mă duc la primar şi să mă cert ? M-ar da afară în brînci.

— Primarul, da.

— Atunci, la cine ? La guvernator ? Încă şi mai rău. E un mason furios.

Vicarul, cu stola pe mînă, îl privi cu un zîmbet şmecheresc.

— La doña Angustias nu v-aţi gîndit ?

— Doña Angustias nu dă ordine Guvernului civil !

— Dar fiul ei e cel care porunceşte în tîrg.

Parohul recitea comunicarea. Ridică ochii de pe hîrtie şi privi în gol.

— În orice caz, e o idee. Mai mult decît interdicţia, n-are ce să se întîmple.

— Totul e ca dumneavoastră să ştiţi cum să cereţi — parohul puse mîna pe telefon ; vicarul, cu tunica albă scoasă doar pe jumătate, alergă spre masă şi reţinu mîna parohului —. Nu daţi telefon ! Personal.

— Într-adevăr, aveţi dreptate.

— Şi chiar acum, nu mai tîrziu. O să mă ocup eu de tot ce-i de făcut pe aici.

— Dar sînteţi nemîncat.

— Mai pot să aştept.

Parohul îşi punea pălăria preoţească. Vicarul veni să-i ţină pelerina.

— Luaţi şi un fular. Dimineţile sînt reci.

Parohul ieşi. Soarele se bătea voinicește cu ceaţa îndărătnică, iar pe cer, deasupra mării, începuseră deja să se ivească petice albastre. Merse pe lîngă parapet, traversă cartierul pescarilor. Unele femei, unii copii îl salutau ; unii bărbaţi îl priveau cu duritate. La poarta şantierului îl chemă pe paznic.

— Vin s-o văd pe doamna.

Aşteptă. Îi spuseră să intre. Doña Angustias îşi lua micul dejun şi-l făcu să bea cafea împreună cu ea. Parohul îşi expuse proiectul. Doña Angustias comenta : „Unde-o să ajungem ?". „Lumea cade în mîinile ereticilor !". Parohul îi vorbea despre frumoşii palmieri care vor rămîne uitaţi şi nefolosiţi şi despre jignirea ce se vroia adusă sărbătoririi acelei zile şi libertăţii bisericii. „Nu trebuie să mă convingeţi ! Chiar acum voi vorbi cu fiul meu !" Coborîră împreună. Doña Angustias păstrase hîrtia. Parohul se despărţi de ea la uşă, iar doña Angustias traversă birourile. Toţi se ridicară în picioare, iar Martinéz Couto, în numele colectivului, îi dădu bună ziua. „Doamna doreşte să o însoţesc ?" „Nu, nu, mulţumesc mult, ştiu drumul foarte bine".

Cayetano, aplecat asupra unor planuri, ridică ochii cînd auzi zgomotul uşii. O văzu pe mama lui şi-i ieşi repede în întîmpinare.

— Ce te aduce pe aici ?

Doña Angustias se așeză, îl făcu pe Cayetano să ia loc lîngă ea și-i dădu comunicarea Primăriei.

— Uite. Citește.

Cayetano citi dintr-o privire.

— Bine. Și ce ?

— Așa ceva nu se poate întîmpla, fiule. Noi, creștinii, avem dreptul la ceremoniile noastre, și nu există primar sau guvernator ca să ni le poată interzice. Apoi, procesiunea de mîine, eu am sprijinit-o. Și mă gîndeam să fiu și eu prezentă.

— Și ce vrei să fac eu ?

— Să vorbești cu guvernatorul !

— Nu sîntem amici.

— Atunci, cu primarul. Doar n-o să-mi spui că primarul nu ascultă de tine !

— N-am zis asta, mamă !

— Nici să n-o spui, pentru că nu te-aș crede. Totdeauna în tîrg s-a împlinit voința ta, fie că la putere au fost cei de stînga, fie cei de dreapta. Cu atît mai mult cu cei de acum, pe care tu i-ai numit...

Cayetano luă telefonul. Ea îl reținu.

— Nu prin telefon. Lucrurile importante trebuie făcute personal.

— Dar ce, chiar într-atît te interesează ?

Doña Angustias se ridică în picioare.

— Dacă nu m-ar fi interesat, n-aș fi venit să te deranjez.

El o luă de mînă.

— Tu niciodată nu mă deranjezi, mamă.

— Păi, de la o vreme, nu prea mai pare așa. Toată lumea zice că ești altul, și chiar și față de mine !

O lacrimă i se zărea gata să cadă. Cayetano se ridică și o împinse ușurel spre ușă.

— Să nu crezi asta și du-te liniștită. Chiar acum îi voi vorbi primarului.

O însoți pînă la ieșire. Cînd trecu prin birouri, spuse că se va întoarce într-o jumătate de oră. Se urcă în mașină, o luă spre piață, se opri în dreptul Primăriei. Santinela își scoase basca la trecerea lui. Cayetano urcă scările din două-n două, străbătu cîteva coridoare, intră în

biroul primarului fără să ceară voie. Primarul stătea de vorbă cu secretarul. Îl văzură intrînd, se priviră şi se ridicară.

— Bună ziua, don Cayetano.

Primarul arătă spre scaunul lui de preşedinte.

— Aici. Luaţi loc aici. Ce vă aduce pe la noi ?

Cayetano aruncă basca pe masă şi oferi ţigări.

— Îmi dai să văd telegrama aia de la guvernator în legătură cu procesiunile ?

Primarul rămase surprins şi nemişcat. Mîna secretarului îndatoritor răscolea printr-o grămadă de hîrtii. Scoase una albăstrie.

— Iat-o.

Cayetano o citi repede şi o puse în mîinile tremurătoare ale primarului.

— E foarte bine, dar asta nu priveşte Pueblanueva.

— Don Cayetano !

— E o măsură necesară pentru menţinerea ordinei publice în marile oraşe, unde este greu să-i ţii în frîu pe cei dintr-un grup şi din celălalt. Dar Pueblanueva e un tîrg civilizat. Aici nu se va întîmpla nimic.

Secretarul, inhibat, aranja dosare. Primarul de-abia dacă ridica ochii.

— De unde ştiţi dumneavoastră ?

— Pentru că eu sînt cel care porunceşte.

— Există tot felul de indivizi... !

— Dacă există, vor fi ţinuţi la locul lor, şi dacă se mişcă, la pîrnaie cu ei.

Primarul se uită la el cu ochi rugători.

— Don Cayetano, îmi pun postul în joc !

— Îţi garantez că n-o să se întîmple nimic.

Primarul, resemnat, lăsă capul în jos.

— Dacă dumneavoastră îmi daţi asigurări... !

Se scărpină pe după ureche şi întoarse privirea spre secretar : dar secretarul se aplecase deasupra unui dosar şi nu părea să audă nimic.

— Cu toate astea, ar fi mai bine dacă aţi vorbi cu guvernatorul. Cum ordinul vine de la el...

Vocea lui Cayetano deveni dură.

— Dar de cînd guvernatorii poruncesc în Pueblanueva ?

— Înainte, știu... Dar credeam că acum...

Cayetano îl prinse de braț și-l trase spre el.

— Între înainte și azi nu există altă diferență decît de cine e primar. Înainte era altul, iar acum ești tu.

— Da, domnule.

— Așa că o să scrii o comunicare prin care vei autoriza procesiunile. Poți să adaugi în ea că, desigur, aștepți ca domnii sacerdoți să facă în așa fel încît credincioșii să respecte ordinea publică etcetera, etcetera, și că se fac răspunzători...

Secretarul sări din scaun și se așeză în fața mașinii de scris.

— Și două cópii, nu, don Cayetano ?

Fiul lui don Lino mergea înainte, cu geamantanul. Don Lino avea pardesiul pe braț și un pachețel în mînă. Fiul întorcea, din cînd în cînd, capul și se uita la pachet, dar nu zicea nimic. Don Lino mergea cufundat în gînduri, fără să ia seama la cei care treceau pe lîngă el, la cei care-l salutau.

Ajunseră. Fiul puse geamantanul jos și împinse ușa. „Noi sîntem, mamă", strigă și-l lăsă pe tatăl lui să treacă primul. Maria apăru în capătul coridorului : aplecată, cu mîinile strînse sub șal. Înclină fruntea, iar don Lino o sărută. Aurorita se ivi în ușa bucătăriei. „Tată !" strigă. Se apropie și-i întinse obrazul. Fiul, cu mîinile la spate aștepta.

— Cum a fost călătoria ?

— Bine, bine. Totul merge bine.

Aurorita luă pardesiul și observă pachetul pe care don Lino îl ținea în mînă. Atunci, fiul îndrăzni să-l întrebe :

— Dar creionul, tată, mi l-ai adus ?

Don Lino îl mîngîie pe bărbie.

— Da, fiule, am adus creionul tău și rujul pe care mi l-a cerut sora ta. Mama voastră mi-a dat de știre că și unul și celălalt v-ați purtat bine în cursul săptămînii. Mă felicit, mai ales pentru că Aurorita nu imită prin logodna sa pe fetele nerușinate din tîrgul ăsta.

Fiica se înroși, iar don Lino o trase ușor de ureche.

— M-ai făcut să trec printr-un moment neplăcut... Pentru că nu e treabă de bărbat să cumpere ruj de buze, iar cînd un bărbat face așa ceva, dă de bănuit...

Trecură în sufragerie. Geamantanul fu pus pe masă. Îndată fu deschis. Un creion galben, strălucitor, trecu în mîinile băiatului, iar un pachețel micuț, învelit în hîrtie de mătase, în cele ale Auroritei. Îl desfăcu repede.

— Mulțumesc, tată.

Îl sărută și ieși în fugă. Băiatul deschise sertarul bufetului, luă un cuțit și începu să ascută creionul. Maria nu scotea nici un cuvînt.

— Or să vină niște domni, ți-am scris. Ai ceva prin casă ca să-i putem ospăta ?

Maria arătă palmele mîinilor.

— Altceva decît pîine...

Don Lino dădu din cap.

— E bine să fii sărac, dar sărăcia trebuie ascunsă din bună-cuviință ; ți-am spus-o de multe ori. A scoate sărăcia la iveală e tot atît de respingător ca însăși sărăcia. Trebuie luate fursecuri și lichior.

Maria îl privi, speriată.

— Spui lichior ?

— Poate fi și un vin dulce ; e mai ieftin.

Maria băgă mîna în buzunarul șorțului și scoase niște mărunțiș. Don Lino îi strînse mîna cu a sa.

— Păstrează-l. Două pesete ar fi de-ajuns ?

Maria zîmbi galeș.

— Dar după aia n-o să ai pentru cheltuielile tale... :

— O să rămîn cu voi pînă în Lunea Paștelui, iar aici se cheltuiește mai puțin. Cît despre jocul de cărți, știi că, de obicei, cîștig — îl luă pe băiat de păr —. Tu, ține astea, ia o sticlă, spal-o bine, și adu de la magazin un pachet de fursecuri... : nu, două pachete, și o pesetă pentru vin negru, parfumat.

— Da, tată.

Băiatul puse deoparte cuțitul și creionul, spuse ceva cum că să nu le atingă nimeni. Don Lino închise ușa în urma lui.

— Unde e Aurorita ?

— Trebuie că s-a dus la ea în cameră să se machieze. Chiar vreau să-ți vorbesc.

— Și eu ție. Acum, înainte de a se întoarce băiatul. Trase cu urechea. În ochii Mariei tremură îngrijorarea.

— Se-ntîmplă ceva ?

— Nu știu...

Don Lino bägă mîna în buzunarul interior al jachetei, scoase un plic albastru și i-l întinse Mariei.

— Ia-l. Pe mine mă arde.

Ea respira puternic și se îngălbenise.

— Citește adresa, e pe numele meu. Deschide-l, sînt în el două sute de pesete.

— Pentru noi ? — fața Mariei se aprinse de bucurie, iar mîinile îi deschiseră plicul cu neîndemînare. Scoase două bilete folosite, murdare —. Două sute de pesete... ! Unde le-ai cîștigat ?

— Nu mă întreba unde, ci cum. Iar atunci nu-ți voi putea răspunde fără să mă înroșesc...

Maria îl prinse de încheietura mîinii. Don Lino continuă :

— Asta e ce mă întreb eu. Ce-ai făcut, Lino ? De ieri mă tot întreb, n-am putut dormi în tren pentru că întrebarea mă lovea ca un ciocan în cap și nu știam ce să răspund ! Pentru că ăsta e adevărul, Maria : nu știu de ce am aceste pesete, nici cine mi le-a dat. Deși o bănuială...

Fruntea îi asuda. Se șterse cu batista și, anevoios, se apropie de un scaun și se așeză.

— Maria, mormînt trebuie să fii pentru ce-ți voi povesti. Sigur că puteam să tac, dar, într-un asemenea caz, ar fi trebuit să distrug banii ăștia, pentru că nu ți-i pot da fără să știi de unde provin. În măsura posibilului, desigur.

Își prinse capul cu mîinile și vorbi cu voce chinuită. Într-o încăpere îndepărtată, Aurorita începuse să cînte.

— Chestiunea s-a petrecut acum vreo cincisprezece zile. A venit să mă vadă un coleg, profesor într-o școală de nu știu unde. Mi-a cerut să-mi pun toată influența pentru ca el și alți colegi aflați în aceeași situație să obțină o anume îmbunătățire la care au dreptul, dar de care încă nu se bucură din cauza uitării sau neglijenței birocrației. „Sigur că da ! i-am spus. O s-o fac cu toată dragostea, pentru că e vorba de dreptate și de niște colegi.“ Și așa am făcut. M-am dus de cîteva ori la Minister, am vorbit cu două sau trei persoane, i-am scris o scrisoare subsecretarului, și după opt zile ieșea hîrtia respectivă. Îți

jur pe propria-mi conştiinţă, Maria, că în toate aceste demersuri am cheltuit o pesetă, sau şi mai puţin. Trei sau patru bilete de tramvai, şi cîteva ţigări pe care le-am oferit. Nimic mai mult. Nici măcar la o cafea n-am fost obligat să invit pe nimeni, şi cu atît mai puţin n-am dat nimănui nici un bacşiş. Ei bine : joia trecută, alaltăieri, a venit să mă vadă colegul meu. Vroia să-mi mulţumească, şi mi-a mulţumit. Dar nu s-a oprit doar la atît. „Trebuie că aţi avut cheltuieli", mi-a zis. Dar eu i-am răspuns : „Nici cinci centime". „Dragă colega, asta o spuneţi din generozitate, dar în ţara asta, nimic nu se obţine pe gratis." „Vă asigur că a fost de-ajuns influenţa mea personală şi autoritatea funcţiei mele pentru ca toate uşile să mi se deschidă şi toată lumea să mă asculte !" „Dar nişte cheltuieli, tot trebuie să fi avut, iar noi nu putem permite ca..." „Deloc ! Vă asigur că n-am cheltuit nici o centimă şi că nu-i nevoie să mă despăgubiţi în nici un fel !" Păru că s-a liniştit. A plecat după ce mi-a mulţumit din nou, iar eu am rămas satisfăcut că-mi îndeplinisem, încă o dată, datoria.

Se întrerupse. Aurorita continua să cînte. Don Lino îşi lăsă mîinile să-i cadă pe masă, crispate dureros.

— Sîmbătă de dimineaţă, stăpîna casei mi-a adus plicul ăsta la pat. Încă nu mă sculasem. „Ăsta, tocmai l-a lăsat un domn pentru dumneavoastră." „N-a spus cine era ?" „Nu, don Lino, şi nici nu-l cunosc." Am deschis plicul, fiind sigur că era vorba de vreo reclamă politică, de vreo anonimă insultătoare, de vreun denunţ. Şi am găsit trei bilete de cîte o sută de pesete, fără altă hîrtie, fără nici o carte de vizită...

Se ridică dintr-un salt. Maria se dădu înapoi. Strîngea plicul albastru la piept, îl apăra cu mîinile.

— „Cine-i mizerabilul care vrea să mă cumpere ?", m-am întrebat. „Lino Valcárcel e de nepătat ca cetăţean oarecare şi ca deputat în Cortes", mi-am zis. „Cine vrea să-ţi cumpere conştiinţa pentru treizeci de arginţi e un mizerabil !", adăugai. Biletele erau pe pat şi am ajuns să cred c-ar putea lua foc şi aprinde lucrurile. „Chiar acum le voi face mii de bucăţele şi le voi arunca în stradă !" Şi m-am sculat ca s-o fac. Dar atunci mi-am dat seama că eram singur şi că nu existau martori ai onoarei mele şi

că îndrăzneţul care a cutezat să mi le trimită n-ar afla nimic despre hotărîrea mea. Apoi, ce-o să creadă lumea despre un bărbat care apare la fereastră în maiou şi aruncă peste trecători nişte „confetti" murdare, făcute din bani rupţi ? Locuiesc la parter, iar figura mea, astfel arătînd şi făcînd aşa ceva, ar fi fost necuviincioasă. Şi nici nu puteam, din acelaşi motiv, s-o chem pe proprietăreasă şi să-i ordon să le ardă, pentru că ar fi sfîrşit prin a crede că în fiecare plic pe care-l primesc se ascund bilete de cîte o sută de pesete. Maria, proprietăreasa mea, e de dreapta şi gîndeşte de la bun început că toţi deputaţii sînt o bandă de hoţi !

Umerii i se lăsau în jos, iar zbîrciturile feţei păreau să se fi înmulţit. Maria îl întrebă dacă dorea puţină apă, iar el acceptă.

— Mulţumesc.

Bău tot paharul.

— Maria, e adevărat că aş fi putut face un ghemotoc din bilete şi să-l arunc la closet. Dar atunci, tocmai atunci cînd mă hotărîsem, mi-am amintit de situaţia noastră. Costumul meu cel nou, neplătit, copiii — fără încălţăminte decentă, şi atîtea goluri ce trebuie acoperite. În conştiinţa mea a început să lupte obligaţia de a distruge aceşti bani împotriva dorinţei, mai mult, a nevoii de a-i păstra. Erau trei sute de pesete, Maria, care poate fuseseră strînse cu greu de nişte colegi la fel de săraci ca mine, dar care nu se mai puteau întoarce în buzunarele lor, printre altele pentru că nu sînt convins că erau de la ei... !

O prinse cu violenţă pe soţia lui şi o obligă să-l privească în ochi.

— Maria, am capitulat. I-am plătit croitorului şaptezeci şi cinci de pesete şi le-am adus cu mine pe astea două sute pe care-o să le iei tu în primire, pentru că eu nu le mai pot ţine nici un minut în plus. Dar, consideră-mă de acum înainte un ins corupt, şi niciodată să nu-ţi mai fie ruşine de mine. Pentru că dacă ai avut o slăbiciune şi ai făcut vreo greşeală, soţul tău a făcut una şi mai mare. Tu ţi-ai înşelat soţul. Eu am vîndut Republica...

Rămase sprijinindu-se de masă, cu umerii căzuţi, cu capul în jos, cu braţele atîrnîndu-i. Două lacrimi i se

iviră în colţurile ochilor. Întinse mîna spre pachetul pe care-l adusese, desfăcu legătura, dădu deoparte hîrtia, rămase la vedere o cutiuţă de carton. Maria urmărise operaţiunea ca electrizată.

— Maria, conduita ta exemplară, după tot ce s-a petrecut, ţi-a înapoiat toată stima mea. Acum eu trebuie să ţi-o recîştig pe a ta, pentru că eşti singura care cunoşti delictul al cărui unic martor şi judecător te fac. Îţi jur, pe conştiinţa mea, că-mi voi pune toate puterile în slujba dreptăţii. Cu toate astea, nu te-am putut uita. Cele douăzeci de pesete care lipsesc le-am cheltuit pe astea.

Deschise cutia şi de degetele lui rămaseră atîrnînd două perechi de ciorapi fini.

Maria îl îmbrăţişă.

Maria puse trei pahare pe o tavă de cristal, iar fursecurile într-un platou colorat, care nu mai avea capac, şi al cărui nichel se oxidase. Vinul dulce din sticlă fu vărsat într-o carafă gălbuie de lichior, mai înainte spălată şi clătită. La sosirea lui Juan şi a lui Carlos, lăsă totul pe masă şi se retrase. La adăpostul alcovului, scoase de la piept plicul albastru şi, din cutie, ciorapii.

— Cincisprezece pesete pentru pantofii băiatului, şi treizeci pentru ai Auroritei. O să trebuiască să-i cumpăr şi ciorapi, sau îi pot da o pereche din astea.

Don Lino arătă spre seaunele din sufragerie.

— Vă rog să luaţi loc şi să vă simţiţi ca la dumneavoastră acasă, deşi ceea ce vă poate oferi un profesor de şcoală e puţin şi sărac. Luaţi loc, faceţi-mi plăcerea...

Juan se rezemă de bufet şi luă paharul pe care i-l întindea don Lino.

— Iertaţi-mă, dar sînt nerăbdător. Aveţi vreo noutate în legătură cu problema noastră ?

Carlos se aşezase şi mușca dintr-un fursec. Don Lino se puse în faţa lui Juan, cu mîinile în răscroiala vestei şi ţigara în gură. Privea pe deasupra.

— Desigur. Demersurile preliminare sînt făcute şi, aş îndrăzni să dau asigurări, cu succes. Ministerul nu respinge posibilitatea unui ajutor, deşi trebuie ca mai înainte să primească o cerere în regulă, din partea Sindicatului către autoritatea supremă a Ministerului, cerere pe care

dumneavoastră o veți redacta chiar mîine și căreia îi vom da curs de îndată. Ei bine, așa cum eu mă temeam, asta nu-i de ajuns. Ce vor însemna cîteva mii de pesete, care or să sosească și prea tîrziu, pentru că hîrțogăraia birocratică este inevitabilă ? Dumneavoastră îmi veți zice că de ce Republica tolerează așa ceva, iar eu vă voi răspunde că Republica, în bunăvoința ei, în amploarea judecății sale, în mărinimia ei, a menținut în posturi o mulțime de funcționari care acum o boicotează, și că acești cetățeni, să-i numim așa, dar cu semnul întrebării, lucrează în anonimat și din umbră. Din cauza asta, exact pentru asta, e indispensabilă o intervenție în parlament, motiv pentru care mi-am cerut rîndul. Interpelarea pe față, publică, scoate la lumină ce e ascuns, și rămîne înregistrată la mașina de scris. Deci, problema va fi pusă în *Cortes* cu toate onorurile, iar țara va ști că, într-un colț din Galicia, un pumn de proletari pacifici se luptă să cîștige libertatea economică și politică la care au dreptul. Și cum săptămîna asta Parlamentul e închis, iar noi avem vacanță, voi folosi timpul pentru ca, avînd concursul dumneavoastră amîndurora și, sfătuit cum se cuvine, să pregătesc discursul. Așa că, domnilor...

— Să-mi spuneți și mie ce v-a venit la ora asta să vreți omletă cu cartofi, întrebă servitoarea cînd intră în camera din spatele farmaciei : avea într-o mînă o farfurie din care ieșeau aburi, iar în cealaltă, o bucată de pîine.

— Pot mînca ce vreau, nu ? Și la ora la care am poftă.

— Sigur că da — lăsă totul pe masă și o luă înapoi, spre ușă. Din partea mea, faceți ce doriți pînă cînd v-o veni rău. Tot aia-i dacă muriți de indigestie sau de băutură.

— Din ce-o să mor eu, numai Dumnezeu știe, și nu-s deloc curios s-o aflu mai înainte — don Baldomero se uita la ea pe deasupra ochelarilor. În seara asta nu cinez acasă.

— Vă duceți la vreun chef ?

— Mă duc unde vreau.

— Ei, asta-i bună, doar n-o să vă opresc eu ! Dar să nu-mi veniți după aia cu tînguieli de văduv neconsolat. Sînt lacrimi de crocodil, toată lumea o spune. Vă doare-n

cot de moartă, cum vă durea cînd mai trăia încă. Dumnezeu s-o odihnească.

— Amin.

Din dreptul uşii, servitoarea îi aruncă o privire batjocoritoare şi furioasă. Ieşi şi trînti cu putere. Flacoanele de pe etajere se cutremurară, iar un calendar se desprinse din cui.

— Fiară... !

Mirosi omleta. Era mare, rumenă, în mijloc oul puţin mai făcut, iar la margini, galben şi moale. Tăie pîinea de-a lungul, în două, o desfăcu şi puse pe fiecare parte cîte o jumătate din omletă. Avea pregătite două foi de hîrtie curată, în care înfăşură, separat, fiecare bucată de pîine împreună cu mîncarea ei unsuroasă. Introduse totul într-o cutie de carton, şi puse şi două sticle. Închise cutia şi o legă cu o sfoară. Cineva intră în farmacie şi sună. Don Baldomero ascunse cutia sub faldurile feţei de masă. Făcu o reţetă, puse banii în buzunar şi se apropie de uşa de la stradă. Cădea seara, iar în aer zburau rîndunele gălăgioase.

— La revedere, don Baldomero.

— Bună.

În capătul străzii apăru băiatul de prăvălie, fugind. Îi dădu un pacheţel mic.

— Iată-l. Zice că funcţionează perfect. Pentru baterie mi-a luat trei pesete.

— Dacă atît aş cere eu pe bicarbonat, repede m-aş îmbogăţi...

Se întoarse în camera din dos. Pachetul conţinea o lanternă electrică de mărime mijlocie, turtită. O puse în buzunarul din spate al pantalonilor. Se îmbrăcă într-un palton gros şi luă din ascunzătoare cutia cu mîncare. Băiatul de prăvălie, cu coatele pe tejghea, aştepta clienţi.

— La opt, închizi.

— O să vă fie cald cu paltonul, don Baldomero.

— Acum da ; dar mai tîrziu, noaptea, se face răcoare.

— Aveţi dreptate.

— Mă duc la vecernic. Dacă cumva o să treacă pe aici don Carlos, îi spui că aveam de gînd să-i fac o vizită la conac.

— Da, domnule.

— La opt, închizi.

După-amiaza era caldă, iar paltonul îl deranja. Cînd ajunse în piaţă, era transpirat. Bătu clopotul : se închină şi traversă piaţa. Sub portic se jucau nişte copii. Îşi scoase pălăria şi intră în biserică. Se vedeau nişte umbre de femei, îngenuncheate, aplecate. Nu aprinseseră luminile. Lipindu-se de perete, ajunse la capela familiei Churruchaos. Bîjbîi în beznă, dar îşi aminti de lanternă şi o aprinse : o rază puternică de lumină căzu peste morminte. O mişcă în toate părţile, în jos, pe tavan, în colţuri. Don Payo Suárez de Deza zîmbea în încremenirea lui, cu mîinile bine strînse pe mînerul săbiei. Alături de el, cu nasul spart, dormea doña Rolendes, soţia lui.

Lumina lanternei se opri între cele două morminte, şi acolo lăsă don Baldomero, bine ascunsă, cutia. Cercetă ieşirea, stinse lanterna, dar o aprinse din nou şi o aşeză pe o ieşitură din zid. Îşi scoase paltonul, îl împături şi-l puse într-un colţ îndepărtat.

În biserică mai apăruseră încă vreo jumătate de duzină de femei, iar în presbiteriu, ministrantul aprindea lumînările. Intră în sacristie. Don Julián fuma o ţigară şi citea ziarele. Se apropie de el şi i se aşeză în faţă.

— Ce zice presa ?

— Ce-o să zică ? Greve, atentate, biserici incendiate. Ca totdeauna.

Don Baldomero îşi scoase o ţigară, iar preotul i-o dădu pe a lui ca să şi-o aprindă.

— Asta-i rău.

— Mie-mi spui.

— Şi n-o să se termine pînă cînd nu ne vom retrage în munţi.

Preotul îşi recuperă ţigara şi zîmbi.

— Cine ? Dumneata ?

— Eu şi alţi bărbaţi adevăraţi. Trebuie declarat Războiul Sfînt împotriva Republicii.

— Bine-o să le mai fie celor care-or să fugă-n munţi ! Or să moară ca păduchii.

— Ca eroii, oi fi vrînd să zici.

Preotul strînse ziarul şi-l puse pe masă.

— Am spus ca păduchii, şi am eu motivele mele. S-a sfîrşit cu vremea eroilor. Acum chestiunile astea nu se

aranjează în războaie, ci la alegeri. Dacă bogaţii ar fi dezlegat baierele pungii, n-am fi în situaţia în care sîntem. Dar bogaţii, asta-i ştiut, vor să şi înoate şi să rămînă şi cu îmbrăcămintea uscată. Or să vadă ei cînd o să vină comunismul...

Don Baldomero îl privi chiorîş.

— Eu nu zic să fug în munţi ca să-i apăr pe bogaţi, ci Sfînta Biserică a Domnului.

— Totul merge mînă-n mînă.

Intra ministrantul. Don Julián se ridică.

— O să rămîi la vecernie ?

— De-asta am venit.

— Atunci du-te în biserică şi îngroaşă rîndurile, că dacă o să continue tot aşa, în curînd o să rămînem fără clientelă.

Don Julián luase stiharul şi şi-l trăgea pe cap. Don Baldomero se sculă şi aruncă mucul de ţigară. Ridică o mînă tremurîndă.

— *Ierusalem, Ierusalem, convertere ad Dominum, Deum tuum !*

— Lasă citatele. De acţiune e nevoie. Aşa spune şi Gil Robles.

Străbătu biserica prin nava Epistolei şi se aşeză în ultima bancă. Don Juán ieşi din sacristie, traversă presbiteriul, făcu o genuflexiune şi urcă în amvon. „Bucuroase mistere..." Vocea obosită de-abia se tîra. Două duzini de credincioase îi răspundeau cu un murmur aproape imperceptibil.

Îngenuncheat, don Baldomero aşteptă. Nu putea să urmărească rugăciunea. Inima îi bătea puternic, iar în cap îi clocoteau imagini dezordonate. Dar printre ele nu era nici una care, interpretată corect, să poată fi considerată ca un mesaj sau, cel puţin, ca un semnal de aprobare divină. „Mă părăseşti, lăsîndu-mă doar cu propriile mele puteri, Doamne, iar tu, sfînta mea, taci în clipele în care vocea ta mi-ar fi binefăcătoare !" Se simţea singur, redus la el însuşi, decis în inimă, dar îndoit în minte, fără altceva decît numai curajul său pentru a continua. Cu spiritul sterp, ca al marilor sfinţi în marile ocazii. „Poate consolarea să vină după aceea, dar în clipa asta aveam nevoie de încurajare."

Don Julián sfîrşi litaniile. Credincioasele bîlbîiau răspunsurile. Ministrantul, aşezat pe o treaptă a presbiteriului, adormise. „Acum !", îi spuse o voce interioară, iar don Baldomero se ridică dintr-o săritură. „A fost o poruncă !", se gîndi şi aşteptă cîteva momente, să vadă dacă se va repeta : dar vocile interioare amuţiseră. Se ascunse, cu grijă, în spatele unei coloane, traversă nava, intră din nou în capela familiei Churruchaos ... Căută pe bîjbîite paltonul şi şi-l puse. Se aşeză într-un colţ, ghemui picioarele, îşi ascunse capul, ascultă.

Zgomotele ajungeau ca de foarte departe ; paşi, scîrţîit de uşi cînd se deschideau şi cînd se închideau. Le urmări pe toate, la analiză, le situă în spaţiu. „Ăsta e ministrantul care coboară pe coridorul central... Acum închide porticul... Acum se întoarce... De ce întîrzie atîta ?" Pentru liniştea lui mai lipsea sunetul strident al unor închizători. Deşi era cu putinţă să le fi uns.

Trecu multă vreme. Don Baldomero se ridică şi se apropie de uşa capelei. În biserică nu mai era altă lumină decît candela aprinsă la Domnul, în nava Evangheliei. Totul se cufundase în linişte, dar ascultînd atent, se puteau auzi mici zgomote mărite de ecou şi de spaţiul gol : alergătura unui şobolan, trosnetul unui lemn, ţipetele unor păsări care zburau în jurul clopotniţei. Respiră puternic şi se întoarse în colţul lui. Lumină sfera ceasului : opt şi jumătate. Recules, ghemuit, se gîndi că mai avea încă mult timp şi că putea să doarmă...

Don Lino îi însoţi pînă la uşă, iar în dreptul ei repetă formule de curtoazie şi oferte.

— O să trec mai tîrziu pe la cazinou, pentru că acum vreau să rămîn cîteva minute cu familia. Faptul că trebuie să lipsesc de acasă îmi dă multe dureri de cap ! Pentru că educaţia copiilor reclamă prezenţa tatălui, iar eu sînt şi asta, nu numai profesor şi deputat. Grea îndatorire paternitatea, credeţi-mă ! O fiică de optsprezece ani, un fiu de unsprezece. Fiecare în felul lui, şi amîndoi, au nevoie de sfatul meu... O să vorbesc cu ei cîteva clipe şi apoi o să vin la întîlnire. Poate mai bine diseară, după cină. Pentru că e nevoie şi de distracţie şi, apoi, condiţia

mea de om politic cere și contactul direct cu alegătorii. Vă repet din nou că vă aflați aici la dumneavoastră acasă, o casă unde sărăcia își dă mîna cu cea mai largă filantropie. Filantropie, adică prietenie cu oamenii. Aveți în mine un prieten...

În timp ce coborau pe stradă, Juan întrebă :

— Tu crezi că o să obținem ceva datorită acestui individ ?

Carlos făcu un gest de îndoială.

— Nu-mi dau seama pînă unde poate avea retorica efecte practice. Dar dacă problema se pune în Congres...

— Nu ai asistat niciodată la o sesiune în *Cortes ?*

— Niciodată.

— O glumă spusă la momentul oportun poate duce de rîpă scopul cel mai înalt, iar don Lino e tocmai bun ca pretext de glumă.

— Asta știai și înainte, nu ?

— Dar mi-am amintit-o de-abia în după-masa asta, cînd l-am auzit pe protectorul nostru.

Ajunseră în piață. Felinarele se aprinseră, iar în aer plutea o ceață slabă, albăstrie.

— Și dacă am merge s-o vedem pe Clara ? propuse Carlos.

— Du-te tu, dacă vrei. Eu am întîlnire cu *Cubanezul* și cu ceilalți. Trebuie să fie nerăbdători. O să cinez acolo.

Rămaseră înțeleși să se întîlnească în ușa cazinoului, după douăsprezece. Juan își continuă drumul pe stradă în jos, cu pălăria în mînă și cu smocurile de păr roșu bătute de briză. Carlos traversă piața și ajunse la magazinul Clarei. Îi atrase atenția un anunț, atîrnat de balamaua ușii : „De vînzare...". Intră în magazinul gol. Privi curios primprejur. Scaunul Clarei era într-un colț, și, lîngă el, un coșuleț de pai cu lenjerie albă. Acul era înfipt în tivul unui lucru la care Clara punea dantelă.

Se așeză. De dinăuntru se auzeau zgomotele cuiva care umbla de colo-colo, iar prin crăpătura unei uși veniră pînă la el mirosuri de bucătărie. Carlos bătu ușor în lemnul tejghelei. Clara răspunse dinăuntru :

— Vin !

Întîrzie cîteva minute.

— Îmi spunea mie inima că tu erai.

— De ce ?

— Poate din felul cum ai bătut.

Carlos se ridică.

— Tocmai treceam pe aici Juan şi cu mine şi mi s-a năzărit să intru.

— Mulţumesc.

— Am văzut anunţul. E adevărat ?

— Perfect adevărat. Am deja doi cumpărători. Doi indivizi vicleni care vor să mă înşele. Crezi că aşa-i drept ? Ca şi cînd s-ar fi pus de acord : treizeci de mii de pesete, dar în rate. Iar eu mă întreb : de ce să vreau bani în rate ? Lucrul de care am eu nevoie ca să pot să-mi aranjez viaţa sînt bani gheaţă.

— Nu cumva ca să ţi-o distrugi ?

— Poate.

Carlos se uită la ceas.

— De ce nu închizi magazinul şi să ieşim să ne plimbăm ? Mi-ar face plăcere să vorbesc cu tine... despre asta.

— Am mîncarea pe foc, iar mama e trează. Dacă nu mă duc la ea din cînd în cînd, o să înceapă să ţipe. E de nesuportat de cîteva zile.

— În orice caz, închide.

— Ţi-e teamă să nu vină cineva ?

— Nu, dar nu-mi place să fiu văzut şi ascultat. Ştii că ultima ta întrevedere cu Cayetano e de domeniu public ?

— Nu mă interesează.

Clara ieşi de după tejghea şi închise uşa.

— Aşa ?

— Sînt mai liniştit.

Clara închise şi obloanele ferestrei.

— Vino aici şi stai jos. Aşteaptă să-ţi aduc ceva în care să pui mucurile. Să nu-mi umpli duşumeaua de scrum...

Aduse o farfurioară şi o lăsă pe marginea unei mese încărcate cu mărfuri. Carlos se aşeză. Cît timp îşi răsuci o ţigară, nu spuse nimic. Clara luase lucrul şi cosea, cu capul plecat şi în umbră.

— Ai stabilit ceva ?

— Să plec la Buenos Aires. Ţi-am mai spus-o.

— De ce atît de departe ?

— Pentru că mai departe n-am unde.

— Iar acolo ?

— Ce-o ieşi. Dacă vînd magazinul, aşa cum vreau, îmi pot rămîne vreo douăzeci de mii de pesete după ce plătesc întreţinerea mamei într-un azil şi scad cheltuielile de călătorie. Douăzeci de mii de pesete sînt de-ajuns ca să poţi suporta o perioadă de nenoroc.

— Şi dacă neşansa continuă ?

— Atunci te laşi dus de ea. Ce importanţă mai are ? Să pleci atît de departe e ca şi cînd ai muri, iar ce i se întîmplă unui mort, nici pe el nu-l mai interesează.

Carlos îşi trase scaunul mai în faţă şi o luă pe Clara de bărbie. Clara ridică ochii şi înfruntă privirea inchizitorie a lui Carlos.

— Spune-mi, Clara, pe tine te atrage răul ?

— Bănuiesc că la fel ca pe toată lumea. Are şi el părţile lui bune.

— Dar te atrage într-un mod deosebit ? Te atrage ca o unică soluţie atunci cînd binele dă greş ? Nu crezi că există un drum de mijloc, acela pe care o ia toată lumea ?

— Nu m-am gîndit la asta.

— Dar aşa simţi.

— E cu putinţă.

Îi dădu drumul bărbiei. Clara strînse lucrul şi-şi încrucişă braţele.

— Pentru că, urmă Carlos, măcar o dată ai fost mai tare decît răul. Aminteşte-ţi. Atunci era mizeria.

— Bine. Şi ce ?

— Poţi continua să învingi.

— Pentru ce ?

Carlos începu să rîdă.

— E ca şi cînd s-ar fi inversat rolurile. Acum cîtăva vreme am avut aceeaşi discuţie, doar că de-a-ndoaselea. Atunci eu eram cel care întreba : Pentru ce ?

— Iar acum ţi-ai schimbat părerea ?

— Nu. Nici în ceea ce mă priveşte pe mine, nici în ceea ce te priveşte pe tine. Dar atunci tu aveai răspunsul „pentru ce"-uri.

— Acum nu-l mai văd cu claritate. Ce vrei să-ţi spun ? Pe atunci, speram : acum, nu. Atunci, încă mai luptam cu mine însămi ; acum, sînt învinsă. Şi, crede-mă, nu-i rău să te laşi dus. E un mod de a trăi în pace ca oricare altul : totul e să-l accepţi dinainte. Şi chiar şi din acest abandon naşte o speranţă. Şi în ceea ce tu numeşti răul trebuie să existe un mod de a fi fericit : poate că numai în rău găseşti fericirea. Eu căutam altceva, o ştii foarte bine, ce mi se părea mai bun, şi chiar mă deranja fericirea ca o păcăleală ; e cu putinţă ca, înlăuntrul meu, să continui să o cred o minciună, dar, cel puţin, e plăcută.

Se ridică, se duse la tejghea şi se aplecă peste ea.

— Trebuie să te gîndeşti că, în ziua în care mă voi îmbarca, vor fi murit, sau voi fi ucis toate dorinţele mele frumoase. Îmi închipui că în ziua aceea se va îmbarca împreună cu mine tot răul care există în mine, şi nimic altceva. Atunci voi fi o altă femeie şi voi avea alte păreri. Ceea ce acum mă doare sau mă face să mă ruşinez, voi accepta ca pe ceva firesc. De asemenea, voi îndrăzni să fac ceea ce aici îmi e cu neputinţă. Chiar rău, dacă va fi nevoie.

Vorbea liniştit, calm. Mişca mîinile fără grabă, iar vocea îi era limpede, fără nici un tremur. Carlos înclină cîteva clipe capul, privi scrumul ţigării, îl scutură pe farfuria pe care o adusese Clara.

— Sau Cezar, sau nimic, spuse.

— Nu te înţeleg.

— Există un diavol al extremelor care pare creat special pentru noi. Îl cunosc foarte bine şi chiar, de cîtăva vreme, sîntem prieteni. Dar n-am o părere bună despre el. Credeam că cel care-ţi da tîrcoale ţie era de altă natură, mult mai suportabil, şi că, într-o zi, te vei elibera de el fără efort : într-o zi, asta-i clar, în care, în mod miraculos, n-ai mai fi fost înconjurată de cretini. Pe celălalt, pe al meu, şi care poate e şi al lui Juan, şi al surorii tale, şi cel care-l urmăreşte pe părintele Eugenio, îl ţineam bine în frîu, cînd ţinîndu-l strîns, cînd lăsîndu-l liber, cu lungile mele dialoguri, în care credeam că-l încurc, cu care credeam că-l reţin. Am avut vanitatea de

a gîndi că, atîta vreme cît nu mă va învinge cu totul, mă va considera victima lui exclusivă.

Clara zîmbi cu căldură.

— Carlos, toate astea sînt cuvinte.

— Da. Cuvinte care ascund adevărul.

— Mie nu-mi rezolvă nimic.

— Nici mie. Dar spunîndu-le şi ştiind că adevărul se camuflează în ele, îmi vine pofta să-l demasc şi să găsesc adevărul.

— Fă-o.

Carlos ridică, încet, privirea. Trasă cu degetele o mîzgălitură în aer, nici ea terminată, pentru că mîna se opri.

— Nu pot — desăvîrşi mîzgălitura —. Încă nu pot. Inteligenţa nu-i de-ajuns. E nevoie de curaj. Dar cine se îndoieşte că, într-o zi, nu voi fi în stare s-o fac ? Iar în ziua aceea...

— Niciodată n-o s-o faci.

— În mod fatal o voi face, Clara. Sînt chircit în mine însumi ca un ou în coaja lui ; dar, într-o zi, o voi sparge.

— Cînd vei fi deja putred ?

Carlos lăsă capul în jos.

— E un proces interior în care sînt înfăşurat cu totul şi care nici eu însumi nu ştiu în ce constă ; dar lucrurile astea vor lua sfîrşit...

Clara se apropie de el şi-i puse mîinile pe umeri. Carlos se cutremură şi căută ochii Clarei.

— Între bărbaţi şi femei, spuse ea, totul e, de obicei, mai simplu. Doi care se plac, care se unesc şi, poate, se căsătoresc. Nu cer mai mult şi din cauza asta găsesc ce au nevoie. Dar cu mine, niciodată n-a fost atît de uşor. Eu cer să fiu salvată. Am impresia că de multă vreme atîrn de o frînghie, iar marea e sub mine. Atunci apari tu şi-mi explici de ce nu poţi să mă ajuţi ; şi apoi vine Cayetano şi-mi propune să ne lăsăm, amîndoi, să cădem în mare. Dar nici unul dintre voi doi nu-şi dă seama că braţele îmi obosesc, că mi se sfîşie. Nici unuia nu-i dă prin minte că poate fi o plăcere să desfaci mîinile şi să te laşi dus. De ce mi se-ntîmplă asta ? Sînt o zdreanţă care trebuie să fie spălată, cîrpită şi călcată. Ceva ce nici tu, nici el nu vă simţiţi dispuşi s-o faceţi.

— De ce ai despre tine această părere greşită, Clara ?

— Iar tu, de ce te încăpățînezi să crezi că e greșită ?

— Am o anume cunoaștere a lucrurilor care-mi permite să te asigur de asta.

— Ce mi se întîmplă mie, o știu mai bine ca nimeni altul. Dacă ar fi numai ce crezi tu, aș fi rezolvat de mult, culcîndu-mă cu oricine. Dar nu-i numai asta, nici măcar asta nu-i pe primul loc. Există alte lucruri, care nu știu dacă-s noi sau numai de curînd descoperite.

Își luă mîinile de pe umerii lui Carlos și-și încrucișă brațele. Privea drept în față, iar Carlos nu putu ocoli acea privire.

— M-am reîntors la viciul meu, știi despre ce-i vorba. Dar într-un alt fel. Acum, ceea ce-mi face cea mai mare plăcere și-n același timp mă înspăimîntă cel mai tare, este că știu că n-am nevoie de nimeni. Simt asta ca pe o adevărată izbîndă, și-n același timp mi se face o frică nesfîrșită, pentru că, pe de altă parte, știu că am nevoie de ceilalți, de cineva... — se opri și adăugă încet — : de tine. Dar dacă plec, așa cum mă gîndesc, cum doresc, voi fi renunțat la toți și voi rămîne singură.

Carlos dădu din cap.

— Singură, niciodată, Clara. Cu diavolul și înăuntrul unui ou, cum sînt eu într-al meu.

Îl durea spatele, cum stătea rezemat de perete, iar picioarele îi înghețaseră, dar continua să fie cotropit de vis, și se trezi numai cînd ceasul din turn bătu de unsprezece. Încercă să numere bătăile, pierdu socoteala, se sperie, privi ce oră arăta ceasul său : trecuse doar un minut, și respiră liniștit. Era momentul ales. Întinse picioarele și brațele, se ridică, lovi dalele cu tălpile și-și frecă mîinile înțepenite. Bîjbîind, căută pachetul ascuns între cele două morminte, scotoci în el, scoase o sticlă și luă o înghițitură.

— Aaaah ! Afurisita de benzină !

Scuipă, tuși, scuipă din nou. Al dracului gust mai avea porcăria aia. Își clăti gura cu țuică și, cînd gustul de benzină și mirosul urît dispărură, bău : o arsură plăcută coborî pe esofag, o căldură ca de foc ce-i zgîlțîi trupul și-l făcu să stea țeapăn și drept în mijlocul întunericului. Simțea ca și cînd toată forța din lume i-ar fi pătruns prin

vene, ca și cînd curajul marilor domnitori i-ar fi fost transmis. Se bătu cu pumnii în piept și strigă : „Să mă alunge repulicanii... !". Vocea i se lovea de pereți, ecourile se încrucișau și se amestecau. Mîncă un sandvici ; apoi, pe celălalt. „Păcat că n-am luat și un pui !". Împături resturile în pachet și-l lăsă într-un colț. Din stomac i se urcă un rîgîit prelung : se îndemnă din nou la țuică și bău, înghițitură după înghițitură, pînă ce goli sticla. „Acum, la muncă, Baldomero !". Dar transpira, iar paltonul îi era greu pe umeri : trebui să și-l scoată și să-l pună lîngă pachet și sticla goală. „Ce bine mi-ar prinde o țigară acum !" Scoase pachețelul din buzunar, dar îl puse la loc. „Mă aflu în loc sfînt !" Cu toate astea, simțea cum gîtlejul uscat îi cerea fum și începu să se gîndească unde ar putea trage o țigară fără să păgubească în nici un fel respectul datorat Bisericii Domnului. Sacristia trebuie că era încuiată... Scărița turlei !... Acolo fumau paracliserii. Aprinse lanterna, urcă la cor, o luă pe scara turnului : îl sperie zborul neașteptat al unor păsări de noapte, îl făcu să o ia înapoi și să intre din nou cu precauție. Avea deja țigara în gură : o aprinse, se așeză pe o treaptă. Țuica îi străbătea trupul, valuri de foc i se urcau la cap.

— Să văd cum te descurci beat, Baldomero. O singură greșeală te-ar pierde.

Fumă pînă cînd mucul îi scăpă din degete. Îl strivi cu talpa și coborî pe pipăite. Luă paltonul și pachetul, controlă dacă sticla de benzină era în buzunar și avansă pe coridorul central. Se ghida după candela roșietică de la icoana Domnului. Cînd ajunse în dreptul ei, îngenunche și se rugă fierbinte :

— Doamne, Dumnezeul meu !

Îi fu greu să se ridice. Picioarele începeau să i se înmoaie, iar genunchii să-l doară.

— Trebuia să fi adus și puțină apă.

Aprinse din nou lanterna și lumină cu ea boltile, navele întunecate ; în sfîrșit, draperiile de la prezbiteriu. Lăsă jos greutatea care-l încurca și căută cu lumina peretele lateral unde Sfîntul Cristos Crucificat era ascuns după un romb de stofă mov. Se îndreptă spre El, puse lanterna jos și îngenunche. Desfăcu brațele.

— Doamne, Tu care cunoşti adevărul din inimi, ştii că într-a mea nu există vreo dorinţă de a jigni, ci de a face dreptate. Iartă-mă, pe Sfintele Dureri ale Săptămînii Mari. Ţi-o cer cu umilinţă, cu faţa în pulbere şi cu inima pusă la picioarele tale.

Vorbea cu voce potrivit de tare şi fermă. Se lăsă să cadă în faţă, sărută pietrele reci şi rămase nemişcat. Apoi îşi strînse braţele şi se sprijini în ele ca să se ridice. Reuşi cu greu, pentru că încheieturile i se îndoiau.

— Drace ! Probabil am băut prea mult.

Şovăi, se împiedică şi se rostogoli pînă într-o coloană în care-şi găsi sprijin. Lăsase lanterna pe jos şi trebui să se aplece s-o ia. Căzu din nou şi nu se mai putu ridica. Se tîrî pînă la banca cea mai apropiată, se agăţă cu putere.

— Puţină apă mi-ar veni la ţanc.

Făcu un efort şi se ridică în picioare.

— Oricine poate ajunge pînă la sacristie... !

Începu să strîngă scaunele de rugăciune şi să le ducă în presbiteriu. Se lovea, cădea, se ridica din nou. Dacă făcea vreun zgomot, rămînea nemişcat, pînă cînd zgomotul se stingea. Reuşi să transporte vreo treizeci : sudoarea îi curgea pe obraji şi gîfîia.

— Sînt un animal. Trebuia să fi lăsat nişte ţuică pentru acum...

Scăunelele de rugăciune erau acolo, în faţa altarului. Unul cîte unul, le aşează în spatele draperiei, le îngrămădi cum putu. Trebui să se odihnească, trebui să se aşeze pe banca privilegiului. Mîinile îi pipăiau scaunul.

— Dacă n-ar fi atît de greu, l-aş arde şi pe el.

Lumina lanternei descreştea. Îi fu teamă că o să se termine bateria, că o să rămînă pe întuneric. Se ridică dintr-un salt, se apropie de uşa laterală a bisericii şi, cu atenţie, desfăcu încuietorile. Uşa se întredeschise, iar prin crăpătură pătrunse aerul rece. Don Baldomero îşi sprijini fruntea şi primi aerul proaspăt pe faţă.

— Asta vrea să însemne că Dumnezeu e de acord cu mine şi nu mă părăseşte.

Se întoarse la presbiteriu, golit de scaune. Îngenunche în faţa altarului, îşi aplecă spinarea. Se închină.

— *Pater noster, qui es in coelis...*

Termină rugăciunea, se aplecă pînă atinse podeaua cu fruntea, căzu în patru labe pe covor. Cînd se putu ridica, se apropie de masa altarului şi luă Crucifixul acoperit. Şovăi, cu el în mîini: privi la dreapta şi la stînga, şi se decise pentru altarul Evangheliei. Acolo rămase Crucifixul. La întoarcerea în presbiteriu, luă pachetul şi paltonul şi le lăsă lîngă uşa întredeschisă. Lanterna clipea.

— Fie ce-o vrea Dumnezeu...

Vărsă puţină benzină pe o margine a draperiei, iar restul pe jos şi peste scaunele puse unele peste altele. Băgă mîna în buzunar, în celălalt, în al pantalonilor... Simţi că-i e frig şi teamă. „Doar am fumat... !". Trebui să alerge, pe întuneric, pînă la capela familiei Churruchaos ; acolo, la lumina tremurătoare a bateriei pe sfîrşite, să caute chibriturile uitate. Le găsi, le strînse în mîini. Din nou, pe bîjbîite, pînă la presbiteriu ; pipăind, dădu de stofa udă. Aprinse un chibrit, îl apropie, apăru o flacără.

Se retrase mergînd cu spatele. Flacăra crescuse şi lumina nava cu o lumină roşie, tremurătoare. Don Baldomero făcu un gest de dat cu tifla, ridică pumnul spre cer şi exclamă :

— Bine te-am mai aranajat, Satano !

Deschise uşa, ieşi, închise cu zgomot. Nici ţipenie nu era pe stradă. Alergă şi, pe o stradă laterală, ajunse la poarta din spate a casei sale. O împinse şi intră în grădină. În vîrfuri, se apropie de fîntînă, băgă mîna în găleată şi o scoase udă.

— Mulţumesc lui Dumnezeu !

Îşi afundă capul în apă şi-i suportă răceala.

Afară începeau să se audă strigăte.

Întreaga peroraţie de seară a lui don Lino avu drept punct de plecare ştirea, adusă de cineva, că primarul, obligat de Cayetano, autorizase procesiunile, împotriva dispoziţiei exprese dată de guvernatorul civil. Don Lino, care stătea în picioare, izbucni mai întîi într-un hohot lung de rîs, emfatic, în mod intenţionat dramatic ; un hohot ca un semnal de atragere a atenţiei, care suspendă conversaţiile, şterse zîmbetele şi întrerupse partida de cărţi. Pînă şi Carlos Deza, perplex, îl privi pe don Lino,

uimit. Cu bărbia scoasă înainte, aşteptă ca hohotul să fie urmat de imprecaţii, mîini ridicate, mişcări violente din braţe. Dar don Lino, după rîs, rămase o clipă în tăcere şi, îndată, aduse aminte, în cuvinte simple şi cu voce înceată, cîte voturi obţinuse în Pueblanueva coaliţia republicană denumită Frontul Popular : 3175 de sufragii împotriva a 76 aparţinînd dreptei. „Evident, Pueblanueva del Conde este un tîrg republican. Nu-i aşa, domnilor ?" Toţi fură de acord cu el, în afară de Carreira, care se referi, pe ocolite, la lovitura de stat dată cu complicitatea anumitor elemente... Dar observaţia lui Carreira de-abia dacă fu auzită, pentru că atunci don Lino dădu drumul uşilor batante şi torentul aşteptat inundă cazinoul şi-i asurzi sălile cu strigăte teribile. Membrii îl înconjurară pe orator : în picioare, aşezaţi sau rezemaţi de pereţi, se lăsau învăluiţi de rafala sonoră, îşi lăsau să le fie zguduită inima şi convinsă mintea. Pentru că, fără îndoială, acea silnicie a lui Cayetano împotriva voinţei exprese a autorităţii republicane îi conferea, indiscutabil, un caracter de tiran. Şi cînd acest lucru fu demonstrat, don Lino bău o sorbitură de apă şi începu cea de-a doua parte a discursului, urmărind să obţină absolut necesara unitate de acţiune dacă cei prezenţi doreau să-şi păstreze libertatea împotriva acţiunilor căpeteniei. Exact în momentul acela, Cubeiro îi spuse judecătorului, în şoaptă :

— Ce păcat că a plecat Cayetano ! Pentru că era de-ajuns să-i fi telefonat să vină, şi să fi văzut ce-ar mai fi făcut ăsta...

Judecătorul fu de acord şi-i dărui lui Cubeiro o ţigară. Don Lino continua să vorbească. Trecuse de la tonul ridicat la unul normal, iar acum, mai mult decît volumul vocii, convingea dialectica mîinilor sale care trasau în aer duble circumferinţe întregi, cu razele, secantele şi tangentele lor. În orice caz, striga îndeajuns ca în sala cazinoului să nu se audă vocile şi strigătele din stradă. Pînă cînd, într-o pauză făcută de don Lino, se percepură cu toată claritatea fugi, chemări şi bătăi de clopote. Carlos traversă în fugă salonul şi se duse la uşă. Un băiat gonea de rupea pămîntul. Îl întrebă ce se întîmpla. „Arde bise-

rica !", şi continuă să fugă. Ştirea fu auzită şi înăuntru, iar grupul se desmembră. Toţi se grăbiră spre ieşire. Însuşi don Lino se apropie de uşă şi ieşi în stradă. De pe trotuar, reflectată în geamurile înalte, se vedea strălucirea focului. Carlos se întoarse la membrii cazionului, îi privi pe rînd, se adresă lui Carreira.

— Dumneata, care-i cunoşti pe călugări, ia un automobil pe socoteala mea şi adu-l pe părintele Eugenio Quiroga. Te rog.

O luă la fugă pe stradă în sus. Cînd trecu prin dreptul farmaciei, don Baldomero, în balcon, pe jumătate îmbrăcat, îl întrebă :

— Ce se-ntîmplă, don Carlos ?

Carlos nu-l băgă în seamă şi ajunse în piaţă. În balcoane, la ferestre, femei şi fete strigau. Grupuri de bărbaţi fugeau spre poarta laterală a bisericii. Intră. Trebui să-şi facă drum printre vreo treizeci de persoane strînse sub primul arc al navei. Draperia ardea în flăcări mari, şi, în spatele ei, se vedea un munte de jeratic trosnind. Lumea era mută, iar lumina focului cădea pe feţe stupefiate, pe ochi înspăimîntaţi. Cineva îl luă pe Carlos de braţ.

— Nu se poate face nimic. Rămîneţi aici.

— O să lăsăm să ardă biserica ?

Se smulse. Începuse să ardă covorul din presbiteriu ; trase de el cum putu, iar dalele rămaseră goale. Aşchii scînteind treceau prin aer, se lipeau de bolţi, de pereţi. Apoi, cădeau. Iar vocile celor care soseau, se amestecau cu zgomotul flăcărilor. Carlos, ca o umbră în mijlocul vîlvătăii, privi spre fundul bisericii : spuza cădea peste ambele rînduri de bănci. Se duse către cea mai apropiată şi începu s-o tragă spre ieşirea principală ; din grup apăru un băietan care apucă banca de celălalt capăt şi-l ajută. Alte perechi îi urmară. Cineva deschise uşile, iar băncile fuseră puse sub portic, unele peste altele. Mititei speriaţi priveau incendiul, lipiţi de zăbrele : mititei pe care părinţii lor îi strigau de la ferestre :

— Ramoniño, vino ! Ai grijă, Pepiño !

Copiii se căţărau, vroiau să vadă mai mult, neatenţi la chemări. Piaţa se umplea de lume ; începuseră să apară primele găleţi cu apă. Don Julián, îmbrăcat civil, cu gu-

lerul cămășii descheiat, dirija, fără entuziasm, operațiile : aici, cîteva lovituri de topor : acolo, puțină apă. Turnul de jeratic se dărîmă și peste cei mai apropiați plouă cu scîntei. Grupul de privitori dădu înapoi. Șeful de lucrări care reparase biserica dădea explicații că, odată înlăturate băncile, nu mai erau temeri că focul s-ar putea răspîndi, și că ceea ce trebuia evitat era aprinderea lemnăriei plafonului.

Don Baldomero, cu paltonul pus pe deasupra maioului, îl însoțea pe preot și repeta că totul era pedeapsa lui Dumnezeu.

Membrii cazinoului, strînși sub cor, îl ascultau pe don Lino, pentru care incendiul era actul irresponsabil al unui republican înnebunit. „Nu-l aprob, dar mi-l explic ! E periculos să exerciți o tiranie, pentru că cel tiranizat își manifestă cum poate, sau cum știe, dezacordul ! Dacă s-ar fi menținut interdicția procesiunilor, n-am sta acum să contemplăm această catastrofă pentru cultură și pentru renumele acestui tîrg civilizat, în mod deschis republican !". Nu-l numise pe Cayetano, dar în conștiințele tuturor se furișase ideea că el era răspunzător.

Părintele Eugenio sosi însoțit de stareț. Un șir lung de oameni trecea din mînă în mînă găleți cu apă. Lîngă biserică, bărbați și femei vorbeau despre incendiu. Călugării trecură prin grup, intrară în biserică. Ultimele zdrențe ale draperiei, ținute de inele, încă mai ardeau, iar din jar ieșea o fumăraie întunecată. Căzuseră mari bucăți de perete, și ce mai rămînea din Cristos era înnegrit. Părintele Eugenio se opri și privi peretele negru, fumul care urca și plutea sub bolți. Starețul rămase lîngă el, fără să-și ia ochii de la el. Se apropie, în fugă, don Julián : pe față avea un zîmbet de triumf.

— Dumneata o vezi, părinte stareț ? Toate astea nu se puteau termina altfel !

Părintele Eugenio clipi, fără să răspundă. Starețul zise :

— În orice caz, e mare păcat.

— Ce de bani aruncați în vînt !

Don Julián îl bătu pe părintele Eugenio, de cîteva ori, cu palma pe umăr.

— Timp pierdut, ei ? Și muncă. Cînd îți spuneam eu...

— Taci odată !

Stareţul îl trase în lături şi-l duse departe. Carlos venea prin nava Epistolei ; stareţul îi ieşi în drum.

— Nu vorbi părintelui Eugenio.

— De ce ?

— Te rog, nu vreau să-l pierd. Iar dacă vorbeşte cu dumneata...

Desfăcu braţele. Carlos se oprise într-un colţ de umbră.

— Nu vreau să te jignesc, don Carlos, dar mai am asupra părintelui Eugenio un rest de autoritate căruia el i se supune şi care, probabil, îl va împiedica să facă o prostie ; dar dacă rămîne cu dumneata, dacă vorbeşte cu dumneata... Nu înţelegi ? Asupra lui se vor năpusti gîndurile rele.

— Iar dumneata crezi că e mai bine să ţi se supună dumitale ?

— Sînt convins. Mai ales, e mai bine pentru el însuşi.

— Nu pot, onoarea nu-mi permite să nu vorbesc cu el.

— Fă-o mîine, sau peste cîteva zile. Dar nu în noaptea asta, nu. Mergi la mînăstire cînd vei dori, şi chiar e cu putinţă să ţi-l trimit pe părintele Eugenio în vizită. Acum, lasă-l cu mine. O să te scuz eu.

Îşi puse braţele pe umerii lui Carlos.

— Fă cum îţi zic.

— Cum vrei dumneata...

— Dumnezeu o să te răsplătească...

Îl bătu de cîteva ori, uşor, şi-i zîmbi.

— Dumneata eşti un om inteligent, don Carlos. O să ne mai vedem.

Se întoarse în prezbiteriu. Carlos văzu cum se apropia de părintele Eugenio şi-i vorbea. După cîteva cuvinte, ieşiră împreună. Carlos coborî pînă la portic, unde mai rămăsese numai o umbră lipită de grilaj. Recunoscu silueta Clarei. Se apropie de ea. Din piaţă ajungea pînă acolo o strălucire de felinare pe sfîrşite. Rămaseră cîteva clipe tăcuţi, privindu-se.

— E un ghinion, spuse Clara.

— Da. Dar şi astea tot cuvinte sînt.

— Poate. Deşi, e un ghinion.

Tăcură din nou. După un moment, Clara luă mîinile de pe fier.

— Juan e la mine acasă.

— S-a hotărît să intre ?

— Ne-am întîlnit în mulţime. Mi-a spus că aveţi întîlnire, şi l-am invitat să te aştepte la mine în magazin. Am bănuit că, văzîndu-l deschis şi cu lumina aprinsă, vei intra.

— Nu te mişca de aici. Ies chiar acum.

Se întoarse. În fundul bisericii, o strălucire palidă lumina pereţii negri ai absidei.

Farurile automobilului iluminară poarta mînăstirii. Oblonul era întredeschis şi se vedea rasa călugărului mirean care aştepta. Stareţul mulţumi şoferului şi coborî. Părintele Eugenio îl urmă în tăcere, iar mireanul închise poarta.

— Poţi să te retragi, frate.

— Pace !

Mireanul ieşi în claustru. Stareţul şi părintele Eugenio rămaseră singuri.

— Eşti obosit, părinte ?

Părintele Eugenio se uită la el, mirat.

— De ce ?

— Mi-ar face plăcere să stăm o clipă împreună — privi ceasul. Nu mai e mult pînă la *prima* şi pînă atunci... Te invit la un pahar, că tare bine ţi-ar prinde, şi eşti absolvit şi de obligaţia de a te ruga şi de liturghie.

Îl împinse uşor spre uşă.

— Hai, vino.

Părintele Eugenio se lăsă condus de-a lungul claustrelor. Cînd ajunse la chilie, stareţul îl făcu să treacă înainte şi-l lăsă în beznă cîtă vreme el aprinse lampa.

— Cîtă nevoie am avea de electricitate ! Dar da, da ! Ştii cît cere Compania ca să tragă firele ?

Frecă un chibrit şi aprinse gazul. Pe masă erau îngrămădite hîrtii : le dădu în lături şi lăsă loc liber.

— Încerc să-mi fac o părere despre ce se întîmplă cu dumneata, părinte, dar nu ştiu dacă o să pot. Eu nu sînt artist. Dar înţeleg că oricine e nemulţumit cînd i se distruge opera. Cum să-ţi zic ? Trebuie să fie ca şi cînd mie mi-ar distruge comunitatea, ca şi cînd ar trebui să ne dizolvăm.

Vorbea stînd cu spatele, în timp ce căuta în dulap sticla şi paharele. *Liqueur bénédictine* ca să invite musafirii, dacă musafirii erau clerici sau laici de sex masculin care-ar fi putut să intre în clauzură. Benedictină galbenă. Avea şi *Licor del Padre Kermann*, o sticlă care avea pînă la jumătate un lichid verde, din care nu bea niciodată, cu tot sigiliul ecleziastic şi cu acel călugăr cu ochelari pe care-l afişa pe etichetă.

— Şi ce-ai de gînd să faci acum ?

Puse cupele pe faţa de masă, pe locul eliberat, şi le umplu ; dar, deodată, răsturnă conţinutul uneia înapoi în sticlă.

— Eu nu pot bea, uitasem. Trebuie să spun slujba.

— De ce mă întrebi ce am de gînd să fac ?

— Pentru că bănuiesc că-ţi vor veni în minte mii de lucruri. Îmi dau seama. Unul dintre ele, să pleci de la mînăstire.

Îi oferi cupa, privindu-l drept în faţă.

— Mă înşel ?

Părintele Eugenio ocoli privirea. Sorbi băutura şi puse înapoi cupa pe masă.

— Mulţumesc. Nu te înşeli. De mai bine de o oră mă gîndesc la asta.

— Trebuie că eşti înfuriat, iar furia te duce departe. Imbecilul ăsta de don Julián ! În fond, era vesel.

— Da.

— Dar are obligaţia de a fi discret. Vrei să te aşezi, părinte ? Poţi să şi fumezi. Acolo o să găseşti tutun, în sertarul de la măsuţa de noapte. Îţi dăruiesc un pachet întreg. Sînt două, nu ? Celălalt e pentru ca să-l împart între părintele Manuel şi părintele Eulogio.

Apropiase de masă două scaune, unul în faţa celuilalt şi cu tabla mesei între ele. Părintele Eugenio scotocea prin sertar. Scoase un pachet şi îl deschise.

— Ia loc, părinte. Uite, aici sînt chibrituri.

El însuşi aprinse unul şi trecu braţul pe deasupra mesei şi-l ţinu nemişcat, pînă cînd părintele Eugenio îşi aprinse ţigara.

— Nu-i acelaşi lucru să fii călugăr cu acela de a fi artist : încep să înţeleg. Pentru că, dacă dumneata ai fi doar un călugăr, aş apela la resemnare şi la umilinţă şi

te-aș sfătui să accepți Vrerea Divină. Pentru că vrerea mea poate fi discutabilă, și chiar este ; dar cea a Domnului, nu. Un adevărat călugăr nu poate nici măcar s-o analizeze, nu poate nici măcar să se îndoiască în inima lui de faptul că întreagă această nenorocire, toată suferința, sînt poruncite de Domnul întru salvarea lui. Vezi cum stau lucrurile : este ceea ce eu gîndesc în vreme ce vorbesc. Pentru că, dacă dumneata pleci, comunitatea mea va trebui să se împrăștie, iar eu, probabil, voi termina prin a fi episcop undeva. Nu doresc asta, o știi bine. Ceea ce-mi place cu adevărat este să conduc mînăstirea și s-o întrețin. Și cum e azi politica ! Dar dacă dumneata pleci și trebuie să închid mînăstirea, va trebui s-o iau ca voință a Domnului, spre binele tuturor.

Ridică repede capul.

— Chiar și al dumitale. Nici în privința asta nu vreau ca părerea mea să aibă vreo greutate. E clar că Domnul a poruncit distrugerea picturilor dumitale ca să te pună la încercare sau, poate, ca să te pună în situația de a alege între a rămîne și a pleca, între călugăr și artist.

Se ridică solemn.

— Gîndește-te bine și nu greși. Dar, crede-mă, ceea ce nu-i cu putință e să ai o jumătate din viață înlăuntrul mînăstirii și cealaltă jumătate de viață, afară. Omoară călugărul, sau artistul. Întrucît, după cum se pare, nu e ușor să trăiască împreună...

Se sprijini în palme și zîmbi.

— Iar eu care gîndisem că dumneata, cu munca dumitale, o să salvezi mînăstirea ! M-am gîndit la asta cu speranță, te asigur, și cu satisfacție. Îmi plac cu adevărat picturile dumitale. Dar trebuie să ții seama de lume, care-i foarte proastă...

Împinse cupa spre părintele Eugenio.

— Termin-o și culcă-te. Și ai încredere. Ce vei hotărî, să-mi spui deschis. Nu te voi părăsi. Și bizuie-te pe mine ca pe un prieten.

Părintele Eugenio bău cupa.

— Mulțumesc, părinte stareț.

— Mergi în pace.

Ridică mîna și făcu semnul crucii în aer.

Gardienii publici — şase cu totul —, în uniforme albastre şi cu săbii la cingătoare, nu făceau parte din procesiune, ca-n alte vremuri, dar se răspîndiseră de-a lungul rîndurilor. Şi Garda Civilă, fără flinte, se învîrtea pe acolo, simulînd curiozitatea. Mai puţin vizibil, dar atenţi, conducătorii UGT-ului local făceau de pază. Procesiunea pornise cu întîrziere, din cauza unor alarme de ultim moment. Preoţii se uitau bănuitori într-o parte şi alta, neliniştiţi la cel mai mic strigăt, la cea mai firească mişcare a oamenilor. O invitaseră pe doña Angustias să prezideze ceremonia, iar doña Angustias îşi luase rolul de paratrăsnet. Singură, respectabilă, mergea cu paşi rari prin mijlocul străzii, cu un palmier în mînă, concentrată, poate rugîndu-se. „Într-adevăr e curajoasă !", gîndeau preoţii şi se simţeau protejaţi de curajul ei ; dar şase bărbaţi înarmaţi aveau grijă de ea, conform unor instrucţiuni precise : s-o protejeze cu trupurile şi s-o apere cu împuşcături. Se ascunseseră în public, trei în rînduri, trei în afara lor ; schimbau priviri la fiecare minut ; de cîte ori li se părea ceva suspect, se uneau cîte doi.

Procesiunea parcurse itinerariul său firesc fără incidente ; copiii îşi cîntară cîntecele lor, iar preoţii, latineasca lor. Procesiunea se termină la biserica parohială ; credincioşii, primii, cu palmierii şi crengile lor ; apoi venea Domnul Nostru Isus, pus deasupra unei catîrce cenuşii cu o figură aproape omenească ; în sfîrşit, clerul. Notabilităţile intrară în sacristie şi comentară. Preotul mulţumi doñei Angustias, iar ea răspunse că trebuia să i le transmită fiului ei Cayetano şi Domnului, care-l inspirase. Preotul fu de acord şi promise că va scrie un bilet de mulţumire. De asemenea, întrebă dacă puteau ieşi şi celelalte procesiuni, iar doña Angustias nu ştiu ce să răspundă. Începu o discuţie civilizată între domnul Mariño şi doamna Carreira : domnul Mariño era de părere că era de-ajuns şi că nu trebuiau provocate elementele care se puteau obrăznici şi că, dat fiind că în noaptea trecută arsese Santa Maria de la Plata, era un adevărat miracol că respectaseră procesiunea ; la care doamna Carreira argumentă că Dumnezeu şi Sfînta lui Mamă erau alături de adevăraţii creştini, şi că a te neîncrede în ajutorul lor era un păcat de moarte. „Dar cum în cazul ăsta adevă-

ratul mijlocitor între noi şi voinţa lui Dumnezeu a fost Cayetano, eu n-aş scoate procesiunea de la Sfîntul Mormînt fără ca mai întîi să-l consult." Atunci, doamna Carreira îl privi într-un fel deosebit şi-i spuse : „Ştii dumneata, Mariño, că mi se pare că eşti puţin volterian ?". „Puţin ce ?" „Volterian !" „Şi asta ce înseamnă ?" „Apoi, asta vrea să însemne..." Sosirea Julitei, cu palmierul ei, cu talia ei subţire, îl lăsă pe domnul Mariño fără explicaţie. Julita venea cu vestea că în piaţă se formau grupuri şi că poate băieţii de dreapta se vor lua la bătaie cu cei de stînga. Atunci, doamna Carreira îşi aminti că fiul ei cel mare rămăsese de capul lui în dimineaţa aceea şi ieşi în grabă ; cînd trecu de uşa sacristiei, îşi puse Cristul, pe care-l purta la gît înăuntrul decolteului.

Băieţii de stînga se adăpostiseră sub colonadele din piaţă. Cei de dreapta stăteau în grupuri în faţa bisericii Santa Maria. Cei de stînga rămîneau tăcuţi ; cei de dreapta vociferau. Cei de stînga băteau cu tălpile în dale, ca nişte cai ţinuţi în frîu ; cei de dreapta dădeau din mîini, făceau mici deplasări, ajungeau pînă în mijlocul pieţei în expediţiile lor provocatoare. Unul de stînga spuse : „Astuia-i mănînc ficaţii", şi vru să iasă în arenă : dar îl opri o mînă, iar o voce îl avertiză : „Dacă te mişti, o încasezi". „Dar, uite, se iau de noi !" „Atunci să înghiţim şi să dăm dovadă că sîntem cetăţeni liniştiţi". Băietanul îşi muşcă limba, dar cînd se văzu eliberat, spuse unuia de alături : „Şi totul pentru că mamei şefului i-a venit ideea s-o facă pe credincioasa !". Din clădirea Primăriei, ascuns în spatele geamlîcului balconului principal, primarul contempla grupurile, iar privirea i se muta de la unul la altul, îngrijorată. De cîte ori suna telefonul, se întorcea şi întreba : „Cine-i, guvernatorul ?".

Cel dintîi urlet se auzi la unu fără un sfert. Puţin cam îndepărtat, încă, dar clar. Cei care-l auziră se întrebară pe cine or fi înjunghiat, dar nu se mişcă nimeni. Cel de-al doilea urlet răsună după un minut şi ceva mai aproape : primarul se întoarse spre secretar şi spuse : „Ai auzit ?", iar secretarul îi răspunse că nu. „Cineva urlă ca şi cînd l-ar omorî". Întredeschise geamul şi ascultă. Din grupul celor de dreapta şi al celor de stînga se detaşaseră observatori, care se uitau spre partea de sus a

străzii. Se auzi cel de-al treilea urlet ; primarul deschise brusc şi ieşi ; observatorii de dreapta — trei — vorbiră între ei şi arătară spre ceva, dar fără să se neliniştească ; dintre cei de stînga, deodată, unul începu să rîdă. Inşi dintr-un grup şi din celălalt se alăturară celor ieşiţi în faţă, iar secretarul ieşi în balcon, strigat de primar.

— Ia uite cine e !

Paquito *Ceasornicarul* venea prin mijlocul străzii : împungea cu vîrful metalic al bastonului ca şi cînd ar fi fost o ghioagă, iar mîna stîngă şi-o strîngea la piept. Avea pălăria de pai desfundată şi trasă pînă la ceafă, iar flautul îi atîrna la capătul unei sfori încă împodobită cu resturi ofilite de flori. Părul cenuşiu îi cădea pe urechi, cravata îi ieşea prin deschizătura vestei, iar jacheta şi pantalonii păreau să fi adunat tot noroiul drumului.

Îl strigară cei dintr-un grup ; apoi, cei din celălalt. Îl întrebară de logodnică, îi oferiră ţuică. Paquito nu-i privea. Cînd ajunse în dreptul Primăriei, se opri şi urlă din nou : un urlet ascuţit, lugubru, lung. Continuă pe stradă la vale. Băietani de dreapta şi băietani de stînga se luară după el : la început, la distanţă ; apoi, la cot cu el ; în sfîrşit, într-o amestecătură zgomotoasă. Unii şi alţii vorbeau, strigau, spuneau acelaşi lucru. *Ceasornicarul* boci din nou în dreptul cazinoului : un bocet modulat, de la notele cele mai joase pînă la cele mai înalte, cu triluri intermediare şi pauză finală. Cubeiro şi Carreira, cu tacuri de biliard în mînă, se apropiară de fereastră. „Ţi-au pus coarne, Paquito ?“ Nebunul traversă strada, se duse lîngă fereastră şi privi înăuntru. Cubeiro şi Carreira se dădură înapoi şi împinseră cu tacurile în chip de suliţă. Dar Paquito căuta ceva sau pe cineva în fundul salonului ; căută cu o privire teribil de fixă. Apoi le întoarse spatele şi continuă drept înainte. Cînd ajunse la plajă, nişte copii aruncară cu pietre în el. Repetă urletul. Băietanii de dreapta şi cei de stînga vorbeau între ei şi rîdeau împreună. Ultimele pietre fură aruncate în acelaşi timp de simpatizanţii Frontului Popular şi de afiliaţii la Frontul Naţional. În prima tavernă în care intrară se stabilise, în mod tacit, un armistiţiu, care se rupse cîteva clipe înainte de a pleca să mănînce, cînd şi unii şi ceilalţi erau deja beţi. Atunci s-au dat cîţiva pumni, deşi apolitici.

Paquito ieşi din tîrg, urcă pe şoseaua ce-o lua drept în sus şi urla numai cînd se întîlnea cu lume. Flautul dădea salturi pe pietricelele de pe pămînt şi scotea un sunet plăcut, de lemn. O briză uşoară îi mişca părul şi cravata. O luă pe drumul spre conac, intră în grădină şi ajunse în dreptul oblonului. Acolo se opri şi strigă : cel mai lung, cel mai complex, cel mai teribil dintre toate urletele lui. Rămase nemişcat, cu dreapta puţin mai în spate şi cu bastonul tremurînd. Carlos îl auzi şi coborî în fugă. Îl văzu cu spatele în lumină, se apropie de el, îl scutură de umeri.

— Ce-i cu tine ?

— Au băgat-o pe logodnica mea la casa de nebuni. Aaaaay... !

Deodată se făcu moale, se zbîrci, se lăsă să cadă la pămînt şi începu să plîngă : sughiţuri mititele, ascuţite, repezi, care, cîteodată, păreau hohote ; şi-i tremura tot trupul.

Carlos îl ajută să se ridice, îl duse în chichineaţa lui, îl aşeză pe pat ; flautul rămăsese în faţa uşii, dar Paquito împungea cu bastonul. Îl ridică în aer, deasupra capului, şi-l învîrti.

— O să-l omor pe Cayetano.

— Nu spune prostii. Cayetano n-are nimic de-a face cu asta. Că bine ne mai merg nouă treburile !

— Cayetano e vinovat pentru toate, şi-l voi omorî. Aşa-i drept.

— Îţi interzic să te mişti de aici.

— Ne înţelesesem că sînt liber, nu ?

Carlos se aşează lîngă el.

— M-am exprimat greşit. Nu-ţi interzic, ci te rog. Cît despre vinovăţia lui Cayetano, o să vorbim noi.

— N-o să mă convingeţi.

— Nu, dacă ai dreptate. Dar dacă nu ai, sper c-o să mă asculţi.

— Cayetano e vinovat.

— Ştii că azi-noapte au dat foc bisericii Santa Maria ?

— Un motiv în plus ca să-l omor.

— De asta, cel puţin, te pot asigura că nu-i vinovat. Şi dacă în asta nu are, e tot atît de posibil ca şi în privinţa logodnicii tale să nu fi avut nici un fel de amestec.

— Ştiu eu ce ştiu.

— În numele prieteniei noastre, îţi cer un răgaz.

— Vi-l dau.

— O să vorbim cînd o să fii mai liniştit.

— Şi o să vă conving, o să vedeţi.

— Acum, linişteşte-te, şi dă-mi cuvîntul tău...

Ceasornicarul întinse mîna.

— Aşa ceva, don Carlos, numai dumneavoastră o puteţi face cu mine. Duceţi-vă liniştit. Dar împăcaţi-vă cu ideea că, mai devreme sau mai tîrziu, vinovatul trebuie să-şi plătească vina. Aşa cere Legea lui Dumnezeu.

Cînd rămase singur, îşi scoase pălărioara, se uită la ea şi smiorcăi puţin ; apoi o aruncă departe. Bastonul îi căzuse la picioare : îl luă şi începu să-i deşurubeze părţile, să-i golească depozitele. Aranjă pe pat bucăţelele, una cîte una, şi deschise sertarele mesei lui de lucru. În ultimul erau bucăţi de metal, şuruburi, piuliţe, resturi de la balamale, spirale de oţel — mari şi mici —, cuie. Cu ochii larg deschişi, privi totul. Se închină, iar degetele sale îndemînatice scotociră, aleseră...

XI

CLOPOTELE BĂTURĂ LA ZECE FIX ŞI-L TREZIRĂ pe Carlos. Soarele pătrundea prin fereastră, iar praful strălucea în aer. Scoase braţele, le întinse. Ruptura de la subraţ îi ajungea pînă la cot, iar pijamalei îi lipseau doi nasturi. Scoase picioarele, se aşeză pe marginea patului, îşi frecă ochii orbiţi de lumină. Şi pantalonii aveau găuri pe la genunchi, de prea multă folosinţă. Îşi puse papucii, se ridică, bău un pahar cu apă, îşi întinse din nou braţele. În aer, acolo în vale, clopotele tocau mărunt, se suprapuneau, se urmăreau, se amestecau, se despărţeau : cele grave şi cele subţiri, ca într-o întrecere, acum în acord, de-ndată în dezacord. Carlos scoase capul pe fereastră, iar bătaia de clopot făcu să-i zbîrnîie auzul. Zîmbi.

— Cristos a înviat.

Părea să fi înviat şi dimineaţa, atît era de luminoasă, de strălucitoare. Deschise gura şi trase aerul. Soarele îi încălzea faţa şi pieptul desfăcut ; mîinile se răcoreau în roua de pe pervaz. Pe frunzele arborilor, soarele se reflecta în mii de sori.

— Cristos a înviat, iar clopotele îl sărbătoresc, cu voia lui don Lino, pe care trebuie să-l fi trezit, ca şi pe mine.

Se aplecă şi vru să ajungă cu mîna la o ramură tremurătoare. Prinse vîrful unei frunze, trase spre el şi ţinu de creangă.

— Să vedem cît trăieşte.

Rupse frunza ; ramura se încovoie, iar roua stropi faţa lui Carlos. Din fundul estuarului ajunse ţipătul unei sirene, urmat de altele mai lungi. Carlos privi şi numără patru vase de pescuit, patru fuioare de fum negru. Plecă de la fereastră şi ieşi din cameră. Intră într-a lui Juan.

— Ei, tu, trezeşte-te !

Juan se ridică speriat. Smocuri arămii îi acopereau fruntea şi o parte din faţă, iar nasul ieşea dintre plete ca un promontoriu.

— Se-ntîmplă ceva ?

— Vasele.

Juan se lăsă să cadă pe pernă.

— Ah, vasele ! Bine.

— Mă gîndesc că ne-am putea folosi de prilejul că pescarii sînt aici. Azi trebuie să-l ducem pe don Lino la cîrciumă.

— Mai bine mîine, că-i duminică.

— Mîine, deputatul va pleca la Madrid. Ziua stabilită e azi.

Juan se ridică din nou.

— Crezi c-o să folosească la ceva ?

— Dacă le vorbeşte, iar ei îl aplaudă, o să plece fericit.

Juan îşi înfundă degetele în păr şi-şi descoperi faţa şi fruntea.

— Sînt convins că tipul ăsta e un nerod.

— Poate să ne fie un nerod util. În orice caz, e firul nostru de pai. Sau te simţi dispus să retractezi totul ? — Carlos căută un scaun şi se aşeză —. În ceea ce mă priveşte, nu-i nici un neajuns. Să rămînă Cayetano cu vasele, să plătească datoriile şi să le dea de lucru oamenilor. Apoi, strîngem lumea în piaţă, proclamăm înfrîngerea definitivă a ultimilor Churruchaos, şi o ştergem de aici. Australia-i un loc bun. Nu te-ai gîndit niciodată să creşti miei ? Aptitudinile mele pentru meseria asta sînt excepţionale, şi sper că şi ale tale. O putem lua pe Clara cu noi, ca să ne ţină socotelile.

Ridică braţele, desfăcu mîinile.

— O să vînd casa asta. Vor da puţin pe ea, dar, poate, o să scoatem de drum. E în tîrg un indian sosit de curînd, un anume don Rosendo, care a lăudat-o de cîteva ori ; poate plăteşte bine.

— Taci şi dă-mi o ţigară.

Carlos ieşi şi se întoarse îndată cu tutun.

— Ai hotărît ceva ?

— O să-i zic *Cubanezului* să adune pescarii în după-amiaza asta. Tu ai grijă de deputat.

— Eşti deştept, Juan.

îl bătu cu palma pe spate ; apoi apropie de el un chibrit aprins.

— Secretul vieții e să nu-ți pierzi speranța ; dar cum speranțele au obiceiul să moară de moartea pe care o poartă în ele, trebuie inventate altele, și altele, și altele, pînă la sfîrșit. Pescarii sînt disperați, dar în seara asta ar putea visa, dacă oratoria lui don Lino reușește să le creeze o nouă iluzie.

— Și apoi ?

Carlos ridică din umeri.

— Cînd eram copil și învățam latina, am tradus o fabulă în care broaștele se plîngeau zeilor.

— Acum această plîngere se numește revoluție. E singura ieșire pentru disperați.

— Mai e una încă și mai rea : resemnarea. Cînd nu-i vom mai putea înșela pe prietenii noștri, cînd totul va fi dat greș, atunci, resemnați, nu vor mai ridica plîngeri, iar zeii le vor trimite un țăruș ca să se așeze în genunchi în fața lui și să-l adore.

— Dacă țărușul le dă de mîncare...

— Mai degrabă o să le folosească să-și facă scobitori. Scobitoarea, adu-ți aminte, e un simbol al resemnării, dar demnă. Este resemnarea care se înșală pe ea însăși.

Juan se întinse în pat. Se iviră niște picioare lungi. osoase ; niște picioare roșietice acoperite de păr, niște genunchi descărnați.

— Aruncă-mi pantalonii ăia.

Carlos se ridică.

— Cît timp te îmbraci tu, eu mă duc să pregătesc micul dejun.

— Ce, tot fără servitori sîntem ?

— *Ceasornicarul* e tot melancolic.

Se opri în dreptul ușii și-l privi pe Juan.

— Mă face să-mi fie frică. De o săptămînă nu spune o vorbă, ascunzîndu-se de mine.

— E ca fiara căreia i-au luat perechea.

— De-asta mi-e frică.

Carlos ieși. În bucătărie focul era stins, iar vasele, goale. Aprinse niște așchii.

— Unde-o fi pus laptele gogomanul ăsta ?

Vărsă apă într-o oală şi o aşeză pe pirostrii. Apoi coborî în tindă. Paquito, cu spatele la scară, contempla grădina : drept deasupra pragului, mîinile-i mînuiau bastonul. Cînd simţi paşii lui Carlos, întoarse capul.

— Dacă laptele îl căutaţi, e aici, în cratiţă.

— Ce faci ?

— Priveam dimineaţa.

— Şi asta te distrează ?

— Apoi mai şi gîndesc.

Carlos, cu cratiţa cu lapte în mîini, se apropie de uşă.

— Bună ziua, Paco.

— Bună, fără exagerare. O adevărată dimineaţă de Slavă.

Cu aer indiferent, Carlos îi răspunse :

— O zi a iertării. Bună e chestia asta, ca măcar o dată pe an oamenii să se ierte unii pe alţii.

— Credeţi dumneavoastră ?

— Aşa, cel puţin, cere Învierea. Tu, care eşti atît de citit, o ştii mai bine ca mine.

— Cîteodată se pune problema să faci dreptate, ştiţi ? Dacă iertaţi o viperă, şi o lăsaţi liberă, muşcă.

— Poate că Domnul iartă şi viperele.

— Eu nu pot ajunge să înţeleg motivele Domnului. Pentru că tot el a creat şi viperele, şi nu poţi să nu te întrebi pentru ce.

— Poate ca să fie instrumente ale dreptăţii sale.

Paquito îi puse, cu repeziciune, mîna pe braţ : vasul cu lapte se clătină.

— Vedeţi cum a venit vorba despre dreptate ? Fără ea nu facem nimic.

— Prefer adevărul, Paco. Atunci cînd va fi aflat, multe dreptăţi se vor dovedi nedrepte.

Nebunul dădu drumul braţului lui Carlos, ridică mîna şi arătă spre cer.

— Pentru orice eventualitate, eu las dreptatea în mîinile lui Dumnezeu, care vede totul, şi o să aibă el autoritatea de a o face viperelor sau oamenilor, după cum o să aibă poftă. Dumneavoastră continuaţi cu adevărurile dumneavoastră.

Se întoarse spre soare. Carlos se uită la profilul lui neregulat, la mustăţile căzute, la gura strînsă.

— Nu vrei să mănînci ? Te invit.

Paquito nu răspunse. Carlos se întoarse în bucătărie. Cînd zgomotul pașilor lui se pierdu, Paquito ridică bastonul, amenințător. Apoi ochi cu el o scîndură bătută în ușă. Se auzi un zgomot metalic, ca o scrîșnitură puternică, iar bastonul rămase înfipt în lemn. Paquito începu să rîdă. Trase cu putere și smulse bastonul : din capătul lui ieșea un vîrf lung, gros, ascuțit.

La lămpile aprinse de obicei mai adăugaseră alte două, mai mari și bine umplute cu gaz, aduse de la vapor de către căpitanul „Marinei a II-a". Luminau mai bine decît cele ale casei, iar chelia *Cubanezului* strălucea mai mult ca oricînd, cu pielea puțin mai bronzată acolo unde se termina fruntea ca să înceapă cea a capului. Pe măsură ce intrau, pescarii se așezau în bănci, strînși unii într-alții și cu băștile în mînă. Era dispoziție să se fumeze cît mai puțin, iar, pentru aerisire, era deschisă o fereastră. Fiecare putea lua un pahar pe socoteala lui don Carlos Deza, și ceva de mîncare, și asta „nu pentru că domnul Deza ar fi zgîrcit, ci ca să nu se îmbete nimeni și să nu se vorbească dezorganizat", explicase Carmiña ; și nu primi monede de la nici unul care încercă să dubleze doza pe banii lui. Masa prezidiului era formată exact din trei măsuțe, puse una lîngă alta, și le acoperiseră cu o față de masă de mușama, care era încă umedă. Pe fața de masă, șapte pahare și trei sticle : de vin alb, roșu, și de țuică, la alegere. Lampa cea mai puternică era atîrnată chiar deasupra, de o grindă, cu o parîmă smolită căreia-i făcuseră un nod marinăresc.

Cubanezul menținea ordinea, liniștea conversațiile, îi potolea pe cei mînioși. Pleca și venea, se strecura printre bănci, da fuga la ăsta și-i promitea celuilalt să-l servească imediat. Poc, poc, poc. „Carmiña, vin roșu pentru doi și niște sardele." Într-un colț, echipajul de pe „Sarmiento I" discuta cu cel de pe „Sarmiento II" dacă era potrivit un anume viraj de făcut cu plasele de pescuit, pe mare.

— Îți spun c-a fost ca și cînd cineva ar fi pus pe fugă bancul de pești. Dacă nu crezi, poți vedea ce-am pescuit.

— Gata, au sosit, spuse unul de la ușă.

Cubanezul ridică brațele și tăcură cu toții. Prin ușa cu geamlîc, deschisă, ajungeau pînă la ei zgomotele străzii, plînsetul unui copil, aerul mirosind a iod și a sare. Aldán intră primul și rămase în prag pînă cînd apăru don Lino. Carlos Deza, în urma lui, nu se grăbi să intre. Don Lino se oprise, își scosese pălăria, o ridicase deasupra capului, o agitase înainte de a saluta :

— Sănătate, cetățeni, sănătate și Republică.

Pescarii, în picioare, se uitau la el curioși, cu neîncredere, cu ironie. *Cubanezul* îl salută în numele tuturor și-i ceru să le facă favoarea de a lua loc printre ei. Îi fu prezentat Comitetul de conducere al Sindicatului, și ocupă la masă locul de onoare.

— Roșu sau alb ?

— Apă gazoasă, nimic altceva. Vinul, doar la mîncare și în cantitate mică, exceptînd vreo zi deosebită. Dar, prieteni, zilele deosebite ale unui om modest se pot număra pe degetele de la o mînă și mai și rămîn în plus.

Juan acceptă un loc la dreapta ; Carlos preferă o margine, cea mai apropiată de perete, cea mai slab luminată.

— Domnule deputat, chiar dacă nu e decît ca să ne însoțiți, și tot trebuie să beți un pahar de vin roșu. Vă aflați printre marinari.

Don Lino se îndreptă ușor.

— Marinari, bine ziceți ! O clasă excepțională de cetățeni, care are toate drepturile și e în stare să împlinească toate îndatoririle, cel puțin teoretic și, bineînțeles, din punct de vedere constituțional, dar deasupra altor clase și altor grupuri sociale și politice, o clasă, într-o vreme, plină de eroism și sacrificată. Mă felicit, marinari, că mă aflu printre voi, mînă în mînă, față-n față și, ca să sărbătoresc această întîlnire renunț la igienica apă gazoasă și ridic paharul pentru prosperitatea tuturor. În sănătatea tuturor !

Bău o jumătate de pahar de vin roșu și se așeză. Aldán îl lăsase pe al său pe masă și rămăsese în picioare. Ridică o mînă și liniști murmurele. Profilul său acvilin stătea exact sub lampă, a cărei umbră mișcătoare îi întuneca nasul ; ca o compensare, reflexele îi făceau părul să ia culori aprinse, ca focul.

— Tovarăși...

Se sprijini cu mîinile de masă şi se aplecă puţin înainte. Toată faţa îi rămase în umbră, dar pupilele îi străluceau. Privi cu atenţie muşamaua înflorată, înainte de a se adresa auditoriului.

— Tovarăşi, prezenţa deputatului nostru în acest loc unde atîta am vorbit, unde atîta am sperat, poate fi, în principiu, o sărbătoare, pentru că, pentru noi, e un motiv de bucurie că reprezentantul nostru în *Cortes* se apropie de cei mai umili, cei mai sacrificaţi dintre alegătorii săi. Dar, în acelaşi timp, e o ocazie dramatică, pentru că deputatul nostru vine spre noi ca să nască o nouă speranţă acolo unde au naufragiat ale noastre. El a luat pe răspunderea sa salvarea unei întreprinderi de a cărei prosperitate depind vieţile voastre, ale tuturor, şi ale fiilor voştri. Cei care ne aflăm aici, şi iertaţi-mă dacă mă socotesc şi eu, ne-am silit s-o scoatem la lumină pentru că e opera noastră şi pentru că e o operă bună. Nimeni nu poate fi acuzat că ar fi refuzat colaborarea, şi nici unul dintre conducătorii voştri că n-ar fi fost cinstit. Dar asta este trista realitate : n-am avut succes. N-aţi cîştigat mai bine, iar întreprinderea se află într-o grea situaţie economică, iar, ca ultim recurs, apelăm la ajutorul Statului. Dar cine e Statul ? Îl cunoaştem ? Între Stat şi noi, se găseşte aici protectorul nostru.

Arătă spre don Lino cu mîna întinsă şi se aşeză. Nu se aplaudă. Degetul lui Juan încă ţintea spre burta deputatului. Cînd acesta se ridică — atunci da, se aplaudă —, degetul arăta spre şliţ.

— Vă rog frumos, cetăţeni ! Încă nu, încă nu !

Vroia să întrerupă ovaţiile cu mîinile întinse, iar după ce marinarii nu mai aplaudară, mîinile cereau să se stingă ecourile.

— Încă nu, încă nu !

Marinarii care nu încăpeau în cîrciumă, rămaseseră afară. Se înghesuiau la fereastra deschisă, băgau capetele prin fumul ţigărilor şi începeau să protesteze.

— Nu se aude bine !

Cubanezul deschise uşa cu geamlîc şi cealaltă fereastră. Locurile libere fură de-ndată acoperite de capete rase, de feţe tăbăcite, de ochi neliniştiţi.

— O Republică, dragi cetăţeni, hîm, hîm, este o formă de guvernare în care privilegiile s-au împărţit atît de echitabil, încît se poate afirma că nu există privilegiaţi. Dar într-o Republică reprezentativă cum e a noastră, un mic număr de cetăţeni, deputaţii, au privilegiul de a-i reprezenta pe ceilalţi. Dar, putem spune că acest lucru e un privilegiu ? Pentru că, dacă se priveşte cu atenţie, dacă se analizează, privilegiul de a reprezenta e mai degrabă o povară : asta pentru că a reprezenta impune o îndatorire inexorabilă, o îndatorire grea, datoria de a proclama adevărul în faţa ţării, de la care noi, deputaţii, nu ne putem sustrage. Avem privilegiul de a reprezenta voinţa poporului, avem datoria ca această voinţă să fie urmărită cu atenţie şi ascultată. Şi ea să fie împlinită. Mai ales asta, cadă cine o cădea. Să se împlinească tot în mod inexorabil. Voinţa poporului este izvorul tuturor legilor, al autorităţii, a întregului guvern. Cel care i se opune trebuie să fie expulzat din corpul social, vreau să spun din Republică.

Făcu o pauză. Mîna sa dreaptă netezi mustăţile, în timp ce stînga se apropia de depozitul inferior al lămpii cu gaz.

— Ce este, deci, înlăuntrul Republicii, voinţa Unuia ? Ce arie cîntă, în concertul unanimităţilor politice, această voce discordantă care doreşte să se impună celorlalte, să răsune pe deasupra lor, să le facă să tacă şi să le alunge ? În ce fel trebuie să înţelegem, într-o societate condusă corect, voinţa singulară care aspiră să se substituie celei colective ? Nu eu, ci specialiştii cei mai renumiţi în drept politic, filosofii cei mai iluştri care şi-au pus gîndirea în slujba studierii Lucrării publice, şi-au dat avizul : boală. Voinţa individuală care se opune celei colective este o boală politică, un antrax născut în corpul societăţii, o acumulare de materie infecţioasă care cauzează febră, care dă peste cap viaţa normală a corpului şi pentru a cărei extirpare este nevoie de cea mai uzuală terapeutică : să tai, să cureţi, să redai sănătatea membrului bolnav.

Mîna îi coborîse şi, înălţată pe jumătate, trasa în aer figuri circulare, ca nişte spirale, desăvîrşite fiecare dintre ele, mai cu seamă ultima, în energice drepte, în împunsături de spadă înfipte pînă în străfunduri în pieptul

impalpabil al aerului. Privi cum cade dușmanul străpuns și-și retrase mîna. În același timp, vocea se făcu mai blîndă.

— Am putea crede că pericolul cel mai grav pentru Republică stă în foiala de voințe individuale împotriva voinței generale ; în dorințele celor care-și propun să prospere pe socoteala noastră ; în șarlatani, în franctirori, chiar în cei care doresc să realizeze în propria lor persoană o sublimă frază a marelui republican francez : „Vulturii zboară singuri : oile merg în turmă". Dar nu. Există un pericol încă mai mare, un pericol incomparabil mai de temut, un pericol care este, pe lîngă cel al individualiștilor ceea ce este pentru corp cancerul față de antrax. Adevăratul cancer al societăților. Mă refer, așa cum probabil toți ați și înțeles, la tiran. Ce este un tiran, domnilor ? Ce e un tiran ?

Însoți întrebarea cu o încîrligare a degetelor, cu o întindere și apoi o contractare a brațelor, cu o tensionare finală, cu pumnii strînși, care se desfăcură deodată și arătară auditoriului, tăcut palmele curate ale mîinilor.

— Nu vă voi explica, pentru că o știți. Poate chiar mai bine decît mine. Pentru că eu am văzut tiranul, l-am cunoscut, am ajuns să-l înțeleg ; dar voi i-ați simțit tirania, ați suferit-o pe propria voastră ființă, vă oprimă, împiedică libera exercitare a voinței voastre. Eu nu mă refer la tiraniile de altădată, ci la cea prezentă, nu la morți, ci la vii, nu la ziua de ieri, ci la cea de azi. Pentru că, ia răspundeți-mi : a fost dorința voastră ca străzile acestui renumit tîrg, ca privirile trecătorilor, liniștiți să fie jignite de mascarade anacronice, resturi ridicole ale unui trecut îndepărtat pe care, împotriva oricărei rațiuni și al oricărui drept — v-am spus înainte că izvorul dreptului este voința poporului — unii încearcă să-l perpetueze ? N-au fost oare precauțiunile repetate, luxul afișat de forțele represive, armele ascunse, tot atîtea lovituri în demnitatea voastră de oameni liberi și conștienți ? Ordinea publică a fost luată drept pretext ! Dar, ce trebuie să fie ordinea publică altceva decît expresia unei ordini mai profunde, a ordinii Dreptății ? Și poate fi dreptate cînd se constrînge libertatea fiecăruia și a tuturor împreună ? De-a lungul unei întregi săptămîni, zi după zi, am fost insultați și nu ni s-a

permis să răspundem insultelor ! O lespede grea, a tiraniei, ne-a strivit. Ne-au luat peste picior, şi-au bătut joc de noi, şi nu mai lipseşte mult pînă la ultima ofensă : ca zbirii celui puternic să ne arunce în mare şi să ne înmormînteze trupurile în ea.

Ţac, ţac, ţac. Mîna mişcătoare desenă în aer traseul unui fulger şi descărcă pumnul pe masă. Se auziră : „Bravo !". Don Lino îşi şterse sudoarea de pe frunte, în timp ce lumea aplauda.

— Liderul vostru, Aldán, a văzut situaţia cu claritate. Singurul mod cu putinţă de a te elibera de tiranie este de a avea independenţa economică. De asta aţi luptat, ca să creaţi această redută autonomă, această afacere colectivă care-şi obţine beneficiile din surse necontrolate, din surse libere, pentru că nimic nu e mai liber decît marea şi o putem chiar considera drept paradigma libertăţii. Generos, glorios efort ! Dar fără noroc. Sînt multe şi foarte puternice forţele împotriva cărora luptaţi şi nu e de mirare că în primele hărţuieli aţi fost învinşi şi nici că, pentru a continua să luptaţi, aveţi nevoie de ajutorul public. Şi aici, cetăţeni, e locul unde începe să poată interveni acest modest deputat, acest reprezentant ales prin voturile voastre, adică prin voinţa tuturor, şi care se află aici supus mandatului vostru, ca să devină ceva atît de impersonal cum trebuie să fie un reprezentant. Pentru că reprezentantul nu e nimic prin el însuşi, nu este altceva decît purtătorul de cuvînt al voinţei reprezentate. A voastră, e aceea de a trăi, lupta pentru viaţă, care este legea supremă. Ei bine, vă asigur, vă promit, vă garantez, v-aş jura dacă ar exista ceva îndeajuns de sublim pe care să jur, că voi duce vocea voastră în faţa supremului tribunal al Patriei şi că Patria nu va rămîne surdă în faţa nevoilor voastre. Pentru că voi sînteţi carnea şi sîngele ei, temeliile ei şi apărătorii ei, cei care muncesc pentru a o susţine şi-i asigură existenţa viitorilor ei cetăţeni. Proletari vrea să însemne, înainte de orice, părinţi ai progeniturilor, cum explica odată marele republican Unamuno. Proletari, părinţi ai fiilor patriei, patrie voi înşivă. Şi dacă sînteţi Patrie, dacă sînteţi Patria, cum să nu se îngrijească de voi cei care o reprezintă ? Vocea aceasta umilă pe care o auziţi acum va răsuna, peste puţine zile, în incinta măreaţă a Parlamentului, şi sînt si-

gur că deputaţii republicani, ca un singur om, vor vota acest ajutor cerut. Sînt sigur, şi tocmai de asta, pentru că cu cunosc cît de curate le sînt conştiinţele şi cît de dreaptă administrarea, mă constitui în garanţie. că această misiune cu care m-aţi însărcinat va fi încoronată de succes.

Bău o sorbitură de vin şi-şi trecu limba peste buze. Sudoarea îi curgea pe obraji, iar umerii îi căzuseră. Aldán îi şopti : „Gata, ajunge !". Dar don Lino se îndreptă din nou şi respiră profund.

— Pentru că, cetăţeni, în caz contrar, n-aş mai îndrăzni să vin în faţa voastră şi aţi avea dreptul să mă insultaţi în stradă şi să mă duceţi în faţa copiilor voştri ca pe un trădător al celei mai sfinte obligaţii. Vă amîn, deci, pînă peste opt zile, cînd vă voi da socoteală, chiar aici, de ce am făcut. În schimbul acestui lucru, vă cer să fiţi alături de mine, cu sufletul vostru şi, dacă va fi nevoie, cu acţiunea voastră legală în lupta mea împotriva tiraniei. Ziua în care vom fi distrus-o va fi sărbătoare în Pueblanueva. Să aşteptăm ziua asta plini de încredere. Pînă atunci, strigaţi toţi, împreună cu mine : „Trăiască Republica spaniolă ! Trăiască libertatea !".

Se lăsă să cadă în scaun. *Cubanezul* veni repede cu apă gazoasă. Marinarii de dinăuntrul şi din afara cîrciumii aclamau libertatea şi Republica. Sprijinindu-se de Aldán, don Lino se ridică pentru a mulţumi. Aplauzele se prelungiră. Zgomotul lor ca de tunet ieşea din cîrciumă şi zbura pe deasupra apelor liniştite.

— Vă însoţim pînă acasă.

Publicul ieşise, iar don Lino îşi făcea vînt cu un ziar împăturit.

— Mulţumesc, mulţumesc, dar lumea asta... Nu le-o da cumva prin minte să se ia după noi ? Modestia mea nu-mi dă voie să conduc propria mea apoteoză...

— E de-ajuns s-o doriţi dumneavoastră...

— Nu că mi-ar plăcea să contrazic fireştile expansiuni populare, dar mi-ar fi jenă să ajung la mine acasă însoţit de mulţime.

— Nu sînt mai mulţi de cincizeci sau şaizeci.

— Nu numărul face mulţimea, ci unitatea voinţelor.

Se uita pe rînd la Juan şi la Carlos.

— În sfîrșit, dumneavoastră decideți.

— Cum doriți dumneavoastră, don Lino.

— Cum vreau eu... ! Eu nu mă pot opune dorinței poporului. Dar, repet, ridicarea în slăvi mă copleșește.

Ieșiră. Juan îl înștiință pe *Cubanez* că el și Carlos se vor întoarce, probabil, să cineze acolo și să-i aștepte deci Comitetul de conducere. Marinarii deschiseseră cale printre ei și salutau.

— Trăiască deputatul nostru !

Aplauzele se repetară. Un grup începu să cînte *El himno de Riego,* și-l preluară toți în cor. Don Lino, urcat în trăsura lui Carlos, cu pălăria în mînă, saluta. Carlos trase de hățuri, iar trăsura porni încet, în mersul liniștit al calului. Marinarii îi înconjurară. Continuau să cînte, iar în cîntec se amestecau „trăiască" și „jos cu". Lumea se oprea în loc, iar unii se alăturau cortegiului. O gloată de copii îl preceda. Cînd trecu prin fața Cazinoului, se iți mai multe capete ; priveau fără să înțeleagă și cînd înțeleseră, rîseră. Numai Cayetano rămase serios și spuse un „Caraghioșilor" pe care-l auziră cu toții. Soția lui don Lino ieși în ușă plîngînd : o anunțase logodnicul fiicei ei. Don Lino o îmbrățișă, și așa intrară în casă.

— Poporul mă aplaudă, Maria ! Poporul mă iubește ! Iar eu trebuie să fac ceva pentru popor... ! Trebuie să răspund încrederii sale și speranțelor sale !

Cubeiro sosi la Cazinou înaintea tuturor ; salonul era cufundat în semiîntuneric, iar băiatul de la bar moțăia. Cubeiro aprinse lampa din mijloc și aplicele de pe pereți ca în serile de bal, puse un disc la gramofon și se apropie de tejghea. Băiatul, speriat, se freca la ochi.

— Pune-mi cafea.

— Da, domnule.

— N-a venit nimeni ?

— Nu, domnule.

— Află că azi o să vină lume multă.

— Cum e sîmbătă... !

— Nu din cauza asta, dar o să vină. Curios e că încă n-a venit.

— Tocmai a bătut de zece și jumătate.

Băiatul manipula cafetiera. Țîșni un șuvoi de abur negricios ; așeză dedesubt o ceșcuță.

— Foarte concentrată ?
— Mai degrabă da.
— Şi un păhărel ?
— Bine. E o zi deosebită.
— Notez totul, da ?
— Ca de obicei.

Cubeiro scoase din buzunar o monedă de două pesete şi o făcu să se învîrtească deasupra tejghelei.

— Asta-i pentru tine.
— Pentru mine ? — i se făcură ochii mari.
— Dar trebuie să faci ceva.

Băiatul întinse mîna, dar Cubeiro ţinea moneda.

— După, după ce-ai făcut-o.
— Bine.

Băiatul îşi retrase mîna decepţionat şi aşeză ceşcuţa pe farfurioara ei, cu pachetelul de zahăr şi cu o linguriţă gălbuie. Cubeiro desfăcu pachetelul, amestecă zahărul cu putere.

— Mai tîrziu o să vină don Lino.
— Da.
— Cînd o veni, şi după ce-o trece niscaiva vreme şi vezi că vorbeşte cu toţi, iei telefonul şi ceri să ţi-l dea pe don Cayetano.

Băiatul făcu o figură înspăimîntată.

— Eu ?
— Da, tu. Fără să întrebi nimic şi fără ca nimeni să-şi dea seama. Ceri să ţi-l dea pe don Cayetano şi-i spui : „Puteţi veni".
— Nimic altceva ?
— Nici un cuvînt mai mult.
— Dar, nu-l cer la telefon ?
— Nu-i nevoie. O să răspundă el.

Băiatul închise ochii şi repetă :

— Puteţi veni.
— Asta-i. Apoi o să-ţi dau cele două pesete, dacă o faci cum trebuie.
— Da, domnule.

Cubeiro luă ceaşca de cafea şi trecu în salon. Discul se sfîrşise. Îl întoarse şi apoi se aşeză. Din gramofon se auzi muzica unui *blue*. Cubeiro se lăsă pe spate, în balansoar.

— Ai tutun, băiete ?
— Da, domnule.
— Adu-mi un pachet.

Începu să fumeze cu ochii închiși. Mișca încetișor un picior, în ritmul muzicii. Cînd se deschise ușa de la stradă, se îndreptă, privi spre cel care sosea și continuă să se balanseze.

— Bună seara.
— Bună.
— Încă n-a venit nimeni ?
— Eu sînt nimeni ?
— Vroiam să spun...

În gramofon, zgomotul jazz-ului coboară, și vocea suavă a unui negru cîntă :

Just Molly and me
and Baby makes three.
My blue Reaven !
Tarararararararararara,
tarararararararara.
Just Molly and me...

— Drăguț, nu ?
— Eh ! Eu nu înțeleg muzica asta de acum.
— Cum se vede că n-ai fost la Havana !

Se deschide ușa din nou și intră judecătorul. Aproape îndată sosi Carreira, cu încă trei sau patru. Veneau strigînd unul la altul.

— Iar eu îți spun că l-au scos pe umeri !
— Eu te asigur că nu, pentru că eu mă găseam în ușa cinematografului și i-am văzut trecînd chiar cu ochii mei !
— Dar cel care mi-a povestit n-avea de ce să mă mintă !
— O fi vorbit așa, în general.

Cubeiro întinse picioarele și bară drumul celor care tocmai intraseră. Apoi se ridică.

— Gata cu cearta. Mergea în trăsură deschisă.
— Vezi ? În trăsura care-a fost a Bătrînei și pe care acum o folosește don Carlos Deza.

Încă doi, încă unul, alți doi : tăcuți sau ciorovăindu-se. Domnul Mariño și domnul Couto, care nu veneau nicio-

dată : don Rosendo, indianul, care-şi şi făcuse obiceiul să vină, dar care se retrăgea devreme ; doi consilieri comunali, care deveniseră membri ai Cazinoului după ce fuseseră numiţi în funcţie.

— Dar ce se-ntîmplă în seara asta ? Ce, e cumva şedinţă generală extraordinară ?

Cubeiro se plimba cu jacheta descheiată, cu mîinile în răscroiala vestei şi cu ţigara în gură. Zîmbea cu subînţeles, bătea pe umăr pe unul şi pe altul.

— Cine ar fi crezut pe cînd veneam aici doar cîţiva ! Marii „Kulaci", ziceam eu. Dar e clar că totul se schimbă. Toată lumea e acum membră a Cazinoului.

— Crezi c-o să vină don Lino ? întrebă Carreira.

— Dacă nu vine, înseamnă că lipseşte de la datorie. Dar nu cred s-o şteargă pe ascuns : mîine e duminică, şi pleacă la Madrid, ca bun deputat ce e.

— Ar trebui să-l aplaudăm.

— Din partea mea, faceţi-i şi focuri de artificii.

— O spun în glumă.

— N-are rost să glumeşti cu el că o s-o ia în serios.

Clubul jucătorilor de domino se instalase într-un colţ. Făceau castele din fişe, vorbeau încet, îşi beau cafeaua. Doi, care vroiau să facă pe chibiţii, priveau grupul.

Cubeiro scotoci într-o grămadă de discuri de gramofon.

— Uite, Carreiro, mi-ai dat o idee. Cînd o intra don Lino, îi cîntăm *El himno de Riego* : cu el, aplauzele or să se potrivească mai bine.

— Da, e o idee bună. *El himno de Riego* ! Şi de ce nu *Marşul regal* ? Asta ar fi şi mai amuzant.

— Nu fi idiot, Carreiro. Să cînţi *Marşul regal* ar fi ca şi cînd l-ai insulta. Mai bine *El himno de Riego.*

— Dacă stăm bine să ne gîndim, interveni judecătorul, este imnul naţional şi n-ar trebui luat în derîdere. Aici sîntem cu toţii republicani.

Cubeiro, cu discul în mîini, se uită la judecător cu viclenie.

— Niciodată n-a fost mai potrivit de cîntat decît în ocazia asta.

— Treaba voastră. Eu mă spăl pe mîini.

— Stai jos şi aşteaptă, şi dacă totul iese bine, o să rîzi.

Se grupaseră după afinităţile politice, dar aproape unii de alţii. Cubeiro trecea de la un grup la altul şi promitea că o să se rîdă şi că vor fi surprize mari. „Dar, o să vină ?“ Bineînţeles, omule ! Cum să nu vină, cînd e ziua cea mai mare din viaţa lui ? O zi ca asta nu se petrece în familie.“

Don Lino cobora pe stradă cu mîinile la spate, cu pălăria înfundată pe cap şi cu amintirea obsedantă a aplauzelor sunîndu-i în urechi. Deschise uşa cazinoului şi intră. Gramofonul începu să cînte : toţi cei prezenţi aplaudară. Don Lino rămase în uşă, clipind din ochi. Pentru o clipă, doar pentru o clipă, se crezu în rotonda Parlamentului. Don Cubeiro, care se apropia de el bătînd din palme, nu-i amintea figura nici unui deputat, cu atît mai puţin a vreunui ministru. Don Lino îşi scoase pălăria.

— Domnilor, domnilor ! E prea mult ! Mulţumesc, mulţumesc, mii de mulţumiri !

Îl înconjurară. Palmele care băteau formau o coroană în jurul urechilor sale. Înaintă cum putu, pînă cînd cercul se desfăcu şi aplauzele încetară şi se auzea numai la gramofon *El himno de Riego :*

tatata, tatata, tatarara...
Tatata, tatata, tatarara,

— Scoateţi discul, vă rog mult. Trebuie cîntat numai la marile ocazii.

— Dar ce, vi se pare puţin ce s-a întîmplat azi ?

— Exageraţi. Nu s-a petrecut nimic extraordinar. Dar poporul, asta se ştie, îşi exteriorizează zgomotos simţămintele. Ce altceva mai pot face săracii ? Să aplaude nu-i costă bani.

Se aşezase şi încerca să ascundă de privirile obraznice două lacrimi care-i apăruseră în ochi.

— Apoi noi, în afară că aplaudăm, te şi invităm. Trebuie sărbătorit don Lino ! Băiete, cafea pentru domnul deputat şi tot ce mai doreşte !

— Nimic altceva decît cafea, iar cînd ne vom fi liniştit să jucăm puţin cărţi.

Dintre cele două lacrimi, una îi alunecă pe obraz pînă în mustaţă şi acolo rămase, tremurătoare şi strălucitoare ca o stea.

— Dar, omule ! Cine se gîndeşte la jocul de cărţi în ziua asta măreaţă ?

— Te referi la sărbătorirea de azi ? întrebă perfid judecătorul.

Cubeiro se întoarse şi se puse în faţa lui. Cu mîna, îi făcu un semn băiatului de la bar, care-l privea. Băiatul luă telefonul şi se ascunse cu el în spatele tejghelei.

— Aici nu mai există altă glorie decît a deputatului nostru. Celelalte sînt moarte şi înmormîntate. Cu toate astea... — îşi trecu privirea de jur împrejur —, nu există bucurie fără durere, nici trandafiri fără spini. Îmi pare rău că printre cei prezenţi nu sînt de faţă anumite persoane care ar fi trebuit să se afle aici. În primul rînd, farmacistul, dar el are motiv, pentru că supărarea trebuie să-i fi provocat dureri de burtă şi le-o fi tratînd cu ţuică. În schimb, don Carlos Deza, nu are scuză. Don Carlos Deza trebuia să se afle aici şi el chiar el, să fie cel care, să facă discursul de salut către deputatul nostru. Noi, ceilalţi, nu ştim vorbi. Cît despre Cayetano...

Don Lino ridică brusc capul, iar lacrima pierdu sprijinul pe care-l găsise în mustaţă şi căzu în întunecimea jachetei.

— Don Cayetano ?

— Da, şi don Cayetano. Triumful dumitale e propriul lui triumf. Nu el te-a scos deputat ? Păi e cazul să se bucure, cum se bucură un tată de succesul fiului !

Mîna desfăcută a lui don Lino descrise, liniştită, un semicerc. Ceilalţi se aranjaseră şi formau un grup strîns în jurul lui ; cei mai mulţi, aşezaţi, în picioare, Cubeiro şi judecătorul, fiecare cu cafeaua şi cu lichiorul lui în mînă.

— S-o luăm pe rînd. Ar fi nedemn să neg intervenţia domnului Salgado la originea carierei mele politice. Sînt un preot al Adevărului, iar adevărul e acesta : a propus candidatura mea coaliţiei republicano-socialiste şi a fost acceptată. Dar eu am ieşit deputat prin voturile poporului. Ale celor de aici şi din alte părţi, ale prietenilor mei şi ale unor mii de necunoscuţi. Poporul m-a făcut şi poporului i-o datorez. Şi dacă, vreodată, domnul Salgado ar ajunge să se transforme în duşman al poporului, lucru pe care nu-l doresc, m-ar găsi printre inamicii lui, dispus să lupt şi să mor dacă ar fi nevoie. E inutil să vă amintesc,

domnilor, că ceea ce eu înțeleg prin popor nu coincide numai cu straturile sale inferioare, care pe nedrept sînt numite de unii prostime. Pentru mine, poporul sînt toți cetățenii națiunii, fără a exclude din acest corp sfînt decît pe aceia care fie că așa vor ei, fie pentru felul nedemn în care să poartă, au dat motive să fie înlăturați.

— Atunci, cei care te-au aplaudat azi-dimineață și te-au dus pe umeri era popor sau prostime ?

— Numită de asemenea și plebe, corectă judecătorul.

Don Lino se ridică.

— În primul rînd, n-am fost purtat pe umeri, ca un oarecare toreador, ci însoțit pînă la domiciliul meu de un grup de muncitori cărora le adresasem cuvîntul. În al doilea rînd, nu erau nici plebe, nici prostime, ci adevărații reprezentanți ai acelei părți din popor care lucrează și suferă, ai aceleia pe care unii vor s-o îndepărteze de noi și s-o transforme în dușmanii noștri. Mă refer, cum e evident, la proletariat. Dar, cine poartă vina că o asemenea teribilă sciziune e gata să se producă ? Cine este răspunzător de faptul că proletariatul este din pornire dușmanul societății noastre ?

— Cayetano, spuse Cubeiro liniștit.

Don Lino tresări.

— Eu n-am spus asta, domnilor, sau, cel puțin, încă n-am spus-o !

— Nici eu n-am vrut s-o spun. A fost o coincidență. Tocmai i-am auzit mașina și mi se pare că e pe punctul de a sosi.

Degetul lui Cubeiro arătă spre ușa de la stradă. Priviră cu toții : don Lino, cu trufie, cu îndrăzneală. Fu o clipă de tăcere, de cutremurare. Cubeiro și judecătorul schimbară priviri. Se deschise ușa și intră Cayetano.

— Bună seara, domnilor.

Înaintă calm, în diagonală, către colțul în care se formase cercul care acum se mărea, spre don Lino, care-i era centrul. Cincisprezece fețe împietriseră : cincisprezece inimi băteau neliniștite, ca în așteptarea unei mari înfruntări.

— Ce ? Se țineau discursuri ? Îmi pare rău că v-am întrerupt.

Căută cu ochii un loc să stea. Mai multe mîini îi oferiră scaune. Luă unul, mulțumi și se așeză. Don Lino rămînea nemișcat, cu pieptul umflat și cu mîinile în buzunarele pantalonilor, arogant.

— Continuă, don Lino. Dacă am venit aici în seara asta, am făcut-o numai ca să te ascult. Am bănuit c-o să avem sesiune extraordinară — își dădu scaunul înapoi, pînă îl sprijini de perete, și-și puse picior peste picior —. Adevărat, încă nu te-am felicitat. Te-am văzut în după-amiaza asta străbătînd în triumf străzile tîrgului. Să fie într-un ceas bun.

— Mulțumesc.

— Nu pot decît să mă mîndresc cu succesul dumitale. Din punct de vedere politic, ești fiul meu.

Don Lino își semeți pieptul atît de tare, că spatele i se curbase cu totul.

— Sînt fiul voinței poporului. Tocmai explicam asta acestor domni.

Cayetano izbucni în rîs.

— Voința poporului ? Dar ce-i asta ?

Don Lino își scoase un picior în față, ușor îndoit, și un braț drept întins, a cărei mînă ținti viguros spre nările lui Cayetano : ca spada care caută gîtul ca să omoare dintr-o lovitură.

— Așa vorbesc fasciștii.

— Nu știu ce-nseamnă asta, don Lino.

— Atunci o să-ți explic — își schimbă poziția : taurul nu era bine ațintit. Fasciștii sînt toți cei care se opun voinței poporului și vor s-o înlocuiască prin a lor proprie. Fascist este cel care își exercită propria putere sprijinindu-se pe forța sau pe bogăția lui — se opri, șovăi, învinse teama. Fascist ești dumneata.

Se opri în gol și privi împrejur : figuri stupefiate și figuri care-i dădeau curaj. Cubeiro îi făcu cu ochiul și șopti : „Înainte". Însuși Cayetano nu părea ofensat, continua să zîmbească. „Evident, nu înțelege gravitatea acuzației". Întinse mîna din nou. Taurul nu mai dădea din picioare, dar mișca din cap.

— Dumneata crezi că am atîta putere ? întrebă Cayetano cu voce liniștită.

— Mai şi întrebi ? don Lino îndrăzni să zîmbească şi el de sus, iar bărbia arăta spre ceilalţi. Întreabă-i pe aceşti cetăţeni. Ieşi în stradă, opreşte-i pe trecători, du-te cu întrebarea în intimitatea sfîntă a căminelor. Oh, n-or să-ţi spună că da, îmi dau seama de asta ! Îţi vor răspunde cu frică şi pe delături. Dar teama evidentă, răspunsul în doi peri, vor fi proba cea mai bună. Dumneata porunceşti în tîrgul ăsta pentru că le e frică de dumneata, şi le e frică pentru că dumneata eşti stăpînul care are pîinea în mînă. De asta îţi poţi permite luxul de a călca în picioare legile Republicii şi de a-i obliga pe cetăţenii conştienţi să tolereze, să suporte fără să crîcnească spectacolul retrograd, degradant, superstiţios şi înapoiat al unor procesiuni. Dumneata, care nu crezi în Dumnezeu şi n-ai crezut niciodată ! Dumneata, pentru care nu există lege morală, nici respectabilitate, nici demnitate, decît pentru a le călca în picioare ! Ca în vremurile funeste ale feudalismului...

Cubeiro se apropiase de bar şi cerea o apă gazoasă. Îi oferi într-un pahar lui don Lino, iar deputatul îşi reîmprospăta apa, care începea să se încălzească. Cayetano continua să dea din cap şi fuma o ţigară. Membrii cazinoului se grupau, vorbeau încet, priveau pe furiş la matador.

— De ce seniorii de pe vremuri îşi puteau exercita tirania ? Pentru că erau stăpînii pămîntului. Aveau în mîinile lor pîinea şi o dăruiau celui care-i asculta orbeşte. *Perinde ac cadaver,* vii sau morţi. Rea pîine, tristă pîine, cea care se obţine renunţînd la propria demnitate, sacrificînd libertatea personală ! Pîine care are gust de cenuşă, pîine a durerii şi a mizeriei. Cel care o împarte este stăpîn al vieţii şi al onoarei. Are drept asupra trupului meu şi al alor mei. În mîinile lui stă să mă facă sclav şi să mă dezonoreze. Şi mă pune în faţa dilemei de a mă supune sau de a mă răzvrăti.

Cayetano nu se mai balansă. Ridică mîna. Don Lino se întrerupse şi-i ascultă obiecţia.

— Asta faci dumneata acum, don Lino ? Te răzvrăteşti ? Sau răscoala exista dinainte, iar dumneata vrei să devii capul ei ?

— Eu n-am nevoie să mă răscol, domnul meu, pentru că eu nu sînt oprimat ! Eu acuz.

— Pe mine ?

— Pe dumneata. În numele celor exploatați, al celor călcați în picioare, al celor dezonorați.

Cayetano se sculă dintr-un salt. Scaunul pe care ședea căzu jos. Carreira și domnul Mariño alergară să-l ridice.

— Un moment, don Lino. În ceea ce-i privește pe cei dezonorați, dumneata poți vorbi liniștit în numele dumitale. Nu mă gîndesc să mă opun, și chiar îți dau dreptate. Ai dreptul să mă acuzi. Cum toți acești domni o știu, și de asta o spun în public, eu ți-am pus coarne.

Făcu un pas înapoi. Don Lino se îngălbenise. Nimeni nu zîmbea. Cubeiro și judecătorul se priviră neliniștiți. Cayetano se apropie de perete. Don Lino se încovoie, privi într-o parte și în alta, dădu și el înapoi. Rămase între Carreira și don Rosendo, ce deveniseră pioni înaintași.

— Ești un mizerabil, domnule Salgado. Ești nu numai tiran, ci și imoral. Te bucuri de rușinea altuia, te hrănești din noroi, ca porcii.

Privi în jos. Cercul gol îl tenta, îl atrăgea. Simțea în brațe o forță care-l îndemna să le miște, în inimă o vigoare care-i împingea cuvintele. Ieși în mijloc, se înclină spre Cayetano, îl luă în ținta degetului lui teribil.

— Dar pînă cînd or să dureze toate astea, domnule Salgado ? Crezi că domnia dumitale e eternă ? Pînă una-alta, află o dată, aici în cazinou rîdem deja de dumneata, de păcălitorul păcălit. Rîdem cei care ne amintim de lăudăroșeniile dumitale spuse chiar aici, cînd ziceai că prin patul dumitale nu trec decît virginele — se întoarse repede spre cei prezenți și întîlni figuri înspăimîntate, priviri de groază. Vă amintiți, domnilor ? Vorbeam de o anume domnișoară din localitate, iar domnul Salgado a spus, textual, că nu acceptă material avariat ! Ei bine, domnul Salgado, spre surprinderea și rîsul tuturor, de aproape un an aleargă după acest material avariat și suportă să i se dea papucii — rîse cu un rîs fals, cavernos. Vrea să se însoare cu femeia cea mai discreditată din Pueblanueva pentru că e fiica unui conte !

Cayetano nu mai zîmbea. Grupul de curioși văzu cu groază cum i se transforma fața, cum se întuneca, cum

ochii i se micşorau şi i se ascuţeau, cum degetele i se crispau şi se înfigeau în aer. „O să-l omoare", spuse judecătorul în şoaptă şi închise ochii cînd Cayetano sări.

Căzu asupra lui don Lino, îl luă de revere, îl trase spre el. Oratorul strigă :

— Stai liniştit ! Sînt deputat al Republicii ! Nu mă poţi atinge !

Cayetano îl smuci cu violenţă, îl aruncă de bară. Trupul îndesat al lui don Lino, capul lui solemn, se îndoiră. Rămase ca o păpuşă : moale, înfricoşat, tremurător.

— Nu ai dreptul...

Mîinile lui Cayetano îl şi prinseseră din nou şi-l zgîlţîiau.

— O să te fac să înghiţi cămaşa de noapte a acestei fete.

Îl împinse. Don Lino căzu peste don Rosendo. Cayetano îl făcu să se rostogolească dîndu-i o lovitură cu vîrful piciorului. Don Lino începu să strige. Don Rosendo se ridică şi-şi scutura praful de pe haine. Don Lino rămînea în arenă, aşteptînd.

— Voi toţi răspundeţi în faţa mea ca acest imbecil să mă aştepte pînă mă întorc.

Cayetano ieşi în fugă. Uşa trîntită făcu să se cutremure sticlele din bar. Cincisprezece feţe erau întoarse spre uşă. Don Lino se ridică greu. Cubeiro veni să-l ajute.

— Ai mers prea departe !

— Dă-mi ceva să beau, te rog.

Se lăsă să cadă într-un scaun. Părul vîlvoi şi rar îi acoperea faţa. Şi-l dădu de-o parte şi privi cu tristeţe în gol. Cubeiro venea cu o cupă cu coniac : o apropie de buzele lui don Lino şi aşteptă să bea.

— Crezi ?

— E clar.

— Dar ce-a zis cînd a ieşit ?

— O fanfaronadă.

Don Lino încercă să se îndrepte.

— Plec.

— Asta nu, don Lino. Trebuie să aştepţi.

— Vrei să mă stîlcească în bătaie ?

— Ne-a făcut răspunzători de faptul că nu trebuie să te mişti de aici.

Privirea şovăitoare a deputatului se muta de la o faţă la alta.

— Dar... dumneavoastră... Mă veţi apăra ! Sînt deputatul acestui tîrg ! Voi m-aţi ales ! Nu mă puteţi preda, lipsit de apărare, în mîinile tiranului !

Nimeni nu zîmbea. Judecătorul se apropie de Cubeiro, îl bătu uşor cu palma pe umăr. Cubeiro se îndepărtă de don Lino.

— Problema asta trebuie pusă la punct.

— Dar ce, crezi că a lui Aldán e virgină ?

— Se presupune că da.

— Dacă a lui Aldán e virgină, eu nu mai înţeleg lumea.

— Viaţa îţi face multe surprize.

— E de necrezut !

— Cayetano o să facă o prostie. N-ai văzut cum mergea ? Şi la urma urmelor, cei care am pornit dansul am fost noi.

— Vezi, aici ai dreptate, dar n-aveam în vedere că don Lino o să fie idiot.

— Îmi dă prin gînd să-l căutăm pe Aldán.

— Pentru ce ?

— Să fie aici cînd s-o întoarce Cayetano...

— Ce cap mai ai... ! îl contemplă pe judecător cu admiraţie. Dacă ne uităm cu atenţie, e treaba familiei Churruchaos să se înţeleagă cu stăpînul. Problema care se pune acum e să-l găsim pe Aldán.

— Eu aş telefona la cîrciuma *Cubanezului*. Dacă nu-i acolo...

— Fă-o, atunci.

Cubeiro îl împinse spre telefon. Toţi cei prezenţi vorbeau încet. În dialogul braţelor şi al mîinilor se citea groaza. Don Lino, părăsit, prizonier, medita stînd la o măsuţă. Cubeiro bătu din palme. Toţi se întoarseră spre el.

— Un moment, domnilor. Judecătorul şi cu mine ne-am gîndit...

Cayetano o luă pe o străduţă care cotea printre zidurile de vălătuci ale unor curţi din spatele caselor şi printre garduri de grădini de zarzavat. Lumina unui felinar obosit îi rămase în spate ; lumina altui bec era destul de de-

parte, încît să nu-i cadă pe față. Merse prin mijloc, iar picioarele-i se loviră de o cutie de conserve, se încîlciră în niște crengi căzute, alunecară în nămolul urît mirositor dintr-o groapă. Mergea grăbit, frenetic, concentrat în frenezia lui, aplecat spre pămînt, cu privirea pierdută în noroiul întunecat. Se opri la jumătatea străduței, ridică ochii, încercă să recunoască balcoanele care se iveau pe deasupra zidurilor, toate la fel, toate adăpostite de ploaie cu plăci de zinc argintiu. Continuă pînă la capăt și se întoarse. Acum număra casele : „Una, două, trei... Asta e". Zidul, de curînd văruit, era neted, fără să aibă de ce se agăța. Puțin mai încolo se vedeau ieșite în afară ramurile unui pom : încercă să le ajungă, sări la una, de două ori ; îi atingea, cu vîrfurile degetelor, numai ultimele frunze. Încă mai departe, dădu de niște scorojituri, de niște crăpături în care-și putea sprijini mîinile și picioarele, dar lumina îndepărtată făcea să sclipească geamurile în care se termina coama zidului. Descurajat, mîinile-i bîjbîiră pe peretele cel mai întunecat. Se putu cățăra, prinde, ajunge sus. În patru labe, străbătu creasta umedă, alunecoasă din cauza mușchiului. Fruntea îi asudă, iar inima îi bătea cu putere. Se așeză călare, își șterse transpirația. Luminile din case erau stinse, în afară de una, și nu se auzea ființă vie. Aprinse bricheta și examină geamurile de pe zidul cel mai apropiat : bucăți de sticlă verzi și albe, ascuțite și cu muchii tăioase. Trecu mîna peste ele și se cutremură. Își scoase un pantof, lovi cu tocul în geamurile de lîngă el : vîrfurile se știrbeau, iar cîte o muchie rămînea fără tăiș, dar zidul era lung, iar creasta atît de îngustă, că nu era nici o speranță să-l poată străbate în picioare. Se auziră niște pași în fundul străzii, iar sub lumina îndepărtată intră o umbră : Cayetano se lăsă să alunece spre partea interioară a zidului și așteptă agățat, cu picioarele în aer. Cine o fi fost, trecu mai departe și nu i se mai auziră pașii și cîntecul pe care-l fredona. Cayetano trebui să se înalțe în mîini o dată, de două ori, pînă cînd ajunse din nou pe creastă. Se culcă pe burtă cît era de lung, ținîndu-se bine, și se odihni. Ochii îi veneau pînă deasupra sticlelor ; dacă înainta puțin bărbia, le putea ajunge.

Trecură cîteva minute ; se îndreptă şi se ţinu cu genunchii. Îşi scoase jacheta, o întoarse pe dos, o împături şi pipăi cît era de groasă. Aşa împăturită, o puse peste sticlă. Sprijini pe ea mîinile cu putere, apăsă cu toată greutatea trupului, apoi o aruncă mai încolo şi repetă proba. Picioarele călcau sticlele, le spărgeau, dar îşi găseau sprijin în ele. În patru labe, cu spatele încovoiat, înaintă : mai întîi, o mînă ; apoi, alta. Întîi, un picior ; apoi, altul. O bucăţică de fiecare dată, o palmă, cel mult două. Singurul lucru pe care reuşea să-l vadă în întuneric era zidul încoronat cu sticle.

Se oprea să respire, slăbea tensiunea torsului, apropia burta de sticle, îşi relua poziţia şi din nou o mînă după alta, un picior după altul. Mîinile, bine protejate cu jacheta ; picioarele, găsindu-şi loc printre cioburile de sticlă, îi încercau rezistenţa ; îi era teamă să nu-i alunece şi să rămînă călare pe zid ; îi era teamă să nu-şi strivească sexul în bucăţile de sticlă. Într-o grădină apropiată lătră un cîine. În curte, la stînga lui, se mişca ceva. Se auziră voci le unor oameni care coborau pe strada principală, voci şi paşi. Apoi nu se mai auziră. În port gemea o sirenă şi ceva mai departe, un motor funcţiona. „E pompa mea de apă."

Sudoarea îi şiroia, iar inima îi bătea cu putere. Picioarele începeau să obosească, iar în braţe simţea o durere acută. Încă puţin, poate doar un metru sau un metru şi jumătate... Vîrfurile ascuţite străpungeau deja jacheta, le simţea mereu mai aproape de mîini. Încercă s-o apuce din locuri încă neatinse şi pierdu în operaţie cîteva minute. În sfîrşit, văzu capătul zidului, ultimele sticle. Cu un efort teribil, străbătu distanţa aceea. Cînd întregul lui corp se găsi pe zidul vecin, se întinse pe el, îşi relaxă braţele şi picioarele, se odihni. Trecuseră poate douăzeci de minute. Cei de la Cazinou vor fi crezînd că nu-l lăsase Clara să intre.

Avea gura uscată şi părul ud ; faţa şi mîinile îi ardeau. Căută răcoarea pietrei, o mîngîie, puse buzele pe umezeala ei. Puţin cîte puţin, îşi recîştiga puterea. Numără din nou : străbătuse două împrejmuiri, iar a Clarei trebuia să fie următoarea. Îşi aminti că auzise că în curte era o fîntînă :

dorința de apă îi dădu impuls. De data asta străbătu în picioare, în echilibru, puținii metri care mai lipseau. Își dădu drumul să cadă, căută găleata fîntînii și o trase pînă la buze, cu o infinită atenție. Pe fund era puțină apă și o bău. Apoi se culcă pe pămînt, aprinse o țigară și fumă cîteva minute, pînă își simți, din nou, puternice, brațele și picioarele. Pe cer străluceau stelele ; fumul țigării le acoperea, și cînd se împrăștia, apăreau din nou. Niciodată nu se gîndise la ele și nu le știa numele ; dar erau frumoase așa, la miezul nopții.

În peretele văruit al casei erau o ușă și două ferestre. Se tîrî și pipăi ușa : era încuiată. Oare va trebui să spargă geamul ? Se mișcă spre dreapta : fereastra era întredeschisă. Își băgă nasul prin crăpătură și-i veni miros de urină și de țuică. Zîmbi în întuneric, se ridică și deschise o parte, pînă cînd îi încăpu tot trupul : strecurîndu-se, aplecîndu-se peste pervaz, cu mîinile înainte, căutînd obstacolele : dădură de dușumea, se sprijiniră, corpul alunecă și rămase înăuntru. Cineva respira în apropiere, o respirație amestecată cu sforăituri și suspine. Aprinse bricheta și se ridică în picioare : sticlele înfipte în pantofi scrîșniră pe plăcile podelei. Deschise o ușă și stinse bricheta. Rămase sprijinit de perete, lipit de el. Liniștea se umplea de mici zgomote. Avansă puțin cîte puțin, pînă cînd mîna îi dădu de cadrul unei uși. Căută clanța, deschise, ascultă. Clara dormea undeva aproape, și ajunse pînă la el un miros proaspăt, de trup curat, de rufe curate, de podele bine spălate. Picioarele îi tremurară, sîngele îi bătea în tîmple și în gît. Așteptă. Fără să se îndepărteze de rama ușii, își introduse corpul în încăpere. Capul i se lovi de întrerupătorul de lumină. O aprinse fără teamă că face zgomot. Clara scoase un strigăt și se ridică speriată. Cayetano se ținea de spetează de fier a patului și o privea. Clipiră, de-abia se vedeau. Lumina cădea din tavan, iar umbra lui Cayetano cădea de-a lungul plapumei albe. Clara își încrucișă brațele deasupra decolteului : ochii ei neliniștiți spionau fața, trupul, brațele lui Cayetano. El se mișcă ; ea sări din pat. El se apropie ; ea întinse brațele cu degetele îndoite ca ghearele. El se înclină și făcu un salt ; ea îl respinse în perete. Alergă spre ușă, dar se simți apucată, strînsă ca în clește. Se zbătu, reuși să se

elibereze şi să-l respingă pe Cayetano. Acum se afla într-un colţ, iar el, sub lampă, o privea cu dorinţă, cu ochi aprinşi. Clarei i se desfăcuse părul şi îi cădea pe frunte. Şi-l dădu pe spate. Privea picioarele lui Cayetano, aştepta mişcarea. Cînd le văzu aproape, îi dădu cu piciorul în burtă : dar corpul lui Cayetano căzu peste al ei, o strivi. Se rostogoliră pe jos, gîfîind, îmbrăţişaţi. Picioarele se loveau de mobile, răsturnară o cană plină cu apă. Clara îi simţi răceala pe spinare, şi, odată cu frigul, mai multă forţă. Înfigea unghii şi dinţi unde putea. Răsuflarea lui Cayetano îi încălzea pielea, o umezea ; corpul lui o apăsa ; genunchii lui o ţintuiau la pămînt. Reuşi să-şi elibereze un braţ şi să-i înfigă degetele în gît. Cayetano tuşi şi deschise gura. Dar mîna lui prinse încheietura Clarei şi o răsuci pînă cînd degetele se înmuiară.

Acum, buzele deschise ale lui Cayetano îi căutau gura. Se lăsă sărutată şi simţi că o mînă încerca să o mîngîie. Cu ultimele puteri, îl împinse departe, sări, fugi, se refugie în spatele patului. Cayetano se ridică repede, şi din nou corpul i se încovoia ca al unui animal gata să facă saltul. Avea cămaşa zdrenţuită, părul învălmăşit, sînge pe faţă şi pe mîini ; dar era magnific, asemenea unui cocoş victorios. Clara dădu înapoi. Mai mult decît durerea, decît oboseala, începu să simtă dorinţa care i se năştea în vintre, o dorinţă care, împotriva voinţei ei, răspundea incitării masculului puternic, muşchilor ca de fier, pieptului larg şi ieşit în afară. Închise ochii şi respiră profund. Căută ceva ca să se apere. Cayetano îşi ascunsese braţele şi înainta din nou. Îngenunche pe pat, zîmbind. Clara văzu picăturile de sudoare amestecate cu sînge, văzu pieptul care se zbătea şi părul închis la culoare, care se zărea printre zdrenţele cămăşii. Îl auzi spunînd :

— Îmi pare rău, Clara.

Apoi simţi o lovitură, o duru îngrozitor în fălci şi căzu fără simţire.

Cayetano începu s-o sărute cu furie, în timp ce mîinile îi sfîşiau cămaşa de noapte de sus pînă jos.

— Doar n-o fi dat înapoi deputatul.

— Te-o fi chemînd ca să puneţi la punct ultimele detalii.

— Dar, de ce la Cazinou ?

— Nu uita că începe să se îmbete de plăcerea mulțimii. Acum are nevoie de public pentru orice.

Căluțul mergea la trap. Carlos se apleca peste hățuri, iar Juan, puțin într-o rînă, fuma o țigară. Se auzi țipătul unei sirene și zgomotul unui motor. Pe marea verzuie juca reflexul luminilor.

— Vii cu mine, nu ?

— Adevărul e că numai tu ai fost chemat.

— Dar n-o să mă lași singur în cazinou. E o grotă în care n-am pus piciorul niciodată.

— Ți-e teamă de vulpoii bătrîni ?

— Mă deranjează.

— Eu m-am obișnuit cu ei și te asigur că mă distrează. Sînt tipi tocmai buni pentru un studiu.

— Niște ticăloși, asta sînt.

— Nu mai mult decît alții, și poate chiar mai puțin. Aș îndrăzni să spun că, în fond, nu sînt oameni răi. Dar condiția morală în care se află acum nu mă face curios. Interesant ar fi să-i studiezi și să urmărești în fiecare dintre ei procesul de deformare operat de mediul ambiant.

— Aici mediul se numește Cayetano.

— Ce importanță are ? Admit că toate denaturările acestor suflete, toate subterfugiile lor, aș îndrăzni să zic chiar misterele lor, sînt creația lui Cayetano. Dar asta nu le face mai puțin interesante. Uite-l pe don Baldomero, care este cel pe care-l cunosc mai îndeaproape. Nu cred ca el să fie cel care să fi suferit mai puțin din cauza lui Cayetano, dar este cel care îl urăște cel mai vădit.

— Nu mai mult decît don Lino.

— Dar în alt fel. Don Lino nu acceptă realitatea așa cum e ea, ci o transformă într-un sistem de abstracțiuni. Îl transfigurează pe Salgado în „tiranul" și-l combate cu o retorică la fel de abstractă. Toți tiranii din lume se rezumă la Cayetano, și toate discursurile de opoziție, în palavrele lui don Lino. Și poate el însuși să se simtă drept rezumat al tuturor liberatorilor. Dar un rezumat care perorează rezumate nu poate face nimic practic împotriva

altui rezumat. Lui Don Lino forța i se scurge prin gură și nu aspiră la altceva. Cea mai mare victorie a sa ar fi să pronunțe un discurs fulminant în fața senatului înmărmurit al membrilor cazinoului. „Pînă cînd, Cayetano, vei mai abuza de răbdarea noastră ?“ Don Baldomero, în schimb, dacă circumstanțele i-ar înlesni-o, l-ar ucide. Dar cum circumstanțele nu-l ajută (pentru el, singura circumstanță favorabilă ar fi un război carlist), se mulțumește să viseze la asasinat, un asasinat amînat pentru o dată incertă și pus, poate, în mîinile lui Dumnezeu.

— Nu e nimeni în Pueblanueva care să nu dorească să-l omoare pe Cayetano, care să nu-și fi închipuit măcar o dată că-l omoară.

— Eu m-aș mulțumi să-l mînuiesc după pofta mea. Ah, asta mi-ar permite să fac experiențe cu el și cu don Baldomero !

— Nici asta n-ai face, Carlos. Pentru că ar însemna să te joci cu oamenii, iar tu nu ești în stare să transformi pe nimeni într-o piesă pentru un joc intelectual.

Aruncă mucul de țigară și-și puse brațul pe umărul lui Carlos. Trăsura o luase spre Arcul Sfintei Marii.

— În fond, chiar dacă-ți pare rău, pentru tine toți sîntem oameni, și nu obiecte de studiu. Oameni pentru care ai afecțiune, de care ți-e milă, pe care-i ajuți dacă poți. De mult mi-am dat seama cum ești. Știința nu face nici două parale pentru tine. Dacă continui să vorbești despre ea, e ca să te aperi de inima ta bună. Nu știi să urăști și pînă și pentru Cayetano simți prietenie. Toți ne-am gîndit măcar o dată să-l ucidem, numai tu nu. Și nu numai eu o știu. Mai deunăzi îmi vorbea despre tine *Cubanezul* în termeni asemănători. Ești un om slab sau, cel puțin, ești incapabil de răutate. I-ai ajutat pe pescari mai mult decît puteai. Doar n-o fi fost tot pentru vreo experiență.

— Cum adică nu ? O experiență colectivă, care mi-a dat un rezultat bun, deși la sfîrșit s-a complicat.

Trase de hățuri și trăsura se opri.

— O lăsăm aici. Și încearcă să fii scurt cu deputatul. Mor de somn.

Carlos deschise ușa, intră primul, îl lăsă pe Juan să treacă și închise. Cincisprezece fețe se întoarseră spre ei ; cincisprezece fețe înspăimîntate deodată, imediat zîmbi-

toare. Cubeiro alergă în întîmpinarea lui Carlos cu braţele întinse. Don Lino îl strigă pe Juan.

— Domnule Aldán, ai venit în sfîrşit ! Staţi aici, cu mine. Băiete, dă-i domnului Aldán ce doreşte ! Vreţi să beţi un păhărel ?

Tonul vocii deputatului avea rezonanţe de nelinişte, deşi bine disimulate, şi se mişca cu nervozitate. Îl aşeză pe Juan lîngă el şi începu să-i vorbească. Cubeiro îl luase pe Carlos cu el la bar. Don Lino se întrerupea, se adresa oricăruia dintre cei prezenţi, relua cu Juan o conversaţie incoerentă, făcută din exclamaţii. Cubeiro îi povestea lui Carlos bîrfe de-ale locului referitoare la procesiuni şi la destituirea primarului de către guvernul civil.

— Ah ! Şi se mai zice că don Baldomero a fost cel care a dat foc bisericii. E cineva care l-a văzut împleticindu-se de cît era de beat, şi cu un pachet sub braţ. Cîteva clipe mai tîrziu s-au observat flăcările.

— Nu mai spune !

— Apoi mie nu mi-ar fi prea greu s-o cred. Picturile nu-i plăceau, şi cu ţuica... Nu ţi se pare că e amuzantă treaba ?

Don Lino dădea din mîini, din braţe. Carlos îi vedea mişcările pe deasupra umărului lui Cubeiro. Mai vedea şi şuşotelile şi privirile furişe spre uşă, plimbările nervoase. Şi totul i se părea ciudat, forţat.

— Ascultă, Cubeiro, ce se întîmplă aici ?

— Ce să se-ntîmple ? Nimic, după cîte ştiu eu. Că e mai multă lume decît de obicei. Iar cum don Lino a ţinut discursuri, a fost cu neputinţă să facem o partidă. L-ai văzut pe don Lino ? E atît de plin de el, că nici un ac nu mai încape ! Dar, sigur că da, dumneata l-ai văzut şi l-ai dus în trăsură. Dumneata eşti la curent cu toate.

Şi don Lino privea spre uşă din cînd în cînd, şi-şi consulta ceasul. Cineva de lîngă el spuse : „Au trecut trei sferturi de oră !", iar pe cel care zisese aşa, îl traseră spre un colţ. „Trebuie că i-o fi dat mult de furcă !". Băiatul de la bar profită de un moment cînd Cubeiro tăcea, ca să-i reamintească de promisiunea cu două pesete, iar Cubeiro, cu o uitătură ucigătoare, i le aruncă pe tejghea.

— Ce mi-ai spus dumneata despre farmacist e foarte interesant. Cine sînt cei care l-au văzut ?

— Nişte femei care se întorceau de la priveghiul unei rude. A ieşit pe poarta bisericii, pe cea mică, şi s-a dus la el acasă, făcînd un ocol. Pe ele le-a mirat că la orele alea biserica era deschisă.

— Şi ştii cine sînt persoanele astea ?

— Ei, ca de obicei, cînd se spun asemenea lucruri. Că o Cutare a auzit de la Cutărică ce altă Cutare a văzut... Dar or să-l acopere, o să vezi dumneata cum or să-l acopere. Preotului de la Santa Maria, la urma urmelor, i-a dat totul de-a gata.

Uşa se deschise cu zgomot şi intră Cayetano. Toţi se întoarseră spre el şi dădură înapoi uluiţi, cu mişcările şi gesturile ca paralizate. Juan era cu spatele, iar de la bar, uşa nu se vedea. Carlos întrebă :

— Ce se-ntîmplă ?

Iar Cubeiro încercă să-l ţină.

— Taci. Nu cu dumneata are el treabă.

Cayetano traversă salonul călcînd apăsat. Rupt, zgîriat, ciufulit. Se opri în faţa lui don Lino, ridică braţul încet şi aruncă pe masa de marmură o cămaşă de noapte zdrenţuită, pătată. Atunci, Juan întoarse capul. Cayetano îl văzu. Se dădu cu un pas înapoi. Juan se ridică în picioare, îl privi, se întoarse pe jumătate spre masă, luă cămaşa de noapte.

— Cine te-a adus aici ? urlă Cayetano la el. Nu te băga în asta !

Juan dădu o lovitură de picior scaunului, îşi scoase jacheta cu repeziciune. Judecătorul alergă să-l reţină ; Cubeiro îl lăsă pe Carlos şi se apropie de Cayetano dintr-un salt.

— Domnilor, nici un fel de bătaie în cazinou ! Lămuririle, în stradă !

Cayetano îl dădu în lături cu dosul palmei. Toţi ţipau:

— În stradă, în stradă ! Bătăile, în stradă !

Juan se zbătea ca să scape de judecător. Iar judecătorul striga aproape de urechea lui Juan :

— În stradă ! Sînt judecătorul şi vă interzic să vă bateţi aici înăuntru !

Primi o lovitură și căzu pe jos. Juan alergă spre ușă.

— Vino în stradă să te omor !

Aștepta pe trotuar, cu brațele încordate, cu pumnii strînși. Cayetano se apropie calm, iar cîțiva pași în urmă, membrii cazinoului. Cînd Cayetano puse picioarele pe trotuar, Juan sări asupra lui și căzură la pămînt.

Carlos rămăsese singur la bar. Se apropie de masa unde stătuseră Juan și don Lino, luă cămașa de noapte, o examină și o păstră. Apoi se îndreptă spre ușă. Deschiseseră fereastra, iar de la ea, membrii cazinoului priveau bătaia. Carlos rămase în prag, cu mîinile în buzunare. Însîngerați, încleștați, Cayetano și Juan își dădeau lovituri în mijlocul străzii. Se respingeau și se întîlneau din nou, cădeau și se ridicau. În zgomotele loviturilor se amestecau strigătele surde, insultele cu voce înceată. Cubeiro se apropie de ușă și-l întrebă pe Carlos :

— Dumneata pe cine mizezi ?

— Dar dumneata, cine preferi să cîștige ?

Ieșea lume la ferestre. Femeile țipară, iar o voce de bărbat ceru dintr-un balcon :

— Despărțiți-i ! De ce nu-i despărțiți ?

Juan căzu și-i fu greu să se ridice. Cayetano se dădu cîțiva pași înapoi, respiră cu putere. Juan era în genunchi și se sprijinea, tremurînd, de pămînt. Cayetano se apropie, ridică brațul, făcu vînt mîinii și descărcă un pumn în nasul lui Juan. Înclinat și în gardă, văzu cum Juan cădea, cum se rostogolea, cum rămînea nemișcat. Dădu în el cu piciorul, iar corpul lui Juan sări în sus, se cutremură și nu se mai mișcă. Atunci Carlos își scoase jacheta, traversă strada, îl prinse pe Cayetano de umăr și-l scutură.

— Acum, cu mine.

Cayetano își trecu mîna peste ochi, se uită la Carlos și începu să rîdă.

— Cu tine ? Nu-mi ajungi nici ca să încep !

Carlos îi trase o directă și-și lăsă pieptul descoperit. Primi un pumn în stomac, se aplecă, iar de data asta, nasul fu cel lovit. Își pierdu echilibrul, se împiedică și rămase la pămînt, de-a curmezișul. Se întoarse, încercă să se ridice, primi o lovitură în fund cu vîrful pantofului și căzu cu fața pe dalele pavajului.

Cayetano, în mijlocul străzii, întinse brațele spre cer.

— S-a terminat cu Churruchaos !

Cubeiro veni cu un pahar cu apă. Cayetano bău jumătate din el dintr-o înghiţitură şi cealaltă jumătate o aruncă peste faţa lui Cubeiro. Se îndreptă spre uşa cazinoului. Cei care priviseră bătaia, săriră repede pe geam. De la balcoane vorbeau femeile, întrebau cine cu cine se bătuse, meditau că nu e lucru mai rău pentru bărbaţi decît vinul. Membrii cazinoului se despărţiră în tăcere, în timp ce Cayetano bea coniac din sticlă, sub privirea băiatului de la bar.

— Du-te în curte, scoate o găleată cu apă şi toarn-o peste mine.

Se aşeză pe un scaun şi aşteptă. Băiatul, continuînd să se uite la el, ieşi în curte.

— Dar ce, nimeni nu se duce să-i ridice pe oamenii ăia ?

— Lăsaţi-i, că doar n-or fi morţi.

— E păcat să-i laşi acolo, jos.

— Se zice că sînt Churruchaos...

— Atunci, dacă sînt Churruchaos, să se descurce singuri...

Ferestrele începeau să se închidă. Un muc aprins de ţigară veni în zbor şi căzu lîngă faţa lui Juan. Carlos se ridică şi privi împrejur ; îl durea faţa şi pieptul, sîngele îi curgea pe barbă şi pe gît. Se apropie cum putu de uşa cazinoului, luă jacheta şi căută o batistă. Cu ea pusă la nas, ajunse pînă la Juan, îl luă pe umeri şi-l duse la trăsură. Apucă hăţurile şi întoarse pe stradă în sus. Ciocăni la uşa lui don Baldomero, bătu cu pumnii în ea, strigă numele farmacistului. Se auzi zgomotul unui drug tras.

— Cine e ? Ce se-ntîmplă ?

— Deschide-mi. Sînt Carlos Deza.

Don Baldomero întîrzie pînă reuşi să coboare, îmbrăcat la nimereală, cu o faţă speriată.

— Don Carlos ! Ce ţi s-a întîmplat ?

— Apropie-te şi ajută-mă.

Se băgă în trăsură şi puse în braţele farmacistului corpul inert al lui Juan.

— Dar, cine e ? E mort ?

— E Aldán. Du-l în farmacie şi îngrijeşte-l. Mie dă-mi apă să spăl sîngele ăsta.

— Mai bine ţuică. Întîi un gît bun şi apoi apă. Ia-l pe Aldán de picioare. Uşa o s-o deschid eu.

Juan se văieta încetişor, iar trupul îi era greu ca al unui mort. Îl lăsară jos cît timp aprinseră luminile. Don Baldomero încuie uşa. O baricadă cu drugul şi se duse să caute ţuică. Îi dădu sticla lui Carlos, destupată.

— Bea cît ai poftă. După aia, du-te în curte, şi spală-te. Eu am grijă de Aldán. Lumina din curte e aprinsă.

Carlos simţi că-şi revine. Don Baldomero îl tîra pe Juan către camera din dosul prăvăliei. Îl ajută să-l aşeze şi-l ţinu, în vreme ce don Baldomero îi spăla rănile cu bucăţi de vată înmuiate în apă oxigenată.

— O să te uzi, don Carlos. Mă descurc singur.

Carlos ieşi în curte. Îşi băgă capul în găleată şi-l ţinu acolo cîteva clipe. Îşi scurse apa de pe păr şi aşa, ud, intră.

— Ai un prosop ca să mă şterg ?

— Da, uite-l. Şi vino aici, să-ţi tamponez nările. Trebuie oprită hemoragia asta.

Se aşeză şi aşteptă. Juan era lovit la frunte, la buze, la un obraz şi avea hematoame peste tot. Don Baldomero îi punea unguente, feşe şi plasturi.

— Ce i-au făcut, eh ? Pare un Ecce-Homo. Şi nici dumneata nu eşti mai breaz.

— Ce am eu e mai puţin important.

— Cine a fost ?

— Cayetano.

Don Baldomero lăsă, pentru o clipă, îngrijirile. Îi privi pe Juan şi pe Carlos şi făcu un gest nedefinit.

— Să vedem. Acum, dumneata.

Capul lui Juan se sprijinea pe braţe, peste măsuţa rotundă. Respira puternic şi gemea.

— Trebuie că are corpul zdrobit. O să-ţi dau o loţiune ca să-l frecţionezi.

Carlos stătea cu capul pe spate, în timp ce farmacistul tot aranja ceva la nări. Sîngele oprit îi veni în gît. Tuşi.

— Chestie de un minut. Apoi te aşezi cu faţa-n sus.

— Nu pot. Mai e o victimă.

— Alta... ?

Carlos se ridică.

— Dă-i lui Juan puţină ţuică şi aşteaptă aici împreună cu el, te rog.

Don Baldomero îl întrebă speriat :

— Unde te duci ?

— Nu fi îngrijorat şi aşteaptă. Mă întorc îndată.

Ieşi şi se urcă în trăsură. Durerea de la buză era cea mai ascuţită şi simţea cum i se umfla carnea. Scuipă sînge şi constată cu limba că i se mişca un dinte.

„Ştiu că m-a făcut pilaf."

Îndreptă trăsura spre piaţă şi o opri în faţa casei Clarei. Sări şi alergă spre colonade. În faţa uşii, şovăi. O împinse cu o mînă tremurătoare, iar uşa cedă. Simţi o mare bucurie. Magazinul era în întuneric. Închise din nou uşa şi puse zăvorul. Ascultă. Pe sub uşa ce da înăuntru se zărea o dungă vagă de lumină. Intră pe coridor. Lumina venea dintr-o încăpere cu geamlîc. Se apropie, ciocăni şi deschise. Clara era pe pat, cu părul în dezordine, cu trupul gol acoperit cu cearceaful pînă mai sus de brîu. Scaune căzute, plapuma pe jos, haine ici şi colo. Corpul Clarei, nemişcat. Puse mîna pe spatele cald, tremurînd.

— Clara.

Ea ridică ochii şi-l privi prin părul încălcit, cu o privire de animal speriat. Trecu un moment pînă se mişcă, pînă zîmbi. Atunci pupilele îi tremurară şi lăsă peoapele să-i cadă. Întinse un braţ şi gemu.

— Aşteaptă. Nu te mişca. O să-ţi aduc îmbrăcăminte.

Deschise şifonierul şi luă un palton negru. Clara se acoperise cu cearşaful şi-şi ascundea faţa în mîini. Lăsă paltonul lîngă ea.

— Dă-mi apă, vrei ? Din bucătărie.

— Da.

Ieşi, căută un pahar, îl umplu. Clara îşi pusese paltonul şi stătea aşezată pe marginea patului. Bău apa pe nerăsuflate. Îi înapoie paharul lui Carlos şi-i privi faţa. Întinse mîna şi-i mîngîie buza tumefiată.

— Şi pe tine ?

— N-are importanţă.

Carlos îi dădu părul de o parte, îi examină faţa. Avea buza de jos umflată şi învineţită, faţa pătată de sudoare şi de sînge.

— Aşteaptă. Unde ai un prosop ?

— Pe acolo.

Căută în coşul de rufe : se duse în bucătărie şi umplu ligheanul cu apă.

— Hai. Apleacă puţin capul.

O spălă şi o şterse.

— Acum, să mergem.

— Unde ?

— La mine acasă.

— Pantofii...

Carlos îngenunche, căută pantofii sub pat şi o încălţă cu ei. Clara respira cu putere. Îşi petrecu paltonul şi-l ţinu cu mîna.

— Bine. Cum vrei.

Stinseră lumina şi ieşiră. Carlos luă din cui enorma cheie de fier şi încuie cu ea uşa de la stradă. O ajută pe Clara să se urce în trăsură.

— Aici, lîngă mine.

— Şi Juan ?

— Acum îl luăm şi pe el.

Se opriră în faţa casei farmacistului. Îi spuse să aştepte. Don Baldomero deschise uşa.

— E mai bine. Şi vorbeşte. Cine e în trăsură ?

— Clara.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— E neplăcut să explic. O să afli.

— Individul ăsta trebuia omorît...

Juan apăru în uşa camerei din spate, cu faţa strîmbată de umflătură şi de bandaje : îşi trăgea un picior.

— I-am dat alcool camforat pentru frecţie şi nişte pastile de dormit. Mîine o să urc să-i schimb pansamentul. Pentru că, bănuiesc, veţi merge la conac...

Juan se prinse de braţul lui Carlos.

— Şi Clara ?

— E aici. O să vină cu noi.

Don Baldomero îi însoţi şi aşteptă ca trăsura să o ia din loc. Strada era goală şi se auzea, îndepărtată, o melodie cîntată în cor.

— O să urc mîine pe la prînz...

Juan stătea prăvălit în fundul trăsurii. Carlos o îmbrăţişă pe Clara cu mîna liberă, o sprijini tot timpul drumului. Rămaseră tăcuţi. Juan, din cînd în cînd, răsufla

şi se plîngea de durere. Cînd coborî din trăsură, piciorul i se îndoi şi căzu. Clara îl ajută să se ridice. Carlos intrase în tindă şi-l striga pe *Ceasornicar*. Paquito apăru în uşa chichineţei cu o lumînare în mînă. Se uita la Carlos cu ochii ieşiţi din orbite. Arătă spre buza umflată, spre petele de sînge.

— Luminează-ne drumul, Paco. Apoi, te rog să duci trăsura şi calul la locul lor.

— A fost război ?

— Şi înfrîngere.

Juan apăru în prag, sprijinit de Clara. *Ceasornicarul* se întoarse spre ei, traversă tinda şi ridică lumînarea deasupra capului.

— Drace !

— Ia-o înainte, Paco.

Îl ajutară pe Juan să urce scările. Ceasornicarul, la fiecare doi paşi, se oprea şi privea. Intră în camera lui Juan şi aprinse luminile.

— Şi acum ?

— Fă acelaşi lucru în camera mea şi în cea din turn.

Paquito arătă spre piciorul pe care Juan şi-l tîra.

— Piciorul ăsta trebuie văzut. Eu mă pricep la reparaţii.

— Fă lumină în camere şi întoarce-te.

— O să fac tot ce-o fi nevoie, ei ?

— Du-te şi întoarce-te.

Îl întinseră pe Juan pe pat şi începură să-l dezbrace. Îl durea fiecare mişcare, salteaua îl deranja. Rămase în rufărie de corp ; Clara se dădu de o parte pînă cînd Carlos îl acoperi. Picioarele îi rămăseseră afară, încălţate cu pantofi strălucitori pe care se vedeau jupuituri lungi. Clara îngenunche şi începu să-l descalţe.

— Pot să-i fac nişte frecţii, spuse. Cu oţet.

— Avem cu ce, dar *Ceasornicarul* le va face mai bine.

Îi dădu lui Paquito sticluţa cu alcool.

— Îl las pe mîinile tale, Paco.

Ceasornicarul rîse.

— Pe mine m-au scărmănat mai tare şi iată-mă-s.

— Vino, Clara.

O duse în camera lui. Paco aprinsese lumînări şi lămpi cu petrol. Clara se lăsă să cadă pe pat, iar Carlos se aşeză

lîngă ea şi o mîngîie pe păr. Ea închisese ochii. Mîna ei o căută pe a lui Carlos, şi o strînse.

— Să nu-ţi fie milă de mine, Carlos. M-am apărat cum am putut, dar a fost un moment în care am dorit să mă dăruiesc lui. Dacă şi-ar fi dat seama, dacă ar fi ştiut să mai aştepte încă puţin, n-ar fi avut nevoie să mă lovească.

Se îndreptă şi rămase sprijinită în cot.

— Mereu există ceva în mine care strică tot.

— Acel ceva nu eşti tu, ci ceea ce numeşti demonul tău.

— Poate : dar e de atîta vreme în mine, că e ca şi cînd ar fi al meu.

— Şi, oare, n-o fi murit azi ?

— Nu ştiu...

Ridică mîna şi mîngîie din nou buza lui Carlos.

— Te doare rău ?

— Un fel de furnicături...

Clara zîmbi.

— Eşti atît de urît, Carlos ! Şi-mi pare atît de rău cînd mă gîndesc că te-au lovit din cauza mea... !

— E mai bine de un an de cînd lovitura asta mă ameninţa. În sfîrşit, s-a descărcat. N-ai fost decît pretextul.

Clara lăsă să-i cadă capul şi întinse braţele.

— Oare nu Dumnezeu o fi vrut să fie Cayetano... ? — se întrerupse : prinse braţul lui Carlos. Într-un fel sau altul, bine, rău, sau şi mai rău. Nu poţi scăpa de ce ţi-e scris.

— Nimic nu e scris, Clara. Nu există altceva decît voinţa noastră şi voinţa celorlalţi. Cîteodată, cea a lor e mai puternică decît a noastră şi ne fac rău ; cîteodată, a noastră greşeşte şi facem rău celorlalţi şi nouă înşine.

Rămaseră tăcuţi. Pe coridor se auziră paşii *Ceasornicarului* şi bătaia degetelor lui în uşă.

— Intră.

Ceasornicarul crăpă puţin uşa şi băgă capul.

— Gata. Zice că erau nişte pastile pentru somn.

— În buzunarul jachetei lui.

— Cîte-i dau ?

— O fi ştiind el.

Ceasornicarul închise uşa. Clara spuse :

— Şi eu aş vrea să dorm.
— O să-ţi aduc o pastilă.
Ieşi şi se duse în camera lui Juan. Paquito îi dădea să bea un pahar cu apă.
— Au bătut la el ca la fasole.
— Unde sînt pastilele ?
Ceasornicarul arătă spre un tub de pe măsuţa de noapte.
— Lovituri peste tot, multe cu sînge, şi un os de la picior ieşit. Eu l-am pus la loc şi l-am legat cu nişte cîrpe, dar, poate, e rupt.
— Acum, culcă-te.
— Nu mi-e somn.
Clara se întinse. Cînd o ridică pentru a-i da apa şi pastila, Carlos văzu că era goală.
— Pune-ţi, dacă vrei, pijamaua mea, dar e ruptă şi alta nu am.
— O să mă aranjez eu.
— Mîine o să-ţi aduc lucruri. Acum, dormi.
— Adio, Carlos.
Stinse lumînările şi ieşi. *Ceasornicarul* era pe coridor, în faţa uşii lui Juan.
— Se-ntîmplă ceva ?
— Nimic. Dar unde o să dormiţi în noaptea asta ?
— Nu-ţi face griji. Pe mîine.
Se duse în camera din turn şi închise uşa. Sîngele i se zbătea în buza lovită şi în tîmple, în puls. Bău o gură de coniac, se aşeză într-un fotoliu şi închise ochii.

Începu o zi strălucitoare. Soarele se ridică pe cerul limpede şi-l inundă în lumină. Carlos, din fotoliu, privi discul roşietic, îl văzu urcîndu-se pe deasupra munţilor. Se întinse şi se chirci imediat : îl dureau muşchii, articulaţiile, poate chiar oasele şi sufletul. Buza i se umflase şi mai mult : o putea vedea, întunecată, numai lăsînd ochii în jos.
Se ridică şi simţi o împunsătură în piciorul drept. „Ah!" Şi partea de sus a şoldurilor îi amintea de lovitura de picior a lui Cayetano. Şchiopătînd, se apropie de masă şi bău coniac. Se simţi mai în formă. Deschise fereastra şi lăsă să intre aerul proaspăt. Pueblanueva dormea. Privi

valea întunecată, marea care se limpezea, munții îndepărtați. Era frumos.

Se duse în bucătărie, se spălă la chiuvetă, își scoase tampoanele din nas și curăță petele de sînge. Apoi se privi în oglinda *Ceasornicarului* și rîse. Auzi pași ușori pe coridor, ușa se deschise și intră Paquito.

— Vi se-ntîmplă ceva, don Carlos ?

— Nimic.

— O să ieșiți ?

— Da.

— Vreți să vă pregătesc trăsura ?

— Bine.

— Pot să vă și însoțesc.

— Nu.

Ceasornicarul dădu o raită prin bucătărie.

— E prea devreme ca să fac cafeaua.

— O s-o facem mai tîrziu.

— Vă întoarceți repede ?

— Îndată.

— Ar fi bine să aduceți fețe pentru Aldán.

— Mai tîrziu o să vină farmacistul să-i facă tratamentul.

— Ah !

Cînd Carlos coborî în tindă, trăsura îl aștepta. Nu întîlni pe nimeni pe drum, nici în piață ; dar, cînd trecu, se mișcară niște perdele. Intră în casa Clarei, se duse drept la șifonier, strînse toate lucrurile, le împachetă într-un cearșaf și duse legătura la trăsură. Se întoarse înăuntru, căută în magazin ceea ce Clara ar fi putut uita, îi luă toate cele de cusut, încuie și puse bine cheia. Cînd ieși în piață, autobuzul de dimineață tocmai se ivea în poarta garajului. Era lume care-l aștepta, iar pe la colțul bisericii apăru don Lino, cu geamantanul pe umăr și cu nevasta alături. Don Lino venea grăbit, privea în toate părțile ; sui primul în autobuz și se ascunse într-un colț ; Maria aștepta, neliniștită.

„Ăsta la distanță se simte mai sigur", gîndi Carlos.

Se duse la casa doñei Mariana, băgă trăsura în grădină și urcă. Mirosea a umezeală, iar praful stingea strălucirea parchetului dat cu ceară. Străbătu coridoarele, deschise cîte o fereastră, scoase toată îmbrăcămintea dintr-un șifo-

nier şi o aranjă într-o ladă. Apoi, demontă patul pe care-l folosise Germaine, duse piesele la trăsură şi trase, cum putu, lada cu haine. Transpira şi simţea în gît gust de sînge.

Paquito îl aştepta în uşa tindei, cu bastonul în mîini şi cu privirea pierdută.

— Ajută-mă, Paco. O să montăm patul ăsta în camera care a fost a mamei mele. Lada o s-o urcăm împreună.

— Nu vă e foame ?

Munciră o oră. Patul rămase pus într-un colţ, şi arăta bine, cu plapuma de mătase şi damascurile pologului.

— Acum poţi să pregăteşti micul dejun.

Aranjă în dulap hainele Clarei, mătură puţin pe jos, şterse praful de pe geamuri şi de pe mobile. *Ceasornicarul* veni să-i spună că era gata cafeaua.

— Tocmai a venit brutăreasa. Cîtă iau ?

— Vezi şi tu. Pentru toţi patru.

Îi dădu bani şi se duse în bucătărie. Cafetiera fumega pe masă. Aranjă tava cu două ceşti. Paquito veni cu pîinea, neagră şi bine prăjită.

— Tu, du cafeaua domnului Aldán.

— Da, don Carlos.

Ceasornicarul nu se mişcă.

— Aştepţi ceva ?

— Cine v-a bătut ?

— Nu ghiceşti ?

— Era de aşteptat.

Atîrnă bastonul de un cui şi începu să prepare tava pentru Juan. Carlos o luă pe a sa în camera din turn şi apoi intră în camera Clarei.

— Eşti trează ?

— Da.

Clara se uita în tavan, iar Carlos îşi dădu seama că avea în pupile aceeaşi indiferenţă, aceeaşi groază ca mai înainte, cînd intrase la ea în cameră, cînd o găsise goală. Carlos se cutremură : privirea Clarei îi amintea de alte priviri văzute la Viena şi la Berlin, printre clienţii sanatoriilor.

Se apropie, o luă de mînă.

— Te simţi bine ?

— Nu ştiu.

— Ţi-am adus hainele şi alte cîteva nimicuri. Sînt în camera cealaltă.

Luă paltonul Clarei şi îl lăsă pe pat. Ea nu se mişcase, dar nu se mai uita în tavan.

— Acum, pune-ţi astea şi vino să mănînci.

Se apropie de fereastră cît timp Clara se îmbrăcă.

— Te poţi întoarce, zise ea.

Pantalonii rupţi ai pijamalei îi ieşeau de sub palton. Îşi strînsese părul şi căuta ceva cu care să se lege în talie. Carlos îi aduse o bucată de sfoară.

— Cînd merg, lămuri Clara, se desface şi mi se văd picioarele.

O duse în turn. Clara se încăpăţînă să servească ea în ceşti şi să prepare tartinele. Se mişca în tăcere, fără să-l privească pe Carlos. Cîteodată îşi trecea limba peste buza învineţită, sau îşi trăgea repede mîinile şi le ascundea. Cînd turnă cafeaua, şuvoiul întunecat dădu peste buza ceştii. Se scuză, înroşindu-se. Tăie, tremurînd, feliile de pîine.

— Mă îngrijorează Juan, spunea Carlos. E dificil ca un om ca el să primească lovitura cu seninătate. Nu ştii cu ce bucurie interioară, cu ce furie îl aştepta pe Cayetano ! I se citea în ochii strălucitori, în vocea sigură. Era ocazia marii sale victorii, dar a fost a înfrîngerii sale, o înfrîngere publică, evidentă, fără paleative şi pe care e cu neputinţă s-o ascunzi. Pentru că în ce mă priveşte, a fost altceva. A fost, cum am zice, un lux. M-am băgat în luptă ştiind că voi pierde, doar din solidaritate cu Juan în înfrîngerea lui, numai gîndindu-mă că i-ar plăcea să nu fie singurul învins. Eu eram calm şi ştiam ce se va întîmpla. Cu o lovitură în plus sau în minus, Juan era învins înainte de a începe. La forţe egale, ar fi învins tot Cayetano, pentru că el era încă şi mai furios. Cu toate astea, m-am bucurat că Juan s-a bătut, m-am simţit plin de orgoliu cînd l-am văzut ca un cocoş, şi nu pentru el, ci pentru că sărea în apărarea ta. Cîteodată am ajuns să mă îndoiesc că te-ar iubi, dar ce-a făcut ieri a fost numai pentru că te iubeşte.

Clara ridică ochii şi întrebă cu blîndeţe :

— De ce mă păcăleşti ? Ştii perfect de bine că Juan nu mă iubeşte, şi că ieri nu s-a bătut ca să mă răzbune, ci

ca să facă figură bună în faţa celorlalţi, pentru onoarea lui de bărbat. Îi mulţumesc la fel de mult, şi-mi pare rău, dar nu-mi fac iluzii.

— Te înşeli, Clara. Juan...

Clara îl întrerupse :

— Nu continua. Spune despre Juan tot ce vrei, dar fără să mă amesteci pe mine. Ce-i al meu e numai al meu.

Vorbea cu voce neliniştită, cu privirea tulbure. Cu toată centura improvizată, i se desfăcea şi i se vedeau picioarele prin deschizătura pijamalei. Îl strînse cu o mînă neîndemînatică.

— E atît de al meu, încît simt ca şi cînd, bătîndu-vă, aţi fi vrut să mi-l furaţi. Dar e tot aia. Chiar dacă l-aţi fi omorît pe Cayetano, m-aş fi simţit la fel. Nici Cayetano şi nimeni nu are vreo importanţă. Ce s-a întîmplat, s-a întîmplat definitiv.

— Ba se mai poate face ceva, Clara. Pînă una-alta, să-l oblig pe Cayetano să se însoare cu tine.

Ea zîmbi forţat. Îşi făcea de lucru cu cuţitul, îl băgase într-o crăpătură a mesei, îl împingea, îi dădea drumul, îl lăsa să vibreze.

— Pentru ce ?

— Poţi avea un copil.

— Şi ce ? — smulse cuţitul cu o violenţă exagerată, ca şi cînd ar fi fost un pumnal. Crezi că mă interesează dacă l-aş naşte fără tată ? N-ar fi Cayetano, nici dacă m-aş mărita cu el. Şi nu ştiu nici dacă eu aş ajunge să mă simt mamă a lui. Nu eu l-am făcut. Poate să se nască în mine şi pe socoteala mea, dar mă îngrijorează mai mult alte lucruri care şi ele se pot naşte, sau care, poate, se şi nasc acum. Le simt aici.

Se lăsă pe spate pe canapea şi-şi duse mîna în dreptul inimii. Stătea cu capul sub portretul doñei Mariana. Carlos se uită pe rînd şi se cutremură descoperind un gest comun, aceeaşi privire.

— Azi m-am deşteptat cînd s-a crăpat de ziuă. Mă durea o buză, mă zvîrcoleam în pat pe o parte şi alta, pe jumătate trează, şi mi-era sete. M-am ridicat, m-am dus la bucătărie ca să beau, apoi am intrat în camera lui Juan şi am rămas cîtva timp lîngă el, fără ca el să ştie. Încer-

cam să simt milă, ceva comun, chiar dacă ar fi fost numai recunoştinţă. Mă gîndeam că trebuia s-o simt, dar n-o simţeam. Mi se părea un străin, un necunoscut.

Corpul îl ţinea acum înainte şi îşi mişca mîinile într-un fel neobişnuit pentru ea, fără ritm, fără ca gestul să se lege cu cuvintele. Paltonul i se desfăcuse din nou. Carlos o asculta cu nelinişte : i se părea că mîinile Clarei aparţin altcuiva.

— Atunci m-am hotărît să vin la tine. Ţi-aş fi povestit mai bine decît acum ce era cu mine, dar am venit pînă la uşa asta şi nu am îndrăznit să intru.

Se îndreptă, îl privi pe Carlos pe furiş ; se bătea cu palmele pe pulpe.

— Ştii ce mi s-a întîmplat azi-noapte ? Cînd mi-am revenit în simţiri, mi s-a părut că trupul ăsta nu era al meu, că şi corpul mi-l furaseră. Iar azi-dimineaţă, cînd m-am trezit, s-a petrecut acelaşi lucru. Nu îndrăzneam să mă ating. De asta, mai înainte, n-am vrut să-mi vezi carnea. Dacă trupul ar fi fost al meu, nu m-ar fi interesat.

Începu să muşte dintr-o felie de pîine. Carlos, continuînd să-i spioneze faţa, îşi aprinse o ţigară. Ea părea să se liniştească. Zîmbi.

— Înţeleg că toate astea sînt prostii. Corpul meu e al meu, recunosc, deşi ceva s-a schimbat în el. Dar... — închise ochii şi strînse mîinile. — Poate să-mi fi făcut un copil, dar, în afară de asta, mi s-au însămînţat şi lucruri rele. Nu ştiu de ce fel. Sînt nelămurită, înţelegi ? Şi eu însămi sînt mirată de mine. Nu simt nici dezgust, nici iritare, ci calm, iar liniştea asta îmi face frică. Oare ce o să crească în mine acum ? Carlos, tu te pricepi la astea. Spune-mi.

— Nu înţeleg nimic. Nu sînt în stare să ghicesc ce ţi se întîmplă. Mereu m-am înşelat, iar acum ar fi îngrozitor s-o fac din nou.

Se ridică şi se aşeză lîngă Clara.

— Sînt o fiară. Iartă-mă.

Ea continuă :

— Azi-de-dimineaţă, după ce am venit pînă aici, m-am întors să mă culc, dar nu puteam dormi. Mă durea buza, iar în inimă simţeam o dorinţă stranie. Simţeam nevoia

de a-l căuta pe Cayetano, de a-i da acest trup, iar el să mi-l înapoieze pe al meu. Asta e altă prostie, nu ?

— Poate că nu.

— Şi mă mai gîndeam că după aceea aş fi în stare să-l omor, că dacă nu-l omoram, n-aş mai fi putut trăi, pentru că el ar fi pus stăpînire pe mine.

Se ridică speriată. Carlos o reţinu.

— Lucrul ăsta mă înfricoşează mai mult decît orice. Mai mult decît să am un copil. Pentru că eu, întotdeauna, i-am iertat pe toţi, în afară de cei care ucid. Niciodată n-am putut găsi justificare unei morţi, dar acum înţeleg că sînt unii care ar putea ucide.

Se aşeză din nou, îşi strînse mîinile. Umerii şi braţele îi tremurau, iar ochii păreau să i se fi micşorat, să i se fi întunecat. Vocea îi deveni răguşită, sacadată. Carlos dădu s-o cuprindă cu braţul ; ea i-l dădu în lături.

— Poate că ceea ce se naşte acum în mine să fie ceva rău, mai rău decît ce aveam înainte. Pentru că cel de dinainte era problema mea, nu deranja pe nimeni...

Se întoarse brusc spre Carlos, îl luă de mîini.

— Încă te mai iubesc, Carlos, dar voi ajunge să nu te mai iubesc. Şi atunci, nimic nu mă va mai interesa — vocea i se subţie ca un fir, îi tremură —. Iar tu nu mă poţi ajuta !

Carlos strigă :

— Mă pot însura cu tine ! Chiar mîine !

— Nu, Carlos, acum nu ! Acum mai puţin ca oricînd ! Ai putea deveni tatăl unui fiu, dacă-l am, dar niciodată al acestei răutăţi pe care o simt în mine ! Asta e numai a mea, ţi-am spus-o ! N-o pot împărţi cu nimeni, nici chiar cu tine ! E ca plăcerea pe care mi-o da viciul !

Îi dădu drumul lui Carlos şi-şi duse mîinile la faţă, se ridică dintr-un salt.

— Îl am pe diavolul în mine !

Carlos îi văzu din nou groaza din ochi. O prinse de braţe şi o obligă să se aşeze.

— Stai liniştită ! Nu spune trăznăi !

Îi strînse mîinile cu una dintr-ale sale, iar cu cealaltă luă sticla de coniac. Clara se zbătea, încerca să se elibereze.

— Lasă-mă.

Apropie sticla de gura ei. Clara gemu şi bău o înghiţitură.

— Ascultă-mă. Dacă nu sînt în stare să te fac bine, nu merit ca oamenii cinstiţi să mă mai privească în faţă.

Clara dădu deoparte sticla de la gură.

— Nu vei putea face nimic. Dacă eu aş reuşi să simt cu tine ceea ce simţeam singură... ! Dar nu te mai doresc... Azi-dimineaţă, cînd am venit să te caut, vroiam ca tu să fii cel care să-mi înapoiezi trupul. Atît de mult te dorisem ! Dar ideea m-a îngrozit. Simţeam repulsie, ca şi cînd ar fi trebuit să-ţi dăruiesc un trup străin. Am fugit. Nu mai am trup ca să te pot iubi, Carlos ! Corpul ăsta nu e al meu ! Nimic nu mi-a mai rămas al meu, decît răul.

Vorbise printre suspine. Sughiţă paternic, profund, se aruncă pe brînci pe canapea. Carlos o prinse de încheieturi.

— Clara, Clara !

Deschise uşa. Departe, în mijlocul coridorului, *Ceasornicarul* stătea ţeapăn, cu bastonul bine strîns în mîini. Îl chemă.

— Adu pastilele de azi-noapte şi un pahar cu apă. Repede.

— Se-ntîmplă ceva ?

Se întoarse lîngă Clara. Frămîntarea îi zguduia tot corpul. O luă în braţe şi ieşi pe coridor. Paquito venea cu apa şi pastilele.

— Hai cu mine.

O puse pe pat, o făcu să ia comprimatele şi să bea apă.

— Închide ferestrele şi du-te. Să nu faci zgomot.

Ceasornicarul lăsă camera în penumbră şi ieşi pe coridor. Clara gemea şi se zbătea. Carlos se aşeză pe marginea patului şi-i prinse braţele. Puţin cîte puţin, zbuciumul se linişti. Nu mai plînse şi nici nu se mai frămîntă, începu să respire normal. Apoi, adormi.

Îi luă pulsul şi-i ascultă inima. O făcu din nou după cîteva minute.

Îi scoase paltonul şi o acoperi. Ieşi pe coridor. Paquito aştepta la capătul scării.

— Apropie-te. Lasă uşa deschisă şi nu te mişca de aici. Dacă o auzi, vii să mă anunţi.

— Cine e vinovat de toate astea, don Carlos ?

— Eu.

Paquito zîmbi şi dădu din cap.

— Dumneavoastră ştiţi că nu. Cel care vrea să poruncească mai mult decît Dumnezeu, el e vinovatul.

Juan stătea în pat şezînd. Îl durea piciorul. Avea un ochi închis din cauza umflăturii, nasul strîmb şi plasturi peste tot. Nu putea mişca braţul şi şi-l sprijinise în deschizătura cămăşii. Cu cealaltă mînă, fuma.

— Ce-i cu Clara ?

— A suportat bătaia de joc cu prea multă seninătate, iar acum nervii au părăsit-o şi s-a prăbuşit. Firesc.

Trase un scaun şi se aşează aproape de pat.

— Să vedem. Scoate piciorul ăla.

— Probabil că e rupt.

Era umflat şi vînăt. Carlos pipăi umflătura, iar Juan scoase un ţipăt. Îi căzu ţigara, iar Carlos se aplecă s-o ridice.

— Nu ştiu. Va trebui să-l aşteptăm pe don Baldomero. Poate el să se priceapă mai bine ca mine.

— Mă doare. Mă doare tot corpul.

Lăsă ţigara pe măsuţa de noapte, şi cu mîna liberă se prinse de Carlos.

— Sîntem la pămînt. Niciodată nu vom mai putea fi nimic în Pueblanueva.

Carlos îl privi cu duritate.

— Şi ce ?

— În condiţiile astea, mi-e indiferent totul.

— Eu nu mă gîndesc la noi, Juan. Nu vreau s-o fac, nu pot s-o fac, pentru că ar trebui să-mi recunosc vina, iar asta, poate, nu mi-ar fi prea uşor şi, mai ales, m-ar obliga să fac ceva ce nu vreau.

— Nu cunosc relaţiile tale cu sora mea : dar în ce o priveşte pe ea, nu mă simt fără vină. Cît despre Cayetano... În sfîrşit ! El este vinovatul universal. În privinţa asta, nebunul are dreptate.

— Sînt dispus să-l găsesc mai puţin vinovat decît noi.

— Atunci, de ce te-ai bătut cu el ?

— Asta-i altceva.

Juan făcu o grimasă de durere şi-şi schimbă poziţia.

— Nu înţeleg.

— Dacă eu aş reuşi să mă înţeleg ! Dar e o chestiune care în clipa asta nu mă mai interesează. Problema e cu sora ta.

— Ce vrei ? Să iau un pistol şi să-l oblig pe Cayetano să se însoare cu ea ? Niciodată n-aş face asta, pentru că ar însemna pacea între noi, iar eu nu o vreau. Îl voi omorî pe Cayetano, ştii ? Nu ştiu nici cînd, nici cum, dar îl voi omorî, chiar dacă pentru ca să o fac ar fi nevoie să fac revoluţie în tîrg. Cum vezi, e o idee bună !

— Mai ales, o idee nouă. Ţi-ai dat seama cît de puţin s-au schimbat lucrurile de la sosirea mea aici ? Atunci aşteptai ca, pentru ca să-l omori pe Cayetano, Clara să-ţi servească drept pretext. Acum, gata, îl ai, dar tot nu-l vei omorî.

— Cît de puţin mă cunoşti !

— Poate. În orice caz, nu mă interesează. Cayetano Salgado nu mai există pentru mine. Trebuie să-ţi spun, nici Clara nu pretinde să-l oblige să se însoare cu ea.

— Mă bucur. Aşa, lucrurile vor fi şi mai clare. Cayetano şi eu. Dacă vrei, chiar fără motiv. Pe de altă parte...

Perna îi alunecase. Carlos îl ajută să şi-o aranjeze.

— Pe de altă parte, nu poate să-mi pară rău că te desprinzi de noi, pentru că tu n-ai avut niciodată cu Cayetano ceea ce se numeşte o problemă personală. Nici nu l-ai urît, nici el nu te-a urît pe tine. Ai ajuns, ai căzut de partea noastră din cauza prieteniei tale cu Bătrîna ; asta a fost tot. Dar atît ţie, cît şi lui v-ar fi plăcut să fiţi prieteni. Asta o ştiu de multă vreme. Şi, să mă crezi, mi se pare firesc. Cît despre Clara, mă abţin s-o judec. Capitolul ăsta îl las pe de-a-ntregul în mîinile tale, avînd în vedere că te interesezi atît de mult de ea.

Carlos căuta ceva în buzunare.

— Mi-ar plăcea să-mi amintesc acum, punct cu punct, ce ai zis la Madrid într-una din dăţile cînd am luat masa împreună.

— La Madrid m-am văzut obligat să-ţi spun multe minciuni.

În sfîrşit, Carlos găsi un pachet de ţigări, cu una singură înăuntru. I-o oferi lui Juan, cu o mişcare ; Juan o refuză şi arătă spre pachetul lui.

— Ia de acolo. Aproape că nici nu mai ai.

Carlos, în timp ce aprindea, continuă :

— S-a întîmplat odată, cînd şi unul şi celălalt ne simţeam în mod deosebit sinceri.

— Niciodată nu se minte mai mult ca în ocaziile astea. Trebuia să-ţi fi dat seama.

— Întîmplarea face că eu, în după-amiaza aceea, nu minţeam.

Se ridică avînd ţigara în gură şi se apropie de barele patului.

— Nu mă interesează nimic din ce e legat de Cayetano, pentru că, după părerea mea, cu adevărat gravă nu e situaţia noastră, ci aceea a surorii tale. Niciodată nu ţi-am împărtăşit părerea mea despre ea, iar în cazul ăsta o cred absolut nevinovată. Pe de altă parte, mi se pare puţin probabil ca tu să poţi face ceva pentru ea.

Ieşi. *Ceasornicul* se îndepărtase de uşa Clarei. Carlos trecu pe lîngă el fără să-i vorbească, dar se întoarse.

— Paco, rămînem fără ţigări. Iar eu nu pot coborî în tîrg.

— Dar ce, nu vă gîndiţi să-l omorîţi pe vinovat ?

— Asta-i altceva, Paco. Pe moment, ţigările sînt mai necesare.

— A omorî, în cazul ăsta, e o obligaţie.

— E cu putinţă, dar nu mă grăbesc. Poate că în legătură cu asta să te înţelegi mai bine cu Aldán.

— Ăsta e un lăudăros.

— Îmi pare rău, dar şi eu tot asta cred. Ce zici dac-ai lua trăsura şi mi-ai aduce ţigări ? Ai putea, în trecere, să-l iei pe don Baldomero. I-am face o favoare, după cum vezi. E prea gras ca să urce aici fără să se obosească.

— Azi e o săptămînă de cînd n-am coborît în tîrg. O să-i surprindă.

— Şi mai mult i-ar surprinde să mă vadă pe mine, cu faţa asta şi cu ce s-o fi povestit despre ce-a fost azi-noapte.

— Dacă or să vă vadă, or să creadă că mergeţi să-l omorîţi pe Cayetano.

— Rău, nu ? Pentru că nu m-ar lăsa.

— Asta, depinde...

— Nu trebuie să riscăm. Pentru că numai prin trădare trebuie ucis Cayetano. Încă şi mai bine, fără ca nimeni s-o afle.

— O să fie greu, dar chestia cu trădarea e o idee bună. Sînt de acord. Trebuie păcălit, ştiţi ? Aşa încît să creadă că i se face o favoare. Dacă nu, o să se apere.

— Bineînţeles.

— Şi chiar e posibil să fie el cel care omoară. Şi nu ar păţi nimic, pentru că ar ucide în legitimă apărare.

— De asta trebuie ca totul să fie bine pus la punct şi să nu i se dea timp să bănuiască ceva. Cum rămîne cu tutunul ?

— Mă voi duce.

Carlos îi dădu bani şi intră în camera Clarei. Dormea, iar pulsul era bun. Se aşeză lîngă ea, dar îi fu incomod. Îl dureau loviturile, în buză simţea. înţepături. Nu se linişti nici în picioare. Apoi, îi era şi somn. Cu multă atenţie, se culcă de-a curmezişul, la picioarele Clarei, şi adormi.

Femeia de la debitul de tutun comenta cu două cumetre victoria lui Cayetano asupra Churruchaos-ilor, şi se arăta deosebit de avidă să afle detalii, deşi curiozitatea sa insista mai cu seamă asupra faptului controversat privind cămaşa de noapte a Clarei : dacă era sau nu pătată de sînge. La început, şi din principiu, debitanta nega acest lucru. Cumătra numită Paula auzise povestea din gura unui martor, iar sîngele figura printre ingredientele cele mai dramatice ale povestirii : sînge roşu, sînge proaspăt, sînge curgînd în valuri. Cu toate astea, pentru debitantă menţionarea lui era, totuşi, destul de imprecisă, mult prea insuficientă pentru a putea stabili un adevăr credibil, întrucît sîngele putea proveni de la o hemoragie nazală sau de la altfel de hemoragie, mai obişnuită. Cumătra numită Ignacia, toată numai urechi, aproba şi întărea prin gesturi scepticismul debitantei, iar amîndouă distrugeau povestirea Paulei, care mai înainte fusese analizată şi discutată pe toate părţile. „Dacă ar fi fost vorba despre alta, mai treacă-meargă. Dar de Clara... ! Porumbiştile şi nisipul de pe plajă ar trebui să povestească ce-au văzut. Intră Paquito *Ceasornicarul* să cumpere trei pachete de ţigări şi trei cutii de chibrituri. Debitanta îl întrebă : „Pentru cine le iei ?", iar nebunul îi răspunse : „Dar pe dumneata, ce te interesează ?". Atunci Paula apelă la metoda indirectă. „Mi s-a spus că în noaptea asta Aldánii au dormit la conacul din

Penado." „Eu nu ţin socoteala musafirilor". Ignacia, deodată, ieşi din mutismul ei : „Ce mai face don Carlos ?". „Bine. Dar dumneata ?" Îl dădură afară în brînci. „Astuia, ca să scoţi ceva de la el, trebuie să-i dai ţuică."

Paquito se duse să-l caute pe farmacist. Servitoarea îi spuse că plecase la liturghie şi că să-l aştepte. Paquito lăsă trăsura în faţa bisericii parohiale, se jucă cu bastonul şi aruncă vorbe de şagă fetelor care treceau. La douăsprezece şi jumătate începu să iasă lumea. Îl văzu pe don Baldomero, îl strigă şi-i transmise mesajul. „Aşteaptă-mă la uşa farmaciei. Vin şi eu într-o clipă." Don Baldomero îl însoţea pe domnul Mariño, iar domnul Mariño, în dimineaţa aceea de Înviere, împărţea, împreună cu alţi patrusprezece privilegiaţi, bucuria de a fi atracţia tuturor. O împărţea fără poftă, pentru că i-ar fi plăcut să fie martor unic, scamator unic al faptelor : şi nu din dorinţa de a fi avut monopolul asupra epicii, ci din respect pentru adevărul pur, pe care ceilalţi patrusprezece îl deformau fără scrupule de conştiinţă. Povestise de douăzeci de ori aceeaşi istorie, în sinteză şi cu toate detaliile ; în versiune literală şi scabroasă pentru bărbaţi, metafizică şi insinuantă pentru femei. Don Baldomero îl interogase mai înainte pe Cubeiro, iar acum confrunta relatările : coincideau în liniile generale, se deosebeau în detalii şi în unghiul de vedere avut asupra întregului. Cubeiro nu numai că văzuse petele de pe cămaşa de noapte, ci le şi numărase, le pipăise, şi erau proaspete ; Mariño putea jura, asta da, că materialul era mai închis la culoare pe alocuri, dar nimic mai mult ; la fel de bine puteau fi pete sau rupturi, în orice caz, nu putea da asigurări că era sînge. Cît despre numărul de lovituri date şi primite, cam tot pe-acolo se învîrteau socotelile unuia şi ale altuia : multe, în orice caz.

— Dar don Carlos ? De ce s-a băgat don Carlos ?

— Parcă poţi să ştii ! El n-avea nici o legătură. Şi m-a luat prin surprindere, te asigur. Eu cred că s-a gîndit că obosise Cayetano şi că şi-ar putea bate joc de el după voie, rămînînd, astfel, cu capul sus în faţa celorlalţi. Altfel nu se poate explica.

— Sigur, sigur. Ca să facă figură bună în faţa celorlalţi. Dar, întorcîndu-ne la cămaşa de noapte, dumneata ai văzut petele ?

Domnul Mariño se opri în loc şi-şi apropie buzele de urechea farmacistului.

— Fie vorba între noi : chestia cu cămaşa de noapte şi tot restul e o pură tragere pe sfoară. Mie nimeni nu-mi poate scoate din cap că aici e vorba de o scamatorie.

— O scamatorie cu lovituri în rafale. Halal scamatorie.

— Uite, don Baldomero : treaba a fost bine gîndită de şmechera asta de Clara, cu complicitatea lui Cayetano, care era foarte enervat că lumea vorbea despre ea şi că el se ţinea după ea ca un mieluşel, o fi ştiind el de ce. S-au folosit de idiotul ăsta de don Lino cum s-ar fi putut folosi de orice altă ocazie. În toate astea, Cubeiro a jucat un rol de dirijor : el ţinea bagheta azi-noapte. Şi cum Juanito Aldán nu vorbea cu sora lui de cînd era logodnica lui Cayetano, l-au atras la cazinou ca să-l tăbăcească bine şi să scape de el ; asta am văzut-o cu toţii. Eu, personal, sînt convins că e purul adevăr şi că tot spectacolul l-a montat Clara ca să convingă lumea de virtutea ei. Apoi, o să vezi cum nu peste mult timp o să fie din nou cu Cayetano, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Dar el a lovit-o pe Clara.

— L-ai văzut dumneata ? Nimeni nu l-a văzut. El venea plin de sînge, şi cine spune că nu s-a şters la nas cu cămaşa de noapte ? Prea uşor, don Baldomero, crede-mă. Dar inutil. Nici una dintre persoanele cu care am vorbit n-a înghiţit ideea că ar fi fost virgină Clara Aldán, şi că ar fi violat-o Cayetano. Căci, cum a intrat în casă dacă ea nu i-a deschis uşa ? E un alt punct pe care nimeni nu şi-l explică.

Îl bătu pe farmacist pe umăr.

— O scamatorie, don Baldomero, să-ţi fie clar : plăcerea de a ne păcăli pe noi, persoane decente, şi de a ne face să credem că tot ce zboară se mănîncă. Clara Aldán, virgină ! Nu te pufneşte rîsul ?

— Cum de nu ! rîse forţat. Clara Aldán, virgină !

Don Baldomero deschise uşa farmaciei şi-i spuse *Ceasornicarului* să intre. Fără nici un cuvînt, îl împinse în camera din spate, îi puse în faţă ţuică şi un pahar.

— Ia o înghiţitură cît timp îmi aranjez eu trusa medicală. Cum le merge acolo sus ?

— Ca vai de lume. Anarhistului, rău.

Ceasornicarul bea ţuica din sorbituri mici şi-şi lingea buzele. Don Baldomero intră şi ieşi de două sau de trei ori. „Sînt gata îndată. Mai pune-ţi un pahar." *Ceasornicarul* bău trei şi ceru tutun. „Am aici trei pachete, dar sînt pentru ei." „Sînt trei care fumează ?" „Unul or să mi-l dea mie, c-am făcut treaba, dar nu vreau să-l iau eu înainte." „Asta-i bine, vezi. Aşa fac persoanele bine crescute." „Pentru că îl respect pe don Carlos". Farmacistul apăru cu geanta. „Gata, plecăm ?", întrebă *Ceasornicarul*. „Aş lua şi eu o înghiţitură, că acolo, sus, n-or fi avînd." „Don Carlos bea coniac." „Eu prefer rachiu de trestie. Dar tu ?" „Şi eu, dar în lipsa lui...". Don Baldomero se aşează şi-şi servi un pahar. Înainte de a bea din el, îl mîngîie, îl privi îndelung. „De cînd a murit sfînta mea, beau mai puţin, dar duminicile şi sărbătorile mai fac o excepţie." Pe *Ceasornicar* îl pufni rîsul.

— Dar, tu, ce crezi despre ce s-a petrecut azi-noapte ?

— Dacă-mi spuneţi ce s-a întîmplat, o să vă zic ce cred.

— Dar ce, nu ştii ?

— Doar că s-au bătut, nimic altceva.

— Dar despre Clara ?

— Aş vrea să aflu ce s-a întîmplat cu Clara.

— Cayetano, se spune că ar fi...

Ceasornicarul ascultă. Ochii i se împreunau, mîinile i se crispau pe baston, îl strîngea cu putere, dădea din cap în semn că da sau că nu.

— Şi, acum, ce-i de făcut ?

— Să mergem la trăsură, că e tîrziu. Cum drumul e la deal, avem vreme de vorbit.

Cu toate astea, nu spuseră nici un cuvînt pînă cînd ieşiră din tîrg. *Ceasornicarul* ba punea calul la trap, ba la pas. Cînd ajunseră la coastă, îl lăsă în voia lui.

— Dumneavoastră aţi învăţat ca să fiţi preot, aşa-i ?

— Ei, pe vremuri, în tinereţe, mulţumesc lui Dumnezeu.

— Şi credeţi că trebuie omorît Cayetano.

— Bineînţeles.

— Dar a cui e obligaţia ? A lui Aldán, a lui don Carlos sau a Clarei ?

— Examinînd bine lucrurile, Clara este cea jignită, dar fiind femeie, poate delega un bărbat. La prima vedere, cel obligat pare Aldán, pentru că e frate şi pentru că şi el a fost jignit. În Aldán se împreună propriile motive, care şi numai ele ar fi suficiente, cu cele pe care le primeşte prin delegare. În alte vremuri, el ar fi fost cel care l-ar fi provocat public la duel pe Cayetano.

— Aldán are un picior rupt, îmi pun capul jos.

— În cazul ăsta, nu se află în condiţii prielnice pentru a se răzbuna. Bolnavul, inaptul, neputinciosul şi cei de vîrstă minoră nu au obligaţia.

— Rămîne don Carlos.

— Don Carlos nu e nici frate, nici rudă apropiată de cea jignită, deşi şi el poate avea motivele sale proprii ca să se răzbune, dar ale lui nu sînt de viaţă şi de moarte. Cu toate astea, au existat cazuri în care un bărbat de onoare şi-a luat în responsabilitatea lui cauza unei femei fără apărare. Aici autorii nu sînt de acord. Dar înclin să cred că pentru ca fapta să fie legitimă, trebuie, mai întîi, să ierte jignirile aduse onoarei şi persoanei sale, sau să le înlăture într-un alt fel. Pentru că moartea, ca răspuns la o bătaie, este, evident, disproporţionată.

— Eu nu pricep toată păsărească asta.

— Cîteodată, nici eu.

— Dar dumneavoastră, dacă aţi fi în locul lui don Carlos, ce-aţi face ?

— Aş omorî, bineînţeles.

— Prin înşelăciune, sau faţă în faţă ?

— Asta, depinde. Dar eu n-aş zice prin înşelăciune, ci cu precauţie. Înainte, chestiile astea se aranjau în duel, dar Biserica l-a interzis.

— Duelul, chiar era ceva frumos.

Calul de-abia trăgea trăsurica, se oprea, se odihnea, continua.

— Onoarea cere să omori, sînt de acord, reluă *Ceasornicarul*. Dacă nu-l omoară pe Cayetano, unde-o să ajungem ?

— Asta zic şi eu : unde-o să ajungem ?

— Pentru că el, Cayetano, e vinovatul.

— Asta nimeni nu pune la îndoială.

— Iar acest fel de vinovăţie, justiţia nu-l pedepseşte.

— Justiția ! Există cineva care să îndrăznească să se pună cu Cayetano ? Dacă ar fi dreptate pe lume, de mulți ani ar fi fost spînzurat !

— Și dacă bărbații ar fi bărbați. Dar nu mai sînt.

— Tu crezi că don Carlos o să îndrăznească ?

— În privința asta nu cred nimic.

— Atunci ar apărea în fața tuturor ca un bărbat adevărat.

— Așa-i. Dar dacă nu-l omoară ?

— În cazul ăsta, Cayetano va continua să-și facă de cap, iar don Carlos va rămîne de rîsul lumii.

— Dar Cayetano e cel vinovat.

— În privința asta eram de acord dinainte.

— Iar Dumnezeu nu lasă ca vinovații să facă pe stăpînii multă vreme.

— Sigur... Faptul e că, uneori, Dumnezeu întîrzie.

— Asta-l doare ! Întîrzie pentru că nu găsește individul care să aibă curaj și să se folosească de el ; dar cînd l-o găsi...

— Ah ! Cînd l-o găsi, atunci...

Ajunseseră la drumul spre conac. Calul, singur, o luă la trap.

— Ia presupuneți dumneavoastră, don Baldomero, că am face, cu tot tîrgul, o judecată. Ce-ar vota ? Vinovat sau nevinovat ?

— Cine știe ! Pentru că, sigur, Cayetano ar cumpăra voturile, unul cîte unul. Nu poți să te încrezi în cei din popor.

— Nu te poți încrede în nimeni.

— Nici în tine însuți, Paquito, nu te înșela. Pentru că tu însuți, cîteodată...

— Eu în mine am încredere.

O spuse cu o voce rotundă, solemnă, definitivă. Don Baldomero îl privi chiorîș și făcu o mutră de neînțelegere. Ajunseseră la mica piațetă.

Carlos aștepta în ușa tindei.

— Repede, don Baldomero. Aldán are febră.

— Va trebui să suporte sau să ia aspirină, pentru că alt leac nu-i.

Paquito aducea trusa medicală ; don Baldomero i-o smulse din mînă şi o luă la fugă. Lui Juan i se urcase febra, iar durerea de picior îl făcea să se zvîrcolească. Don Baldomero examină umflătura.

— Eu nu sînt doctor, dar, după cîte mă pricep eu, aici e vorba de fractură.

Ceasornicarul, sprijinit la picioarele patului, se băgă şi el în vorbă .

— În viaţa mea n-am pomenit ca o lovitură de picior în gleznă să rupă osul.

— Depinde de lovitură, murmură Juan printre gemete.

Don Baldomero se întorcea spre Carlos.

— Părerea mea e că chestia asta trebuie văzută la raze şi pusă în ghips. Dar să vină doctorul.

Juan îşi întrerupse tînguiala.

— În ghips ? Patruzeci de zile în spital ? N-am bani pentru aşa ceva.

Gîfîia. Încercă să-şi schimbe poziţia. Don Baldomero îl ajută.

— Eu, în locul dumitale, aş pleca chiar azi la Santiago. Mai întîi, pentru că aici nu există raze, iar doctorul nostru n-a reparat în viaţa lui o fractură fără ca să-i iasă pe dos ; în al doilea rînd, pentru că, la nevoie, în Spitalul din Santiago există paturi gratuite.

— În starea în care mă aflu, nu pot călători cu autobuzul.

Don Baldomero îşi ridică ochii şi-l privi pe Carlos.

— Există maşini de închiriat.

— Coboară dumneata în tîrg, don Baldomero, zise Carlos, aranjează prin telefon treaba cu spitalul şi vino cu o maşină. Am motivele mele să nu plec de la conac, dar dumneata ai să fii atît de bun să-l însoţeşti pe Aldán la Santiago.

— Omule ! Dacă mă rogi dumneata...

Îl duse *Ceasornicarul.* Pe deal la vale, ţinînd calul la trap, deschiseră din nou discuţia despre omorîrea lui Cayetano. *Ceasornicarul* nu vedea lucrurile prea clar şi nici farmacistul. Erau de acord, în principiu ; restul, însă, rămînea foarte vag. În farmacie, în timp ce aşteptau comanda prin telefon, terminară rachiul.

— Apoi, eu spun că a omorî, în cazul ăsta, este drept şi necesar.

— Da, dar nu e nevoie s-o strigi în gura mare ; mai ales dacă bănuieşti că sînt şi eu de acord.

Carlos trecu din nou pe la Juan, îi schimbă bandajele de la cîteva răni şi puse în două geamantane lucrurile şi obiectele pe care Juan i le desemnă. Aşezat în pat între două perne care-i sprijineau spatele, indica : „Asta, da ; Asta, nu."

— Sînt măcar patruzeci de zile şi poţi să ştii ce-ţi mai trebuie... Cărţile or să-mi fie de folos ca să-mi treacă vremea.

Carlos ieşi şi se întoarse cu nişte bancnote.

— Ia-le. N-am în casă mai mult şi poate nici în altă parte. Dar o să încerc, mai tîrziu...

— Nu pot admite aşa ceva ! E de-ajuns că-mi plăteşti maşina.

— Nu-ţi face griji : o să mă socotesc cu Clara. Ea, cu siguranţă o fi avînd bani.

Juan zîmbi cu amărăciune.

— Mai mulţi decît mine, oricum, şi mai mulţi şi decît tine. Şi, apoi, e drept ca ea să plătească pagubele.

Făcu o grimasă şi întinse piciorul.

— Pentru că toate astea mi se-ntîmplă din cauza ei. Dacă n-ar fi fost ea, nu m-aş fi bătut cu Cayetano.

— Sînt sigur că ea îţi va plăti cheltuielile cu toată bunăvoinţa.

— Dar fă-o să înţeleagă că nu e o pomană, da ?, ci o obligaţie. Pe lîngă banii pe casă, ea a rămas şi cu partea maică-mi, căci din cîştig jumătate e al mamei. Iar mama m-ar fi ajutat, sînt sigur.

— O s-o fac să priceapă că nu face altceva decît să-ţi înapoieze ce-i al tău.

Vorbea serios ? Juan îl privi cu supărare. Carlos se aplecă să închidă geamantanele.

— Unde e Clara ? Aş vrea să...

— Doarme şi va mai dormi încă. I-am dat două tablete.

Carlos se ridică. Avea în mînă un pachet de ţigări. Îl puse pe pat la îndemîna lui Juan.

— Nu te însoțesc la Santiago pentru că ea nu trebuie să rămînă singură, mă înțelegi ? Trece printr-o criză în urma căreia se poate întîmpla orice, și mă simt răspunzător.

Se așează alături de Juan.

— Ce ai tu, se aranjează cu bani și răbdare ; ce are ea, cu tact și afecțiune.

— Și, mai ales, cu mine departe, nu ?

— Probabi că prezența ta nu i-ar prii, pentru că-ți lipsește exact lucrul de care are ea nevoie.

Juan întinse mîna și luă o țigară.

— În fond, tu mă disprețuiești.

— Nu, Juan. Te stimez cu durere.

— Dar totdeauna ai iubit-o mai mult pe Clara.

— Nu pe cît merită ea.

— Aprinde-mi un chibrit. Eu nu pot cu o singură mînă.

Carlos aprinse, iar Juan se întoarse spre el cu țigara în gură. Se priviră. Juan, ținîndu-se de barele patului, făcu un efort și se ridică.

— Mi-ar fi plăcut să te fi însurat cu Inés. Nu pentru că Gay ar fi băiat rău, dar am presentimentul că n-o s-o mai văd niciodată. Dacă te-ai fi însurat cu Inés, ai fi fost mai aproape de mine și m-ai fi cunoscut mai bine. Și totul s-ar fi schimbat. Eu aveam nevoie ca cineva să aibă încredere în mine, neapărat cineva pe care eu să-l stimez...

Trase mai întîi un fum, apoi încă unul. Continua să-l privească pe Carlos. Ochiul stîng, înlăcrimat, cu pupila verde pe sclerotica sîngerie, de-abia i se vedea ; și-l deschidea pe dreptul peste măsură.

— Dar tu niciodată nu m-ai luat în serios. Deși, te-ai înșelat. Nu sînt cel care par a fi, nici cel pe care tu crezi că-l ghicești. Trec printr-o criză cam prea lungă, recunosc, dar nu sînt învins.

— Azi-dimineață spuneai contrariul.

— Azi-dimineață eram deprimat, dar apoi m-am gîndit la situația mea. Începe să-mi revină moralul. N-am pierdut totul, iar într-o zi voi cîștiga.

Își sprijini fesele de măsuța de noapte și se ținu în picioare, puțin aplecat, cu piciorul rupt în aer.

— Îl voi omorî pe Cayetano. Amintește-ți de asta dacă proiectezi cumva să rezolvi criza surorii mele căsătorind-o cu el. Îl voi omorî, chiar dacă ar fi cumnatul meu, chiar

dacă ea va fi născut un copil frumos, pistruiat şi năsos, şi chiar dacă asta ar însemna să mor şi eu, bineînţeles. Pe asta şi contez.

Îşi duse mîna la faţă, îşi pipăi rănile, o trecu peste braţul inert, încercă să ajungă pînă la piciorul rupt...

— Astea nu pot rămîne aşa, iar lumea se învîrteşte, Carlos.

— O dată la fiecare douăzeci şi patru de ore în jurul axei sale şi aproximativ la fiecare trei sute şaizeci şi cinci de zile în jurul soarelui. Dar mai are încă şi alte rotaţii. Acum se mai zice şi că sistemul solar se mişcă încet către constelaţia Libra, şi e posibil ca un sistem ce nu poate fi cuprins cu mintea, din care formăm parte, să se învîrtească în jurul altei stele mai îndepărtate şi, de ce să nu admitem, al unei stele deja moarte şi dispărute. Pămîntul, în acest cortegiu imens, se învîrteşte şi se învîrteşte şi se învîrteşte...

Juan se aplecase în faţă, cu o privire furioasă şi cu buzele strînse. Îl întrerupse pe Carlos cu un gest puternic, cu mîna în aer.

— Cuvinte, Carlos ; nu continua. Asta e simţul umorului pe care-l ai ? Cuvinte goale care fac rău. Încerci să-ţi baţi joc şi reuşeşti doar să deranjezi. Pentru că rîzi întotdeauna de cel care e mai prejos decît tine, de cel pe care-l ai în mîinile tale..., ca pe mine acum. Şi poate cum vei fi avut-o pe sărmana Germaine căreia nu ştiu cît rău i-oi fi făcut.

Privea de sus, iar ochiul strălucitor se mişca, înspăimîntător. Carlos suportă privirea fără să clipească, apoi se ridică.

— Vă cer iertare, ţie şi ei.

Puse mîna pe geamantan. „O să duc astea în tindă", şi ieşi. Juan murmură printre dinţi : „Laşule !" Apoi, cu ajutorul unui scaun, se apropie de şifonier, îl deschise, scotoci într-un colţ şi scoase nişte bancnote, le puse împreună cu cele pe care i le dăduse Carlos. Se uită spre uşă, le numără şi le bagă în buzunarul interior. Se auzeau voci pe scară ; intră Carlos urmat de nebun.

— Unde e paltonul ?

— Aici, în dulap ; e un pardesiu.

— O să ai nevoie de el.

I-l puse pe umeri.

— Tu, Paco, de partea asta. Hai, brațul sănătos deasupra umărului meu. Nu-ți fie teamă. Dar pălăria ?

— Tot în dulap.

— O să urc după aia s-o caut. Ai grijă, Paco !

Aproape pe sus îl coborîră în tindă. Geamantanele erau puse pe capota mașini, iar don Baldomero, într-un palton demodat, aștepta. Îl așezară pe Juan pe bancheta din spate, cu piciorul rupt bine întins și cu țigările la îndemînă. Carlos urcase să caute pălăria și i-o dădu prin ferestruică.

— Noroc.

— Mulțumesc.

— O să-ți iau eu rămas bun de la Clara...

Juan închise ochii. Don Baldomero scotea o mînă.

— Mîine o să vin să te văd, don Carlos ; pentru că eu mă întorc în noaptea asta. Dacă nu cumva o să întîlnesc pe acolo vreun prieten vechi. Pentru că, așa cum zic eu, odată ce-ai ieșit din casă...

— Drum bun. Și instalează-l bine pe Juan.

— N-avea grijă. Directorul spitalului a fost coleg cu mine.

— La Seminar ?

— Du-te de te plimbă, don Carlos ! Mergeam amîndoi la putori în fiecare sîmbătă !

Motorul zumzăi, iar mașina dădu înapoi. Carlos se sprijini de perete. *Ceasornicarul,* în mijlocul piațetei, dirija, dînd drum liber șoferului.

— Adio !

Mașina se pierdu într-o curbă a potecii. Carlos scoase tutun și-i oferi *Ceasornicarului* o țigară.

— Putem sta de vorbă, don Carlos ? Fără martori, vreau să spun.

— Sîntem singuri, Paco : noi doi și o femeie care doarme. Dacă nu cumva ți-e teamă de pomi...

— Da. Am putea aici ?

— Cum vrei.

Ceasornicarul scoase un căpătîi de fitil gălbui, îl aprinse, suflă în el și i-l dădu lui Carlos.

— Dumnevoastră vă gîndiți să-l omorîți pe Cayetano ?

Carlos așteptă pînă-i întinse fitilul înapoi.

— De ce întrebi ?

— Pentru că dacă nu-l omoriți dumneavoastră, o să-l omor eu. V-am mai spus-o deunăzi, dar dumneavoastră m-ați rugat să aștept. Acum lucrurile s-au schimbat. Dumneavoastră sînteți mai în drept, iar eu vă cedez locul. Pentru că dumneavoastră sînteți mai în drept, aici nu încape îndoială. Dar dacă dumneavoastră nu-l omoriți...

— Tu crezi că e obligația mea, nu ?

— V-am spus-o azi-dimineață.

— Nu mi-ai spus asta, ci ceva asemănător. Dar, răspunde-mi, e obligația mea să-l omor ?

Ceasornicarul făcea fitilul ghem și-l punea bine. Se strîmba în tot felul și își arunca ochii fiecare în altă parte.

— Ca obligație, dacă privim bine lucrurile, este a tuturor. Dar dumneavoastră și cu mine avem motive personale și sîntem mai obligați decît ceilalți.

— Obligație ineludabilă ?

— Ce vrea să însemne asta ?

— Că trebuie să se împlinească, cadă cine-o cădea.

— Asta-i. Să cadă cine-o cădea.

— Tu, în locul meu, ce-ai face ?

— Aș omorî.

— Și dacă nu-l omor, ce-ai să crezi despre mine ?

Pupilele *Ceasornicarului* se scufundară cu violență în lacrimale.

— N-aș crede deloc de bine, don Carlos ; iertați-mă dacă v-o spun de-a dreptul, dar între noi niciodată n-am fost ipocriți. Pentru că un bărbat e un bărbat cînd își îndeplinește obligațiile.

— Și dacă eu aș avea alta mai importantă ? Și dacă asta m-ar împiedica s-o îndeplinesc pe prima ?

— Atunci lucrurile ar trebui bine studiate.

— Dar nu e așa, Paco. Nu vreau să te păcălesc. Nu-l voi omorî pe Cayetano pentru că nu consider nici că e necesar, nici că e drept, nu pentru că m-ar împiedica o altă obligație.

— Atunci, nu credeți că e vinovat ? îl examină de sus în jos, cu răceală, cu scîrbă, ca pe un necunoscut.

— Nu.

Ceasornicarul începu să rîdă ; dar își opri rîsul, se ghemui, agită brațul înarmat cu bastonul și fluieră încet.

— Don Carlos, n-o să vi se pară că mă port urît dacă-mi schimb locuința.

— Nu, Paco. Înțelegerea a fost că ești liber.

— Atunci, cu voia dumneavoastră, mă duc să-mi strîng lucrurile.

— Atît de repede ?

— Îndată, cu voia dumneavoastră.

Făcu gestul de a intra ; Carlos i se puse în drum.

— Așteaptă o clipă. Sînt curios să știu cum o să-l ucizi pe Cayetano.

Nebunul îl privi cu neîncredere.

— De ce vreți să știți ?

— Ți-am spus : din curiozitate.

— N-am încredere.

Ascunse bastonul. Carlos se dădu în lături și-l lăsă să treacă.

— Bănuiesc că vei fi găsit un procedeu cu adevărat ingenios. Pentru că singura persoană din tîrg în stare să-l omoare pe Cayetano, fără ca el s-o poată evita, ești tu.

Din mijlocul tindei, Paquito se întoarse. Ținea bastonul cu ambele mîini, îl strîngea la spate. Zîmbetului amabil al lui Carlos îi răspunse cu un gest ostil. În cuvintele lui de răspuns se simțea decepție și dispreț.

— De asta să nu vă îndoiți. Va muri, tot așa precum există Dumnezeu, pentru că eu sînt curajos.

Se băgă în chițimie și începu să răscolească prin hîrburi. Carlos se apropie și privi forfoteala prin geamul murdar. Nebunul nu-l băga în seamă. Scoase o ladă și-și puse sculele în ea. Bastonul atîrna agățat de un cui din perete, deasupra patului.

— Bine, Paco. Acum, că pleci...

Întinse brațul și atinse umărul *Ceasornicarului.* Lăsă mîna în aer, întinsă. Nebunul o privi, îl privi pe Carlos în ochi și-i întoarse spatele fără să spună nimic. Carlos lăsă mîna să-i cadă încet, o băgă în buzunar și urcă scările. Jos, nebunul tîra bagajul : vîrful unui cui ce ieșea zgîria dalele vechi. Carlos intră în salon : nu mai fusese acolo din acea dimineață cînd Germaine venise să-l vadă. Trecu degetele

peste clapele pianului. „N-o să mai fie cine să te acordeze !“ Prin ușa deschisă se auzeau ultimele zgomote ale mutării. Deschise ușa cu geamuri a balconului și se aplecă. Paquito întîrzie să iasă : legase lada cu o sfoară și, cu ea pe umăr, bine strînsă cu mîinile amîndouă, o trăgea. Fără să întoarcă privirea, străbătu cărarea aplecat spre pămînt, aproape îndoit. Se opri de cîteva ori să se odihnească, continuă să tragă pînă cînd se pierdu în verdele întunecat ; lada lăsase o dîră adîncă în drum. Carlos zvîcni cu putere din deget și aruncă mucul : capătul aprins trasă un cerc în aer și se strivi de nisipul piațetei. Se întoarse în salon, închise ușa. De prin colțuri, lumina se retrăgea, iar mobilele își pierdeau strălucirea. Se rezemă de perete cu brațele încrucișate și cu capul lăsat și rămase așa pînă cînd salonul se scufundă în penumbră. Se simțea ca prima oară, singur în casa imensă, singur pentru totdeauna. Dar aproape de el Clara mai dormea încă și, poate, Clara n-o să plece. Poate. Dacă va ști s-o rețină. Dar se și simțea singur, ca și cînd ar fi pierdut-o și pe ea.

Ceasul de pe pian bătu de șase. Îi răspunse cel de pe consolă, care avea pendulă. Alte ceasuri cu sunet subțire, cu sunet puternic, bătură de șase, îndepărtate sau apropiate. Ultimul dintre ele, ceasul englezesc de pe coridor, în fața căruia Paquito se dăduse învins, pentru că întîrzia un minut la fiecare douăzeci și patru de ore. „E cel mai bun dintre toate, don Carlos, și vedeți ce face !“ Paquito își cheltuise cu ceasurile orele liniștite, orele albe din zori. Cîteodată se înconjura de toate și făcea o gălăgie de clopote care-l trezea pe Carlos înainte de răsăritul soarelui. „E o fericire să le auzi, don Carlos, pe toate împreună !“

Acum, Paquito plecase cu inima copleșită de dispreț. Cu cîtă scîrbă privise mîna întinsă ! Și cu cîtă durere ! Oare și Clara va ajunge să-l disprețuiască așa, să-l disprețuiască pentru că nu îndrăznea să omoare, pentru că nu accepta necesitatea de a o face ?“ Și, cu toate astea, e primul meu gest de dreptate, e prima oară cînd simt că sînt de acord cu inima mea, și o aprob !“.

Era înconjurat de umbre. Afară, prin geamurile murdare ale ușii, se ghiceau siluetele arborilor pe cerul movuliu. Alergă spre dormitorul Clarei, se apropie de pat, îi

ascultă respirația. Clara se mișcă, scoase un braț și se răsuci. Carlos aprinse lumînările și puse una dintre ele pe măsuța de noapte, alta pe consolă, sub oglinda întunecată, alături de ceasul, care și el sunase. Se așeză pe colțul patului, sprijinit de coloana pologului și așteptă. Părul Clarei se învolbura pe lîngă gît, deasupra pernei : părea de bronz vechi. Își afundă mîinile în el, iar Clara se mișcă din nou. Brațul ei ridicat lăsa să se vadă ruptura pijamalei, ruptura mare și largă, prin care se zărea, acolo unde începea umărul, urma unei lovituri sau a unei mușcături. Sub plapumă se ghicea silueta armonioasă a trupului, genunchii îndoiți, piciorul lung.

Cînd Clara se va trezi, sau puțin după aceea, se va decide partida în favoarea sau împotriva lui : s-o cîștige sau s-o piardă definitiv. Spera ca somnul prelungit s-o fi redat ei înseși, să-i fi liniștit nervii, să-i fi șters urmele prea apropiate ale șocului. Va avea, deja, conștiința clară, și-și va simți corpul ca pe al ei. Dar, oare, vor fi crescut între timp, în trupul și în sufletul ei, „lucrurile rele", urmele profunde și durabile ? Nu putea ghici, din felul cum respira, către ce parte se va înclina sufletul Clarei treze, nici dacă diavolul instalat în corpul ei îi va cuprinde și spiritul și-l va cîștiga pentru totdeauna. Poate ca soluția să depindă de cele dintîi cuvinte rostite după somn, sau de cele următoare. Cuvinte imprevizibile sau pe care, el cel puțin, nu le putea prevede, ca să le aibă gata pregătite, sigur de efectul lor. Nu îndrăznea să închipuie o scenă, să inventeze întrebări și răspunsuri, să ajungă la un deznodămînt. Totul putea fi întîmplător, și în orice caz se simțea nesigur, îl apăsa pe suflet amintirea stîngăciilor lui, îl durea în conștiință faptul că se știa răspunzător de acel lucru și de multe altele. „Ar fi fost mai bine dacă, în noaptea aceea, Cayetano m-ar fi omorît".

— Am în mîinile mele viața lui Cayetano, spuse pe neașteptate, cu voce tare ; și Clara se trezi.

— Ești aici ? Cît e ceasul ?

Carlos se apropie de ea și o luă de mînă.

— E aproape seară. Ai dormit multe ore și ești mai bine.

— Nu știu...

— Nu ți-e foame ? Să-ți aduc ceva. Așteaptă.

Luă o lumînare și se duse în bucătărie. Căută fără să știe ce : în fundul unui dulap găsi un borcan cu marmeladă, aproape gol. Unse cu ea o felie de pîine, îi adăugă unt, puse lapte într-un pahar și duse totul Clarei. Ea mîncă în liniște, cu poftă. Din cînd în cînd se uita la Carlos și zîmbea.

— Apoi o să prepar cina pentru amîndoi, zise el.

— Tu ? O să gătești tu ?

— Sînt obișnuit.

— Dar ceilalți ?

— Au plecat cu toții. Juan are un picior rupt, iar farmacistul l-a dus la spital. Cum dormeai, nu și-a putut lua rămas bun.

Adăugă îndată :

— Nu i-am dat eu voie. El a vrut să-și ia rămas bun, bineînțeles.

Clara întinse brațele.

— Și nebunul ?

— Și el a plecat. Una dintre veleitățile lui.

— Aș vrea să mă scol.

— Bine. Te aștept în turn.

Carlos luă tava și o duse înapoi în bucătărie. Apoi străbătu coridorul, cu lumînarea în mînă. Cînd trecu prin dreptul camerei Clarei, ea strigă :

— Vin îndată.

O auzi spălîndu-se și continuă să meargă. Aprinse lămpile de pe șemineu și deschise fereastra. Pueblanueva se iluminase, iar undeva cînta o fanfară : oamenii dansau un tangou în onoarea Învierii. În aerul limpede, farul de la dig își trimitea licăririle : unu, doi. Întuneric. Unu, doi. Mai departe, în mijlocul apelor, un felinar roșu și un felinar verde, balansîndu-se ritmat.

Auzi pașii Clarei pe coridor. Se rezemă de șemineu și-și umplu pipa. Ea intră fără să zică nimic și se așeză pe canapea. Își strînsese părul într-o coadă și era îmbrăcată și cu ciorapii puși. Avea paltonul pe braț și-l lăsă lîngă ea.

— Trebuie să plec, Carlos. Ai fost foarte bun cu mine.

— Încă nu.

— Mai e ceva ?

— Poate faptul cel mai important.

Ea îl privi alarmată. El continuă :

— Lucrurile s-au schimbat. S-a întîmplat ceva ce eu nu aveam în vedere...

Clara se ridică și se duse spre el.

— Spune-mi orice ar fi.

— Nu te speria. E o noutate ciudată, o situație ciudată. N-o înțeleg pe de-a-ntregul. Nu știu ce să fac.

O conduse spre fotoliu, o împinse cu gingășie pînă o așeză. Rămase în genunchi în fața ei, încercă să dea cuvintelor un ton de indiferență.

— E cineva care se gîndește să-l omoare pe Cayetano și numai eu pot împiedica asta.

Clara strînse pumnii, strînse gura cu putere.

— De ce-mi spui asta ?

— Trebuie s-o știi. E ca și cînd aș ține în mîini ceva ce nu-mi aparține și pe care trebuie să-l dau înapoi. Viața lui Cayetano e a ta. Și nu-ți pot ascunde că *Ceasornicarul* îl va omorî, fără îndoială, mîine, sau în orice altă zi, dacă tu sau eu nu îndepărtăm acest pericol.

Clara plecase capul și și-l ascundea în mîini. Carlos se ridică, o luă de încheieturi și i le dădu, ușor, în lături.

— Eu nu pot hotărî în locul tău, decît dacă-mi poruncești, niciodată, cu de la mine putere. În orice caz, jignirea adusă ție e mai mare decît a mea. Și e a ta proprie, îți aparține, ai spus-o azi-dimineață. Nu crezi, Clara, că aș fi făcut rău dacă aș fi hotărît de unul singur ?

— E îngrozitor !

— Mai ales, e atît de ușor ! Doar să-ți încrucișezi brațele și să aștepți. Și într-o zi va veni don Baldomero, transpirat, va cere puțină apă și va povesti că *Ceasornicarul* l-a înjunghiat în burtă pe Cayetano cu o armă de fabricație proprie. „Ah ! Da ? Și cum s-a întîmplat ?".

— Nu mai continua, pentru Dumnezeu !

— Am rămîne nepedepsiți. Pentru că chiar dacă cineva ar putea bănui că eu l-aș fi incitat pe *Ceasornicar* la crimă, el o va revendica în întregime drept a lui, o va revendica mîndru și va rîde de cel care-mi va atribui orice fel de responsabilitate. „Cine ? Don Carlos Deza, lașul ala ?". *Ceasornicarul* o să-l omoare pe Cayetano pentru că eu nu vreau să-l omor, și mă disprețuiește pentru asta, și acum o oră s-a mutat de aici pentru că, după judecata lui,

un laș ca mine nu merită să stea în compania lui. Nimeni nu m-a privit niciodată ca el...

Se ridică și-și luă pipa, pe care o lăsase pe consola șemineului. Apăsă tutunul, deșurubă coada și începu s-o curețe, stînd puțin întors cu spatele, fără să se uite la Clara

— Și fratele tău, în după-amiaza asta, a plecat disprețuindu-mă. Știi pentru ce ? Pentru că nu cred că el o să-l omoare vreodată pe Cayetano, nici măcar acum, că ești tu la mijloc și se bazează, cel puțin, pe un pretext dramatic, pe o justificare acceptabilă. Niciodată nu l-am crezut și mi-am rîs puțin de el. Înțeleg, n-a fost bine că am făcut-o, dar el nu mă disprețuiește pentru că am rîs. Nu știu nici dacă mă disprețuiește cu adevărat sau doar are nevoie să creadă asta. Juan e foarte complicat. Ca să creadă el însuși are nevoie ca mai înainte să creadă ceilalți. Poate că, dacă i-aș fi zis că da, că e în stare să-l omoare pe Cayetano sau că-l admir pentru asta, ar fi ajuns să-l omoare cu adevărat. Dar i-am spus exact contrariul sau l-am lăsat să înțeleagă asta și nu i-a convenit...

Se rezemă de consolă și continuă să curețe pipa, privea prin gaură, sufla.

— Numai tu, Clara, ești simplă, numai tu nu te înșeli pe tine însăți, numai tu stimezi sau disprețuiești oamenii pentru ceea ce sînt, nu pentru ceea ce se prefac a fi. Și mai ales numai tu ai simțul exact a ceea ce e drept și ceea ce nu e drept. De asta ți-am spus ce ți-am spus și am lăsat decizia în mîinile tale. Eu n-aș ști niciodată dacă am acționat just, mi-ar pare rău de Cayetano să continue să trăiască sau m-aș căi toată viața că l-am lăsat să moară...

Coada pipei rămase satisfăcător de curată. O înșurubă și aprinse un chibrit. Clara își schimbase poziția și-și mișca mîinile nervos.

— Apoi, motivele tale sînt mai serioase, mai demne de respect decît ale oricăruia dintre noi. Te pufnește rîsul cînd te gîndești la motivele pe care le are Juan ca să dorească moartea lui Cayetano ; iar ale mele... Ei bine, ale mele aproape că nu există și nici nu merită să le pomenesc. Dar pentru jigniri ca aceea ce ți s-a adus au murit mulți bărbați de cînd e lumea și de cînd oamenii au inventat motive ca să se ucidă. Este respingător ce a făcut Ca-

yetano ; e dezgustător să te gîndeşti că cineva îndrăzneşte să calce în picioare, în acest fel, libertatea altuia. Şi e încă şi mai mult dacă-ţi imaginezi în ce hal ajunge un om cînd o face. Cu toate astea...

Clara continua să stea cu capul plecat. Degetele-i zgîriau braţele fotoliului, se înfigeau în tapiţerie.

— ...cu toate astea, Cayetano nu-i răspunzător pe de-a-ntregul. A primit o provocare directă la care a răspuns cu o brutalitate exagerată, disproporţionată. Dar nu trebuie să uităm, sau cel puţin eu nu trebuie să uit, că de un an şi jumătate a suportat provocarea permanentă a prezenţei mele, a suportat-o pînă la exasperare. De cînd mă aflu în Pueblanueva am fost pentru Cayetano ca un cui în pantof care se înfige în călcîi, care deranjează, care irită, care te înnebuneşte. Şi tot ce s-a petrecut în timpul ăsta...

Chibritul arsese tot fără să-l fi folosit. Carlos îi simţi flacăra pe piele, scuturâ mîna şi-şi supse degetul.

— Bine. De ce s-o mai reamintesc ? Ar fi neplăcut pentru amîndoi, iar pentru mine, ruşinos. E ceva ce am nevoie să uit dacă vreau să continui să trăiesc. Dar asta nu mă scuteşte de consecinţe ; înainte de orice, că nu mă pot suporta pe mine însumi pînă nu mă iert. Şi cum o să mă iert, dacă nu i-am iertat mai întîi pe ceilalţi ?

Lovi cu pipa în podul palmei şi zîmbi.

— Toate astea ţi le spun ca să mă justific, pentru că poate şi tu crezi că trebuie să-l omor pe Cayetano. Dar te asigur că n-o să te împiedic s-o faci... Nu voi împiedica lucrul ăsta. Azi-dimineaţă, spuneai că s-a însămînţat în tine ceva rău. Cayetano a făcut-o şi nici pe el însuşi nu l-ar putea mira că întîiul fruct al semînţei lui ar fi propria lui moarte.

Clara sări cu violenţă din scaun.

— Taci, Carlos ! Eu nu valorez cît viaţa unui om !

Rămase în picioare, dreaptă, agresivă. Carlos o prinse de braţe şi o privi în ochi.

— Valorezi mult mai mult, Clara.

Ea îi susţinu privirea cîteva clipe, apoi lăsă capul în jos, încercă să şi-l ascundă, şi începu să suspine. Carlos se duse la masă şi scrise ceva. Clara îşi şterse lacrimile, făcu un efort să nu mai plîngă. Peniţa lui Carlos zgîria

hîrtia, scîrț, scîrț ; desena semne, cuvinte. Dar, ajunsă în dreptul mesei, nu privi scrisoarea, ci pe Carlos ; capul lui plecat deasupra scrisorii, mîinile lui. Carlos spuse :

— Ascultă — ridică foaia și citi — : „Nu pot evita ca nebunul să meargă să te omoare, dar te pot preveni. Nu știu cu ce fel de armă o fi vrînd s-o facă, dar eu m-aș păzi de bastonul lui. Și nu-mi mulțumi mie pentru înștiințare, ci Clarei". — Îi întinse hîrtia ; ea nu se mișcă —. O s-o duc în seara asta, ca nu cumva nebunul să se grăbească.

— Șterge ce-ai zis despre Clara.

— De ce ?

— Nu uita că mă iubește. E o cruzime să-i spui că-l iert.

— Tocmai pentru asta...

Împături foaia, o puse într-un plic și scrise numele lui Cayetano.

— Bănuiesc că și lui... — zîmbi — i-ar place să știe că e iertat. Și chiar e cu putință că dacă răul pe care ți l-a făcut e tot răul pe care-l are în el, iertarea pe care i-o dai să valoreze cît toate celelalte iertări — mișcă brațele ; lumina îi cădea din plin pe față, iar Clara văzu în ochii lui, pentru prima oară, o strălucire de bucurie. Păcatul e insuportabil : trebuie să te eliberezi de el pe orice cale, o știi prea bine, pentru că, dacă nu, te distruge. Și nu-l cred capabil pe Cayetano să și-l ascundă pe al său, nici să-l uite ; am, totodată, speranța să nu fie atît de pervers încît să-l considere un lucru bun. Oamenii perverși sînt rari...

Puse plicul în buzunar, zîmbi, și-și ascunse ochii.

— După cină o să cobor să-l duc.

Clara rămăsese în picioare, în fața lui, ca și cînd ar fi așteptat ceva. Cînd Carlos nu mai vorbi și nici nu o mai privi, întinse o mînă și apoi o trase înapoi. Păru că o să adauge ceva. Dar strînse din umeri.

— Eu plec, spuse Clara. Mama e singură de ieri, fără mîncare și fără băutura ei. Cum o mai fi strigat sărmana ! N-o să găsesc nimic întreg în bucătărie.

— Te duc eu. Cu cît ajunge mai repede scrisoarea...

Îi tremurau mîinile, iar vocea îi era opacă. Îi dispăruse veselia din privire, iar umflătura de la buză, culoarea ei vînătă, îi făcea ridicol zîmbetul. Mîinile-i răscoleau hîrtiile

de pe masă, ca şi cînd ar fi căutat ceva. Se întoarse cu spatele, scotoci printre cărţile de pe etajeră. Apoi zise scurt :

— Să mergem.

Ieşi primul pe coridor, ca şi cînd ar fi fugit. Clara îl urmări cu privirea pînă cînd umbra i se pierdu în întuneric, cu braţele întinse, rugătoare, şi pe buze cu un cuvînt pe care nu-l spuse. Făcu un gest de descurajare, îşi luă paltonul de pe canapea, şi-l puse şi ieşi după el. Cînd ajunse în tindă, trăsura tocmai apărea în piaţetă. Un pătrar de lună lumina pietrele gri, iar în grădină, cîntecul unui greiere se juca de-a distanţele iluzorii. Calul agita clopoţeii în mers. Clara traversă piaţeta şi urcă tăcută ; Carlos trase de hăţuri, zise un „Diii !" de-abia perceptibil, şi căluţul o luă pe poteca întunecată. Clara îşi încrucişă braţele şi se rezemă pe-o parte : stătea lîngă Carlos, trupurile nu li se atingeau, iar Carlos, cu pipa strînsă în gură, se uita numai înainte, atent la hăţuri, la clopoţei, la negreala drumului. Ajunseră la grilaj, lăsară în urmă arborii. Acum şoseaua se vedea albind printre garduri, iar în aer străluceau luminile din Pueblanueva. Clara le contemplă, le identifică pe rînd : acelea, din piaţă ; celelalte, de pe dig ; cele mai îndepărtate, de la şantier. Şoseaua albă, bătută de lună, o ducea spre ele ; trăsura o va lăsa acolo. Şi-or să-şi zică : „Adio, Carlos !", „Adio Clara !". O trecu un fior, înghiţi un strigăt. Carlos privea şoseaua, sau, poate, întunericul şi, cine ştie, poate se gîndea la acelaşi lucru. Clara mişcă braţul, lăsă mîna să-i cadă peste cea a lui Carlos. El dădu drumul hăţurilor şi-şi scoase pipa din gură.

— Trebuie să ne întoarcem, spuse. Acum îmi amintesc că ieri am adus toate lucrurile tale, cele din şifonier, şi-o să ai nevoie de ele.

— De ce le-ai adus ?

— M-am gîndit că o să rămîi. Uitasem de mama ta.

Clara îşi retrase mîna.

— Dar, dacă vrei, continuă Carlos fără s-o privească, putem merge s-o luăm şi s-o aducem cu noi. Sărmana, n-o să ne deranjeze, iar în felul ăsta n-ai să pleci.

Se întoarse, încet, spre ea.

— Bineînțeles, asta în cazul în care ți-ai redobîndit trupul.

Clara lăsă capul în jos, și-l apropie pînă cînd dădu de pieptul lui Carlos.

— Da, Carlos.

CIUMĂ DE CHURRUCHAOS, CASTĂ DE NEBUNI ! ÎN sfîrşit, Pueblanueva del Conde s-a văzut eliberată de voi. Multe secole i-a suportat — şapte, după cîte se spune —, fără speranţă. Lumea se învîrtea, lucrurile se schimbau, se schimbau obiceiuri şi guverne, iar ei dăinuiau aici, în conacele lor, cu năsoaiele şi cu pistruii lor, ca şi cînd nimic altceva n-ar mai fi fost pe pămînt decît încurcăturile lor şi capriciile lor şi trăznăile lor, şi Pueblanueva ca să-i suporte. Unul după altul, un secol după altul, de-a pururi. Moartea nu răzbea împotriva lor. Cînd se năştea unul dintre noi, i se putea profeţi : „O să ai scarlatină, o să trăieşti din sudoarea frunţii tale şi într-o zi o să te loveşti de vreun Churruchao care se află pe aici, aşteptînd, iar lovitura o să-ţi iasă pe nas toată viaţa". Nimeni n-a crezut niciodată că i-am putea pierde din vedere : erau boala noastră incurabilă, negul nostru de pe nas, picioarele noastre strîmbe, cocoaşa noastră din naştere. Sau, dacă se consideră din punctul de vedere al credincioşilor, pedeapsa pentru păcatele noastre. Că avem şi noi, cine se îndoieşte de asta ; dar, ce dracu !, nu atît de deosebite de păcătele obişnuite ca să meritäm o pedeapsă specială. Se zice că popoarele au guvernul pe care-l merită ; dar despre pedepse, zicala nu pomeneşte nimic. De asta nu s-a inventat încă modul de a scăpa de ei, ci rămîne doar să suporţi buboiul şi să aştepţi să se schimbe roata norocului. Nouă ni s-a schimbat. Într-una din zile o să se împlinească anul, şi e de aşteptat ca un primar inteligent să considere aniversarea ca pe o sărbătoare locală. Deşi data exactă e destul de îndoielnică. Pentru că, dacă e adevărat, că doctorul Deza a plecat cu Clara Aldán şi cu beţivanca aia de maică-sa, cum nimeni nu i-a văzut, nici nu şi-a luat rămas bun — de la ei — poate

numai farmacistul, care tace mîlc —, ziua şi ora sînt nesigure. A fost după Paşti, asta da ; prima săptămînă, sau a doua. Dar ce importanţă are ? Bătaia cu Cayetano s-a petrecut în Sîmbăta Luminată. Începînd cu ea, orice zi e bună pentru comemorare.

Pe doctorul Deza nimeni nu l-a mai văzut după bătaie. A coborît în tîrg de cîteva ori, singur sau însoţit de Clara, dar mereu în trăsură şi la asemenea ore că pe străzi nu era nici ţipenie ; şi dacă s-a aflat, a fost pentru că vreun noptatec a zărit vehiculul oprit în piaţă sau în faţa casei doñei Mariana. De asemenea, a venit de la Santiago sau Coruña un camion pentru mutări, care, dis-de-dimineaţă, a încărcat mobilele din conac şi le-a dus într-o direcţie necunoscută. Conacul a fost închis, iar la afişierul de la Primărie, o hîrtie prin care se anunţa celor interesaţi că don Baldomero Piñeiro va strînge rentele doñei Mariana Marmiento, lucru pentru care avea împuternicire. Tot ca împuternicit, farmacistul a vîndut pămînturile doctorului Deza, pe cele pe care le avea împrăştiate prin satele vecine, şi nu scoase pe ele mai mult de cincisprezece mii de pesete, deşi valorau mai mult. Depozită paralele la o bancă din Vigo, că el a spus-o, şi se folosi de prilej ca să tragă un chef care l-a ţinut trei zile, cu nopţile lor, în afara tîrgului şi, după cîte se spune, beat.

Nimeni nu ştia încotro s-au dus, iar farmacistul tăcea ca un mort. Dar, începu să primească scrisori din Portugalia, scrisorile fură deschise şi citite, şi aşa se află că doctorul Deza trăia la Oporto. Puţin mai apoi, se descoperi că lucra la un spital, datorită antetului pe care-l avea scrisoarea. E adevărat că în ziua aia a fost mare zaiafet la cazinou, întrucît Cubeiro nu vroia să creadă că doctorul Deza ar lucra : „Dacă în viaţa lui n-a dat nici o lovitură şi nici nu-i bun de nimic !" „Dar de coarne, ce zici ? Unde laşi coarnele ? Bine administrate sînt o sursă bună de venituri". „Dar dumneata crezi că o fi scos-o la vînzare pe Clara ?". „Nu e nevoie să ajungă pînă la asta. Oporto, după cîte înţeleg eu, e un oraş cu poduri, pentru că e aşezat pe coline şi rîul îl împarte în două. Păi, dacă a întins coarnele de la un mal la altul, ca să treacă lumea, taxa ce se cere de obicei pe trecere, pot ajunge să se îmbogăţească". Toţi ni-l închipuirăm pe don Carlos şezînd pe mal

și lume agățată de coarne sărind de pe o ramură pe alta, în vreme ce, pe malul opus, Clara lua banii ; și s-a rîs pînă la miezul nopții și toți eram așa de fericiți, ca și cînd coarnele doctorului Deza ar fi fost condiția fericirii noastre, iar dezonoarea Clarei ar fi înlocuit-o pe cea a doñei Mariana, uitată deja. Pentru că acum, cînd vine cineva în tîrg, nu i se povestește istoria Bătrînei, ci i se arată turnurile din Penado, colo sus, printre arbori, și i se spune : „Nevasta proprietarului a fost vizitată de Cayetano Salgado", și tot restul. Spunem „nevasta", dar lucrul pe care încă nu l-am aflat e dacă s-a însurat cu ea sau dacă trăiesc doar împreună, pentru că, deși e adevărat că doctorul Deza a scos cópii după certificatul de naștere, e tot atît de adevărat că avea nevoie de ele pentru pașaport; cît despre Clara, cum nu s-a născut aici, nu s-a putut ști nimic. Privite dintr-un unghi de vedere rezonabil, ipotezele verosimile sînt că stau împreună ; dar, fiind vorba de un Churruchao, are, cumva, rațiunea vreo valoare ? Doctorul Deza e în stare să se fi însurat. Să-i fie de bine.

Și despre celălalt Churruchao, despre Aldán, s-a aflat. Cubanezul s-a dus într-o zi la Santiago, să-l vadă la spital, și s-a întors îngrijorat, pentru că Juan, după cîte se pare, se făcuse fascist. Asta-i mai lipsea, dar i se potrivește ; la urma urmei, rolul lui de mîntuitor al muncitorilor era fals. Și, deși nimeni de aici nu știe cu exactitate ce sînt fasciștii, cum cuvîntul sună a insultă, ne place mult să spunem: „...Juan Aldán care, cum știți, s-a făcut fascist...", iar ca în felul ăsta să-l denigrăm, sîntem toți de acord, cei de stînga și cei de dreapta. Domnul Mariño spunea odată în legătură cu nu știu ce : „Cum o să ne aliem cu un partid care-l numără pe Aldán printre membrii săi ?" Nenorocitul a ieșit din spital, dar nu s-a întors în Pueblanueva, și nici nu-l așteaptă nimeni, nici nu se știe pe unde e. Fascist sau anarhist, o să-i fie mai bine acolo unde nu-i cunoscut, unde nu se poate simți umilit de multele sale rușini. Una dintre ele cea de a-i fi băgat pe pescari în faimoasa afacere cu vasele, care s-a sfîrșit cît ai bate din palme, dar nu fără un festin de adio. Pentru că don Lino a scos de la Guvern cîteva pesete care au fost bune să plătească unele datorii și care au folosit drept pretext unui omagiu monstru care i s-a adus deputatului. Vin, artificii,

discursuri... ; dar fără nici o referire la tiran. Asta s-a întîmplat într-o sîmbătă. În ziua următoare, duminică, la şantier se lăsă la apă vasul care fusese în construcţie. După o săptămînă s-au pus chilele altor două, iar Cayetano a trimis să fie chemată conducerea Sindicatului : „Am nevoie să dau de lucru la vreo sută de muncitori. Voi o să hotărîţi dacă-i aduc din afară sau vă hotărîţi odată să lăsaţi mizeria asta de pescuit şi să veniţi la mine". Pescarii se întruniră, au fost controverse, ceartă şi bătaie. La sfîrşit, s-a impus bunul simţ, iar conducerea s-a dus să-l vadă pe Cayetano. „Şi ce-o să facem cu vasele ?" „Să le ancoraţi la mal". „Şi cu datoriile ?". „Le plătesc eu". S-au reunit din nou, la discuţii şi la bătaie. Cubanezul *a ieşit cu un ochi umflat. Dar lunea următoare, echipajele pescadoarelor, ca un singur om, aşteptau la poarta şantierului să sune sirena. Şi acolo au rămas vasele, în port, ancorate şi putrezind, liniştite cînd marea e calmă şi balansîndu-se cînd bate vîntul. Odihnească-se în pace !... În seara aceea, Cayetano a venit la cazinou. Vine foarte rar, pentru puţin timp şi nu glumeşte cu nimeni. Dar în seara aia, părea mai binevoitor, şi cu toţii i-am zis să fie într-un ceas bun : pentru lansarea la apă şi pentru chilele cele noi, şi pentru că pescarilor le venise mintea la cap. Pînă aici totul a fost bine. Dar Cubeiro nu părea satisfăcut, ca şi cînd ar fi lipsit ceva. Tot îi dădea tîrcoale cu zîmbetul lui de lingău, că aşa e, pînă cînd zise : „Vedeţi, cine ar fi spus-o cînd a sosit doctorul Deza şi părea că o să înghită tot tîrgul !". La menţionarea doctorului Deza, Cayetano nu mai zîmbi. Cubeiro continuă : „Şi cum ne-a păcălit pe toţi, laşul naibii ! Într-un cuvînt, ca să termine căsătorindu-se cu o putoare". Atunci, Cayetano se ridică şi-i dădu lui Cubeiro o palmă de-l lipi de perete. Fără să spună nimic, fără să se uite la noi, ieşi, şi nu s-a mai întors la cazinou. Cubeiro îşi scărpina faţa. „Să-mi spuneţi voi dacă-l poate cineva înţelege pe individul ăsta !". Da. Dar la cîteva zile veni o înştiinţare de la Madrid prin care-l anunţa că nu mai are pompa de benzină. Trebui să meargă la şantier, să se tîrască (după cum se zice), să plîngă, să ceară iertare şi să dea explicaţii, pentru ca totul să nu servească la nimic. Trebuie să spunem din respect pentru adevăr, că în asemenea situaţie*

toată lumea a fost de partea lui, pentru că nu se întîmplase nimic.

Pe vremea aia, plecase don Lino, căruia îi dură puțin gloria locală. Într-o zi apăru în „La Gaceta" mutarea lui la Coruña. Deputatul o atribui meritelor personale și mergea plin de fumuri. Se făcu cinste cu vin, timp în care el asigură că n-o să uite Pueblanueva cîte zile o avea. În cea următoare, se încărcau mobilele, iar el cu familia trebuiau să ia autobuzul, cînd Aurorita începu să plîngă și să spună că ea nu pleacă, și că așa și pe dincolo, și autobuzul care claxona și lumea care se strîngea și deputatul care nu știa ce să facă. Într-un cuvînt, fata era însărcinată în două luni. Don Lino amînă călătoria, se aranjă nunta și povestea muri. Fata se căsători civil, la Primărie. Dar, după ce plecă tatăl ei, se duse într-o dimineață la biserică cu soțul, nași și martori, iar don Julián îi binecuvîntă. E adevărat că se profită de nuntă ca să fie aprinsă noua iluminație, nu în onoarea tinerilor căsătoriți, ci a doñei Angustias, care era nașă și grație căreia fiica lui don Lino se mărita la biserică. Pentru că doña Angustias intervenise în problemă și promisese un dar frumos.

Treaba cu iluminația e altă poveste. Cu biserica arsă, cu doctorul Deza aflat nu se știe unde, cu părintele Quiroga înmormîntat în mînăstire, de unde nu a mai ieșit, don Julián se prezentă într-o zi în casa doñei Angustias să se plîngă : „Dacă dumneavoastră nu aranjați biserica, arsă și despuiată rămîne per saecula saeculorum". *Doña Angustias fu impresionată, începu să plîngă ; ajunseră la un acord, iar ziua următoare, zidarii, din nou la biserică. În puțină vreme se ridică altarul principal, unde înainte se afla pictura arsă, o foarte frumoasă grotă de ciment, cu flori, ierburi și arbuști, apă curentă imitînd o cascadă, Fecioara din Lourdes încoronată cu beculețe și o sfîntă Bernardita cu lumînarea ei electrică în mînă ; și lumini aprinse ici și colo, de parcă era la teatru. În ziua inaugurării a fost sărbătoare. Liturghia a fost cîntată de trei preoți și se aduse de la Santiago un faimos canonic pentru a ține predica. Canonicul nu făcu altceva decît s-o laude pe doña Angustias și să-i garanteze că, prin acea danie, își cîștigase locul în ceruri. Cineva își dădu seama că din presbiteriu dispăruse banca privilegiului. Iar odată între-*

bat, don Julián se mulțumi să răspundă : „Eu de unde să știu ? Or fi aruncat-o zidarii". Era acolo și starețul de la mînăstire, cu zîmbetul lui morocănos. „Și părintele Eugenio, ce face ?". „Muncește. Ce să facă ? Muncește și aproape că numai el singur ține mînăstirea". „Dar la ce lucrează ?". „La picturile lui". Interogatoriul fu mai lung, dar starețul nu spuse mai mult.

Și așa continuăm să trăim în pace, grație lui Dumnezeu și lui Cayetano Salgado. Dincolo de Pueblanueva lucrurile sînt încinse rău de tot. În Pueblanueva nu se mișcă nici un șoarece, și nici n-ar avea de ce. Se muncește și se face plăcerea stăpînului, iar plăcerea stăpînului e ca lumea să muncească și să nu se pună unii contra altora. Credincioșii, în biserică ; socialiștii, în localul lor ; bețivii, în cîrciumile lor. Cum cei de stînga sînt la putere, cei de dreapta nu zic nici pîs, dar nici nu sînt prea îngrijorați, pentru că trăiesc de pe o zi pe alta. Cînd domnul Mariño se întoarce de la Santiago și spune că o să iasă mare bucluc, cu toții știm că în Pueblanueva, nu. Asta e statul ideal. Fiecare la locul lui, iar nebunii, afară. Și, în legătură cu nebunii, cu al nostru s-a întîmplat o chestie foarte nostimă. Se înfățișă într-o zi la șantier cu pretenția de a-l vedea pe Cayetano. „Așteaptă, îi ziseră, vine imediat". „Dar eu vreau să-l văd singur". Îi trimiseră de veste ; Cayetano zise că da ; dar, cînd Paquito intră în birou, Martínez Couto îi smulse bastonul. „Dă-mi bastonul, fiu de cățea !" „Sau îl lași aici, sau nu intri." Ceasornicarul *se aruncă asemenea unei fiare să-l ia înapoi și, tocmai atunci, sosi Cayetano. „Dar, ce se întîmplă ? Cine se poartă în felul ăsta cu prietenul meu* Ceasornicarul *?". Lumea din birou se strînsese în jur și-l osmuțea. „Măgarul ăsta, mi-a luat bastonul". „Ia dă-mi-l, Martínez". „Nu ! striga* Ceasornicarul, *bastonul ăsta e al meu" și vroia să pună mîna pe el, fie ce-o fi ; dar Martínez Couto i-l arunca lui Cayetano și Cayetano lui Martínez Couto și așa se tot distrară pînă cînd, la un semnal al stăpînului, doi sau trei dintre cei prezenți îl prinseră strîns pe nebun, în timp ce Cayetano examina bastonul. Rezultă că ascundea un mecanism care, ca un cocos, făcea să iasă un ac de oțel lung de o palmă și ascuțit ca un bisturiu, și atît de întins, încît chiar acolo, cînd îl încercă, traversă ușa pînă în partea cealaltă. „Ah, mizerabile ! vro-*

iai să mă omori ?" „Cine v-a spus ?" „E de-ajuns să-l văd. Vroiai să-mi străpungi burta". „Bastonul ăsta îl am ca să mă apăr !" Nebunul da din picioare, se zvîrcolea şi tot felul de lucruri îngrozitoare îi ieşeau din gură ; contra lui don Carlos Deza, în principal, pe care-l numea trădător, fără ca nimeni să-şi fi putut explica motivele. Nu-i folosi la nimic. Fu ridicat şi se află în casa de nebuni de la Conjo, unde se zice că nu vorbeşte cu nimeni şi moare, încetul cu încetul, de tristeţe.

Şi Cayetano e trist. De ce ? Are tot ce şi-a dorit toată viaţa şi nimeni nu-i contestă nimic. Dar fapt e că e trist. La început ne-a şocat. Acum, ne-am obişnuit şi nu se mai comentează. De-abia dacă se vorbeşte despre el ; iar puţinul ăsta, de bine. Se zice prin alte părţi că nu avem libertate. Ce prostie ! Lumea continuă să bea ; se bîrfeşte despre Guvern cînd vine vorba, iar nopţile cînd e cald tinerii se culcă printre semănături de mai mare dragul. O fi existînd vreo libertate mai mare ? Cine nu e mulţumit să plece. Dar Pueblanueva del Conde este un paradis, dacă îl compari cu ce era înainte. Şi aşa va fi pentru totdeauna.

Madrid, Ferrol, Villagarcía de Arosa, Madrid
Martie 1961 — Ianuarie 1962

Lector : MICHAELA PETRESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

★

Coli de tipar : 23
Bun de tipar : 2.02.1989

★

Com. nr. 80 512
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România

După un debut impresionant care i-a adus, în 1939, Premiul Național de Literatură, Gonzalo Torrente Ballester, unul dintre cei mai importanți scriitori spanioli contemporani, continuă o prodigioasă activitate literară. Astfel, pentru cea mai nouă dintre creațiile sale — Pentru prima oară — el a obținut, în octombrie 1988, premiul Planeta.

Coordonatele geografice, amprenta temporală și peisajul uman din Bucurii și umbre, **marea trilogie a lui Gonzalo Torrente Ballester, cunoscute cititorilor din primele două volume —** Soseşte stăpînul **și** Locul unde se învolburează aerul **— se încheie cu volumul** Sărbători triste. **Sîntem în continuare martorii conflictelor dintre personaje, ai mecanismului implacabil al istoriei care pune alături, într-o obligată sincronie, două timpuri contradictorii : pe de o parte, Galicia feudală și arhaică, familii aristocratice în decadență ; pe de alta, societatea modernă pășind pe drumul ireversibil al industrializării capitaliste.**

Lei 23,50

ISBN 973-34-0027-0
ISBN 973-34-0024-6